T.C.
VAN VALİLİĞİ

DAKA
DOĞU ANADOLU
KALKINMA AJANSI

T.C. TÜRKİYE CUMHURİYETİ SANAYİ VE TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023

ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI

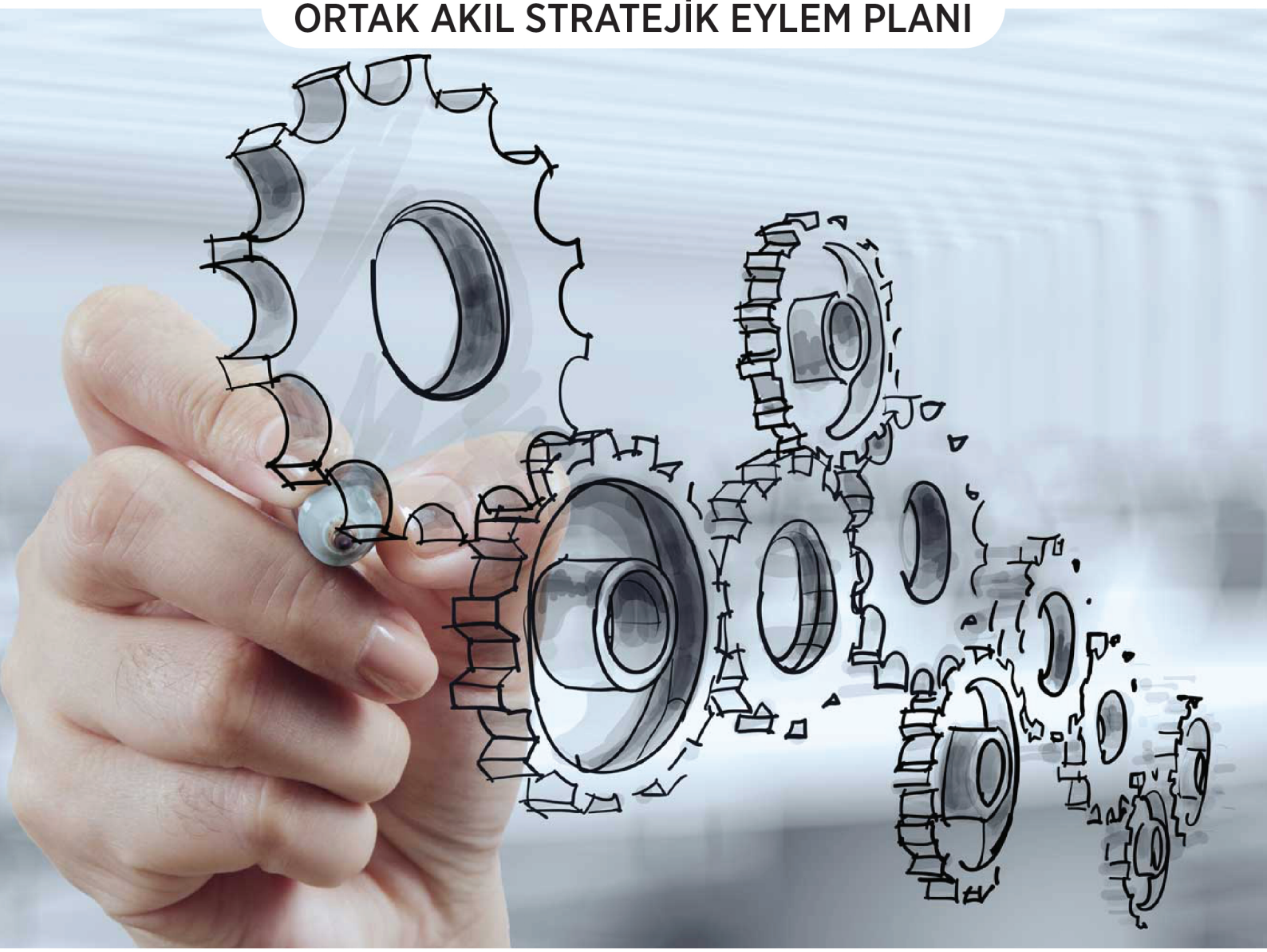

www.daka.org.tr

2014

Saha araştırması ve literatür taraması çalışmaları esnasında bilgi birikim ve deneyimlerini Vezir Danışmanlık ile paylaşan Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi Başkanı Mehmet Emin Çakay ve Planlama, Programlama ve Koordinasyon Birimi Uzmanı Şeyda Karadağ başta olmak üzere tüm Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı uzmanlarına ve Ajans Genel Sekreteri Dr. Emin Yaşar DEMİRCİ'ye teşekkürlerimizi sunarız.

PROJE TEKNİK EKİBİ	
ADI SOYADI	**UNVANI**
Doç. Dr. Yaşar Bülbül	Akademisyen/ Proje Koordinatörü İstanbul Üniversitesi
Doç. Dr. İ.Hakkı Eraslan	Akademisyen/ Proje Koordinatör Yrd. Düzce Üniversitesi
Prof. Dr. Nahit Aktaş	Akademisyen/ Proje Koordinatör Yrd. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Prof. Dr. Reha Saydan	Akademisyen/ Bağımsız Danışman Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Doç. Dr. Menaf Turan	Akademisyen/ Bağımsız Danışman Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Dr. Özdemir Sönmez	Akademisyen/ Bağımsız Danışman Okan Üniversitesi
Buket Zorbozan	Şehir Plancısı
Burcu Sarı	Şehir Plancısı
Canan Karabulut	İşletme Uzmanı
Cedide Müge Yusufağaoğlu	Şehir Plancısı
Haydar Kaya Kara	Ekonomist
İbrahim Kılıç	Ulaşım ve Lojistik Uzmanı, Şehir Plancısı
Kemal Çölkesen	Şehir Plancısı
Maruf Dindar	Finans Uzmanı
Mehmet Emin Öztürk	İletişim Uzmanı
Satiye Ketenci	İletişim ve Organizasyon Uzmanı
Server Tunca	Bilgi ve İletişim Teknolojileri Uzmanı
Sevim Koç	Finans Uzmanı
Yunus Enis Bayındır	İşletme Uzmanı

GÖRÜŞLERİYLE YÖN VEREN KAMU KURUMLARI

- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı
- Ulaştırma Denizcilik ve Hab. Bakanlığı
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı
- Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
- Devlet Su İşleri 17. Bölge Müdürlüğü
- Et ve Süt Kurumu
- Hayvancılık Genel Müdürlüğü
- Kapıköy Gümrük Müdürlüğü
- Karayolları 11. Bölge Müdürlüğü
- Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü
- Van İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü
- Van İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü
- Van İl Gençlik ve Spor Müdürlüğü
- Van İl Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- Van İl Milli Eğitim Müdürlüğü
- Van İl Sağlık Müdürlüğü
- Van İl Sosyal Güvenlik Müdürlüğü
- Bahçesaray Kaymakamlığı
- Başkale Kaymakamlığı
- Çaldıran Kaymakamlığı
- Çatak Kaymakamlığı
- Edremit Kaymakamlığı
- Erciş Kaymakamlığı
- Gevaş Kaymakamlığı
- Gürpınar Kaymakamlığı
- İpekyolu Kaymakamlığı
- Muradiye Kaymakamlığı
- Özalp Kaymakamlığı
- Saray Kaymakamlığı
- Tuşba Kaymakamlığı
- Bahçesaray Devlet Hastanesi
- Bahçesaray İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- Bahçesaray İlçe Halk Eğitim Merk. Md.
- Bahçesaray İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
- Bahçesaray İlçe Müftülüğü
- Bahçesaray İlçe Nüfus Müdürlüğü
- Bahçesaray İlçe PTT Müdürlüğü
- Bahçesaray İlçe Sağlık Müdürlüğü
- Bahçesaray İlçe Tapu Müdürlüğü
- Başkale İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- Başkale İlçe Halk Eğitim Merk. Md.
- Çaldıran İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- Çaldıran İlçe Halk Eğitim Merk. Md.
- Çaldıran İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
- Çaldıran İlçe Sosyal Hizmet Merk. Md.
- Çatak İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- Çatak İlçe Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü
- Çatak İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
- Çatak İlçe Müftülüğü
- Edremit İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- Edremit İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
- Edremit İlçe Tapu Müdürlüğü
- Erciş İlçe Defterdarlığı
- Erciş İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- Erciş İlçe Halk Eğitim Merkezi Müdürlüğü
- Erciş İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
- Erciş İlçe Vergi Dairesi Müdürlüğü
- Gevaş İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- Gürpınar İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- İpekyolu İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- Muradiye Devlet Hastanesi
- Muradiye İlçe Defterdarlığı
- Muradiye İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- Muradiye İlçe Halk Eğitim Merk. Md.
- Muradiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
- Muradiye İlçe Müftülüğü
- Muradiye İlçe PTT Müdürlüğü
- Muradiye İlçe Tapu Müdürlüğü
- Özalp İlçe Defterdarlığı
- Özalp İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- Özalp İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
- Saray İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.
- Saray İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü
- Saray İlçe Nüfus Müdürlüğü
- Tuşba İlçe Gıda Tarım ve Hayv. Md.

GÖRÜŞLERİYLE YÖN VEREN YEREL YÖNETİMLER

- Van Büyükşehir Belediyesi
- Bahçesaray Belediyesi
- Çaldıran Belediyesi
- Edremit Belediyesi
- Erciş Belediyesi
- Özalp Belediyesi
- Gevaş Akdamar Belediyesi (Kapandı)
- Bahçesaray Bağcılar Mahallesi Muhtarlığı
- Bahçesaray Elmakaya Mahallesi Muhtarlığı
- Bahçesaray İslam Mahallesi Muhtarlığı
- Başkale Albayrak Mahallesi Muhtarlığı
- Başkale Aşalan Mahallesi Muhtarlığı
- Başkale Barış Mahallesi Muhtarlığı
- Başkale Çaldıran Mahallesi Muhtarlığı
- Başkale Öncüler Mahallesi Muhtarlığı
- Başkale Saçan Mahallesi Muhtarlığı
- Çaldıran Altıyol Mahallesi Muhtarlığı
- Çaldıran Aşağıçanak Mahallesi Muhtarlığı
- Çaldıran Gülyolu Mahallesi Muhtarlığı
- Çaldıran İncealan Mahallesi Muhtarlığı
- Çaldıran Karadulda Mahallesi Muhtarlığı
- Çaldıran Kaşım Mahallesi Muhtarlığı
- Çaldıran Osmanlı Mahallesi Muhtarlığı
- Çaldıran Soğuksu Mahallesi Muhtarlığı
- Çaldıran Toprakseven Mahallesi Muhtarlığı
- Çaldıran Yenikaya Mahallesi Muhtarlığı
- Çatak Andiçen Mahallesi Muhtarlığı
- Çatak Aşağı Narlıca Mahallesi Muhtarlığı
- Çatak Bilgi Mahallesi Muhtarlığı
- Çatak Cumhuriyet Mahallesi Muhtarlığı
- Çatak Toyga Mahallesi Muhtarlığı
- Gürpınar Dikbıyık Mahallesi Muhtarlığı
- Gürpınar Erkaldı Mahallesi Muhtarlığı
- Gürpınar Güzelsu Mahallesi Muhtarlığı
- Gürpınar Parmakkapı Mahallesi Muhtarlığı
- Gürpınar Sapakonak Mahallesi Muhtarlığı
- Gürpınar Tepegören Mahallesi Muhtarlığı
- Muradiye Köşk Mahallesi Muhtarlığı
- Saray Atatürk Mahallesi Muhtarlığı

GÖRÜŞLERİYLE YÖN VEREN SİVİL TOPLUM VE MESLEK KURULUŞLARI

- Doğu Anadolu İhracatçıları Birliği
- Türkiye Eğitim Gönüllüleri Vakfı
- Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
- Van Aktif Sanayici ve İşadamları Derneği
- Van Damızlık Koyun Keçi Yetiş. Birliği
- Van Damızlık Sığır Yetiştiriciler Birliği
- Van Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği
- Van İç Su Ürünleri Yetiş. Üretici Birliği
- Van Kırmızı Et Üreticileri Birliği
- Van Meyve Üreticileri Birliği
- Van Organize Sanayi Bölgesi
- Van Süt Üreticileri Birliği
- Van Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
- Van Ticaret Borsası
- Van Ticaret ve Sanayi Odası
- Van Ziraat Odası
- Bahçesaray Bal Üreticileri Birliği
- Başkale Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi
- Başkale Sosyal Yardımlaşma ve Day. Vakfı
- Başkale Süt Üreticileri Birliği
- Başkale Ziraat Odası
- Çaldıran Esnaf ve Sanatkarlar Karma Odası
- Çaldıran Kardelen Aile Derneği
- Çaldıran Sosyal Yardımlaşma ve Day. Vakfı
- Çaldıran Şehit Aileleri ve Yakınları Derneği
- Çaldıran Şoförler Yardım. ve Day. Derneği
- Çaldıran Ziraat Odası
- Çatak Bal Üreticileri Birliği
- Çatak Çevre ve Tarihi Eserleri Koruma Der.
- Çatak Kızılay Derneği
- Çatak Muhtarlar Derneği
- Çatak Ziraat Odası
- Edremit Ziraat Odası
- Erciş Ağaç ve Demir İşleri Odası
- Erciş Birlik Platformu
- Erciş Esnaf ve Sanatkarlar Odası
- Erciş Genç İşadamları Derneği
- Erciş İlçe Köylere Hizmet Götürme Birliği
- Erciş Küçük Sanayi Sitesi Yapı Kooperatifi
- Erciş Meyve Sebze Komisyoncuları Derneği
- Erciş Sanayiciler Derneği
- Erciş Sosyal Yardımlaşma ve Day. Vakfı
- Erciş Şoförler ve Otomobilciler Odası
- Erciş Ticaret ve Sanayi Odası
- Erciş Ziraat Odası
- Gevaş Bal Üreticileri Birliği
- Gevaş Dereağzı, İnköy Altınsaç Su Ür. Koop.
- Gevaş Esnaf ve Sanatkarlar Odası
- Gevaş Göl Motorlu Taşıyıcılar Kooperatifi
- Gevaş Minibüsçüler Kooperatifi
- Gevaş Minibüsçüler Kooperatifi
- Gevaş Ziraat Odası
- Gürpınar Muhtarlar Derneği
- Gürpınar Ziraat Odası
- Muradiye Esnaf ve Sanatkarlar Odası
- Muradiye Genç Adımlar Derneği
- Muradiye Sosyal Yardım. ve Day. Vakfı
- Muradiye Şoförler ve Otomobilciler Odası
- Muradiye Ziraat Odası
- Özalp Dönerdere Köyü Tarım. Kalkın. Koop.
- Özalp Emek Köyü Sulama Kooperatifi
- Özalp Emek Köyü Tarım. Kalkın. Koop.
- Özalp Esnaf ve Sanatkarlar Odası
- Özalp Kömürcüler Kooperatifi
- Özalp Muhtarlar Derneği
- Özalp Sosyal Yardımlaşma ve Day. Vakfı
- Özalp Ziraat Odası
- Saray Sosyal Yardımlaşma ve Day. Vakfı
- Saray Ziraat Odası

GÖRÜŞLERİYLE YÖN VEREN BİLGİ ÜRETEN KURULUŞLAR

- Van ABİGEM
- Van Anadolu Sağlık Meslek Lisesi
- Van Mesleki ve Teknik Anadolu Listesi
- Van Türk Telekom Fen Lisesi
- Yüzüncü Yıl Üniversitesi Merkez Kampüsü
- YYÜ Erciş Meslek Yüksekokulu
- YYÜ Gevaş Meslek Yüksekokulu
- YYÜ Özalp Meslek Yüksekokulu
- Başkale Albayrak Ortaokulu
- Çaldıran Anadolu Lisesi
- Çaldıran Anaokulu
- Çaldıran İmam Hatip Lisesi
- Çatak Atatürk Ortaokulu
- Çatak Çok Programlı Anadolu Lisesi
- Çatak Yatılı Bölge Okulu
- Edremit Kız Teknik ve Meslek Lisesi
- Gevaş Öğretmenevi ve Akşam Sanat Okulu
- Muradiye Kız Meslek Lisesi
- Muradiye Öğretmenevi Akşam San. Okulu

GÖRÜŞLERİYLE YÖN VEREN ÖZEL SEKTÖR KURULUŞLARI

- Abdülcabbar Güven Tarım İşletmesi
- Abdülmenaf Budak Alabalık İşletmesi
- Ahmet Bozbay Tarım İşletmesi
- Ahsen Otomotiv
- Ajans Asya Fuarcılık
- Akdamar Plastik
- Akfa Beton
- Akın Rekor
- Ak Medikal
- Ak-Ser Yapı Kimyasalları
- Alba Grup
- Anka ZFA Tarımsal Danışmanlık
- Arfay İnşaat
- As-Pa Gıda Sanayi
- Aura Line Yapı Kimyasalları
- Aymir Taşımacılık
- Ay Mira Süt Ürünleri
- Aydın Koyuncu Tarım İşletmesi
- Bak Hele Bak Grup
- Baran Nakliyat
- Barışlar Madencilik
- Baytar Tavukçuluk
- Belbey Ticaret
- Bişaroğlu Makine Sanayi
- Borja Tarım
- Buzkan Yapı Malzemeleri
- Büyük Urartu Oteli
- Cesur Arıcılık
- Cevdet Can Tarım İşletmesi
- Çatak İlçe Kıraathanesi
- Çeliktaş İç ve Dış Ticaret
- Çetin Aslan Tarım İşletmesi
- Çilingir Gıda
- Çoklar Gıda Sanayi
- Damgacılar İnşaat
- Dinçkan Market
- Diyar Sınır Ticareti
- Doğu Dörtler Mobilya
- Doğu Kandaş Mühendislik
- Domix Kimya
- Elite World Hotel
- Er-Al Bims
- Erbey Metal
- Erek Su
- Er-Ma Matbaa
- Er-Pol Plastik Sanayi
- Ervan Tekstil
- Esvan Kimya
- Ete İnşaat
- Eyüpoğlu Madencilik
- Fahrettin Aslan Tarım İşletmesi
- Faik Ertuş Tarım İşletmesi
- Gimpaş
- Gökhan Çimento
- Gölkent Ticaret
- Görentaş Süt Ürünleri
- Gözegir Petrol
- Grand Deniz Turizm
- Gülbaylar Mobilya
- Gülerbay Kimya
- Gül-Soy Gıda
- Gülsun Petrol
- Güner Orhan Tarım İşletmesi
- Güngör Petrol
- Gürüş Pazarlama
- Güven Bims
- Hakansoy İnşaat
- Haksan Yem Sanayi
- Haldi Turizm
- Hamza Yücel Tarım İşletmesi
- Harbi İnşaat
- Hasan Çapık Tarım İşletmesi
- Has-Bey Madencilik
- Hayat Alabalık
- Heykel İnşaat
- Hikmet Yıldırım Tarım İşletmesi
- Hoşap Un Sanayi
- Hüseyinoğulları Ticaret
- Hüsnü Tatar Alabalık İşletmesi
- Hüzüncüler Ticaret
- İl-Sa Beton
- İnelsan İnşaat
- İsmail Hakkı Abbasigil Tarım İşletmesi
- Kadir Bozbay Tarım İşletmesi
- Kamuran Arvasi Tarım İşletmesi
- Karaaslan Otomotiv
- Karaman Tüketim Malları
- Kasım Selçuk Tarım İşletmesi
- Kaya Petrol
- Kayakeserler Ticaret
- Keban Isı Sanayi
- Kenan Yapı Malzemeleri
- Kılınçlar Market
- Koray İnşaat
- Köroğlu Şirketler Grubu
- Kürüm Petrol

GÖRÜŞLERİYLE YÖN VEREN ÖZEL SEKTÖR KURULUŞLARI (DEVAMI)

- Lokman Havin Hayvancılık
- Malaylar Mermer
- Mehmet Yiğit Tarım İşletmesi
- Mehmet Gündüz Orman Ürünleri
- Melih Kardeşler İnşaat
- Menua Hotel
- Merit Hotel
- Meye Tekstil
- Mir Un Sanayi
- Mirava Ceviz İşleme Atölyesi
- Miss Yerli Un Sanayi
- Murat Koç Tarım İşletmesi
- Murat Yemek Sanayi
- Müslüm Erbay Mühendislik
- Naci Baydar Tarım İşletmesi
- Nadiroğlu Ticaret
- Namet Parlak Tarım İşletmesi
- Narinler Ticaret
- Norduz Alabalık İşletmesi
- North Wind Ticaret
- Nurettin Güler Tarım İşletmesi
- Nüsrettin Görentaş Alabalık İşletmesi
- Ölmez Beton
- Öz Abiler Ticaret
- Öz Aksa Gıda
- Öz Erşah Enerji ve Petrol Ürünleri
- Öz Harman Petrol
- Öz Mobil Madeni Yağlar
- Özgökçe Turizm
- Özsönmez Gıda
- Özyılmazlar Petrol
- Parinler Petrol
- Pazarbaşı Un Sanayi
- Pratik Terlik ve Tekstil
- Ragıp Abbasigil Tarım İşletmesi
- Rescate Hotel
- Reşit Yılmaz Alabalık İşletmesi
- Saadet Tekstil
- Sabri Yağızer Tarım İşletmesi
- Sağlam Ambalaj
- Sait Öztunç Alabalık İşletmesi
- Salih Çiftçi İnşaat
- Salih Yıldız Tarım İşletmesi
- Selami Orhan Tarım İşletmesi
- Semih Güllü Tarım İşletmesi
- Serhat Tarımsal Danışmanlık
- Siemens
- Silahtaroğlu Grup
- Şifa Alabalık
- Süphan İnşaat
- Tad-San Yemek Sanayi
- Tahsin Bacak Tarım İşletmesi
- Taşdemirler Un Sanayi
- Taşkıran Ticaret
- Tatarlar Arıcılık
- Tekin Ticaret
- Termoblok Bims
- Tomaç Arıcılık
- Torku Konya
- Tosun Arıcılık
- Turkcell
- Türkiye Elektik Dağıtım A.Ş.
- Van Çimento
- Van Et Gıda Sanayi
- Vangölü Elektrik Dağıtım A.Ş.
- Van Kablo
- Van Mermer
- Van Pak Gıda Sanayi
- Van Petrol
- Van Yemek Fabrikası
- Yakutlar Grup
- Yıldız İnşaat
- Yılmazlar Sanayi ve Tıbbi Gazlar
- YNC Tarımsal Yayım ve Danışmanlık
- Zekeriya Sarp Alabalık İşletmesi
- Zemzem Alabalık
- Ziraat Bankası Çaldıran Şubesi
- Ziraat Bankası Edremit Şubesi
- Ziraat Bankası Saray Şubesi

İÇİNDEKİLER

GÖRÜŞLERİYLE YÖN VEREN KAMU KURUMLARI I
GÖRÜŞLERİYLE YÖN VEREN YEREL YÖNETİMLER II
GÖRÜŞLERİYLE YÖN VEREN SİVİL TOPLUM VE MESLEK KURULUŞLARI III
GÖRÜŞLERİYLE YÖN VEREN BİLGİ ÜRETEN KURULUŞLAR IV
GÖRÜŞLERİYLE YÖN VEREN ÖZEL SEKTÖR KURULUŞLARI V
GÖRÜŞLERİYLE YÖN VEREN ÖZEL SEKTÖR KURULUŞLARI (DEVAMI) VI

İÇİNDEKİLER VIII
TABLO LİSTESİ XIII
ŞEKİL LİSTESİ XIV
HARİTA LİSTESİ XIV
GRAFİK LİSTESİ XV
FOTOĞRAF LİSTESİ XV
KISALTMALAR XVI
GİRİŞ 1
A- ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİLGİLER 3
1. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER 3
1.1. Araştırmanın Amacı 3
1.2. Araştırmanın Kapsamı 3
1.3. Araştırmanın Odak Noktaları 4
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ 5
2.1. Veri Toplama Teknikleri 7
2.2. Analiz Teknikleri 9
2.2.1. Betimleme Analizi 9
2.2.2. Paydaş ve İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri Analizi 9
2.2.3. SWOT (GZFT) Analizi 10
2.2.4. Mekansal Gelişim Analizi 10
B- VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI 11
1. PAYDAŞ VE İHTİYAÇ, TALEP VE PAYDAŞ BEKLENTİLERİ ANALİZİ 11
1.1. Paydaş Analizi 12
1.1.1. Paydaşların Tanımlanması ve Sınıflandırması 12
1.1.2. Paydaş Haritalaması 15
1.1.2.1. Pozisyon-Önem Matrisi 15
1.1.2.2. Etki-Dinamizm Matrisi 16
1.1.2.3. Etki-İlgi Matrisi 17
1.1.3. Elma Sektörü Paydaş Analizi 18
1.1.4. Ceviz Sektörü Paydaş Analizi 21

1.1.5. Patates Sektörü Paydaş Analizi 23
1.1.6. Baklagil Sektörü Paydaş Analizi 25
1.1.7. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Sektörleri Paydaş Analizi 27
1.1.7.1. Et ve Et Ürünleri Sektörü Paydaş Analizi 27
1.1.7.2. Süt ve Süt Ürünleri Sektörü Paydaş Analizi 29
1.1.8. Arıcılık Sektörü Paydaş Analizi 31
1.1.9. Gıda İşleme ve Paketleme Sanayii Sektörü Paydaş Analizi 33
1.1.10. İnşaat Malzemeleri Sanayii Sektörü Paydaş Analizi 36
1.1.11. Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Sektörü Paydaş Analizi 39
1.1.12. Mobilya Sanayii Sektörü Paydaş Analizi 41
1.1.13. Turizm Sektörü Paydaş Analizi 43
1.1.14. Ticaret Sektörü Paydaş Analizi 46
1.1.15. Lojistik Sektörü Paydaş Analizi 48
1.2. İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri Analizi 50
1.2.1. Bitkisel Üretim Sektörü 50
1.2.2. Hayvansal Üretim Sektörü 53
1.2.3. Sanayi Sektörü 57
1.2.4. Hizmet Sektörü 60
2. SWOT ANALİZİ 63
2.1. Elma Sektörü SWOT Analizi 63
2.1.1. Güçlü Yönler 64
2.1.2. Zayıf Yönler 65
2.1.3. Fırsatlar 67
2.1.4. Tehditler 67
2.2. Ceviz Sektörü SWOT Analizi 69
2.2.1. Güçlü Yönler 69
2.2.2. Zayıf Yönler 71
2.2.3. Fırsatlar 72
2.2.4. Tehditler 73
2.3. Patates Sektörü SWOT Analizi 74
2.3.1. Güçlü Yönler 75
2.3.2. Zayıf Yönler 76
2.3.3. Fırsatlar 78
2.3.4. Tehditler 78

2.4. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Sektörü SWOT Analizi 80
2.4.1. Güçlü Yönler 80
2.4.2. Zayıf Yönler 82
2.4.3. Fırsatlar 84
2.4.4. Tehditler 86
2.5. Arıcılık Sektörü SWOT Analizi 87
2.5.1. Güçlü Yönler 88
2.5.2. Zayıf Yönler 89
2.5.3. Fırsatlar 91
2.5.4. Tehditler 92
2.6. Gıda İşleme ve Paketleme Sanayii Sektörü SWOT Analizi 93
2.6.1. Güçlü Yönler 94
2.6.2. Zayıf Yönler 95
2.6.3. Fırsatlar 97
2.6.4. Tehditler 98
2.7. İnşaat Malzemeleri Sanayii Sektörü SWOT Analizi 99
2.7.1. Güçlü Yönler 99
2.7.2. Zayıf Yönler 101
2.7.3. Fırsatlar 102
2.7.4. Tehditler 103
2.8. Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Sektörü SWOT Analizi 105
2.8.1. Güçlü Yönler 105
2.8.2. Zayıf Yönler 106
2.8.3. Fırsatlar 108
2.8.4. Tehditler 109
2.9. Mobilya Sanayii Sektörü SWOT Analizi 110
2.9.1. Güçlü Yönler 110
2.9.2. Zayıf Yönler 111
2.9.3. Fırsatlar 113
2.9.4. Tehditler 114
2.10. Turizm Sektörü SWOT Analizi 115
2.10.1. Güçlü Yönler 115
2.10.2. Zayıf Yönler 116

2.10.3. Fırsatlar 118
2.10.4. Tehditler 119
2.11. Ticaret Sektörü SWOT Analizi 120
2.11.1. Güçlü Yönler 120
2.11.2. Zayıf Yönler 121
2.11.3. Fırsatlar 123
2.11.4. Tehditler 124
2.12. Lojistik Sektörü SWOT Analizi 125
2.12.1. Güçlü Yönler 126
2.12.2. Zayıf Yönler 127
2.12.3. Fırsatlar 129
2.12.4. Tehditler 130
3. MEKANSAL GELİŞİM ANALİZİ 134
3.1. Mevcut Mekansal Yapı ve Alan Kullanımları 135
3.1.1. Teknik Altyapı 135
3.1.2. Ulaşım Altyapısı 143
3.1.3. Donatı Altyapısı 153
3.2. Mekansal Gelişim Organizasyonu 162
3.2.1. Tarım Sektörü Mekansal Gelişim Organizasyonu 162
3.2.1.1. Bitkisel Üretim 162
3.2.1.1.1. A Bölgesi 164
3.2.1.1.2. B Bölgesi 167
3.2.1.1.3. C Bölgesi 169
3.2.1.2. Hayvansal Üretim 173
3.2.1.2.1. A Bölgesi 174
3.2.1.2.2. B Bölgesi 176
3.2.1.2.3. C Bölgesi 178
3.2.1.2.4. D Bölgesi 179
3.2.1.2.5. E Bölgesi 179
3.2.2. Sanayi Sektörü Mekansal Gelişim Organizasyonu 181
3.2.3. Hizmet Sektörü Mekansal Gelişim Organizasyonu 191
3.2.3.1. Ticaret ve Lojistik Sektörleri 192
3.2.3.2. Turizm Sektörü 198
3.2.3.2.1. A Bölgesi 199
3.2.3.2.2. B Bölgesi 200

3.2.3.2.3. C Bölgesi 201
3.2.3.2.4. D Bölgesi 201
3.2.3.2.5. E Bölgesi 202
3.2.4. Van İli ve İlçeleri Merkezler Kademelemesi 204
3.2.4.1. Merkez İlçeler ve Edremit (Birinci Derece Merkez-Kent Merkezi) 204
3.2.4.2. Erciş-Muradiye-Çaldıran (İkinci Derece Merkez-Sanayi-Tarım-Turizm Odaklı Merkez) 206
3.2.4.3. Gürpınar-Başkale (Üçüncü Derece Merkez-Tarım ve Sanayi Odaklı Merkez) 206
3.2.4.4. Özalp-Saray (Dördüncü Derece Merkez-Ticaret Odaklı Merkez) 207
3.2.4.5. Gevaş-Bahçesaray-Çatak (Beşinci Derece Merkez-Tarım ve Turizm Odaklı Merkez) 207

4. VAN İLİ VE İLÇELERİ 2023 YILI VİZYONU VE ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI 209

4.1. Van İli ve İlçeleri 2023 Yılı Vizyonu 209
4.2. Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı 209
4.2.1. Uygulama Projeleri ve Eylemlerin Açıklaması 270
4.3. Van İli 2023 Yılı Temel Hedefleri 413
4.4. Finansman 422
4.5. İzleme, Değerlendirme ve Koordinasyon 429

KAYNAKÇA 430

TABLO LİSTESİ

Tablo A-1: Çalışmanın Temel Odak Noktaları ve Stratejik Amaçlar 5
Tablo B-1: Bitkisel Üretim Sektörü İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri 53
Tablo B-2: Hayvansal Üretim Sektörü İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri 56
Tablo B-3: Sanayi Sektörü İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri 60
Tablo B-4: Hizmet Sektörü İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri 62
Tablo B-5: Genel SWOT Matrisi 63
Tablo B-6: Van İli Elma Sektörü SWOT Matrisi 68
Tablo B-7: Van İli Ceviz Sektörü SWOT Matrisi 74
Tablo B-8: Van İli Patates Sektörü SWOT Matrisi 79
Tablo B-9: Van İli Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Sektörü SWOT Matrisi 87
Tablo B-10: Van İli Arıcılık Sektörü SWOT Matrisi 93
Tablo B-11: Van İli Gıda İşleme ve Paketleme Sanayii Sektörü SWOT Matrisi 99
Tablo B-12: Van İli İnşaat Malzemeleri Sanayii Sektörü SWOT Matrisi 104
Tablo B-13: Van İli Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Sektörü SWOT Matrisi 110
Tablo B-14: Van İli Mobilya Sanayii Sektörü SWOT Matrisi 115
Tablo B-15: Van İli Turizm Sektörü SWOT Matrisi 120
Tablo B-16: Van İli Ticaret Sektörü SWOT Matrisi 125
Tablo B-17: Van İli Lojistik Sektörü SWOT Matrisi 132
Tablo B-18: Van İli İlçelerine Göre Köylerin İçme Suyu Durumu 136
Tablo B-19: Van İli İlçeleri Vahşi Depolama Alanları 138
Tablo B-20: Van İli Elektrik Santralleri 139
Tablo B-21: Van İlindeki Yerleşimlerin Ana Ulaşım Güzergahları Uzaklıklarına Göre Sınıflaması 144
Tablo B-22: Van İlindeki Yerleşimlerin İl Ve İlçe Merkezleri Uzaklıklarına Göre Sınıflaması 145
Tablo B-23: Van İli Yol Satıh Cinslerine Göre Karayolu Altyapısı 146
Tablo B-24: Van İlçelerinin Havaalanı Ulaşım Bağlantısı 148
Tablo B-25: Van İli Donatı Altyapısı 153
Tablo B-26: Van İli Eğitim Altyapısı 155
Tablo B-27: Van İli Sağlık Altyapısı 156
Tablo B-28: Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Matrisi ve Uygulama Projeleri 211
Tablo B-29: Kötümser Senaryoda Van İli 2023 Yılı Kişi Başı Milli Gelir Hedefi 414
Tablo B-30: Referans Senaryoda Van İli 2023 Yılı Kişi Başı Milli Gelir Hedefi 415
Tablo B-31: İyimser Senaryoda Van İli 2023 Yılı Kişi Başı Milli Gelir Hedefi 416
Tablo B-32: Van İli 2023 Yılı Temel Hedefleri 417
Tablo B-33: Stratejik Amaçlar ve Yararlanabilecek Fon Kaynakları 423

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil A-1: Proje Diyagramı 6
Şekil A-2: Proje Süreci 7
Şekil A-3: Araştırmanın Veri Toplama Yöntemleri 8
Şekil B-1: Genel Paydaş Grupları 13
Şekil B-2: Sektör Paydaş Grupları 14
Şekil B-3: Elma Sektörü Paydaş Grupları 19
Şekil B-4: Ceviz Sektörü Paydaş Grupları 21
Şekil B-5: Patates Sektörü Paydaş Grupları 23
Şekil B-6: Baklagil Sektörü Paydaş Grupları 25
Şekil B-7: Et ve Et Ürünleri Sektörü Paydaş Grupları 28
Şekil B-8: Süt ve Süt Ürünleri Sektörü Paydaş Grupları 30
Şekil B-9: Arıcılık Sektörü Paydaş Grupları 32
Şekil B-10: Gıda İşleme ve Paketleme Sanayii Sektörü Paydaş Grupları 34
Şekil B-11: İnşaat Malzemeleri Sanayii Sektörü Paydaş Grupları 37
Şekil B-12: Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Sektörü Paydaş Grupları 40
Şekil B-13: Mobilya Sanayii Sektörü Paydaş Grupları 42
Şekil B-14: Turizm Sektörü Paydaş Grupları 44
Şekil B-15: Ticaret Sektörü Paydaş Grupları 46
Şekil B-16: Lojistik Sektörü Paydaş Grupları 48

HARİTA LİSTESİ

Harita B-1: Van İli ve İlçelerinin Teknik Altyapı Bölgelemesi 142
Harita B-2: Van İli ve İlçelerinin Ulaşım Bağlantıları ve Konumu 149
Harita B-3: Mevcut Durum ve Yatırımlar Kapsamında Van İli Ulaşım Altyapısı 152
Harita B-4: Van İli Eğitim ve Sağlık Donatısı Altyapısı 157
Harita B-5: Van İli Eğitim ve Sağlık Donatısı Altyapısı Bölgelemesi 161
Harita B-6: Van İli ve İlçeleri Bitkisel Üretim Bölgelemesi 172
Harita B-7: Van İli ve İlçeleri Hayvansal Üretim Bölgelemesi 180
Harita B-8: Van İli ve İlçeleri Sanayi Sektörü Bölgelemesi 189
Harita B-9: Van İli ve İlçeleri Ticaret ve Lojistik Sektörleri Bölgelemesi 195
Harita B-10: Van İli ve İlçeleri Turizm Sektörü Bölgelemesi 203
Harita B-11: Van İli ve İlçeleri Merkezler Kademelemesi 208

GRAFİK LİSTESİ

Grafik B-1: Pozisyon-Önem Matrisi 15
Grafik B-2: Etki-Dinamizm Matrisi 16
Grafik B-3: Etki-İlgi Matrisi 17
Grafik B-4: Elma Sektörü Etki-İlgi Matrisi 20
Grafik B-5: Ceviz Sektörü Etki-İlgi Matrisi 22
Grafik B-6: Patates Sektörü Etki-İlgi Matrisi 24
Grafik B-7: Baklagil Sektörü Etki-İlgi Matrisi 26
Grafik B-8: Et ve Et Ürünleri Sektörü Etki-İlgi Matrisi 29
Grafik B-9: Süt ve Süt Ürünleri Sektörü Etki-İlgi Matrisi 31
Grafik B-10: Arıcılık Sektörü Etki-İlgi Matrisi 33
Grafik B-11: Gıda İşleme ve Paketleme Sanayii Sektörü Etki-İlgi Matrisi 35
Grafik B-12: İnşaat Malzemeleri Sanayii Sektörü Etki-İlgi Matrisi 38
Grafik B-13: Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Sektörü Etki-İlgi Matrisi 41
Grafik B-14: Mobilya Sanayii Sektörü Etki-İlgi Matrisi 43
Grafik B-15: Turizm Sektörü Etki-İlgi Matrisi 45
Grafik B-16: Ticaret Sektörü Etki-İlgi Matrisi 47
Grafik B-17: Lojistik Sektörü Etki-İlgi Matrisi 49

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf B-1: Ferit Melen Havaalanı 147
Fotoğraf B-2: Van Organize Sanayi Bölgesi 186

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
AR-GE	: Araştırma ve Geliştirme
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
AVA	: Alansal Varlık Araştırması
BAP	: Bilimsel Araştırma Projeleri
BELDES	: Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
BOTAŞ	: Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş.
BROP	: Bölgesel Rekabet Edebilirlik Operasyonel Programı
BSTB	: Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı
BŞB	: Büyükşehir Belediyesi
BÜGEM	: Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
ÇED	: Çevre Etki Değerlendirmesi
ÇŞB	: Çevre ve Şehircilik Bakanlığı
DAKA	: Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı
DAP	: Doğu Anadolu Projesi
DBDÖS	: Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı
DHMİ	: Devlet Hava Meydanları İşletmeleri Genel Müdürlüğü
DSİ	: Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü
EA	: Ekilen Alan
EB	: Ekonomi Bakanlığı
ETKB	: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı
GIS	: Coğrafi Bilgi Sistemi
GKGM	: Gıda Kontrol Genel Müdürlüğü
GSB	: Gençlik ve Spor Bakanlığı
GSKD	: Gayri Safi Katma Değer
GSYH	: Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
GTB	: Gümrük ve Ticaret Bakanlığı
GTHB	: Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
HAYGEM	: Hayvancılık Genel Müdürlüğü
IPA	: Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı
IPARD	: AB Kırsal Kalkınma Yatırımları Hibe Programı
İKGOP	: İnsan Kaynaklarının Geliştirilmesi Operasyonel Programı
İŞGEM	: İş Geliştirme Merkezi
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KB	: Kalkınma Bakanlığı
KGM	: Karayolları Genel Müdürlüğü
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÖYDES	: Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi
KSS	: Küçük Sanayi Sitesi
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı

MTA	: Maden Tetkik Arama Genel Müdürlüğü
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
OSİB	: Orman ve Su İşleri Bakanlığı
ÖBDÖS	: Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı
SB	: Sağlık Bakanlığı
SEP	: Stratejik Eylem Planı
SODES	: Sosyal Destek Programı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
SUKAP	: Belediyelerin Su ve Altyapı Projesi
TAGEM	: Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
TDİOSB	: Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi
TL	: Türk Lirası
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TRGM	: Tarım Reformu Genel Müdürlüğü
TTGV	: Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı
TURYİD	: Turizm Restoran Yatırımcıları ve İşletmecileri Derneği
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜROFED	: Türkiye Otelciler Federasyonu
TÜRSAB	: Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği
ŞPO	: Şehir Plancıları Odası
UDHB	: Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı
UP	: Uygulama Projesi
URA	: Uluslararası Rekabetçilik Analizi
USD	: Amerikan Doları
VANÇEB	: Van Mahalli İdareleri Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Birliği
VANGAZ	: Van Doğalgaz A.Ş.
VAN İŞGEM	: Van İş Geliştirme Merkezi
VANOSB	: Van Organize Sanayi Bölgesi
VANTSO	: Van Ticaret ve Sanayi Odası
VATBO	: Van Ticaret Borsası
VANZO	: Van Ziraat Odası
VEDAŞ	: Van Gölü Elektrik Dağıtım A.Ş.
VESOB	: Van Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği
VİASPM	: Van İl Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü
VİBSTM	: Van İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü
VİÇŞM	: Van İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü
VİGSM	: Van İl Gençlik ve Spor Müdürlüğü
VİGTHM	: Van İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü
VİMEM	: Van İl Milli Eğitim Müdürlüğü
VİSM	: Van İl Sağlık Müdürlüğü
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı
YYÜ	: Yüzüncü Yıl Üniversitesi

GİRİŞ

"Geleceği satın alabilecek tek şey bugündür!" Samuel Johnson

İngiliz şair, yazar ve sözcük bilimci Samuel Johnson'ın 300 yıl önce dile getirdiği gibi geleceğin inşa edilmesi bugünden başlamaktadır. Gelecek için atılan temeller, geleceğin bu temellerin üzerine kurulu olacağı için bugün gelecek açısından oldukça önem taşımaktadır. Kısacası yüksek yaşam kalitesi ve refahla dolu tasarımlanan geleceğin hareket noktası bugündür.

Türkiye'nin Stratejik 2023 Vizyonu, 2023 Türkiye Vizyonu veya Vizyon 2023, Ulusal Önderimiz Atatürk'ün işaret ettiği muasır medeniyet seviyesine ulaşma hedefi doğrultusunda cumhuriyetin 100. kuruluş yıldönümü olan 2023 yılına Türkiye'yi bugünden hazırlamak, ulusal ölçekli hedefleri belirlemek ve ulusal yol haritasını oluşturmak üzere başlatılmış üst ölçekli bir planlama ve uygulama projesidir. Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nden Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK)'na, Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM)'nden Cumhurbaşkanlığı'na, diğer devlet kurumlarından sivil toplum kuruluşlarına kadar bütün oyuncular, 2023 yılında Türkiye'nin, dünyanın önde gelen ülkeleri arasında yer almasını sağlamak üzere strateji belgelerini hazırlama ve uygulama çalışmalarını sürdürmektedir.

2023 Vizyon Projesi'nde ekonomiden bilim ve teknolojiye, dış ticaretten altyapıya kadar çok geniş alanda makro ve mezo düzeyde hedefleme çalışmaları yapılmış/yapılmaktadır. Bu makro hedefler arasında 2013 yılı itibari ile 820,2 milyar USD milli geliri ile dünyanın en büyük 17. ekonomisi olan Türkiye'nin milli gelirini 2 trilyon USD düzeyine çıkararak dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasında yer almasını sağlamak, 2023 Vizyon Projesi'nin temel hedefidir. Vizyon 2023'teki diğer başlıca hedefler arasında;

- Kişi başı milli geliri 25.000 USD'ye çıkarmak
- İhracatı 500 milyar USD'ye yükseltmek
- İşsizlik oranını %5 seviyelerine düşürmek
- Tarım sektöründe dünyanın ilk 5'i arasında yer almak
- Orta ve yüksek teknolojilerde Avrasya'nın üretim üssü olmak
- Bölgesel uçak bakım merkezi olmak
- İlk yerli uçak ve otomobili üretmek
- Bilişim sektöründe öncü konuma gelmek, yerli ürün ve hizmet kullanımını %50'ye, sektörün milli gelirdeki payını %8'e çıkarmak
- Dünyanın sayılı lojistik merkezlerinden biri olmak, bu kapsamda ülke genelinde 16 adet büyük ölçekli lojistik merkezi kurmak
- Yurt dışı müteahhitlik hizmetlerini 100 milyar USD'ye çıkarmak
- Yıllık 28,5 milyon olan turist sayısını 50 milyona, 22 milyar USD olan turizm gelirini 50 milyar USD'ye yükseltmek
- Mevcut 1 milyon yatak olan konaklama kapasitesini 1,5 milyona, 25 olan marina sayısını 65 adede çıkarmak
- Kırsal alanlarda yol, su, eğitim, sağlık, enerji, haberleşme gibi temel altyapıyı tamamlamak
- Limanlardaki elleçleme kapasitesini 500 milyon tona çıkarmak
- Yüksek hızlı tren ağını 10 bin kilometreye çıkarmak yer almaktadır.

Van Valiliği öncülüğünde Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) ve Vezir Danışmanlık işbirliği ile yürütülen Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi, Vizyon 2023 kapsamında Van ilini 2023 yılına hazırlayacak hedeflemelerin yapılması ve eylem planının hazırlanması sürecini kapsamaktadır. Diğer bir deyişle Proje ile Van ilini bugünden 2023 yılına hazırlayacak yol haritasının oluşturulması amaçlamaktadır. Van İli ve İlçeleri Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi'nin üçüncü kısmını oluşturan Stratejik Eylem Planı (SEP) çalışması, Proje'nin önceki aşamaları olan Alansal Varlık Araştırması (AVA) ve Uluslararası Rekabetçilik Analizi (URA) çalışmalarında elde edilen bulgular doğrultusunda hazırlanmıştır.

SEP çalışmasının ilk bölümünü, AVA ve URA çalışmalarında öne çıkan sektörlerin paydaş analizi oluşturmaktadır. Paydaş analizi, sektörlerin paydaş haritalama çalışmasının yanı sıra paydaşların ihtiyaç, talep ve beklenti analizini kapsamaktadır. Bu bağlamda daha önce yapılmış çalışmalara ilave olarak Van ili ve ilçelerinde gerçekleştirilen odak grup toplantısı, çalıştay, anket, derinlemesine mülakat gibi saha çalışmaları ile elde edilen bilgi ve verilerden de yararlanılmıştır.

SEP çalışmasının ikinci bölümü ise AVA ve URA çalışmalarında öne çıkan sektörlerin iç çevre ve dış çevre koşulları göz önüne alınarak yapılan GZFT Analizi'ni içermektedir. GZFT Analizi, sektörlerin güçlü ve zayıf yönleri ile fırsat ve tehditlerinin tespit edilmesi ve analiz çalışmalarından oluşmaktadır. Bu bağlamda daha önce yapılmış çalışmalara ilave olarak Van ili ve ilçelerinde gerçekleştirilen odak grup toplantısı, çalıştay, anket, derinlemesine mülakat gibi saha çalışmaları ile elde edilen bilgi ve veriler de GZFT Analizi'ne girdi sağlamıştır.

SEP çalışmasının üçüncü kısmı ise Van ili ve ilçelerinin Mekansal Gelişim Analizi'nden oluşmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak Van ili ve ilçelerinin mevcut mekansal yapısı ve alan kullanımları incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Daha sonra ise AVA ve URA çalışmaları ile paralel olarak Van ilinin mevcut durum ve 2023 yılındaki konumu göz önüne alınarak mekansal gelişim organizasyonu sektörler ve merkezler doğrultusunda analiz edilmiştir. Mekansal gelişim organizasyonu ve analizi kapsamında mekansal bölgeleme ve kademeleme çalışmaları da yapılmıştır.

SEP çalışmasının dördüncü ve son bölümü, Van ili ve ilçelerinin Vizyon 2023 doğrultusunda Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı'nı kapsamaktadır. Bu çerçevede ilk olarak Türkiye'nin 2023 Vizyonu ve hedefleri doğrultusunda Van ilinin 2023 vizyonu belirlenmiştir. Daha sonra ise Van ilini 2023 Vizyonu'na ulaştıracak Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı'nı ortaya konmuştur. Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı'nda amaçlar, hedefler ve stratejiler belirlenirken, bu amaç, hedef ve stratejilere ulaşmak için uygulama projeleri ve eylemler tanımlanmıştır. Bunun yanında ilgili uygulama projeleri ve eylemlerin zaman çizelgesi, sorumlu kuruluşları ve performans göstergeleri de tanımlanmıştır. Daha sonra ise Van ili ve ilçelerinin 2023 yılı vizyonuna erişmesi için gerekli olarak öngörülen niceliksel hedeflere yer verilmiş ve Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı'nda yer alan uygulama projeleri ve eylemlerin hayata geçirilmesinde yararlanabilecek finansman kaynaklarına stratejik amaçlar çerçevesinde yer verilmiştir.

A- ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BİLGİLER

Bu bölümde araştırma hakkında genel bilgilerin yanı sıra araştırmanın yönteminden bahsedilmektedir. Bu kapsamda Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi'nin amacı, araştırmanın yöntemi, araştırmanın veri toplama yöntemleri gibi araştırmaya ilişkin genel bilgilere yer verilirken, araştırma kapsamında kullanılan analizler ve yöntemlere de değinilmektedir.

1. ARAŞTIRMA HAKKINDA GENEL BİLGİLER

Araştırma hakkında genel bilgiler kapsamında ilk olarak Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl ve Stratejik Eylem Planı Projesi ve Proje'nin son aşaması olan Stratejik Eylem Planı (SEP)'nın amaçları bulunmaktadır. Bunun yanında araştırmanın kapsamı anlatılırken, ayrıca araştırmanın paradigmasına yer verilmektedir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl ve Stratejik Eylem Planı Projesi'nin üçüncü kısmını oluşturan Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı (SEP), Van ili ve ilçelerinin 2023 yılında olması gereken konumu ve Van ili ve ilçelerinin bu konuma nasıl ulaşılacağını belirten yol haritasının ortaya konmasını amaçlamaktadır. Bunun yanında Van ili ve ilçelerinin 2023 yılında olması gereken konumu, Vizyon 2023 Projesi ve diğer üst ölçekli planlama çalışmaları doğrultusunda ve Van ili ve ilçelerinin mevcut durumu göz önüne alınarak hazırlanması hedeflenmektedir.

Bunun yanında Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı'nın hazırlanmasıyla Van ili ve ilçelerinin çekirdek yetenekleri doğrultusunda sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır. Ayrıca Van ili ve ilçelerindeki paydaşlara yönelik uygulanabilir politikalara altlık sağlanması da hedeflenmektedir.

1.2. Araştırmanın Kapsamı

Araştırmanın coğrafi alanı ve kapsamı, Van ili ve bütün ilçelerinden (13 ilçe) oluşmaktadır. Bunun yanında Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi'nin önceki aşamaları olan Alansal Varlık Araştırması (AVA) ve Uluslararası Rekabetçilik Analizi (URA) çalışmaları doğrultusunda Van ili ve ilçelerinde öne çıktığı tespit edilen sektörler ve bu sektörlerin paydaşları çalışmanın temelinde bulunmaktadır. Ayrıca Van ili ve ilçelerindeki kamu kurum ve kuruluşlarından yerel yönetimlere, bilgi üreten kuruluşlardan sivil toplum örgütlerine kadar bütün bölgesel paydaşlar da çalışmanın kapsamında yer almaktadır. Bu bağlamda Van ili ve ilçeleri ve bu alanlardaki sektörler, kurum ve kuruluşlar, gerçek ve tüzel kişiler vb. birçok unsur, araştırmanın kapsamı dahilindedir.

1.3. Araştırmanın Odak Noktaları

Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl ve Stratejik Eylem Planı Projesi'nin temel odak noktası, Van ili ve ilçelerinin çekirdek yeteneklerinin tespit edilmesi, mevcut durumunun küresel düzeydeki rekabetçiliğinin ve hangi alanlarda rekabet gücünün zayıf kaldığının belirlenmesi ve küresel örnekler göz önüne alınarak çekirdek yeteneklerinin nasıl, ne zaman ve hangi aktörlerce harekete geçirileceğini ortaya koyan eylem ve projelerin tanımlanmasından oluşmaktadır.

Bu kapsamda çalışma, kalkınmanın 3 aşaması olan "faktörü-güdümlü ekonomiler", "verimlilik odaklı ekonomiler" ve "inovasyon odaklı ekonomiler" tipolojisine göre planlanmıştır. Bu bağlamda çalışmanın paradigması, kısa vadede verimlilik ve uzun vadede yenilikçilik unsurları üzerine bina edilmiştir. Dolayısıyla Van ili ve ilçeleri için kısa vadede tarım ve gıda sanayiinde verimliliği artırarak, orta ve uzun vadede teknoloji düzeyi ile yenilikçiliği artırmak, çalışmanın temel paradigmasını oluşturmaktadır. Bunun yanında ifade edilen bütün bu gelişmelerin mekansal ve sosyal gelişim ile uyumlu bir şekilde gerçekleştirilerek Van ili ve ilçelerinin sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması, Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi'nin merkezinde bulunmaktadır.

Öte yandan küreselleşme ile birlikte teknolojilerin gelişmesi, bilgi ve iletişim imkanlarının kolaylaşması, müşterilerin bilinçlenmesi vb. unsurlar, geçmiş dönemde ürün odaklı üretim ve pazarlama yapısının yerini pazar ve müşteri odaklı üretim ve pazarlamaya bırakmasıyla sonuçlamıştır. Dolayısıyla müşteri talep ve ihtiyaçları, diğer bir deyişle pazar dinamikleri, talepleri, beklentileri ve ihtiyaçları, sürdürülebilir üretim önemli bir parçası haline gelmiştir.

Bu çerçevede çalışma kapsamında Van ili ve ilçelerinin başta verimlilik olmak üzere yalnızca üretim süreçleri ve üretim değerleri incelenmemiş, ayrıca hedef pazarlar ve bu pazarların ihtiyaçları ve dinamikleri de göz önüne alınmıştır. Bu kapsamda ilk olarak iç pazar dinamikleri ve öncelikle Türkiye'nin stratejik sektörleri dikkate alınmıştır. Dolayısıyla ilk etapta Türkiye'nin üretim açığı veya dış ticaret açığı verdiği ürün ve sektörlerin yanı sıra tüketimin yüksek düzeyde olduğu ürün ve sektörlere de odaklanılmış, böylece iç pazar dinamikleri ve ihtiyaçları dikkate alınmıştır. Bu bağlamda yatırımların finansman avantajına yönelik olarak stratejik sektörlere verilen bölgesel teşvik uygulamaları gibi teşvik, hibe ve sübvansiyon vb. fon kaynakları, çalışmanın hedef ürün kümesinin belirlenmesinde ana kriterlerden birini oluşturmuştur.

İç pazarın yanı sıra dış pazar dinamikleri de değerlendirilmiştir. Özellikle Van ili coğrafi konumu sayesinde dış pazara yönelik avantajlı kentlerimiz arasında yer almaktadır. İran'a komşu olan Van ve ilçelerinin temel etki alanında Azerbaycan, Gürcistan, Rusya, Irak, Suriye vb. ülkeler bulunmaktadır. Bu merkezlere Van ilinden 2 saat uçuş mesafesinde yer alan Ukrayna, Kazakistan, Türkmenistan, Lübnan, İsrail, Mısır, Suudi Arabistan vb. ülkeler de eklendiğinde, Van ilinin dış ticaret potansiyeli oldukça yükselmektedir. Bu kapsamda başta İran, Irak, Azerbaycan olmak üzere bu ülkelerin ithalatındaki başlıca ürünler ve sektörler de çalışmanın ilgi alanına girmektedir.

Bunun yanında günümüzde sürdürülebilir kalkınmanın en önemli unsurlarından biri, yüksek katma değer yaratmaktır. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarından biri, katma değeri yüksek ürün ve sektörlerde faaliyette bulunmaktır. Bu kapsamda OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) (2001)'nın teknoloji sınıflamasında yüksek ve orta-yüksek teknoloji grubunda yer alan ürün ve sektörler, Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi'nin bir diğer odak noktasını oluşturmaktadır.

Öte yandan yatırımcının çekilmesi ve yatırımların finansmanın sağlanmasında sübvansiyonlar ve kamu destekleri büyük önem tutmaktadır. Vergi uygulamaları, arazi tahsisi vb. alanlarda verilen teşvik ve hibeler, yatırım kararlarını doğrudan etkileyen unsurların başında gelmektedir. Bu kapsamda yatırımların finansman avantajına yönelik Van ili ve ilçeleri için bölgesel teşvik verilen ürünler ve sektörler ile birlikte ilgili kamu kurum ve kuruluşlar tarafından sağlanan teşvik, hibe ve sübvansiyonlar, çalışmanın hedef ürün ve sektör kümesinin belirlenmesinde ana kriterler arasında yer almaktadır.

Tablo A-1: Çalışmanın Temel Odak Noktaları ve Stratejik Amaçlar

Odak Noktası	Stratejik Amaç
Türkiye'nin üretim açığı ve dış ticaret verdiği ürün ve sektörler	İç Pazar
Yakın pazarların (İran, Irak, Azerbaycan, Gürcistan, Rusya vb. Ortadoğu ve Yakındoğu ülkeleri) ihtiyaçları-ithalatındaki başlıca ürün ve sektörler	Dış Pazar
Bölgesel teşvik uygulanan ürün ve sektörler	Yatırımların Finansmanı
Yüksek ve orta-yüksek teknolojili ürün ve sektörler	Yüksek Katma Değer

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Van Valiliği öncülüğünde Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı ve Vezir Danışmanlık işbirliği başlatılan bu çalışmada, gelecek referanslı, Van ili ve ilçelerinin rekabetçi üstünlüğüne katkı sağlayan, bütünlüklü-holistik, paydaş beklentilerini hesaba katan, bilimsel ve uygulanabilir bir yaklaşım hedeflenmiştir. Ayrıca politika geliştirmek kadar politikaların sahiplendirilmesi ve uygulama süreçlerinin takip edilmesini sağlayacak bir anlayış benimsenmiştir.

Bunun yanında proje kapsamında daha önce yapılmış akademik araştırmalar, çalışmalar ve raporların yanı sıra uluslararası ve ulusal örgütlerce hazırlanmış dokümanlar, veri setleri ile uluslararası ve ulusal organizasyonlarda sunulan tebliğler, sunumlar titizlikle incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Ayrıca düzenlenen ortak akıl çalışmaları, derinlemesine mülakatlar, beyin fırtınası toplantıları, çalıştay ve kapsamlı analizler, Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi'nin temel süreçlerini oluşturmuştur. Bunun yanı sıra uluslararası, ulusal, bölgesel, kentsel kurum ve kuruluşların gelecek yönelimleri ve stratejileri anlaşılmaya çalışılmış, bu kurum ve kuruluşların gelecek vizyonları, stratejileri ve eylem planları çalışmaya yön vermiştir.

Bu kapsamda Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. kuruluş yıldönümü olan 2023 yılına Türkiye'yi hazırlamak, ulusal ölçekli hedefleri belirlemek ve ulusal yol haritasını oluşturmak üzere başlatılmış üst ölçekli planlama ve uygulama projesi olan Vizyon 2023 Projesi, Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi'nin temel odak noktasıdır. Diğer bir deyişle, Van ili ve ilçelerinin 2023 yılı hedefleri ve yol haritasının hazırlanmasında Vizyon 2023 Projesi ve hedefleri, çalışmanın odak noktasında bulunmaktadır.

Vizyon 2023 Projesi'nin yanı sıra diğer makro ve mezo ölçekli planlar ve stratejiler de Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi'nin üst yapısını oluşturmaktadır. Dolayısıyla Van ili ve ilçelerinin 2023 yılı hedefleri ve yol haritasının hazırlanmasında 10. Kalkınma Planı, Bölgesel Gelişme Ulusal Stratejisi, Doğu Anadolu Projesi (DAP) Eylem Planı, TRB2 Bölge Planı gibi makro ve mezo düzeydeki çalışmalar da dikkate alınmıştır.

Şekil A-1: Proje Diyagramı

Öte yandan Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl ve Stratejik Eylem Planı Projesi'nin temel hedefi, özellikle Vizyon 2023 kapsamında Van ili ve ilçelerini 2023 yılına hazırlayacak hedeflemelerin yapılması ve bu hedeflere ulaşmayı sağlayacak eylemlerin yer aldığı Stratejik Eylem Planı'nın hazırlanmasıdır. Böylece proje sonunda Van ilinin ekonomik gelişimini hızlandırarak ulusal ve uluslararası düzeydeki konumunu geliştirmek ve sürdürülebilir kalkınmasına katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Bunun yanında Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl ve Stratejik Eylem Planı Projesi, Alansal Varlık Araştırması (AVA), Uluslararası Rekabetçilik Analizi (URA) ve Stratejik Eylem Planı (SEP) olmak üzere üç aşamalı olarak öngörülmüş ve uygulanmıştır. Her bir aşama ve süreç, bir sonraki aşama ve sürece katkı ve destek sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

Şekil A-2: Proje Süreci

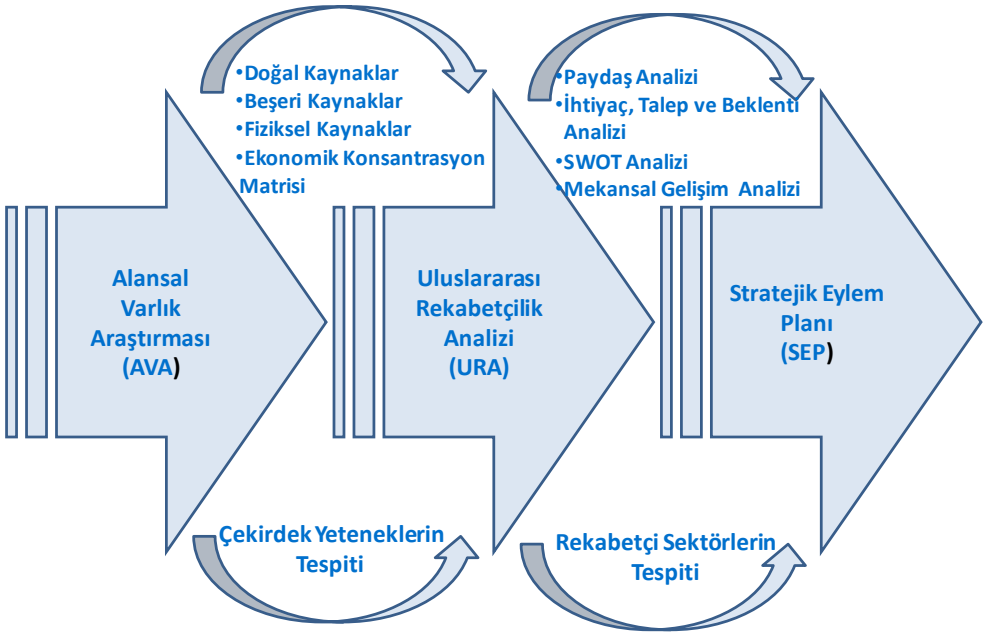

2.1. Veri Toplama Teknikleri

AVA kapsamında verilerin toplanmasında çapraz analizleri (triangulation) dikkate alan bir yapı oluşturulmuştur. Böylece farklı ve çok yönlü veri besleme kanallarının araştırma sürecinin zenginleşmesine katkı sağlaması hedeflenmiştir. Bu araştırma sürecinde de farklı veri toplama tekniklerinden yararlanılmış, birincil ve ikincil kaynaklar kapsamlı bir şekilde ele alınarak değerlendirilmiştir.

İkincil kaynaklar kapsamında ilk olarak Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı'nın önceki aşamaları olan AVA ve URA çalışmalarından yararlanılmıştır. Bu kapsamda AVA ve URA çalışmalarında kullanılan ve yararlanılan Van (TRB2) Bölgesi, Van ili ve ilçelerine ve tüm sektörlere ilişkin daha önce çeşitli kurum ve kuruluşlarca yapılmış çalışmalar, araştırmalar, raporlar vb. görsel ve yazılı dokümanlar göz önüne alınmış ve çalışmaya girdi sağlanmıştır.

Bunun yanında Van Valiliği ve Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA), ilçe kaymakamlıklarının yanı sıra Karayolları 11. Bölge Müdürlüğü, Van İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü, Van İl Tarım Gıda ve Hayvancılık Müdürlüğü, ilçe tarım gıda ve hayvancılık müdürlükleri gibi bölge il ve ilçe düzeyinde kamuya bağlı ilgili kurum ve kuruluşlar, Van Büyükşehir Belediyesi, ilçe belediyeleri, mahalle muhtarlıkları gibi yerel yönetim kurumları, Van Ticaret ve Sanayi Odası, Van Ticaret Borsası, Van Esnaf ve Sanatkarlar Birliği, Van Ziraat Odası, Van Organize Sanayi Bölgesi vb. sektörel sivil toplum kuruluşları ve meslek örgütleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve diğer bilgi üreten kurumlar ile diğer yerel kaynaklara ait bütün yazılı ve görsel dokümanlar, araştırmalar ve raporlardan faydalanılmıştır.

Yerel kaynakların yanı sıra Ekonomi Bakanlığı, Kalkınma Bakanlığı, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye İhracatçılar Meclisi (TİM) gibi ulusal kaynaklara ait internet siteleri, veritabanları, stratejik raporlar, haritalar, kurumsal strateji ve iş planları da çalışmaya girdi sağlamıştır. Ayrıca küresel yönelimleri belirlemek ve dünyadaki uygulamaları araştırmak üzere daha önce incelenen Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), Birleşmiş Milletler (UN), Dünya Bankası (WB), Dünya Ekonomik Forumu (WEF), Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO), Dünya Ticaret Örgütü (WTO), Dünya İnşaat Mühendisleri Konseyi (WCCE), Uluslararası Enerji Ajansı (IEA) gibi küresel kaynaklara ait bölgesel kalkınma çalışmaları, sektör raporları, uluslararası endeksler vb. çalışmalardan da faydalanılmıştır.

Birincil kaynaklar olarak ise Van ilçelerinin (13 ilçe) tamamında ilçelerin kamu ve özel kurum ve kuruluşlarının yanı sıra üreticiler, çiftçiler, sivil toplum kuruluşu temsilcileri vb. ilçe paydaşlarının katıldığı odak grup toplantıları düzenlenmiştir. Ayrıca Van kent merkezinde sektörlere özel tematik odak grup toplantıları düzenlenmiş ve çalıştaylar yapılmıştır. Odak grup toplantıları ve çalıştaylarda il, ilçe ve sektör temsilcilerinden oluşan kanaat önderlerinin görüş ve fikirleri alınmış, katılımcılara anketler uygulanmıştır. Odak grup toplantısı, çalıştay vb. yanı sıra derinlemesine mülakatlar da gerçekleştirilmiştir. Van İl Tarım Gıda Hayvancılık Müdürlüğü, Van Büyükşehir Belediyesi vb. kamu ve yerel kuruluş temsilcilerinin yanı sıra Van Organize Sanayi Bölgesi (VANOSB) ve VANOSB'de yer alan şirket temsilcileri, ayrıca VANOSB'de olmayan Van Et gibi illin önde gelen sanayi kuruluşu temsilcileri ile yüz yüze mülakatlar yapılarak bilgi, veri, fikir, görüşler elde edilmiştir.

Şekil A-3: Araştırmanın Veri Toplama Yöntemleri

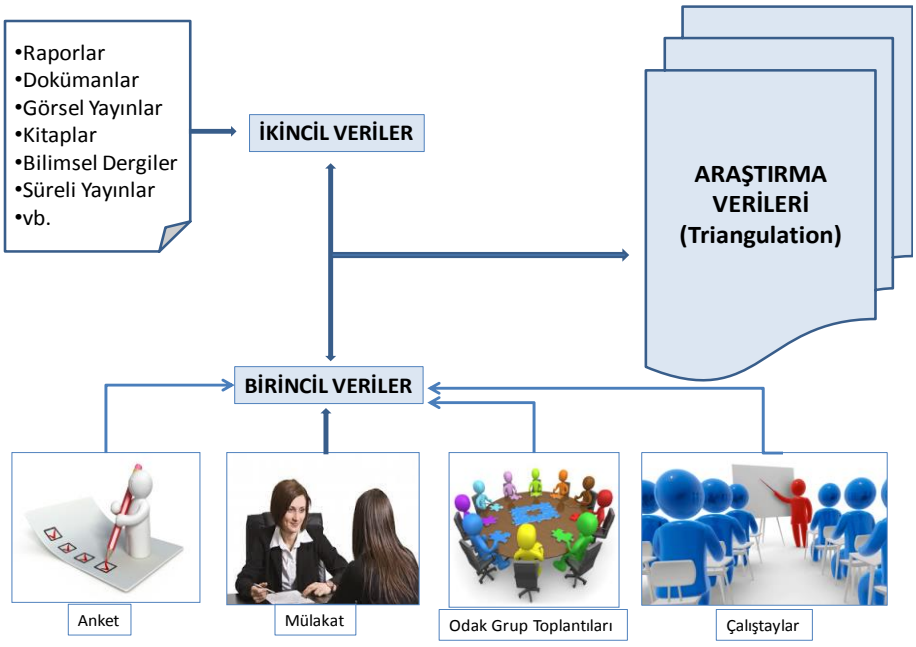

2.2. Analiz Teknikleri

Alansal Varlık Araştırması (AVA) ve Uluslararası Rekabetçilik Analizi (URA) kapsamında elde edilen bilgi ve verilerin yanı sıra yapılan saha çalışmalarıyla elde edilen bilgi ve verilerin çalışmaya girdi sağlaması bakımından ulusal ve uluslararası ölçekte kabul görmüş bilimsel analiz teknikleri kullanılmıştır.

2.2.1. Betimleme Analizi

Araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık bir biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılan bu analiz tekniğinde toplanan verilerin araştırma problemine ilişkin olarak neler söylediği ya da hangi sonuçları ortaya koyduğu ön plana çıkmaktadır. Bu analiz türünde elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenmekte ve yorumlanmaktadır. Betimsel analizde, görüşülen ya da gözlenen bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilirken, elde edilen bulguların düzenlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde raporlaştırmak amaçlanmaktadır.

Bu bağlamda, URA kavramsal çerçevesi içinde yer alan boyutlardan yola çıkarak veri analizi için bir format oluşturulmuştur. Bu çerçeveye göre verilerin hangi temalar altında düzenleneceği belirlenmiş, daha sonra elde edilen veriler, tematik çerçeve altında sentezlenmiş ve işlenmiştir. Düzenlenen veriler tanımlanmış ve gerekli yerlerde doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Ayrıca tanımlanan bulguların açıklanması, ilişkilendirilmesi ve anlamlandırılması için kısa yorumlamalara da müracaat edilmiştir.

2.2.2. Paydaş ve İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri Analizi

Paydaş, kurumun hedeflerinin/amaçlarının gerçekleştirilmesinde etkili olan veya bu hedeflerden etkilenen herhangi grup ya da kişiler olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanımlamaya göre ise paydaş, sorundan ve olası bir projeden olumlu veya olumsuz şekilde, doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilenecek kurumlar, gruplar ve kişilerdir. Bu kapsamda Paydaş Analizi, işletme veya örgütün paydaşlarının belirlenmesi, tanımlanması, haritalandırılarak önceliklendirilmesi olarak tanımlanabilir. Paydaş Analizi, işletme veya örgüt düzeyinde olduğu gibi sektör, bölge veya ülke ölçeğinde de yapılmaktadır.

Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi kapsamında Van ili ve ilçelerine yönelik yapılan Paydaş Analizi çalışması, birincil ve ikincil kaynaklar doğrultusunda Van ili ve ilçelerinde öne çıktığı tespit edilen sektörler doğrultusunda paydaş analizlerinden oluşmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak Van ili ve ilçelerinde öne çıktığı tespit edilen sektörlerin paydaşları belirlenmiş ve tanımlanmıştır. Daha sonra belirlenen ve tanımlanan paydaşların paydaş haritalamaları yapılarak paydaşlar önceliklendirilmiştir.

İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri Analizi ise belirlenen, tanımlanan ve haritalandırılarak önceliklendirilmesi yapılan paydaşların ihtiyaç ve taleplerinin tespit edilmesinin yanı sıra geleceğe yönelik beklentilerinin elde edilmesi ve belirlenmesine yönelik yapılan analiz çalışmalarıdır. Van ili ve ilçelerine yönelik yapılan ihtiyaç talep ve paydaş beklentileri analizinde de birincil ve ikincil kaynaklar doğrultusunda öne çıkan sektörler incelenmiştir. Bunun yanında bazı sektörlerin ortak ve paralel ihtiyaç, talep ve beklentileri olduğu tespit edilmiş ve bu bağlamda ihtiyaç, talep ve paydaş beklentileri mezo düzeyde-sektör ölçeğinde gerçekleştirilmiştir.

2.2.3. SWOT (GZFT) Analizi

SWOT Analizi, İngilizce Strengths (Güçlü), Weaknesses (Zayıf), Opportunities (Fırsatlar), Threats (Tehditler) kelimelerinin baş harflerinden oluşmakta ve ilgili kelimelerin Türkçe sözcüklerinin baş harfleri ile GZFT Analizi olarak da adlandırılmaktadır. Firma, sektör, bölge vb. düzeyde yapılabilen SWOT Analizi, iç çevre ve dış çevre faktörlerini göz önünde bulundurmaktadır.

Van ili ve ilçelerine yönelik yapılan SWOT Analizi'nde birincil ve ikincil kaynaklar doğrultusunda Van ili ve ilçelerinde öne çıkan sektörler odak noktasında bulunmaktadır. Bu kapsamda Van ili ve ilçelerinde öne çıkan sektörlerin SWOT Analizi yapılmıştır. Bunun yanında Van ili ve ilçelerinde öne çıkan sektörlerin her biri için ayrı ayrı SWOT Matrisi hazırlanmıştır.

2.2.4. Mekansal Gelişim Analizi

Ekonomik gelişim, sürdürülebilir kalkınmanın önemli bir parçası olsa da sürdürülebilir kalkınma için tek başına yeterli olmamaktadır. Ekonomik gelişim açısından, fiziksel olarak kullanılan alanın (arazilerin) gelişimi de önemlidir. Bu kapsamda ekonomik gelişim ile mekansal gelişimin birlikte ele alınarak entegre bir şekilde planlanması ve geliştirilmesi, sürdürülebilir kalkınmanın temel taşlarından biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Mekansal Gelişim Analizi, ekonomik ve mekansal gelişimin birbiri ile uyumu, entegrasyonu vb. unsurları kapsayan bir analiz çalışmasıdır.

Van ili ve ilçelerinin mevcut durumu göz önüne alınarak ekonomik gelişimini destekleyecek mekansal gelişimin nasıl olması gerektiğine yönelik analizleri içeren Mekansal Gelişim Analizi, Van ili ve ilçelerinin fiziksel altyapısı ve mekansal gelişiminin mevcut durumu ve gelecek açısından değerlendirilmesi ve analizlerini içermektedir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Analizi'nde bölgesel kademeleme ve bölgeleme tekniklerinden yararlanılarak sektörel ve merkezler bazında Van ili ve ilçelerinin kademeleme ve bölgeleme analizleri de yapılmıştır.

B-VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI

Van ili ve ilçelerinin 2023 Vizyonu ve Stratejik Eylem Planı'ndan önce Van ili ve ilçelerindeki paydaşlar ve paydaşların ihtiyaç, talep ve beklentilerine değinilmektedir. Paydaş ihtiyaçlarının giderilmesi, talep ve beklentilerinin göz önünde bulundurulması, ortak aklın oluşturulması, paydaş katılımı ve Van ilinin 2023 Vizyonu'na ulaşması ve Plan'ın uygulanması bakımından önem taşımaktadır. Bu bağlamda bu bölümde ilk olarak Van ili ve ilçelerinde öne çıkan sektörlerin paydaş haritalaması ve ihtiyaç, talep ve beklenti analizine yer verilmektedir.

Bunun yanında güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditlerin belirlenmesi, yol haritasının hazırlanması için gerekli çalışmaların başında gelmektedir. GZFT Analizi yapılması, stratejik yönetimin en temel ve en çok yararlanılan analiz teknikleri arasında yer alırken, stratejik eylem planı vizyon, amaç, hedef ve eylemlerin tanımlanmasına daha sağlıklı bir girdi hazırlamaktadır. Bu bağlamda Van ili ve ilçelerinde öne çıkan sektörlerin GZFT Analizi, bu bölümün ikinci kısmını oluşturmaktadır.

Öte yandan ulaşım, enerji, bilgi ve iletişim gibi temel altyapının yanı sıra ofis ve konut alanları, yeşil alanları vb. donatı alanları gibi üst yapılardan oluşan fiziksel altyapı, sektörel gelişim açısından önemli bir ihtiyaç olduğu gibi planlı kentleşme ve şehirleşme bakımından da önem taşımaktadır. Ayrıca fiziksel altyapı, nitelikli işgücünün çekilmesi ve kentin cazibe merkezi olmasını doğrudan etkileyen unsurların başında gelmektedir. Bu kapsamda Van ili ve ilçelerinin fiziksel altyapısının mevcut durumu, gereksinimleri vb. çalışmaları içeren Mekansal Gelişim Analizi de bu bölümde yer almaktadır.

Son olarak ise yukarıda bahsi geçen çalışmaların yanı sıra daha önce yapılmış AVA, URA, saha çalışmaları vb. doğrultusunda Van ili ve ilçelerinin 2023 hedefleme ve vizyon çalışması yapılmış, ardından bu vizyon ve hedeflere ulaşmak için gerekli eylemler, sorumlu paydaşlar, zaman-termin vb. unsurların yer aldığı Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı ile Van ili 2023 hedeflerine yer verilmiştir.

1. PAYDAŞ VE İHTİYAÇ, TALEP VE PAYDAŞ BEKLENTİLERİ ANALİZİ

Paydaş analizi, genel olarak paydaşların tanımlanması, sınıflandırılması ve haritalandırılması çalışmalarını kapsamaktadır. Bahsi geçen bu çalışmalarda literatürde yer alan daha önce yapılmış araştırma ve çalışmalara ek olarak anket, mülakat vb. saha çalışmaları ve birincil kaynaklardan da faydalanılmaktadır.

Bu bağlamda Van ili ve ilçelerinde öne çıkan sektörlerin paydaş analizinde de aynı yöntem izlenmekle beraber, bunun öncesinde paydaş tanımlanması, sınıflandırılması ve haritalamasına yönelik literatürdeki bilgilere yer verilmektedir. Daha sonra ise Van ili ve ilçelerinde öne çıkan sektörlerin paydaş analizi yapılmaktadır. Ayrıca paydaşların ihtiyaç, talep ve beklentilerine yer verilmekte ve bu faktörler analiz edilmektedir.

1.1. Paydaş Analizi

Paydaş, kurumun hedeflerinin/amaçlarının gerçekleştirilmesinde etkili olan veya bu hedeflerden etkilenen herhangi grup ya da kişiler olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanında Fontaine ve Diğerleri (2006)'nin organizasyonun yeniden tanımlanmasıyla birebir ilişkili olan paydaş kavramının içerik olarak değişim gösterebileceği görülmektedir.

Başka bir tanımlamaya göre ise paydaş, sorundan ve olası bir projeden olumlu veya olumsuz şekilde, doğrudan ya da dolaylı bir şekilde etkilenecek kurumlar, gruplar ve kişiler olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalara doğrultusunda kurumların, firmaların ve diğer tüzel kişiliğe sahip kurum ve kuruluşların başarılı olmalarının yanı sıra ayakta kalabilmelerinde paydaşların hayati öneme sahip olduğu görülmektedir.

Bu kapsamda Paydaş Analizi, günümüzde stratejik yönetimin en önemli bileşenleri arasında kabul edilmektedir. Kısaca, işletme veya örgüt paydaşlarının belirlenmesi, tanımlanması, haritalandırılarak önceliklendirmesi olarak tanımlanabilen Paydaş Analizi, firma veya kurum ölçeğinde yapıldığı gibi sektör, bölge vb. düzeylerde de gerçekleştirilebilmektedir (Freeman, 1984; Donaldson ve Preston, 1995; Mitchell vd, 1997). Bu bağlamda çalışmada yapılan Paydaş Analizi, Van ili ve ilçelerinde öne çıkan sektörler kapsamında gerçekleştirilmiştir.

1.1.1. Paydaşların Tanımlanması ve Sınıflandırması

Paydaş tanımlaması, paydaş analizinin ilk kısmını oluşturmaktadır. Paydaşlar tanımlanırken ilk olarak paydaş listesi hazırlanmaktadır. Paydaş listesinin hazırlanmasında bütün potansiyel paydaşlar ilgi, etki, güç, sorumluluk vb. birçok açıdan incelenmekte ve dikkate alınmaktadır. Paydaş tanımlaması, firma, sektör, bölge vb. düzeyde farklılık gösterebildiği gibi benzer şekilde de gerçekleştirilebilmektedir. Örneğin firma ölçeğinde paydaşlar, örgüt düzeyinde (A firması, B kurumu vb.) yapılabildiği gibi endüstri düzeyinde (Elma üreticileri, çimento imalatçıları vb.) de tanımlanabilmektedir. Sektörel paydaş tanımlaması ise genel olarak endüstri düzeyinde yapılmaktadır.

Paydaş tanımlanmasının ardından paydaş sınıflandırılması/gruplandırılması yapılmaktadır. Bunun yanında paydaş sınıflamasının farklı şekillerde yapıldığı görülmektedir. Literatürde gönüllü, gönülsüz, resmi, resmi olmayan, iç paydaşlar, dış paydaşlar, birincil ve ikincil paydaşlar gibi birçok sınıflama bulunmaktadır. Bu gruplamalar incelendiğinde aslında isimleri farklı olsa da sınıflandırmalarda değerlendirmeye alınan unsurların aynı olduğu, diğer bir deyişle paydaş gruplamasının genel olarak aynı şekilde yapıldığı görülmektedir. Paydaş analizi ve gruplamasında etki ve ilgi faktörleri birincil olarak dikkate alınan unsurlardır. Bunlara bağlı olarak örgütün veya sektörün iç ve dış çevresine bakılarak paydaş analizi yapıldığı görülmektedir (Caroll, 1989; Donaldson ve Preston, 1995; Burton ve Dunn, 1996; Mitchell vd, 1997; Post vd, 2002).

Şekil B-1: Genel Paydaş Grupları

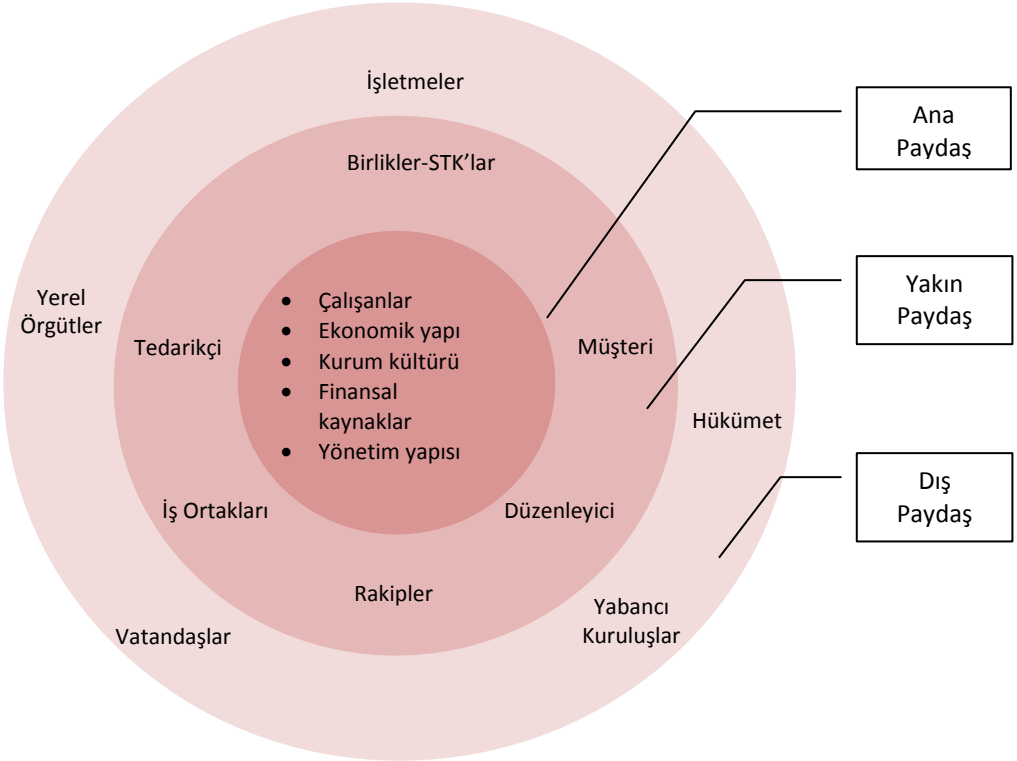

Kaynak: Freeman, 1984, Mitchell, Agle ve Wood, 1997, Zollinger, 2009.

Yukarıda örgütsel bazda tanımlanan paydaş kavramı ve paydaş sınıflaması, sektörel ölçekte de aynı şekilde düşünülebilir. Ancak paydaşlar arasındaki ilişkilere bağlı olarak farklı sektörlerde paydaşların sınıflandırılması ve önceliklendirilmesine yönelik yaklaşımlar, farklılık gösterebilmektedir. Buna ek olarak bazı sektörler için aynı sektör içerisinde bile paydaşların tanımlanabilmesi için farklı paydaş grupları arasında bir sınıflandırma ihtiyacı söz konusudur. Bu paydaş sınıflaması da farklı şekillerde yapılabilmektedir. Özellikle sektör içerisindeki faaliyetlere ve operasyonlara ilgi düzeyleri ile sektörün işleyişindeki etkilerine bağlı olarak paydaş sınıflaması değişebilmektedir. Dolayısıyla paydaşların sektöre göre farklılık gösterdiği görülse de sektörel paydaş sınıflamasındaki temel unsurların, kişi veya kurumların etki, önem ve ilgi düzeyi olduğu gözlenmektedir.

Sektördeki etki ve ilgi düzeyleri göz önüne alınarak bir sektördeki paydaşlar temel olarak 3 gruba, alt ölçekte ise 8 sınıfa ayrılabilir. Bunlardan ilki, ana paydaşlar veya operasyonel örgütler olarak tanımlanabilecek paydaş grubudur. Sektörün merkezinde yer alan ana paydaşlar, ilgili sektörde ürün veya hizmet üretimini gerçekleştiren paydaşlardır. Dolayısıyla bu paydaşlar, sektörün doğrudan en yüksek derecede etkilerken, sektöre ilgi düzeyi de en yüksek grubu oluşturmaktadır.

İkincil olarak ise sektörün yakın çevresindeki paydaş grupları önem taşımaktadır. Ürün veya hizmet üretimini ana oyuncular kadar yüksek düzeyde etkilemese de yakın çevredeki paydaşlar, ürün veya hizmet üretimini doğrudan etkileme gücüne sahiptir. Ayrıca yakın çevredeki paydaşların sektöre ilgi düzeyi de ana paydaşların ardından en yüksek düzeyde bulunmaktadır. Örneğin ana müşterisi ana

paydaşlar olan tedarikçiler, ürün veya hizmet üretimini nicelik, nitelik, maliyet vb. bütün açılardan etkilerken, müşterileri ana oyuncular olduğu için sektöre de yüksek düzeyde ilgi duymaktadır. Benzer şekilde müşteriler, sektör ürün veya hizmetinin tüketicisi olduğu için ürün veya hizmet üretimini doğrudan etkilemekle birlikte sektöre ilgi düzeyi de oldukça yüksektir. Tedarikçiler ve müşterilerin yanı sıra düzenleyici ve denetleyiciler ile sivil toplum kuruluşları da yakın çevredeki diğer paydaş gruplarıdır.

Üçüncül ve son olarak ise ana oyuncular ve yakın çevre paydaşlarının yanı sıra sektöre etki ve ilgisi bulunan bir paydaş grubu daha bulunmaktadır. Genel çevre grubu olarak tanımlanabilecek bu paydaşlar, sektöre etki ve ilgi düzeyi yakın çevre paydaşları kadar yüksek olmasa da yine de doğrudan veya dolaylı bir şekilde sektöre etki ve ilgisi bulunan paydaşlardır. Örneğin Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler vb. yabancı kuruluşlar tarafından yapılan düzenlemeler veya uygulamalar, düzenleyici ve denetleyici kuruluşları doğrudan etkilerken, düzenleyici ve denetleyici kuruluşların bu doğrultuda sektöre yönelik yaptıkları yasal düzenlemeler vb. işlemler, ilgili sektörü etkilemektedir. Veyahut vatandaşlar olarak tanımlanan genel tüketicilerin (bir ülkenin) kültürel, sosyal vb. özellikleri, ilgili sektör tüketicilerinin tercih ve taleplerine etki ederken, müşterilerin sektöre etkisi göz önüne alındığında vatandaşların da dolaylı olarak sektöre etkisi bulunmaktadır. Hükümet ve vatandaşın yanı sıra federasyon, konfedarasyon ve diğer yerel örgütler de genel çevre paydaş grubunda yer almaktadır. Genel paydaş grubu, çok geniş bir kitleyi temsil ettiğinden dolayı çalışmadaki paydaş analizinde ana paydaşlar ile yakın çevre grubunda yer alan paydaşların haritalaması yapılmıştır.

Şekil B-2: Sektör Paydaş Grupları

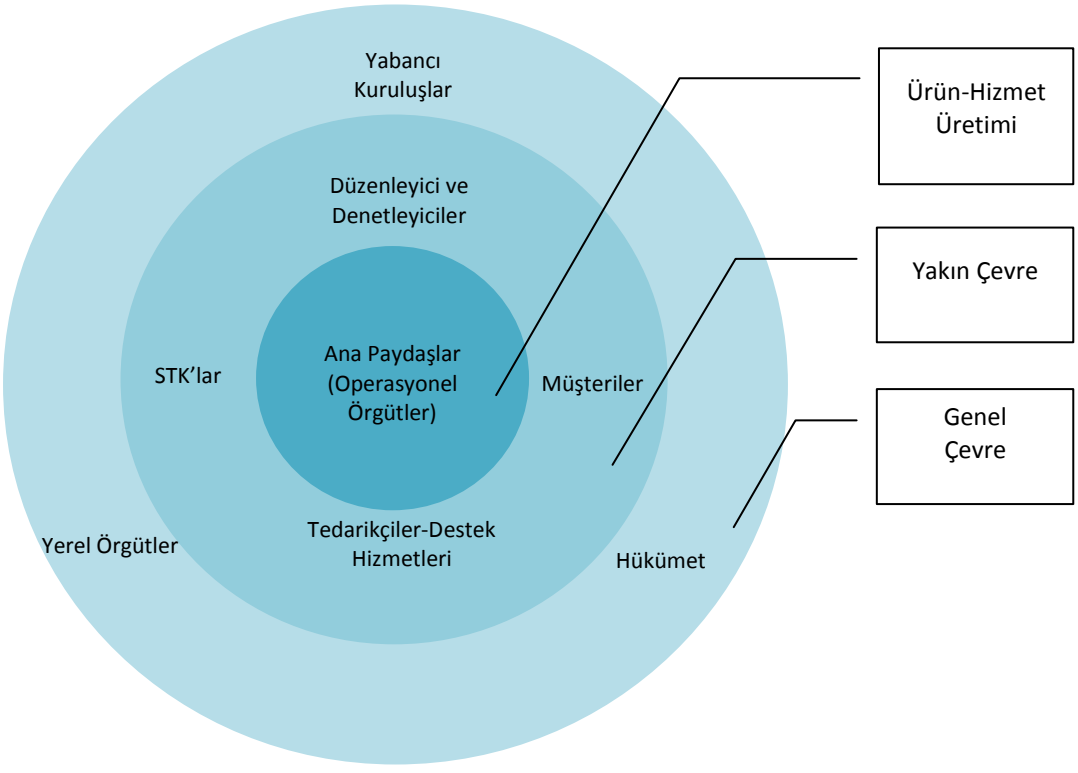

1.1.2. Paydaş Haritalaması

Paydaş analizinde paydaşların kimler olduğunun belirlenmesinden sonra önem teşkil eden bir diğer adım ise paydaşlar arasındaki ilişkinin tanımlanması, paydaşların önem ve etkilerinin değerlendirmesine yönelik paydaş haritalamasının yapılmasıdır. Literatürde farklı matrislerle paydaşların etki, güç, ilgi vb. özellikleri değerlendirilmektedir. Her ne kadar bu matrisler örgütsel düzeyde paydaş analizi için geliştirilmiş olsa da sektörel paydaş analizinde de başvurulan analiz teknikleri arasında yer almaktadır.

1.1.2.1. Pozisyon-Önem Matrisi

Pozisyon-önem matrisi, paydaş haritalamasında kullanılan matrisler arasında yer almaktadır. Matriste paydaşlar, pozisyonlarına veya unvanlarına göre sınıflandırılmaktadır. Dikey eksende paydaşlar, kuruma karşı tutumlarına ve desteklerine göre tanımlanmakta ve değerlendirilmektedir. Yatay eksen de ise paydaşın önemi irdelenmektedir. Bu matriste paydaşlar dört grupta ele alınmaktadır.

Grafik B-1: Pozisyon-Önem Matrisi

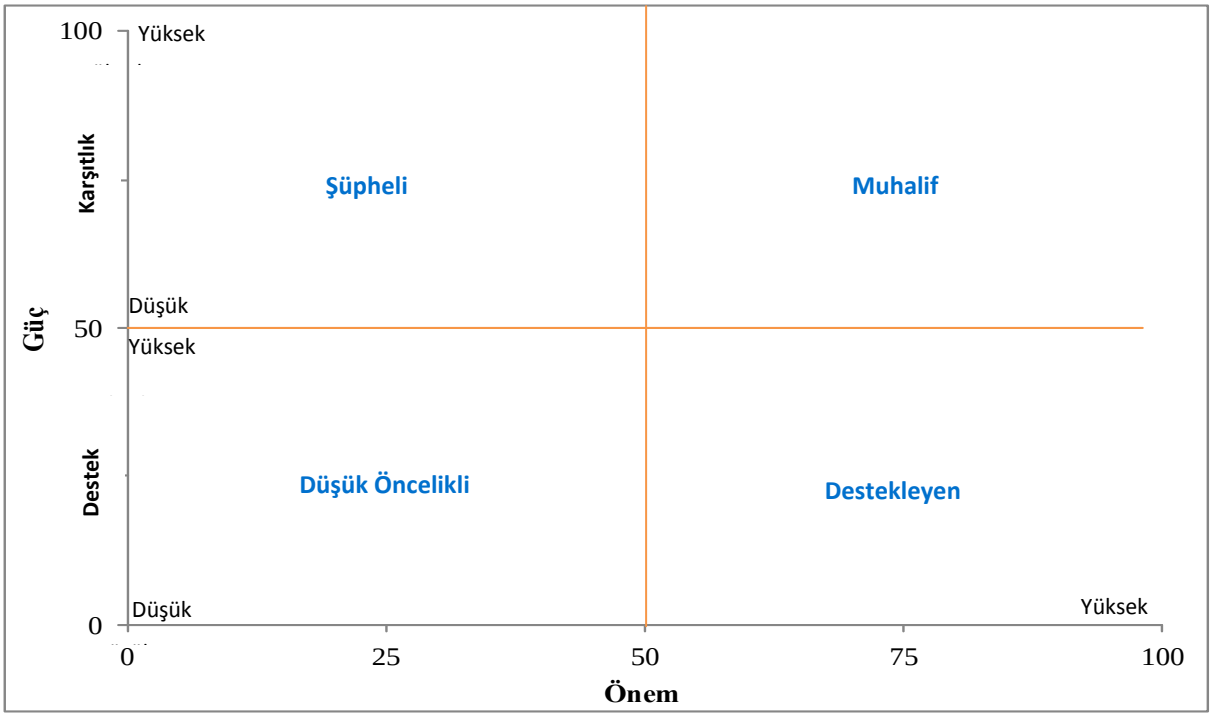

Bu sınıflamaya göre *şüpheli* paydaşlar, organizasyon faaliyetlerine karşı bir duruş sergilerken organizasyon için önemi en düşük grup olarak değerlendirilmektedir. *Muhalif* paydaşlar, organizasyon için önem arz etmekle birlikte organizasyonun faaliyetlerine karşı bir duruş sergileyen gruptur. *Düşük öncelikli* paydaşlar, organizasyon için çok önem taşımamakla birlikte organizasyon faaliyetlerini destekleyen bir gruptur. *Destekleyen* paydaşlar ise organizasyon için en önemli ve organizasyon faaliyetlerini yüksek düzeyde destekleyen grup olarak görülmektedir (Anderson vd, 1999).

Pozisyon-önem matrisi ile gruplama tamamlandıktan sonra paydaşlarla iletişim kurmak için taktikler ve stratejiler geliştirilebilmektedir. Burada *destekleyen* paydaşlar ile sıkı işbirliği kurulmalı ve bu işbirliğinin devamlılığı sağlanmalıdır. *Muhalifler* ise hedef ılımlı paydaşlar olarak görülmektedir. Bu paydaşlara yönelik eğitim, seminer vb. bilgilendirme faaliyetleri planlanmalı, uzlaşmak için kurumsal planlar yapılmalıdır. *Şüpheli* paydaş içinse işbirliği ve iletişimi geliştirecek enstrümanlar tanımlanmalı ve bu paydaşlar sürece daha fazla dahil edilmelidir (Bryson, 2004).

1.1.2.2. Etki-Dinamizm Matrisi

Etki-dinamizm matrisinde paydaşlar, etki ve dinamizm unsurlarına bağlı olarak dört grupta incelemektedir. Bu yaklaşıma göre etki, paydaşların ve onların dinamizminin yönetiminde olarak kabul edilmektedir. Dinamizm ise, tanımlanan paydaşların politikaları, düşünceleri vb. faktörlerin önceden tahmin edilebilirliğini yansıtmaktadır. Bu kapsamda dinamizmi yüksek paydaşın tahmin edilebilirliği düşük kalırken, dinamizmi düşük paydaş, daha sabit-stabil olduğu için tahmin edilebilirliği yüksektir (Corkrum, 2010).

Grafik B-2: Etki-Dinamizm Matrisi

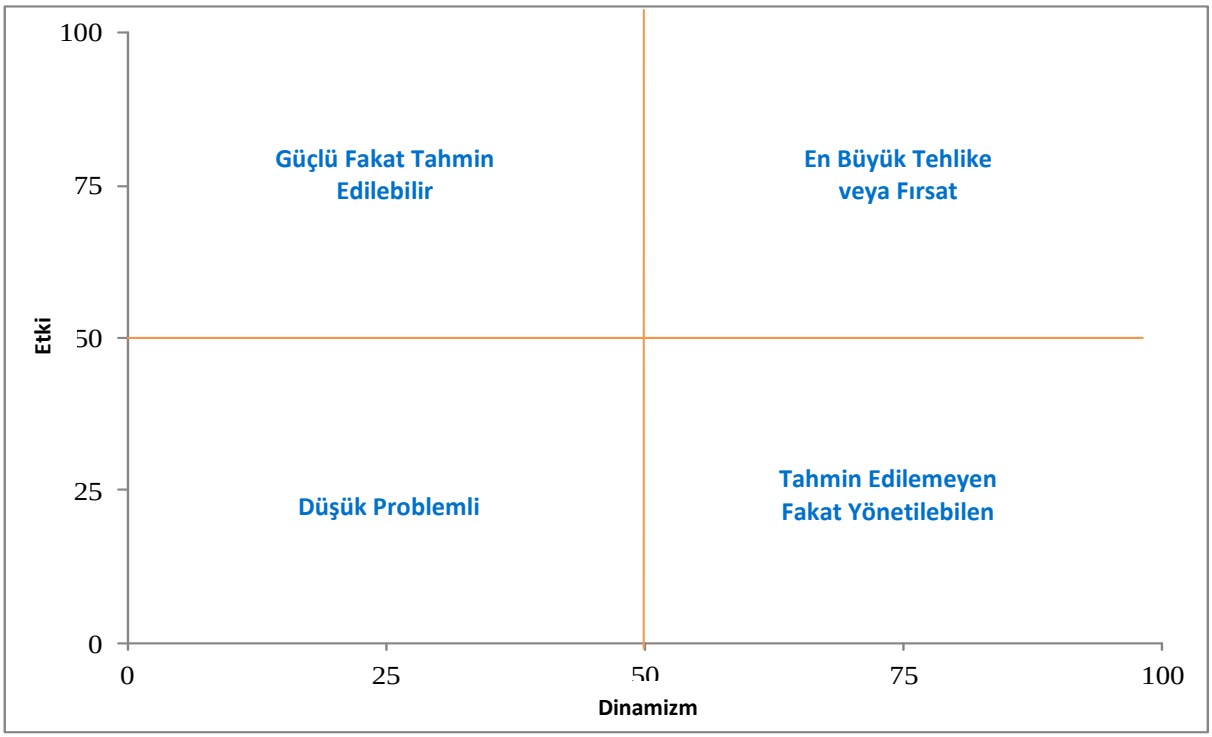

Bu sınıflamada *düşük problemli* ve *tahmin edilemeyen fakat yönetilebilen* gruplar, en düşük riski oluşturan ve en kolay yönetilebilecek iki grup olarak karşımıza çıkmaktadır. *Güçlü fakat tahmin edilebilir* gruba ise güçlü olduğu için önem verilmelidir. Burada dinamizmlerinin düşük olması, olası bir karşılık verme girişimi veya faaliyetlerinin tahmin edilebilir ve yönetilebilir olduğunu göstermektedir.

En büyük tehlike veya fırsat grubu, en çok göz önünde bulundurulması ve dikkat edilmesi gereken gruptur. Bu grubun etkisi oldukça yüksek olmakla birlikte dinamizminin yüksek olması nedeniyle faaliyetleri veya politikalarının tahmin edilmesi oldukça zor, diğer bir deyişle bu gruptaki birey veya kurumların faaliyetleri daha belirsizdir. Bu nedenle bu grup ile ilişkiler, örgüt veya sektör için çok büyük bir fırsat oluşturup gelişim sağlayabilecek özelliğe sahip olmakla birlikte aynı zamanda yüksek düzeyde risk yaratmakta, işletme veya sektör için gerileme ya da yok olma gibi olumsuzluklara yol açabilmektedir (Mendelov, 1991; Eden ve Ackermann, 1998).

1.1.2.3. Etki-İlgi Matrisi

Etki ve ilgi matrisi, ilk olarak Gardner vd (1986) tarafından geliştirilmiş ve literatürdeki yerini almıştır. Garnder vd (1986)'ne göre farklı *güçler*, gerek sektör üzerinde paydaşların etki düzeyinin belirlenmesi gerekse de önem derecelerinin tespit edilmesinde yardımcı olmaktadır. Burada *etkin güç* diye tanımlanan kavram, hem ilgi hem de etki düzeyinin kesişiminden elde edilen bir değerdir. Dolayısıyla paydaşların etki ve ilgi düzeylerinin birlikte değerlendirilmesi, paydaş tanımlanması ve haritalamasının en temel özelliğidir.

Etki-ilgi matrisi ile paydaşların sektör içerisindeki konumları ve sektöre etki düzeyleri hakkında bilgi edinmek mümkün olmaktadır. Matriste yer alan etki değeri, paydaşın sektör içerisindeki etkisi ve önemini ortaya koyarken, ilgi değeri ise etkili olan ya da olmayan paydaşların sektöre yönelik ilgi düzeylerini yansıtmaktadır (Gardner vd, 1986).

Grafik B-3: Etki-İlgi Matrisi

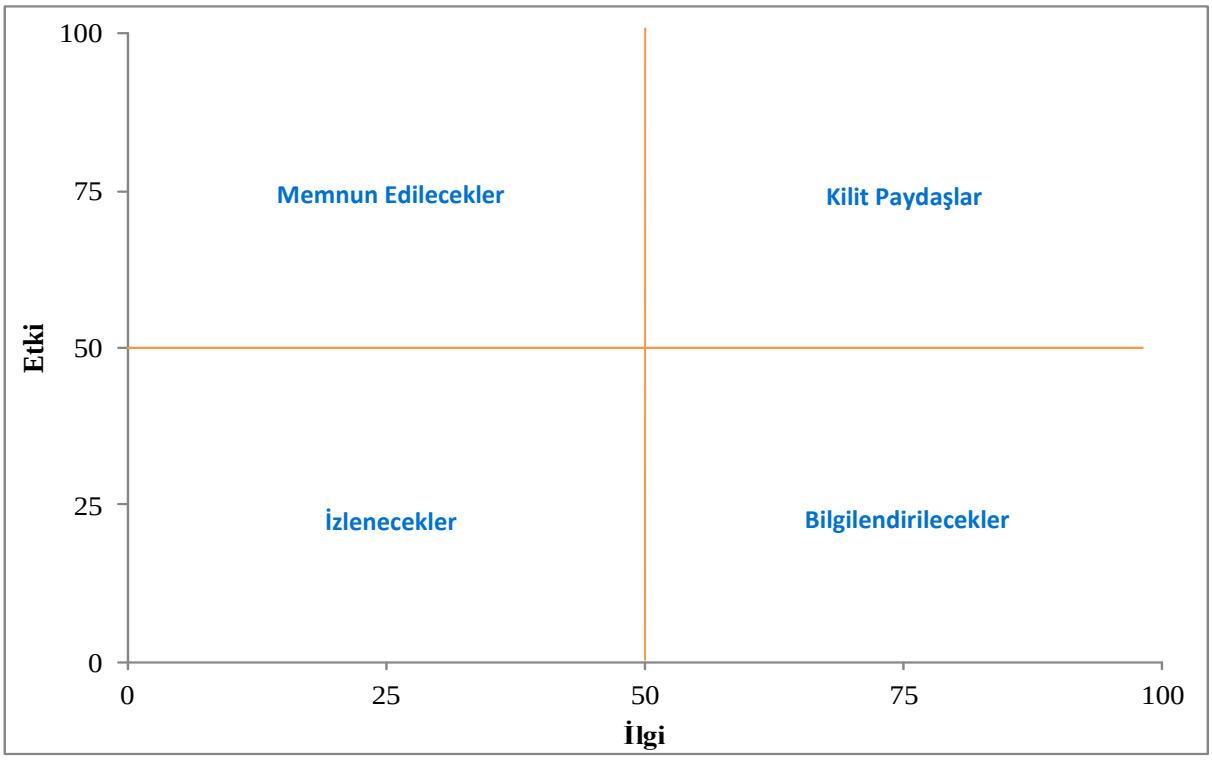

Bu kapsamda; *İzlenecek* grupta yer alan paydaşlar, istek ve beklentilerin karşılanması konusunda en az ilginin gösterilebileceği, diğer bir deyişle beklentileri sektör için diğer gruplardan daha düşük düzeyde olan grup olarak görülmektedir. İzlenmesi ve takip edilmesi gereken bu paydaşlar ile aşırı bilgilendirmeden ziyade gazete, web sitesi gibi genel kanallar ile iletişim kurulmalıdır. Ayrıca bu gruptaki paydaşların etki ve ilgi düzeyi düşük olsa da gerek ilgi gerekse de etki düzeylerini arttırmak için bu gruba yaklaşılmalı, gerekli konularda onları *bilgilendirilecekler* grubuna geçirebilecek tedbirler alınmalı ve uygulamalar yapılmalıdır.

Bilgilendirilecek paydaşlar, sektöre ilgili fakat etkisi az olan gruptur. Buna bağlı olarak bilgilendirilecek paydaşlar grubu, sektörün gelişimi için sürekli iletişim halinde olunması ve bilgilendirilmesi gereken sınıfı temsil etmektedir. Bu grubun yüksek ilgisi, daha etkili olan paydaşları etkilemede kullanılması gereken önemli bir unsurdur. Ayrıca bu grup, sektörün potansiyel destekleyicileri olarak kabul edilmektedir.

Memnun edilecekler grubu, isteklerinin ve beklentilerinin karşılanması gereken paydaş grubunu temsil etmektedir. *Kilit oyunculara* göre daha pasif bir tutum sergiliyor olsalar da değişen koşullara göre etkinliklerinin kullanıp artan ilgileri bağlamında ana aktörler grubuna dahil olabilecek potansiyeli taşıyan tek gruptur. Bu nedenle *memnun edilecekler* grubunun çıkarları gözetilmeli ve grup sektörel çalışmalara dahil edilmelidir.

Kilit oyuncular, sektörün stratejileri üzerindeki etkisi ve ilgisi en yüksek gruptur. Buna bağlı olarak da yeniden yapılanma çalışmalarında ya da stratejilerin geliştirilmesinde bu paydaş grubunun kilit aktörler olduğunun farkında olunarak sektöre yönelik değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir. Bu oyuncuların karar alma sürecine dahil edilmesi, birlikte çalışılması, sektör için büyük önem taşımaktadır (Gardner vd, 1986; Mendelov, 1991; Anderson vd, 1999).

Garnder vd (1986) tarafından geliştirilen etki-ilgi matrisi, günümüzde birçok paydaş analizi ve sınıflamasında kullanılmaktadır. Nitekim Dünya Bankası, Dünya Ekonomik Forumu vb. küresel kuruluşlar, etkin güç ölçümlenmesi vb. çalışmalarında etki-ilgi matrisini kullanmakta ve analizlerini bu matrise göre yapmaktadır. Bu çalışmada Van ili ve ilçelerinde öne çıkan sektörlerde paydaş sınıflandırılması ve değerlendirilmesinde de etki-ilgi matrisi kullanılmıştır.

1.1.3. Elma Sektörü Paydaş Analizi

Taze olarak meyve şeklinde tüketilen elma aynı zamanda meyve suyu, sirke, şarap vb. gıda sanayiinin ana hammaddesi konumundadır. Bu bağlamda elma yetiştiricileri (çiftçiler), elma sektörünün merkezinde yer almakla birlikte sektörün ana paydaşı konumundadır. Yakın çevre paydaşlarından tedarikçiler ve destek hizmetleri grubunda ise tohumcular ile ambalajlama, paketleme, depolama hizmetlerinin yanı sıra su ve enerji ile finansal hizmetler bulunmaktadır. Yakın çevre paydaşlarından müşteriler grubunda ise taze tüketici olarak hane halkı ile elmayı işleyen meyve suyu, sirke vb. gıda

sanayii yer almaktadır. Düzenleyici ve denetleyici paydaşlar arasında ise Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı'nın yanı sıra Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile bu kurumların il ve ilçe örgütleri bulunmaktadır. Elma ve meyve üretici birlikleri, ziraat odaları, ticaret ve sanayi odaları ile ticaret borsaları, elma sektörünün sivil toplum kuruluşu paydaş grubunu oluşturmaktadır.

Şekil B-3: Elma Sektörü Paydaş Grupları

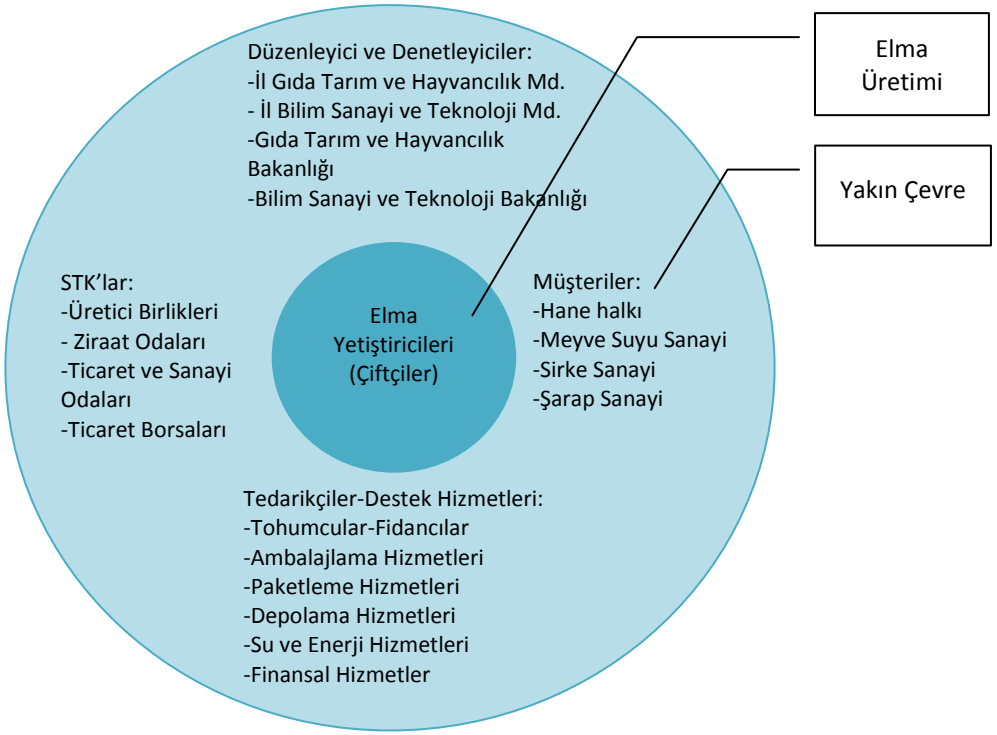

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Van ili elma sektörünün paydaş haritalaması incelendiğinde ise en kritik paydaş grubunu çiftçilerin (ana paydaşların) oluşturduğu görülmektedir. Nitekim sektöre ilgi ve etki düzeyi en yüksek paydaş grubu çiftçilerdir. İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (İGTHM)'nün yanı sıra tohumcular, meyve suyu sanayii ve hanehalkı, elma sektörünün diğer kilit paydaşları konumundadır. Sektöre etkisi ve ilgisi en yüksek olan bu paydaşlar, sektörel stratejilerin geliştirilmesinde önemli bir role sahiptir. Bu bağlamda bu oyuncuların karar alma sürecine dahil edilmesi, sektörel çalışmalarda işbirliği yapılması vb. uygulamalar, sektör için büyük önem taşımaktadır.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB), enerji ve su hizmetleri, depolama hizmetleri ve sirke sanayii, sektöre ilgisi yüksek ancak ilgisi aynı seviyede olmayan paydaş grubunu temsil etmektedir. Bu bağlamda memnun edilecekler grubunu oluşturan bu paydaşların istek ve beklentilerinin karşılanması önem taşımaktadır. Ayrıca bu paydaşlar, kritik paydaşlara göre daha pasif bir tutum sergiliyor olsalar da değişen koşullara göre etkinliklerini kullanıp artan ilgileri bağlamında kilit paydaşlar grubuna dahil olabilecek potansiyeli taşıyan tek gruptur. Bu nedenle bu paydaş grubunun çıkarlarının gözetilmesi ve sektörel çalışmalara dahil edilerek işbirliğinin artırılması, elma sektörünün gelişimi açısından önem taşımaktadır.

Van ili elma sektörüne yönelik bilgilendirilecek paydaşlar grubu, İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü (İBSTM), Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, ambalajlama hizmetleri ile elma ve üretici birliklerinden oluşmaktadır. Bu grubun sektöre ilgi düzeyi yüksek olmakla birlikte sektörü etki düzeyi düşük kalmaktadır. Dolayısıyla bilgilendirilecek paydaşlar, sektörün gelişimi için sürekli iletişim halinde olunması ve bilgilendirilmesi gereken sınıfı temsil etmektedir. Bu grubun yüksek ilgisi, daha etkili olan paydaşları etkilemede kullanılması gereken önemli bir unsurdur. Ayrıca bilgilendirilecek paydaşlar, sektörün potansiyel destekleyicilerinin başında gelmektedir.

Ticaret ve Sanayi Odası (TSO), Ticaret Borsası (TBO), Ziraat Odası (ZO), şarap sanayii ve paketleme hizmetleri, elma sektörünün izlenecek paydaşlar grubunu oluşturmaktadır. Sektöre ilgi ve etki düzeyi düşük kalan bu paydaşlar, istek ve beklentilerin karşılanması konusunda en az ilginin gösterilebileceği grup olarak görülebilir. Bunun yanında izlenmesi ve takip edilmesi gereken bu paydaşların gerek ilgi gerekse de etki düzeylerini arttırmak önem taşımakla birlikte gerekli konularda bu paydaş grubunu *bilgilendirilecekler* grubuna geçirebilecek tedbirler alınmalı ve uygulamalar yapılmalıdır.[1]

Grafik B-4: Elma Sektörü Etki-İlgi Matrisi

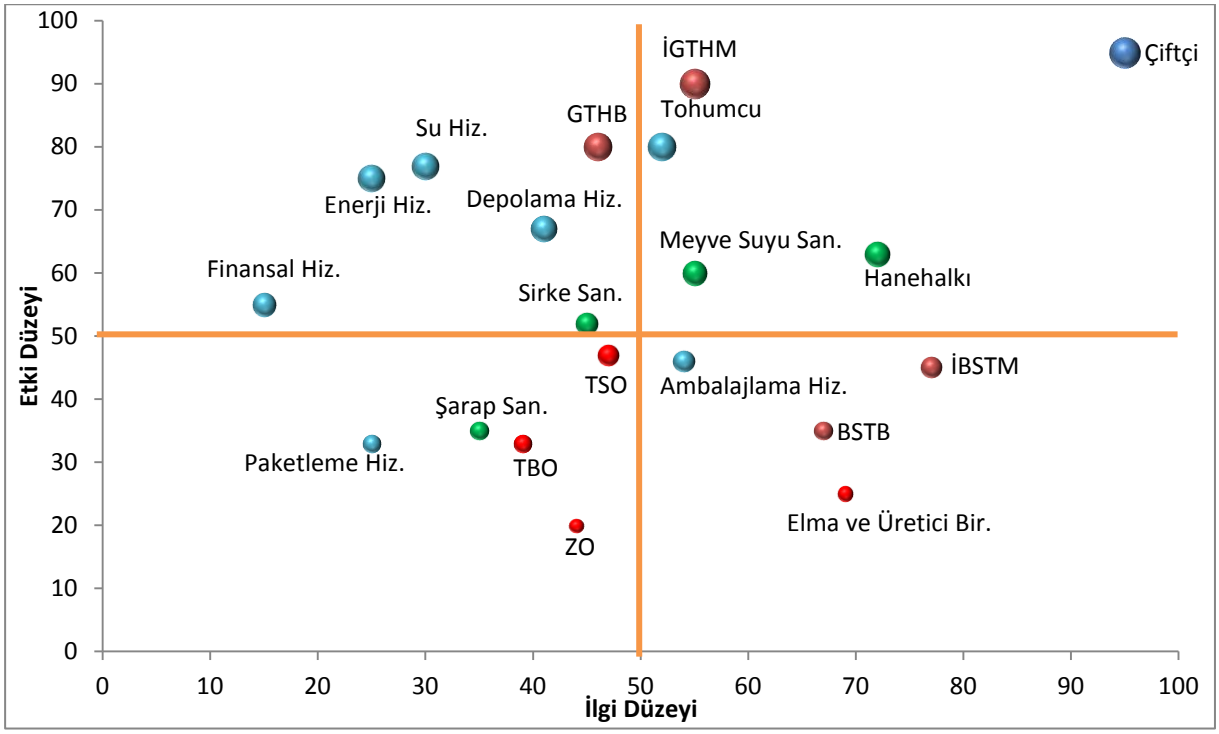

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

[1]Elma sektöründe matrislerde 4 farklı paydaş grubuna (Kilit Paydaşlar, Bilgilendirilecek Paydaşlar vb.) ilişkin olarak yapılan değerlendirmeler, diğer sektörler için de geçerlidir.

1.1.4. Ceviz Sektörü Paydaş Analizi

Sert kabuklu bir meyve olan ceviz, taze meyve olarak tüketildiği gibi işlenerek birçok endüstride hammadde olarak da kullanılmaktadır. Kereste, parke, mobilya, boya, ilaç ve silah sanayii, cevizden başlıca faydalanılan endüstriler arasındadır. Bunun yanında sucuk, kuruyemiş, pastacılık gibi gıda sanayiinin temel hammaddeleri arasında ceviz bulunmaktadır.

Ceviz yetiştiricileri (çiftçiler), ceviz sektörünün merkezinde yer almakla birlikte sektörün ana paydaşı konumundadır. Yakın çevre paydaşlarından tedarikçiler ve destek hizmetleri grubunda ise tohumcular-fidancılar ile ambalajlama, paketleme, depolama hizmetlerinin yanı sıra su ve enerji ile finansal hizmetler bulunmaktadır. Yakın çevre paydaşlarından müşteriler grubunda ise taze tüketici olarak hane halkı bulunurken, kereste, parke, mobilya, boya, ilaç, silah ve gıda sanayii, cevizin ana müşterileri arasında yer almaktadır. Düzenleyici ve denetleyici paydaşlar arasında ise Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)'nın yanı sıra Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB), Orman ve Su İşleri Bakanlığı (OSİB) ile bu kurumların il ve ilçe örgütleri bulunmaktadır. Ceviz ve meyve üretici birlikleri, ziraat odaları, ticaret ve sanayi odaları ile ticaret borsaları, ceviz sektörünün sivil toplum kuruluşu paydaş grubunu oluşturmaktadır.

Şekil B-4: Ceviz Sektörü Paydaş Grupları

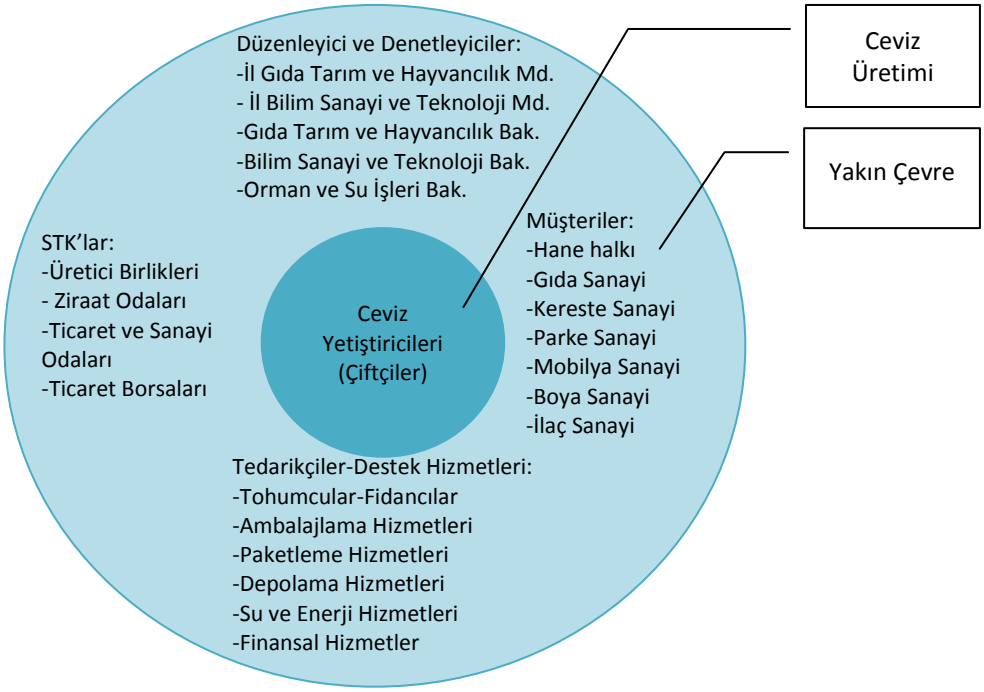

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Elma sektöründe olduğu gibi tarım sektörünün bir parçası olan ceviz sektörünün paydaş haritasında da çiftçilerin (ana paydaşların) en kritik paydaş grubunu oluşturduğu görülmektedir. Nitekim sektöre ilgi ve etki düzeyi en yüksek paydaş grubu olan çiftçiler, üretim sürecinde birebir yer alan paydaş

grubu konumundadır. Çiftçilerin yanı sıra müşteriler grubunda yer alan gıda, mobilya, kereste sanayii ve hanehalkı kritik paydaş sınıfında bulunmaktadır. Ayrıca İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (İGTHM) ile ambalaj hizmetleri de kritik paydaş grubunda yer almaktadır. Bu bağlamda kritik paydaşların sektörel gelişim ve stratejilerinde yer alması önem teşkil etmektedir. Enerji ve su hizmetleri, tohumcular-fidancılar, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB), ziraat odası (ZO) ve parke sanayii memnun edilecek paydaş grubunu oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu paydaşlar ile işbirliği de yüksek düzeyde tutulmalı ve bu grubun menfaatleri göz ardı edilmemelidir.

Depolama ve paketleme hizmetleri, Orman ve Su İşleri Bakanlığı (OSİB), ticaret ve sanayi odası (TSO), ceviz ve meyve üretici birlikleri ile boya, ilaç ve silah sanayii, bilgilendirilecek paydaş grubu üyeleridir. Özellikle elma sektöründe farklı olarak OSİB'in paydaş grubunda yer almasında Ceviz Eylem Planı'nı hazırlaması etkilidir. OSİB'in de yer aldığı bilgilendirilecek paydaşlar ile de işbirliği kanallarının geliştirilmesi, sektörel çalışmalarda koordinasyon ve bilgilendirme çalışmalarının yapılması önem taşımaktadır. Finansal hizmetler, ticaret borsası (TBO), İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü (İBSTM) ile Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı izlenecek paydaş grubunda yer almaktadır. Bu grup, işbirliği düzeyinin en alt seviyede olduğu sınıfı temsil etmekle birlikte bu grubun özellikle sektörel çalışmalara dahil edilmesi gerekmektedir.

Grafik B-5: Ceviz Sektörü Etki-İlgi Matrisi

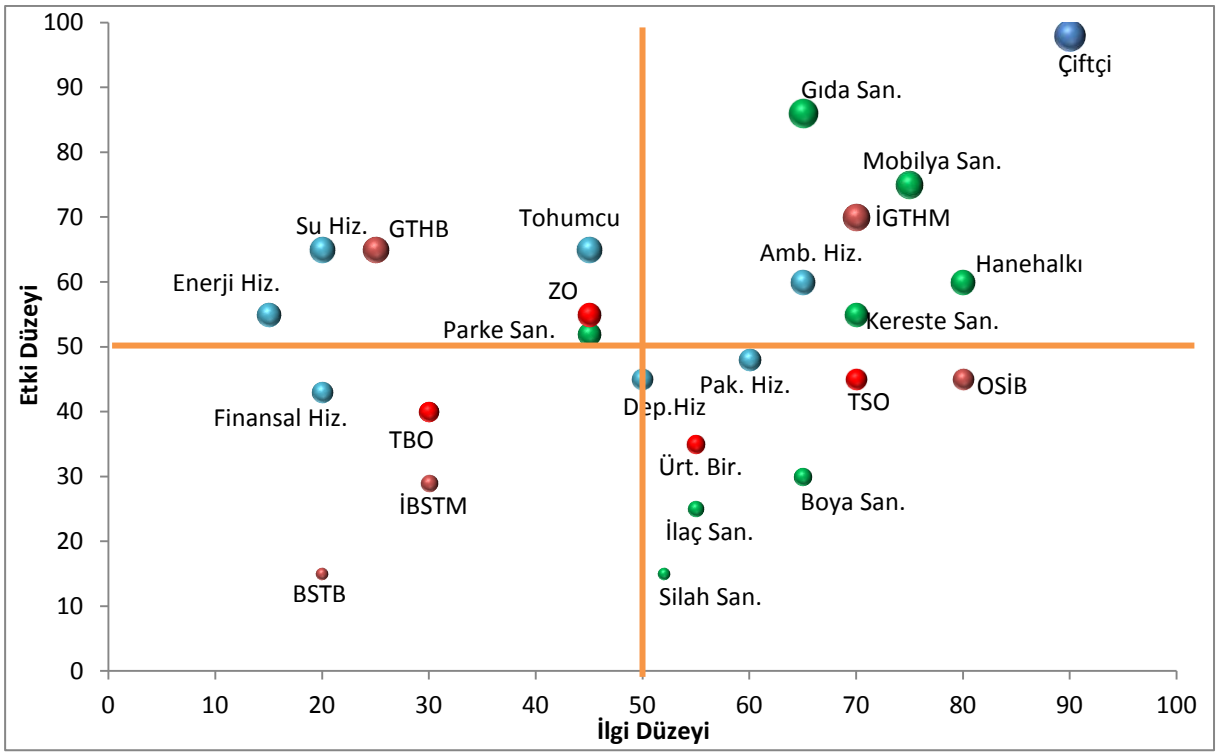

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.1.5. Patates Sektörü Paydaş Analizi

Patates, dünyada mısır, çeltik ve buğdaydan sonra en fazla üretimi yapılan dördüncü bitki konumundadır. Ülkemizde de ekimi geniş alana yayılan patates, ev tüketimi şeklinde kullanıldığı gibi başta dondurulmuş patates ve cips olmak üzere, püre, un, nişasta ve türevlerinin üretiminde kullanılan çok önemli bir endüstri hammaddesidir. Ayrıca gerek yumruları gerekse kurumuş sapları hayvan beslenmesinde de kullanılmaktadır.

Patates yetiştiricileri (çiftçiler), patates sektörünün merkezinde yer almakla birlikte sektörün ana paydaşı konumundadır. Yakın çevre paydaşlarından tedarikçiler grubunda ise tohumcular-fidancılar ile ambalajlama, paketleme, depolama hizmetlerinin yanı sıra su ve enerji ile finansal hizmetler bulunmaktadır. Yakın çevre paydaşlarından müşteriler grubunda ise taze tüketici olarak hane halkı bulunurken, cips sanayii, un sanayii, nişasta sanayii, konserve sanayii, yem sanayii, meşrubat ve içki sanayii, patatesin müşteri grubunda yer almaktadır. Düzenleyici ve denetleyici paydaşlar arasında ise Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)'nın yanı sıra Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB), bu kurumların il ve ilçe örgütleri bulunmaktadır. Üretici birlikleri, ziraat odaları, ticaret ve sanayi odaları ile ticaret borsaları, patates sektörünün sivil toplum paydaş grubunu oluşturmaktadır.

Şekil B-5: Patates Sektörü Paydaş Grupları

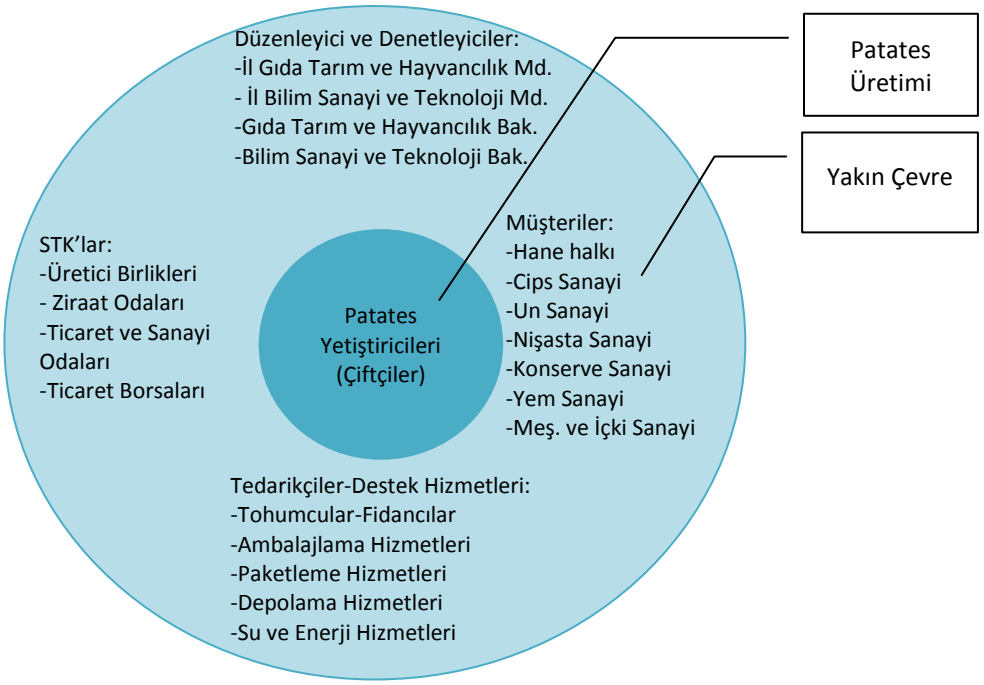

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Patates sektörünün etki-ilgi matrisi incelendiğinde müşterilerin en yüksek etki-ilgi düzeyine sahip olduğu sektörler arasında yer aldığı görülmektedir. Nitekim patates sektörünün müşteri grubunda yer alan cips sanayii, etki ve ilgi düzeyi bakımından patates sektörünün en kritik paydaşı olarak karşımıza

çıkmaktadır. Bunun yanında nişasta, un ve yem sanayii de patates sektörünün diğer kritik paydaşlarıdır. Üretici (çiftçi), İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (İGTHM) ile Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) da etki ve ilgi düzeyi bakımından patates sektörünün diğer kritik paydaşları konumundadır.

Tedarik hizmetlerinden hiçbirinin kritik paydaş konumunda olmadığı dikkat çekerken, tedarik paydaşlarının ilgi düzeyinin etki düzeyinden düşük kaldığı görülmektedir. Bu durum ilgili tedarik hizmetlerinin bölgede gelişmediğini ve bu gruptaki paydaşların memnun edilerek ilgilerinin arttırılması gerektiğini göstermektedir. Özellikle tohumculuk ve depolama hizmetlerinin en yüksek etki düzeyine sahip tedarik hizmetleri olduğu görülmektedir. Ayrıca su hizmetlerinin de etkisi yüksek bir paydaş olduğu gözlenmektedir.

İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü (İBSTM), içki ve meşrubat sanayii, ticaret ve sanayi odaları, konserve sanayii ve ziraat odaları ise bilgilendirilecek paydaş grubunu oluşturmaktadır. Nitekim bu paydaşların ilgi düzeyleri etki düzeylerinden daha yüksektir. Ticaret borsaları, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB), üretici birlikleri ile finansal hizmetler ise etki ve ilgi düzeyi en düşük olan izlenecek paydaşlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Grafik B-6: Patates Sektörü Etki-İlgi Matrisi

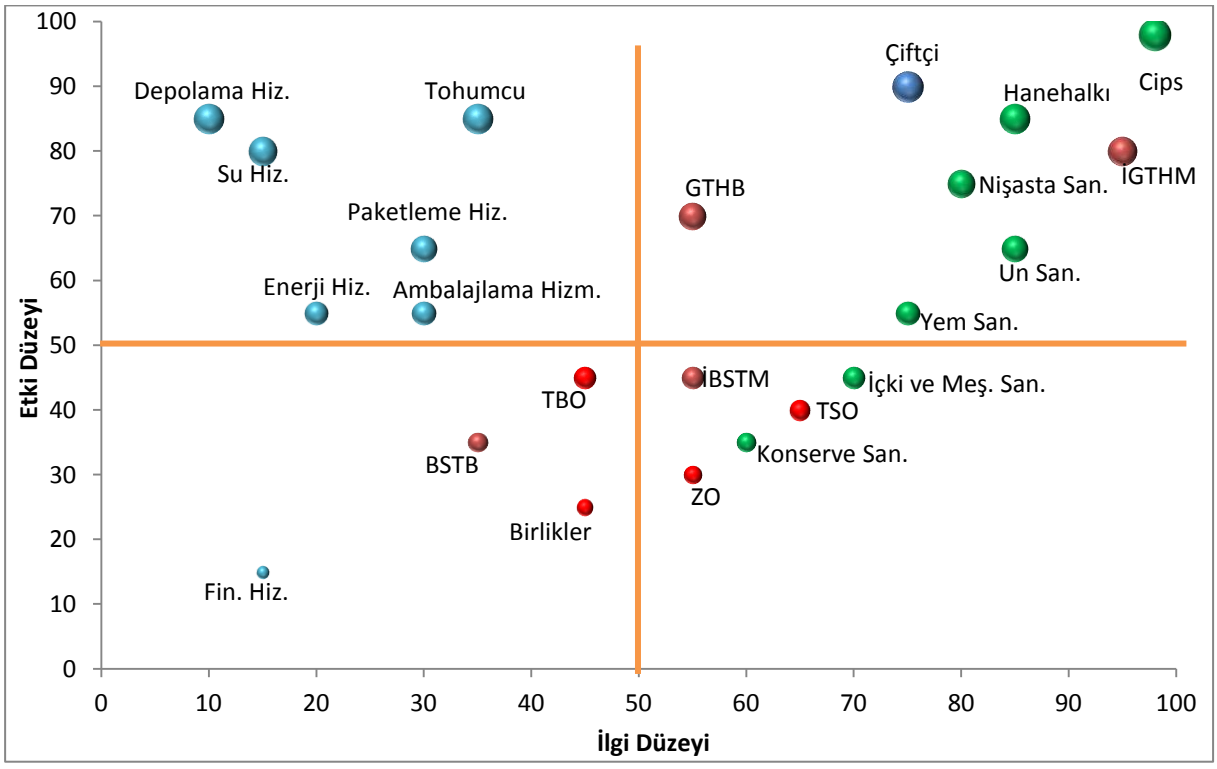

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.1.6. Baklagil Sektörü Paydaş Analizi

Fasulye, nohut, mercimek vb. ürünlerden oluşan baklagiller, bitkisel proteinin ana kaynağını oluşturması nedeniyle beslenme açısından oldukça önemli tarımsal ürünlerdir. Ekim alanı ve üretim miktarı bakımından dünya genelinde tahıllardan sonra ikinci sırada yer alan baklagiller, taze ve kuru şeklinde yemek olarak tüketilebilmektedir. Beslenmenin yanı sıra baklagiller, toprağı dinlendirmesi, hayvan beslenmesinde kullanılması vb. özellikleri ile tarım sektöründe öne çıkan ürün grupları arasında yer almaktadır.

Diğer tarımsal ürünlerde olduğu gibi baklagil yetiştiricileri (çiftçiler), baklagil sektörünün ana paydaşı olarak sektörün merkezinde yer almaktadır. Yakın çevre paydaşlarından tedarikçiler ve destek hizmetleri grubunda ise tohumcular ile ambalajlama, paketleme, depolama hizmetlerinin yanı sıra su ve enerji ile finansal hizmetler bulunmaktadır. Yakın çevre paydaşlarından müşteriler grubunda taze, kuru ve dondurulmuş şekilde tüketim yapan hane halkı bulunmaktadır. Ayrıca konserve sanayii, turşu sanayii, yem sanayii, çorba sanayii, çerez sanayii, süt ve süt ürünleri sanayii, yağ sanayii gibi gıda sanayii, baklagillerin müşteri grubunda yer alırken, hayvancılık işletmeleri de bir diğer müşteri grubunu oluşturmaktadır. Düzenleyici ve denetleyici paydaşlar arasında ise Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)'nın yanı sıra Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB) ile bu kurumların il ve ilçe örgütleri yer almaktadır. Baklagil Konseyi (UBK), ziraat odaları, ticaret ve sanayi odaları ile ticaret borsaları, baklagiller sektörünün sivil toplum kuruluşu paydaş grubunu oluşturmaktadır.

Şekil B-6: Baklagil Sektörü Paydaş Grupları

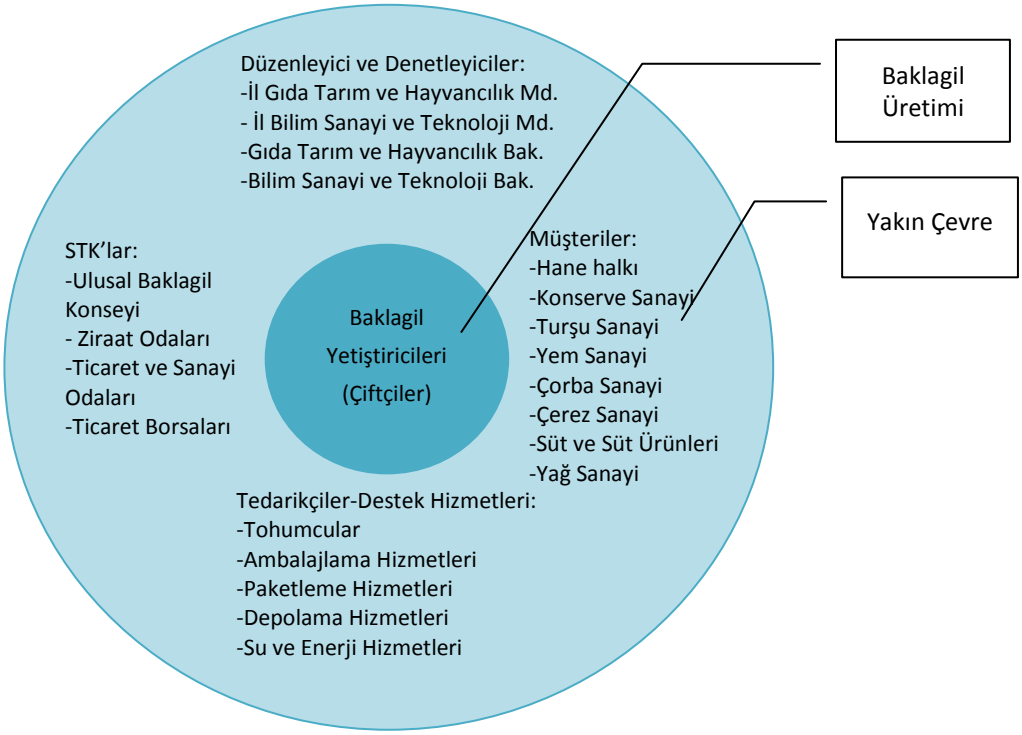

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Baklagil sektörünün etki-ilgi matrisi incelendiğinde birçok paydaş grubunun kilit paydaş sınıfında yer aldığı görülmektedir. Elma ve ceviz sektörlerinde merkezde yer alan çiftçiler, etki ve ilgi düzeyi en yüksek paydaş konumundayken, baklagillerin özellikle yem ve gıda sanayiinde kullanması nedeniyle yem sanayii, hayvancılık işletmeleri, paketleme hizmetleri ile tohumcuların, çiftçilerden daha yüksek etki ve ilgisinin olduğu görülmektedir. Bunun yanında baklagil konseyi, hane halkı, ambalajlama hizmetleri, konserve ve çorba sanayii, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, ticaret borsası (TBO) ve ticaret ve sanayi odası (TSO), diğer kritik paydaşlardır.

Finansal hizmetler, İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (İGTHM) ile çerez sanayii, memnun edilecekler paydaş grubunu oluştururken, turşu ve yağ sanayii, ziraat odası (ZO), depolama hizmetleri ile süt ve süt ürünleri sanayii, bilgilendirilecek paydaşlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Su ve enerji hizmetleri, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ile İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü ise izlenecek paydaş grubunu oluşturmaktadır. Özellikle su ve enerji hizmetlerinin diğer tarımsal ürünlerde memnun edilecekler grubunda yer alırken, baklagiller sektöründe izlenecekler grubunda bulunması, başta nohut ve mercimek olmak üzere birçok baklagilin kuru tarım uygulamalarıyla yetiştirilebilmesine yorumlanabilir.

Grafik B-7: Baklagil Sektörü Etki-İlgi Matrisi

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.1.7. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Sektörleri Paydaş Analizi

İnsan beslenmesinde önemli bir rol oynayan hayvancılık sektörü, milli geliri ve refah düzeyini artırmak, istihdam oluşturmak, gıda, tekstil, deri, kozmetik, ilaç gibi imalat sanayiine hammadde sağlamak gibi önemli ekonomik fonksiyonları icra etmektedir. Hayvancılık sektörünün başında ise büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık sektörleri gelmektedir. İnsan beslenmesinde olduğu kadar ticari alanda da önemli bir yere sahip olan et ve et ürünleri ile süt ve süt ürünleri, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin temel ürünleridir. Ayrıca kanatlı hayvancılık da et ve et ürünlerinin bir parçasıdır.

Van ili ve ilçelerinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık öne çıktığı ve kanatlı hayvancılık yok denecek kadar az olduğu için büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık sektörleri birlikte ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Bunun yanında büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin iç içe olduğu et ve et ürünleri ile süt ve süt ürünleri doğrultusunda iki alt sektör bazında inceleme yapılmış ve paydaş analizi gerçekleştirilmiştir.

1.1.7.1. Et ve Et Ürünleri Sektörü Paydaş Analizi

Et ve et ürünleri sektörü, hayvanların kesimi sonucu veya işlenerek elde edilen et, sucuk, salam, sosis, kavurma vb. ürünleri kapsamaktadır. Bu bağlamda hayvancılık sektörü, et ve et ürünleri sektörünün temelinde yer almaktadır. Dolayısıyla besiciler, et ve et ürünleri sektörünün ana paydaşı konumundadır. Bunun yanında besiciliğinde yağılabildiği et işleme tesisi, bir diğer ana oyuncu olarak değerlendirilebilir. Nitekim et işleme tesisleri bünyesinde kesimhane, ambalajlama, paketleme, depolama vb. üniteler bulunmaktadır. Ancak kesim, ambalajlama, paketleme vb. tedarik de edilebilmektedir. Bu çerçevede et işleme tesisleri, ana oyuncu yerine müşteri grubunda, kesimhane, ambalajlama, paketleme, depolama vb. hizmetler ise tedarik hizmetleri olarak değerlendirilmiştir. Enerji ve finansal hizmetler, diğer başlıca tedarik hizmetleri arasında yer almaktadır.

Bunun yanında hayvancılık sektörünün temel hammaddesi yemdir. Bu bağlamda yem üreticileri ve yem sanayii, et ve et ürünleri sektörünün de temel tedarikçisi konumundadır. Ayrıca hayvan bakım ve beslenmesinde veterinerlik, sunu tohumlama hizmetlerinin yanı sıra ilaç sanayii de önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu paydaşlar, et ve et ürünleri sektörünün tedarik paydaşları arasında yer almaktadır.

Et ve et ürünleri sektörünün müşteri grubu oldukça geniştir. Hane halkı, et ve et ürünleri sektörünün asıl müşteri grubunu oluşturmaktadır. Ayrıca şarküteriler de et ve et ürünleri sektörünün bir diğer müşterisi konumundadır. Bunun yanında Van ilindeki lokantaların başlıca ürün grubunun et ve et ürünleri olduğu göz önüne alındığında çalışmada lokantalar da müşteri grubunda değerlendirilmiştir. Bu paydaşlara ilave olarak hayvancılık sektörünün genel müşteri grubunda yer alan deri sanayii, tekstil sanayii de çalışmada müşteri grubu paydaşları arasında bulunmaktadır.

Düzenleyici ve denetleyici paydaşlar arasında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)'nın yanı sıra Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB) ile bu kurumların il ve ilçe örgütleri yer almaktadır. Baklagil sektöründe görüldüğü gibi et ve et ürünleri sektöründe de kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşuna sahiptir. Bu çerçevede et konseyi (UKON), üretici birlikleri, ziraat odaları, ticaret ve sanayi odaları ile ticaret borsaları, et ve et ürünleri sektörünün sivil toplum kuruluşlarıdır.

Şekil B-7: Et ve Et Ürünleri Sektörü Paydaş Grupları

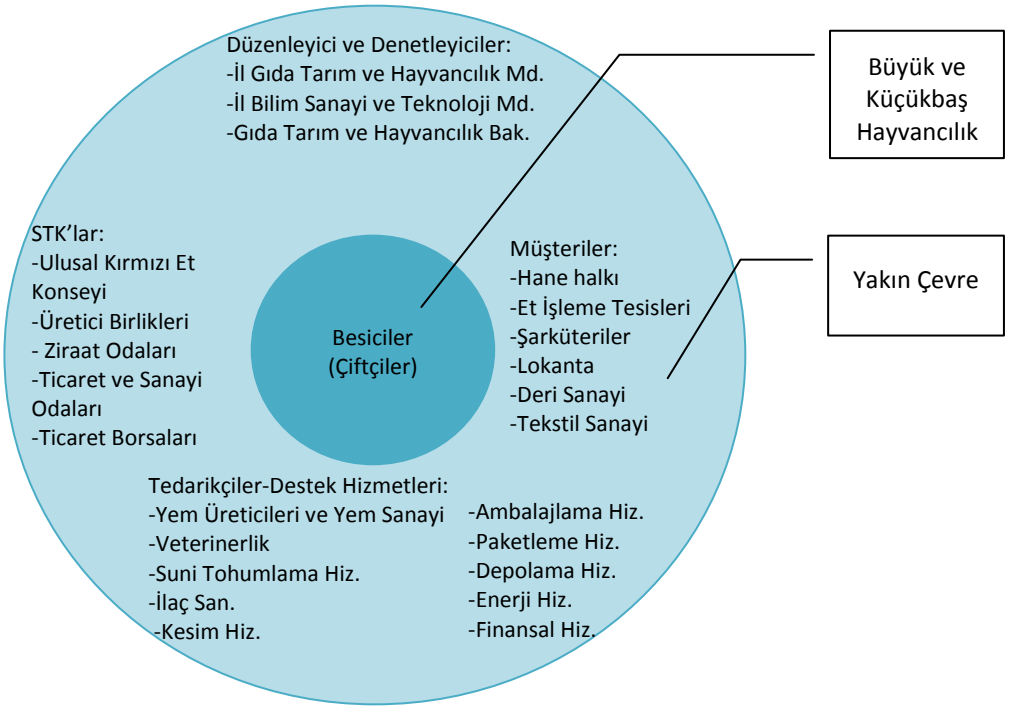

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Yem üreticileri ve yem sanayii, et ve et ürünleri sektörünün en kritik paydaşı konumundadır. Nitekim yem üreticileri ve yem sanayii, sektöre ilgisi ve etkisi en yüksek paydaştır. Besiciler (hayvan yetiştiricileri), sektöre ilgi ve etki düzeyi en yüksek ikinci paydaş konumundayken, suni tohumlama ve veterinerlik hizmetleri, ilaç ve deri sanayii, şarküteriler ve lokantalar da kritik paydaş grubunda yer almaktadır.

Elma, ceviz vb. sektörlerde kritik paydaş grubunda yer alan hane halkı, et ve et ürünleri sektöründe bilgilendirilecek paydaş grubundadır. Bunun en temel nedeni, tüketicinin kırmızı ete ilgisinin yüksek olmasına rağmen talep kesiminin sektöre etkisinin düşük kalmasıdır. İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (İGTHM), ziraat odaları (ZO), ticaret ve sanayi odaları (TSO), üretici birlikleri, et konseyi, tekstil sanayii ve ticaret borsası da bilgilendirilecek paydaşlar arasında bulunmaktadır.

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB), et işleme tesisleri, depolama, kesim, ambalajlama ve paketleme hizmetleri ise sektörün gelişimine etkisi yüksek olmasına karşın ilgi düzeyi düşük kalan paydaşlardır. Bu çerçevede bu paydaşlar, sektörün gelişimine etki düzeyi yüksek olmasına karşın sektör ihtiyaçlarına ve ana paydaşlara ilgisi düşük olarak değerlendirilmektedir. Memnun edilecek

paydaşlar grubunda yer alan bu paydaşlar ile ana paydaşlar arasındaki işbirliğinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü ile enerji ve finansal hizmetler ise izlenecek paydaşlar grubunu oluşturmaktadır. Bu paydaşların sektöre etki ve ilgi düzeyi düşük kalmaktadır.

Grafik B-8: Et ve Et Ürünleri Sektörü Etki-İlgi Matrisi

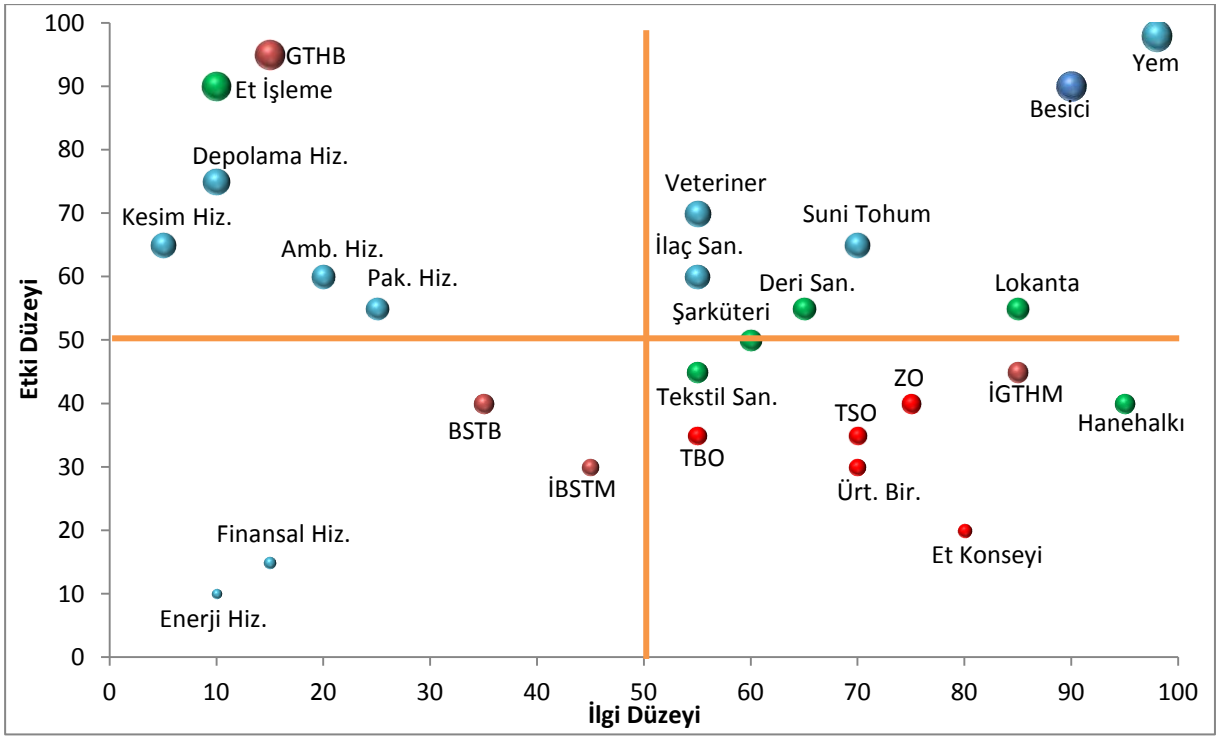

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.1.7.2. Süt ve Süt Ürünleri Sektörü Paydaş Analizi

Süt ve süt ürünleri sektörü, hayvanlardan süt sağım ve toplama sonucu veya işlenerek elde edilen süt, peynir, tereyağı, sosis, kavurma vb. ürünleri kapsamaktadır. Et ve et ürünleri sektöründe olduğu gibi hayvancılık sektörü, süt ve süt ürünleri sektörünün temelini oluşturmaktadır. Dolayısıyla besiciler, süt ve süt ürünleri sektörünün ana paydaşıdır. Ayrıca besiciliğinde yağılabildiği süt işleme tesisi, bir diğer ana oyuncu olarak değerlendirilebilir. Nitekim süt işleme tesisleri bünyesinde sağım, toplama, ambalajlama, paketleme, depolama vb. üniteler bulunmaktadır. Ancak toplama, paketleme vb. tedarik de edilebilmektedir. Bu çerçevede süt işleme tesisleri, ana oyuncu yerine müşteri grubunda, toplama, ambalajlama, paketleme, depolama vb. hizmetler ise tedarik hizmetleri olarak değerlendirilmiştir. Enerji ve finansal hizmetler, diğer başlıca tedarik hizmetleri arasında yer almaktadır.

Öte yandan daha önce de belirtildiği gibi yem, hayvancılık sektörünün temel hammaddesi konumundadır. Bu bağlamda süt ve süt ürünleri sektörünün de temel tedarikçisi yem üreticileri ve yem sanayiidir. Bunun yanında değinildiği üzere hayvan bakım ve beslenmesinde veterinerlik, suni tohumlama hizmetlerinin yanı sıra ilaç sanayii de önem taşımaktadır. Dolayısıyla bu paydaşlar da et ve et ürünleri sektöründe olduğu gibi süt ve süt ürünleri sektörü tedarik paydaşları arasındadır.

Et ve et ürünleri sektöründe olduğu gibi süt ve süt ürünleri sektörünün de müşteri grubu oldukça geniştir. Hane halkı, et ve et ürünlerinde olduğu gibi süt ve süt ürünleri sektörünün asıl müşteri grubunu oluştururken, şarküteriler de süt ve süt ürünleri sektörünün bir diğer müşterisi konumundadır. Ayrıca süt ve süt ürünlerinin müşteri grubunda dondurma ve yağ sanayii başta olmak üzere gıda sanayii de yer almaktadır.

Düzenleyici ve denetleyici paydaşlar arasında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)'nın yanı sıra Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB) ile bu kurumların il ve ilçe örgütleri yer almaktadır. Et ve et ürünleri sektöründe görüldüğü gibi süt ve süt ürünleri sektöründe de kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu bulunmaktadır. Bu çerçevede süt konseyi, üretici birlikleri, ziraat odaları, ticaret ve sanayi odaları ile ticaret borsaları, süt ve süt ürünleri sektörünün sivil toplum kuruluşlarıdır.

Şekil B-8: Süt ve Süt Ürünleri Sektörü Paydaş Grupları

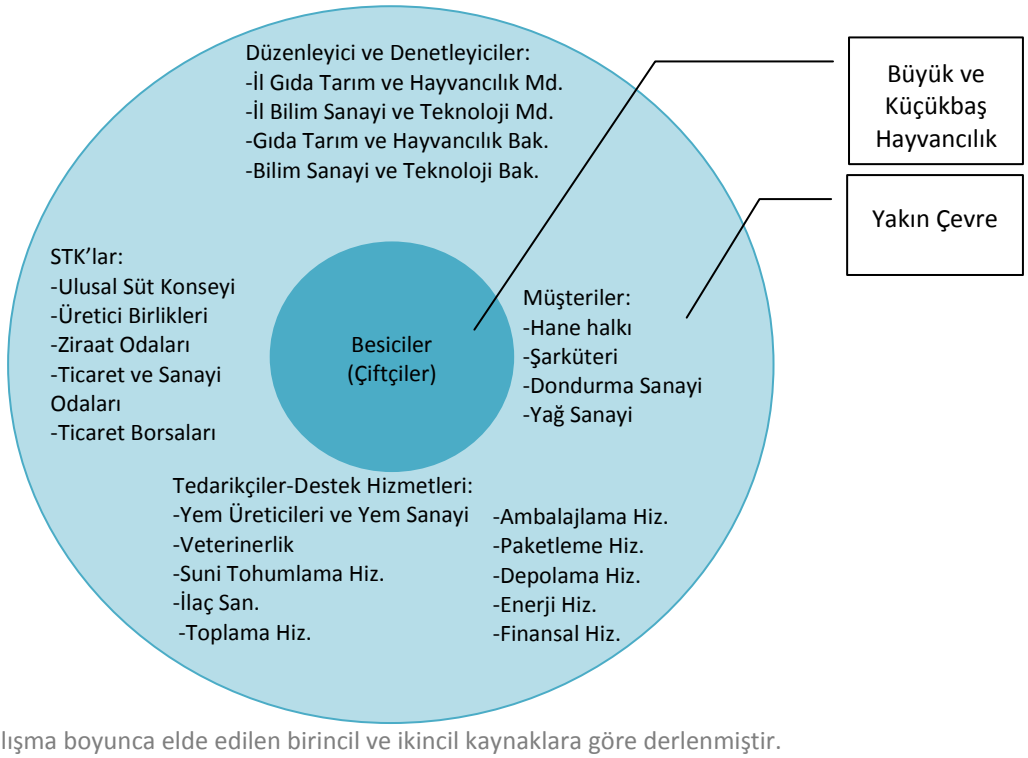

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Et ve et ürünleri sektöründe olduğu gibi süt ve süt ürünleri sektöründe de yem üreticileri ve yem sanayii etki ve ilgi düzeyi en yüksek, dolayısıyla en kritik paydaş olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında besiciler, hane halkı, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB), veteriner hizmetleri, İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (İGTHM), suni tohumlama hizmetleri, ilaç sanayii, yağ sanayii,

şarküteriler ve dondurma sanayii, süt ve süt ürünleri sektörünün diğer kritik paydaşlarıdır. Toplama, depolama, paketleme ve ambalajlama hizmetleri ise memnun edilecekler grubunda yer almaktadır. Bunlar içerisinde toplama hizmetlerinin etkisinin oldukça yüksek olmasına karşın ilgi düzeyinin düşük kalması, süt ve süt ürünleri sektörü açısından dikkate alınması gereken bir unsurdur.

İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü (İBSTM), ziraat odaları (ZO), Ulusal Süt Konseyi, ticaret borsaları (TBO), ticaret ve sanayi odaları (TSO) ile üretici birlikleri ise bilgilendirilecek paydaşlar grubunu oluşturmaktadır. Sektöre etki düzeyi düşük kalan bu oyuncuların sektöre ilgi düzeyi ise oldukça yüksektir. Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB), finansal hizmetler ve enerji hizmetleri ise etki ve ilgi düzeyi düşük kalan, izlenecek paydaş grubunda yer almaktadır.

Grafik B-9: Süt ve Süt Ürünleri Sektörü Etki-İlgi Matrisi

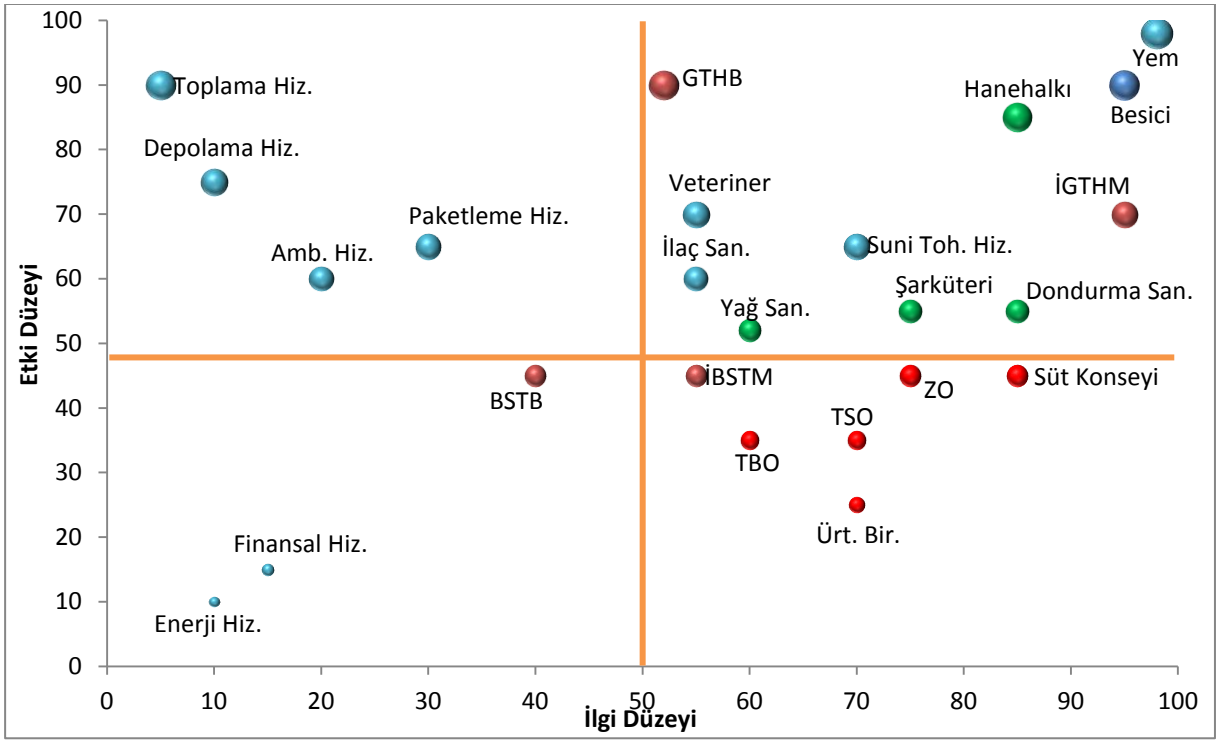

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.1.8. Arıcılık Sektörü Paydaş Analizi

Arıcılık, araziye bağlı kalmadan gerçekleştirilmesi, daha az sermaye ve işgücü gerektirmesi, yatırım geri dönüş süresinin kısa olması vb. özellikleri ile diğer hayvancılık alt sektörlerine kıyasla daha avantajlı bir hayvansal üretim faaliyeti olarak görülmektedir. Doğal koşullar, coğrafi konum, iklim şartları ve zengin bitki örtüsü, arıcılık faaliyetlerinin dışsal faktörleri arasında yer alırken, kovan, yem,

ilaç vb. unsurlar ise yetiştiriciliğin içsel faktörlerini oluşturmaktadır. Bunun yanında ana ürünleri bal, balmumu, polen, arı sütü vb. ürünler olan arıcılığın temelinde arıların yetiştirilmesi ve ürünlerin elde edilmesi işlemi bulunmaktadır. Bu bağlamda arı yetiştiricileri (çiftçiler), arıcılık sektörünün ana paydaşı konumundayken, yem yetiştiricileri ve yem sanayii, kovan imalatı, ilaç sanayii, süzme hizmetleri, işleme hizmetleri, depolama hizmetleri, kurutma-süzme-toplama hizmetleri, suni tohumlama hizmetleri, veterinerlik hizmetleri tedarik ve destek hizmetlerinin başında gelmektedir. Ayrıca ambalajlama ve paketleme hizmetlerinin yanı sıra enerji hizmetleri ve finansal hizmetler, arıcılık sektörünün tedarik hizmetleri arasında yer almaktadır.

Hane halkı, arıcılık sektörünün ana müşterisi konumundadır. Bunun yanında şarküteriler, gıda sanayii (fırın ürünleri, şekerleme vb.), ilaç sanayii, kozmetik sanayii, süs ve hediyelik eşya sanayii, tekstil sanayii, arıcılık ürünlerinin diğer temel müşterileri arasında yer almaktadır. Düzenleyici ve denetleyici paydaşlar ise Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)'nın yanı sıra Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB) ile bu kurumların il ve ilçe örgütleridir. Arıcılık sektörünün sivil toplum kuruluşları ise üretici birlikleri, ziraat odaları, ticaret ve sanayi odaları ile ticaret borsalarından oluşmaktadır.

Şekil B-9: Arıcılık Sektörü Paydaş Grupları

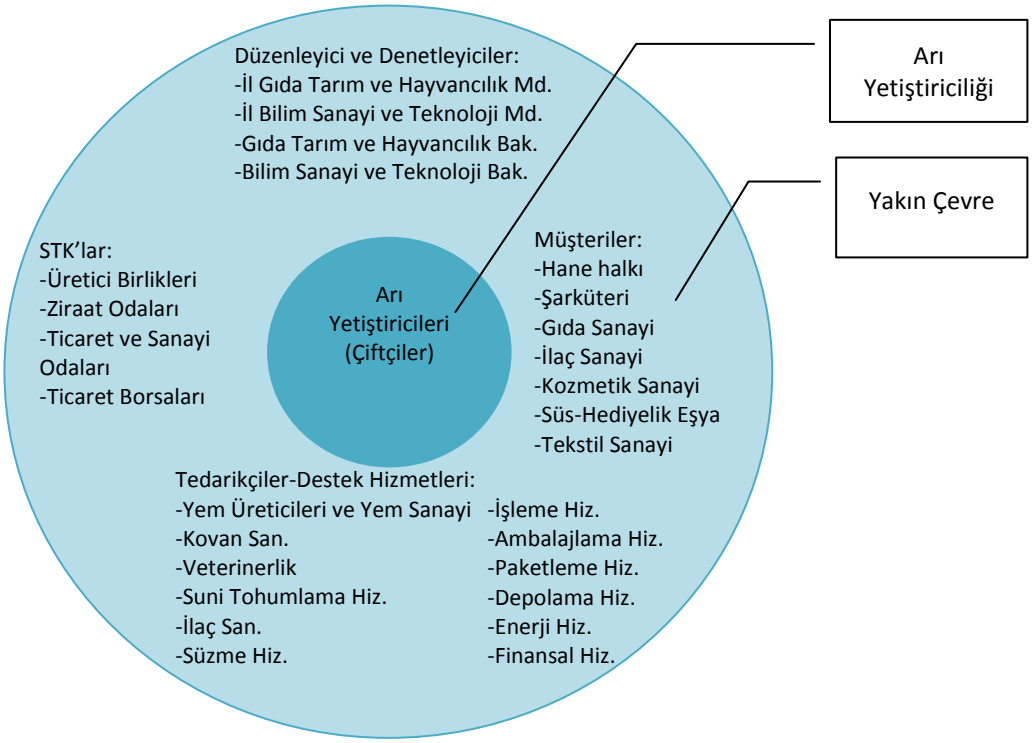

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Arıcılık sektöründe yetiştiricilerin ve kovan sanayiinin en kritik paydaşlar olduğu görülmektedir. Nitekim bu iki paydaş, en yüksek etki ve ilgi düzeyine sahip paydaş konumundadır. Hane halkı, gıda sanayii, şarküteri, İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (İGTHM), üretici birlikleri ve süzme hizmetleri, diğer kritik paydaşlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

İşleme, depolama, toplama, paketleme, ambalajlama, suni tohumlama, veterinerlik hizmetlerinin yanı sıra ilaç sanayii (tedarik açısından) ve Gıda Tarım ve hayvancılık Bakanlığı (GTHB), etki düzeyleri yüksek olmasına karşın ilgi düzeyi düşük kalan memnun edilecek paydaş grubunu oluşturmaktadır. Yem sanayii, ilaç sanayii (müşteri olarak), kozmetik sanayii, süs ve hediyelik eşya sanayii, ziraat odaları (ZO), ticaret ve sanayi odaları (TSO), ticaret borsaları (TBO) ise ilgi düzeyi yüksek, etki düzeyi düşük kalan bilgilendirilecek paydaşlar konumundadır. Tekstil sanayii, İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü (İBSTM), Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB), finansal hizmetler ve enerji hizmetleri ise etki ve ilgi düzeyi düşük kalan izlenecek paydaşlar arasında yer almaktadır.

Grafik B-10: Arıcılık Sektörü Etki-İlgi Matrisi

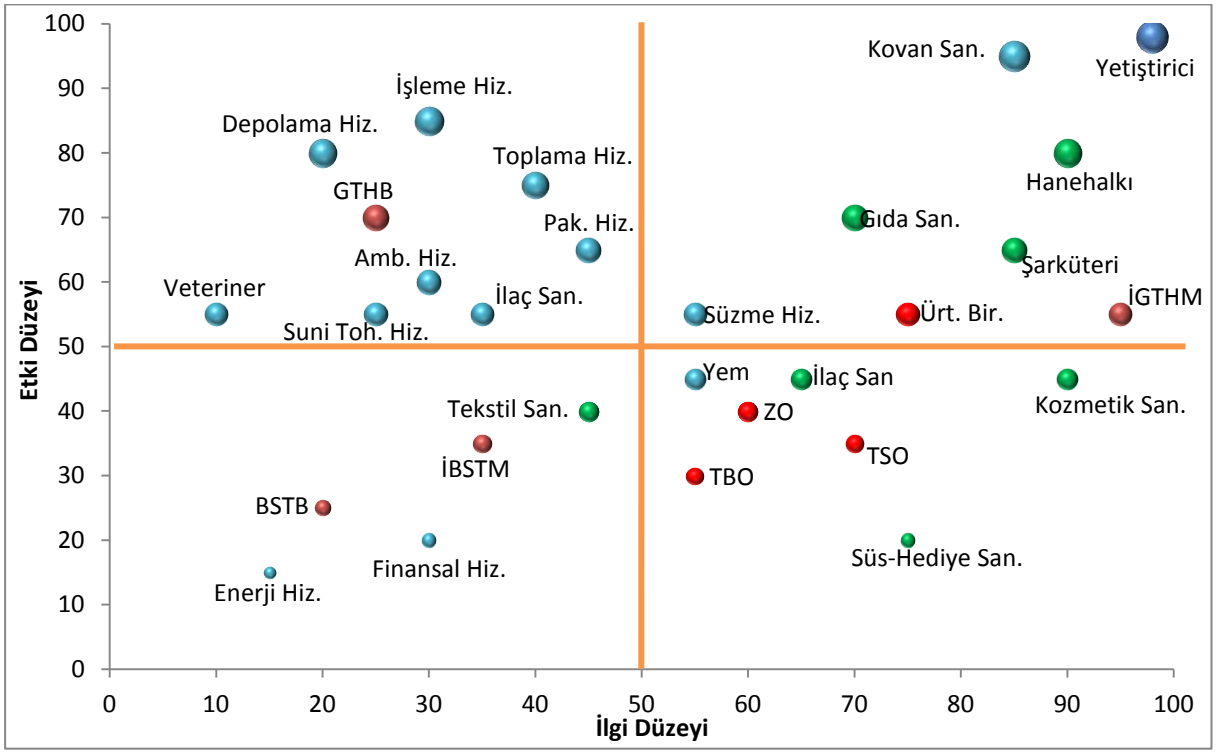

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.1.9. Gıda İşleme ve Paketleme Sanayii Sektörü Paydaş Analizi

Gıda sanayiinin temel fonksiyonu, büyük oranda tarım ürünlerini hammadde şeklinde kullanarak endüstri üretimi sürecinde yardımcı veya katkı maddeleri ile işleyerek daha dayanıklı, farklı veya benzer özelliklere sahip katma değeri yüksek yeni ürünlerin üretilmesidir. Bu bağlamda, insanların beslenmesi ile doğrudan bağlantılı olarak, tarım ürünlerinin nihai tüketime hazır hale getirilmesi süreci, gıda sanayiinin temel faaliyet alanını oluşturmaktadır. Dolayısıyla gıda sektörünün değer zinciri, diğer sektörlere göre oldukça geniş bir grubu kapsamaktadır. Bu süreç içerisinde hammadde

olan tarım ürünlerinin toplanması, depolanması, işlenmesi, ambalajlanması, paketlenmesi temel faaliyetler olarak yer alırken, kurutma, soğutma, dondurma, pastörizasyon, sterilizasyon, ışınlama vb. yöntemler, işleme teknolojilerinden bazılarıdır. Yukarıda et ve et ürünleri vb. sektörlerde değinilen bu süreçler, gıda sanayiinin temel işlevlerini oluştururken, bu işlemleri yapan ana paydaşlar çalışmada gıda imalatçıları olarak tanımlanmıştır.

Gıda sanayiinin ana hammaddesi, tarımsal ürünler olduğu için temel tedarikçi tarımsal üreticilerdir. Ayrıca gıda imalat sürecinde kullanılan ve yararlanılan ürün ve hizmetler göz önüne alındığında, üretim sürecinin temel faktörünün makine olmasından dolayı makine sanayii bir diğer temel tedarikçidir. Gıda ürünlerinin dayanıksız olması nedeniyle ambalajlama ve paketleme işlemleri önemli bir yer tutarken, bu çerçevede bu işlemler için metal sanayii, plastik sanayii, ahşap sanayii, kağıt ve karton sanayii ve cam sanayii, tedarikçi paydaşlar arasında yer almaktadır. Ayrıca nakliye, enerji, su ve finansmanın üretim sürecinin temel girdileri olmasından dolayı enerji hizmetleri, su hizmetleri, lojistik hizmetleri ve finansal hizmetler, diğer başlıca tedarik ve destek hizmetleridir.

Hane halkı, gıda sanayiinin ana müşterisi konumundadır. Bunun yanında şarküteriler, gıda ürünlerinin sunulduğu bir diğer müşteridir. Düzenleyici ve denetleyici paydaşlar ise Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB)'nın yanı sıra Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB) ile bu kurumların il ve ilçe örgütleridir. Ayrıca Sağlık Bakanlığı (SB), gıda sanayiinin bir diğer düzenleyici ve denetleyici kurumudur. Gıda sanayiinin sivil toplum kuruluşları ise gıda dernekleri federasyonu (TGDF), üretici birlikleri, dernekler, ziraat odaları, ticaret ve sanayi odaları ile ticaret borsalarından oluşmaktadır.

Şekil B-10: Gıda İşleme ve Paketleme Sanayii Sektörü Paydaş Grupları

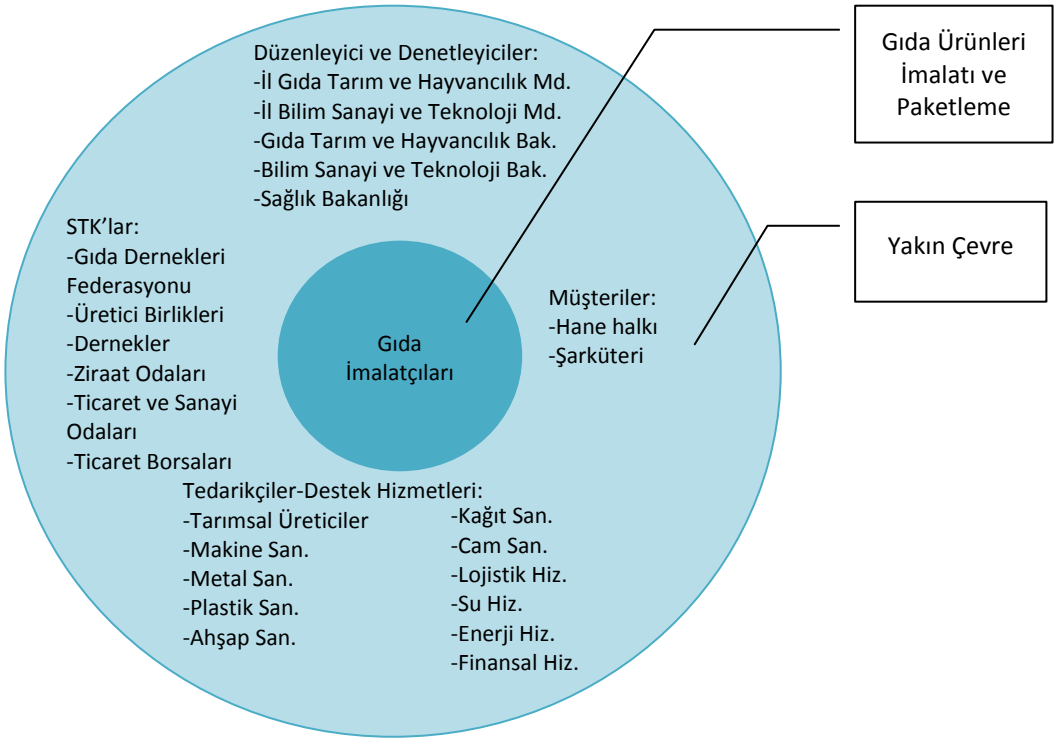

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Gıda sanayiinin en kritik paydaşlarının tarımsal üreticiler ve sektör oyuncuları (gıda imalatçıları) olduğu görülmektedir. Nitekim her iki paydaş, etki ve ilgi düzeyi en yüksek oyuncular konumundadır. Bunun yanı sıra özellikle makine sanayii, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB), İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (İGTHM), İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü (İBSTM), diğer kritik paydaşlara göre etki düzeyi yüksek paydaşlardır. Hane halkı, şarküteri, ticaret ve sanayi odaları, Bilim Sanayi ve Teknoloji (BSTB) ve dernekler, diğer kritik paydaşlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Enerji hizmetleri, finansal hizmetler, kağıt sanayii, lojistik hizmetleri, Sağlık Bakanlığı (SB), plastik sanayii, metal sanayii ve cam sanayii, gıda sanayiinin memnun edilecekler paydaş grubunu oluşturmaktadır. Bu paydaşların sektöre ilgi düzeyi yüksek olmakla birlikte ilgi düzeyi düşük kalmaktadır. Özellikle bu grupta, enerji hizmetleri, kağıt sanayii, lojistik hizmetleri ve SB'nin etki düzeyinin daha yüksek olduğu görülmektedir.

Gıda dernekleri federasyonu (TGDF), üretici birlikleri ve ziraat odaları ise ilgi düzeyi yüksek etki düzeyi düşük olan bilgilendirilecek paydaş grubunda yer almaktadır. Özellikle TGDF, etki düzeyi ile kritik paydaşlar grubuna çok yakın konumdadır. Su hizmetleri, ahşap sanayii ve ticaret borsası ise etki ve ilgi düzeyi düşük olan izlenecek paydaş grubunu oluşturmaktadır.

Grafik B-11: Gıda İşleme ve Paketleme Sanayii Sektörü Etki-İlgi Matrisi

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.1.10. İnşaat Malzemeleri Sanayii Sektörü Paydaş Analizi

İnşaat malzemeleri sanayii, en geniş anlamı ile inşaat yapımı için gerekli olan malzemelerin üretimi olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçevede inşaat malzemeleri sanayiinin alt sektörleri oldukça geniş bir gruptan oluşmaktadır. Nitekim bütün yapı işlerinde sürekli olarak kullanılmak üzere üretilen demir-çelik, çimento, doğal taş, cam, seramik, boya, metal strüktür, ahşap vb. ürünler, inşaat malzemeleri sanayii sektörünün alt sektörleri olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında inşaat malzemeleri sanayii sektörünün elektrik, makine vb. birçok sektör ile doğrudan ilişkisi bulunmaktadır.

İnşaat malzemeleri sanayii sektörünün temel alt sektörleri arasında çimento sanayii, demir-çelikten imal edilen inşaat malzemeleri sanayii, cam sanayii, seramik sanayii, doğal taş sanayii, plastikten imal edilen inşaat malzemeleri sanayii, alüminyumdan imal edilen inşaat malzemeleri sanayii, ağaç ve ağaç ürünlerinden imal edilen inşaat malzemeleri sanayii, alçı bims ve kireç sanayii, tuğla ve kiremit sanayii, yapı kimyasalları sanayii ve yalıtım sanayii bulunmaktadır.

Bunun yanında boya sanayii, asfalt sanayii, ısıtma ve soğutma sanayii, elektrik malzemeleri ve aydınlatma sanayii, asansör sanayii, banyo ve mutfak sanayii gibi endüstriler, inşaat malzemeleri sanayii sektörünün iç içe olduğu sektörler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla bahsi geçen bu sektörler, inşaat malzemeleri sanayii sektörünün ana paydaş konumunda kabul edilebilecek sektörler olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda inşaat malzemeleri sanayii sektörünün paydaş analizinde bu sektörler ana paydaş olarak ele alınmıştır.

Bu sektörlere bağlı olarak madencilik sektörü, tarım (ormancılık) sektörü, kimya sanayii ve plastik sanayii, inşaat malzemeleri sektörünün ana tedarikçileri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca makine sanayii, inşaat malzemeleri sektörünün önde gelen bir diğer tedarikçi sektörü konumundadır. Bunun yanında enerji hizmetleri, su hizmetleri, finansal hizmetler ve lojistik hizmetleri, inşaat malzemeleri sektörünün destek hizmetleri olarak değerlendirilmektedir.

İnşaat malzemeler sektörünün ana müşterisi ise inşaat ve inşaat hizmetleri sektörleridir. Bu bağlamda inşaat ve inşaat hizmetlerinde faaliyet gösteren inşaat, müteahhitlik, mimarlık ve müşavirlik hizmetlerinin yanı sıra gayrimenkul yatırım ortaklığı, inşaat malzemeleri sektörünün temel müşteri grubunu oluşturmaktadır. Bunun yanında hane halkı ve kamu kurumları, inşaat malzemeleri sektörünün değer zincirinde yer alsa da ve nihai tüketicisi olsa da, çalışmada ana müşteri grubu değerlendirilmiştir.

İnşaat malzemeleri sektörünün temel düzenleyici ve denetleyici paydaşları ise Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB), Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB) ile bu kurumların il örgütleridir. Bunun yanında Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı (ETB), dolaylı olarak da inşaat malzemeleri sektörünün düzenleyici ve denetleyici kurumu olarak görülmektedir. Sektörün sivil toplum kuruluşları olarak ise birlikler, dernekler, ticaret ve sanayi odaları karşımıza çıkmaktadır.

Şekil B-11: İnşaat Malzemeleri Sanayii Sektörü Paydaş Grupları

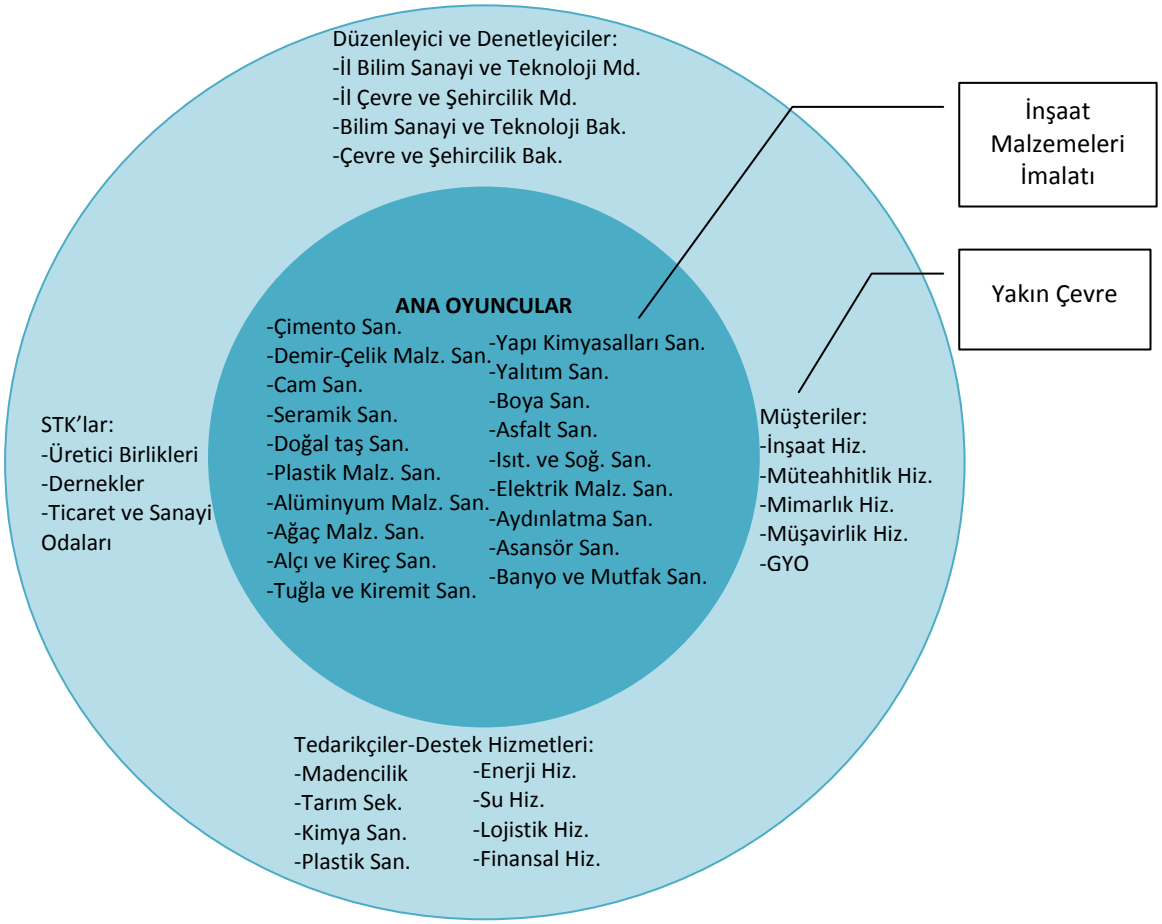

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

İnşaat malzemeleri sanayii sektörünün etki-ilgi matrisi incelendiğinde demir çelik malzemeleri sanayiinden asfalt sanayiiye, alçı ve kireç sanayiinden ısıtma ve soğutma sanayiine kadar bütün alt sektörlerin kritik paydaşlar arasında yer aldığı görülmektedir. Ancak bunlar arasında çimento sanayii ve demir-çelik malzemeleri sanayiinin etki ve ilgi düzeyi daha yüksektir. Seramik malzemeleri sanayii, alçı ve kireç sanayii, doğal taş sanayii, alüminyum malzemeleri sanayii, etki düzeyi yüksek diğer paydaşlardır. Elektrik malzemeleri sanayii, aydınlatma sanayii ile ısıtma ve soğutma cihazları sanayii, ana paydaş grubunda yer alan ve etki düzeyi, diğer alt sektör paydaşlarına göre düşük kalan alt sektörler konumundadır.

İnşaat malzemeleri sanayii sektörünün en kritik paydaşlarının inşaat hizmetleri ile müteahhitlik hizmetleri sektörlerinin olduğu görülmektedir. Özellikle inşaat hizmetleri sektörü, inşaat malzemeleri sanayii sektörünün alt sektörlerinden daha fazla etki ve ilgi düzeyine sahiptir. Dolayısıyla inşaat malzemeleri sanayii sektörü için inşaat hizmetlerinin kritik bir rolü bulunmaktadır. Müteahhitlik hizmetleri sektörü de birçok inşaat malzemeleri sanayii sektörünün alt sektörünü etki ve ilgi düzeyi bakımından geride bırakmaktadır. Müşteriler grubunda en düşük ilgi ve etki düzeyine sahip paydaşın ise gayrimenkul yatırım ortaklığı olduğu görülmektedir.

Tedarik hizmetlerinde ise madencilik sektörü, inşaat malzemeleri sanayii sektörünün ana tedarikçisi konumundadır. Nitekim madencilik sektörü, etki ve ilgi düzeyi en yüksek tedarik paydaşı olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle madencilik sektörünün etki düzeyinin birçok ana paydaştan yüksek olması, madenciliğin inşaat malzemeleri sektörü açısından ne derece önemli olduğunu da göstermektedir. Diğer tedarik grubu paydaşlarından plastik sanayii, makine sanayii, kimya sanayii, tarım ve finansal hizmetler sektörü kritik paydaşlar arasında yer alırken, lojistik ve enerji hizmetleri yüksek etki düzey ve düşük ilgi düzeyleri ile memnun edilecek paydaşlar konumundadır. Su hizmetleri ise etki ve ilgi düzeyi düşük olarak izlenecek paydaş grubunda bulunmaktadır.

Düzenleyici ve denetleyicilerden Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB), İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü (İÇŞM) ile Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB) kritik paydaşlar olarak karşımıza çıkarken, İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü memnun edilecek paydaşlar arasında yer almaktadır. Sivil toplum örgütlerinin her biri ise ilgi düzeyi yüksek, etki düzeyi ise düşük olarak bilgilendirilecek paydaş grubunu oluşturmaktadır.

Grafik B-12: İnşaat Malzemeleri Sanayii Sektörü Etki-İlgi Matrisi

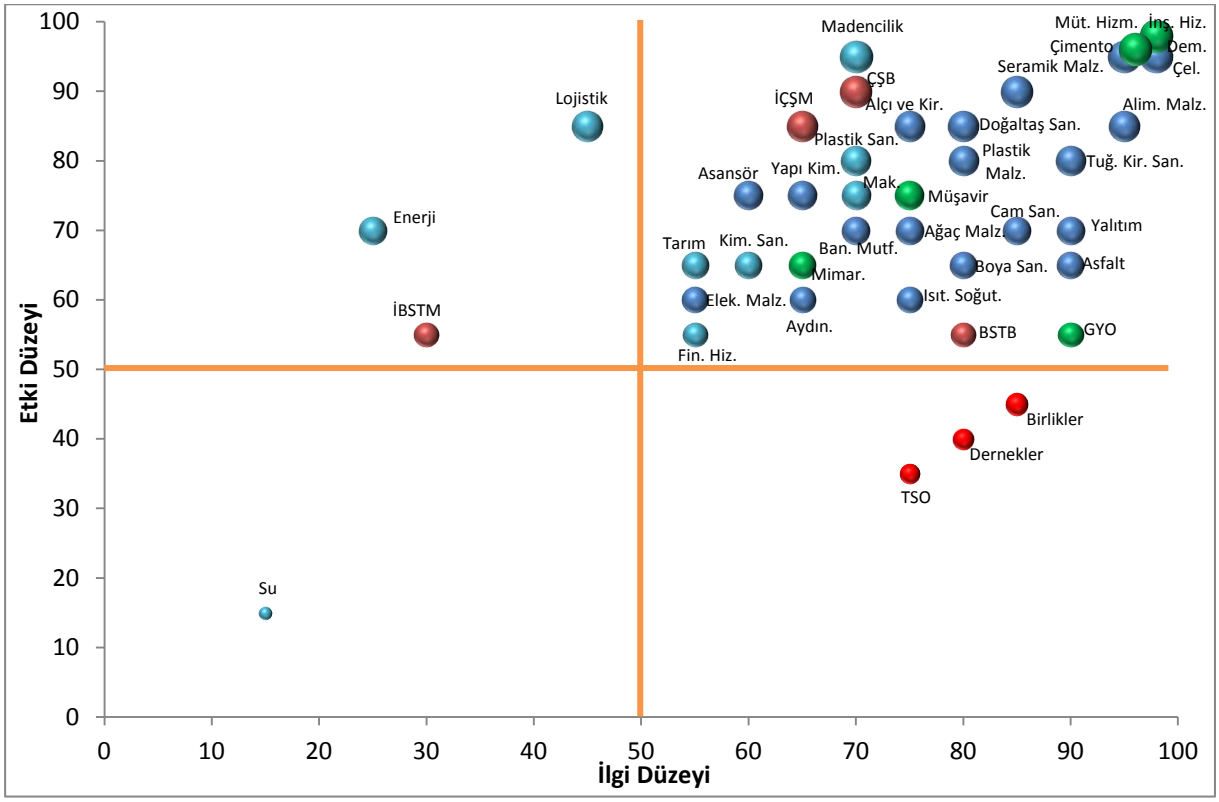

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.1.11. Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Sektörü Paydaş Analizi

Aslında birbirinden farklı iki sektör olan tekstil ve hazır giyim sektörü, birbirleri ile olan etkileşimleri ve hazır giyim sanayiinin üretim ve dağıtım zincirinden kaynaklanan yakın ilişki nedeniyle birbirlerinden ayrılmaz iki sektör olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan tekstil ve hazır giyim sektörü, birçok kaynak ve çalışmada, birlikte tek bir sektör olarak ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Bu bağlamda çalışmada tekstil ve hazır giyim sektörünün alt sektörleri ve paydaşları, ana paydaş-oyuncular olarak ele alınmaktadır.

Tekstil ve hazır giyim sektörünün değer zinciri ve paydaş grupları incelendiğinde çok geniş bir paydaş grubu ve işlemlere sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak pamuk, yün, ipek, jüt gibi hammadde temini, dokuma, örme, eğirme, boyama, apreleme işlemlerinden oluşan tekstil sektörünün ürün yelpazesi havludan beze, battaniyeden halıya, kumaştan halata kadar oldukça geniştir. Bu ürünler hazır giyim sektörünün ana hammaddesi olduğu gibi otomotiv, sağlık, inşaat, mobilya gibi çok farklı sektörlerde kullanılmaktadır.

Başta kumaş olmak üzere tekstil ürünlerinden giyim eşyası üretilmesini kapsayan hazır giyim sektörü ise temel olarak hammadde temini, kesim, dikim, baskı, yıkama işlemlerinden oluşmaktadır. Genel olarak tekstil ve hazır giyim sektöründe yer alan bu işlemler, sektör oyuncuları tarafından gerçekleştirilmektedir. Tekstil ve hazır giyim sektörünün ürün gamının bu denli geniş olması nedeniyle sektörün ana oyuncuları tekstil sanayii ve hazır giyim sanayii olarak sınıflandırılabilir.

Tarım sektörü, iplik sanayii, yün sanayii, deri sanayii, kimya sanayii, plastik sanayii, cam sanayii ve makine sanayii, tekstil ve hazır giyim sektörünün temel tedarikçi sektörlerini oluştururken, AR-GE hizmetleri, tasarım hizmetleri, enerji hizmetleri, su hizmetleri, finansal hizmetler, lojistik hizmetleri, sektörün temel tedarik hizmetleri olarak kabul edilmektedir.

Müşteri paydaş grubunda ise nihai tüketici olarak hane halkı bulunmaktadır. Otomotiv sanayii, uçak sanayii, mobilya sanayii gibi sanayi sektörlerinin yanı sıra inşaat, mimarlık, sağlık, hediyelik eşya, spor, ambalajlama ve paketleme hizmetleri vb. hizmet sektörleri, tekstil ve hazır giyim sektörünün ana müşterileri arasında yer almaktadır. Ayrıca tarım sektörü de tekstil ve hazır giyim sektörünün bir diğer müşterisi konumundadır.

Tekstil ve hazır giyim sektörünün temel düzenleyici ve denetleyici kurumu Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB) ile bakanlığın il ve diğer düzeydeki teşkilatlarıdır. Bunun yanında Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB), özellikle sektörel hammaddelerin üretiminin düzenleyici ve denetleyici kurumu olması doğrultusunda dolaylı olarak da tekstil ve hazır giyim sektörünün düzenleyici ve denetleyici kurumu olarak görülmektedir. Ayrıca özellikle hijyenik tekstil ürünleri açısından Sağlık Bakanlığı (SB)'nın düzenlemeleri önem taşımaktadır. Sektörün sivil toplum kuruluşları olarak ise birlikler, dernekler, ticaret ve sanayi odaları karşımıza çıkmaktadır.

Şekil B-12: Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Sektörü Paydaş Grupları

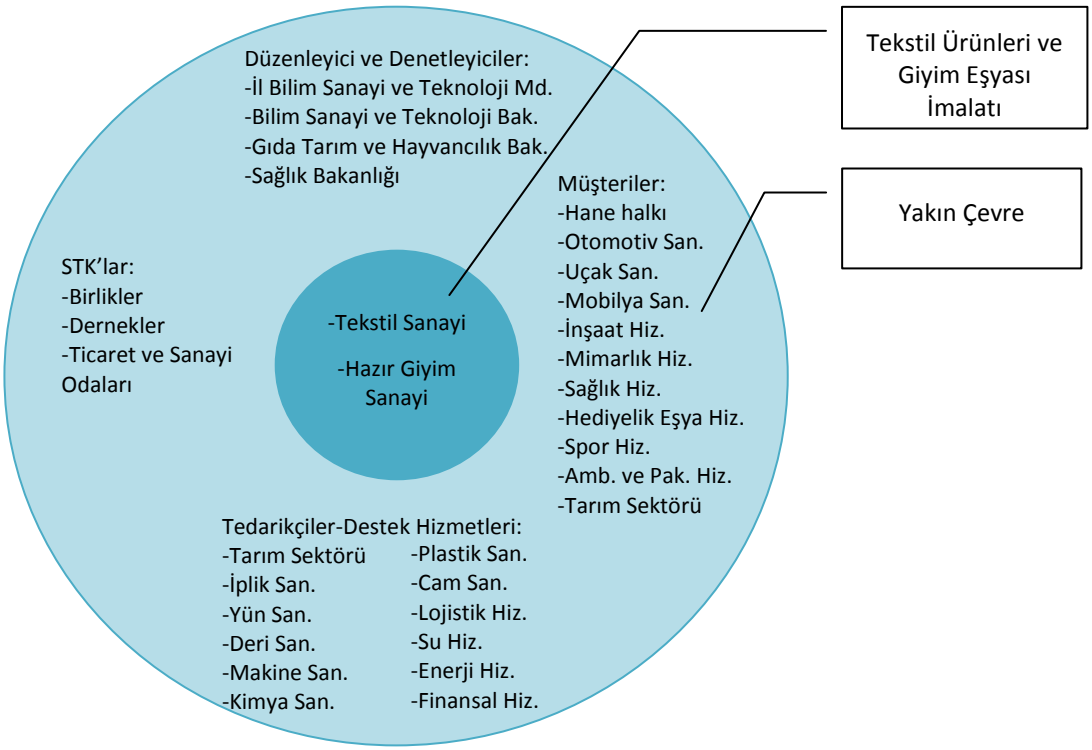

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Tekstil ve hazır giyim sektörünün paydaş haritası incelendiğinde ana paydaş grubunda yer alan tekstil paydaşlarının etki ve ilgi düzeyi en yüksek, dolayısıyla en kritik paydaş olduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra hazır giyim paydaşları, yün ve iplik sanayii, diğer öne çıkan kritik paydaşlardır. Tarım sektörü (tedarikçi olarak) paydaşları, hane halkı, hediyelik eşya hizmetleri, mobilya sanayi, kimya sanayii, inşaat hizmetleri, Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB), birlikler, otomotiv sanayii, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB), mimarlık hizmetleri, dernekler, uçak sanayii, ticaret ve sanayi odaları ile ambalajlama ve paketleme hizmetleri de kritik paydaş olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle tekstil ve hazır giyim sektörünün gerek sivil toplum örgütleri gerekse de düzenleyici ve denetleyiciler tarafından kritik paydaş sayısı en yüksek sektörler arasında yer aldığı, ayrıca bu paydaşlar açısından etki ve ilgi düzeyinin oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Makine sanayii, plastik sanayii, cam sanayii, lojistik hizmetleri, enerji hizmetleri ve finansal hizmetler ise tekstil ve hazır giyim sektörünün memnun edilecek paydaş grubunu oluşturmaktadır. Bu grupta yer alan bu paydaşların, etki düzeyi yüksek olmakla birlikte sektör ilgi düzeyi düşük kalmaktadır. Özellikle makine sanayii, bu grupta etki düzeyi en yüksek paydaş olarak dikkat çekmektedir.

Sağlık hizmetleri, spor hizmetleri ve deri sanayii ise bilgilendirilecek paydaş grubu olarak karşımıza çıkmaktadır. Sektöre ilgili düzeyi yüksek olan bu paydaşların, etki düzeyi ise düşük kalmaktadır. Sağlık Bakanlığı (SB), tarım sektörü (müşteri olarak) ve su hizmetleri ise tekstil ve hazır giyim sektörünün izlenecek paydaşlarıdır.

Grafik B-13: Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Sektörü Etki-İlgi Matrisi

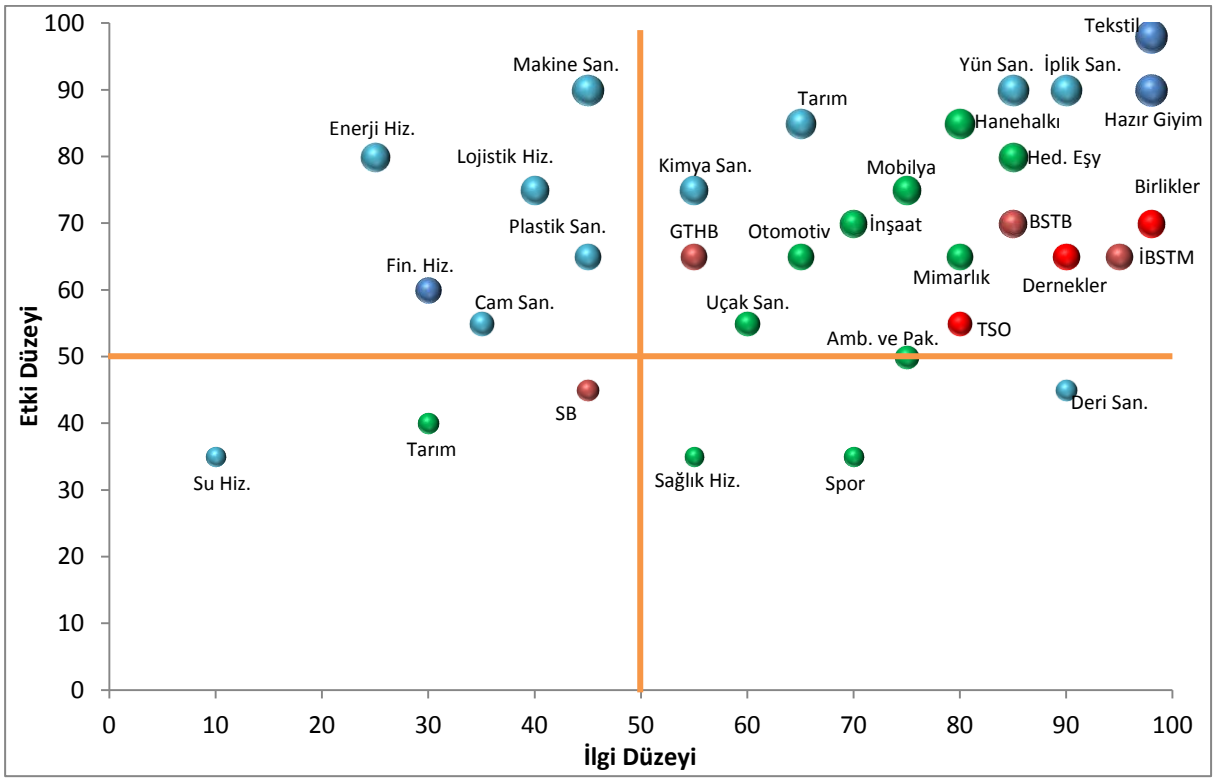

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.1.12. Mobilya Sanayii Sektörü Paydaş Analizi

Mobilya sektörü, hammadde ve tüketici grubu açısından oldukça geniş yelpazeye sahip sektörlerden biridir. Mobilya sektörünün hammaddeleri genelde ağaç ürünlerinden oluşurken, metal, plastik vb. ürünler diğer hammaddeler olarak sıralanmaktadır. Oturma grupları, ofis mobilyaları vb. nihai ürünleri bulunan mobilya sektörü, diğer sektörler ile ilişkisi yüksek sektörler arasında yer almaktadır.

Bunun yanında mobilya sektörü farklı açılardan sınıflamaları bulunmaktadır. Bu sınıflandırmalar arasında kullanıldığı yere göre, konuşlandırma şekline göre, yapım malzemesinin türüne göre vb. yer almaktadır. Burada ürün ve dış ticaret sınıflamalarından yola çıkarak mobilya imalatçıları (ana paydaş grubu) iç mekan ve dış mekan olmak üzere iki temel kategoride değerlendirilmektedir.

Mobilya sektörünün temel hammaddeleri arasında kereste ve parke imalatçıları, levha imalatçıları, kaplama ve kontrplak imalatçıları ile ahşap malzemeleri sektörü bulunmaktadır. Bunun yanında tekstil, metal, cam ve kimya sanayii, mobilya sektörünün diğer temel tedarikçileri konumundadır. Tasarım hizmetleri, enerji hizmetleri, finansal hizmetler ve lojistik hizmetleri, sektörün temel tedarik hizmetleri arasındadır.

Mobilya sektörünün müşteri grubu ise oldukça geniş kitleden oluşmaktadır. Hane halkı mobilya sektörünün temel müşteri grubunda yer alırken, sanayiden hizmet sektörüne kadar bütün sektörde faaliyet gösteren işletmeler, mobilya sektörünün müşterisi durumundadır. Bu kapsamda müşteri grubunda bu geniş kitle için firmalar şeklinde bir sınıflama yapılmıştır.

Mobilya sektörünün temel düzenleyici ve denetleyici kurumu Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB) ile bakanlığın il ve diğer düzeydeki teşkilatlarıdır. Bunun yanında Orman ve Su İşleri Bakanlığı (OSİB), özellikle sektörel hammadde üretiminin düzenleyici ve denetleyici kurumu olması doğrultusunda dolaylı olarak mobilya sektörünün düzenleyici ve denetleyici kurumu olarak görülmektedir. Birlikler, dernekler, ticaret ve sanayi odaları ise sektörün sivil toplum örgütlerini oluşturmaktadır.

Şekil B-13: Mobilya Sanayii Sektörü Paydaş Grupları

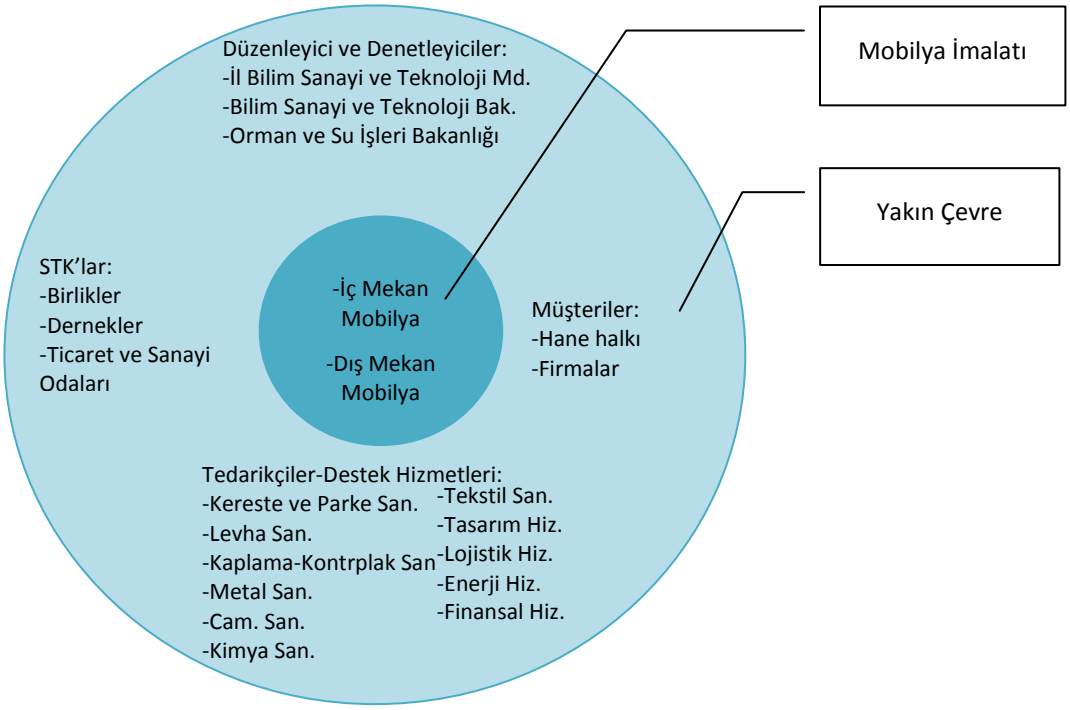

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Mobilya sektörünün paydaş haritası incelendiğinde hane halkının ilgi ve etkisi en yüksek alt paydaş olduğu görülmektedir. Levha sanayii, firmalar, kereste ve parke sanayii ile iç mekan ve dış mekan imalatçılarından oluşan ana paydaşlar, mobilya sektörünün en kritik oyuncuları konumundadır. Kaplama ve kontrplak sanayii ile Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB) da kilit paydaş grubunda yer almaktadır. Etki düzeyi yüksek, ilgi düzeyi düşük paydaşlardan oluşan grupta Orman ve Su İşleri Bakanlığı (OSİB), tekstil, metal, cam ve kimya sanayii ile tasarım ve lojistik hizmetleri bulunmaktadır. İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü (İBSTM), ticaret ve sanayi odaları, birlikler ve derneklerin ise ilgi düzeyinin yüksek, ancak etki düzeyinin düşük kaldığı görülmektedir. Enerji ve finansal hizmetler ise etki ve ilgi düzeyi en düşük paydaşlar konumundadır.

Grafik B-14: Mobilya Sanayii Sektörü Etki-İlgi Matrisi

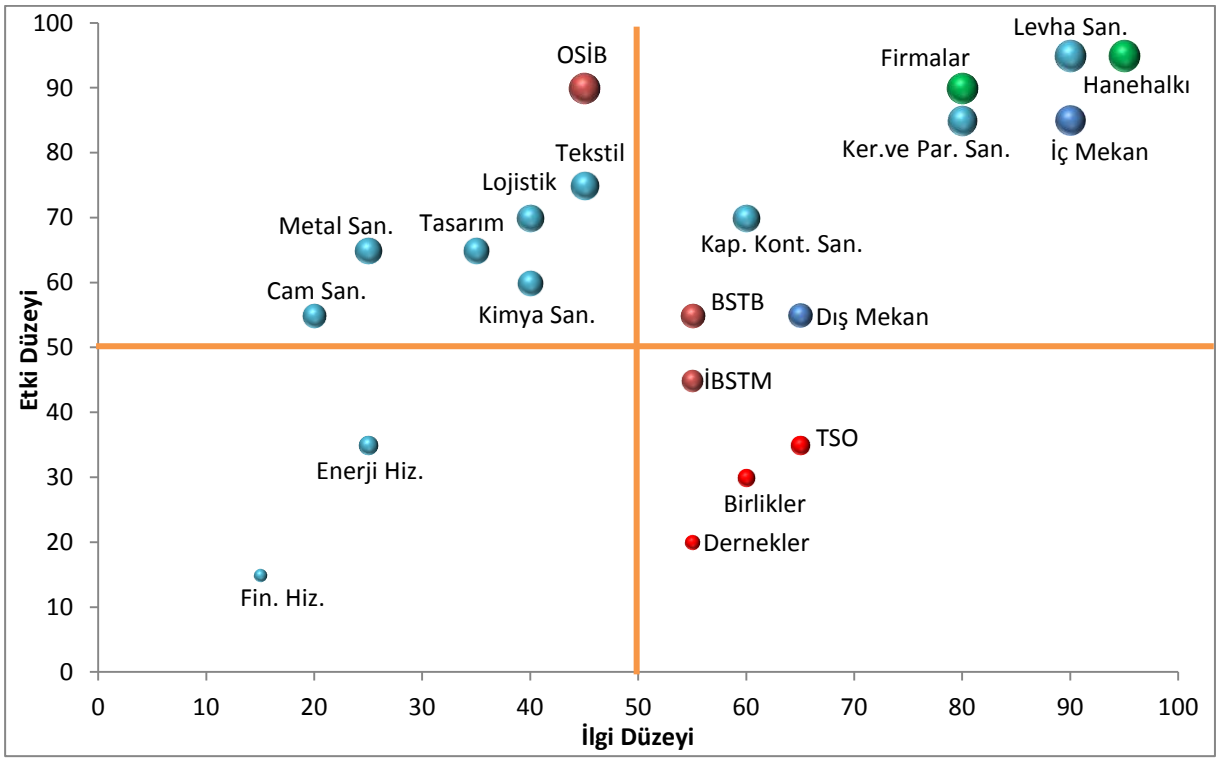

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.1.13. Turizm Sektörü Paydaş Analizi

Bacasız sanayi olarak da tanımlanan turizm sektörü, birçok alt sektörü kapsamaktadır. Genel olarak seyahat ve geceleme, turizm sektörünün temel unsurları olarak kabul edilirken, birçok diğer sektörün de turizm sektörü ile doğrudan ve dolaylı ilişkisi bulunmaktadır. Bunun yanında turizm sektörü temelde geleneksel ve alternatif olmak üzere iki alt sektörden oluşmaktadır. Ayrıca alternatif turizm sektörü ise 10 adet alt turizm sektörünü kapsamaktadır. Bu çalışmada alternatif turizm sektörü bir bütün olarak değerlendirilirken, turizm sektörünün altyapısını oluşturan konaklama, yeme-içme, eğlence, tur operatörleri, seyahat acenteleri, rehberlik, ulaştırma hizmetleri gibi hizmetler, turizm sektörünün tedarikçi hizmetleri olarak kabul edilmiştir.

Öte yandan eğitim hizmetleri, bütün sektörler için en önemli ve en kritik tedarik hizmetleri arasında yer almaktadır. Özellikle nitelikli işgücünün yetiştirilmesi ve sektörlere kazandırılması açısından eğitim faaliyetleri büyük bir önem taşımaktadır. Ancak eğitim hizmetleri, bütün sektörlere yönelik geçerli olduğu için yukarıdaki ve diğer sektörlerde ayrı bir paydaş olarak değerlendirilmezken, özellikle yabancı turist çekilmesi ve işgücünün önde gelen altyapılar arasında yer alması nedeniyle turizm sektörü paydaş analizinde eğitim hizmetleri tedarik hizmetleri arasında ele alınmaktadır.

Benzer şekilde tanıtım hizmetleri de bütün sektörler için en önemli ve en kritik hizmetler arasında yer almaktadır. Turizm sektörü açısından ise tanıtım hizmetleri, en temel altyapı hizmetleri arasında bulunmaktadır. Bu nedenle eğitim hizmetleri gibi yukarıdaki ve diğer sektörlerde ayrı ve temel bir paydaş olarak değerlendirilmeyen tanıtım hizmetleri, turizm sektöründe ayrı paydaş olarak ele alınmaktadır.

Diğer yandan turizm sektörünün ana müşterisi ise turist olarak tanımlanmaktadır. Turist ise yer ve yabancı olmak üzere iki sınıfta ele alınmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada da turist, yerli ve yabancı turist olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir. Turizm sektörünün temel düzenleyici ve denetleyici paydaşı ise Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) ile bakanlığın il ve diğer teşkilatlarıdır. Diğer sektörlerde olduğu gibi dernekler, birlikler ile ticaret ve sanayi odaları, turizm sektörünün sivil toplum paydaşlarını oluşturmaktadır.

Şekil B-14: Turizm Sektörü Paydaş Grupları

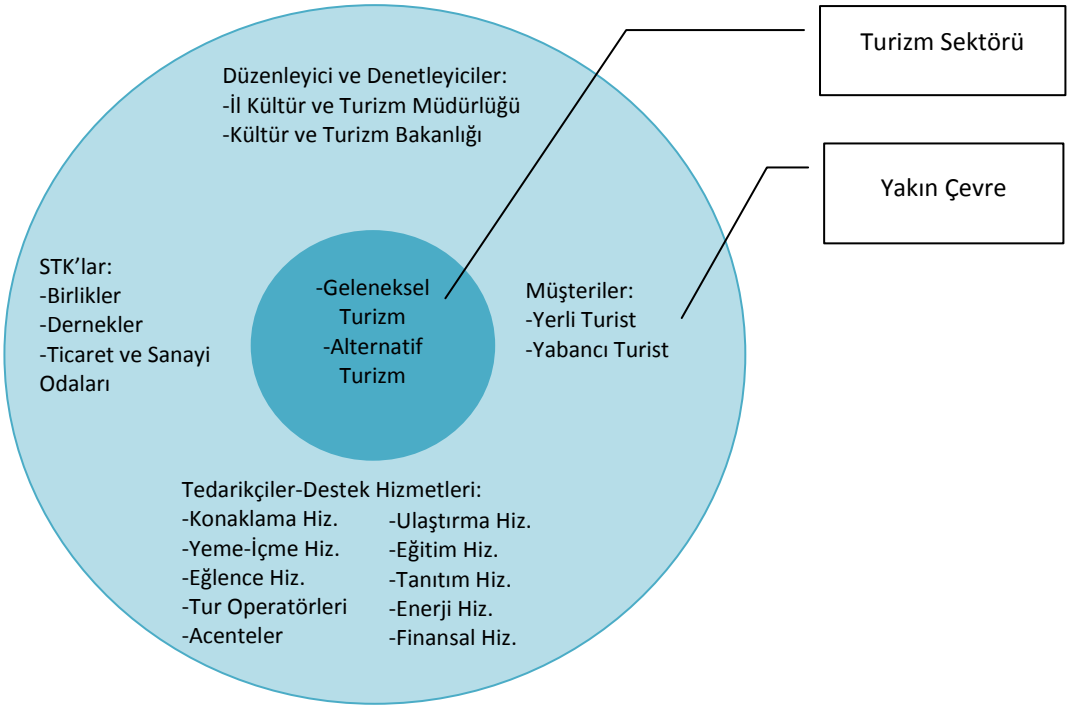

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Turizm sektörünün paydaş haritası incelendiğinde konaklama sektörü ile İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü olmak üzere yalnızca iki adet kritik paydaşın olduğu görülmektedir. Memnun edilecek paydaş grubunda ise 13 adet ile oldukça fazla paydaş bulunmaktadır. Bu durum paydaş haritalaması yapılan sektörler içerisinde turizm sektörüne ilgi düzeyinin çok daha düşük olduğunu yansıtırken, özellikle etki düzeyi oldukça yüksek olan paydaşların ilgi düzeyinin düşük kalması, Van ili turizm sektörü için göz önüne alınması gereken konuların başında gelmektedir. Özellikle yabancı turistin sektörü etki düzeyi dikkate alındığında ilgi düzeyinin çok düşük kalması, göz önünde bulundurulmalıdır.

Turizm alt sektörlerinden geleneksel ve alternatif turizm sektörlerinin ilgi düzeyinin düşük kalması, mevcut durum açısından bu sektörlerin gelişmemiş olması ile açıklanabilir. Benzer şekilde eğitim hizmetleri, tur operatörleri, acenteler, yeme-içme, eğlence, rehberlik, tanıtım ve ulaştırma hizmetlerinin etki düzeyi yüksek olmasına karşın ilgi düzeyinin düşük kalması, mevcut durumda bu hizmetlerin Van ili ve ilçelerinde yetersiz olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ancak bu paydaşların memnun edilmesiyle ilgi düzeylerini artırarak kritik paydaş olma potansiyeli bulunmaktadır. Bu açıdan ve özellikle etki düzeyi göz önüne alındığında memnun edilecek paydaş grubunda yer alan oyuncular, Van ili turizm sektörünün gelişimi bakımından dikkat etmesi gereken unsurlar arasında yer almaktadır.

Diğer yandan birlikler, ticaret ve sanayi odaları ile derneklerden oluşan sivil toplum paydaşları, bilgilendirilecek paydaşlar olarak karşımıza çıkmaktadır. İlgi düzeyi oldukça yüksek olan bu paydaşların etki düzeyleri ise düşük kalmaktadır. Enerji hizmetleri ve finansal hizmetler ise izlenecek paydaş grubunu oluşturmaktadır. Nitekim enerji hizmetleri ve finansal hizmetler, etki ve ilgi düzeyi en düşük paydaşlardır.

Grafik B-15: Turizm Sektörü Etki-İlgi Matrisi

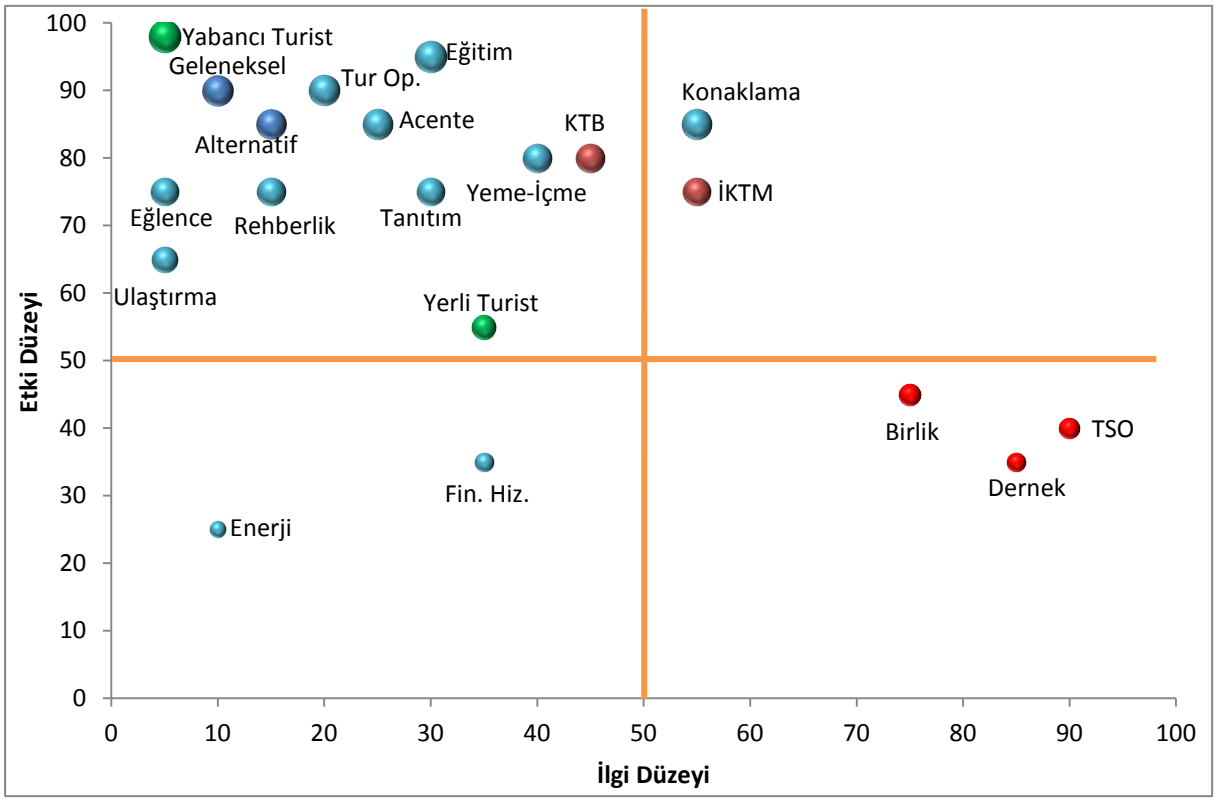

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.1.14. Ticaret Sektörü Paydaş Analizi

Üretilen mal veya hizmetlerin belirli bir ücret karşılığı son kullanıcılara ulaştırılmasını sağlayan alım-satım faaliyetleri olarak tanımlanan ticaret sektörü, iç ticaret ve dış ticaret olmak üzere temelde ikiye ayrılmaktadır. İç ticaretin önde gelen faaliyetlerini toptancılık ve perakendecilik oluştururken, dış ticarette de bu iki faaliyet yer almakla birlikte dış ticaret şirketleri bulunmaktadır. Bu çerçevede ticaret sektörü, iç ticaret ve dış ticaret olmak üzere iki temel paydaş grubu olarak ele alınmaktadır.

Gerek iç ticaret gerekse de dış ticaretin en temel tedarikçisi ve müşteri grubu, tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin tamamında yer alan firmalardan oluşmaktadır. Bu bağlamda çok geniş bir paydaş grubunu temsil eden firmalar olarak tanımlanan paydaş grubu, ticaret sektörü açısından hem tedarikçi hem de müşteri grubunda yer almaktadır. Bunun yanında lojistik sektörü, ticaret sektörünün bir diğer tedarik hizmeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca son yıllarda özellikle e-ticaret olarak adlandırılan internet ortamından alım-satım işlemlerinin yapılması nedeniyle bilgi ve iletişim hizmetleri, ticaret sektörünün tedarik hizmetleri arasında bulunmaktadır.

Ticaret sektörünün müşteri grubunda ise firmaların yanı sıra nihai tüketici olarak hane halkı da yer almaktadır. Birlikler, dernekler ile ticaret ve sanayi odalarının yanı sıra ticaret borsaları, ticaret sektörünün sivil toplum kuruluşlarını oluştururken, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB) ile Ekonomi Bakanlığı (EB) ve bu bakanlıklara bağlı kuruluşlar, ticaret sektörünün düzenleyici ve denetleyici kuruluşları olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil B-15: Ticaret Sektörü Paydaş Grupları

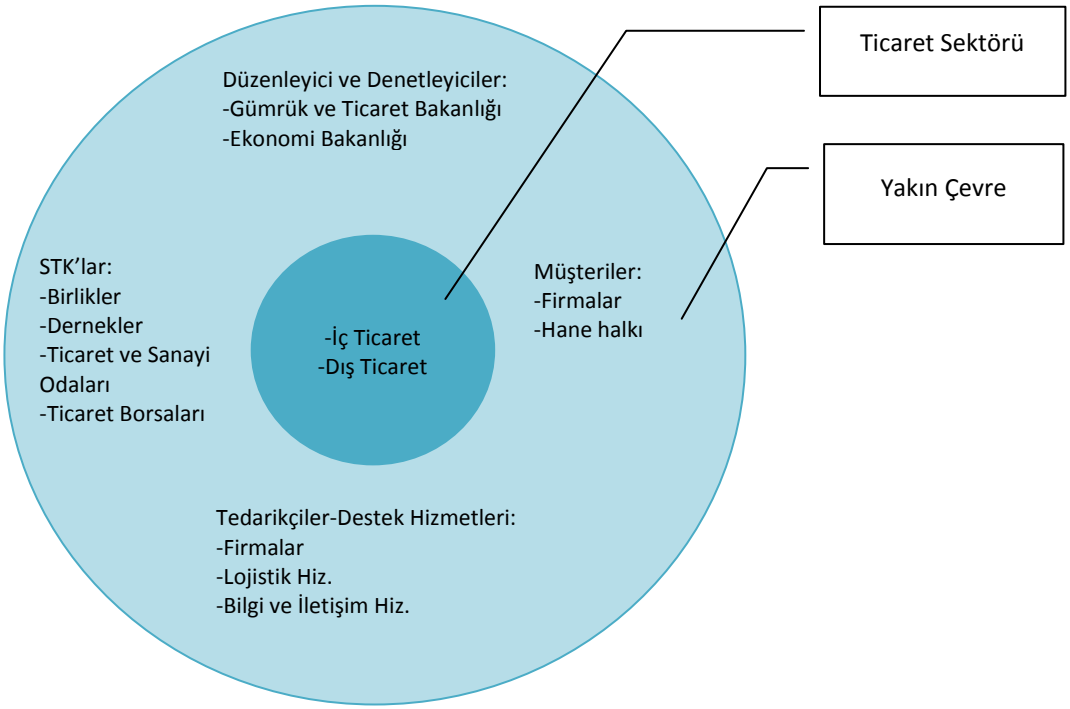

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Ticaret sektörünün paydaş haritalaması incelendiğinde en çok paydaşın kritik paydaş grubunda yer aldığı görülmektedir. Özellikle tarım, sanayi ve hizmet sektöründe geniş bir paydaş grubunu oluşturan firmalar (tedarikçi olarak) en yüksek etki ve ilgi düzeyine sahip kritik paydaş konumundadır. Bunun yanında Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB) ile hane halkı, etki düzeyi yüksek diğer kritik paydaşlardır. İç ticaret firmaları, firmalar (müşteri olarak), birlikler ile ticaret ve sanayi odaları da kritik paydaş grubunda yer almaktadır.

Lojistik hizmetleri ise en yüksek etki düzeyine sahip paydaş olmakla birlikte ilgi düzeyi düşük kalmaktadır. Bu açıdan lojistik sektörünün ilgi düzeyinin arttırılması, Van ili ticaret sektörü açısından önem taşımaktadır. Bunun yanında dış ticaret firmalarının da etki düzeyinin yüksek olmasına karşın ilgi düzeyi en düşük paydaş olması, Van ili ticaret sektörü için göz önünde bulundurulmalıdır. Benzer şekilde memnun edilecek paydaş grubunda yer alan Ekonomi Bakanlığı (EB) ile bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) hizmetlerinin de ilgi düzeyinin artırılması gerekmektedir.

Ticaret borsaları ve dernekler ise bilgilendirilecek paydaş grubunu oluşturmaktadır. Nitekim bu paydaşların ilgi düzeyi yüksek olmakla birlikte etki düzeyleri düşük kalmaktadır. Bu bağlamda ticaret sektörünün geliştirilmesine yönelik bu paydaşların bilgilendirilmesi ve işbirliğinin artırılması önem taşımaktadır.

Grafik B-16: Ticaret Sektörü Etki-İlgi Matrisi

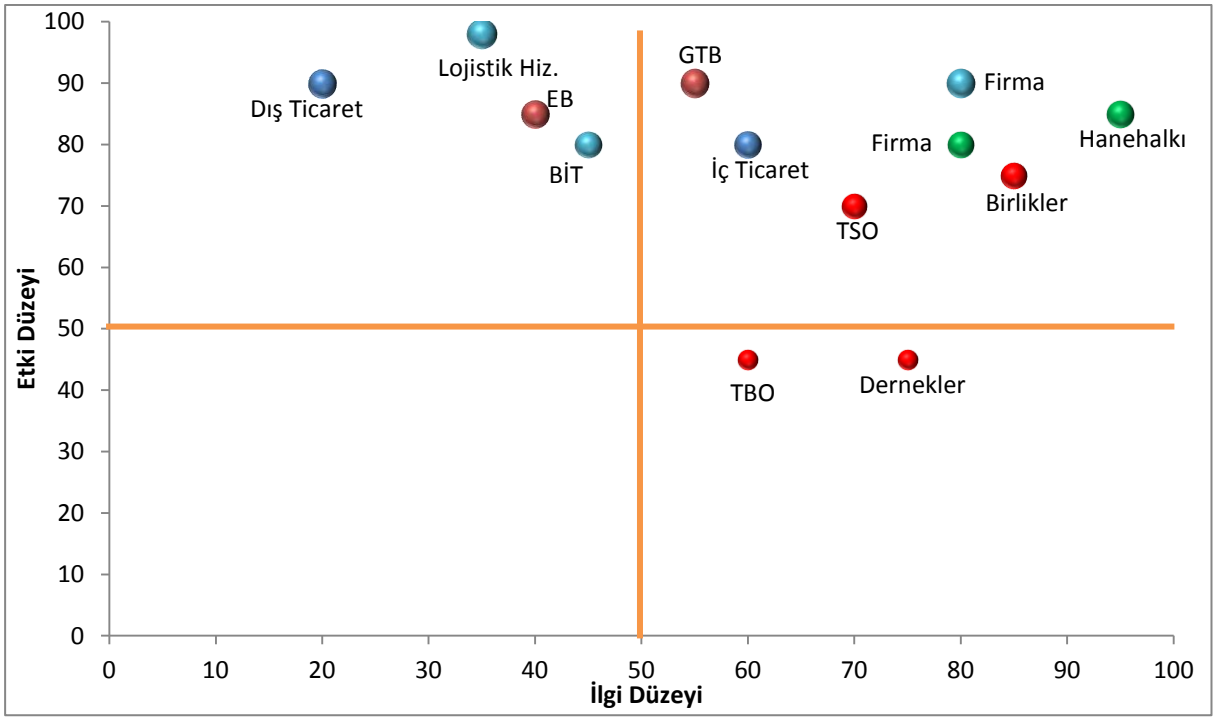

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.1.15. Lojistik Sektörü Paydaş Analizi

Lojistik, üretim öncesi, üretim ve tüketim arasındaki bütün süreçlerde yer alan hizmetleri kapsayan faaliyetler bütünü olarak tanımlanmaktadır. Üretim öncesi, üretim ve tüketim arasındaki bu süreçlerde gümrükleme, depolama, ambalajlama, dağıtım, nakliye vb. hizmetler bulunmaktadır. Bunun yanında lojistik sektörü, karayolu, demiryolu, havayolu, denizyolu ve çok-türlü/kombine olmak üzere beş sınıfa da ayrılmaktadır. Bu çerçevede lojistik sektörünün ana paydaşları olarak bu beş alt sektör kabul edilirken, lojistik sürecindeki diğer faaliyetler, tedarik hizmetleri sınıfında değerlendirilmektedir.

Bu bağlamda gümrükleme, depolama, elleçleme, ambalajlama, dağıtım, ulaştırma ve nakliye, ayrıştırma gibi işlemler, lojistik sektörünün tedarik hizmetleri arasında yer almaktadır. Bunun yanında özellikle sigortacılık, finansal hizmetler içerisinde lojistik sektörüne yönelik önemi nedeniyle finansal hizmetlerin alt kolu-ayrı olarak incelenirken, bu nedenle bankacılık da ayrı bir tedarik hizmeti olarak bulunmaktadır. İnşaat hizmetleri de bir diğer tedarik hizmeti olarak yer almaktadır. Ayrıca ticaret sektöründe olduğu gibi mal veya hizmet üretimi yapan bütün firmalar (tarım, sanayi ve hizmet sektörlerinin tamamında yer alan firmalar), lojistik sektörünün ana müşterisi konumundadır.

Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB) ile Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (UDHB) ile bu bakanlıkların teşkilatları, lojistik sektörünün düzenleyici ve denetleyici paydaşlarıdır. Lojistik sektörünün sivil toplum kuruluşları arasında ise birlikler, dernekler, ticaret ve sanayi odaları yer almaktadır.

Şekil B-16: Lojistik Sektörü Paydaş Grupları

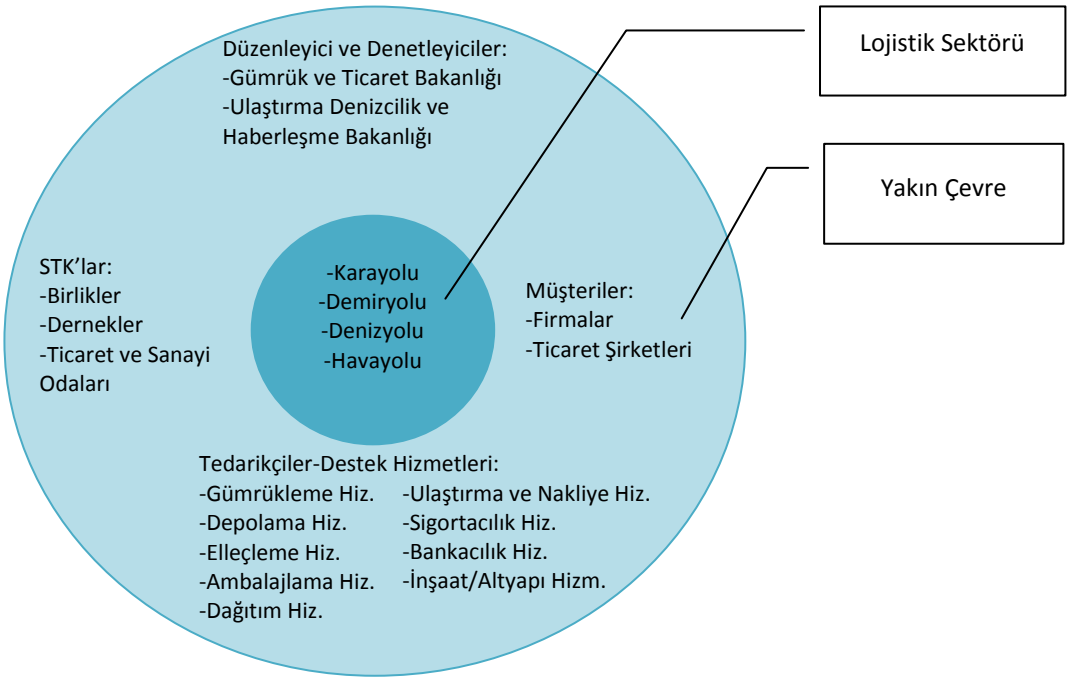

Kaynak: Çalışma boyunca elde edilen birincil ve ikincil kaynaklara göre derlenmiştir.

Lojistik sektörünün etki-ilgi matrisi incelendiğinde karayolu lojistiğinin ana oyuncular arasında en kritik paydaş olduğu görülürken, firmalar ve ticaret şirketleri diğer kritik paydaşlardır. Özellikle memnun edilecek paydaş grubunda paydaş sayısının yoğunlaşması, Van ili lojistik sektörünün mevcut durum açısından olumsuz bir durumdur. Nitekim memnun edilecek paydaş grubunda demiryolu, denizyolu, havayolu ve kombine lojistik paydaşlarının yanı sıra Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (UDHB), elleçleme, depolama, ulaştırma-nakliye, gümrükleme, dağıtım, ambalajlama, inşaat ve altyapı hizmetleri, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB) ile sigortacılık hizmetleri olmak üzere 14 paydaş yer almaktadır. Özellikle demiryolu lojistiği, ulaştırma hizmetleri vb. paydaşların sektöre etkisinin oldukça yüksek olmasına karşın ilgi düzeylerinin düşük kalması, Van ili lojistik sektörü için dikkate alınması gereken konularında başında gelmektedir. Ayrıca depolama, elleçleme, gümrükleme gibi lojistik sektörünün temel destek hizmetlerinin ilgi düzeyinin düşük kalması, gelecek açısından göz önünde bulundurulmalıdır.

Bankacılık hizmetleri, lojistik sektörünün izlenecek grubundaki tek paydaş konumundadır. Nitekim bankacılık hizmetlerinin lojistik sektörüne yönelik etki ve ilgi düzeyi düşüktür. Birlikler, dernekler ile ticaret ve sanayi odalarından oluşan sivil toplum paydaşlarının tamamı ise bilgilendirilecek paydaş grubundadır. Bu paydaşların sektöre ilgi düzeyi yüksekken, etki düzeyi ise düşük kalmaktadır.

Grafik B-17: Lojistik Sektörü Etki-İlgi Matrisi

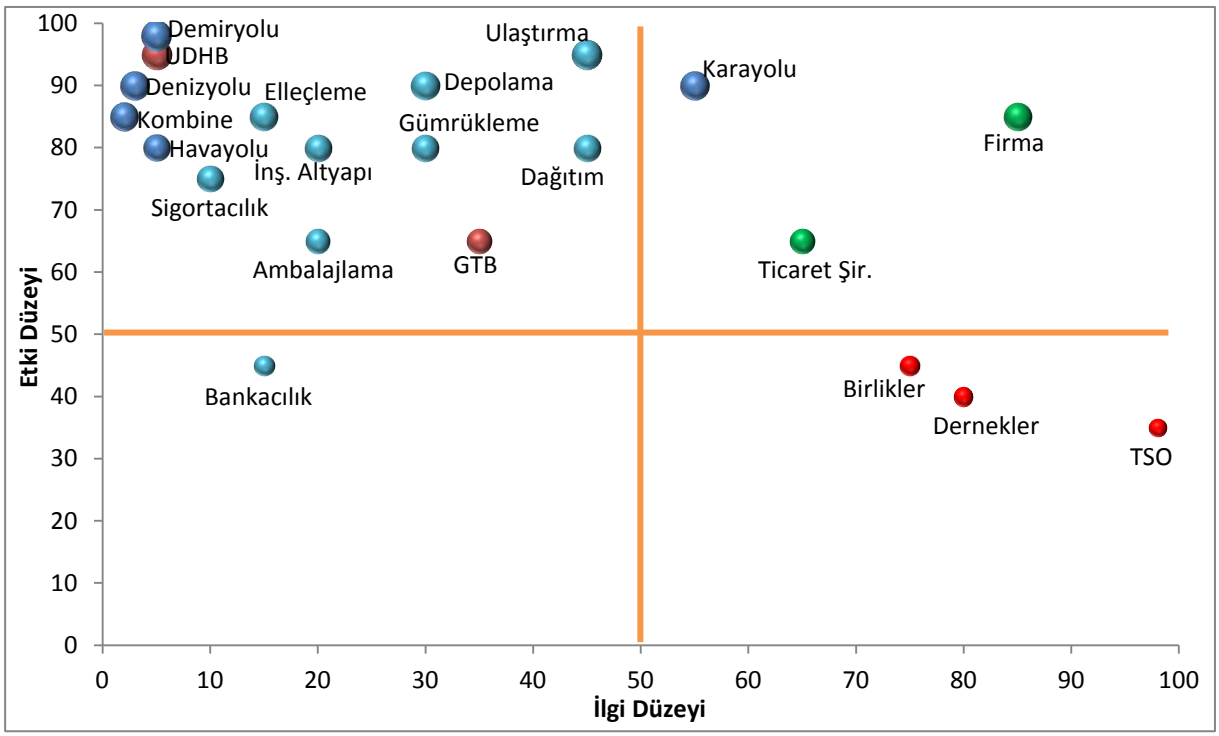

Ana Paydaşlar (Operasyonel Örgütler), Tedarikçiler ve Destek Hizmetleri, Müşteriler, Sivil Toplum Kuruluşları, Düzenleyici ve Denetleyicileri temsil etmektedir. Paydaşın sektörü etki düzeyi, sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik gücü ve etkisini yansıtırken, ilgi düzeyi sektörel faaliyetler ve gelişime yönelik ilgi ve beklenti düzeyini göstermektedir.

Kaynak: Literatür çalışmalarına ek olarak anket çalışmalarından elde edilen bilgi ve veriler doğrultusunda oluşturulmuştur.

1.2. İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri Analizi

İhtiyaç, talep ve paydaş beklentileri analizi, yalnızca sektörlerin veya ekonominin gelişimi için değil, aynı zamanda sosyal, kentleşme, çevre vb. bütün açılardan sürdürülebilir bölgesel kalkınmanın kritik taşları arasında yer almaktadır. Bu analizde, sektörlerin yanı sıra bölge paydaşlarının karşı karşıya kaldığı sorunlar ve ihtiyaçlar, darboğazların çözümü için paydaşların talepleri ile sektörel, bölgesel vb. alanlarda paydaşların beklentileri birincil ve ikincil kaynaklar ışığında ortaya konmaktadır.

Van ili ve ilçelerine yönelik yapılan sektörel ihtiyaç, talep ve paydaş beklentileri çalışmasında Van ili ve ilçelerinde öne çıkan ve yukarıdaki bölümde paydaş haritalaması yapılan sektörlere yönelik birçok ihtiyaç, talep ve paydaş beklentisinin ortak olduğu görülmektedir. Bununla birlikte bazı sektörlerin kendine has sorun alanları da bulunmaktadır. Bu bağlamda ihtiyaç, talep ve paydaş beklentileri bölümü, tarım, sanayi ve hizmet olmak üzere üç sektör ölçeğinde değerlendirilmektedir. Bunun yanında tarım sektörü, bitkisel ve hayvansal olmak üzere iki alt başlıkta incelenmektedir.

1.2.1. Bitkisel Üretim Sektörü

Bitkisel yönelik ihtiyaçların başında da üretimin planlı ve bilinçli bir şekilde yapılması gelmektedir. Van ili ve ilçelerinde bitkisel üretim, genel anlamda iç tüketime ve bölge gıda sanayiine yönelik yapılırken, il genelinde geleneksel üretim metotları hakimdir. Bu kapsamda hangi tür bitkilerin hangi tür toprak yapısına uyum sağladığı, hangi tür tohumların-fidanların hangi iklimsel özelliklerde daha iyi yetiştirildiği, hangi bölgelerin hangi bitki türlerini en çok tükettiği vb. sektörel değer zinciri ve üretim süreçleri ile ilgili birçok konuya dikkat edilmeden ve önem verilmeden üretim yapılmaktadır. Bu durum verim, kalite vb. göstergeleri olumsuz etkilemektedir.

Bu bağlamda bitki türlerinin toprak ve iklim istekleri, Van ilindeki toprak özellikleri ve yapısı, erken yaşta fazla ve kaliteli ürün veren çeşitler, Entegre Meyve Üretimi, çeşit ile tohum-anaç seçimi, ikili-üçlü sıra sistemleri, hasatta-derimde çeşide ve yöreye özgü en uygun hasat-derim zamanı, bitkisel ürünlerin iç ve dış pazarları ve tüketim-kullanım alanları vb. bütün konu ve süreçler konusunda bilgilendirme, bilinçlendirme, pilot uygulama vb. eylemlerin yapılması önde gelen ihtiyaçlar arasında yer almaktadır.

Bunun yanında plansız üretim ile ilgili üretim süreçlerinin yanı sıra üretim sonuçları da göz önünde bulundurulmalı ve bu sonuçlara göre bitkisel üretim desenine yön verilmelidir. Mevcut durumda Van ilindeki bitkisel üretim incelendiğinde gerek il gerekse de ilçe düzeyinde Türkiye ortalamasına göre düşük verimin alındığı bitkilerin geniş alanlarda, Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alınan bitkilerin ise dar alanlarda yetiştirildiği görülmektedir. Örneğin Van ili genelinde buğday-arpa gibi hububat üretimi en geniş alanda tarımı yapılan bitkiler arasında yer alırken, elma, ceviz, baklagil, patates gibi Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alanına bitkiler çok daha dar alanlarda yetiştirilmektedir.

Bununla birlikte üretim sonuçlarının dikkate alınmadığı Van ilindeki gıda sanayii tesis türleri incelendiğinde de görülmektedir. Bu çerçevede bitkisel üretim sektörüne yönelik Van ilinde işleme tesislerinin plansız ve yetersiz olması da önemli bir sorundur. Van ili sanayii, un, nişasta, şeker, yem gibi hammaddelerinde düşük verim alınan ürünlere dayalı gıda sanayiine sahiptir. Türkiye geneline göre yüksek verimin alındığı elma, ceviz vb. bitkisel ürünlere yönelik herhangi bir işleme tesisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla tarım sektöründe sahip olunan verimlilik ve kalite avantajının işlenerek katma değerin ve elde edilen gelirin arttırılması için ilgili ürünlerde de tesisleşmeye gidilmelidir.

İşleme tesislerinin yanı sıra bitkisel üretimde katma değeri artıracak diğer sanayi hizmetleri de yetersiz kalmaktadır. Van ilinde genelde sofralık olarak satılan veya ihraç edilen bitkisel ürünler için ambalajlama, paketleme, depolama vb. tamamlayıcı ve destekleyici tesislerin gelişmemesi de bitkisel üretim sektörünü olumsuz etkilemektedir. Bu çerçevede işleme, ambalajlama ve paketleme başta olmak üzere bitkisel üretime yönelik tamamlayıcı ve destekleyici tesislerin geliştirilmesi ihtiyacı söz konusudur.

Bitkisel üretim sektörünün karşı karşıya kaldığı bir diğer sorun ise kaçak ve niteliksiz tohum-fidan vb. kullanımıdır. Üreticiler, sertifikalı tohum-fidan yerine kalitesiz tohum-fidanlar ile bitkisel üretim yaparken, bu durum bitkisel üretimde verim ve ürün kayıplarına neden olmaktadır. Bu bağlamda nitelikli ve sertifikalı tohum ve fidanlar ile bitkisel üretimin yapılması önem taşımaktadır.

Bunun yanında Van ilinde bitkisel üretimde zararlılar ile mücadele ve gübreleme konusunda da birtakım eksiklikler bulunmaktadır. Yapılan saha ve akademik araştırmalara göre Van ilindeki bitkisel üretim alanlarında zararlı popülasyonu yüksek olmakla birlikte bölgedeki toprakların fosfor, çinko vb. açıdan Türkiye'nin diğer bölgelerine göre zengin olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda ürün ve verim kayıplarını önlemek için toprağın besleyici özelliklerinin arttırılması ve zararlılar ile mücadele edilmesi gerekmektedir.

Bitkisel üretimde teknolojiden yeteri kadar faydalanılmaması da Van ilinde öne çıkan bir diğer sorundur. Yapılan saha ve literatür araştırmalarına göre Van ilinde özellikle basınçlı sulama, damla sulama gibi verimliliği artıran ve kaynak israfını önleyen teknolojiler yerine salma sulama gibi geleneksel teknikler daha yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu çerçevede bitkisel üretimde makine ve ekipman kullanımının artırılması ve teknolojiden daha üst seviye yararlanılması gerekmektedir. Ayrıca Van ili genelinde sulanan arazi miktarının artırılmalıdır.

Diğer yandan bitkisel üretim alanlarının parçalı yapıda olması, bitkisel üretimde karşı karşıya kalınan sorunlar arasında öne çıkmaktadır. Van ilinin de yer aldığı TRB2 Bölgesi'ndeki işletmelerin %81'nin sahip olduğu arazi miktarının 50 dekarın altında kaldığı görülürken, işletmelerin ortalama parsel sayısı yalnızca 7 adet civarındadır. Özellikle diğer bölgelere göre aile birey sayısının yüksek olması nedeniyle miras durumunda arazilerin daha yüksek paya bölünmesi, tarım arazilerinin yapısını daha parçalı hale getirmektedir. Dolayısıyla Van ilinde arazi toplulaştırma çalışmalarının artırılması önem taşımaktadır.

Arazilerin parçalı yapısı ile birlikte bitkisel üretimde faaliyet gösteren işletmelerinin küçük ve mikro ölçekli olarak kalmasında, işbirliği ve örgütlenme düzeyinin yetersiz kalması da etkili faktörler arasında yer almaktadır. Van ilinde bitkisel üretime yönelik yalnızca Van ili merkez ilçelerde meyve üreticileri birliği bulunmaktadır. Elma, ceviz, baklagil gibi yüksek verimin alındığı ürünlerde üretici birliği bulunmamaktadır. Bu çerçevede bitkisel üreticilerin işbirliği ve örgütlenmesinin artırılması konusunda çalışmaların yapılması ihtiyacı söz konusudur.

Parçalı arazi dışında Van ilinde toprak ve arazi kullanımı ile ilgili öne çıkan bir diğer sorun, nadas alanlarının oldukça fazla olmasıdır. Coğrafi ve iklimsel koşullar nedeniyle bazı bölgelerde uygulanması zorunlu olsa da Van ilindeki tarım arazilerinde nadas alanlarının payı %34,5 gibi çok yüksek bir orana ulaşmıştır. Ayrıca son 10 yılda Van ilinde nadas alanları %35,7 artarken, aynı dönemde Türkiye genelinde ise nadas alanları yalnızca %16,3 düzeyinde azalmıştır. Dolayısıyla tarımsal üretimde arazinin etkin kullanımı için nadas alanlarının daraltılması gerekmektedir.

Bunun yanında nadas alanları ile benzer şekilde Van ilinde bitkisel üretim açısından üretim yapılabilecek ancak mevcut durumda üretim yapılmayan, diğer bir deyişle Van ilinde tarımsal üretimde kullanılabilecek ancak atıl olarak duran ve kullanılmayan arazi miktarı oldukça yüksektir. Van ilinde tarıma elverişli olup kullanılmayan arazi miktarı 57.521 hektarlık bir alan kaplamaktadır. Bahsi geçen bu sayı, mevcut tarım alanlarının %16'sı kadardır. Diğer bir deyişle Van ili, mevcut tarım arazisini %16 arttırma imkanına sahip olmasına rağmen bu araziden faydalanmamaktadır. Dolayısıyla üretim artması için bu arazilerin tarıma açılması ihtiyacı söz konusudur.

Van ili ve ilçelerinde bütün sektörler içinde geçerli bir durum ise tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalmasıdır. Van ilindeki tarım, sanayi ve hizmet sektöründe yer alan firmalar, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine önem vermemekte ve bu faaliyetler yönelik yeterli bütçe ayırmamaktadır. Bu durum markalaşamama ve düşük bilinirlik düzeyini beraberinde getirirken, bazı durumlarda fason-endüstriyel üretim de yapılmaktadır. Oysaki Van ili elma, ceviz, baklagil gibi ürünlerde kaliteli üretim yapabilmekte ve bölgesel ölçekte markalaşma sağlamaktadır. Üreticilerin ulusal ölçekte markalaşması, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerini arttırması gerekmektedir.

Öte yandan coğrafi ve iklimsel özellikler doğrultusunda Van ilindeki bitkisel üretim bazı bitkiler ile sınırlı olmakla birlikte türlerde de çeşitlilik bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle, Van ilinde tarla ve bahçe bitkilerinde belli başlı ürünler yetiştirilirken, bu ürünlerde de çeşit sayısı düşük kalmaktadır. Örneğin iklimsel açıdan elma üretimine oldukça müsait ve avantajlı olan Van ilinde Golden'dan Grannysmith'e, Starking'den Amasya'ya kadar farklı türlerde elma yetiştirilmekle birlikte tür sayısı düşük kalmaktadır. Dünya genelinde en çok rağbet gören türler arasında yer alan Fuji, Red Delicious gibi türler Van ilinde yetiştirilmemekte veya çok düşük miktarda üretilmektedir. Ayrıca Van ilindeki bitkisel üretim tarla bitkilerine dayalıdır. Bu bağlamda Van ilinde gerek mevcut yetiştirilen bitkilerde gerekse de tarımsal ürün deseninde çeşitlendirmeye gidilmelidir.

Tablo B-1: Bitkisel Üretim Sektörü İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri

- Bitki türlerinin iklim, toprak vb. isteklerine yönelik bilinçlendirme düzeyi artırılmalı
- Entegre Meyve Üretimi, Kapama Bahçe Sistemi vb. modern üretim teknikleri ve anaç üretim modeli yaygınlaştırılmalı
- Meyve suyu, sirke, kuruyemiş gibi işleme tesisleri kurulmalı
- Ambalajlama, paketleme, depolama vb. tamamlayıcı ve destekleyici tesisler artırılmalı
- Rağbet gören türler (Örn elma: Red Delicious, Fuji gibi) üretilerek tür çeşitlendirmesi yapılmalı
- Nadas alanları daraltılmalı, bu alanlarda bitkisel üretim yapılmalı
- Tarıma elverişli olup kullanılmayan araziler bitkisel üretime açılmalı
- Örtü altı ve organik tarım yaygınlaştırılmalı
- Kaliteli ve sertifikalı fidan kullanımı yaygınlaştırılmalı, kaçak tohum-fidan kullanımı önlenmeli
- Gübreleme azaltılmalı, zararlılar ile mücadeleye önem verilmeli
- Toprağın besleyici özellikleri artırılmalı
- Makine-ekipman kullanımı arttırılmalı, basınçlı sulama vb. teknolojilerden üst düzeyde faydalanılmalı, sulanan arazi miktarı artırılmalı
- Arazi toplulaştırma çalışmaları yapılmalı
- İşbirliği ve örgütlenme düzeyi artırılmalı
- Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine gerekli önem verilmeli
- Yüksek verim alınan ürünlerin üretimi artırılmalı, düşük verimli ürünlerde verim artırılmalı
- Meyve ve sebzecilik geliştirilmeli

Kaynak: Saha ve literatür çalışmalarından derlenmiştir.

1.2.2. Hayvansal Üretim Sektörü

Bu bölümde hayvansal üretim olarak büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ile arıcılık ele alınmaktadır. Van ili ve ilçelerinde hayvansal üretim ile ilgili temel sorunların başında da bilinçsiz ve plansız üretim gelmektedir. Bilinçsiz ve plansız üretim nedeniyle hayvansal üretimde de potansiyelin gerisinde kalınırken, düşük verim ve kalite gibi sorunlar ile karşılaşılmaktadır. Özellikle besleme ve bakım konularındaki eksiklikler ve karşı karşıya kalınan sorunlar, Van ilinin rekabetçiliğini olumsuz etkilemektedir. Oysaki Van ili hayvancılık sektörüne yönelik iklim, coğrafi koşullar vb. durum açısından oldukça önemli bir avantaja sahiptir.

Örneğin başta küçükbaş olmak üzere büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık için önemli bir hammadde kaynağı olan ve dış ortamda hayvan beslenmesi açısından önem taşıyan çayır ve mera alanları bakımından Van ili oldukça zengindir. Mevcut durumda 1.118.674 hektar ile oldukça geniş bir alana yayılan çayır ve mera alanı, Van ili arazi varlığının %53,6'sı gibi önemli bir kısmını oluşturmaktadır.

Bu eşsiz özelliklerine rağmen Van ilinde çayır ve mera alanları etkin kullanılmamaktadır. Mevcut durumda çayır ve mera alanlarından beklentinin yüksek düzeyde olmakla birlikte aşırı ve bilinçsiz otlatma söz konusudur. Van ilinde hayvancılık faaliyetlerinin meraya dayalı olarak yapılması ve ideal mera süresi olan 150 günden çok daha fazla zamanda hayvanların çayır ve meralarda otlatılması, bitki örtüsünü zayıflatmakta birlikte çayır-mera alanlarından istenilen düzeyde verim alınamamasını beraberinde getirmektedir. Ayrıca bu durum, hayvansal üretimi verimlilik, kalite vb. açılardan olumsuz etkilemektedir. Bu bağlamda otlatmanın mera amenajman tekniklerine uygun bir şekilde otlatma yapılması ve mera alanlarının ıslah edilmesi gerekmektedir.

Öte yandan Van ilinde çayır ve mera alanlarına yönelik bilinçsiz ve aşırı kullanımın yanı sıra altyapının yetersiz kalması söz konusudur. Van ili genelindeki meralardan etkin ve verimli bir şekilde yararlanabilmek için mera çitleri, mera yolları, gölgelikler, kaşıma kazıkları, tuzluklar, içme suyu sıvatları ve hayvan barınakları gibi altyapı tesislerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bunun yanında suni mera alanlarının tesis edilmesi, Van ili genelinde meralardan yüksek düzeyde faydalanılması açısından öne taşımaktadır.

Çayır ve mera alanlarının dışında besleme ile ilgili ihtiyaçlar arasında yem bitkileri üretimi ve nitelikli yem kullanımı yer almaktadır. Elde edilen bulgulara göre Van ilinde hayvan beslemesinde en çok kuru ot, saman, kes ve şekerpancarı posası gibi hayvansal üretimde verimliliği azaltan yem bitkileri kullanılmaktadır. Bölge genelinde hayvanlara verilen kaba ve kesif yemler, hayvanın ihtiyacını tam olarak karşılamak bilinci ile değil, bu yemler var olduğu için verilirken, hayvan beslemesinde sulu kaba yem olan silajın kullanımı yok denecek kadar azdır. Ayrıca Van ili genelinde hayvanların ırkı ve yaşı dikkate alınmadan geleneksel yöntemlerle besleme yapılmaktadır.

Bu kapsamda Van ilinde hayvan besleme ve yem bitkileri konusunda bilinçlendirme çalışmaları yapılması gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle yem bitkilerinin nem, boy, protein oranı gibi teknik özelliklerinin yanı sıra hangi ekolojik şartlarda daha iyi geliştiği vb. konularda bilinç düzeyi artırılmalıdır. Bunun yanında Van ilinde silajlık mısır başta olmak üzere yem bitkileri çeşitlendirilmeli, hayvan beslemesinde yem karşımı kullanılmalı, bunun için yem rasyonu vb. çalışmalar yapılarak üretici bilinçlendirilmelidir. Ayrıca yem bitkileri tarımında sertifikalı ve analiz raporlu tohumların kullanılması, kaçak tohum kullanımının önlenmesi gerekmektedir.

Beslemenin yanı sıra bakım ve kontrol sürecinde de bilgi düzeyinin zayıf olması, Van ilindeki hayvancılık faaliyetlerine yönelik öne çıkan sorunlar arasında yer almaktadır. Van ilindeki bakım alanlarının hemen hemen hepsinin havalandırma, pencere ve birim alanı, temizlik ve hijyen koşulları gibi özellikleri yetersiz düzeyde kalmaktadır. Van ilinde kış mevsiminin uzun sürmesi ve bu süre boyunca hayvanların ahırda kalmak durumunda olması nedeniyle bakım koşullarının iyileştirilmesi şarttır. Bu çerçevede bölgeye uygun barınak tipinin tanımlanması ve belirlenen tip barınakların oluşturulması ve yaygınlaştırılması önem taşımaktadır.

Besleme ve bakım sürecindeki bu eksiklik ve yanlışlar, kalite ve verim kaybıyla birlikte hayvan hastalıklarını beraberinde getirmektedir. Elde edilen bilgilere göre Van ilinde gerek büyükbaş gerekse de küçükbaş hayvanlarda sindirimden solunuma, dolaşımdan ürinere kadar farklı alanlarda hastalıklar ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bunun yanında hayvan hastalıkları ile mücadelede kaçak ilaç kullanılması, hayvan hareketlerinin yüksek olması, sağlık taraması ve aşı uygulaması gibi veterinerlik hizmetlerinin zayıf kalması vb. olumsuzluklar da bulunmaktadır. Ayrıca hayvan kesimhanelerinin yetersiz olması ve hijyenik olmayan ortamlarda hayvan kesiminin yapılması da hastalıkların yayılması ve artmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda kaçak ilaç ve hayvan kullanımının azaltılması, veterinerlik hizmetlerinin geliştirilmesi, kesimhanelerin iyileştirilmesi ve artırılması önemli ihtiyaçtır.

Besleme ve bakım dışında Van ili genelinde hayvancılık faaliyetlerine yönelik sorun ve ihtiyaçlar arasında ırk konusu yer almaktadır. Özellikle büyükbaş hayvancılığın yerli ırklara dayalı olarak yapılması, Van ilinin büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinde Türkiye geneline göre geride kalmasına neden olmakta ve rekabetçiliğini olumsuz etkilemektedir. Türkiye genelinde büyükbaş hayvancılığa ait süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünlerinde üretim miktarı ve verim göstergelerine lider olan kentlerde kültür ve melez ırklara dayalı sığırcılığın yapıldığı görülmektedir. Oysaki Van ili sığırcılığında yerli ırk hayvan oranı %50'nin üzerindedir. Ayrıca kültür ve melez ırkı hayvanlardan elde edilen verim, Türkiye ortalamasına yakın olmakla birlikte ortalamanın altında kalmaktadır. Bu durum Van ilinde hayvancılık konusunda küçükbaş hayvancılığı daha avantajlı hale getirmektedir.

Kültür ve melez ırkı hayvanlarda yaşanan bu sorunların temelinde ise besleme ve bakım koşullarının yanı sıra yöreye uygun ırkların bilinmemesi ve ithal edilen hayvanların adaptasyon sürecinde zorluklar yaşanması yer almaktadır. Bu çerçevede kültür ve melez ırkların besleme ve bakım sürecinde daha hassas davranılmalı, bölgeye adaptasyon sağlayabilecek ırklar denenmelidir. Ayrıca ırk ıslah çalışmaları sürdürülmeli, damızlık hayvan kesimi önlenmeli, suni tohumlama çalışmaları önemsenmeli ve bu kapsamda nitelikli döl kaynakları belirlenmelidir. Bunun yanında büyükbaş hayvancılığın meraya dayalı yapısının değiştirilerek modern besleme ve bakım koşullarının sağlanması gerekmektedir. Bu çerçevede Bahçesaray, Başkale, Çatak, Gürpınar gibi meraların geniş alan kapladığı bölgelerde büyükbaş yerine küçükbaş hayvancılık geliştirilmeli, Erciş, Muradiye, merkez ilçeler, Özalp gibi mera alanlarının daha az olduğu bölgelerde büyükbaş hayvancılık yapılmalıdır.

Bunun yanında Norduz koyunu gibi verimliliği yüksek ve endemik türlerin yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalınması, Van ilinde küçükbaş hayvancılığa yönelik ırk sorunlarının başında gelmektedir. Bu kapsamda başta Norduz olmak üzere Akkaraman, Morkaraman gibi ırkların koruma altına alınması ve yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Ayrıca küçükbaş hayvancılık kapsamında koyunculuk merkezi olan Van ili, keçicilik için de uygun şartlar taşımakta ve Türkiye ortalamasının üzerinde verim almaktadır. Dolayısıyla Van ilinde küçükbaş hayvancılık çeşitlendirilerek keçicilik de özendirilmelidir.

Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin önde gelen sorunlarından bir diğeri ise bitkisel üretimde de görülen işbirliği ve örgütlenme düzeyinin düşük olmasıdır. Bu çerçevede küçük ölçekli işletme yapısından kaynaklanan yapısal sorunlar baş gösterirken, üretici ürününü satamamakta alıcı ise satacak ürün bulamamaktadır. Bu bağlamda süt toplama merkezlerinin geliştirilmesi, üretici birliklerinin etkinliğinin ve niceliğinin artırılması, sözleşmeli üretim yapılması gerekmektedir.

Bunun yanında tamamlayıcı ve destekleyici hizmetlerin gelişmemesi de hayvancılık sektörünü olumsuz etkilemektedir. Van ilinde başta depolama-soğuk zincirler olmak üzere kesimhane, sağım üniteleri, ambalajlama, paketleme vb. endüstriyel tesis ve hizmetler yetersiz kalmaktadır. Ayrıca süt sağım makinesi vb. teknolojiden yararlanılmaması da verimlilik ve ürün kayıplarına neden olmaktadır. Bu çerçevede entegre ve teknolojik tesisleşmeye gidilmeli, sektörel değer zincirindeki eksik oyuncular tamamlanmalı ve havyasal üretim odaklı tarıma dayalı organize sanayi bölgesi kurulmalıdır.

Öte yandan Van ilinde gerek büyükbaş gerekse de küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine ilişkin karşı karşıya kalınan sorunlar arasında bölgede çobanların nicelik ve niteliğinin yetersiz kalması yer almaktadır. Özellikle yapılan saha çalışmalarında elde edilen bilgilere göre Van ili ve bölgede yeni neslin tarım ve hayvancılık faaliyetlerine ilgi duymaması, kentin ve kırsal alanların göç vermesi vb. faktörler, bölgede çoban sorununu daha da hissettirmektedir. Dolayısıyla Van ili ve bölge genelinde çobanlık mesleğinin özendirilmesi, eğitim ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi gerekmektedir.

Van ili genelinde markalaşamama ve tanıtım-pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması sorunu, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinde de geçerlidir. Mikro ölçekli işletme yapısı nedeniyle bu faaliyetlere yeterli sermayenin ayrılamaması, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine önem verilmemesi, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerini yetersiz bırakmaktadır. Bu çerçevede Van ili genelinde tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin geliştirilmesi ve artırılması ihtiyacı bulunmaktadır.

Arıcılık konusunda ise Van ilinde öne çıkan sorunlardan ilki eski kovan sayısı ile faaliyetlerin yapılmasıdır. Van ili Türkiye genelinde eski kovan sayısının en yüksek olduğu 3. il konumundadır. Bu çerçevede yeni kovan sayısının artırılarak üretim yapılması, bal üretim miktarı ve verimliliği açısından önem taşımaktadır. Yeni kovan sayısının artırılmasının yanı sıra Van ilinde arıcılık ürünlerinin çeşitlendirilmesi ihtiyacı söz konusudur. Bal üretiminde rekabetçi olarak değerlendirilebilecek Van ili, balmumu, propolis, arı sütü vb. ürünlerin üretiminde miktar ve verimlilik açısından yetersiz kalmaktadır. Bu açıdan ürün çeşitlendirmesine gidilmelidir.

Tablo B-2: Hayvansal Üretim Sektörü İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri

- Mera üzerindeki aşırı otlatma baskısı azaltılmalı
- Mera amenajman tekniklerine uygun olarak otlatılma yapılmalı
- Mera alanları ıslah edilmeli
- Çit, içme suyu vb. mera altyapısı iyileştirilmeli
- Suni mera alanları tesis edilmeli
- Mera alanlarının yoğun olduğu bölgelerde büyükbaş değil küçükbaş hayvancılık yapılmalı
- Başta silajlık mısır olmak üzere yem bitkileri tarımı artırılmalı ve çeşitlendirilmeli
- Karma ve kaliteli yem kullanımı yaygınlaştırılmalı
- Irklara göre rasyonlar belirlenmeli ve buna göre besleme yapılmalı
- Sertifikalı ve analiz raporlu yem bitkileri tohumu kullanılmalı
- Bölge ve ırk şartlarına uygun barınak tipleri belirlenmeli ve bakım alanları buna göre oluşturulmalı
- Mevcut barınaklar rehabilite edilmeli ve iyileştirilmeli
- Nitelikli döl kaynakları tespit edilmeli ve korunmalı
- Bölge şartlarına uygun kültür ırklarının tespit edilmesi ve kültür ırk sığırcılığı yaygınlaştırılmalı
- Irk ıslah çalışmaları sürdürülmeli suni tohumlama önemsenmeli
- Damızlık hayvan kesimi engellenmeli
- Kaçak ilaç kullanımı, kaçak hayvan girişi vb. unsurlar azaltılmalı ve önlenmeli
- Veterinerlik hizmetleri geliştirilmeli ve yaygınlaştırılmalı
- Toplama, depolama, soğuk zincir vb. tamamlayıcı ve destekleyici tesis ve faaliyetler geliştirilmeli
- Sağım makinesi vb. teknolojik imkanlardan daha fazla yararlanılmalı
- Çobanlık mesleği özendirilmeli, eğitim ve yaşam koşulları iyileştirilmeli
- Arıcılıkta yeni kovan sayısı artırılmalı
- Propolis, arı sütü vb. ürünler üretilerek arıcılık ürünleri çeşitlendirilmeli
- İşbirliği ve örgütlenme düzeyi artırılmalı
- Tanıtım ve pazarlama faaliyetleri artırılmalı
- Başta inci kefali ve yavru alabalık ticareti geliştirilmeli

Kaynak: Saha ve literatür çalışmalarından derlenmiştir.

1.2.3. Sanayi Sektörü

Van ilinin ekonomik gelişimi ve sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması için başta imalat sanayii olmak üzere sanayi sektörünün geliştirilmesi bir önkoşuldur. Mevcut durumda Van ili sanayiinin diğer illere göre gelişmediği görülmektedir. Örneğin sanayi sektörünün GSKD'den aldığı pay, Türkiye genelinde %27,5 düzeyindeyken bu oran Van ilinin yer aldığı TRB2 Bölgesi'nde yalnızca %13,5 seviyesindedir. Bu kapsamda sanayi sektörü sorunlarının çözümlenmesi, Van ilinin 2023 vizyonu ve hedeflerine ulaşması açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Van ili sanayi sektörüne yönelik öne çıkan sorunların başında sanayi sektörünün mevcut yapısı gelmektedir. Van ilinde mevcut sanayinin düşük ve orta-düşük teknolojili sektörlere dayalı olduğu görülürken, ciro büyüklüğü, firma sayısı, istihdam vb. göstergeler açısından gıda sanayii ve inşaat malzemeleri sanayii yoğunluktadır. Ancak bahsi geçen bu iki alt sektörün teknoloji düzeyi düşük kalmaktadır. Bu çerçevede bu sektörlerin gelişiminin yanı sıra Van ilinde sanayi sektörünün yapısının değiştirilmesi, katma değeri ve teknoloji seviyesi yüksek sektörlerin geliştirilmesi, diğer bir deyişle sanayi sektöründe dönüşüm yapılması gerekmektedir.

Bu kapsamda çalışmanın ilk kısmını oluşturan Alansal Varlık Araştırması'nda Van ilinde potansiyeli olduğu tespit edilen ve kuluçka sektör olarak nitelendirilen kimya, medikal sanayii ve enerji sektörünün geliştirilmesi önerilmektedir. Bahsi geçen bu sektörler, katma değeri ve teknoloji seviyesi yüksek sektörler arasında yer almaktadır. Bunun yanında gerek bu sektörlerin gerekse de diğer sanayi sektörlerinin geliştirilmesi için kümelenme çalışmalarının yapılması ve tamamlanması gerekmektedir.

Aslında diğer sektörler için de geçerli olan işgücü ve insan kaynakları, fiziksel altyapı, işbirliği-kümelenme, AR-GE ve teknoloji, teşvik ve finansman vb. faktörler, en çok sanayi sektörünü olumsuz etkilemektedir. Bu çerçevede çalışma kapsamında diğer bölümlerde özellikle belirtilmeyen bu faktörler ile ihtiyaç, talep ve beklentiler, sanayi sektörü altında değinilmektedir.

Van ilinde sanayi sektörünün en çok zorlandığı konu, kalifiye ve ara eleman bulunabilirliğidir. Özellikle imalat sanayiinin en çok ihtiyaç duyduğu usta, tekniker, mühendis, tasarımcı gibi personel bulmakta zorlanılmakta, mevcut insan kaynakları bu alanlarda yetersiz kalmaktadır. Bu çerçevede imalat sanayiinin ihtiyaç duyduğu insan kaynaklarının temini için orta ve yüksek öğretim kurumları başta olmak üzere eğitim kuruluşları ile işbirliği yapılması, insan kaynaklarının planlanması, eğitim programlarının bu çerçevede revize edilmesi önem taşımaktadır.

Diğer yandan Van ilinde özellikle saha çalışmalarında insan kaynaklarına yönelik dile getirilen sorunlar arasında yeşil kart, fakirlik vb. yardımların bölgede yüksek olması ve halkın bu yardımlara yatkın olması yer almaktadır. Bu nedenle insanlar yardımları kaybetmemek için sigortasız çalışmakta veya işgücüne katılmamaktadır. Dolayısıyla Van ilinde bireysel olarak verilen yardımların iyi bir şekilde denetlenmesi ve dağıtılması, bireysel ve kurumsal kapasitenin geliştirilmesi için gerekmektedir.

İnsan kaynaklarının yanı sıra fiziksel altyapı, sanayi sektörünü en çok olumsuz etkileyen sorunların başında gelmektedir. Yapılan saha çalışmalarında Van Organize Sanayi Bölgesi de dahil olmak üzere mevcut sanayi alanlarında ulaşım, atık su, katı atık, elektrik, doğalgaz vb. altyapı gereksinimleri tamamlanmamış durumdadır. Özellikle elektrik kesintileri gibi altyapı sorunları, üretimi olumsuz etkilerken makinelerin bozulması vb. durumlara da yol açmaktadır. Benzer şekilde bilgi ve iletişim altyapısının zayıf olmasından dolayı internet hızının düşük kalması, internet ve mobil bağlantılarda kopma yaşanması gibi sorunlar, sanayi üretimini olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla Van ilinde altyapı sorunlarının giderilmesi, altyapının iyileştirilmesi ve altyapı ihtiyaçlarının karşılanması, yalnızca sanayi sektörünün gelişimi için değil, aynı zamanda sürdürülebilir kentsel gelişim için de gereklidir. Ayrıca altyapı imkanlarının iyileştirilmesiyle yaşam kalitesinin yükseltilmesi, nitelikli beşeri sermayenin transferi ve muhafaza edilmesi açısından da önem taşımaktadır.

Öte yandan Van ili genelinde görülen işbirliği ve kümelenme düzeyinin düşük olması, sanayi sektörünün potansiyelini de geride bırakmaktadır. Özellikle tarım sektöründe de değinilen tamamlayıcı ve destekleyici tesis ve hizmetlerin gelişmemesi veya mevcut durumda bulunmaması, Van ilindeki işletmelerin üretim maliyetlerini artırdığı gibi yenilikçiliği de düşük bırakmaktadır. Bu bağlamda Van ilinin çekirdek yeteneklerine uygun sektörlerin kümelenme analizlerinin yapılması ve kümelenme geliştirme çalışmalarının uygulanması, Van ili sanayiinin rekabet gücünün artırılması için olmazsa olmazları arasında yer almaktadır.

Bunun yanında Van ilinde AR-GE ve teknolojiye önem verilmemesi ve AR-GE ve teknoloji altyapısının gelişmemesi, sanayi sektörünü oldukça olumsuz etkileyen unsurların başındadır. Mevcut durumda teknoparkı olmayan Van ilinde bu alandaki çalışmaların tamamlanması önem taşımaktadır. Ayrıca Van ili, AR-GE projesi bakımından 100 öğretim görevlisi başına orta-yüksek teknolojili alanlarda yalnızca 2 adet, düşük teknolojili alanlarda ise 0,4 adet proje düşmesi ile AR-GE ve inovasyon istatistiklerinde Türkiye geneline göre gerilerde kalmaktadır. Bu bağlamda Van ilinde başta sanayi ve üniversite işbirliğinin artırılması, AR-GE teşviklerinin kullanımının sağlanması vb. uygulamalar ile AR-GE projelerinin artırılması ve teknoloji kullanımının yaygınlaşması gerekmektedir.

Teşvik ve finansman, Van ilinde özellikle sanayi sektörü için öne çıkan sorunların arasında yer almaktadır. Mevcut teşvik sisteminde Van ili teşvik ve sübvansiyonların en yoğun olduğu 6.Bölge'de yer almasına rağmen Van ilinin bu teşviklerden yararlanılamadığı ve yeterince yatırım çekemediği görülmektedir. Örneğin 2013 yılı verilerine göre Van ilinde tamamı yerli sermaye olmak üzere yalnızca 43 adet teşvik belgesi alınırken, bu sayı 1. Bölge'de yer alan ve teşvik bakımından dezavantajlı olan İstanbul ilinde 4 adedi yabancı sermayeli olmak üzere toplamda 120 adet ile Van ilinin üç katıdır. Ayrıca İstanbul ilindeki bölgesel teşviklerde sabit yatırım tutarı 1,54 milyar TL düzeyindeyken Van ilinde bu sayı 124 milyon TL'ye kadar düşmektedir. Bu çerçevede Van ili için öngörülen teşvik sisteminin gözden geçirilerek daha avantajlı ve Van ilinin çekirdek yeteneklerine uygun sektörlere odaklanılması ve özellikle güvenlik ortamının iyileştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Özellikle bir yatırımcı için güven ortamının etkisi düşünüldüğünde güven ortamının önemi oldukça artmaktadır.

Teşviklere yönelik paydaşlar tarafından dile getirilen en önemli sorun ise yeni yatırımlara yüksek düzeyde teşvik verilirken, mevcut işletmelere ise aynı düzeyde desteklerin sağlanmamasıdır. Bu durum bölgeyi iyi tanıyan ve bölge gelişimine olumlu katkı sağlayabilecek firmaları finansman sorunu ile baş başa bırakırken, yeni yatırımın gelmesi durumunda mevcut işletmelerin rekabetini olumsuz etkilemesi söz konusudur. Dolayısıyla mevcut teşvik sistemi, Van ili sanayiinde rekabet ortamını olumsuz etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. Bu çerçevede mevcut işletmelere yönelik teşvik ve desteklerin artırılması ve yeni yatırımlar ile rekabet edebilme şansı tanınması önem taşımaktadır.

Teşvik ve desteklerin yanı sıra mevcut durumda Van ilinde başta bankacılık olmak üzere finansal altyapının zayıf olması, finansal zorlukları daha da artırmaktadır. Kişi başı mevduat, kişi başı kredi hacminin düşük olduğu Van ili, banka şube sayısı, ATM sayısı gibi göstergelerde de diğer illerin gerisinde kalmaktadır. Bankacılık hizmetlerinde teminat, ipotek, kefalet gibi konularda sorunlar bulunmaktadır. Özellikle Van ilinde imar sorunları nedeniyle bankaların gayrimenkulleri değerinin altında değerlendirmesi ya da hiç işleme almaması gibi faktörler, krediye erişimi engelleyen unsurların başında gelmektedir. Ayrıca Van ilindeki işletmelerin özkaynaklarının küçük olması, kredi ölçeğini düşük bırakan ve kredi dönüşü için risk oluşturan faktörler olarak görülmektedir. Bu kapsamda Van ilinde şube, ATM ve insan kaynaklarını yanı sıra teminat, ipotek gibi süreçlerdeki sorunların çözülmesi ve işletmelerin ortak kredilendirme vb. uygulamalara gitmesi önerilmektedir.

Van ilinde enerji ve yer altı kaynaklarından etkin yararlanılmaması da sanayi sektörünü olumsuz etkilemektedir. Türkiye'nin en yüksek güneşlenme süresine sahip bölgelerinden biri olan Van ilinde jeotermal kaynaklar da yer alırken, pomza, perlit gibi sanayi sektörünün hammaddesini teşkil eden yer altı kaynakları da Van ilinde mevcuttur. Bu çerçevede Van ilinde enerji ve yer altı kaynaklarından daha fazla yararlanılması ihtiyacı bulunmaktadır. Doğal kaynaklardan daha fazla yararlanılmasının yanı sıra kaynakların bilgili ve bilinçli tüketilmesi de zaruri bir ihtiyaçtır. Özellikle diğer illerde olduğu gibi Van ilinde de başta tarım olmak üzere bilinçsiz ve aşırı kullanım nedeniyle su kaynaklarının israf edilmesi, kaynakların hızla tükenmesine ve çevresel sorunlara yol açmaktadır. Bunun yanında kanalizasyon, katı atık gibi altyapıların gelişmemiş ve yetersiz olması, Van Gölü gibi doğal kaynakların kirlenmesine yol açmaktadır. Bu bağlamda sanayi üretiminde çevreye özen gösterilmesi ve kaynak israfından kaçınılması, Van ilinin sürdürebilir kalkınması açısından önem taşımaktadır.

Öte yandan Türkiye'nin sınır illeri arasında yer alan Van ili, İstanbul, Ankara, İzmir gibi iç pazarlara uzak konumda bulunmaktadır. Bu çerçevede iç pazardan hammadde alımı ve üretilen ürünlerin bu pazarlara satışı, Van ili sanayiinde kuruluşların maliyetlerini en çok artıran faktörler arasındadır. Bu nedenle Van ili sanayiinin ciro vb. açılardan genişlemesi ve gelişmesi için iç pazarlar yerine İran, Irak, Azerbaycan gibi yakın dış pazarlara yönelmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda yakın coğrafyadaki hammadde piyasası, pazar yapısı ve talepleri göz önüne alınarak üretim yapılması, Van ilinin coğrafi konum avantajının değerlendirilmesi için bir ön koşuldur. Bu çerçevede Van ilinde mutlaka dış ticaret kanalları ve hacmi geliştirilmeli, bu çerçevede dış ticaret altyapısı iyileştirilmelidir. Dış ticaretin artması içinse özellikle lojistik altyapısı ve lojistik hizmetlerin geliştirilmesi gerekmektedir.

Tarım sektörü kapsamında bitkisel ve hayvansal üretim sektörlerinde de dile getirilen markalaşamama ile tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması, Van ilinde sanayi sektörünü de olumsuz etkilemektedir. Özellikle yapılan saha ziyaretlerinde Van ilindeki imalat yapan firmaların Türkiye'nin önde gelen ve markalaşmış firmalar ile ürün ve ürün kalitesi bakımından rekabet edebilecek düzeyde olduğu sıkça vurgulanmıştır. Ancak bu duruma rağmen tanınma ve bilinirlik düzeyinin düşük kalması vb. faktörlerden dolayı Van ilinde imalat yapan firmalar, fiyatlama, maliyet vb. açılardan dezavantajlı duruma düşmektedir. Bu çerçevede Van ili genelinde imalat sanayii kuruluşlarının tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin artırılması, ISO vb. sertifikalar alarak kalite, ürün belgelendirme yapması gerekmektedir.

Tablo B-3: Sanayi Sektörü İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri

- Mevcut sanayi yapısının dönüştürülerek katma değeri yüksek sektörlere ve ürünlere yönelilmeli
- Çekirdek yetenekleri ve potansiyeli olan sektörlere yönelik kümelenme analizleri ve kümelenme geliştirme çalışmaları yapılmalı
- Potansiyel olan sektörlerde ihtisas OSB'ler kurulmalı
- Tamamlayıcı ve destekleyici hizmetler geliştirilmeli
- Nitelikli insan kaynağı geliştirilmeli ve bölgeye çekilmeli
- İnsan kaynakları planlaması yapılmalı
- Eğitim kurumlarındaki eğitim programları imalat sanayii sektör ihtiyaçlarına uygun olmalı
- Yeşil kart, fakirlik vb. yardımlar takip edilmeli ve bu kanallar verimleştirilmeli
- Fiziksel altyapı ve üstyapı iyileştirilmeli ve geliştirilmeli
- Üniversite-sanayi-kamu işbirliği artırılmalı
- AR-GE teşvikleri ve AR-GE projeleri artırılmalı
- Teknoloji kullanımı yaygınlaştırılmalı
- Güvenlik ortamı iyileştirilmeli
- Bölgeye özel teşvikler verilmeli
- Teşvik sistemi gözden geçirilmeli, mevcut firmalara da eşit şartlarda destek verilerek rekabet ortamı iyileştirilmeli
- Bankacılık ve finansal altyapı iyileştirilmeli ve geliştirilmeli
- İmar süreci tamamlanmalı, rayiç ve gayrimenkul değerlemeleri değerinde yapılmalı
- Başta finansal erişime yönelik olmak üzere işbirliği artırılmalı
- Enerji ve yer altı kaynakları daha etkin kullanılmalı ve sanayi sektöründe yararlanılmalı
- Doğal kaynakların israfından kaçınılmalı, çevreye duyarlı bir şekilde üretim yapılmalı
- Dış ticareti geliştirecek ve dış ticaret hacmini artıracak önlemler alınmalı
- Lojistik altyapı ve hizmetleri geliştirilmeli
- Tanıtım ve pazarlama faaliyetleri artırılarak markalaşma sağlanmalı
- ISO vb. kalite belgelendirmeleri alınarak sertifikasyon artırılmalı
- Özellikle yüksek teknolojili sektörlerde kamu KİT yatırımı yaparak sanayileşmeye öncülük etmeli (Erciş Şeker Fabrikası, Van Çimento örneği)

Kaynak: Saha ve literatür çalışmalarından derlenmiştir.

1.2.4. Hizmet Sektörü

Mevcut durum göstergeleri dikkate alındığında Van ilinde hizmet sektörleri olarak dış ticaret, lojistik ve turizm sektörlerinin öne çıktığı görülmektedir. Bu sektörlerden dış ticaret ve lojistik sektörü, özellikle sanayi sektörü ile ilişki düzeyi yüksek olduğundan bu sektörlerdeki ihtiyaç, talep ve paydaş beklentilerinin büyük bir kısmına sanayi sektörü bölümünde değinilmiştir. Bu bağlamda bu bölümde hizmet sektörüne yönelik değinilen ihtiyaç, talep ve paydaş beklentileri, özellikle turizm sektörüne ilişkindir.

Bunun yanında Van ilindeki hizmet sektörünün karşı karşıya kaldığı sorunlar, sanayi sektörü ile benzerlik taşımaktadır. Bu kapsamda sanayi sektörü bölümünde bahsi geçen işgücü ve insan kaynakları, fiziksel altyapı, işbirliği-kümelenme, AR-GE ve teknoloji, teşvik ve finansman vb. faktörlere yönelik belirtilen ihtiyaç, talep ve paydaş beklentilerinin hizmet sektörleri için de geçerli olduğu görülmektedir. Dolayısıyla işgücü ve insan kaynaklarının geliştirilmesi, fiziksel altyapının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, işbirliği ve kümelenme düzeyinin artırılması vb. ihtiyaçlar, hizmet sektörleri için de söz konusudur.

Yapılan saha ve literatür çalışmalarına göre Van ilinde hizmet sektörleri açısından en çok potansiyele sahip sektörün turizm olduğu dile getirilmiştir. Van Gölü'nden Akdamar Kilisesi'ne, Muradiye Şelalesi'nden dağlar ve yaylalarına kadar Van ili turistik varlıklar açısından zengin bir kenttir. Ancak mevcut durumda Van ilinde turizm sektöründen bahsetmek mümkün değildir. Turizm sektörünün özellikle yabancı turiste dayalı olduğu göz önüne alındığında yabancı ziyaretçi sayısı, yabancı ziyaretçi tesise geliş sayısı, yabancı ziyaretçi ortalama kalış süresi, yabancı ziyaretçi otel doluluk oranı gibi turizm göstergelerinde Van ilinin Türkiye geneline göre oldukça geride kaldığı görülmektedir. Bu göstergeler doğrultusunda mevcut durumda Van ilinde turizm sektörünün olmadığı söylenebilir.

Van ilinde turizme yönelik öne çıkan sorunlardan ilki, turistik varlıkların atıl durumda olması ve çevre düzenlerinin olmamasıdır. Akdamar Adası ve Kilisesi, Çarpanak Adası ve Kilisesi gibi turistik varlıklar, arkeolojik ve doğal sit alanı ilan edilmesine ve Van Gölü'nün tesciline yönelik çalışmalar devam etmesine rağmen tarihi yapılar atıl ve çevre düzeninden yoksun durumdadır. Van ilinde restitüsyon ve restorasyon çalışmaları yetersiz kalırken, turistik alanlarda yürüyüş yolları, yönlendirme levhaları, vaziyet planı vb. temel gereksinimler bulunmamaktadır. Bu kapsamda Van ilinde turizm sektörüne yönelik ilk olarak turistik alanlardaki çevre düzeni çalışmaları tamamlanmalı ve altyapı gereksinimleri karşılanmalıdır.

Bunun yanında kente gelen turistlerin geceleyebileceği ve vakit geçirebileceği tesisler de oldukça yetersiz kalmaktadır. Turistik alanların dışında Van ilinde turistlerin vakit geçirebileceği ve eğlenebileceği alanlar sınırlıdır. Bu bağlamda Van ilinde başta yeme-içme ve eğlence tesisleri, alışveriş merkezi, hediyelik eşya dükkanları gibi tesisler nicelik ve niteliksel açıdan artırılmalı ve Van ilinin kentsel tasarımı yeniden yapılmalıdır. Ayrıca konut alanlarından ofis alanlarına, yeşil alanlardan ulaşıma kadar Van ilinin alt ve üst yapısı yeniden modellendirilmeli ve geliştirilmeli, başta kentin havayolu olmak üzere karayolu, demiryolu vb. bütün ulaşım türlerinde şehirlerarası ulaşım altyapısı ve bağlantılarının da iyileştirilmesi gerekmektedir.

Altyapının yanı sıra turizm sektöründe diğer sektörlerde olduğu gibi bilinç düşüklüğü de öne çıkan sorunlar arasında yer almaktadır. Yöre halkının turizm, turistik varlıklar, turist, turistik ürünler vb. konulardaki bilgi düzeyi düşük olmakla birlikte turizm sektörüne ön yargı ile yaklaşılmaktadır. Bu kapsamda turizm sektörünün ne olduğu, gerçekleri, gereklilikleri, uluslararası örnekler vb. bütün açılardan bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır.

İnsan kaynakları da altyapı ve bilinç düşüklüğü gibi diğer sektörleri olduğu kadar turizm sektörünü de olumsuz etkilemektedir. Özellikle konaklama, yeme-içme ve eğlence tesisleri gibi turizm tesislerinde yabancı dil sorunu, nitelikli personel kısıtlılığı gibi problemler bulunmaktadır. Bu kapsamda üniversite başta olmak üzere akademik dünya, bilgi üreten kurumlar ve özel sektör işbirliği ile kentin turizm sektörüne kazandırılacak insan kaynakları planlaması ve gelişimi de önem taşımaktadır.

Tanıtım ve pazarlama çalışmalarının da turizm sektörü sorunları arasında yer aldığı görülmektedir. Özellikle güvenlik sorunu, ekonomik geri kalmışlık gibi il ve bölgeye yönelik olumsuz imajın iyileştirilmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda yerel ve uluslararası yazılı ve görsel medya, sivil toplum örgütleri, kamu kurum ve kuruluşları, özel sektör kuruluşları gibi bütün paydaşlar topyekun bir şekilde hareket etmelidir.

Tablo B-4: Hizmet Sektörü İhtiyaç, Talep ve Paydaş Beklentileri

- Çekirdek yetenekleri ve potansiyeli olan sektörlere yönelik kümelenme analizleri ve kümelenme geliştirme çalışmaları yapılmalı
- Tamamlayıcı ve destekleyici hizmetler geliştirilmeli
- Nitelikli ve yabancı dil bilen insan kaynağı geliştirilmeli ve bölgeye çekilmeli
- İnsan kaynakları planlaması yapılmalı
- Eğitim kurumlarındaki eğitim programları sektör ihtiyaçlarına uygun olmalı
- Yeşil kart, fakirlik vb. yardımlar daha sıkı bir şekilde denetlenmeli
- Teşvik sistemi gözden geçirilmeli, mevcut firmalara da eşit şartlarda destek verilmeli
- Güvensizlik ortamına yönelik tanıtım ve pazarlama faaliyetleri artırılarak imaj düzeltilmeli
- Lojistik altyapı ve hizmetleri geliştirilmeli
- ISO vb. kalite belgelendirmeleri alınarak sertifikasyon artırılmalı
- Halk sektörler konusunda bilinçlendirilmeli
- Fiziksel altyapı ve üstyapı iyileştirilmeli ve geliştirilmeli
- Bölgeye özel teşvikler verilmeli
- Turistik alanlardaki çevre düzeni çalışmaları tamamlanmalı
- Yeme-içme ve eğlence alanları artırılmalı
- Ceviz oymacılığı vb. el sanatları turizm sektöründe kullanılarak hediyelik eşya sektörü geliştirilmeli

Kaynak: Saha ve literatür çalışmalarından derlenmiştir.

2. SWOT ANALİZİ

İngilizce Strengths (Güçlü), Weaknesses (Zayıf), Opportunities (Fırsatlar), Threats (Tehditler) kelimelerinin baş harflerinden oluşan SWOT Analizi, Türkçe kelimelerin baş harfleri ile GZFT Analizi olarak da adlandırılmaktadır. Günümüzde stratejik yönetim disiplinin en önemli analiz teknikleri arasında yer alan SWOT Analizi, firma, sektör, bölge vb. düzeyde yapılabilmektedir. SWOT Analizi'nin en önemli özelliği, firma, sektör, bölge vb. unsurların iç çevre ve dış çevre faktörlerini göz önünde bulundurmasıdır.

İç çevre paydaş analizinde de değinildiği gibi firmanın, sektörün, bölgenin vb. kendisini kapsamaktadır. Örneğin firma ölçeğinde firmanın finansal altyapısı, insan kaynakları yönetimi vb. veya sektör ölçeğinde sektördeki firmaların büyüklüğü, sektörel üretim miktarı vb. ya da bölge ölçeğinde bölgenin doğal kaynakları, fiziksel altyapısı vb. unsurlar, iç çevrede bulunmaktadır. Dış çevre ise paydaş analizinde de değinildiği gibi firmanın, sektörün, bölgenin vb. kendisinin dışındaki faktörlerden oluşmaktadır. Bu çerçevede başka firma-sektör-bölgedeki gelişme, tedarikçi, uluslararası hareketler vb. yakın ve dış çevrede yer alan bütün unsurlar, dış çevrede bulunmaktadır.

SWOT Analizi'nde faydalanılan SWOT Matrisi'nin temelinde ise olumlu-pozitif-avantaj ve olumsuz-negatif-dezavantaj olmak üzere temelde iki kısım yer almaktadır. İç çevredeki olumlu-pozitif-avantajlı bir durum güçlü yönleri (Strengths) ifade ederken, iç çevredeki olumsuz-negatif-dezavantajlı faktörler zayıf yönleri (Weaknesses) yansıtmaktadır. Dış çevredeki olumlu-pozitif-avantajlı bir durum fırsatlar (Opportunities) olarak değerlendirilirken, dış çevredeki olumsuz-negatif-dezavantajlı faktörler tehditler (Threats) olarak ele alınmaktadır. Bu çerçevede Van ili ve ilçelerinde öne çıkan bütün sektörlerin SWOT analizi matrisi hazırlanmıştır.

Tablo B-5: Genel SWOT Matrisi

	Olumlu-Pozitif-Avantajlı Durum	Olumsuz-Negatif-Dezavantajlı Durum
İç Çevre	**Güçlü Yönler (Strengths)**	**Zayıf Yönler (Weaknesses)**
Dış Çevre	**Fırsatlar (Opportunities)**	**Tehditler (Threats)**

2.1. Elma Sektörü SWOT Analizi

Van ili ve ilçelerindeki elma sektörünün SWOT analizi yapıldığında güçlü yönler olarak iklim, temiz kaynaklar, elma üretim miktarı, verimliliği, çeşitlilik, ucuz işgücü, tarım arazisi, coğrafi konum, tarım kültürü, üniversitenin varlığı öne çıkmaktadır. Zayıf yönler ise bilinçsiz ve plansız üretim, düşük işbirliği ve örgütlenme, destekleyici faaliyetlerin zayıflığı, düşük tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, yetersiz fiziksel altyapı, kayıt dışı ekonomi, düşük teknolojili üretim, parçalı arazi yapısı şeklinde sıralanabilir.

Fırsatlar olarak ise Türkiye'nin elma üretimi ve ihracatı, elmanın sınai ve ticari özelliği, gıda sektörünün büyümesi, teşvikler ve Vizyon 2023 hedefleri, organik tarıma artan ilgi öne çıkmaktadır. Kuraklık ve sel gibi iklimsel olaylar, tarıma ilginin azalması, bölgenin güvensiz ortam algısı, fiyat istikrarsızlığı, iç ve dış pazardaki rekabet koşulları, tarım sübvansiyonlarına yönelik baskı ise tehditler olarak sıralanabilir.

2.1.1. Güçlü Yönler

Uygun İklim: Ilıman ve özellikle soğuk iklim meyvesi olarak bilinen elma, düşük sıcaklıklara ve sert iklimlere dayanıklı olmakla birlikte kış dinlenmesine en fazla ihtiyaç duyan meyvelerin başında gelmektedir. Anavatanı Anadolu ve Kuzey Kafkasya olarak bilinen elma, gece-gündüz sıcaklık farkı yüksek olan bölgelerde daha iyi yetişme koşullarına sahiptir. Bu durum Van ili ve ilçeleri için önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Temiz Kaynaklar: Bitkisel üretim faaliyetlerinin diğer illere göre daha düşük yoğunlukta yapılması, Van ilinde gübreleme, ilaçlama gibi kimyasal ya da katkı maddelerinin daha düşük olmasına imkan sağlarken, bu durum toprak, su vb. doğal kaynakların kirlenme düzeyini oldukça düşük bırakmaktadır. Dolayısıyla Van ili ve ilçelerinde doğal kaynakların diğer illere göre çok daha temiz ve kirliliğinin çok daha düşük olması, organik tarım için önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Yüksek Elma Üretim Miktarı: Van ili ve ilçelerinde en çok yetiştirilen bitkisel ürünlerin başında elma gelmektedir. Van ilinde üretim miktarı bakımından ve üretim alanı bakımından en fazla yetiştirilen bahçe bitkisi konumundaki elma, yem bitkileri, tahıl ürünleri ile şekerpancarı ve patatesten sonra en fazla yetiştirilen bitkisel ürün olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum üretim miktarı açısından Van iline avantaj sağlamaktadır.

Yüksek Verim: Van il ölçeğinde olmasa da bazı ilçelerde Türkiye ortalamasına yakın ve hatta bazı elma çeşitlerinde Türkiye ortalamasının üzerinde verim elde edilmektedir. Örneğin Muradiye ilçesi, bütün elma türlerinde Türkiye ortalamasının üzerinde veya ortalamaya yakın verim değerine sahiptir. Bu durum Van iline rekabet avantajı sağlamaktadır.

Ürün Çeşitliliği: Türkiye genelinde 450'nin üzerinde türü yetiştirilen elmanın birçok çeşidi de Van ilinde yetiştirilmektedir. Türkiye genelinde ön çıkan golden, starking, grannysmith vb. türler, Van ilinde de yetiştirilebilmektedir. Bunun yanında fuji vb. kaliteli ve talep gören elma türlerinin de Van ilinde tarımı yapılmaktadır.

Ucuz İşgücü: Van ili, Türkiye'nin diğer kentlerine göre ucuz işgücü olanaklarına sahiptir. TÜİK işgücü maliyetleri istatistiklerine göre Van ili en ucuz işgücüne sahip Orta Anadolu Bölgesi'nde bulunmaktadır. Bu durum yatırımlar ve ekonomik faaliyetler açısından üretim maliyetlerini azaltırken, Van iline maliyet avantajı sağlamaktadır.

Tarım Arazisi Varlığı: Tarımsal arazi büyüklüğü bakımından Türkiye'nin 27. ili konumundaki Van ilinde aynı zamanda 57 bin hektarın üzerinde tarıma elverişli olmasına rağmen mevcut durumda kullanılmayan arazi bulunmaktadır. Dolayısıyla üretim için gerekli olan arazi varlığı bakımından Van ili önemli bir avantaja sahiptir.

Coğrafi Konum: Van ili Marmara Bölgesi, İstanbul, İzmir vb. iç pazarlara uzak bir konumda olsa da özellikle dış ticaret açısından Türkiye'nin en avantajlı kentleri arasında yer almaktadır. İran'a komşu olan Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfus bulunmaktadır[2]. Bunlar içerisinde Rusya vb. ülkeler, dünya genelinde en çok elma ithal eden ülkeler arasındadır.

Tarım Kültürü: Van ili Türkiye'nin tarıma dayalı ekonomisi olan kentlerinden biridir. Nitekim TÜİK bölgesel istatistiklere göre Türkiye genelindeki gayri safi katma değerde tarım sektörünün payı, Van ilinin de yer aldığı TRB2 Bölgesi'nin gayri safi katma değerinde tarım sektörünün payından düşüktür. Ayrıca istihdamın büyük bir kısmını da tarım sektörü oluşturmaktadır. Bu bağlamda tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapılması, bilgi, tecrübe vb. açılardan Van iline avantaj sağlamaktadır.

Üniversite: Van ilinde yer alan ve 1982 yılında kurulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi (YYÜ), Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında bulunmaktadır. YYÜ'de yer alan Ziraat Fakültesi, üniversitenin ilk kuruluşunda bulunan fakültelerden biridir. Dolayısıyla Van ilinde Ziraat Fakültesi'nin yer alması ve fakültenin uzun bir geçmişe ve deneyime sahip olması, Van ili için avantaj oluşturmaktadır.

2.1.2. Zayıf Yönler

Bilinçsiz ve Plansız Üretim: Van ilindeki elma üretimi, bilinçsiz ve plansız yapılmaktadır. Özellikle ilçe düzeyindeki elma üretim göstergeleri incelendiğinde, düşük verim alınan ilçelerde üretim miktarının, yüksek verimlilik alınan ilçelere göre daha fazla olduğu görülmektedir. Ayrıca eski usullerle yapılan elma yetiştiriciliği, verim, kalite vb. göstergeleri olumsuz etkilemektedir.

Yetersiz İşbirliği ve Örgütlenme: Van ilinde elma üretiminde işbirliği ve örgütlenme düzeyi düşüktür. Üretim miktarı yüksek olan ve Türkiye ortalamasına yakın verim alınan elmaya özel üretici birliği olmadığı gibi, yalnızca meyve üreticileri birliği bulunmaktadır. Mevcut birliklerin ve derneklerin faaliyetlerinin yetersiz kaldığı gözlenen Van ilinde aynı zamanda işbirliği kültürü bulunmazken, her üretici tek başına kendi kapasitesi dahilinde üretim yapmaktadır. Bu durum tohum, sulama vb. girdi maliyetlerini artırırken, aynı zamanda tüketici-müşteriye ulaşılması konusunda Vanlı üreticileri geride bırakmaktadır. Bu durum gerek maliyet gerekse de pazara ulaşma konusunda dezavantajdır.

[2] Dünya Bankası (2013) verilerinden elde edilen bilgilere göre Van ilinden 2 saat uçuş mesafesinde yer alan bölgede ülke topraklarının tamamı giren ülkelerde (Irak, Azerbaycan, Suriye, Gürcistan vb.) yaklaşık 174 milyon kişilik bir nüfus bulunmaktadır. Bu sayıya 2 saat uçuş mesafesinde bulunan bölgede toprakları olan ancak topraklarının bir kısmı bu bölgeye giren ülkelerin (İran, Kazakistan, Mısır vb.) nüfusu eklendiğinde 527 milyon kişilik bir nüfus karşımıza çıkmaktadır.

Yetersiz Destekleyici Faaliyetler: Aslında diğer tarımsal ürünler için de geçerli olan destekleyici faaliyetlerin zayıf olması, elma sektörü için de yüksek düzeyde dezavantaj oluşturmaktadır. Van ili genelinde tarım ve gıda ürünlerinin ambalajlama, paketleme, depolama-soğuk hava depolama gibi en önemli destekleyici faaliyetlere yönelik tesis sayısı yetersiz kalmaktadır. Bu durum katma değeri ve elde edilen geliri düşük bırakmakla birlikte üreticinin yalnızca ham-taze elma satışı yapmasına neden olmaktadır.

Yetersiz Tanıtım ve Pazarlama: Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması, Van ilindeki bütün ekonomik faaliyetler için geçerli olan bir diğer zayıf yön olarak karşımıza çıkmaktadır. Van ilindeki üreticilerin tanınmaması ve markalaşamaması fason üretimi beraberinde getirirken, elde edilebilecek geliri ve katma değeri düşük bırakmaktadır.

Yetersiz Fiziksel Altyapı: Başta ulaşım olmak üzere enerji, haberleşme ve iletişim, içme suyu ve atık su gibi temel altyapıların yanı sıra ofis ve konut alanları, konaklama ve donatı alanları gibi fiziksel altyapının unsurları arasında yer alan üstyapılarda Van ilinin nicelik ve nitelik açıdan yetersiz olması yalnızca ekonomik faaliyetleri aksatmakla kalmamakta; aynı zamanda nitelikli işgücünün çekilmesine de engel oluşturmaktadır.

Kayıt Dışı Ekonomi: Van ilinin sınır ili olması, Türkiye'nin diğer kentlerine göre kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin daha yoğun olmasını beraberinde getirmektedir. Ticareti yapılan kayıt dışı ekonomik faaliyetler arasında, örneğin kaçak tohum, kaçak hayvan vb. yer almaktadır. Bu durum kaliteli ve nitelikli üretici ve üretim açısından oldukça yüksek dezavantaj oluşturmaktadır.

Düşük Teknoloji Kullanımı: Teknolojinin düşük seviyede kullanılması, Van ilindeki bütün ekonomik faaliyetler için geçerlidir. Aslında bu unsur, bilinçsiz ve plansız üretim ile paralellik gösteren bir durumdur. Makine, ekipman vb. teknolojik etmenlere önem verilmemesi ve üretimin eski usullere dayalı olarak yapılması, Van ilini verimlilik ve yenilikçilik göstergelerinde geride bırakırken, elde edilebilecek gelir ve katma değeri düşük bırakmaktadır.

Parçalı Arazi Yapısı: Türkiye'nin bütün bölgeleri için geçerli olan parçalı arazi yapısı, Van ilinde de gözlenen olumsuz durumlar arasında yer almaktadır. Miras, anlaşmazlık vb. nedenlerle parçalanan araziler nedeniyle üretim parçalı ve kopuk bir şekilde yapılırken, bu durum üretim ölçeğini düşük bırakmaktadır. Ayrıca parçalı arazi yapısı, Van ilinde diğer bitkisel ürünlerde olduğu gibi elma sektöründe verim, üretim miktarı, kalite vb. faktörleri de olumsuz etkilemektedir.

Yetersiz Gıda Sanayii: Elma taze ve ham olarak pazara sunulduğu ve tüketildiği gibi meyve suyu, konsantre, sirke vb. gıda sanayiinde girdi olarak da kullanılmaktadır. Ayrıca son zamanlarda meyveli maden suyuna talep de artmaktadır. Ancak Van ilinde elma sektörüne özel meyve suyu, konsantre, sirke, şarap vb. sanayi tesisi bulunmamaktadır. Bu durum ildeki elma sektörü açısından dezavantaj oluşturmaktadır.

2.1.3. Fırsatlar

Türkiye'nin Yüksek Elma Üretimi: Türkiye gerek üretim miktarı gerekse de ticareti bakımından dünya elma sektöründe önemli bir yere sahiptir. Bunun yanında Türkiye'nin tarımsal üretim ve ihracatında elma önemli bir yer tutmaktadır. Bu açıdan Van ili, Türkiye'nin bu göstergelerini destekleyebilecek ve potansiyel taşıyan kentlerimizden biridir.

Elmanın Meyvesel Özelliği ve Yatırımlar: İklimsel ve üretimsel koşulları sayesinde elma yaz-kış bütün sezon pazara sunulabilen ender tarımsal ürünler arasında yer almaktadır. Bu durum elma talebini olumlu etkilemektedir. Elma talebinin artması ise başta ulusal dev firmalar olmak üzere yatırımcıların dikkatini çekmekte ve elma üretimine yönelik yatırımları artırmaktadır.

Büyüyen Gıda Sektörü: Türkiye, dünyanın önemli tarımsal üretim merkezlerinden biri olmasının yanı sıra artan nüfusu vb. faktörler nedeniyle tarım ve gıda sektörü sürekli büyüyen bir ülkedir. Son 10 yılda tarım ve gıda sektörünün yıllık ortalama büyüme hızı pek çok sektörü geride bırakırken, gelecek dönem açısından da bu durumun süreceğinin beklenmesi önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Teşvikler ve Vizyon 2023 Hedefleri: Başta Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olmak üzere devletin tarım sektörüne yönelik teşvikleri oldukça yüksek düzeydedir. Türkiye'nin tarım desenin sebze ve meyvecilik alanında geliştirilmesi planlanırken, Türkiye 2023 yılında dünyanın en büyük 5 tarım üreticisinden biri olmayı hedeflemektedir. Ayrıca teşvik paketlerinde Van ili, 6. Bölge'de yer alması nedeniyle sübvansiyonların çok yüksek olduğu bir ildir. Bu kapsamda Van ili, oldukça önemli bir fırsat taşıyan kentlerimiz arasında yer almaktadır.

Organik Tarım: Son yıllarda organik tarıma ve organik tarım ürünlerine ilginin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında bu trendin gelecekte de artarak süreciği beklenmektedir. Ayrıca organik tarım ve organik tarım ürünleri, katma değeri en yüksek üretim ve ürün şeklindedir. Dünya genelinde organik tarım ürünlerine talebin artması ve organik tarımın katma değerinin yüksek olması, organik tarıma en elverişli kentler arasında yer alan Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

2.1.4. Tehditler

Öngörülemeyen İklimsel Olaylar: Son yıllarda küresel ısınma vb. nedenlerden dolayı iklimsel özelliklerde değişim gözlenmektedir. Bu nedenle kuraklık, sel, don gibi iklimsel olaylar sıkça yaşanır hale gelmiştir. Bahsi geçen bu iklimsel olaylar, tarım sektörünü üretim miktarı, verimlilik, kalite, talep, fiyat vb. pek çok açıdan oldukça olumsuz etkilemektedir. Bu durum üreticinin zarar etmesi, pazarın daralması, vb. olumsuzlukları beraberinde getirmektedir.

Tarım Sektörüne Azalan İlgi: Türkiye genelinde son yıllarda tarım sektörü büyümekle birlikte, tarım sektörünün milli gelirden aldığı pay, istihdamdaki payı vb. göstergelerinde gerileme söz konusudur. Dolayısıyla geçmişe nazaran tarım sektöründe daha az kişi çalışmakta, kırsal nüfus azalırken kentler

yüksek derecede göç almaktadır. Bu durum Türkiye genelinde olduğu gibi Van ilinde de yeni neslin ve gençlerin tarımsal faaliyetler yerine diğer sektörlerde çalışmak istemesini, diğer sektörlerde istihdam edilmesini ve birçok bölgede tarımsal üretimin azalmasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla tarım sektörüne azalan ilgi, elma sektörü için tehdit oluşturan faktörler arasında yer almaktadır.

Güvenlik Sorunu: Van ilinin de yer aldığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, geçmiş dönemde yaşanan güvenlik sorunları nedeniyle hala güvensiz bölgeler olarak görülmektedir. Özellikle son 4-5 yılda atılan adımlar ile oldukça güvenli bölgeler haline gelse de, geçmişteki algıda henüz büyük bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu durum yalnızca elma sektörü için değil Van ili genelindeki yatırımlar için tehdit oluşturan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca yapılan saha çalışmalarına göre mevcut durumda geçmişe göre yüksek düzeyde iyileşme görülmekle birlikte çözüm süreci ve bu yönde yapılan çalışma ve uygulamaların net olmaması nedeniyle endişe vb. durumların devam ettiği gözlenmektedir.

Fiyat İstikrarsızlığı: İklimsel olayların yanı sıra özellikle aracılar, manipülasyonlar vb. nedenlerle gerek tohum vb. girdilerde gerekse de tarımsal ürünlerde meydana gelen fiyat istikrarsızlığı, üretim miktarı, verimlilik, kalite vb. göstergelerde de istikrarsızlığı beraberinde getirmektedir. Türkiye genelinde geçerli olan bu durum Van ilinde de gözlenmektedir.

Sübvansiyon Baskısı: Avrupa Birliği (AB) sürecinde olan Türkiye, birçok uluslararası örgüt ile de ekonomik, ticari, siyasi vb. açılardan işbirliği yapmaktadır. Bu işbirlikleri ve AB süreci, yasal, yapısal vb. alanlara oldukça olumlu yansımakla birlikte tarım sektörüne baskıyı da beraberinde getirmektedir. AB ve dünya ülkelerine göre Türkiye'de tarım sektörünün milli gelirden aldığı payın yüksek olması nedeniyle uluslararası işbirliklerinin Türkiye'de tarım sektörüne yönelik teşviklerin, sübvansiyonların vb. azaltılması talebi bulunmaktadır.

Tablo B-6: Van İli Elma Sektörü SWOT Matrisi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
-İklimin uygun olması -Bölgede kirlenmenin düşük, temiz kaynakların yüksek olması ve jeotermal alanların olması -Elma üretim miktarının yüksek olması -Türkiye geneline yakın verim alınması -Çeşitli türlerin yetiştirilebilmesi -İşgücünün maliyetlerinin diğer bölgelere göre düşük olması -Mevcut ve potansiyel tarım arazilerinin fazla olması -Van iline 2 saatlik mesafede 500 milyona yakın nüfus olması -Tarımsal faaliyetlerin yoğun olması nedeniyle tarım üretiminde tecrübeli olunması -YYÜ'de Ziraat Fakültesi'nin olması	-Üretimin bilinçsiz ve plansız yapılması -İşbirliği ve örgütlenme düzeyinin düşük ve yetersiz kalması -Ambalajlama, depolama vb. destekleyici tesislerin düşük ve yetersiz kalması -Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması -Fiziksel altyapının nicelik ve niteliğinin zayıf olması -Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin diğer illere göre yüksek olması -Teknolojiden yeterince yararlanılmaması -Parçalı arazi yapısının olması -Elmanın işleneceği (meyve suyu, sirke, konsantre vb. sanayi tesisinin olmaması)

Tablo B-6: Van İli Elma Sektörü SWOT Matrisi (Devamı)

Fırsatlar	Tehditler
-Türkiye'nin dünya elma üretiminde söz sahibi ülke olması -Elmanın dört mevsim pazara sunulabilmesi -Türkiye gıda sektörünün yüksek büyüme hızına sahip olması -Tarım ve gıda sektörüne yönelik teşviklerin yüksek olması ve Van ilinin en avantajlı bölge olan 6.Bölge'de yer alması -Türkiye'nin 2023 yılında dünyanın en büyük 5 tarımsal üreticisinden biri olmayı hedeflemesi -Türkiye ve dünya genelinde organik tarım ve tarım ürünlerine ilginin artması	-Kuraklık, sel, don gibi iklimsel olayların artması -Tarım sektörüne ilginin azalması ve kırsal nüfusun kente göç etmesi -Bölgeye yönelik güvensizlik algısının hala hakim olması ve gelecek için belirsizlik teşkil etmesi -Tarım ve tarımsal ürünlerde fiyat istikrarsızlığının yüksek olması -Türkiye'ye yönelik tarımsal teşvik ve sübvansiyonların azaltılması için baskı yapılması

2.2. Ceviz Sektörü SWOT Analizi

Van ili ve ilçeleri ceviz sektörünün SWOT Analizi yapıldığında elma sektörü ile oldukça benzerlik gösterdiği, hatta güçlü ve zayıf yönler ile fırsat ve tehditlerin hemen hemen aynı olduğu görülmektedir. Ceviz sektörünün de güçlü yönleri arasında ekolojik koşullar ve iklim, temiz kaynaklar, üretim, verimlilik, işgücü maliyetleri, tarım arazisi, coğrafi konum, tarım kültürü ve üniversite öne çıkarken, zayıf yönler bilinçsiz ve plansız üretim, düşük işbirliği ve örgütlenme, yetersiz destekleyici tesisler, düşük tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, fiziksel altyapı, kayıt dışı ekonomi, düşük teknoloji, parçalı arazi yapısı ve ceviz sanayiinin olmaması şeklinde sıralanmaktadır.

Ceviz sektörünün fırsatları olarak Türkiye ceviz üretimi, dış ticaret açığı, gıda sektörünün büyüme hızı, teşvikler, Vizyon 2023 ve organik tarım ilgisi karşımıza çıkarken, iklimsel olaylar, tarım sektörü ilgisi, güvensizlik ortamı, fiyat istikrarsızlığı, teşvik ve sübvansiyonlar üzerindeki baskı, Van ili ceviz sektörüne yönelik tehdit oluşturmaktadır.

2.2.1. Güçlü Yönler

Uygun İklim: Ceviz de elma gibi ılıman ve özellikle soğuk iklim meyvesi olarak bilinmektedir. Bunun yanında ceviz, düşük sıcaklıklara ve sert iklimlere dayanıklı olmakla birlikte bu iklimsel özelliklerde daha iyi yetişen bir meyvedir. Kırsal iklim özelliklerine sahip Van ilinde kış mevsimi daha uzun sürmekte ve gece-gündüz sıcaklık farklı diğer bölgelere göre yüksek seyretmektedir. Bu durum ceviz üretimi açısından Van ili ve ilçeleri için önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Temiz Kaynaklar: Bitkisel üretim faaliyetlerinin diğer illere göre daha düşük yoğunlukta yapılması, Van ilinde gübreleme, ilaçlama gibi kimyasal ya da katkı maddelerinin daha düşük olmasına imkan sağlarken, bu durum toprak, su vb. doğal kaynakların kirlenme düzeyini oldukça düşük bırakmaktadır. Dolayısıyla Van ili ve ilçelerinde doğal kaynakların diğer illere göre çok daha temiz ve kirliliğinin çok daha düşük olması, organik tarım için önemli bir avantaj oluştururken, aynı zamanda diğer tarımsal faaliyetler için de olumlu bir etki yaratmaktadır.

Yüksek Ceviz Üretim Miktarı: Ceviz, Van ili ve ilçelerinde en çok yetiştirilen bitkisel ürünler arasında yer almakla birlikte Van ili Türkiye genelinde cevizin en çok üretildiği 10. il konumundadır. Bunun yanında Van ilinin 6 ilçesinde ceviz yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bu kapsamda Van ilinin Türkiye'nin önde gelen ceviz üretim merkezlerinden biri olması, ceviz sektörü açısından Van iline avantaj sağlamaktadır.

Yüksek Verim: Van il ölçeğinde ceviz üretiminde Türkiye ortalamasına yakın verim elde etmektedir. Bunun yanında ceviz yetiştiriciliği yapılan ilçelerin hemen hemen hepsi, Türkiye ortalamasına yakın verim değerine sahiptir. Van ili ve ilçelerinin Türkiye ortalamasına çok yakın verim elde etmesi, ceviz sektörü açısından oldukça önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Ucuz İşgücü: Van ili, Türkiye'nin diğer kentlerine göre ucuz işgücü olanaklarına sahiptir. TÜİK işgücü maliyetleri istatistiklerine göre Van ilinin de yer aldığı Ortadoğu Anadolu Bölgesi, en ucuz işgücüne sahip bölgedir. Bu durum özellikle üretim maliyetlerini azaltırken, Van iline önemli bir maliyet avantajı sağlamaktadır.

Tarım Arazisi Varlığı: Tarımsal arazi büyüklüğü bakımından Türkiye'nin 27. ili konumundaki Van ilinde aynı zamanda 57 bin hektarın üzerinde tarıma elverişli olmasına rağmen kullanılmayan arazi bulunmaktadır. Dolayısıyla üretim için gerekli olan arazi varlığı bakımından Van ili önemli bir avantaja sahiptir. Bu alanlarında bitkisel üretime açılması, ceviz sektöründe üretim miktarının artırılması bakımından önem taşımaktadır.

Coğrafi Konum: Van ili Marmara Bölgesi, İstanbul, İzmir vb. iç pazarlara uzak bir konumda olsa da özellikle dış ticaret açısından Türkiye'nin en avantajlı kentleri arasında yer almaktadır. İran'a komşu olan Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfus bulunmaktadır. Bunlar içerisinde Irak, İsrail vb. ülkeler, dünya genelinde en çok ceviz ithalatı yapan ülkeler arasında yer almaktadır.

Tarım Kültürü: Van ili Türkiye'nin tarıma dayalı ekonomisi olan kentlerinden biridir. Nitekim TÜİK bölgesel istatistiklere göre Türkiye genelindeki gayri safi katma değerde tarım sektörünün payı, Van ilinin de yer aldığı TRB2 Bölgesi'nin gayri safi katma değerinde tarım sektörünün payından düşük kalmaktadır Ayrıca istihdamın büyük bir kısmını da tarım sektörü oluşturmaktadır. Bu bağlamda tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapılması, bilgi, tecrübe, deneyim vb. açılardan Van iline avantaj sağlamaktadır.

Üniversite: Van ilinde yer alan ve 1982 yılında kurulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında bulunmaktadır. YYÜ'de yer alan Ziraat Fakültesi, üniversitenin ilk kuruluşunda bulunan fakültelerden biridir. Dolayısıyla Van ilinde Ziraat Fakültesi'nin yer alması ve fakültenin uzun bir geçmişe ve deneyime sahip olması, Van ili ceviz sektörü için avantaj oluşturmaktadır. Özellikle YYÜ Ziraat Fakültesi'nin cevizin yanı sıra Van ilindeki bitkisel ve hayvansal üretime yönelik birçok araştırma vb. çalışması olması, sektörel gelişim için önemli bir avantajdır.

2.2.2. Zayıf Yönler

Bilinçsiz ve Plansız Üretim: Van ilindeki ceviz üretimi, diğer tarımsal ürünlerin üretiminde olduğu gibi bilinçsiz ve plansız yapılmaktadır. Özellikle ilçe düzeyindeki ceviz üretim göstergeleri incelendiğinde düşük verim alınan ilçelerde üretim yapıldığı, yüksek verim alınan ilçelerde ise düşük verim alınan diğer bitkisel ürünlerin yetiştirildiği görülmektedir. Ayrıca eski usulle yapılan ceviz yetiştiriciliği, verim, kalite vb. göstergeleri olumsuz etkilemektedir. Dolayısıyla diğer tarımsal ürünlerde olduğu gibi ceviz yetiştiriciliğinde de üretimin bilinçsiz ve plansız yapılması, Van ili için dezavantaj oluşturmaktadır.

Yetersiz İşbirliği ve Örgütlenme: Van ilinde diğer tarımsal ürünlerde olduğu gibi ceviz üretiminde de işbirliği ve örgütlenme düzeyi düşük kalmaktadır. Üretim miktarı yüksek olan ve Türkiye ortalamasına yakın verim alınan ceviz tarımına özel Van ilinde üretici birliği olmadığı gibi, yalnızca meyve üreticileri birliği bulunmaktadır. Mevcut birliklerin ve derneklerin faaliyetlerinin yetersiz kaldığı gözlenen Van ilinde aynı zamanda işbirliği kültürü de düşük kalırken, her üretici kendi ölçeği düzeyinde üretim yapmaktadır. Bu durum tohum, sulama vb. girdi maliyetlerini ve tüketiciye ulaşma, pazarlama vb. operasyonel maliyetleri artırmaktadır. Dolayısıyla işbirliği ve örgütlenme düzeyinin düşük kalması, Van ili ceviz yetiştiriciliği için olumsuz bir durumdur.

Yetersiz Destekleyici Faaliyetler: Aslında diğer tarımsal ürünler için de geçerli olan destekleyici faaliyetlerin zayıf olması, ceviz sektörü için de dezavantaj oluşturmaktadır. Van ili genelinde tarım ve gıda ürünlerinin ambalajlama, paketleme, depolama alanı, soğuk hava deposu gibi en önemli destekleyici faaliyetlere yönelik tesis sayısı yetersiz kalmaktadır. Bu durum üreticinin yalnızca ham-taze ceviz satışı yapmasını beraberinde getirirken, katma değeri ve elde edilen geliri düşük bırakmaktadır.

Yetersiz Tanıtım ve Pazarlama: Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması, aslında Van ilindeki bütün ekonomik faaliyetler için geçerli olan zayıf yön konumundadır. Van ilindeki üreticilerin tanınmaması ve markalaşamaması, fason üretimi beraberinde getirirken, elde edilebilecek geliri ve katma değeri, potansiyelin oldukça gerisinde bırakmaktadır.

Yetersiz Fiziksel Altyapı: Başta ulaşım olmak üzere enerji, haberleşme ve iletişim, içme suyu ve atık su gibi temel altyapıların yanı sıra ofis ve konut alanları, konaklama ve donatı alanları gibi fiziksel altyapı unsurları arasında yer alan üstyapılarda Van ilinin nicelik ve nitelik açıdan yetersiz olması, yalnızca ekonomik faaliyetleri aksatmamakta, aynı zamanda nitelikli işgücünün çekilmesine engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla fiziksel altyapının yetersiz kalması yalnızca ekonomik gelişimi sınırlamamakta, aynı zamanda yaşam kalitesi ve beşeri sermaye stokunu olumsuz etkilemektedir.

Kayıt Dışı Ekonomi: Van ilinin özellikle sınır il olması, Türkiye'nin diğer kentlerine göre kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin daha yoğun olmasını beraberinde getirmektedir. Örneğin kaçak tohum, kaçak hayvan vb. ticareti yapılan kayıt dışı ekonomik faaliyetler arasında yer almaktadır. Bu durum kaliteli ve nitelikli üretici ve üretim açısından oldukça yüksek dezavantaj oluşturmaktadır.

Düşük Teknoloji Kullanımı: Teknolojinin düşük seviyede kullanılması, Van ilindeki bütün ekonomik faaliyetler için geçerlidir. Aslında bu unsur, bilinçsiz ve plansız üretim ile paralellik gösteren bir durumdur. Makine, ekipman vb. teknolojik etmenlere önem verilmemesi ve üretimin eski usullere dayalı olarak yapılması, Van ilini verim ve yenilikçilik göstergelerinde geride bırakırken, elde edilebilecek gelir ve katma değeri sınırlamaktadır.

Parçalı Arazi Yapısı: Türkiye'nin bütün bölgeleri için geçerli olan parçalı arazi yapısı, Van ilinde de gözlenen olumsuz durumlar arasında yer almaktadır. Miras, anlaşmazlık vb. nedenlerle parçalanan araziler nedeniyle üretim parçalı ve kopuk bir şekilde yapılırken, bu durum üretim ve üretici ölçeğini düşük bırakmaktadır. Ayrıca bu durum verim, üretim miktarı, kalite vb. faktörleri de olumsuz etkilemektedir.

Yetersiz Gıda Sanayii: Ceviz taze ve ham olarak pazara sunulduğu ve tüketildiği gibi işlenerek kuruyemiş şeklinde gıda sanayiinde hammadde olarak kullanılmaktadır. Yağ vb. şeklinde işlenerek satılan kabuklu veya kabuksuz ceviz, taze olarak tüketiminden çok daha yüksek fiyata ve katma değere sahiptir. Ancak Van ilinde ceviz sektörüne özel kuruyemiş sanayii tesisi bulunmazken, mobilya vb. gibi cevizi kullanan sanayi tesisi sayısı düşük kalmaktadır. Bu durum ceviz sektörü açısından dezavantaj oluşturmaktadır.

2.2.3. Fırsatlar

Türkiye'nin Yüksek Ceviz Üretimi: Türkiye üretim miktarı bakımından dünyanın en büyük ceviz üreticileri arasında yer almaktadır. Nitekim Dünya Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) verilerine göre Türkiye en çok ceviz üretimi, gerçekleştiren 4. ülke konumunda olmakla birlikte dünya pazarında %5,7 gibi oldukça yüksek bir paya sahiptir. Bu açıdan Van ili, Türkiye'nin bu göstergelerini destekleyebilecek ve potansiyele sahip kentlerimiz arasında başı çekmektedir.

Cevizde Dış Ticaret Açığı: Ceviz, Türkiye'nin dış ticaret açığı verdiği stratejik ürünleri arasında yer almaktadır. Türkiye dünyanın önde gelen ceviz üreticisi olmakla birlikte arz talebi karşılamamakta ve ceviz ithalatı yapılmaktadır. 2013 yılı verilerine göre Türkiye 91 milyon USD ile dünyada en çok kabuklu ceviz ithal eden 4. ülke olmuş ve ceviz dış ticaretinde 90 milyon USD açık vermiştir. Ceviz sektöründe iç talebin ve ithalatın yüksek olması, Van ili için avantaj oluşturmaktadır.

Büyüyen Gıda Sektörü: Türkiye, dünyanın önemli tarımsal üretim merkezlerinden biri olmasının yanı sıra artan nüfusu vb. faktörler nedeniyle tarım ve gıda sektörü sürekli büyüyen bir ülkedir. Son 10 yılda tarım ve gıda sektörünün yıllık ortalama büyüme hızı pek çok sektörü geride bırakırken, gelecek dönem açısından da bu durumun süreciğinin beklenmesi önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Teşvikler ve Vizyon 2023 Hedefleri: Başta Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olmak üzere devletin tarım sektörüne yönelik teşvikleri oldukça yüksek düzeydedir. Türkiye'nin tarım desenin sebze ve meyvecilik alanında geliştirilmesi planlanırken, Türkiye 2023 yılında dünyanın en büyük

5 tarım üreticisinden biri olmayı hedeflemektedir. Ayrıca teşvik paketlerinde Van ili, 6. Bölge'de yer alması nedeniyle sübvansiyonların oldukça yüksek olduğu bir il konumundadır. Yatırımların büyük bir kısmı, devlet tarafından sübvanse edilmektedir. Bu kapsamda Van ili, oldukça önemli bir fırsat taşıyan kentlerimiz arasında yer almaktadır.

Organik Tarım: Yalnızca Türkiye'de değil, dünya genelinde son yıllarda organik tarıma ve organik tarım ürünlerine ilginin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında bu trendin gelecekte de artarak süreciği beklenmektedir. Ayrıca organik tarım ve organik tarım ürünleri, tarım sektöründe katma değeri en yüksek üretim ve ürün şekli olarak kabul edilmektedir. Dünya genelinde organik tarım ürünlerine talebin artması ve organik tarımın katma değerinin yüksek olması, organik tarıma en elverişli kentler arasında yer alan Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

2.2.4. Tehditler

Öngörülemeyen İklimsel Olaylar: Son yıllarda küresel ısınma vb. nedenlerden dolayı iklimsel özelliklerde değişim gözlenmektedir. Bu nedenle kuraklık, sel, don gibi iklimsel olaylar sıkça yaşanır hale gelmiştir. Bahsi geçen bu iklimsel olaylar, tarım sektörünü üretim miktarı, verim, kalite, talep, fiyat vb. pek çok açıdan oldukça olumsuz etkilemektedir. Bu durum üreticinin zarar etmesi, pazarın daralması vb. olumsuzlukları beraberinde getirmektedir.

Tarım Sektörüne Azalan İlgi: Türkiye genelinde son yıllarda tarım sektörü büyümekle birlikte, tarım sektörünün milli gelirden aldığı pay, istihdamdaki payı vb. göstergelerinde gerileme söz konusudur. Dolayısıyla geçmişe nazaran tarım sektöründe daha az kişi çalışmakta, kırsal nüfus azalırken kentler yüksek derecede göç almaktadır. Bu durum Türkiye genelinde olduğu gibi Van ilinde de yeni neslin ve gençlerin tarımsal faaliyetler yerine diğer sektörlerde çalışmak istemesini, diğer sektörlerde istihdam edilmesini ve birçok bölgede tarımsal üretimin azalmasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla tarım sektörüne ilginin azalması, Van ili için tehdit oluşturmaktadır.

Güvenlik Sorunu: Van ili geçmiş dönemde yaşanan sorunlar nedeniyle hala güvensiz bir bölge olarak görülmektedir. Özellikle son 4-5 yılda atılan adımlar ve sonrasında başlatılan çözüm süreci ile güvenlik sorunu büyük ölçüde giderilse de, bu alandaki tedirginlik devam etmektedir. Bu durum yalnızca ceviz sektörüne yönelik değil, aynı zamanda diğer yatırım alanları için de tehdit oluşturan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca yapılan saha çalışmalarına göre mevcut durumda geçmişe göre yüksek düzeyde iyileşme görülmekle birlikte çözüm sürecinin net olmaması nedeniyle endişe vb. durumların devam ettiği gözlenmektedir.

Fiyat İstikrarsızlığı: İklimsel olayların yanı sıra özellikle aracılar, manipülasyonlar vb. nedenlerle gerek tohum vb. girdilerde gerekse de tarımsal ürünlerde meydana gelen fiyat istikrarsızlığı, üretim miktarı, verim, kalite vb. göstergelerde de istikrarsızlığı beraberinde getirmektedir. Türkiye genelinde de geçerli olan bu durum Van ilinde de gözlenmektedir.

Sübvansiyon Baskısı: Avrupa Birliği (AB) sürecinde olan Türkiye, birçok uluslararası örgüt ile de ekonomik, ticari, siyasi vb. açılardan işbirliği yapmaktadır. Bu işbirlikleri ve AB süreci, yasal, yapısal vb. alanlara oldukça olumlu yansımakla birlikte tarım sektörüne baskıyı da beraberinde getirmektedir. AB ve dünya ülkelerine göre Türkiye'de tarım sektörünün milli gelirden aldığı payın yüksek olması nedeniyle uluslararası işbirliklerinin Türkiye'de tarım sektörüne yönelik teşviklerin, sübvansiyonların vb. azaltılması talebi bulunmaktadır.

Tablo B-7: Van İli Ceviz Sektörü SWOT Matrisi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
-Ekolojik koşullar ve iklimin uygun olması -Bölgede kirlenmenin düşük, temiz kaynakların yüksek olması ve jeotermal sahaların olması -Ceviz üretim miktarının yüksek olması -Türkiye geneline yakın verim alınması -Çeşitli türlerin yetiştirilebilmesi -İşgücünün maliyetlerinin düşük olması -Mevcut ve potansiyel tarım arazilerinin fazla olması -Van iline 2 saatlik mesafede 500 milyona yakın nüfus olması -Tarımsal faaliyetlerin yoğun olması nedeniyle tarım üretiminde tecrübeli olunması -YYÜ'de Ziraat Fakültesi'nin olması	-Üretimin bilinçsiz ve plansız yapılması -İşbirliği ve örgütlenme düzeyinin düşük ve yetersiz kalması -Ambalajlama, depolama vb. destekleyici tesislerin düşük ve yetersiz kalması -Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması -Fiziksel altyapının nicelik ve niteliğinin zayıf olması -Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin diğer illere göre yüksek olması -Teknolojiden yeterince yararlanılmaması -Parçalı arazi yapısının olması -Cevizin işleneceği (kuruyemiş vb.) sanayi tesisinin olmaması
Fırsatlar	**Tehditler**
-Türkiye'nin dünya ceviz üretiminde söz sahibi ülke olması -Ceviz ithalatının yüksek olması ve dış ticaret açığı verilmesi -Türkiye gıda sektörünün yüksek büyüme hızına sahip olması -Tarım ve gıda sektörüne yönelik teşviklerin yüksek olması ve Van ilinin en avantajlı bölge olan 6.Bölge'de yer alması -Türkiye'nin 2023 yılında dünyanın en büyük 5 tarımsal üreticiden biri olmayı hedeflemesi -Türkiye ve dünya genelinde organik tarım ve tarım ürünlerine ilginin artması	-Kuraklık, sel, don gibi iklimsel olayların artması -Tarım sektörüne ilginin azalması ve kırsal nüfusun kente göç etmesi -Bölgeye yönelik güvensizlik algısının hala hakim olması ve gelecek için belirsizlik teşkil etmesi -Tarım ve tarımsal ürünlerde fiyat istikrarsızlığının yüksek olması -Türkiye'ye yönelik tarımsal teşvik ve sübvansiyonların azaltılması için baskı yapılması

2.3. Patates Sektörü SWOT Analizi

Van ili ve ilçelerindeki patates sektörünün SWOT Analizi yapıldığında güçlü yönler olarak temiz kaynaklar, verimlilik, gıda sanayii, işgücü, tarım arazisi, coğrafi konum, tarım kültürü ve üniversite öne çıkmaktadır. Zayıf yönler ise sulama, tohum, bilinçsiz ve plansız üretim, işbirliği ve örgütlenme, destekleyici faaliyetler, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, fiziksel altyapı, kayıt dışı ekonomi, teknoloji, arazi yapısı şeklinde sıralanmaktadır. Fırsat olarak gıda sektörünün büyüme hızı, teşvikler, Vizyon 2023 ve organik tarım ilgisi karşımıza çıkarken, iklimsel olaylar, tarım sektörü ilgisi, güvensizlik ortamı, fiyat istikrarsızlığı, teşvik ve sübvansiyonlar üzerindeki baskı, Van ili patates sektörüne yönelik tehdit oluşturmaktadır.

2.3.1. Güçlü Yönler

Temiz Kaynaklar: Bitkisel üretim faaliyetlerinin diğer illere göre daha düşük yoğunlukta yapılması, Van ilinde gübreleme, ilaçlama gibi kimyasal ya da katkı maddelerinin daha düşük olmasına imkan sağlarken, bu durum toprak, su vb. doğal kaynakların kirlenme düzeyini oldukça düşük bırakmaktadır. Dolayısıyla Van ili ve ilçelerinde doğal kaynakların diğer illere göre çok daha temiz ve düşük kirlilik düzeyi bulunmaktadır. Bunun yanında patates, uzun yıllar ekimi yapılan topraklarda kimyasal kirlenme vb. durumlara neden olmaktadır. Bu açıdan Nevşehir, Niğde illeri gibi patates üretiminin yoğun olduğu bölgelerde toprak kirlenmesi ve düşük verim alınması söz konusudur. Dolayısıyla Van ili ve ilçelerinde doğal kaynakların diğer illere göre çok daha temiz ve kirliliğinin çok daha düşük olması, organik tarım için önemli bir avantaj oluştururken, bu durum aynı zamanda yeni patates ekim alanına ihtiyaç duyan Türkiye için de önem taşımaktadır.

Yüksek Verim: Van ilinde il ölçeğinde patates üretiminde Türkiye ortalamasına göre verim düşük kalsa da bazı ilçelerde verim Türkiye ortalamasına yakın düzeyde bulunmaktadır. Başkale, Çaldıran, Erciş ve Saray ilçelerinde Türkiye ortalamasına yakın verim elde edilmektedir. Van ilçelerinde Türkiye ortalamasına çok yakın verim elde etmesi, düşük verim alınan diğer bitkisel ürünlere göre patates sektörü açısından oldukça öneli bir avantaj sağlamaktadır.

Gelişen Gıda Sanayii: Patates ham olarak tüketime sunulduğu gibi gıda sanayiinde işlenerek cips, nişasta, dondurulmuş gıda vb. ürünler elde edilmektedir. Özellikle cips sanayii, patates sektörü için yüksek önem taşımaktadır. Cipsler paket halinde tüketime sunulmakla birlikte dondurulmuş patates, fast food gıda zincirlerinin en temel hammaddesidir. Bu açıdan Van ilinde cips ve doldurulmuş patates fabrikası bulunması, patates sektörünün değer zinciri açısından avantaj sağlamaktadır.

Ucuz İşgücü: Van ili, Türkiye'nin diğer kentlerine göre ucuz işgücü olanaklarına sahiptir. TÜİK işgücü maliyetleri istatistiklerine göre Van ilinin de yer aldığı Ortadoğu Anadolu Bölgesi, en ucuz işgücüne sahip bölgedir. Bu durum özellikle üretim maliyetlerini azaltırken, Van iline önemli bir maliyet avantajı sağlamaktadır.

Tarım Arazisi Varlığı: Tarımsal arazi büyüklüğü bakımından Türkiye'nin 27. ili konumundaki Van ilinde aynı zamanda 57 bin hektarın üzerinde tarıma elverişli olmasına rağmen kullanılmayan arazi bulunmaktadır. Dolayısıyla üretim için gerekli olan arazi varlığı bakımından Van ili önemli bir avantaja ve potansiyele sahiptir.

Coğrafi Konum: Van ili Marmara Bölgesi, İstanbul, İzmir vb. iç pazara uzak bir konumda olsa da özellikle dış ticaret açısından Türkiye'nin en avantajlı kentleri arasında yer almaktadır. İran'a komşu olan Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfus bulunmaktadır. Bunlar içerisinde Rusya, Mısır, Lübnan, Suriye, Irak, Kazakistan, Azerbaycan vb. ülkeler, dünya genelinde en çok patates ithalatı yapan ülkeler arasında yer almaktadır.

Tarım Kültürü: Van ili Türkiye'nin tarıma dayalı ekonomisi olan kentlerinden biridir. Nitekim TÜİK bölgesel istatistiklere göre Türkiye genelindeki gayri safi katma değerde tarım sektörünün payı, Van ilinin de yer aldığı TRB2 Bölgesi'nin gayri safi katma değerinde tarım sektörünün aldığı paydan düşüktür. Ayrıca istihdamın büyük bir kısmını da yine tarım sektörü oluşturmaktadır. Bu bağlamda tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapılması, bilgi, tecrübe, deneyim vb. açılardan Van iline avantaj sağlamaktadır.

Üniversite: Van ilinde yer alan ve 1982 yılında kurulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında bulunmaktadır. YYÜ'de yer alan Ziraat Fakültesi, üniversitenin ilk kuruluşunda bulunan fakültelerden biridir. Dolayısıyla Van ilinde Ziraat Fakültesi'nin yer alması ve fakültenin uzun bir geçmişe ve deneyime sahip olması, Van ili patates sektörü için avantaj oluşturmaktadır. Bunun yanında YYÜ Ziraat Fakültesi ve bağlı akademik birimlerin patates sektörüne yönelik birçok araştırma vb. akademik çalışması olması-çalışmaları devam etmesi, patates sektörü için olumlu bir durumdur.

2.3.2. Zayıf Yönler

Yetersiz Sulama: Patates, suyu seven bitkiler arasında yer almaktadır. Van ilinde bazı bölge ve ilçeler, sulama açısından avantajlı olmakla birlikte il genelinde sulanabilir tarım arazisinin düşük olması, oldukça su isteyen patates bitkisinin yetiştiriciliği için dezavantaj oluşturmaktadır. Bu çerçevede tarım arazilerinde sulanabilir alanların artırılması patates tarımı için önem taşımaktadır.

Yabancı Tohum: Patatesin gen kaynağı olarak Güney Amerika Kıtası bilinmektedir. Bunun yanında Türkiye, birçok bitkide gen merkezi olmakla birlikte gen merkezi olmadığı ürünlerde de tohum üretimi yapabilmektedir. Ancak bu durum patates için geçerli değildir. Türkiye patates tohumunda tamamen dışa bağımlı bir ülkedir. Benzer şekilde Van ili de gen merkezi olmadığı için hammadde bağımlılığı nedeniyle dezavantajlı konumdadır.

Bilinçsiz ve Plansız Üretim: Van ilindeki patates üretimi, diğer tarımsal ürünlerin üretiminde olduğu gibi bilinçsiz ve plansız yapılmaktadır. Özellikle düşük verim alınan ilçelerde üretim yapıldığı, yüksek verim alınan ilçelerde ise verimi düşük olan diğer ürünlerin yetiştirildiği görülmektedir. Ayrıca eski usulle yapılan patates yetiştiriciliği, verim, kalite vb. göstergeleri olumsuz etkilemektedir. Bu durum Van ili için dezavantaj oluşturmaktadır.

Yetersiz İşbirliği ve Örgütlenme: Van ilinde diğer tarımsal ürünlerde olduğu gibi patates üretiminde de işbirliği ve örgütlenme düzeyi düşük kalmaktadır. Nitekim Van ilinde patates üretici birliği bulunmamaktadır. Mevcut diğer birliklerin ve derneklerin faaliyetlerinin yetersiz kaldığı gözlenen Van ilinde aynı zamanda işbirliği kültürü düşük düzeyde kalırken, her üretici tek başına kendi ölçeği düzeyinde üretim yapmaktadır. Bu durum tohum, sulama vb. girdi maliyetlerini artırırken, aynı zamanda tüketici-müşteriye ulaşılması, pazarlama vb. Vanlı üreticileri geride bırakmaktadır. Bu durum gerek maliyet gerekse de pazara ulaşma konusunda Van ili için dezavantaj oluşturmaktadır.

Yetersiz Destekleyici Faaliyetler: Aslında diğer tarımsal ürünler için de geçerli olan destekleyici faaliyetlerin zayıf olması, patates sektörü için de önemli bir dezavantaj oluşturmaktadır. Van ili genelinde tarım ve gıda ürünlerinin ambalajlama, paketleme, depolama-soğuk hava depolama gibi en önemli destekleyici faaliyetlere yönelik tesis sayısı yetersiz kalmaktadır. Bu durum katma değeri ve elde edilen geliri düşük bırakmaktadır.

Yetersiz Tanıtım ve Pazarlama: Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması, Van ilindeki bütün ekonomik faaliyetler için geçerli olan bir diğer zayıf yöndür. Van ilindeki üreticilerin tanınmaması ve markalaşamaması, fason üretimi beraberinde getirirken, elde edilebilecek geliri ve katma değeri, potansiyelin oldukça gerisinde bırakmaktadır. Özellikle yapılan bilimsel test sonuçlarında başta Başkale olmak üzere toprakların patates ekimine diğer bölgelere göre çok daha uygun olduğu tespit edilmesine rağmen bu durumun yatırımcı tarafından bilinmemesi, potansiyel yatırım miktarını düşük bırakmakta ve potansiyelin değerlendirilememesini beraberinde getirmektedir.

Yetersiz Fiziksel Altyapı: Başta ulaşım olmak üzere enerji, haberleşme ve iletişim, içme suyu ve atık su gibi temel altyapıların yanı sıra ofis ve konut alanları, konaklama ve donatı alanları gibi fiziksel altyapının unsurları arasında yer alan üstyapılarda Van ilinin nicelik ve nitelik açıdan yetersiz olması, yalnızca ekonomik faaliyetleri aksatmamakta, aynı zamanda nitelikli işgücünün çekilmesine engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla yaşam kalitesini ve beşeri sermayeyi olumsuz etkileyen yetersiz fiziksel altyapı koşulları, aynı zamanda ekonomik gelişimi sınırlamaktadır.

Kayıt Dışı Ekonomi: Van ilinin özellikle sınır il olması, Türkiye'nin diğer kentlerine göre kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin daha yoğun olmasını beraberinde getirmektedir. Örneğin kaçak tohum, kaçak hayvan vb. ticareti yapılan kayıt dışı ekonomik faaliyetler arasında yer almaktadır. Bu durum kaliteli ve nitelikli üretici ve üretim açısından oldukça yüksek dezavantaj oluşturmaktadır. Özellikle tohum bakımından dışa bağımlı olunan patates yetiştiriciliğinde kaçak tohum vb. durumların yüksek olması, sektöre yönelik zayıflığı daha da arttırmaktadır.

Düşük Teknoloji Kullanımı: Teknolojinin düşük seviyede kullanılması, Van ilindeki bütün ekonomik faaliyetler için geçerlidir. Aslında bu unsur, bilinçsiz ve plansız üretim ile paralellik gösteren bir durumdur. Makine, ekipman vb. teknolojik etmenlere önem verilmemesi ve üretimin eski usullere dayalı olarak yapılması, basınçlı sulama vb. tekniklerin kullanılmaması veya kullanım oranının düşük kalması vb. etkenler, Van ilini verimlilik ve yenilikçilik göstergelerinde geride bırakırken, elde edilebilecek gelir ve katma değeri düşük bırakmaktadır.

Parçalı Arazi Yapısı: Türkiye'nin bütün bölgeleri için geçerli olan parçalı arazi yapısı, Van ilinde de gözlenen olumsuz durumlar arasında yer almaktadır. Miras, anlaşmazlık vb. nedenlerle parçalanan araziler nedeniyle üretim parçalı ve kopuk bir şekilde yapılırken, üretim ve üretici ölçeği düşük kalmaktadır. Ayrıca bu durum verim, üretim miktarı, kalite vb. faktörleri de olumsuz etkilemektedir.

2.3.3. Fırsatlar

Büyüyen Gıda Sektörü: Türkiye, dünyanın önemli tarımsal üretim merkezlerinden biri olmasının yanı sıra artan nüfusu vb. faktörler nedeniyle tarım ve gıda sektörü sürekli büyüyen bir ülkedir. Son 10 yılda tarım ve gıda sektörünün yıllık ortalama büyüme hızı pek çok sektörü geride bırakırken, gelecek dönem açısından da bu durumun süreceğinin beklenmesi önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Teşvikler ve Vizyon 2023 Hedefleri: Başta Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olmak üzere devletin tarım sektörüne yönelik teşvikleri oldukça yüksek düzeydedir. Türkiye 2023 yılında dünyanın en büyük 5 tarım üreticisinden biri olmayı hedeflemektedir. Ayrıca teşvik paketlerinde Van ili, 6.Bölge'de yer alması nedeniyle sübvansiyonların çok yüksek olduğu bir ildir. Yatırımların büyük bir kısmı, devlet tarafından sübvanse edilmektedir. Bu kapsamda Van ili, oldukça önemli bir fırsat taşıyan kentlerimiz arasında yer almaktadır.

Organik Tarım: Yalnızca Türkiye'de değil, dünya genelinde son yıllarda organik tarıma ve organik tarım ürünlerine ilginin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında bu trendin gelecekte de artarak süreciği beklenmektedir. Ayrıca organik tarım ve organik tarım ürünleri, katma değeri en yüksek üretim ve ürün şeklindedir. Dünya genelinde organik tarım ürünlerine talebin artması ve organik tarımın katma değerinin yüksek olması, organik tarıma en elverişli kentler arasında yer alan Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

2.3.4. Tehditler

Öngörülemeyen İklimsel Olaylar: Son yıllarda küresel ısınma vb. nedenlerden dolayı iklimsel özelliklerde değişim gözlenmektedir. Bu nedenle kuraklık, sel, don gibi iklimsel olaylar sıkça yaşanır hale gelmiştir. Bahsi geçen bu iklimsel olaylar, tarım sektörünü üretim miktarı, verimlilik, kalite, talep, fiyat vb. pek çok açıdan oldukça olumsuz etkilemektedir. Bu durum üreticinin zarar etmesi, pazarın daralması vb. olumsuzlukları beraberinde getirmektedir.

Tarım Sektörüne Azalan İlgi: Türkiye genelinde son yıllarda tarım sektörü büyümekle birlikte, tarım sektörünün milli gelirden aldığı pay, istihdamdaki payı vb. göstergelerinde gerileme söz konusudur. Dolayısıyla geçmişe nazaran tarım sektöründe daha az kişi çalışmakta, kırsal nüfus azalırken kentler yüksek derecede göç almaktadır. Bu durum Türkiye genelinde olduğu gibi Van ilinde de yeni neslin ve gençlerin tarımsal faaliyetler yerine diğer sektörlerde çalışmak istemesini, diğer sektörlerde istihdam edilmesini ve birçok bölgede tarımsal üretimin azalmasını beraberinde getirmektedir. Tarım sektörüne ilginin azalması, patates sektörü için dezavantaj oluşturmaktadır.

Güvenlik Sorunu: Van ilinin de yer aldığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, geçmiş dönemde yaşanan sorunlar nedeniyle hala güvensiz bölgeler olarak görülmektedir. Özellikle son 4-5 yılda atılan adımlar ile oldukça güvenli bölgeler haline gelse de hala daha geçmişteki algıda bir

değişiklik gözlenmemektedir. Bu durum yalnızca patates sektörü için değil Van ili genelindeki yatırımlar için tehdit oluşturan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca yapılan saha çalışmalarına göre mevcut durumda geçmişe göre yüksek düzeyde iyileşme görülmekle birlikte çözüm sürecinin net olmaması nedeniyle endişe vb. durumların devam ettiği gözlenmektedir. Dolayısıyla güven ortamının iyileştirilmesi, yalnızca patates sektörü için değil Van ilinin kalkınması için önemli bir unsurdur.

Fiyat İstikrarsızlığı: İklimsel olayların yanı sıra özellikle aracılar, manipülasyonlar vb. nedenlerle gerek tohum vb. girdilerde gerekse de tarımsal ürünlerde meydana gelen fiyat istikrarsızlığı, üretim miktarı, verimlilik, kalite vb. göstergelerde de istikrarsızlığı beraberinde getirmektedir. Türkiye genelinde geçerli olan bu durum Van ilinde de gözlenmektedir.

Sübvansiyon Baskısı: Avrupa Birliği (AB) sürecinde olan Türkiye, birçok uluslararası örgüt ile de ekonomik, ticari, siyasi vb. açılardan işbirliği yapmaktadır. Bu işbirlikleri ve AB süreci, yasal, yapısal vb. alanlara oldukça olumlu yansımakla birlikte tarım sektörüne baskıyı da beraberinde getirmektedir. AB ve dünya ülkelerine göre Türkiye'de tarım sektörünün milli gelirden aldığı payın yüksek olması nedeniyle uluslararası işbirliklerinin Türkiye'de tarım sektörüne yönelik teşviklerin, sübvansiyonların vb. azaltılması talebi bulunmaktadır.

Tablo B-8: Van İli Patates Sektörü SWOT Matrisi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
-Özellikle bölgedeki toprakların kirlenme düzeyinin düşük olması ve bölgede jeotermal sahaların olması -Birçok ilçede Türkiye geneline yakın verim alınması -Cips ve dondurulmuş patates fabrikasının olması -İşgücünün maliyetlerinin diğer bölgelere göre düşük olması -Mevcut ve potansiyel tarım arazilerinin fazla olması -Van iline 2 saatlik mesafede 500 milyona yakın nüfus olması -Tarımsal faaliyetlerin yoğun olması nedeniyle tarım üretiminde tecrübeli olunması -YYÜ'de Ziraat Fakültesi'nin olması	-Sulanabilir tarım alanlarının düşük olması -Tohumda dışa bağımlı olunması -Üretimin bilinçsiz ve plansız yapılması -İşbirliği ve örgütlenme düzeyinin düşük ve yetersiz kalması -Ambalajlama, depolama vb. destekleyici tesislerin düşük ve yetersiz kalması -Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması -Fiziksel altyapının nicelik ve niteliğinin zayıf olması -Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin diğer illere göre yüksek olması -Teknolojiden yeterince yararlanılmaması -Parçalı arazi yapısının olması
Fırsatlar	**Tehditler**
-Türkiye gıda sektörünün yüksek büyüme hızına sahip olması -Tarım ve gıda sektörüne yönelik teşviklerin yüksek olması ve Van ilinin en avantajlı bölge olan 6.Bölge'de yer alması -Türkiye'nin 2023 yılında dünyanın en büyük 5 tarımsal üreticiden biri olmayı hedeflemesi -Türkiye ve dünya genelinde organik tarım ve tarım ürünlerine ilginin artması	-Kuraklık, sel, don gibi üretime zarar veren iklimsel olayların artması -Tarım sektörüne ilginin azalması ve kırsal nüfusun kente göç etmesi -Bölgeye yönelik güvensizlik algısının hala hakim olması ve gelecek için belirsizlik teşkil etmesi -Tarım ve tarımsal ürünlerde fiyat istikrarsızlığının yüksek olması -Türkiye'ye yönelik tarımsal teşvik ve sübvansiyonların azaltılması için baskı yapılması

2.4. Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Sektörü SWOT Analizi

Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetleri (gerek yetiştiricilik ve yetiştirme koşulları gerekse de et ve et ürünleri veya süt ve süt ürünleri vb. nihai ürünlerinin ortak olması açısından) birbirlerine benzeyen ekonomik faaliyetlerdir. Bu kapsamda büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık sektörlerinin SWOT Analizi birlikte ele alınmış ve her iki alt sektör tek sektör olarak incelenmiştir. Bunun yanında alt sektörler bazında tespit edilen unsurlara spesifik olarak ilgili maddelerde ilgili alt sektöre atıflar yapılmış şekilde yer verilmektedir.

Van ili ve ilçelerindeki büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın güçlü yönlerine bakıldığında hayvan sayısı, küçükbaş hayvan ırkı, üretim miktarı, verim, yem bitkileri ve yem sanayii, çayır ve mera, ucuz işgücü, coğrafi konum, tarım kültürü, üniversite öne çıkmaktadır. Büyükbaş hayvan ırkı ve suni tohumlama, bilinçsiz ve plansız üretim, bakım ve besleme, yem bitkileri ve mera, işbirliği ve örgütlenme, destekleyici tesisler, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, fiziksel altyapı, kayıt dışı ekonomi, teknoloji ve ekipman, mikro işletme yapısı ve gıda sanayii ise Van ilinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine yönelik zayıf yönlerin başında gelmektedir.

Fırsatlar Türkiye'nin hayvancılık sektörü, dış ticaret açığı, gıda sektörü, teşvikler, Vizyon 2023 hedefleri, organik tarım ve AB müktesebatı şeklinde sıralanırken, iklimsel olaylar, tarım ilgisi, güvensizlik ortamı, fiyat istikrarsızlığı ve ithalat, teşvik baskısı büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık sektörlerini tehdit etmektedir.

2.4.1. Güçlü Yönler

Yüksek Hayvan Sayısı: Van ili Türkiye'de hayvancılık faaliyetlerinin en yoğun olarak yapıldığı iller arasında yer almaktadır. Nitekim Van ili hayvan sayısı-hayvan varlığı bakımından ilk sıralarda yer almaktadır. Özellikle Van ilinin küçükbaş hayvan varlığında daha avantajlı olduğu görülmektedir. Yerli ırk sığır sayısında ilk beş sırada yer alan Van ili, koyunculukta ise Türkiye'nin açık ara lider kenti konumundadır. Türkiye genelindeki koyunların yaklaşık %8'i Van ilinde bulunmaktadır. Bu durum Van ili için önemli bir avantajdır.

Gen Kaynakları: Türkiye genelinde birçok küçükbaş hayvan ırkı bulunmaktadır. Türkiye'nin önde gelen genleri arasında yer alan Norduz ırkı, Van iline (Gürpınar ilçesi) özgü ve anavatanı Van ili olan koyun türüdür. Yüzüncü Yıl Üniversitesi başta olmak üzere bilgi üreten kurum ve kuruluşlar tarafından yapılan bilimsel araştırma ve diğer çalışmalara göre Norduz ırkı, verim, süt kalitesi vb. açıdan avantajlı durumdadır. Bunun yanında Van ilinde Akkaraman, Morkaraman gibi diğer ırklar da uyumlu ve rahat bir şekilde yetiştirilebilmektedir. Dolayısıyla Van ili gen bakımından avantajlı kentler arasındadır.

Yüksek Üretim Miktarı: Hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen nihai ürünler süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünleridir. Van ili özellikle süt ve süt ürünleri üretim miktarında avantajlı bir konumdadır. Büyükbaş hayvancılık kapsamında yerli ırk süt üretiminde ilk beş arasında ve melez ırk süt üretiminde

orta sıralarda yer alan Van ili, küçükbaş hayvancılık kapsamında ise koyun sütü üretiminde lider kent konumundadır. Bunun yanında Van ili keçi sütü üretiminde de 8. sıra ile yine Türkiye'nin rekabetçi kentleri arasında bulunmaktadır. Ayrıca küçükbaş yün, kıl, tiftik üretiminde de Van ilinin ilk sıralarda olduğu görülmektedir. Kırmızı et üretiminde ise Van ili büyükbaş hayvancılıkta orta sıralarda, küçükbaş hayvancılıkta ise üst sıralarda bulunmaktadır. Dolayısıyla Van ili başta küçükbaş hayvancılık olmak üzere hayvancılık faaliyetlerinde üretim miktarı bakımından avantajlı kentlerimiz arasında yer almaktadır.

Yüksek Verim: Van il ölçeğinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ürünleri üretiminde Türkiye ortalamasının üzerinde veya Türkiye ortalamasına yakın verim elde etmektedir. Büyükbaş hayvancılık kapsamında yerli ırk sığırcılık, küçükbaş hayvancılık kapsamında ise koyun ve keçi sütü üretiminde Türkiye ortalamasının üzerinde verim alan Van ili, diğer bütün hayvansal üretim göstergelerinde (süt, et, kıl vb.) Türkiye ortalamasına yakın verim değerine sahiptir. Bunun yanında hayvansal üretim yapılan bütün ilçelerdeki verim düzeyi, Türkiye ortalamasının üzerinde veya ortalamaya yakın bir değerde bulunmaktadır.

Gelişmiş Yem Bitkileri ve Yem Sanayii: Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin en temel girdisi yemdir. Ayrıca yem, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerindeki maliyetlerin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Mevcut durumda yem bitkileri, Van ilinde en fazla alanda yetiştiriciliği yapılan tarımsal ürün konumundadır. Bunun yanında yonca ve korunga gibi yem bitkilerinde Van ili, üretim miktarı bakımından Türkiye'nin önde gelen illeri arasında yer almaktadır. Ayrıca yem bitkileri tarımının yüksek olması, Van ilinde yem bitkileri sanayiinin de geliştirmiş olmasını beraberinde getirmiştir. Nitekim Van ilindeki gıda sanayiinde birçok yem fabrikası bulunmaktadır. Bu bağlamda Van ili yem bitkileri ve yem sanayii açısından avantajlı konumdadır.

Çayır ve Mera Varlığı: Çayır ve meralar, hayvan otlatılması, dolayısıyla hayvan beslenmesinde önem teşkil etmektedir. Van ili çayır ve mera alanları bakımından oldukça zengin illerimiz arasında yer almaktadır. Nitekim Van ilindeki arazi varlığının %65'i çayır ve mera alanlarından oluşmaktadır. Bu çerçevede yem bitkilerinin dışında Van ili hayvan beslemesi açısından önem taşıyan çayır ve mera olanakları bakımından oldukça avantajlı bir kenttir.

Ucuz İşgücü: Van ili, Türkiye'nin diğer kentlerine göre ucuz işgücü olanaklarına sahiptir. TÜİK işgücü maliyetleri istatistiklerine göre Van ilinin de yer aldığı Ortadoğu Anadolu Bölgesi, en ucuz işgücüne sahip bölgedir. Bu durum özellikle üretim maliyetlerini azaltırken, Van iline önemli bir maliyet avantajı sağlamaktadır.

Coğrafi Konum: Van ili Marmara Bölgesi, İstanbul, İzmir vb. iç pazarlara uzak bir konumda olsa da özellikle dış ticaret açısından Türkiye'nin en avantajlı kentleri arasında yer almaktadır. İran'a komşu olan Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfus bulunmaktadır. Bunlar içerisinde İran, Irak, Mısır, İsrail, İran, Suudi Arabistan, Lübnan, Rusya, Kazakistan, Katar vb. ülkeler, dünya genelinde en çok hayvansal ürün ithal eden ülkeler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla Van ilinin coğrafi konumu, pazar olanakları açısından önemli bir avantajdır.

Tarım Kültürü: Van ili Türkiye'nin tarıma dayalı ekonomisi olan kentlerinden biridir. Nitekim TÜİK bölgesel istatistiklere göre Türkiye genelindeki gayri safi katma değerde tarım sektörünün payı, Van ilinin de yer aldığı TRB2 Bölgesi'nin gayri safi katma değerinde tarım sektörünün aldığı paydan düşüktür. Ayrıca istihdamın büyük bir kısmını da tarım sektörü oluşturmaktadır. Bu bağlamda tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapılması, bilgi, tecrübe, deneyim vb. açılardan Van iline avantaj sağlamaktadır.

Üniversite: Van ilinde yer alan ve 1982 yılında kurulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında bulunmaktadır. YYÜ'de yer alan Ziraat Fakültesi ve Veteriner Fakültesi, üniversitenin ilk kuruluşunda bulunan fakülteler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla Van ilinde Ziraat ve Veteriner fakültelerinin yer alması ve bu fakültelerin uzun bir geçmişe ve deneyime sahip olması, Van ili hayvancılık sektörü için avantaj oluşturmaktadır. Bunun yanında YYÜ Ziraat ve Veteriner fakültelerinin Van ilindeki hayvancılık faaliyetlerine yönelik çalışmalarının yoğun olması önemli bir avantajdır.

2.4.2. Zayıf Yönler

Büyükbaş Hayvan Irkı Dağılımı: Van ilinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine yönelik zayıf yönlerin başında özellikle büyükbaş hayvancılığın yerli ırka dayalı olarak yapılması gelmektedir. Nitekim Türkiye'nin önde gelen hayvansal üretim merkezleri olan Konya, Balıkesir vb. illerde sığırcılık kültür ve melez ırklarına dayalı olarak yapılırken, Van ilindeki sığırcılığın büyük bir çoğunluğu yerli ırka dayanmaktadır. Dolayısıyla süt ve et ürünleri açısından verimliliği yerli ırka göre üstün olan kültür ırkı sığırcılığın Van ilinde gelişmemiş ve düşük yoğunlukta yapılıyor olması, Van ili büyükbaş hayvancılığına yönelik önde gelen dezavantajlar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda Van ili sığırcılık faaliyetlerinde yerli ırk yerine kültür ve melez ırkların geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Yetersiz Suni Tohumlama: Van ilinde özellikle büyükbaş hayvancılıkta yerli ırka dayalı yetiştiriciliğin yapılmasına neden olan faktörlerden biri, tohumlama ve ırk ıslah çalışmalarının tamamlanmamasıdır. Besiciler ve üreticilerin tohumlamaya önem vermemesi, bu konulardaki bilgi düzeylerinin düşük kalması, istenilen türde kültür ırkı hayvan tohumuna ulaşımda zorluklar ile karşı karşıya kalınması vb. faktörler, suni tohumlama ve ırk ıslahını olumsuz etkilerken, bu durum Van ili için dezavantaj oluşturmaktadır.

Bilinçsiz ve Plansız Üretim: Van ilinde diğer tarımsal faaliyetlerde olduğu gibi bilinçsiz ve plansız üretim, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin de öne çıkan sorunları arasındadır. Bu durum verimlilik, katma değer, elde edilen gelir vb. düzeyini düşük tutarken, çiftçilerin ve besicilerin bir takım sorunlar ile karşı karşıya bırakmaktadır. Örneğin bakım ve besleme koşulları, örgütlenme, destekleyici faaliyetler vb. faktörlerde yaşanan olumsuzluklar, bilinçsiz ve plansız üretimin sonuçları arasında bulunmaktadır. Bu çerçevede hedef pazarların gözetilmeden plansız ve bilinçsiz üretim yapılması, Van ili için dezavantajlı bir durumdur.

Yetersiz Bakım ve Besleme: Van ilinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinde bakım ve besleme koşullarındaki olumsuzluklar, verim ve kalitenin düşük kalmasındaki temel nedenlerden biridir. Temel kaba yem olarak besin değeri düşük samanın kullanılması, çayır ve mera alanlarının aşırı kullanılması, beslemenin yetersiz yapılması, hayvan barınaklarının yem, gübre, hijyen vb. birçok açıdan niteliksiz olması, farklı ırkların aynı şekilde bakım ve besleme koşullarının olması vb. faktörler, bakım ve besleme koşullarının kötü olmasındaki başlıca unsurlardır. Bakım ve besleme koşullarındaki bu olumsuzluklar, verim ve kalite gibi göstergeleri düşük bırakırken, hayvan hastalıklarının yüksek olması ile çayır ve mera alanlarının talan edilmesini beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla Van ilindeki hayvancılık faaliyetlerinde bakım ve besleme koşulları mutlaka iyileştirilmelidir.

Yetersiz İşbirliği ve Örgütlenme: Van ilinde diğer tarımsal ürünlerde olduğu gibi hayvansal üretimde de işbirliği ve örgütlenme düzeyi düşük kalmaktadır. İlde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine yönelik birlikler olmasına rağmen bu birliklerin etkisi yetersiz kalmakta ve üreticiler işbirliği yapmamaktadır. Bu nedenle birlikler ve sanayi kuruluşları, piyasada süt veya et ürünlerinin bulunmadığından şikayet ederken, besiciler ise süt ve et ürünlerini satamadıklarından yakınmaktadır. Ayrıca işbirliğinin düşük kalmasından dolayı birçoğu mikro ölçekli olan hayvansal işletmeler, yem vb. girdi maliyetlerinin finansmanında daha çok zorlanmaktadır.

Yetersiz Destekleyici Tesisler: Van ili hayvan sayısı, hayvansal ürün miktarı vb. göstergelerde Türkiye'nin önde gelen illeri arasında yer almasına karşın başta soğuk depolama alanları olmak üzere ambalajlama, paketleme gibi en önemli destekleyici faaliyetlerine yönelik tesis sayısı yetersiz kalmaktadır. Bu durum, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinde katma değeri ve elde edilen geliri düşük bırakmakla birlikte besiciyi canlı hayvan satışına zorlamaktadır.

Yetersiz Tanıtım ve Pazarlama: Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması, Van ilindeki bütün ekonomik faaliyetler için geçerli olan bir diğer zayıf yön olarak karşımıza çıkmaktadır. Van ilindeki üreticilerin tanınmaması ve markalaşamaması, fason üretimi beraberinde getirirken, elde edilebilecek geliri ve katma değeri, potansiyelin oldukça gerisinde bırakmaktadır.

Yetersiz Fiziksel Altyapı: Başta ulaşım olmak üzere enerji, haberleşme ve iletişim, içme suyu ve atık su gibi temel altyapıların yanı sıra ofis ve konut alanları, konaklama ve donatı alanları gibi fiziksel altyapının unsurları arasında yer alan üstyapılarda Van ilinin nicelik ve nitelik açıdan yetersiz olması, yalnızca ekonomik faaliyetleri aksatmamakta, aynı zamanda nitelikli işgücünün çekilmesi bakımından engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla yetersiz fiziksel altyapı koşulları, ekonomik gelişimi sınırlamakla birlikte yaşam kalitesi ve beşeri sermayeyi kısıtlayan unsurların başında gelmektedir.

Kayıt Dışı Ekonomi: Van ilinin özellikle sınır il olması, Türkiye'nin diğer kentlerine göre kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin daha yoğun olmasını beraberinde getirmektedir. Örneğin kaçak tohum, kaçak hayvan vb. ticareti yapılan kayıt dışı ekonomik faaliyetler arasında yer almaktadır. Bu durum kaliteli ve nitelikli üretici ve üretim açısından oldukça yüksek dezavantaj oluşturmaktadır.

Düşük Teknoloji Kullanımı: Teknolojinin düşük seviyede kullanılması, Van ilindeki bütün ekonomik faaliyetler için geçerlidir. Aslında bu unsur, bilinçsiz ve plansız üretim ile paralellik gösteren bir durumdur. Makine, ekipman vb. teknolojik etmenlere önem verilmemesi ve üretimin eski usullere dayalı olarak yapılması, Van ilini verimlilik ve yenilikçilik göstergelerinde geride bırakırken, elde edilebilecek gelir ve katma değeri potansiyelim oldukça gerisinde bırakmaktadır. Bu çerçevede hayvancılık faaliyetleri açısından sağım makineleri, nitelikli bakım üniteleri gibi mekanizasyon çalışmaları geliştirilmelidir.

Mikro İşletme Yapısı: Van ilinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinde yer alan işletmelerin büyük bir çoğunluğu mikro ölçekli işletmelerdir. İşletmelerin mikro ölçekli olması, finansman olanakları, üretim miktarı vb. faktörleri sınırlarken, üretim sürecinin eski usullerle yapılmasının en temel nedenidir. Mikro ölçekli işletme yapısı, verim, üretim miktarı, kalite vb. faktörleri olumsuz etkilerken, hayvancılık faaliyetlerini ekonomik ve ticari ölçek yerine geçimlik yapılmasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla elde edilen gelir ve katma değerin düşük kalmasında mikro ölçekli işletme ve üretim yapısı önemli bir etkendir.

Yetersiz Gıda Sanayii: Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinde süt ve et ürünleri nihai ürünler olmakla birlikte canlı hayvan satışı yapılarak da gelir elde edilmektedir. Özellikle çiğ süt, çiğ et gibi ürünlerin işlenerek pastörize süt ve süt ürünleri, işlenmiş et ve et ürünlerin elde edilmesi, katma değeri ve elde edilen geliri oldukça arttırmaktadır. Ancak Van ilinde soğuk hava deposu, ambalajlama vb. destekleyici faaliyetlerin yanı sıra hayvansal ürünleri işleyecek entegre tesislerde yetersiz kalmaktadır. Van Entegre Et Tesisleri ile Et ve Süt Kurumu dışında entegre tesis bulunmamaktadır. Entegre et ve süt tesislerinin yetersiz kalması, Van ilindeki besicileri canlı hayvan satışına yöneltmektedir. Bu durum ise Van ilinde hayvancılık faaliyetlerinden elde edilen geliri ve katma değeri oldukça düşük bırakmaktadır. Dolayısıyla Van ilinde bitkisel üretimde olduğu gibi hayvansal üretimde de tarıma dayalı organize sanayi bölgeleri yapılarak gıda sanayii mutlaka geliştirilmelidir.

2.4.3. Fırsatlar

Büyüyen Türkiye Hayvancılık Sektörü: Diğer pek çok tarımsal faaliyette olduğu gibi Türkiye, hayvancılık faaliyetleri ve hayvansal ürün miktarı bakımından dünyada söz sahibi ülkeler arasında yer almaktadır. Canlı hayvan sayısının yanı sıra et ve et ürünleri ile süt ve süt ürünleri üretim miktarında Türkiye, dünyanın önde gelen merkezleri arasında bulunmaktadır. Bu açıdan Van ili, Türkiye'nin hayvancılık sektöründeki bu göstergelerini destekleyebilecek ve potansiyel taşıyan kentlerimiz arasında başı çekmektedir.

Hayvansal Üretimde Dış Ticaret Açığı: Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık sektörü, Türkiye'nin stratejik sektörleri arasında yer almaktadır. Nitekim Türkiye özellikle son yıllarda yüksek düzeyde canlı hayvan ve hayvansal ürün ithal ettiği gibi, birçok hayvansal üründe dış ticaret açığı vermektedir. Örneğin 2013 yılı verilerine göre Türkiye, 350 milyon USD'ye yakın canlı hayvan ithal etmiş ve canlı

hayvan ticaretinde 332 milyon USD dış ticaret açığı vermiştir. Bunun yanında aynı yıl Türkiye'nin yalnızca tereyağında 88 milyon USD ithalat yaptığı ve 85 milyon USD dış ticaret açığı verdiği görülmektedir. Benzer şekilde Türkiye taze veya soğutulmuş büyükbaş et göstergelerine göre 20 milyon USD dış ticaret açığı vermiştir. Hayvansal ürünlerde iç talebin artış eğiliminde ve ithalatın yüksek olması, Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Büyüyen Gıda Sektörü: Türkiye, dünyanın önemli tarımsal üretim merkezlerinden biri olmasının yanı sıra artan nüfusu vb. faktörler nedeniyle tarım ve gıda sektörü sürekli büyüyen bir ülkedir. Son 10 yılda tarım ve gıda sektörünün yıllık ortalama büyüme hızı pek çok sektörü geride bırakırken, gelecek dönem açısından da bu durumun sürmesi beklenmektedir. Özellikle Türkiye'de kişi başına düşen et ve süt ürünleri tüketimi gelişmiş ülkelerin oldukça gerisinde kalmaktadır. ABD, AB ülkeleri gibi gelişmiş ülkelerde kişi başı et ve süt üretimi, Türkiye'nin 2-10 katı arasında değişmektedir. Ayrıca Türkiye'de artan nüfusun beslenme ihtiyaçları göz önüne alındığında hayvansal üretim gelecek açısından oldukça yüksek potansiyel taşımaktadır. Bu durum Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Teşvikler ve Vizyon 2023 Hedefleri: Başta Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olmak üzere devletin tarım sektörüne yönelik teşvikleri oldukça yüksek düzeydedir. Bunun yanında son yıllarda hayvancılık sektöründe ithalatın artması ve Türkiye'nin dış ticaret açığı vermesi, hayvancılık sektöründeki teşvikleri arttırmıştır. Bu çerçevede yem bitkileri üretimi, suni tohumlama, damızlık hayvan vb. birçok unsurda teşvik ve destekler bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Türkiye'nin 2023 vizyonunda 2023 yılında Türkiye dünyanın en büyük 5 tarım üreticisinden biri olma hedefi bulunmaktadır. Bu çerçevede Türkiye, 2023 yılına kadar üretim miktarı ve dış ticaretini yüksek oranlarda artırmayı hedeflemektedir. Ayrıca bölgesel teşvik paketlerinde Van ili, 6. Bölge'de yer alması nedeniyle sübvansiyonların oldukça yüksek düzeyde olduğu bir ildir. Van ilinde yatırımların büyük bir kısmı, devlet tarafından sübvanse edilmektedir. Bu durum özellikle yatırımların finansman kolaylı açısından Van ilini diğer illere göre avantajlı kılmaktadır.

Organik Tarım: Yalnızca Türkiye'de değil, dünya genelinde son yıllarda organik tarıma ve organik tarım ürünlerine ilginin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında bu trendin gelecekte de artarak sürmesi beklenmektedir. Ayrıca organik tarım ve organik tarım ürünleri, katma değeri en yüksek üretim ve ürün şeklindedir. Dünya genelinde organik tarım ürünlerine talebin artması ve organik tarımın katma değerinin yüksek olması, temiz kaynakları, iklimi vb. özellikleriyle organik tarıma en elverişli kentler arasında yer alan Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

AB Müktesebatı: Türkiye AB'ye üye olma yolunda olan bir ülkedir. Bu çerçevede birçok alanda gerek yasal gerekse de uygulama açısından Türkiye, AB standartları ve normlarına uymak ile yükümlüdür. Bu bağlamda özellikle gıda ve tarım alanında standardizasyon, sertifikasyon vb. düzenleyici çerçeve ile tarım ve gıda üretiminde üretim sürecinde kalite ve standartlarda artış sağlanması beklenmektedir. Bu kapsamda hayvancılık kenti konumundaki Van ilinde daha nitelikli ve kaliteli üretim, daha yüksek nitelik ve katma değer için fırsat oluşturmaktadır.

2.4.4. Tehditler

Öngörülemeyen İklimsel Olaylar: Son yıllarda küresel ısınma vb. nedenlerden dolayı iklimsel özelliklerde değişim gözlenmektedir. Bu nedenle kuraklık, sel, don gibi iklimsel olaylar sıkça yaşanır hale gelmiştir. Bahsi geçen bu iklimsel olaylar, tarım sektörünü üretim miktarı, verimlilik, kalite, talep, fiyat vb. pek çok açıdan oldukça olumsuz etkilemektedir. Bu durum hayvancılık sektörünün en önemli hammaddesi olan yem bitkileri ile çayır ve mera alanları bakımından da tehdit oluşturmaktadır. Ayrıca iklim değişikliği nedeniyle hayvanların bakım ve besleme sürecinde diğer sorunlar ile de karşı karşıya kalınırken, hayvanların bu gibi durumlarda telef olması veya kapalı alanlarda daha çok kalmasına neden olmaktadır.

Tarım Sektörüne Azalan İlgi: Türkiye genelinde son yıllarda tarım sektörü büyümekle birlikte, tarım sektörünün milli gelirden aldığı pay, istihdamdaki payı vb. göstergelerinde gerileme söz konusudur. Dolayısıyla geçmişe nazaran tarım sektöründe daha az kişi çalışmakta, kırsal nüfus azalırken kentler yüksek derecede göç almaktadır. Bu durum Türkiye genelinde olduğu gibi Van ilinde de yeni neslin ve gençlerin başta hayvancılık olmak üzere tarımsal faaliyetler yerine diğer sektörlerde çalışmak istemesini, diğer sektörlerde istihdam edilmesini ve birçok bölgede tarımsal üretimin azalmasını beraberinde getirmektedir.

Güvenlik Sorunu: Van ilinin de yer aldığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, geçmiş dönemde yaşanan sorunlar nedeniyle hala güvensiz bölgeler olarak görülmektedir. Özellikle son 4-5 yılda atılan adımlar ile oldukça güvenli bölgeler haline gelse de hala daha geçmişteki algıda bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu durum yalnızca büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık sektörü için değil Van ili genelindeki yatırımlar ve yatırım ortamı açısından tehdit oluşturan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca yapılan saha çalışmalarına göre mevcut durumda geçmişe göre yüksek düzeyde iyileşme görülmekle birlikte çözüm sürecinin net olmaması nedeniyle endişe vb. durumların devam ettiği gözlenmektedir.

Fiyat İstikrarsızlığı: İklimsel olayların yanı sıra özellikle ithalat, aracılar, manipülasyonlar vb. nedenlerle gerek yem ve canlı hayvan girdilerinde gerekse de hayvansal ürünlerde meydana gelen fiyat istikrarsızlığı, üretim miktarı, verim, kalite vb. göstergelerde de istikrarsızlığı beraberinde getirmektedir. Türkiye genelinde geçerli olan bu durum Van ilinde de gözlenmektedir.

Sübvansiyon Baskısı: Avrupa Birliği (AB) sürecinde olan Türkiye, birçok uluslararası örgüt ile de ekonomik, ticari, siyasi vb. açılardan işbirliği yapmaktadır. Bu işbirlikleri ve AB süreci, yasal, yapısal vb. alanlara oldukça olumlu yansımakla birlikte tarım sektörüne baskıyı da beraberinde getirmektedir. AB ve dünya ülkelerine göre Türkiye'de tarım sektörünün milli gelirden aldığı payın yüksek olması nedeniyle uluslararası işbirliklerinin Türkiye'de tarım sektörüne yönelik teşviklerin, sübvansiyonların vb. azaltılması talebi bulunmaktadır. Bu durum, teşvik ve sübvansiyonlar ile ayakta kalan sektörü için tehdit oluşturmaktadır.

Tablo B-9: Van İli Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvancılık Sektörü SWOT Matrisi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
- Hayvan sayısı bakımından Türkiye'nin önde gelen ve lider illeri arasında yer alması - Norduz gibi önemli ve verimli hayvan ırkı gen merkezi olunması -Süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünleri gibi hayvansal üretim miktarının yüksek olması -Birçok hayvansal üründe Türkiye ortalamasının üzerinde veya ortalamaya yakın verim elde edilmesi -Yem bitkileri üretim miktarının yüksek olması ve yem sanayiinin gelişmiş olması -Çayır ve mera alanları bakımından zengin olunması -Diğer kentlere göre işgücü maliyetinin düşük olması - 500 milyon kişilik nüfusa 2 saatlik uçuş mesafesinde yer alması -Tarımsal faaliyetlerin yoğun olması nedeniyle tarım üretiminde tecrübeli olunması -YYÜ'de Ziraat ve Veteriner fakültelerinin olması	-Büyükbaş hayvancılığın yerli ırka dayalı yapılması -Suni tohumlama ve ırk ıslah çalışmalarının yetersiz kalması -Üretimin bilinçsiz ve plansız yapılması -Bakım ve besleme koşullarının kötü ve yetersiz olması -İşbirliği ve örgütlenmenin yetersiz kalması -Ambalajlama, depolama vb. destekleyici tesislerin düşük ve yetersiz kalması -Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması -Fiziksel altyapının nicelik ve niteliğinin zayıf olması -Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin diğer illere göre yüksek olması -Teknolojiden yeterince yararlanılmaması -İşletmelerin mikro ölçekli yapıda olması -Et ve süt kombine ve entegre tesislerinin yetersiz olması
Fırsatlar	**Tehditler**
-Türkiye'nin dünyanın önde gelen hayvansal üretim merkezi olması -Canlı hayvan ve hayvansal ürünler ithalatının yüksek olması ve dış ticaret açığı verilmesi -Türkiye gıda sektörünün yüksek büyüme hızına sahip olması ve gelecek açısından büyüme eğilimi göstermesi -Tarım ve gıda sektörüne yönelik teşviklerin yüksek olması ve Van ilinin en avantajlı bölge olan 6.Bölge'de yer alması -Türkiye'nin 2023 yılında dünyanın en büyük 5 tarımsal üreticiden biri olmayı hedeflemesi -Türkiye ve dünya genelinde organik tarım ve tarım ürünlerine ilginin artması -AB müktesebatı ile üretim ve tüketim koşullarında iyileştirmeye gidilmesi	-Kuraklık, sel, don gibi iklimsel olayların yem bitkileri ve hayvansal üretimi olumsuz etkilemesi -Tarım ve hayvancılık sektörüne ilginin azalması ve kırsal nüfusun kente göç etmesi -Bölgeye yönelik güvensizlik algısının hala hakim olması ve gelecek için belirsizlik teşkil etmesi -Canlı hayvan ve hayvansal ürünler fiyat istikrarsızlığının yüksek olması -Türkiye'ye yönelik tarımsal teşvik ve sübvansiyonların azaltılması için baskı yapılması

2.5. Arıcılık Sektörü SWOT Analizi

Van ili ve ilçelerinde arıcılık sektörünün güçlü yönleri olarak kovan sayısı, bal üretimi, verimlilik, temiz kaynaklar ve flora, ucuz işgücü, coğrafi konum, tarım kültürü, üniversite öne çıkmaktadır. Zayıf yönler ise çeşitlilik, ırk ve ıslah, bilinçsiz ve plansız üretim, istikrarsız üretim, bakım ve besleme, işbirliği ve örgütlenme, destekleyici tesisler, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, fiziksel altyapı, kayıt dışı ekonomi, teknoloji ve ekipman ve gıda sanayii şeklinde sıralanmaktadır.

Dış çevre kapsamında ise Türkiye arıcılık sektörü, markalaşma çabaları ve nitelikli tüketici, yatırım maliyeti, gıda sektörü, teşvikler ve Vizyon 2023 hedefleri ile organik tarım, Van ili ve ilçeleri arıcılık sektörü için fırsat oluşturmaktadır. Tarım ilgisi, güvensizlik ortamı, fiyat istikrarsızlığı, teşvik baskısı arıcılık sektörünü tehdit etmektedir.

2.5.1. Güçlü Yönler

Yüksek Kovan Sayısı: Van ili Türkiye'de arıcılığın yoğun olarak yapıldığı iller arasında yer almaktadır. 2013 yılı verilerine göre Van ili 84.107 adet kovan sayısı ile 81 il içerisinde 23. sırada bulunmaktadır. Özellikle Bahçesaray ve Çatak ilçelerindeki kovan sayısının, birçok ildeki kovan sayısını geride bırakması, Van ili için arıcılık sektörü bakımından önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Yüksek Bal Üretimi: Kovan sayısında olduğu gibi bal üretim miktarında da Van ili il ölçeğinde önemli kentlerimiz arasında yer almaktadır. 2013 yılı verilerine göre Van ili 1.228 ton bal üretim miktarı ile 81 il içerisinde 18. sırada bulunmaktadır. Dolayısıyla Van ili Türkiye bal üretiminde söz sahibi bir kent olarak konumlanmaktadır.

Yüksek Verim: Van il ölçeğinde gerek bal gerekse de balmumu verimlilik göstergelerinde Türkiye ortalamasına yakın verim elde etmekle birlikte her iki alanda da Türkiye ortalamasının üzerinde verim alan ilçe sayısı oldukça fazladır. Örneğin 2013 yılı verilerine göre Van ilinde arıcılık yapılan 9 ilçeden 6 adedi, Türkiye ortalamasının üzerinde bal verimi alırken, geriye kalan ilçelerdeki verim göstergeleri Türkiye ortalamasına yakındır.

Temiz Kaynaklar ve Uygun Flora: Van ili ve ilçeleri, ülkemizin florası zengin ve kirlenmemiş doğal kaynaklara sahip ender bölgelerimiz arasında yer almaktadır. Özellikle Van ili ve ilçelerindeki endemik flora, bitki örtüsü, temiz, doğal kaynaklar, arıcılık sektörünün ihtiyaç duyduğu koşullar açısından önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Ucuz İşgücü: Van ili, Türkiye'nin diğer kentlerine göre ucuz işgücü olanaklarına sahiptir. TÜİK işgücü maliyetleri istatistiklerine göre Van ilinin de yer aldığı Ortadoğu Anadolu Bölgesi, en ucuz işgücüne sahip bölgedir. Bu durum özellikle üretim maliyetlerini azaltırken, Van iline önemli bir maliyet avantajı sağlamaktadır.

Coğrafi Konum: Van ili Marmara Bölgesi, İstanbul, İzmir vb. iç pazara uzak bir konumda olsa da özellikle dış ticaret açısından Türkiye'nin en avantajlı kentleri arasında yer almaktadır. İran'a komşu olan Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfus bulunmaktadır. Bunlar içerisinde Suudi Arabistan vb. ülkeler, dünya genelinde en çok bal ithal eden ülkeler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla coğrafi konumu, Van ili arıcılık sektörüne yönelik önemli bir pazar avantajı sağlamaktadır.

Tarım Kültürü: Van ili, Türkiye'nin tarıma dayalı ekonomisi olan kentlerinden biridir. Nitekim TÜİK bölgesel istatistiklere göre Türkiye genelindeki gayri safi katma değerde tarım sektörünün payı, Van ilinin de yer aldığı TRB2 Bölgesi'nin gayri safi katma değerinde tarım sektörünün payından düşüktür. Ayrıca istihdamın büyük bir kısmını da tarım sektörü oluşturmaktadır. Bu bağlamda tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapılması, bilgi, tecrübe, deneyim vb. açılardan Van iline avantaj sağlamaktadır.

Üniversite: Van ilinde yer alan ve 1982 yılında kurulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında bulunmaktadır. YYÜ'de yer alan Ziraat Fakültesi ve Veteriner Fakültesi, üniversitenin ilk kuruluşunda bulunan fakülteler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla Van ilinde Ziraat ve Veteriner fakültelerinin yer alması ve bu fakültelerin uzun bir geçmişe ve deneyime sahip olması, Van ili arıcılık sektörü için önemli bir avantaj oluşturmaktadır. Bunun yanında YYÜ Ziraat ve Veteriner fakültelerinin Van ilinde arıcılık sektörüne yönelik çalışmalarının yoğun olduğunun gözlenmesi, önemli bir avantajdır.

2.5.2. Zayıf Yönler

Düşük Ürün Çeşitliliği: Van ilinde arıcılık sektöründe öne çıkan zayıf yönlerin başında arıcılık faaliyetlerinin bal üretimine dayalı olarak yapılması gelmektedir. Bunun sonucu olarak Van ilinde bal dışındaki balmumu, arı sütü, polen, propolis gibi katma değeri yüksek diğer arıcılık ürünlerinin üretim miktarı yok denecek kadar az düzeyde kalmaktadır. Bu durum Muğla, Ordu vb. arıcılığın geliştiği diğer kentlere göre dezavantaj oluştururken, arıcılık sektöründen elde edilebilecek gelir ve katma değeri potansiyelin oldukça gerisinde kalmasını beraberinde getirmektedir.

Yetersiz Irk ve Islah Çalışmaları: Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkta olduğu gibi ırk ıslah çalışmalarının yetersiz kalması, Van ili arıcılık sektörü için de geçerlidir. Bölgedeki arıcılık işletmeleri, ırk ve ıslah çalışmalarına yeterince önem vermemektedir. Bu durum zengin flora vb. koşulları taşıyan Van ilinin verimlilik, kalite vb. göstergelerde geride kalmasına neden olmaktadır.

Bilinçsiz ve Plansız Üretim: Van ilinde diğer tarımsal faaliyetlerde olduğu gibi bilinçsiz ve plansız üretim, arıcılık faaliyetlerinin de öne çıkan sorunları arasındadır. Bu durum verimlili, katma değer, elde edilen gelir vb. düzeyini düşük tutarken, üreticileri ve tüketicileri bir takım sorunlar ile karşı karşıya bırakmaktadır. Örneğin bakım ve besleme koşulları, örgütlenme, destekleyici faaliyetler vb. faktörlerde yaşanan olumsuzluklar, bilinçsiz ve plansız üretimin sonuçları arasında bulunmaktadır. Bu çerçevede hedef pazarların gözetilmeden plansız ve bilinçsiz üretim yapılması, Van ili için dezavantajlı bir durumdur.

İstikrarsız Üretim: Van ili arıcılık sektöründe özellikle bal üretiminde gözlenen istikrarsızlık, sektör için dezavantaj oluşturmaktadır. Burada değinilen istikrarsızlık, nicelik açıdan üretim miktarında görüldüğü gibi nitelik açısından da geçerlidir. Örneğin elde edilen bulgulara göre balın rengi, tadı, kalitesi vb. koşullar, üretimden üretime değişiklik göstermektedir. Bu durum yöredeki bal üretimi yapan firmaların ve bal markalarının imajını olumsuz etkilemektedir.

Yetersiz Bakım ve Besleme: Van ilinde arıcılık faaliyetlerinde bakım ve besleme koşullarındaki olumsuzluk, verimlilik ve kalitenin düşük kalmasındaki temel nedenlerden biridir. Arı ırklarına dikkat edilmeden ve eski kovanlara dayalı olarak yapılan arıcılık faaliyetleri, bakım ve besleme koşullarındaki olumsuzlukların başında gelmektedir.

Yetersiz İşbirliği ve Örgütlenme: Van ilinde diğer tarımsal ürünlerde olduğu gibi arıcılık faaliyetlerinde de işbirliği ve örgütlenme düzeyi düşük kalmaktadır. Bahçesaray, Çatak, Erciş ve Gevaş ilçelerinde bal üreticiler birlikleri olmasına karşın, elde edilen bilgi ve verilere göre bu birliklerin etkisi yetersiz kalmaktadır. Ayrıca Van ili genelinde arı yetiştiricileri işbirliği yolunu seçmemektedir. Bu nedenle birlikler ve sanayi kuruluşları, bal ve diğer arıcılık ürünlerine ulaşamadığından şikayet ederken, üreticiler ise ürettikleri balı satmada sorunlar ile karşı karşıya olduklarından yakınmaktadır. Ayrıca işbirliğinin düşük kalmasından dolayı birçoğu mikro ölçekli olan arıcılık işletmeleri girdi maliyetlerini tek başına karşılamada zorlanmaktadır. Dolayısıyla diğer tarımsal üretim sektörlerinde olduğu gibi arıcılık sektöründe de işbirliği ve örgütlenme düzeyinin artırılması ihtiyacı söz konusudur.

Yetersiz Destekleyici Tesisler: Van ili kovan sayısı, bal üretim miktarı vb. göstergelerde Türkiye'nin önde gelen illeri arasında yer almasına karşın, depolama, ambalajlama, paketleme gibi en önemli destekleyici faaliyetlerine yönelik tesis sayısı yetersiz kalmaktadır. Bu durum, arıcılık faaliyetlerinde katma değeri ve elde edilen geliri düşük bırakmaktadır.

Yetersiz Tanıtım ve Pazarlama: Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması, Van ilindeki bütün ekonomik faaliyetler için geçerli olan bir diğer zayıf yön olarak karşımıza çıkmaktadır. Van ilindeki üreticilerin tanınmaması ve markalaşamaması, fason üretimi beraberinde getirirken, elde edilebilecek geliri ve katma değeri, potansiyelin oldukça gerisinde bırakmaktadır. Özellikle Bahçesaray ve Çatak ilçelerinde bal üretimi, bölge ve yöre tarafından nitelikli ve kaliteli olarak bilinmesine karşın ulusal düzeyde tanınmamaktadır. Bu çerçevede tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine önem verilerek ulusal ve uluslararası düzeyde bilinirliğin artırılması gerekmektedir.

Yetersiz Fiziksel Altyapı: Başta ulaşım olmak üzere enerji, haberleşme ve iletişim, içme suyu ve atık su gibi temel altyapıların yanı sıra ofis ve konut alanları, konaklama ve donatı alanları gibi fiziksel altyapının unsurları arasında yer alan üstyapılarda Van ilinin nicelik ve nitelik açıdan yetersiz olması, yalnızca ekonomik faaliyetleri aksatmamakta, aynı zamanda nitelikli işgücünün çekilmesine engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla yetersiz fiziksel altyapı imkanları, yalnızca ekonomik gelişimi kısıtlamamakta, aynı zamanda yüksek yaşam kalitesi ve beşeri sermayeyi olumsuz etkilemektedir.

Kayıt Dışı Ekonomi: Van ilinin özellikle sınır il olması, Türkiye'nin diğer kentlerine göre kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin daha yoğun olmasını beraberinde getirmektedir. Örneğin kaçak bal vb. ticareti yapılan kayıt dışı ekonomik faaliyetler arasında yer almaktadır. Bu durum kaliteli ve nitelikli üretici ve üretim açısından oldukça yüksek dezavantaj oluşturmaktadır.

Düşük Teknoloji Kullanımı: Teknolojinin düşük seviyede kullanılması, Van ilindeki bütün ekonomik faaliyetler için geçerlidir. Aslında bu unsur, bilinçsiz ve plansız üretim ile paralellik gösteren bir durumdur. Makine, ekipman vb. teknolojik etmenlere önem verilmemesi ve üretimin eski usullere dayalı olarak yapılması, Van ilini verimlilik ve yenilikçilik göstergelerinde geride bırakırken, elde edilebilecek gelir ve katma değeri potansiyelin gerisinde kalmasına neden olmaktadır.

Yetersiz Gıda Sanayii: Balın ambalajlanması, paketlemesi vb. dışında işlenmesi, katma değeri ve elde edilen geliri oldukça artırmaktadır. Ancak Van ilinde soğuk hava deposu, ambalajlama vb. destekleyici faaliyetlerin yanı sıra balı işleyecek herhangi bir tesis bulunmamaktadır. Bu durum arıcılık faaliyetlerindeki katma değer ve elde edilen geliri düşük kalmaktadır.

2.5.3. Fırsatlar

Büyüyen Türkiye Arıcılık Sektörü: Diğer pek çok tarımsal faaliyette olduğu gibi Türkiye, arıcılık faaliyetleri açısından kovan sayısı ve üretim miktarı gibi göstergelerde dünyada söz sahibi ülkeler arasında yer almaktadır. Nitekim 2013 yılı verilerine göre Türkiye bal üretim miktarında ve kovan sayısında dünyada 2. sırada bulunmaktadır. Bu açıdan Van ili, Türkiye'nin bu göstergelerini destekleyebilecek ve potansiyel taşıyan kentlerimiz arasında başı çekmektedir.

Markalaşma Çabaları: Dünya genelinde bal tüketicileri, tarım ve gıda ürünleri içerisinde en bilinçli tüketici grupları arasında yer almaktadır. Bu durum marka ve kaliteli ürün tercihini beraberinde getirmektedir. Bu açıdan Türk balı, başta AB ülkeleri olmak üzere dünya genelinde tanınan ve bilinen bal türleri arasında yer almaktadır. Bu doğrultuda ulusal ölçekte yapılan tanıtım ve markalaşma çalışmaları, Van ili arıcılık sektörü için de önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Nitelikli Tüketici: Yukarıda da değinildiği gibi bal, tüketicisi en nitelikli ve bilinçli tarımsal ürün olarak kabul edilmektedir. Tüketicinin nitelik ve bilinç seviyesinin yüksek olması, kaçak, niteliksiz, düşük fiyatlı ürünlere yönelik talebi, diğer tarımsal ve hayvansal ürünlere göre oldukça aşağıya çekmektedir. Özellikle Çatak ve Bahçesaray ballarının bölgede tanınması ve kalite açısından yüksek ballar arasında yer alması, nitelikli tüketiciye hitap edilmesi açısından fırsat oluşturmaktadır.

Düşük Yatırım Maliyeti: Diğer bitkisel ve hayvansal üretim sektörlerine göre arıcılık sektörü sabit yatırım maliyeti daha düşük bir tarımsal faaliyettir. Bunun en temel nedeni, kovan vb. sabit yatırım kalemlerinin diğer tarımsal faaliyetlerdeki yatırım kalemlerine göre daha düşük maliyetli olmasıdır. Bu durum arıcılığa yatırım çekilmesi açısından fırsat oluşturmaktadır.

Büyüyen Gıda Sektörü: Türkiye, dünyanın önemli tarımsal üretim merkezlerinden biri olmasının yanı sıra artan nüfusu vb. faktörler nedeniyle tarım ve gıda sektörü sürekli büyüyen bir ülkedir. Son 10 yılda sektörün yıllık ortalama büyüme hızı pek çok sektörü geride bırakırken, gelecek dönem açısından da bu durumun süreceği öngörülmektedir. Bu durum Van ili arıcılık sektörü açısından avantaj oluşturmaktadır.

Teşvikler ve Vizyon 2023 Hedefleri: Başta Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olmak üzere devletin tarım sektörüne yönelik teşvikleri oldukça yüksek düzeydedir. Arıcılık sektörü için kovandan bal depolama ünitesine kadar her alanda teşvik verilmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye'nin 2023 vizyonunda 2023 yılında Türkiye dünyanın en büyük 5 tarım üreticisinden biri olma hedefi bulunmaktadır. Bu çerçevede Türkiye, 2023 yılına kadar üretim miktarı ve dış ticaretini yüksek

oranlarda arttırmayı hedeflemektedir. Ayrıca bölgesel teşvik paketlerinde Van ili, 6. Bölge'de yer alması nedeniyle sübvansiyonların oldukça yoğun olduğu bir ildir. Yatırımların büyük bir kısmı, devlet tarafından sübvanse edilmektedir. Bu kapsamda Van ili, oldukça önemli bir fırsat taşıyan kentlerimiz arasında yer almaktadır.

Organik Tarım: Yalnızca Türkiye'de değil, dünya genelinde son yıllarda organik tarıma ve organik tarım ürünlerine ilginin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında bu trendin gelecekte de artarak sürmesi beklenmektedir. Ayrıca organik tarım ve organik tarım ürünleri, katma değeri en yüksek üretim ve ürün şeklindedir. Dünya genelinde organik tarım ürünlerine talebin artması ve organik tarımın katma değerinin yüksek olması, temiz kaynakları, florası, iklimi vb. özellikleriyle organik tarıma en elverişli kentler arasında yer alan Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

2.5.4. Tehditler

Tarım Sektörüne Azalan İlgi: Türkiye genelinde son yıllarda tarım sektörü büyümekle birlikte, tarım sektörünün milli gelirden aldığı pay, istihdamdaki payı vb. göstergelerinde gerileme söz konusudur. Dolayısıyla geçmişe nazaran tarım sektöründe daha az kişi çalışmakta, kırsal nüfus azalırken kentler yüksek derecede göç almaktadır. Bu durum Türkiye genelinde olduğu gibi Van ilinde de yeni neslin ve gençlerin başta hayvancılık olmak üzere tarımsal faaliyetler yerine diğer sektörlerde çalışmak istemesini, diğer sektörlerde istihdam edilmesini ve birçok bölgede tarımsal üretimin azalmasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla tarım sektörüne giderek ilginin azalması, Van ili arıcılık sektörü için de tehdit oluşturmaktadır.

Güvenlik Sorunu: Van ilinin de yer aldığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, geçmiş dönemde yaşanan sorunlar nedeniyle hala güvensiz bölgeler olarak görülmektedir. Özellikle son 4-5 yılda atılan adımlar ile oldukça güvenli bölgeler haline gelse de hala daha geçmişteki algıda bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu durum yalnızca arıcılık sektörü için değil Van ili genelindeki yatırımlar için tehdit oluşturan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca yapılan saha çalışmalarına göre mevcut durumda geçmişe göre yüksek düzeyde iyileşme görülmekle birlikte çözüm sürecinin net olmaması nedeniyle endişe vb. durumların devam ettiği gözlenmektedir. Dolayısıyla güvenlik sorunun çözümü, yalnızca arıcılık sektörü için değil diğer sektörler ve Van ili için önem taşımaktadır.

Sübvansiyon Baskısı: Avrupa Birliği (AB) sürecinde olan Türkiye, birçok uluslararası örgüt ile de ekonomik, ticari, siyasi vb. açılardan işbirliği yapmaktadır. Bu işbirlikleri ve AB süreci, yasal, yapısal vb. alanlara oldukça olumlu yansımakla birlikte tarım sektörüne baskıyı da beraberinde getirmektedir. AB ve dünya ülkelerine göre Türkiye'de tarım sektörünün milli gelirden aldığı payın yüksek olması nedeniyle uluslararası işbirliklerinin Türkiye'de tarım sektörüne yönelik teşviklerin, sübvansiyonların vb. azaltılması talebi bulunmaktadır. Bu durum özellikle arıcılık gibi teşvik ve sübvansiyona muhtaç ve kırsal kalkınma için önem taşıyan sektörü oldukça olumsuz etkilerken, sektörleri yüksek düzeyde tehdit etmektedir.

Tablo B-10: Van İli Arıcılık Sektörü SWOT Matrisi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
- Kovan sayısı bakımından Türkiye'nin önde gelen ve lider illeri arasında yer alması -Bal üretim miktarının yüksek olması -Bal ve balmumu veriminde Türkiye ortalamasının üzerinde veya ortalamaya yakın verim alınması -Kirlenmemiş-temiz doğal kaynaklara ve eşsiz floraya sahip olması -Diğer kentlere göre işgücü maliyetinin düşük olması - 500 milyon kişilik nüfusa 2 saatlik uçuş mesafesinde yer alması -Tarımsal faaliyetlerin yoğun olması nedeniyle tarım üretiminde tecrübeli olunması -YYÜ'de Ziraat ve Veteriner fakültelerinin olması	-Arıcılığın bal üretimine dayalı olarak yapılması -Suni tohumlama ve ırk ıslah çalışmalarının yetersiz kalması -Üretimin bilinçsiz ve plansız yapılması -Kalite, tat vb. faktörlerde standart yakalanamaması -Bakım ve besleme koşullarının kötü ve yetersiz olması -İşbirliği ve örgütlenmenin yetersiz kalması -Ambalajlama, depolama vb. destekleyici tesislerin düşük ve yetersiz kalması -Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması -Fiziksel altyapının nicelik ve niteliğinin zayıf olması -Kaçak bal vb. kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin diğer illere göre yüksek olması -Teknolojiden yeterince yararlanılmaması -Bal işleme tesisinin olmaması
Fırsatlar	**Tehditler**
-Türkiye'nin dünyanın önde arıcılık üretim merkezi olması -ulusal ölçekte özellikle bal üretiminde markalaşma çalışmalarının yüksek olması -Balın tüketicisi en nitelikli ve bilinçli hayvansal ürün olması -Arıcılığın diğer tarımsal faaliyetlere göre sabit yatırımının düşük olması -Türkiye gıda sektörünün yüksek büyüme hızına sahip olması ve gelecek açısından büyüme eğilimi göstermesi --Tarım ve gıda sektörüne yönelik teşviklerin yüksek olması ve Van ilinin en avantajlı bölge olan 6.Bölge'de yer alması -Türkiye'nin 2023 yılında dünyanın en büyük 5 tarımsal üreticiden biri olmayı hedeflemesi -Türkiye ve dünya genelinde organik tarım ve tarım ürünlerine ilginin artması	-Tarım ve hayvancılık sektörüne ilginin azalması ve kırsal nüfusun kente göç etmesi -Bölgeye yönelik güvensizlik algısının hala hakim olması ve gelecek için belirsizlik teşkil etmesi -Türkiye'ye yönelik tarımsal teşvik ve sübvansiyonların azaltılması için baskı yapılması

2.6. Gıda İşleme ve Paketleme Sanayii Sektörü SWOT Analizi

Van ili ve ilçelerinde gıda sanayii sektörünün güçlü yönleri olarak tarım sektörü, tesisleşme, organize sanayi bölgesi, işgücü, coğrafi konum ve üniversite öne çıkmaktadır. Zayıf yönler ise tesisleşme, işgücü, kurumsallaşma, standardizasyon, işbirliği, destekleyici hizmetler, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, fiziksel altyapı, kayıt dışı ekonomi, AR-GE ve yenilikçilik şeklinde sıralanmaktadır.

Dış çevre kapsamında ise Türkiye gıda sanayii, dış ticaret açığı, teşvikler, Vizyon 2023 hedefleri ve organik tarım, Van ili ve ilçeleri gıda sanayii sektörü için fırsat oluşturmaktadır. Tarım ilgisi ve göç, rakip ülkeler, güvensizlik ortamı, teşvik baskısı ise Van ili ve ilçeleri gıda sanayii sektörünü tehdit etmektedir.

2.6.1. Güçlü Yönler

Gelişmiş Tarım Sektörü: Van ili tarımsal faaliyetlerin en yoğun olduğu iller arasında yer almaktadır. Mevcut durumda bölgesel gayri safi katma değer, istihdam vb. göstergelerde tarım sektörü önemli bir yere sahiptir. Gıda sanayiinin en önemli hammaddesi/tedarikçisi olan tarım sektörünün gelişmiş olması ve yoğun olarak yapılması, Van ili ve ilçeleri gıda sanayii için önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Gelişmiş Tesisleşme: Van ili ve ilçelerinde tarım sektörünün bu denli gelişmiş ve yoğun olması, gıda sanayiini Van ili sanayiinin lider sektörü konumuna getirmiştir. Özellikle il genelinde un, nişasta, yem gibi gıda sanayii tesisi sayısı yüksek olmakla birlikte bu tesislerin uzun geçmişe sahip olması, deneyim ve üretim miktarı ve de hayvancılık vb. sektörlerin desteklenmesi açısından avantaj sağlamaktadır. Saha çalışmalarında özellikle diğer bölgelerden veya ülkelerden buğday vb. hammadde ithal edilmekle birlikte bu tarımsal ürünlerin işlenerek geriye satıldığı belirtilmektedir. Dolayısıyla gıda ürünlerinde Van ili hammadde temin edip işleyerek tekrar geri satabilecek pozisyondadır.

Organize Sanayi Bölgesi Varlığı: Ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, kantin, banka, ilk yardım vb. imkanlarıyla donatılmış uygun bir alanda genel hizmetlerin ve teknik hizmetlerin sağlandığı sanayi tesislerinin yerleşim birimleri olarak da adlandırılan organize sanayi bölgesi (OSB), sürdürülebilir kentsel gelişimin yanı sıra sanayi kuruluşlarının birbirleri arasında ve diğer hizmet sektörleri ile koordinasyonun ve işbirliğinin sağlandığı bölgelerdir. Bu açıdan özellikle imalat sanayiinin gelişimi ve etkinliğinde önem taşıyan OSB'nin 1998 yılından beri faaliyet göstermesi, Van ili için avantajlı bir durumdur.

Ucuz İşgücü: Van ili, Türkiye'nin diğer kentlerine göre ucuz işgücü olanaklarına sahiptir. TÜİK işgücü maliyetleri istatistiklerine göre Van ilinin Ortadoğu Anadolu Bölgesi en ucuz işgücüne sahip bölgedir. Bu durum özellikle üretim maliyetlerini azaltırken, Van iline önemli bir maliyet avantajı sağlamaktadır. Bunun yanında kentteki işgücünde genç nüfusun önemli bir paya sahip olması, dinamik işgücü açısından bir avantaj daha oluşturmaktadır.

Coğrafi Konum: Van ili Marmara Bölgesi, İstanbul, İzmir vb. iç pazara uzak bir konumda olsa da özellikle dış ticaret açısından Türkiye'nin en avantajlı kentleri arasında yer almaktadır. İran'a komşu olan Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfus bulunmaktadır. Dolayısıyla bu pazarların gıda ihtiyaçlarının karşılanması açısından Van ili avantajlıdır.

Üniversite: Van ilinde yer alan ve 1982 yılında kurulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında bulunmaktadır. İktisadi ve idari bilimlerden ziraata, mühendislik ve mimarlıktan fen fakültesine kadar 15 fakülte ile hizmet veren YYÜ'de teknopark çalışmaları da devam etmektedir. Bu durum, Van ili sanayi sektörü ve ekonomisi için oldukça önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

2.6.2. Zayıf Yönler

Yetersiz Tesisleşme: Van ilinde her ne kadar tarım sektörü ve tarımsal faaliyetler yoğun olarak yapılsa da gıda sanayiindeki mevcut tesisleşmenin, tarımda yüksek verim alınan ürünler yerine düşük verimlilik alınan ve diğer bölgelerden ithal edilen ürünlere dayalı olduğu görülmektedir. Örneğin Van ilinde buğday, arpa gibi tahılların yanı sıra şekerpancarı gerek ekilen alan gerekse de üretim miktarı bakımından il tarım sektörü açısından önemli bir yere sahip olsa da bu ürünlerde düşük verim alınması ve kalitenin düşük kalmasına rağmen un, nişasta, şeker gibi gıda sanayii tesisleri yoğun olarak yer almaktadır. Oysaki elma, ceviz, baklagil vb. tarımsal ürünlerde Van ili daha yüksek verim ve nitelikte ürün elde etmesine rağmen bu ürünlere yönelik gıda sanayii tesisi bulunmaktadır. Bu bağlamda bu ürünlerin işlenmeden ham olarak satılması ve katma değerin düşük kalması, dezavantajlı bir durumdur. Bu kapsamda Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen bitkisel üretim odaklı tarıma dayalı organize sanayi bölgelerinin oluşturulması, Van ili gıda sanayii için önem taşımaktadır.

Yetersiz İşgücü: Her ne kadar sermaye ve teknoloji gibi faktörlerin daha yoğun olarak kullandığı bir sektör olsa da sanayi sektörü açısından işgücü, tasarım, makine kullanımı, bakım ve onarım vb. birçok açıdan önem taşıyan girdiler arasında yer almaktadır. Bu bağlamda sanayi sektörü belki de en yüksek nitelikli işgücüne ihtiyaç duyan sektörlerin başında gelmektedir. Van ilinde nitelikli ve kalifiye eleman bulunabilirliğinin çok düşük seviyede olması, Van ili sanayiinin karşı karşıya kaldığı sorunların başında gelirken, il ekonomisi ve rekabetçiliği açısından dezavantaj oluşturmaktadır.

Kurumsallaşamama: Van ili tarım sektöründe olduğu gibi sanayi sektöründeki işletmelerin de büyük bir çoğunluğu mikro ölçekli aile şirketlerinden oluşmaktadır. Diğer bir deyişle il sanayiinde kurumsallaşma oldukça düşük seviyededir. Kurumsallaşmadan uzak olunması, know-how ve ihtisaslaşma, sermaye ve finansman vb. olumsuzlukları beraberinde getirirken, bu durum Van ili sanayi sektörü için dezavantaj oluşturmaktadır.

Standardizasyon Yokluğu: Van ili tarım sektöründe olduğu gibi sanayi sektöründe de standardizasyon olmadığı görülmektedir. Gıda sanayii işletmelerinin üretim süreçlerinin yanı sıra elde edilen nihai ürünlerde de standardizasyon bulunmamaktadır. Bunun yanında kalite, sertifika vb. standardizasyon çalışmaları da Van ilinde yetersiz kalmaktadır. Standardizasyonun olmaması, ürünü nitelik ve kalite açısından olumsuz etkileyen faktörlerin başında gelmektedir.

Yetersiz İşbirliği: Van ilinde işbirliği kültürünün gelişmemiş olması, tarım sektöründe olduğu gibi sanayi sektöründe de işbirliği düzeyini oldukça düşük bırakmaktadır. İşbirliğinin düşük olması, tedarik, lojistik, ürün fiyatlandırma vb. durumlarda olumsuzlukları beraberinde getirirken, maliyetleri arttıran ve katma değeri düşük bırakan faktörlerin balında gelmektedir. Ayrıca işbirliği ve kümelenme düzeyinin düşük olması, rekabet ortamını fiyat ekseninde oluşturmakta, bu da sektörde nitelikli ve kaliteli üretim yapan firmaları zorlamaktadır.

Yetersiz Destekleyici Hizmetler: Van ilinde sanayi sektörünün en çok ihtiyaç duyduğu ambalajlama ve paketleme hizmetleri yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle birçok sanayi kuruluşu bu işlemleri kendi bünyesinde yapmayı planlarken, bu durum sabit yatırım, genel işletim giderleri vb. açılardan maliyetleri arttırmaktadır. Ayrıca eğitim ve insan kaynakları hizmetleri, danışmanlık hizmetleri, dış ticaret hizmetleri, reklam ve iletişim hizmetleri, tasarım hizmetleri, AR-GE hizmetleri vb. sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu destekleyici hizmetlerin Van ilinde gelişmemiş olması ve bu hizmetlerin dışarıdan dahi temin edilememesi, Van ili sanayii için dezavantaj oluşturan unsurların başında gelmektedir.

Yetersiz Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetleri: Van ilindeki sanayi kuruluşlarının da tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine önem vermediği görülmektedir. Bu durum yüksek nitelik ve kalitede olan ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte bilinirliğini düşük bırakırken, markalaşmayı olumsuz etkilemektedir. Bu çerçevede Vanlı firmalar, benzer kalite ve nitelikte ürün üreten rakiplere göre dezavantajlı konuma düşmektedir.

Yetersiz Fiziksel Altyapı: Başta ulaşım olmak üzere enerji, haberleşme ve iletişim, içme suyu ve atık su gibi temel altyapılar yetersiz kalmaktadır. Özellikle Van ilinde karayolu ile çevre iller ile bağlantı bulunmakla birlikte havayolu ve demiryolu altyapısının yetersiz ve gelişmemiş olması, gerek hammadde temini, ticaret vb. pek çok açıdan Vanlı firmalar için büyük bir dezavantaj oluşturmaktadır. Ayrıca içme suyu, kanalizasyon, iletişim ve haberleşme gibi diğer temel altyapılarda da sorunlar olması, üreticileri olduğu kadar kent sakinlerini de zor durumda bırakmaktadır. Bunun yanında ofis ve konut alanları, konaklama tesisleri, yeşil alanlar vb. donatı alanlarının nicelik ve nitelik açıdan yetersiz olması, şirketler için olumsuz bir durum oluşturmakla birlikte nitelikli işgücünün kente çekilmesine engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla fiziksel altyapı imkanlarının yetersiz olması, yalnızca ekonomik gelişimi sınırlamamakta, aynı zamanda yüksek yaşam kalitesi ve beşeri sermayeyi olumsuz etkilemektedir.

Kayıt Dışı Ekonomi: Van ilinin özellikle sınır il olması, Türkiye'nin diğer kentlerine göre kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin daha yoğun olmasını beraberinde getirmektedir. Örneğin kaçak bal, kaçak hayvan vb. ticareti ile merdiven altı üretim denilen üretim şekli vb., Van ilindeki kayıt dışı ekonomik faaliyetlere örnek verilebilir. Bu durum kaliteli ve nitelikli üretici ve üretimi olumsuz etkilerken, insan ve hayvan sağılığını da tehdit etmektedir. Ayrıca kayıt dışı ekonomi, bölge imajını da olumsuz etkilemektedir. Bunun için kayıt dışı ile mücadelenin arttırılmasına yönelik denetim vb. faaliyetlerin arttırılmasının yanı sıra bölge halkının da bilinçli bir şekilde davranması gerekmektedir. Diğer bir deyişle denetim ve müeyyide gibi faktörlerin yanı sıra üretici, tüketici, aracı vb. birçok paydaşın bilinçli bir şekilde davranması önem taşımaktadır.

Yetersiz AR-GE ve Yenilikçilik: Günümüz bilgi toplumunda rekabetçi olmanın en temel iki unsuru verimlilik ve inovasyondur. Bu iki unsur birbirleri ile ayrılamadığı gibi AR-GE ve yenilikçilik faaliyetleri, verimlilik ve inovasyon içlin olmazsa olmazdır. Van ilinde AR-GE ve inovasyona önem

verilmemektedir. Gerek ikincil kaynaklar gerekse de birincil kaynaklara göre Van ilindeki AR-GE faaliyetleri oldukça düşük kalırken, tasarım, teknoloji vb. unsurlara da önem verilmemektedir. Bu durum rekabeti yalnızca fiyat odaklı haline getirmekle birlikte il sanayiinin düşük teknoloji sektörlere dayalı bir yapıya itmektedir. Bu faktörler, Van ilindeki katma değeri ve elde edilen geliri düşük bırakırken, kentin sıralamasını ve bölgesel kalkınmayı olumsuz etkilemektedir.

2.6.3. Fırsatlar

Gelişmiş Türkiye Gıda Sanayii: Gıda sanayii, Türkiye için milli gelir, istihdam, ihracat vb. ekonomik göstergelerde yüksek düzeyde paya sahip önemli bir sektör konumundadır. Milli gelirde %9,7 paya sahip gıda sanayii, sanayi sektörü istihdamının da %13'ünü oluşturmaktadır. Bunun yanında Türkiye ihracatının %10'u gıda sanayii ürünlerini kapsarken, gıda sanayii son 6 yılda yıllık ortalama %6 gibi yüksek düzeyde büyüme hızına sahiptir. Bunun yanında nüfus artışı vb. göstergeler dahilinde gıda sanayiinin bu gelişim hızını sürdürmesi beklenmektedir. Gıda sanayiinin ulusal ölçekteki bu konumu, Van ili için fırsat oluşturmaktadır.

Gıda Ürünlerinde Dış Ticaret Açığı: Türk gıda sanayii, ihracatın en önemli kalemlerinden biri olmakla birlikte Türkiye bazı gıda ürünlerinde dış ticaret açığı vermektedir. Ceviz, baklagil, et ve et ürünleri, süt ve süt ürünleri gibi bazı gıda kalemlerinde Türkiye, önemli düzeyde ithalat yaparken, aynı zamanda dış ticaret açığı verir duruma gelmiştir. Diğer bir deyişle birçok tarım ve gıda ürününde Türkiye'de üretim açığı söz konusudur. Bu durum, ceviz, baklagil, hayvansal ürünler gibi dış ticaret açığının verildiği ürünlerde güçlü ve rekabetçi olan Van ili için önemli bir fırsat yaratırken, ulusal ölçekte cari açığın azaltılması vb. açılardan da önem taşımaktadır.

Teşvikler: Başta Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı olmak üzere devletin tarım sektörüne yönelik teşvikleri oldukça yüksek düzeyde bulunmaktadır. Bitkisel ve hayvansal üretim yüksek düzeyde sübvanse edilirken, bölgesel teşvik paketlerinde Van ili, teşvik ve sübvansiyonların en yüksek olduğu 6.Bölge'de yer almaktadır. Dolayısıyla bölgeye yapılacak tarım ve gıda yatırımlarının büyük bir kısmına devlet tarafından teşvik ve destek sağlanmaktadır. Bu kapsamda Van ili, teşvik ve yatırım ortamı bakımından oldukça önemli bir fırsat taşıyan kentlerimiz arasında yer almaktadır.

Vizyon 2023 Hedefleri: Vizyon 2023 Projesi'ne göre 2023 yılında Türkiye, dünyanın en büyük 5 tarım üreticisinden biri olmayı planlamaktadır. Buna göre gıda sanayii gayri safi yurt içi hasılasında %140, ihracatta ise %167 oranında artış sağlanması hedeflenmektedir. Ayrıca tarım ve gıda alanında teknolojilerin geliştirilerek katma değerin artırılması, yine Vizyon 2023 Projesi'nin hedefleri arasında yer almaktadır. Bu çerçevede ıslah ve biyoteknoloji ile yeni genotipler geliştirme, tohum-tohumluk vb. ve damızlık üretimi, gen kaynaklarının muhafazası, işlenmiş ürün çeşitliliği ve gıda yöntem ve süreçleri, gıda güvenliği ve güvenirliği gibi birçok teknolojik faaliyetin geliştirilmesi planlanmaktadır. Vizyon 2023 Projesi'nde gıda sanayiinin bu denli önemsenmesi, Van ili için öne çıkan fırsatlar arasında yer almaktadır.

Organik Tarım: Yalnızca Türkiye'de değil, dünya genelinde son yıllarda organik tarıma ve organik gıda ürünlerine ilginin oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Bunun yanında bu trendin gelecekte de artarak sürmesi beklenmektedir. Ayrıca organik tarım ve organik gıda ürünleri, katma değeri en yüksek üretim ve ürün şeklindedir. Dünya genelinde organik gıda ürünlerine talebin artması ve organik tarımın katma değerinin yüksek olması, temiz kaynakları, florası, iklimi vb. özellikleriyle organik tarıma en elverişli kentler arasında yer alan Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

2.6.4. Tehditler

Tarım Sektörüne Azalan İlgi: Türkiye genelinde son yıllarda tarım ve gıda sektörü büyümekle birlikte, tarım sektörünün milli gelirden aldığı pay, istihdamdaki payı vb. göstergelerinde gerileme söz konusudur. Geçmişe nazaran tarım sektöründe daha az kişi çalışmakta, kırsal nüfus azalırken kentler yüksek derecede göç almaktadır. Bu durum Türkiye genelinde olduğu gibi Van ilinde de yeni neslin ve gençlerin başta tarım ve gıda yerine diğer sektörlerde çalışmak istemesini, diğer sektörlerde istihdam edilmesini ve birçok bölgede tarım ve gıda üretiminin azalmasını beraberinde getirmektedir. Tarım sektörüne ilginin azalması, tarım sektörü kadar gıda sanayii için de tehdit oluşturmaktadır.

Rakip Ülkeler: Başta Çin, Hindistan vb. nüfusu yüksek ve birçok bitkisel ve hayvansal ürünün tohumunda gen merkezi olan ülkeler hammadde açısından avantajlı olmakla birlikte kalite, fiyat vb. açılardan rekabet avantajına sahiptir. Ayrıca bazı ülkelerdeki gıda teknolojileri, Türkiye'ye göre daha fazla gelişmiş konumundadır. Bu durum yalnızca Türkiye'nin değil Van ili tarım ve gıda sektörleri için tehdit oluşturmaktadır.

Güvenlik Sorunu: Van ilinin de yer aldığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, geçmiş dönemde yaşanan sorunlar nedeniyle hala güvensiz bölgeler olarak görülmektedir. Özellikle son 4-5 yılda atılan adımlar ile oldukça güvenli bölgeler haline gelse de hala daha geçmişteki algıda bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu durum yalnızca gıda sanayii sektörü için değil Van ili genelindeki yatırımlar için tehdit oluşturan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca yapılan saha çalışmalarına göre mevcut durumda geçmişe göre yüksek düzeyde iyileşme görülmekle birlikte çözüm sürecinin net olmaması nedeniyle endişe vb. durumların devam ettiği gözlenmektedir. Dolayısıyla diğer bütün sektörlerde olduğu gibi gıda sanayiinde de güvenlik sorununun çözümü büyük bir önem taşımaktadır.

Sübvansiyon Baskısı: Avrupa Birliği (AB) sürecinde olan Türkiye, birçok uluslararası örgüt ile de ekonomik, ticari, siyasi vb. açılardan işbirliği yapmaktadır. Bu işbirlikleri ve AB süreci, yasal, yapısal vb. alanlara oldukça olumlu yansımakla birlikte tarım sektörüne baskıyı da beraberinde getirmektedir. AB ve dünya ülkelerine göre Türkiye'de tarım sektörünün milli gelirden aldığı payın yüksek olması nedeniyle uluslararası işbirliklerinin Türkiye'de tarım sektörüne yönelik teşviklerin, sübvansiyonların vb. azaltılması talebi bulunmaktadır. Bu durum özellikle tarım ve gıda sanayii gibi teşvik ve sübvansiyona muhtaç ve kırsal kalkınma için önem taşıyan sektörü oldukça olumsuz etkilerken, sektörleri yüksek düzeyde tehdit etmektedir.

Tablo B-11: Van İli Gıda İşleme ve Paketleme Sanayii Sektörü SWOT Matrisi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
-Gıda sanayiinin hammaddesi olan tarımsal faaliyetlerin yoğun olması -Gıda sanayiinde tesisleşmenin yüksek ve bu alanda tecrübe olması -Organize sanayi bölgesi olması -İşgücünün genç, dinamik ve düşük maliyetli olması - 500 milyon kişilik nüfusa 2 saatlik uçuş mesafesinde yer alması -YYÜ'de Gıda Mühendisliği, Süt Teknolojisi Ana Bilim Dalı, Ziraat Fakültesi gibi akademik birimlerin olması	-Yüksek verim ve kaliteli olan tarımsal ürünlere yönelik işleme tesislerinin olmaması -Nitelikli ve kalifiye eleman bulunabilirliğinin düşük olması -Mikro ölçekli aile şirketi yapısı nedeniyle bölgede kurusallaşmanın olmaması -Standardizasyon ve sertifikasyon faaliyetlerinin düşük olması -İşbirliği kültürünün olmaması -Ambalajlama, paketleme, eğitim ve insan kaynakları vb. destekleyici faaliyetlerin gelişmemesi -Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine önem verilmemesi, markalaşmanın olmaması -Fiziksel altyapının yetersiz kalması -Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin yüksek olması -AR-GE ve yenilikçiliğe önem verilmemesi ve bu faaliyetlerin çok düşük olması
Fırsatlar	**Tehditler**
-Gıda sanayiinin Türkiye ekonomisi içerisinde kritik önem taşıyan sektörler arasında olması -Bazı gıda ürünlerinde dış ticaret açığı verilmesi -Sektöre yönelik teşvik ve sübvansiyonların yüksek olması -Vizyon 2023 hedeflerinde tarım ve gıda sektörünün önemli bir konumda olması -Organik tarım ve gıda ürünlerine dünya genelinde talebin artması	-Tarım sektörüne yönelik ilginin azalması ve göç verilmesi -Rakip ülkelerin hammadde, gen, kalite vb. açılardan avantajlı olması -Bölgeye yönelik güvensizlik algısının hala hakim olması ve gelecek için belirsizlik teşkil etmesi -Türkiye'ye yönelik tarım ve gıda teşvik ve sübvansiyonların azaltılması için baskı yapılması

2.7. İnşaat Malzemeleri Sanayii Sektörü SWOT Analizi

Van ili ve ilçelerinde inşaat malzemeleri sanayii sektörünün güçlü yönleri olarak hammadde, nüfus ve altyapı, tesisleşme, organize sanayi bölgesi, tecrübe ve işgücü, coğrafi konum ve üniversite öne çıkmaktadır. Zayıf yönler ise imar planları, işgücü, kurumsallaşma, işbirliği, destekleyici hizmetler, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, fiziksel altyapı, kayıt dışı ekonomi, AR-GE ve yenilikçilik şeklinde sıralanmaktadır. Dış çevre kapsamında ise Türkiye inşaat malzemeleri ve inşaat sektörü, nüfus ve altyapı, deprem riski ve kentsel dönüşüm, teşvikler, Vizyon 2023 hedefleri, Van ili ve ilçeleri inşaat malzemeleri sanayii sektörü için fırsat oluşturmaktadır. Rakip firmalar, teknoloji, güvensizlik ortamı, faiz ve mali istikrarsızlık, enerji maliyetleri ve bürokrasi, tehdit oluşturan unsurlardır.

2.7.1. Güçlü Yönler

Hammadde Sahipliği: İnşaat malzemeleri sanayii sektörü çok geniş bir sektör olmakla birlikte özellikle madencilik sektörü en önemli hammadde-tedarikçi konumundadır. Van ili pomza ve demir-çelik gibi madenlere veya kimya gibi hammaddelere ev sahipliği yapmakta ya da bu hammaddelere sahip İran vb. ülkelere yakın konumdadır. Dolayısıyla hammadde tedariki açısından Van ili oldukça avantajlıdır.

Artan Nüfus ve Gelişen Altyapı: Başta Van il merkezi olmak üzere Van ili, çevre ilçe ve bölgelerden göç almakta ve ilin nüfusu büyüme eğilimindedir. Nüfusun ve göçün artması, kentleşme için altyapı, konut vb. gereksinimlerin karşılanması ihtiyacını beraberinde getirirken, özellikle son zamanlarda bu tür inşaat hizmetleri ve projelerinin artış eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu durum ildeki inşaat malzemeleri sektörü için avantaj oluşturmaktadır.

Yüksek Tesisleşme: Van ili ve ilçelerinde inşaat malzemeleri sanayii sektörü, firma sayısı, istihdam vb. açılardan önemli bir sektör konumundadır. Van ilinde bulunan sanayi işletmelerinin %15'i çimento, beton, kireç, alçıtaşı vb. ürünlerin imalatından diğer metalik olmayan ürünlerin imalatı sektöründe faaliyet gösterirken, yine Van ili sanayi sektöründe çalışanların %20'si diğer metalik olmayan ürünlerin imalatı sektöründe istihdam edilmektedir. Sektörün il ekonomisindeki bu konumu öneli bir avantajdır.

Organize Sanayi Bölgesi Varlığı: Ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, kantin, banka, ilk yardım vb. imkanlarıyla donatılmış uygun bir alanda genel hizmetlerin ve teknik hizmetlerin sağlandığı sanayi tesislerinin yerleşim birimleri olarak da adlandırılan organize sanayi bölgesi (OSB), sürdürülebilir kentsel gelişimin yanı sıra sanayi kuruluşların birbirleri arasında ve diğer hizmet sektörleri ile koordinasyonun ve işbirliğinin sağlandığı bölgelerdir. Bu açıdan özellikle imalat sanayiinin gelişimi ve etkinliğinde önem taşıyan OSB'nin 1998 yılından veri faaliyet göstermesi Van ili için avantajlı bir durumdur.

Yüksek Tecrübe ve İşgücü: Van ilinde inşaat malzemeleri sektörünün gelişmiş olması, bu sektördeki bilgi ve birikimin de üst düzeyde olmasını sağlamaktadır. Firmalar açısından yüksek bilgi ve birikim sayesinde Vanlı firmaların teknoloji ve know-how ihraç eder duruma geldiği görülürken, işgücünün sektöre yatkınlığı ve deneyim düzeyi de işgücü teminini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca Van ilindeki işgücü maliyetleri, diğer bölgelere göre düşük konumundadır. Dolayısıyla Van ili inşaat malzemeleri sektörü bilgi ve birikim düzeyinin yanı sıra işgücü maliyetleri açısından avantajlı kentler arasında yer almaktadır.

Coğrafi Konum: Van ili Marmara Bölgesi, İstanbul, İzmir vb. iç pazara uzak bir konumda olsa da özellikle dış ticaret açısından Türkiye'nin en avantajlı kentleri arasında yer almaktadır. İran'a komşu olan Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfus bulunmaktadır. Özellikle son yıllarda inşaat sektörünün ivme gösterdiği ve Türkiye'nin inşaat malzemeleri sektöründe en çok ihracat yaptığı Irak'a yakın konumda olması, Van iline avantaj oluşturmaktadır.

Üniversite: Van ilinde yer alan ve 1982 yılında kurulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında bulunmaktadır. İktisadi ve idari bilimlerden ziraata, mühendislik ve mimarlıktan fen fakültesine kadar 15 fakülte ile hizmet veren YYÜ'de teknopark çalışmaları da devam etmektedir. Bu durum, Van ili sanayi sektörü ve ekonomisi için oldukça önemli bir avantaj oluştururken, YYÜ Şehir Planlama, İnşaat Mühendisliği gibi bölümler sektörü için olumlu koşullardır.

2.7.2. Zayıf Yönler

İmar Planları: Van ilindeki imar planları, arazi mülkiyeti vb. alanlardaki belirsizlik ve karmaşıklık, il genelindeki inşaat sektörü ve inşaat malzemeleri sektörünün gelişme hızına olumsuz yansıyan faktörlerin başında gelmektedir. Bu durum inşaat sürecini yavaşlattığı-durdurduğu gibi, varlık fiyatlarında da ciddi istikrarsızlık oluşturmaktadır. Van ili için imar durumu öncelikli çözülmesi gereken konular arasında yer almaktadır.

Yetersiz İşgücü: Her ne kadar Van ilinde inşaat malzemeleri sanayii sektörüne yönelik işgücünde bilgi ve birikim düzeyi yüksek olsa da özellikle kalifiye ve ara eleman bulmakta zorlanılmaktadır. Bunun yanında işgücünün İstanbul, Ankara gibi büyükşehirlerde inşaat ve inşaat malzemeleri sektöründe faaliyet gösteren firmalara çalışma amaçlı gitmesi, işgücü sorununu daha olumsuz duruma getirmektedir.

Kurumsallaşamama: Van ilinde yapısal bir durum olan kurumsallaşamama, inşaat malzemeleri sektörü için de geçerlidir. Nitekim diğer sektörlerde olduğu gibi inşaat malzemeleri sanayii sektöründeki işletmelerin de büyük bir çoğunluğu mikro ölçekli aile şirketlerinden oluşmaktadır. Diğer bir deyişle il sanayiinde kurumsallaşma oldukça düşük seviyededir. Kurumsallaşmadan uzak olunması, sermaye ve finansman vb. olumsuzlukları beraberinde getirirken, nitelikli ve kaliteli ürün üretimine de olumsuz yansımaktadır.

Yetersiz İşbirliği: Van ilinde işbirliği kültürünün gelişmemiş olması, inşaat malzemeleri sanayii sektöründe de işbirliği düzeyini oldukça düşük bırakmaktadır. İşbirliğinin düşük olması, tedarik, lojistik, ürün fiyatlandırma vb. durumlarda olumsuzlukları beraberinde getirirken, maliyetleri arttıran ve katma değeri düşük bırakan faktörlerin balında gelmektedir. Ayrıca işbirliği ve kümelenme düzeyinin düşük olması, rekabet ortamını fiyat ekseninde oluşturmakta, bu da sektörde nitelikli ve kaliteli üretim yapan firmaları zorlamaktadır. Dolayısıyla Van ilinde işbirliği düzeyinin artırılması birçok açıdan gerekli ihtiyaçlar arasında yer almaktadır.

Yetersiz Destekleyici Hizmetler: Van ilinde ambalajlama, paketleme, eğitim ve insan kaynakları, danışmanlık, dış ticaret, reklam ve iletişim, tasarım, AR-GE hizmetleri vb. sanayi sektörünün en çok ihtiyaç duyduğu destek hizmetleri yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle birçok sanayi kuruluşu bu işlemleri kendi bünyesinde yapmaya çalışırken, bu durum sabit yatırım, genel işletim giderleri vb. açılardan maliyetleri artırmaktadır. Ayrıca bu hizmetlerin birçoğunun dışarıdan dahi temin edilemediği görülmektedir.

Yetersiz Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetleri: Van ilindeki sanayi kuruluşlarının da tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine önem vermediği görülmektedir. Bu durum yüksek nitelik ve kalitede olan ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte bilinirliğini düşük bırakırken, markalaşmayı olumsuz etkilemektedir. Bu çerçevede Vanlı firmalar, benzer kalite ve nitelikte ürün üreten rakiplere göre dezavantajlı konuma düşmektedir.

Yetersiz Fiziksel Altyapı: Başta ulaşım olmak üzere enerji, haberleşme ve iletişim, içme suyu ve atık su gibi temel altyapılar yetersiz kalmaktadır. Özellikle Van ilinde karayolu ile çevre iller ile bağlantı bulunmakla birlikte havayolu ve demiryolu altyapısının yetersiz ve gelişmemiş olması, gerek hammadde temini, ticaret vb. pek çok açıdan Vanlı firmalar için büyük bir dezavantaj oluşturmaktadır. Ayrıca içme suyu, kanalizasyon, iletişim ve haberleşme gibi diğer temel altyapılarda da sorunlar olması, üreticileri olduğu kadar kent sakinlerini de zor durumda bırakmaktadır. Bunun yanında ofis ve konut alanları, konaklama tesisleri, yeşil alanlar vb. donatı alanlarının nicelik ve nitelik açıdan yetersiz olması, şirketler için olumsuzluk oluşturmakla birlikte nitelikli işgücünün kente çekilmesine engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla yetersiz fiziksel altyapı olanakları, ekonomik gelişimi sınırladığı gibi yaşam kalitesi ve beşeri sermayeyi olumsuz etkilemektedir.

Kayıt Dışı Ekonomi: Van ilinin özellikle sınır il olması, Türkiye'nin diğer kentlerine göre kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin daha yoğun olmasını beraberinde getirmektedir. Kaçak hammadde ticareti, merdiven altı üretim denilen üretim şekli vb. Van ilindeki kayıt dışı ekonomik faaliyetlere örnek verilebilir. Bu durum kaliteli ve nitelikli üretici ve üretimi olumsuz etkilerken, insan ve hayvan sağlığını da tehdit etmektedir. Ayrıca kayıt dışı ekonomi, bölge imajını da olumsuz etkilemektedir. Bunun için kayıt dışı ile mücadelenin arttırılmasına yönelik denetim vb. faaliyetlerin arttırılmasının yanı sıra bölge halkının da bilinçli bir şekilde davranması gerekmektedir. Diğer bir deyişle denetim ve müeyyide gibi faktörlerin yanı sıra üretici, tüketici, aracı vb. birçok paydaşın bilinçli bir şekilde davranması önem taşımaktadır.

Yetersiz AR-GE ve Yenilikçilik: Günümüz bilgi toplumunda rekabetçi olmanın en temel iki unsuru verimlilik ve inovasyondur. Bu iki unsur birbirleri ile ayrılamadığı gibi AR-GE ve yenilikçilik faaliyetleri, verimlilik ve inovasyon için olmazsa olmazdır. Van ilinde AR-GE ve inovasyona önem verilmemektedir. Gerek ikincil kaynaklar gerekse de birincil kaynaklara göre Van ilindeki AR-GE faaliyetleri oldukça düşük kalırken, tasarım, teknoloji vb. unsurlara da ilgi düzeyi oldukça düşük kalmaktadır. Bu durum rekabeti yalnızca fiyat odaklı haline getirmekle birlikte il sanayiinin düşük teknoloji sektörlere dayalı bir yapıya itmektedir. Bu nedenle Van ilindeki katma değer ve elde edilen gelir düşük kalırken, kentin ulusal ve uluslararası göstergelerdeki sıralaması ve bölgesel kalkınma olumsuz etkilenmektedir. Dolayısıyla Van ilinin 2023 vizyonu ve hedeflerine yönelik AR-GE ve inovasyon en kritik faktörler arasında yer almaktadır.

2.7.3. Fırsatlar

Gelişmiş Türkiye İnşaat ve İnşaat Malzemeleri Sektörü: Türkiye ekonomisinin lokomotif sektörleri arasında yer alan inşaat malzemeleri sanayii ve inşaat sektörü, milli gelirden aldığı payın yanı sıra istihdam açısından da önem taşımaktadır. Bunun yanında son yıllarda yıllık ortalama bazda Türkiye ekonomisinden daha hızlı büyüyen sektörün, gelecek açısından da yıllık ortalama %10 büyümesi beklenmektedir. Ayrıca Türkiye'nin Irak, İran gibi komşu ülkelerinde yıllar geçtikçe inşaat malzemeleri ve inşaat hizmetleri ihracatının artması, Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Artan Nüfus ve Gelişen Altyapı: Van il düzeyinde olduğu gibi ülke ölçeğinde de nüfus artışı ve buna bağlı olarak inşaat ve inşaat malzemeleri gereksinimi artmaktadır. Özellikle nüfus artışı ve ekonomik gelişim ile paralel olarak konut, ofis, alışveriş merkezi gibi gayrimenkul sektörü yatırımları artarken, ulaşım ve diğer altyapı alanlarında da proje ve çalışmalar sürmektedir. Bu koşullar inşaat malzemeleri ihtiyacını artırırken, sektörü için önemli fırsat oluşturmaktadır.

Deprem Riski ve Kentsel Dönüşüm Çalışmaları: Türkiye'deki yapı stokunun mevcut durumda nitelik açıdan düşük ve eski olması, sürdürülebilir kentleşme açısından büyük bir risk oluşturmaktadır. Bu çerçevede Çevre ve Şehircilik Bakanlığı önceliğinde ülke genelinde kentsel dönüşüm projelerine hız verilmesi, inşaat ve inşaat malzemeleri sektörüne olan ihtiyacı artırmaktadır. Ayrıca Türkiye'nin deprem riski yüksek bir ülke olması ve sık sık deprem afeti yaşaması, inşaat sektörü ve inşaat malzemeleri sanayii sektörüne olan ihtiyacı beraberinde getirmektedir.

Teşvikler: Yeni teşvik sistemine göre Van ili, teşvik ve sübvansiyonların en yüksek olduğu 6.Bölge'de yer almaktadır. Dolayısıyla bölgeye yapılacak yatırımların büyük bir kısmına devlet tarafından teşvik ve destek sağlanmaktadır. Beton ürünleri imalatı, seramik imalatı vb. inşaat malzemeleri sektörleri de teşvik verilen sektörler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda Van ili için oldukça önemli bir fırsat taşıyan kentlerimiz başında gelmektedir.

Vizyon 2023 Hedefleri: Türkiye Vizyon 2023 Projesi'nde inşaat malzemeleri ve inşaat sektörü önemli bir yer tutmaktadır. "Dünyayı inşa talibiz" sloganıyla yola çıkan Türkiye'nin 2023 yılında inşaat sektöründe yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinin genişlemesi, inşaat malzemeleri sanayiinde ihracatın arttırılması vb. amaçları bulunmaktadır. Bu çerçevede 2023 yılında 100 milyar USD düzeyinde inşaat malzemesi ihracatı, 100 milyar USD düzeyinde iç pazar büyüklüğü ve yine 100 milyar USD düzeyinde yurt dışı müteahhitlik hizmeti hedeflenmektedir. Bu durum sektör için önemli bir avantajdır.

2.7.4. Tehditler

Rakip Firmalar: Başta ABD, Çin, Japonya, AB ülkeleri gibi ülkelerde daha nitelikli yapı stoku bulunurken, bu bölgelerde inşaat malzemeleri sanayii sektöründe faaliyet gösteren firmaların kalite ve teknoloji avantajı bulunmaktadır. Bu çerçevede Türk inşaat firmaları rakip ülke firmalarına göre dezavantajlı konumdadır.

Güvenlik Sorunu: Van ilinin de yer aldığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, geçmiş dönemde yaşanan sorunlar nedeniyle hala güvensiz bölgeler olarak görülmektedir. Özellikle son 4-5 yılda atılan adımlar ile oldukça güvenli bölgeler haline gelse de hala daha geçmişteki algıda bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu durum yalnızca inşaat ve inşaat malzemeleri sanayii sektörü için değil Van ili genelindeki yatırımlar için tehdit oluşturan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca yapılan saha çalışmalarına göre mevcut durumda geçmişe göre yüksek düzeyde iyileşme görülmekle birlikte çözüm sürecinin net olmaması nedeniyle endişe vb. durumların devam ettiği gözlenmektedir.

Düşük Teknoloji Kullanımı: İnşaat malzemeleri ve inşaat sektörü, orta düzey teknolojiye sahip sektörlerdir. Bunun yanında Türkiye genelinde inşaat malzemeleri ve inşaat sektöründe kullanılan makine, ekipman ve teknolojide dışa bağımlılık söz konusudur. Özellikle teknolojide dışa bağımlı olunması, yalnızca Van ili için değil ülke ölçeğinde de önemli bir risk oluşturmaktadır.

Mali İstikrarsızlık: Gerek ulusal gerekse de küresel mali dalgalanmalardan en çok etkilenen sektörlerin başında inşaat malzemeleri ve inşaat sektörü gelmektedir. Örneğin 2008 yılında yaşanan küresel kriz nedeniyle gündeme gelen mali istikrarsızlık, artan faiz oranları vb. koşullar, gayrimenkul sektörünün, dolayısıyla inşaat malzemeleri ve inşaat sektörünün gerilemesine neden olmuştur. Dolayısıyla ulusal ve küresel mali piyasalardaki dalgalanmalar, inşaat malzemeleri ve inşaat sektörü için yüksek düzeyde bir tehdit oluşturmaktadır.

Yüksek Enerji Maliyetleri: Aslında enerji maliyetleri yalnızca inşaat malzemeleri ve inşaat sektörü için değil diğer bütün sektörler için tehdit oluşturan unsurların başında gelmektedir. Ancak inşaat malzemeleri ve inşaat sektörünün orta düzey teknolojiye sahip olması, en önemli girdilerden birini enerji konumuna getirmektedir. Bu bağlamda enerji maliyetleri inşaat malzemeleri ve inşaat sektörü için ayrı bir tehdit unsuru olarak incelenmektedir. Özellikle Türkiye'deki elektrik üretiminin termik santrallere dayalı olması, ayrıca taşıma ve lojistik faaliyetlerinde en çok akaryakıtın kullanılması ve bu göstergelerde Türkiye'nin ithalata olan bağımlılığı, küresel enerji dalgalanmalarında Türkiye'yi kırılgan duruma getirmekle birlikte diğer ülkelere göre enerji maliyetlerini arttıran bir unsurdur.

Yoğun Bürokrasi: Enerji maliyetlerinde olduğu gibi bürokrasi yalnızca inşaat malzemeleri ve inşaat sektörü için değil diğer bütün sektörler için tehdit oluşturan unsurların başında gelmektedir. Ancak inşaat malzemeleri ve inşaat sektörü açısından özellikle yapı-arsa durumu, imar ve planlardaki karmaşık yapı vb. unsurlar, inşaat malzemeleri ve inşaat sektörünü daha fazla etkilemektedir. Özellikle yapı izni alınması, Çevre Etki Değerlendirmesi vb. bürokratik süreçler, inşaat yatırımlarını dolayısıyla inşaat malzemeleri sanayii sektörünü tehdit etmektedir.

Tablo B-12: Van İli İnşaat Malzemeleri Sanayii Sektörü SWOT Matrisi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
-Pomza, mermer vb. hammaddelere sahip veya yakınlığı olması -Gelişen nüfusa paralel olarak altyapı ve konut ihtiyacının artması -Birçok alt sektörü barındıran tesislerin olması -Organize sanayi bölgesinin olması -Firma ve işgücü düzeyinde bilgi ve birikim düzeyinin yüksek olması -Irak, İran ve diğer yakın ülkelerin inşaat ihtiyaçlarının artması ve bu ülkelerin inşaat malzemelerinde Türkiye'nin önde gelen ithalatçısı olması -YYÜ'de İnşaat Mühendisliği, Maden Mühendisliği gibi akademik birimlerin olması	-Bölgede imar durumları ile ilgili sorunların çözülememesi -Ara eleman bulmada zorluklar yaşanması -Mikro ölçekli aile yapısından dolayı kurumsallaşmanın düşük olması -İşbirliği kültürünün gelişmemiş olması -Eğitim, Ar-GE vb. destekleyici hizmetlerin gelişmemiş olması -Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin düşük olması -Fiziksel altyapının gelişmemiş olması -Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin yüksek olması -AR-GE ve yenilikçilik faaliyetlerine gerekli önemin verilmemesi

Tablo B-12: Van İli İnşaat Malzemeleri Sanayii Sektörü SWOT Matrisi (Devamı)

Fırsatlar	Tehditler
-İnşaat sektörünün Türkiye ekonomisinin lokomotifi olması ve buna bağlı olarak inşaat malzemeleri sektörünün yüksek hızda büyümesi -Türkiye nüfusu ve altyapı gereksinimlerinin artması -Türkiye'nin deprem ülkesi olması ve niteliksiz yapı stokunun olması - Van ilinin bölgesel teşvik sisteminde en avantajlı bölge olan 6.Bölge'de yer alması -Vizyon 2023'te inşaat ve inşaat malzemeleri sektörünün önemli bir yer tutması	-ABD, Çin, AB, Japonya gibi rakip ülkelerin hammaddeye ve yüksek teknolojiye sahip olması -Bölgeye yönelik güvensizlik algısının hala hakim olması ve gelecek için belirsizlik teşkil etmesi -Teknolojide dışa bağımlı olunması -Ulusal ve küresel mali istikrarsızlığın gayrimenkul-inşaat sektörünün olumsuz etkilemesi -İthalat bağımlılığı nedeniyle enerji maliyetlerinin rakip ülkelere göre yüksek olması -Yapı izni, ÇED vb. süreçlerde bürokrasinin yüksek olması

2.8. Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Sektörü SWOT Analizi

Van ili ve ilçelerinde tekstil ve hazır giyim sanayii sektörünün güçlü yönleri olarak hammadde, organize sanayi bölgesi, tekstilkent, tecrübe ve işgücü, coğrafi konum ve üniversite öne çıkmaktadır. Zayıf yönler ise işgücü, kurumsallaşma, işbirliği, destekleyici hizmetler, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, fiziksel altyapı, kayıt dışı ekonomi, AR-GE ve yenilikçilik şeklinde sıralanmaktadır.

Dış çevre bakımından ise Türkiye tekstil ve hazır giyim sektörü, hammadde ve tedarik zinciri, dünya tekstil ve hazır giyim sektörü, nüfus, teşvikler, Vizyon 2023 hedefleri, Van ili ve ilçeleri tekstil ve hazır giyim sanayii sektörü için fırsat oluşturmaktadır. Dış pazar, rakipler ve ithalat, güvensizlik ortamı ve teknoloji, Van ili ve ilçeleri tekstil ve hazır giyim sanayii sektörünü tehdit etmektedir.

2.8.1. Güçlü Yönler

Hammadde Sahipliği: Tekstil ve hazır giyim sektörünün hammaddeleri arasında pamuk, yün, iplik vb. ürünler bulunmaktadır. Bahsi geçen bu ürünler, tarım sektöründen tedarik edilmektedir. Bu açıdan Van ili başta küçükbaş hayvancılık olmak üzere hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olmasından dolayı özellikle yün ve deri gibi hammaddeleri üretme imkanına sahiptir. Bunun yanında Van ili, Şanlıurfa gibi Türkiye'nin pamuk merkezi olan illere de yakın konumda bulunmaktadır. Bu durum hammadde açısından avantaj sağlamaktadır.

Organize Sanayi Bölgesi Varlığı: Ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, kantin, banka, ilk yardım vb. imkanlarıyla donatılmış uygun bir alanda genel hizmetlerin ve teknik hizmetlerin sağlandığı sanayi tesislerinin yerleşim birimleri olarak da adlandırılan organize sanayi bölgesi (OSB), sürdürülebilir kentsel gelişimin yanı sıra sanayi kuruluşların birbirleri arasında ve diğer hizmet sektörleri ile koordinasyonun ve işbirliğinin sağlandığı bölgelerdir. Bu açıdan özellikle imalat sanayiinin gelişimi ve etkinliğinde önem taşıyan OSB'nin 1998 yılından veri faaliyet göstermesi Van ili için avantajlı bir durumdur.

Tekstilkent Yatırımı: Cazibe Merkezleri Destekleme Programı kapsamında Van Valiliği, Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı gibi paydaşların katkılarıyla çalışmaları devam eden Tekstilkent Projesi ile Van ilinde Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi'nin kurulması planlanmaktadır. Yapım aşaması devam eden proje sonunda il genelindeki tekstil ve hazır giyim firmalarının yanı sıra gerek bölge gerekse de ülke düzeyinde yatırımların çekilerek Van ilinde tekstil ve hazır giyim sektörüne yönelik kümelenme bölgesi oluşturulması amaçlanmaktadır. Bu proje Van ilinde tekstil ve hazır giyim sektörünün gelişimi ve kümelenmesi bakımından önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Yüksek Tecrübe ve İşgücü: Van ili ve yöresinde tarih boyunca oymacılık, dokuma vb. el sanatlarının kültürel gelenekler arasında olması, tekstil ve hazır giyim sektörü için önemli bir avantaj sağlamaktadır. Dolayısıyla bu el sanatlarının bölgede hakim olması, tekstil sektörüne yönelik bilgi ve birikimi beraberinde getirmektedir. Bunun yanında Van ilindeki işgücünün tekstil ve hazır giyim sektörüne olan yatkınlığı ve sektörün istihdamda önemli bir yer tutması, bir diğer avantaj olarak karşımıza çıkmaktadır.

Coğrafi Konum: Van ili Marmara Bölgesi, İstanbul, İzmir vb. iç pazara uzak bir konumda olsa da özellikle dış ticaret açısından Türkiye'nin en avantajlı kentleri arasında yer almaktadır. İran'a komşu olan Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfus bulunmaktadır. Başta İran olmak üzere Irak, Rusya, Suudi Arabistan gibi ülkelerin yüksek tekstil ve hazır giyim ithalatı yapması, Van ili için avantajlı bir durumdur.

Üniversite: Van ilinde yer alan ve 1982 yılında kurulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında bulunmaktadır. İktisadi ve idari bilimlerden ziraata, mühendislik ve mimarlıktan fen fakültesine kadar 15 fakülte ile hizmet veren YYÜ'de teknopark çalışmaları da devam etmektedir. Bu durum, Van ili sanayi sektörü ve ekonomisi için oldukça önemli bir avantaj oluştururken, YYÜ Tekstil Mühendisliği gibi bölümler, sektör için bir diğer önemli avantajdır.

2.8.2. Zayıf Yönler

Yetersiz İşgücü: Her ne kadar Van ilinde tekstil ve hazır giyim sanayii sektörüne yönelik işgücünde bilgi ve birikim düzeyi yüksek olsa da özellikle kalifiye ve ara eleman bulmakta zorlanılmaktadır. Bunun yanında işgücünün İstanbul, Gaziantep gibi büyükşehirlerdeki tekstil ve hazır giyim firmalarını tercih etmesi, Van ili tekstil ve hazır giyim sanayiine yönelik işgücü sorununu daha da büyütmektedir.

Kurumsallaşamama: Van ilinde yapısal bir durum olan firmalardaki kurumsallaşmanın yetersiz ve zayıf kalması, tekstil ve hazır giyim sektöründe de görülmektedir. Nitekim diğer sektörlerde olduğu gibi Van ili ve ilçelerinde tekstil ve hazır giyim sanayii sektöründeki işletmelerin de büyük bir çoğunluğu mikro ölçekli aile şirketlerinden oluşmaktadır. Kurumsallaşmadan uzak olunması, sermaye ve finansman vb. olumsuzlukları beraberinde getirirken, nitelikli ve kaliteli ürün üretimine de olumsuz yansımaktadır.

Yetersiz İşbirliği: Van ilinde işbirliği kültürünün gelişmemiş olması, tekstil ve hazır giyim sektörü için de geçerlidir. İşbirliğinin düşük olması, tedarik, lojistik, ürün fiyatlandırma vb. durumlarda olumsuzlukları beraberinde getirirken, maliyetleri artıran ve katma değeri düşük bırakan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca işbirliği ve kümelenme düzeyinin düşük olması, rekabet ortamını fiyat ekseninde oluşturmakta, bu da sektörde nitelikli ve kaliteli üretim yapan firmaları zorlamaktadır.

Yetersiz Destekleyici Hizmetler: Van ilinde ambalajlama, paketleme, eğitim ve insan kaynakları, danışmanlık, dış ticaret, reklam ve iletişim, tasarım, AR-GE hizmetleri vb. sanayi sektörünün en çok ihtiyaç duyduğu destek hizmetleri yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle birçok sanayi kuruluşu bu işlemleri kendi bünyesinde yapmaya çalışırken, bu durum sabit yatırım, genel işletim giderleri vb. açılardan maliyetleri artırmaktadır. Ayrıca bu hizmetlerin birçoğunun dışarıdan dahi temin edilemediği görülmektedir. Dolayısıyla sektörel gelişim için değer zincirinde yer alan ürün ve hizmetlerin temin edilmesi, diğer bir deyişle kümelenmenin sağlanması önem taşımaktadır.

Yetersiz Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetleri: Van ilindeki sanayi kuruluşlarının da tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine önem vermediği görülmektedir. Bu durum yüksek nitelik ve kalitede olan ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte bilinirliğini düşük bırakırken, markalaşmayı olumsuz etkilemektedir. Bu çerçevede Vanlı firmalar, benzer kalite ve nitelikte ürün üreten rakiplere göre dezavantajlı konuma düşmektedir.

Yetersiz Fiziksel Altyapı: Başta ulaşım olmak üzere enerji, haberleşme ve iletişim, içme suyu ve atık su gibi temel altyapılar yetersiz kalmaktadır. Özellikle Van ilinde karayolu ile çevre iller ile bağlantı bulunmakla birlikte havayolu ve demiryolu altyapısının yetersiz ve gelişmemiş olması, gerek hammadde temini, ticaret vb. pek çok açıdan Vanlı firmalar için büyük bir dezavantaj oluşturmaktadır. Ayrıca içme suyu, kanalizasyon, iletişim ve haberleşme gibi diğer temel altyapılarda da sorunlar olması, üreticileri olduğu kadar kent sakinlerini de zor durumda bırakmaktadır. Bunun yanında ofis ve konut alanları, konaklama tesisleri, yeşil alanlar vb. donatı alanlarının nicelik ve nitelik açıdan yetersiz olması, şirketler için olumsuzluk oluşturmakla birlikte nitelikli işgücünün kente çekilmesine engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla fiziksel altyapının yetersiz kalması, ekonomik gelişimi sınırlamanın yanı sıra yaşam kalitesi ve beşeri sermayeyi olumsuz etkilemektedir.

Yetersiz Kayıt Dışı Ekonomi: Van ilinin özellikle sınır il olması, Türkiye'nin diğer kentlerine göre kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin daha yoğun olmasını beraberinde getirmektedir. Kaçak hammadde ticareti, merdiven altı üretim denilen üretim şekli vb. Van ilindeki kayıt dışı ekonomik faaliyetlere örnek verilebilir. Bu durum kaliteli ve nitelikli üretici ve üretimi olumsuz etkilerken, insan ve hayvan sağlığını da tehdit etmektedir. Ayrıca kayıt dışı ekonomi, bölge imajını da olumsuz etkilemektedir. Bunun için kayıt dışı ile mücadelenin arttırılmasına yönelik denetim vb. faaliyetlerin arttırılmasının yanı sıra bölge halkının da bilinçli bir şekilde davranması gerekmektedir. Diğer bir deyişle denetim ve müeyyide gibi faktörlerin yanı sıra üretici, tüketici, aracı vb. birçok paydaşın bilinçli bir şekilde davranması önem taşımaktadır.

Yetersiz AR-GE ve Yenilikçilik: Günümüz bilgi toplumunda rekabetçi olmanın en temel iki unsuru verimlilik ve inovasyondur. Bu iki unsur birbirleri ile ayrılamadığı gibi AR-GE ve yenilikçilik faaliyetleri, verimlilik ve inovasyon için olmazsa olmazdır. Van ilinde AR-GE ve inovasyona önem verilmemektedir. Gerek ikincil kaynaklar gerekse de birincil kaynaklara göre Van ilindeki AR-GE faaliyetleri oldukça düşük kalırken, tasarım, teknoloji vb. unsurlara da önem verilmemektedir. Bu durum rekabeti yalnızca fiyat odaklı haline getirmekle birlikte il sanayiinin düşük teknoloji sektörlere dayalı bir yapıya itmektedir. Bu durum, Van ilindeki katma değeri ve elde edilen geliri düşük bırakırken, kentin sıralamasını ve bölgesel kalkınmayı olumsuz etkilemektedir.

2.8.3. Fırsatlar

Gelişmiş Türkiye Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü: Tekstil ve hazır giyim sektörü, Türkiye ekonomisinde milli gelir ve istihdam bakımından önemli bir yer tutarken, ihracatın önde gelen sektörleri arasındadır. Bu durum Türkiye'yi dünya tekstil ve hazır giyim sektöründe rekabetçi bir konuma getirmektedir. Dünya tekstil ve hazır giyim sektörü ihracatında Türkiye %7 gibi önemli bir paya sahipken, tekstil ve hazır giyim sektörü Türkiye ihracatının %20'lik kesimini oluşturmaktadır. Gelecek açısından da bu konumunu sürdürmesi beklenen sektörün durumu, Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Hammadde Varlığı ve Gelişmiş Tedarik Zinciri: Türkiye tarım sektöründe dünyanın önemli üreticileri arasında yer almaktadır. Pamuk, yün gibi tarımsal ürünler, tekstil ve hazır giyim sektörünün başlıca hammaddeleridir. Bunun yanında Türkiye, örme, dokuma vb. bütün tekstil ve hazır giyim üretim sürecindeki tedarik ağını kendi başına gerçekleştirebilen ülkeler arasında yer almaktadır. Bu durum Van ili için fırsat oluşturmaktadır.

Gelişen Dünya Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü: Dünya nüfusunun artışına paralel olarak nüfusun giyim vb. ihtiyaçları nedeniyle tekstil ve hazır giyim sektörü de büyüyen ve gelişen sektörler arasında yer almaktadır. Bunun yanında ABD, AB gibi gelişmiş ülkelerin tekstil ve hazır giyim sektörü üretiminden çıkması ve üretimi gelişmekte olan ülkelere bırakması, Türkiye'nin yanı sıra Van ili ve ilçeleri açısından önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Artan Nüfus: Türkiye nüfusunun sürekli artması ve nüfus artış hızının diğer ülkelere göre yüksek olması, gıda, tekstil ve hazır giyim gibi nüfusun temel ihtiyaçlarına yönelik olan sektörler için fırsat oluşturmaktadır. Bu açından nüfusun giyim ve ev tekstili gibi ihtiyaçlarının da artması, tekstil ve hazır giyim sektörünün iç talebi bakımından fırsat oluşturmaktadır.

Teşvikler: Yeni teşvik sistemine göre Van ili, teşvik ve sübvansiyonların en yüksek olduğu 6.Bölge'de yer almaktadır. Dolayısıyla bölgeye yapılacak yatırımların büyük bir kısmına devlet tarafından teşvik ve destek sağlanmaktadır. Tekstil ürünleri ve hazır giyim imalatı da teşvik verilen sektörler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda Van ili, finansman ve yatırım ortamı bakımından önemli bir fırsat taşıyan kentlerimiz başında gelmektedir.

Vizyon 2023 Hedefleri: Türkiye Vizyon 2023 Projesi'nde tekstil ve hazır giyim sektörü önem taşıyan sektörler arasında yer almaktadır. Bu çerçevede ihracatın en önemli kalemlerinden birisi olarak öngörülen sektöre yönelik 2023 yılı için tekstil ve hammaddeleri 20 milyar USD, hazır giyim ve konfeksiyon 52 milyar USD olmak üzere toplamda 72 milyar USD ihracat hedeflenmektedir. Diğer bir deyişle tekstil ve hazır giyim ihracatında, 2009 yılına göre %260 düzeyinde bir artış beklenmektedir. Tekstil ve hazır giyim sektörünün Vizyon 2023 Projesi'ndeki bu konumu, Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

2.8.4. Tehditler

Düşük Dış Pazar Çeşitliliği: Türkiye ihracatında tekstil ve hazır giyim sektörü önemli bir yer tutmakla birlikte en büyük pazarın Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa, İspanya gibi AB ülkeleri olması, bu pazarlara bağımlılığı beraberinde getirmektedir. Türkiye son yıllarda sektörel ihracatını Irak, Rusya, ABD, Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelere yaysa da AB ülkelerinin hala ihracattaki en önemli pazar olması, diğer bir deyişle pazar çeşitliliğin düşük olması, özellikle ihracat için tehdit oluşturmaktadır.

Rakipler ve İthalat: Van ili için yerli rakipler olarak İstanbul, Denizli, Bursa, Gaziantep illeri, bazı ürünlerde yalnızca Türkiye'nin değil ihracatın da önde gelen bölgeleridir. Dolayısıyla üretim miktarı, bilinirlik vb. açılardan bu illerin gelişmiş olması, Van ili için tehdit oluşturmaktadır. Bunun yanında yabancı rakipler açısından birçok ülkede özellikle tekstil ve hazır giyim sektörüne yönelik gümrük vergileri ve ithalat kotalarının kaldırılması vb. şeklinde gelişen gelişmeler, başta Çin olmak üzere ucuz işgücüne sahip ve maliyet avantajı olan ülkelerin dünya tekstil ve hazır giyim sektöründe söz sahibi olmasını beraberinde getirmektedir. Özellikle yabancı rakipler, enerji ve vergi maliyetleri açısından oldukça avantajlıdır. Bu durum gerek dış pazar gerekse de iç pazar açısından Türkiye tekstil ve hazır giyim üreticilerini tehdit etmektedir.

Güvenlik Sorunu: Van ilinin de yer aldığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, geçmiş dönemde yaşanan sorunlar nedeniyle hala güvensiz bölgeler olarak görülmektedir. Özellikle son 4-5 yılda atılan adımlar ile oldukça güvenli bölgeler haline gelse de hala daha geçmişteki algıda bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu durum yalnızca tekstil ve hazır giyim sektörü için değil Van ili genelindeki yatırımlar için tehdit oluşturan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca yapılan saha çalışmalarına göre mevcut durumda geçmişe göre yüksek düzeyde iyileşme görülmekle birlikte çözüm sürecinin net olmaması nedeniyle endişe vb. durumların devam ettiği gözlenmektedir. Tekstil ve hazır giyimin yanı sıra diğer sektörler için güvenlik sorununun çözümü büyük bir önem taşımaktadır.

Düşük Teknoloji Kullanımı: Tekstil ve hazır giyim sektörü, düşük teknolojiye sahip ve emek yoğun sektörlerin başlında gelmektedir. Dolayısıyla tekstil ve hazır giyim sektörü yüksek katma değerli ve inovatif sektörler arasında yer almamaktadır. Ayrıca Türkiye tekstil ve hazır giyim sektöründe kullanılan makine, ekipman ve teknolojide dışa bağımlılık söz konusudur. Özellikle teknolojide dışa bağımlı olunması, yalnızca Van ili için değil ülke ölçeğinde de önemli bir risk oluşturmaktadır.

Tablo B-13: Van İli Tekstil ve Hazır Giyim Sanayii Sektörü SWOT Matrisi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
-Gelişmiş tarım sektörü nedeniyle hammaddenin bulunması -Organize sanayi bölgesinin olması -Tekstilkent Projesi gibi sektörel kümelenme ve gelişim çalışmalarının olması -Dokuma vb. geleneksel el sanatları vb. özellikleriyle bilgi ve birikim düzeyinin yüksek olması -Irak, İran gibi ithalatı yüksek ülkelere yakın konumda olması -YYÜ'de Tekstil Mühendisliği vb. bölümlerin olması	-Ara eleman bulmada zorluklar yaşanması -Mikro ölçekli aile yapısından dolayı kurumsallaşmanın düşük olması -İşbirliği kültürünün gelişmemiş olması -Eğitim, Ar-GE vb. destekleyici hizmetlerin gelişmemiş olması -Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin düşük olması -Fiziksel altyapının gelişmemiş olması -Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin yüksek olması -AR-GE ve yenilikçilik faaliyetlerine gerekli önemin verilmemesi
Fırsatlar	**Tehditler**
-Tekstil ve hazır giyim sektörünün Türkiye ekonomisinin önde gelen sektörleri arasında yer alması -Hammadde ve tedarik zinciri açısından Türkiye'nin gelişmiş olması -Dünya tekstil sektöründe gelişmiş ülkelerin üretimi Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere bırakması -Dünya ile paralel olarak Türkiye nüfusunun, dolayısıyla tekstil ve hazır giyim ihtiyacının artması - Van ilinin bölgesel teşvik sisteminde en avantajlı bölge olan 6.Bölge'de yer alması -Vizyon 2023'te tekstil ve hazır giyim sektörünün önemli bir yer tutması	-Dış pazarda AB ülkelerine bağımlı olunması -ABD, Çin, AB, Japonya gibi rakip ülkelerin hammaddeye ve yüksek teknolojiye sahip olması -İstanbul, Denizli vb. yerli ve Çin gibi yabancı rakiplerin üretim miktarı, bilinirlik, maliyet vb. açıdan avantajlı olması -Bölgeye yönelik güvensizlik algısının hala hakim olması ve gelecek için belirsizlik teşkil etmesi -Teknolojide dışa bağımlı olunması

2.9. Mobilya Sanayii Sektörü SWOT Analizi

Van ili ve ilçelerine yönelik mobilya sanayii sektörünün iç çevre bakımından güçlü yönleri arasında marangozcular sanayi siteleri, organize sanayi bölgesi, destekleyici sektörler, işgücü ve coğrafi konum yer alırken, zayıf yönler arasında hammadde, kurumsallaşma, işbirliği, üniversite, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, fiziksel altyapı, kayıt dışı ekonomi, AR-GE ve yenilikçilik bulunmaktadır. Dış çevre bakımından ise Türkiye mobilya sektörü, dünya mobilya sektörü, nüfus, nakliye, teşvikler ve Vizyon 2023 hedefleri, Van ili ve ilçeleri mobilya sanayii sektörüne yönelik fırsatların başında gelirken, hammadde, rakipler, güvensizlik ortamı ve teknoloji, Van ili ve ilçeleri mobilya sanayii sektörünü tehdit etmektedir.

2.9.1. Güçlü Yönler

Marangozcular Sanayi Sitelerinin Varlığı: Mobilya sektörünün temel girdileri arasında kereste ve parke, kaplama, levha vb. ağaç ve orman ürünleri imalatı bulunmaktadır. Bu ürünlerin üretildiği marangozcular sanayi sitelerinin olması Van ili için avantaj oluşturmaktadır. Yalnızca Van ili kent merkezinde bulunan üç adet küçük sanayi sitesinde-marangozcular sitesinde 1.000 adede yakın işletmenin aktif olarak faaliyet göstermesi, hammadde, destekleyici vb. açıdan avantaj sağlamaktadır.

Organize Sanayi Bölgesi Varlığı: Ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, kantin, banka, ilk yardım vb. imkanlarıyla donatılmış uygun bir alanda genel hizmetlerin ve teknik hizmetlerin sağlandığı sanayi tesislerinin yerleşim birimleri olarak da adlandırılan organize sanayi bölgesi (OSB), sürdürülebilir kentsel gelişimin yanı sıra sanayi kuruluşların birbirleri arasında ve diğer hizmet sektörleri ile koordinasyonun ve işbirliğinin sağlandığı bölgelerdir. Bu açıdan özellikle imalat sanayiinin gelişimi ve etkinliğinde önem taşıyan OSB'nin 1998 yılından veri faaliyet göstermesi Van ili için avantajlı bir durumdur.

Destekleyici Sektörlerin Varlığı: Yukarıda değinildiği gibi mobilya sektörünün en önemli destekleyici sektörü ağaç ve orman ürünleri imalatıdır. Ağaç ve orman ürünleri sanayii, TRB2 Bölge Planı kapsamında Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) tarafından yapılan üç yıldız analizinde imalat sanayiinde üç yıldız almış tek sektör konumundadır. Dolayısıyla destekleyici sektörlerden ağaç ve orman ürünleri sanayiinin gelişmiş olması, Van ilinde mobilya sektörünün gelişimi için avantaj oluşturmaktadır. Bunun yanında tekstil, plastik, metal gibi destekleyici ve tamamlayıcı sektörlerin varlığı da Van ili mobilya sektörüne yönelik avantajdır.

İşgücü: Van ilinde mobilya sektörünün önemli bir sektör olması, istihdam ve işgücü içinde avantaj oluşturmaktadır. Gerek istihdam sağlaması gerekse de sektörel deneyim bakımından Van ilinin mobilya sektöründe avantajı bulunmaktadır. Ayrıca Van ilinde işgücü maliyetlerinin diğer bölge ve illere göre düşük olması, mobilya sektör avantajını daha da artırmaktadır.

Coğrafi Konum: Van ili Marmara Bölgesi, İstanbul, İzmir vb. iç pazara uzak bir konumda olsa da özellikle dış ticaret açısından Türkiye'nin en avantajlı kentleri arasında yer almaktadır. İran'a komşu olan Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfus bulunmaktadır. Türkiye'nin dış ticaret fazlası verdiği ender sektörler arasında yer alan mobilya açısından İran, Irak, Suudi Arabistan gibi Van iline yakın olan ülkelerin Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkeler olması, Van ili için önemli bir avantajdır.

2.9.2. Zayıf Yönler

Hammadde Yetersizliği: Gerek mobilya sektörü gerekse de mobilya sektörünün tedarikçi sektörleri için en önemli hammadde ağaç ve orman varlığıdır. Van ili orman alanları vb. açıdan Türkiye'nin en fakir illeri arasında yer almaktadır. Orman alanlarının Van ilindeki arazi varlığındaki payı yalnızca %1,2'dir. Bu durum hammadde tedariki açısından Van iline dezavantaj oluşturmaktadır.

Kurumsallaşamama: Van ilinde yapısal sorunlarda başı çeken kurumsallaşmanın düşük olması mobilya sektörü için de geçerlidir. Nitekim diğer sektörlerde olduğu gibi Van ili ve ilçelerinde mobilya sanayii sektöründeki işletmelerin de büyük bir çoğunluğu mikro ölçekli aile şirketlerinden oluşmaktadır. Kurumsallaşmadan uzak olunması, sermaye ve finansman vb. olumsuzlukları beraberinde getirirken, nitelikli ve kaliteli ürün üretimine de olumsuz yansımaktadır.

Yetersiz İşbirliği: Van ilinde işbirliği kültürünün gelişmemiş olması sorunu, mobilya sektöründe de görülmektedir. İşbirliğinin düşük olması, tedarik, lojistik, ürün fiyatlandırma vb. durumlarda olumsuzlukları beraberinde getirirken, maliyetleri artıran ve katma değeri düşük bırakan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca işbirliği ve kümelenme düzeyinin düşük olması, rekabet ortamını fiyat ekseninde oluşturmakta, bu da sektörde nitelikli ve kaliteli üretim yapan firmaları zorlamaktadır.

Üniversite: Van ilinde yer alan ve 1982 yılında kurulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında bulunmaktadır. Her ne kadar Yüzüncü Yıl Üniversitesi bünyesinde ziraat, mühendislik, işletme vb. sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu işgücünün yetiştirilmesi için fakülte ve bölümler olsa da orman ürünlerine yönelik spesifik fakülte ve bölüm bulunmamaktadır. Türkiye'nin bazı üniversitelerinde görülen Orman Fakültesi altında Orman Mühendisliği, Orman Endüstri Mühendisliği gibi akademik birimler YYÜ'de yer almamaktadır. Bu durum sektör açısından işgücü ve bilimsel araştırma-çalışma vb. açılardan dezavantaj oluşturmaktadır.

Yetersiz Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetleri: Van ilindeki mobilya sanayii kuruluşlarının da tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine önem vermediği görülmektedir. Bu durum yüksek nitelik ve kalitede olan ürünlerin ulusal ve uluslararası ölçekte bilinirliğini düşük bırakırken, markalaşmayı olumsuz etkilemektedir. Bu çerçevede Vanlı firmalar, benzer kalite ve nitelikte ürün üreten rakiplere göre dezavantajlı konuma düşerken, fason üretime yönelebilmektedir. Ayrıca tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin düşük kalması nedeniyle Van ilindeki mobilya satışlarının büyük bir çoğunluğu, yerinde üretim yapan Vanlı firmalar yerine markalaşmış ve daha büyük mobilya firmalarının bayiliği aracılığıyla gerçekleşmektedir.

Yetersiz Fiziksel Altyapı: Başta ulaşım olmak üzere enerji, haberleşme ve iletişim, içme suyu ve atık su gibi temel altyapılar yetersiz kalmaktadır. Özellikle Van ilinde karayolu ile çevre iller ile bağlantı bulunmakla birlikte havayolu ve demiryolu altyapısının yetersiz ve gelişmemiş olması, gerek hammadde temini, ticaret vb. pek çok açıdan Vanlı firmalar için büyük bir dezavantaj oluşturmaktadır. Ayrıca içme suyu, kanalizasyon, iletişim ve haberleşme gibi diğer temel altyapılarda da sorunlar olması, üreticileri olduğu kadar kent sakinlerini de zor durumda bırakmaktadır. Bunun yanında ofis ve konut alanları, konaklama tesisleri, yeşil alanlar vb. donatı alanlarının nicelik ve nitelik açıdan yetersiz olması, şirketler için olumsuzluk oluşturmakla birlikte nitelikli işgücünün kente çekilmesine engel oluşturmaktadır. Dolayısıyla yetersiz fiziksel altyapı koşulları, ekonomik gelişimi sınırlamanın yanı sıra yaşam kalitesi ve beşeri sermayeyi olumsuz etkilemektedir.

Yetersiz Kayıt Dışı Ekonomi: Van ilinin özellikle sınır il olması, Türkiye'nin diğer kentlerine göre kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin daha yoğun olmasını beraberinde getirmektedir. Kaçak hammadde ticareti, vb. Van ilindeki kayıt dışı ekonomik faaliyetlere örnek verilebilir. Ayrıca kayıt dışı ekonomi, bölge imajını da olumsuz etkilemektedir. Bu gibi durumlar, Van ilinde mobilya sektörünün yanı sıra diğer sektörlerin ve ekonomik, sosyal vb. açılardan gelişimi kısıtlamakta ve ilin imajına da olumsuz yansımaktadır.

Yetersiz AR-GE ve Yenilikçilik: Günümüz bilgi toplumunda rekabetçi olmanın en temel iki unsuru verimlilik ve inovasyondur. Bu iki unsur birbirleri ile ayrılamadığı gibi AR-GE ve yenilikçilik faaliyetleri, verimlilik ve inovasyon için olmazsa olmazdır. Van ilinde AR-GE ve inovasyona önem verilmemektedir. Gerek ikincil kaynaklar gerekse de birincil kaynaklara göre Van ilindeki AR-GE faaliyetleri oldukça düşük kalırken, tasarım, teknoloji vb. unsurlara ilgi düzeyi oldukça düşük kalmaktadır. Bu durum rekabeti yalnızca fiyat odaklı haline getirmekle birlikte il sanayiinin düşük teknoloji sektörlere dayalı bir yapıya itmektedir. Bu nedenle Van ilindeki katma değer ve elde edilen gelir düşük kalırken, kentin ulusal ve uluslararası rekabetçiliği zayıf durumdadır. Bu kapsamda Van ilinin 2023 vizyonu ve hedeflerine ulaşması için AR-GE ve yenilikçilik olmazsa olmaz konumdadır.

2.9.3. Fırsatlar

Gelişmiş Türkiye Mobilya Sektörü: Mobilya sektörü, Türkiye'nin önde gelen imalat sektörleri arasında yer almaktadır. Emek yoğun olmasından dolayı istihdama katkısı yüksek olan mobilya sektörü, genel ekonomik üretimde %1 gibi önemli bir paya sahiptir. Bunun yanında mobilya sektörü, Türkiye ihracatındaki konumu ve cari açığa katkıları nedeniyle stratejik sektörler arasında yer almaktadır. Türkiye ihracatında %1,4 paya sahip olan mobilya sektörü, Türkiye dış ticaret açığına 1,3 milyar USD'ye yakın olumlu katkı sağlamıştır. Ayrıca mobilya sektörünün yıllık ortalama büyümesinin yüksek oranlarda olması ve gelecek açısından da benzer performans göstermesinin beklenmesi, Van ili için fırsat oluşturmaktadır.

Gelişmiş Dünya Mobilya Sektörü: Mobilya sektörü, dünya genelinde de yüksek oranlarda büyüyen sektörler arasında yer almaktadır. Son 10 yılda yıllık ortalama %7 gibi yüksek oranda büyüyen dünya mobilya sektörü, bu büyümeyi son yıllardaki gelişmeler ile daha da artırmaktadır. Dünya genelinde gelir ve refahın artmasıyla mobilya değiştirme süresi daha da azalmış, mobilya önemli dekorasyon malzemeleri arasında yer almıştır. Türkiye genelinde olduğu gibi dünya genelinde de mobilya sektörünün büyümesi ve yaşanan gelişmelerin yanı sıra gelecek tahminleri, Van ili için öne çıkan fırsatlar arasında yer almaktadır.

Genç ve Artan Nüfus: Mobilya sektörünün ana müşterisi arasında hane halkı yer almaktadır. Özellikle evlilik, hane halkının mobilya ihtiyacını ortaya çıkaran ve satışları artıran önemli bir unsurdur. Bu kapsamda gerek Van ili gerekse de Türkiye'nin genç ve dinamik nüfus yapısına sahip olması ve nüfusunun artması, mobilya ihtiyacının artmasını beraberinde getirirken, Van ili mobilya sektörü için de fırsat oluşturmaktadır.

Nakliye Maliyeti: Mobilya, nakliyesi ve lojistik süreci en zahmetli ve maliyetli sektörler arasında yer almaktadır. Nitekim mobilya, boyut, ağırlık vb. açılarda diğer imalat ürünlerine göre daha yüksek hacimli bir üründür. Bu bağlamda pazara yakın konumda üretim yapılması, nakliye maliyetlerinin azaltılması bakımından önem taşımaktadır. Mobilya sektöründeki nakliye maliyeti, özellikle yukarıda güçlü yön olarak değerlendirilen Van ilinin coğrafi konum avantajını daha da artırmaktadır. Dolayısıyla İran, Irak gibi hedef pazarları olan sektör temsilcilerine yönelik Van ili oldukça avantajlıdır.

Teşvikler: Yeni teşvik sistemine göre Van ili, teşvik ve sübvansiyonların en yüksek olduğu 6.Bölge'de yer almaktadır. Dolayısıyla bölgeye yapılacak yatırımların büyük bir kısmına devlet tarafından teşvik ve destek sağlanmaktadır. Mobilya imalatı da 6.Bölge için teşvik verilen sektörler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda mobilya sektörü için Van ili, finansman ve yatırım ortamı açısından oldukça avantajlı bir kenttir.

Vizyon 2023 Hedefleri: Türkiye Vizyon 2023 Projesi'nde mobilya sektörü önem taşıyan sektörler arasında yer almaktadır. Bu çerçevede ihracatın en önemli kalemlerinden birisi olarak öngörülen sektöre yönelik 2023 yılı için Türkiye, dünyanın en büyük 10 mobilya üreticisi arasında yer almayı hedeflemektedir. Bunun yanı sıra mobilya sektörü hacminin 25 milyar USD'ye, sektörel ihracatın ise 10 milyar USD'ye ulaşması beklenmektedir. Mobilya sektörünün Vizyon 2023 Projesi'ndeki bu konumu, Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

2.9.4. Tehditler

Hammadde Yetersizliği: Van ili için geçerli olan hammadde dezavantajı, ülke ölçeğinde de geçerlidir. Özellikle endüstriyel odunun dış piyasalarda Türkiye'den yüzde 50-60'a varan oranlarda ucuz olması, Türkiye'de hammadde piyasasının rekabetçi olmaması, orman kaynaklarının önemli bir bölümünün doğrudan yakacak odun olarak kullanılması vb. faktörler, mobilya sektörünü tehdit etmektedir.

Rakipler: Mobilya sektörü, Türkiye ekonomisindeki yeri ve Türkiye'nin dünyadaki konumu açısından önemli sektörler arasında yer almaktadır. Türkiye'yi bu konuma taşıyan Van ilinin ulusal rakiplerinin güçlü olduğu görülmektedir. Özellikle İstanbul, Bursa (İnegöl), Kayseri gibi kentler, gerek sektörel üretim hacmi ve ihracat gerekse de markalaşma bakımından oldukça rekabet avantajına sahiptir. Bunun yanında Çin, Almanya, İtalya gibi Türkiye'nin mobilya sektöründeki güçlü rakipleri de ulusal rakipler ile birlikte tehdit oluşturmaktadır.

Güvenlik Sorunu: Van ilinin de yer aldığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, geçmiş dönemde yaşanan sorunlar nedeniyle hala güvensiz bölgeler olarak görülmektedir. Özellikle son 4-5 yılda atılan adımlar ile oldukça güvenli bölgeler haline gelse de hala daha geçmişteki algıda bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu durum yalnızca mobilya sektörü için değil Van ili genelindeki yatırımlar için tehdit oluşturan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca yapılan saha çalışmalarına göre mevcut durumda geçmişe göre yüksek düzeyde iyileşme görülmekle birlikte çözüm sürecinin net olmaması nedeniyle endişe vb. durumların devam ettiği gözlenmektedir. Diğer sektörlerde olduğu gibi güvenlik sorununun çözümü, mobilya sektörü için de büyük bir önem taşımaktadır.

Düşük Teknoloji Kullanımı: Mobilya sektörü, düşük teknolojiye sahip ve emek yoğun sektörlerin başlında gelmektedir. Bu bağlamda mobilya sektörü, istihdama önemli katkılar sağlamakla birlikte yenilikçiliği ve kayma değeri düşük sektörler arasında yer almaktadır. Uluslararası rekabetçiliğin en önemli bileşenleri arasında yüksek teknoloji ve yenilikçiliğin olduğu göz önüne alınırsa, mobilya sektörünün başat sektör konumuna gelmesi tehditler arasında değerlendirilmektedir.

Tablo B-14: Van İli Mobilya Sanayii Sektörü SWOT Matrisi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
-Marangozcular sitesinin olması -Organize sanayi bölgesinin olması -Ağaç ve orman ürünleri, tekstil, plastik gibi destekleyici ve tamamlayıcı sektörlerin olması -Düşük maliyetli ve deneyimli işgücünün olması -Irak, İran, Azerbaycan, gibi mobilya ithalatı yüksek ülkelere yakın konumda olması	-Orman alanları ve hammaddenin yetersiz olması -Mikro ölçekli aile yapısından dolayı kurumsallaşmanın düşük olması -İşbirliği kültürünün gelişmemiş olması -Eğitim, Ar-GE vb. destekleyici hizmetlerin gelişmemiş olması -YYÜ'de Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği vb. akademik birimlerin olmaması -Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin düşük olması -Fiziksel altyapının gelişmemiş olması -Kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin yüksek olması -AR-GE ve yenilikçilik düzeyinin düşük olması
Fırsatlar	**Tehditler**
-Mobilya sektörünün Türkiye ekonomisi ve ihracatının önde gelen sektörleri arasında yer alması -Dünya mobilya sektörünün yüksek oranda büyümesi ve gelişmiş olması - Türkiye nüfusunun, dolayısıyla mobilya ihtiyacının artması ve genç nüfus yapısına sahip olunması -Van ilinin bölgesel teşvik sisteminde en avantajlı bölge olan 6.Bölge'de yer alması -Vizyon 2023'te sektörün önemli bir yer tutması	-Türkiye'de hammadde pazarının yetersiz olması -İstanbul, Bursa (İnegöl), Kayseri gibi ulusal, Çin, Almanya, İtalya gibi yabancı rakiplerin üretim miktarı, bilinirlik, maliyet vb. açıdan avantajlı olması -Bölgeye yönelik güvensizlik algısının hala hakim olması ve gelecek için belirsizlik teşkil etmesi -Mobilya sektörünün düşük teknolojili sektör olması nedeniyle katma değer vb. düşük kalması

2.10. Turizm Sektörü SWOT Analizi

Van ili ve ilçelerine yönelik turizm sektörünün güçlü yanları arasında iklim ve turistik varlıklar, konaklama tesisleri, ucuz hizmet, coğrafi konum, kurumlar ve üniversite yer almaktadır. Turizm göstergeleri, işgücü, halk, çevre ve altyapı imkanları, tamamlayıcı ve destekleyici hizmetler, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, fiziksel altyapı ve coğrafi konum ise zayıf yönlerin başında gelmektedir. Türkiye turizm sektörü, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, alternatif turizm, teşvikler, Vizyon 2023 hedefleri fırsat oluştururken, her şey dahil sistem, yatırımların maliyeti, rakipler, güvensizlik ortamı ve coğrafi konum ise turizm sektörünü tehdit etmektedir.

2.10.1. Güçlü Yönler

Yüksek İklim ve Turistik Varlıklar: Van ili rakımı yüksek ve kırsal iklimin hüküm sürdüğü bir il olmakla birlikte özellikle Van Gölü'nün etkisiyle çevre illere göre daha ılıman bir iklim özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla Van ilindeki iklim, çevre illerde görülen çok sert ve soğuk iklim koşullarına göre daha yumuşaktır. Bunun yanında Van ili ve ilçeleri genelinde Van Kalesi, Akdamar Kilisesi, Urartu Medeniyeti gibi tarihi ve kültürel varlıkların yanı sıra Van Gölü, flora, yaylalar, akarsular, jeotermal alanlar vb. doğal varlıklar, eko-turizm ve sağlık turizmi vb. turizm alanlarının önemli turistik varlıkları olarak karşımıza çıkmaktadır. Van ilinin yüksek düzeyde turistik varlığa sahip olması önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Yüksek Konaklama Tesisleri: Van ili özellikle son yıllarda yapılan yatırımlar ile konaklama tesis sayısı ve yatak kapasitesini önemli ölçüde arttırmıştır. Van ili 10 adet turizm işletme belgeli tesise (nitelikli konaklama tesisi) ve 1.591 adet yatak kapasitesine sahiptir. Ayrıca Doğu Anadolu ve çevre bölgeler kapsamında dört ve beş yıldızlı gibi nitelikli konaklama tesisi bakımından da Van ili avantajlı kentlerimiz arasında üst sıralarda yer almaktadır.

Ucuz Hizmet: Van ilinde başta konaklama olmak üzere yeme-içme, ulaştırma vb. turizm hizmetleri diğer illerimize göre daha ucuzdur. Özellikle Van ilinin yabancı rakipleri olarak değerlendirilebilecek İsviçre, Fransa gibi ülkelerdeki bu turizm hizmetleri ise Van iline göre oldukça pahalıdır. Dolayısıyla hizmet maliyeti açısından Van ili avantajlı bir kentimizdir.

Coğrafi Konum: Van ili İstanbul, İzmir, Antalya vb. iç pazara ve yerli destinasyonlara uzak bir konumda olsa da özellikle Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfus bulunmaktadır. Bahsi geçen bu nüfusun olduğu bölge, İran, Irak, Azerbaycan diğer Kafkas ülkeleri gibi Türkiye'nin son dönemde en çık turist çektiği ülkelerden oluşmaktadır. Bu durum Van ili için önemli bir avantajdır.

Kurumsal Motivasyon: Van Valiliği, DAKA, yerel yönetimler, Van Ticaret ve Sanayi Odası, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, ilçe kaymakamlıkları vb. kentin bütün paydaşlarının Van ilinin turistik varlıkları ve Van ili turizm sektörü hakkında bilinç düzeyleri oldukça yüksek konumdadır. Bunun yanında paydaşlar, turizm sektörüne yönelik beyin fırtınası, lobi, araştırma ve raporlama vb. çalışmalara hız vermiştir. Paydaşların motivasyon ve enerjisinin yüksek olması, Van ili turizm sektörünün önde gelen avantajları arasında yer almaktadır.

Üniversite: Van ilinde yer alan ve 1982 yılında kurulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında bulunmaktadır. YYÜ bünyesinde turizm ve otel işletmeciliği, turist rehberliği vb. bölümlerin olması, Van ili turizm sektörü için gerek işgücü gerekse de bilimsel çalışmalar vb. açıdan oldukça önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

2.10.2. Zayıf Yönler

Yetersiz Turizm Göstergeleri: Her ne kadar Van ili turistik varlıklar ve konaklama tesisleri açısından zengin olsa da bu durumu yabancı ziyaretçi konaklama, geceleme, otel doluluk oranı gibi göstergelere yansıtamadığı görülmektedir. Van ili yabancı ziyaretçi tesise geliş sayısı, yabancı ziyaretçi ortalama kalış süresi, turizm geliri gibi göstergelerde Türkiye ortalamasının oldukça gerisinde olduğu gibi Antalya, İstanbul vb. yerel destinasyonlara göre oldukça kötü bir performansa sahiptir. Dolayısıyla turizm arzı açısından birtakım avantajlara ve güçlü yanlara sahip olan Van ilinin bu olanakları talebe yansıtamadığı gözlenmektedir. Ayrıca konaklama kapasitesi vb. göstergelere göre Van ilinde turizm arzının Antalya, İstanbul gibi ulusal turizm destinasyonlarına kıyasla daha geride olduğu ve gelişmediği görülmektedir.

Yetersiz İşgücü: Van ilinde en çok nitelikli insan kaynaklarına ihtiyacı bulunan ve bu gereksinimi karşılamakta zorlanan sektörlerin başında turizm sektörü gelmektedir. Başta yabancı dil yetkinliği olmak üzere turiste bakış açısı, hizmet sunumu vb. açılardan Van ilinde nitelikli insan kaynağı yok denecek kadar az düzeyde bulunmaktadır. Özellikle Antalya, İstanbul gibi yerli destinasyonlara göre Van ili insan kaynakları bakımından oldukça geride kalmaktadır.

Halkın Bakışı: Van ili ve ilçeleri genelinde halkın turizm sektörüne yönelik bilinç ve farkındalık düzeyi oldukça düşük kalmaktadır. Yapılan kamuoyu araştırmalarına göre Van ilinde halk düzeyinde turizm sektörüne insanların ahlakını bozacak, giyim alışkanlıklarını değiştirecek vb. açılardan olumsuz bakılmaktadır. Ayrıca halk, özellikle yabancı turiste nasıl davranılacağı ve yaklaşılacağı konusunda bilgisiz kalırken, turizm sektörünün gerçekleri, gereklilikleri, uluslararası örnekler vb. açılardan yeterli bilgi düzeyine sahip değildir.

Yetersiz Çevre ve Altyapı İmkanları: Van ili turizm sektörünün öne çıkan dezavantajlarından biri turistik varlıklara yönelik çevre düzenlemeleri ve altyapının yetersiz kalması ve turistik varlıkların atıl vaziyette olmasıdır. Çevre ve altyapı olanaklarının başında gelen yönlendirme tabelaları, yürüyüş yolları, vaziyet planları, dinlenme tesisi, restorasyon çalışmaları gibi temel çevre ve altyapı gereksinimlerinin yetersiz kalması hatta yok denecek kadar az olması, Van ilindeki turistik varlıkları atıl durumda bırakmaktadır.

Tamamlayıcı ve Destekleyici Hizmetler: Konaklama sektörü, turizm sektörünün en önemli alt bileşenlerinden biri olmakla birlikte yeme-içme, eğlence, ulaştırma, seyahat acenteleri, rehberlik vb. hizmetler ve tesisler, tesise geliş sayısı, ortalama kalış süresi, otel doluluk oranı gibi turizm göstergelerini doğrudan etkilemektedir. Bunun yanında bu tamamlayıcı ve destekleyici hizmetler, turizm gelirinin en önemli unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Van ilinin özellikle bu tamamlayıcı ve destekleyici hizmet ve tesislerde geride kalması, turizm arzının atıl durumda olması ve talebin düşük kalmasındaki en önemli dezavantaj olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca jeotermal alanlar, yaylalar, sağlık hizmetleri, tekstil ve hazır giyim sektörü gibi turizm sektörünü destekleyici sektörler gelişmeden Van ilinde doğa, spor, alışveriş, sağlık, tarih ve kültür alt turizm dallarının gelişmesi mümkün değildir.

Yetersiz Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetleri: Van ilinde tarım, sanayi ve diğer hizmet sektörlerinde görülen tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması, turizm sektörü için de geçerlidir. Her ne kadar son yıllarda uluslararası su sporları vb. etkinlikler ile Van ilinin uluslararası tanıtım çalışmaları yapılsa da Van ili Antalya, İstanbul, Muğla gibi turizm merkezlerine göre destinasyon olma özelliği taşımamakta ve özellikle yabancı turistler tarafından tanınmamaktadır.

Yetersiz Fiziksel Altyapı: Başta ulaşım olmak üzere enerji, haberleşme ve iletişim, içme suyu ve atık su gibi temel altyapılar yetersiz kalmaktadır. Özellikle Van ilinde karayolu ile çevre iller ile bağlantı bulunmakla birlikte havayolu ve demiryolu altyapısının yetersiz ve gelişmemiş olması, turistlerin

kente ulaşımını olumsuz etkilediği kadar tamamlayıcı ve destekleyici hizmetlerin gelişmesini de sınırlı seviyede bırakmaktadır. Ayrıca içme suyu, kanalizasyon, iletişim ve haberleşme gibi diğer temel altyapılarda da sorunlar olması, turizm sektörü paydaşlarını ve kent sakinlerini zor durumda bırakmaktadır. Bunun yanında başta konut alanları olmak üzere kent genelindeki yapılaşmanın çarpık ve mimariden uzak olması, ayrıca alışveriş, yeşil alan vb. imkanların oldukça kısıtlı olması, turizm sektörüne yönelik zayıf yanların başında gelmektedir.

Coğrafi Konum: Van iline her ne kadar 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfus bulunsa da turizm sektörü açısından bu pazarlar mevcut durumda Türkiye'nin önemli pazarları arasında yer almamaktadır. Türkiye'nin en çok yabancı turist çektiği ülkeler başında Almanya, Avusturya, Hollanda, İngiltere gibi AB ülkeleri, ABD, Japonya gibi OECD ülkeleri gelmektedir. Van ili Antalya, İstanbul gibi kentlere göre coğrafi konum açısından dezavantajlıdır. İran, Irak, Suriye, Gürcistan gibi Van iline yakın ve komşu ülkelerden gelen yabancı turistlerin payı düşük kalmaktadır.

2.10.3. Fırsatlar

Gelişmiş Türkiye Turizm Sektörü: Van ili ile benzer şekilde Türkiye turistik varlıklar açısından oldukça zengin ülkelerin başında gelmektedir. Bunun yanında son yıllardaki çalışmalar ve yatırımlar ile Türkiye yabancı turist sayısı, turizm geliri vb. göstergelerinde öneli gelişme kaydederken, dünyanın önde gelen turizm merkezlerinden biri olmuş ve dünya turizm destinasyonları arasında birçok kentini somayı başarmıştır. Ulusal ölçekte turizm sektörüne yönelik bu kayda değer gelişmeler Van ili için de önemli bir fırsat sunmaktadır.

Artan Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetleri: Başta Kültür ve Turizm Bakanlığı ile bakanlığın teşkilatları, ticaret ve sanayi odaları, Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı vb. ulusal ölçekte birçok paydaşın Türkiye'nin tanıtım ve pazarlamasına yönelik çalışmalarının artması ve bu sayede Türkiye'nin uluslararası ölçekte bilinir ve tanınır merkezlerden biri haline gelmesi, Van iline de fırsat oluşturmaktadır.

Gelişen Alternatif Turizm: Deniz, kum, güneş olarak da tarif edilen geleneksel turizm, günümüzde hala en önemli alt sektör olsa da özellikle son yıllarda tarih ve kültür, doğa, spor vb. alternatif turizm sektörlerine yönelik talep yüksek düzeyde artmaktadır. Artık turistler, deniz, güneş, kum yerine farklı kültür ve medeniyetleri öğrenmek, uluslararası organizasyonlara katılmak vb. amaçla seyahat etmektedir. Van ili de geleneksel yerine alternatif turizm potansiyeli taşımaktadır.

Teşvikler: Yeni teşvik sistemine göre Van ili, teşvik ve sübvansiyonların en yoğun olduğu 6.Bölge'de yer almaktadır. Dolayısıyla bölgeye yapılacak yatırımların büyük bir kısmına devlet tarafından teşvik ve destek sağlanmaktadır. Oteller vb. turizme sektörüne yönelik bileşenler, teşvik verilen sektörler arasında yer almaktadır. Bu durum, finansman ve yatırım ortamı açısından Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Vizyon 2023 Hedefleri: Türkiye Vizyon 2023 Projesi'nde turizm sektörü önem düzeyi yüksek sektörler arasında yer almaktadır. Özellikle son yıllarda tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine ağırlık verilmesiyle 2023 yılında turist sayısının 50 milyon kişiye turizm gelirinin ise 50 milyon USD'ye çıkarılması hedeflenmektedir. Bu durum turist sayısında %43, turizm gelirinde ise %50 artışa tekabül etmektedir. Vizyon 2023 Projesi'nde turizm sektörünün bu konumu, Van ili için de fırsat oluşturmaktadır.

2.10.4. Tehditler

Her Şey Dahil Sistem: Türkiye'de son yıllarda uygulanan her şey dahil sistem, turizm gelirindeki artış oranını turist sayısındaki artış oranına göre geride bırakmaktadır. Her şey dahil sistem nedeniyle havalimanından konaklama tesisine gelen turistler, yine konaklama tesislerinden alınıp havalimanlarına transfer edilmektedir. Turistlerin konaklama tesislerinden dışarıya çıkmaması, diğer esnaf ve ticarethanelerin gelirlerini düşürürken, her şey dahil sisteminde fiyat kırma politikaları nedeniyle eskiye nazaran harcaması ve kalitesi düşük turist profili ülkemizi ziyaret etmeye başlamıştır. Bu durum gerek turizm gelirleri vb. göstergelerde gerekse de turizm sektörünün kar marjı vb. istatistikler açısından Türk turizmini tehdit eder boyuta ulaşmıştır.

Yüksek Yatırım Maliyeti: Her ne kadar birçok sektöre göre turizm sektörü yatırım maliyeti düşük bir sektör konumunda olsa da turizm sektörü kapsamında yapılan bazı yatırımlar, uzun vadeli olduğu kadar yatırım maliyeti yüksek yatırımlar arasında yer almaktadır. Özellikle tarihi ve kültürel varlıkların çevre düzenlemesi ve restorasyon çalışmaları, zor arazi şartlarında tesisleşme vb. yatırımlar, maliyeti oldukça yüksek yatırımlardır. Finansman zorlukları göz önüne alındığında turistik varlıkların değerlendirilmesi ve sektöre kazandırılması bakımından tehdit oluşturmaktadır.

Rakipler: Antalya, İstanbul, Muğla vb. yerel rakiplerin yanı sıra Paris, Londra, New York gibi merkezler dünya genelinde en çok yabancı turist çeken destinasyonlar arasında yer almaktadır. Bu destinasyonların en önemli özelliği, tamamlayıcı ve destekleyici hizmetlerde gelişmiş olmasının yanı sıra sanayi ve ticari vb. alanlarda da gelişmiş ve dünyaca tanınmış olmasıdır. Bu durum İran, Irak gibi pazarlara yakın ve avantajlı konumda bulunan Van ili için AB ülkeleri vb. nitelikli turiste sahip pazarlar bakımından tehdit oluşturmaktadır.

Güvenlik Sorunu: Van ilinin de yer aldığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, geçmiş dönemde yaşanan sorunlar nedeniyle hala güvensiz bölgeler olarak görülmektedir. Özellikle son 4-5 yılda atılan adımlar ile oldukça güvenli bölgeler haline gelse de hala daha geçmişteki algıda bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu durum yalnızca turizm sektörü için değil Van ili genelindeki yatırımlar için tehdit oluşturan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca yapılan saha çalışmalarına göre mevcut durumda geçmişe göre yüksek düzeyde iyileşme görülmekle birlikte çözüm sürecinin net olmaması nedeniyle endişe vb. durumların devam ettiği gözlenmektedir. Güvenlik sorunu, Van ili turizm sektörü için gerek yabancı gerekse de yerli turist bakımından tehdit oluştururken, bu konunun çözümüne diğer sektörlere göre turizm sektörü daha fazla ihtiyaç duymaktadır.

Tablo B-15: Van İli Turizm Sektörü SWOT Matrisi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
-Çevre bölgelere ve bazı illere göre iklimin ılıman olması ve yüksek derecede turistik varlık olması -Çevre illere ve bazı illere göre konaklama tesis ve yatak kapasitesinin gelişmiş olması -Yerli ve yabancı birçok kente göre hizmetlerin ucuz olması -2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişiye yakın nüfus bulunması -İl ve bölgenin önde gelen paydaşların/kurumların motivasyon ve çalışmalarının yüksek olması -YYÜ'de turizm ve otel işletmeciliği, turist rehberliği vb. bölümlerin olması	-Yatak kapasitesi, tesise geliş sayısı, ortalama kalış süresi vb. turizm göstergelerinde diğer illere göre oldukça kötü performansa sahip olunması -Başta yabancı dil olmak üzere mevcut işgücünün sektör ihtiyaçlarını karşılamaması -Halkın turizm sektörüne olumsuz bakış açısının olması ve bilinç düzeyinin düşük olması -Turistik varlıklara yönelik çevre ve altyapı imkanlarının son derece yetersiz ve kötü olması -Seyahat acenteleri, yeme-içme vb. tamamlayıcı ve destekleyici hizmetlerin yok denecek kadar az olması -Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz olması -Fiziksel altyapının nicelik ve nitelik açıdan sektörel ihtiyaçları karşılamaması -AB ve OECD ülkeleri gibi önemli pazarlara uzak coğrafi konumda yer alması
Fırsatlar	**Tehditler**
-Türkiye turizm sektörünün gelişmesi ve Türkiye'nin dünya turizm sektöründe önemli bir konumda olması -Son yıllarda ulusal ölçekte tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin artması -Van ilinin potansiyeli bulunan alternatif turizme yönelik dünya genelinde ilginin artması -Van ilinin bölgesel teşvik sisteminde en avantajlı bölge olan 6.Bölge'de yer alması - Vizyon 2023'te sektörün önemli bir yer tutması	-Her şey dahil sisteminin turist kalitesi ve turizm gelirlerini olumsuz etkilenmesi -Restorasyon vb. turizm yatırımlarının yüksek maliyetli olması -Antalya, İstanbul gibi yerel Paris, Londra gibi uluslararası rakiplerin gelişmiş ve daha tanınır olması -Bölgeye yönelik güvensizlik algısının hala hakim olması ve gelecek için belirsizlik teşkil etmesi

2.11. Ticaret Sektörü SWOT Analizi

Van ili ve ilçelerindeki ticaret sektörünün güçlü yanlarını iç ticaret büyüklüğü, tecrübe ve işgücü, coğrafi konum, sektörler, sınır ticareti ve üniversite oluşturmaktadır. Zayıf yönlerin başında ise coğrafi konum, organize pazar, kurumsallaşma, işbirliği, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri, destekleyici hizmetler, fiziksel altyapı ve işgücü gelmektedir. Türkiye perakende sektörü, ticaret anlaşmaları, dinamik ve artan nüfus, satın alma gücü ve tüketici eğilimleri, ödeme imkanları, fırsat oluştururken, rakipler, ekonomik istikrarsızlık, ithalat politikaları, bürokrasi ve güvenlik ise Van ili ve ilçeleri ticaret sektörünü tehdit etmektedir.

2.11.1. Güçlü Yönler

Yüksek İç Ticaret: İç ticaretin en önemli bileşenlerinden olan toptancılık ve perakendecilik hizmetleri, ciro büyüklüğü, brüt yatırım tutarı vb. göstergelerde Van ilinin yer aldığı TRB2 Bölgesi'nin önde gelen sektörleri arasında yer almaktadır. Ciro büyüklüğünde %57 paya sahip toptancılık ve perakendecilik hizmetleri, brüt yatırımların %15'ini çekmiştir. Ayrıca Van ilindeki firmaların %32,3'ünün toptancılık ve perakendecilik hizmetlerinde faaliyet gösterdiği görülmektedir.

Yüksek Tecrübe ve İşgücü: Van ilinde ciro büyüklüğü, brüt yatırım tutarı, firma sayısı vb. göstergelerde önemli paya sahip olan ticaret sektörü, aynı zamanda istihdamın da önde gelen sektörleri arasında yer almaktadır. Bu durum, Vanlı firmaların veya Van ilindeki işgücünün ticaret sektöründeki bilgi ve birikim düzeyini artıran en önemli etkendir. Vanlı firmalar veya Vanlı işgücü, Van ili dışında da ticaret sektörünün önde gelen oyuncuları arasında yer almaktadır.

Coğrafi Konum: İran'a komşu olan Van ili, Türkiye'nin sınırı bulunan ülkelerinden Gürcistan, Nahçivan (Azerbaycan) ve Irak'a yakın bir konumda bulunmaktadır. Bunun yanında Van iline 2 saat uçuş mesafesinde yer alan ülkeler göz önüne alındığında Van ilinin 500 milyon kişiye yakın bir nüfusa hitap edebilecek bir coğrafyada yer aldığı görülmektedir. Bu durum, özellikle dış ticaret açısından Van iline önemli bir avantaj sağlarken, aynı zamanda hammadde tedariki, Van ilinde işlenerek iç pazarlara satışı vb. şeklinde iç ticaret için de avantajlı bir durum olarak görülebilir.

Diğer Sektörler: Ticaret sektörünün en temel işlevi, mal veya hizmetlerin nihai tüketiciye ulaştırılmasıdır. Bu çerçevede ticaret sektörünün hammaddesi/tedarik hizmetleri, mal veya hizmet üretimi olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda Van ili başta tarımsal ürünler olmak üzere gıda, inşaat malzemeleri vb. sanayi sektörlerinde gelişmiş ve bu sektörlerde rekabet avantajına sahip ürün üretimi yapabilen bir kenttir. Dolayısıyla Van ilinde gelişmiş sektör ve ürünlerin bulunması, ticaret sektörü için önemli bir avantajdır.

Sınır Ticareti Varlığı: Kısaca komşu ülkeler arasında yapılan anlaşmalar doğrultusunda iki ülke sınır halkının bölgesel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılan dış ticaret faaliyeti olarak tanımlanan sınır ticareti, başka bir ülkeye sınırı bulunan illerin belli kota ve limitler dahilinde dar kapsamlı bir dış ticaret faaliyeti olarak değerlendirilebilir. İran'a komşu olan Van ili, Türkiye'nin sınır ticareti yapabilen 12 ili arasında yer almaktadır. Bu durum ticaret sektörü için avantaj oluşturmaktadır.

Üniversite: Van ilinde yer alan ve 1982 yılında kurulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında bulunmaktadır. YYÜ bünyesinde başta İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve yüksekokullar olmak üzere dış ticaret, işletme vb. bölümlerin olması, Van ili ticaret sektörü için avantajdır.

2.11.2. Zayıf Yönler

Coğrafi Konum: İran'a sınır komşusu olan ve Türkiye'nin en doğusunda yer alan Van ili, dış ticaret açısından önemli bir avantaja sahip olmakla birlikte İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli gibi nüfusu yüksek büyükşehirlere, diğer bir deyişle iç pazara uzak mesafede yer almaktadır. Bu durum iç ticaret açısından dezavantaj oluşturmaktadır.

Yetersiz Organize Pazar: Van ilinde iç ticaret kapsamında toptancılık ve perakendecilik hizmetleri gelişmiş olmasına karşın, özellikle perakende alanındaki dağıtım ağında organize pazarın gelişmediği, hatta yok denecek kadar az olduğu görülmektedir. Türkiye'nin alışveriş merkezi olmayan illeri

arasında yer alan Van ilinde, bakkal, kasap vb. geleneksel dağıtım kanalları ile perakende ticareti yapılmaktadır. Başta gıda ve elektronik olmak üzere bazı büyük perakendecilerin Van ilinde birkaç mağazası bulunsa da organize pazarın en önemli bileşeni olan alışveriş merkezi olmaması, Van ili ticaret sektörünün önde gelen dezavantajları arasında yer almaktadır.

Kurumsallaşamama: Van ilinde yapısal bir durum olan firmalardaki kurumsallaşmanın yetersiz ve zayıf olması, ticaret sektörünü olumsuz etkileyen faktörlerin başında gelmektedir. Büyük bir çoğunluğu mikro ölçekli aile şirketlerinden oluşan Van ilindeki işletmeler, sermaye yetersizliği vb. nedenlerle ürettikleri ürün veya hizmeti nihai tüketiciye kendi kısıtlı imkanları sunmaktadır. Bu durum atıl kapasite, düşük gelir, yüksek maliyet vb. temel sıkıntıları beraberinde getirmektedir.

Yetersiz İşbirliği: Van ilinde işbirliği kültürünün gelişmemiş olması, ticaret sektörünü olumsuz etkileyen bir diğer faktördür. İşbirliğinin düşük olması, ticaretin en önemli bileşenleri arasında yer alan tedarik ve dışa doğru lojistik gibi faaliyetleri düşük miktarda bırakmaktadır. Dolayısıyla firmaların bir araya gelerek güçlerini birleştirmemeleri ve işbirliği yapmamaları, kurumsallaşamama da değinilen sorunların bir diğer nedeni olarak görülmektedir.

Yetersiz Tanıtım ve Pazarlama Faaliyetleri: Van ilinde tarım, sanayi ve diğer hizmet sektörlerinde görülen tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz kalması, hammadde ve tüketiciye ulaşmayı zorlayan faktörlerin başında gelmektedir. Hammadde, üretim ve tüketici arasındaki akışın bu nedenle düşük kalması, ticaret sektörünü olumsuz etkilemektedir. Ayrıca pazar araştırması, fuar katılımı, lobi vb. faaliyetler konusunda Van ilindeki firmaların çalışmaları oldukça yetersizdir.

Yetersiz Tamamlayıcı ve Destekleyici Hizmetler: Gerek iç ticaret gerekse de dış ticaret sektörünün en önemli tamamlayıcı ve destekleyici hizmeti tartışmasız lojistik sektörüdür. Bir hammaddenin üretim yerinden alınıp depolanması, nakliyesi, üreticiye ulaştırılmasının yanı sıra üretimden sonraki aşamalarda malın depolanması, nakliyesi, tüketiciye ulaştırılması vb. faaliyetleri kapsayan lojistik hizmetleri, ticaretin gerçekleşmesini sağlayan başlıca hizmetidir. Dolayısıyla ticaret sektörünün gelişimi için lojistik hizmet ve faaliyetlerinin gelişmiş olması ön koşullar arasında yer almaktadır. Bu bağlamda lojistik sektörünün Van ilinde yeterince gelişmemiş olması, ticaret sektörünü olumsuz etkilemektedir. Ayrıca dış ticaret, reklam ve iletişim vb. hizmetler de ticaret sektörünün diğer tamamlayıcı ve destekleyici sektörleri arasında yer almaktadır.

Yetersiz Fiziksel Altyapı: Başta ulaşım olmak üzere Van ilinde enerji, haberleşme ve iletişim, içme suyu ve atık su gibi temel altyapılar yetersiz kalmaktadır. Özellikle Van ilinde karayolu ile çevre iller ile bağlantı bulunmakla birlikte havayolu ve demiryolu altyapısının yetersiz ve gelişmemiş olması, özellikle lojistik sektörünün gelişmesi ve lojistik faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca içme suyu, kanalizasyon, iletişim ve haberleşme gibi diğer temel altyapılarda da sorunlar olması, ticaret sektörü paydaşlarını ve kent sakinlerini zor durumda bırakmaktadır. Bunun yanında bu durum, nitelikli işgücünün çekilmesi açısından da dezavantaj yaratmaktadır.

Yetersiz İşgücü: Van ilindeki ve Vanlı işgücünün toptancılık ve perakendecilik gibi iç ticaret alanında bilgi ve birikim düzeyinin yüksek olmasına karşın aynı durumun dış ticaret alanında geçerli olmadığı görülmektedir. Özellikle yabancı dil, dış pazar araştırmaları, lobi vb. dış ticaret faaliyetleri konusunda işgücünün bilinç ve bilgi düzeyi zayıf kalmaktadır. Bu durum dış ticaret açısından Türkiye'nin en avantajlı illeri arasında yer alan Van ilinin başta ihracat olmak üzere dış ticaret hacmini potansiyelin oldukça gerisinde bırakmaktadır.

2.11.3. Fırsatlar

Gelişen Türkiye Ticaret Sektörü: Türkiye ekonomisinin son yıllarda yüksek düzeyde büyümesinde ticaret sektörü önemli bir rol oynamaktadır. 2004-2013 yıllarını kapsayan son 10 yıllık dönemde toptan ve perakende ticaret sektörünün yıllık ortalama %13,3 gibi yüksek düzeyde büyüdüğü görülürken, aynı dönemde dış ticaret hacmi ise yıllık ortalama %12,1 artmıştır. Aynı dönemde Türkiye ihracatı yıllık ortalama %11,2, ithalat ise %12,9 oranında yükselmiştir. Türkiye'nin gerek iç ticaret gerekse de dış ticaret sektörünün yüksek oranda büyümesi önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Ticaret Anlaşmaları: Serbest ticaret anlaşmaları vb. uygulamalar, gümrük vergileri gibi maliyetlerin azaltılmasının yanı sıra doğrudan satın alma gibi avantajları ile dış ticareti kolaylaştıran ve dış ticaret hacmini arttıran önemli faktörlerdir. Örneğin Türkiye son yıllarda yaptığı serbest ticaret anlaşmaları ile Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) ülkeleri, Gürcistan, Suriye, Güney Kore gibi ülkeler ile dış ticaretini arttırmıştır. Bunun yanında Lübnan, Malezya gibi ülkeler ile serbest ticaret anlaşması müzakereleri tamamlanırken, 14 ülke ile serbest ticaret anlaşması müzakereleri devam etmekte ve 10 ülke ile de serbest ticaret anlaşması müzakereleri başlamak üzeredir. Ayrıca başta dış ticaret sektörüne yönelik vize muafiyeti vb. uygulamalar da ticaret hacmini arttıran ve dış pazarların gelişmesini sağlayan bir diğer unsurdur.

Dinamik ve Artan Nüfus: Türkiye nüfus artış hızı yüksek ülkeler arasında yer almaktadır. Nüfusun yüksek düzeyde artması, aynı zamanda iç talebin artışı anlamına gelmektedir. İç talebin artması ise tüketimin artması, dolayısıyla ticaret sektörünün gelişmesini beraberinde getirmektedir. Ayrıca nüfusta genç yaş grubunun önemli oranda yer alması, en çok tüketim yapan bu grup ile birlikte ticari faaliyetleri arttırmaktadır.

Satın Alma Gücü ve Tüketici Eğilimleri: Türkiye ekonomisinin yüksek düzeyde büyümesi, bireysel gelirde de artışı beraberinde getirmektedir. Bireysel gelirin artması ise hane halkı ve bireysel harcamaların ve tüketimin artması anlamına gelmektedir. Tüketimin artması ise yine ticaret sektörünün gelişmesi ve büyümesini sağlamaktadır. Ayrıca bilinçlenme, marka ilgisi gibi tüketici eğilimleri, tüketimin ve katma değerin artmasını beraberinde getirmektedir. Tüketim ve katma değerdeki artış da aynı şekilde ticaret sektörüne yansımaktadır.

Ödeme İmkanları: Geçmiş dönemde yalnızca nakit veya senetler ile yapılan satın alma-satış işlemleri, günümüzde pek çok kanal aracılığı ile gerçekleşmektedir. Kredi kartı, taksit imkanları, borç erteleme, e-ticaret uygulamaları vb. ödeme imkanları, alışverişi cezp edici kılmakla birlikte ticaret hacmini arttıran en önemli unsurların başında gelmektedir. Dolayısıyla ödeme ve alışveriş imkanlarının çeşitlenmesi ve gelişmesi, ticaret sektörünün gelişimi için fırsat oluşturmaktadır.

Vizyon 2023 Hedefleri: Türkiye'nin Vizyon 2023 hedefleri arasında dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasına girmesi yer alırken, bu hedef için dış ticaret sektörünün katkısının yüksek olması beklenmektedir. Türkiye 2023 yılında 500 milyar USD ihracat yapmayı hedeflemektedir. Bu durum, ihracat açısından avantajlı iller arasında yer alan Van ili için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

2.11.4. Tehditler

Rakipler: Özellikle küresel ticarette kota vb. uygulamaların kalkmasıyla başta işgücü olmak üzere maliyet avantajına sahip ülkeler, daha düşük fiyatlı ürünü pazara sunmaktadır. Düşük fiyat, tüketicinin tercih ettiği unsurların başında gelmektedir. Dolayısıyla Çin vb. rakipler, özellikle dış ticaret sektörü için tehdit oluşturmaktadır.

Ekonomik İstikrarsızlık: Yalnızca ulusal değil uluslararası ekonomik kırılganlıklar ve krizler, harcamaların kısıldığı dolayısıyla ticaret sektörünün daraltan unsurların başında gelmektedir. Ayrıca fiyat endekslerinde görülen dalgalanma da üretici ve tüketiciyi olumsuz etkilerken, ticaret hacmini düşürmektedir. Ekonomik istikrarsızlık ve kırılganlıklar, ticaret sektörünü tehdit eden olumsuzlukların başında gelmektedir.

İthalat Uygulamaları: Serbest ticaret anlaşmaları, gerçekleştirilen ülkeye avantaj sağlarken, geriye kalan ülkeler için önemli düzeyde handikap oluşturmaktadır. Dolayısıyla anlaşma-ittifak dışında kalan üçüncü ülkeler, anlaşma yapılan ülkelere göre kota, vergi, gümrük işlemleri vb. olumsuzluklar ile karşı karşıya gelirken, dezavantajlı konuma düşmektedir. Ayrıca bazı ülkelerin kendi ülkeleri ölçeğindeki ithalat uygulamaları, diğer ülkelerin ihracatına olumsuz yansımaktadır. Bu bağlamda ithalat uygulamaları tehdit oluşturmaktadır.

Yoğun Bürokrasi: Şirket kurma ve kapatma vb. işlemlerden dolayı bütün sektörleri olumsuz etkileyen bürokrasi, özellikle dış ticaret sektörü açısından da dezavantaj oluşturmaktadır. Gümrük Vergisi, gümrük uygulamaları, ticaret yapılacak ülkelerden istenilen belgeler gibi dış ticaret için gerekli belgelerin alınması ve temin edilmesinde zorluklar ile karşılaşılmaktadır. Bu durum dış ticareti gecikme, aksatma, gerçekleşmeme vb. açılardan olumsuz etkilemektedir.

Güvenlik Sorunu: Van ilinin de yer aldığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, geçmiş dönemde yaşanan sorunlar nedeniyle hala güvensiz bölgeler olarak görülmektedir. Özellikle son 4-5 yılda atılan adımlar ile oldukça güvenli bölgeler haline gelse de hala daha geçmişteki algıda bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu durum yalnızca ticaret sektörü için değil Van ili genelindeki

yatırımlar için tehdit oluşturan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca yapılan saha çalışmalarına göre mevcut durumda geçmişe göre yüksek düzeyde iyileşme görülmekle birlikte çözüm sürecinin net olmaması nedeniyle endişe vb. durumların devam ettiği gözlenmektedir. Bu güvensizlik ortamı, Van ilindeki ticaretin sınırlı kalmasına neden olmaktadır.

Tablo B-16: Van İli Ticaret Sektörü SWOT Matrisi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
-Toptancılık ve perakende hizmetlerinin ciro, brüt yatırım, firma sayısı vb. açılardan önemli sektörler arasında yer alması -Toptancılık ve perakende hizmetlerinin önemli istihdam yaratması ve Vanlı işgücünün ticaret konusunda bilgi ve birikme sahip olması -2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişiye yakın nüfus bulunması -Ticarete konu olabilecek tarım, gıda, inşaat malzemeleri vb. sektörlerin gelişmiş ve bu sektörlerdeki ürünlerin kaliteli olması -Türkiye'nin sınır ticareti yapan illerinden biri olması -YYÜ'de dış ticaret, işletme vb. bölümlerin olması	-İstanbul, Ankara, İzmir gibi iç pazara uzak konumda olması -İldeki ticaretin geleneksel kanallar ile yapılması, AVM bulunmaması -Mikro ölçekli aile yapısından dolayı kurumsallaşmanın düşük olması -İşbirliği kültürünün gelişmemiş olması -Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin yetersiz olması -Başta lojistik ve dış ticaret firmaları olmak üzere tamamlayıcı ve destekleyici hizmetlerin gelişmemiş olması -Fiziksel altyapının nicelik ve nitelik açıdan sektörel ihtiyaçları karşılamaması -İşgücünün yabancı dil, dış ticaret mevzuatı vb. konularda yetersiz kalması
Fırsatlar	**Tehditler**
-Türkiye'nin gerek iç gerekse dış ticaret konusunda gelişmiş olması ve ticaret sektörünün yüksek hızda büyümesi -Son yıllarda birçok ülke ile serbest ticaret anlaşmalarının (STA) imzalanması ve bazı ülkeler ile STA müzakerelerine devam edilmesi -Türkiye nüfusunun yüksek düzeyde artması ve genç nüfusun fazla olması -Son yıllardaki ekonomik büyüme ile satın alma gücünün artması ve tüketici eğilimlerinde olumlu gelişmelerin olması -Kredi kartı, e-ticaret vb. ödeme imkanlarının çeşitlenmesi ve gelişiyor olması -2023 yılında 500 milyar USD ihracat hedeflenmesi	-Kota vb. uygulamaların kalkmasıyla Çin gibi ülkelerin hedef pazarlarda maliyet avantajı olması -Ulusal ve uluslararası ekonomik kırılganlıklar ve krizlerin ticaret hacmini daraltması -İkili ticaret anlaşmaları, ithalat uygulamaları vb. nedenler ile bazı pazarlarda yüksek vergi, kota vb. uygulamalar ile karşılaşılması -Gümrük uygulamalarında bürokrasinin fazla olması -Bölgeye yönelik güvensizlik algısının hala hakim olması ve gelecek için belirsizlik teşkil etmesi

2.12. Lojistik Sektörü SWOT Analizi

Van ili ve ilçelerindeki lojistik sektörünün güçlü yanlarını ulaştırma ve depolama faaliyetleri, sektörler, organize sanayi bölgesi, lojistik merkez çalışması, coğrafi konum, karayolu bağlantıları, demiryolu bağlantısı, işgücü, sınır ticareti ve üniversite oluşturmaktadır. Havayolu bağlantısı, denizyolu bağlantısı, karayolu bağlantısı, işgücü, tamamlayıcı ve destekleyici hizmetler, kurumsallaşma, işbirliği ve fiziksel altyapı zayıf yönlerin başında gelmektedir. Türkiye lojistik sektörü ve yabancı firmalar, dünya ticareti ve ticaret anlaşmaları, kombine taşımacılık, teşvikler, dinamik ve artan nüfus, Vizyon 2023 fırsat oluştururken, yerel ve yabancı rakipler, coğrafik koşullar, kamu yatırımları, güvenlik, ekonomik istikrarsızlık, ithalat politikaları, bürokrasi, enerji maliyetleri, karayolu ve teknoloji bağımlılığı, Van ili ve ilçeleri lojistik sektörünü tehdit etmektedir.

2.12.1. Güçlü Yönler

Yüksek Ulaştırma ve Depolama Faaliyetleri: Van ilinin de yer aldığı Van (TRB2) Bölgesi'nde ulaştırma ve depolama faaliyetleri önemli bir yer tutmaktadır. Ulaştırma ve depolama faaliyetleri Van Bölgesi hizmet sektörü ciro büyüklüğünde %9,3 gibi yüksek bir paya sahipken, ulaştırma ve depolama faaliyetlerinin hizmet sektörü ciro büyüklüğündeki oranı bakından Van Bölgesi 26 Düzey 2 bölgesi içerisinde beşinci sırada bulunmaktadır. Ayrıca bölgedeki hizmet sektörü brüt yatırımlarda ulaştırma ve depolama hizmetlerinin payı %36,4 ile oldukça yüksektir. Ulaştırma ve depolama faaliyetlerinin ciro büyüklüğü vb. göstergelerde olumlu performansı, lojistik sektörü için avantaj oluşturmaktadır.

Sektörler: Van ili başta tarım ve gıda sektörleri olmak üzere inşaat malzemeleri vb. sanayi sektörlerinde gelişmiş kentler arasında yer alırken, bu sektörlerde rekabet avantajına sahip üretim yapabilen bir kenttir. Dolayısıyla Van ilinde gelişmiş sektör ve ürünlerin bulunması, lojistik sektörü açısından önemli bir avantajdır.

Organize Sanayi Bölgesi Varlığı: Ulaşım, su, elektrik, kanalizasyon, kantin, banka, ilk yardım vb. imkanlarıyla donatılmış uygun bir alanda genel hizmetlerin ve teknik hizmetlerin sağlandığı sanayi tesislerinin yerleşim birimleri olarak da adlandırılan organize sanayi bölgesi (OSB), sürdürülebilir kentsel gelişimin yanı sıra sanayi kuruluşların birbirleri arasında ve diğer hizmet sektörleri ile koordinasyonun ve işbirliğinin sağlandığı bölgelerdir. Bu açıdan özellikle imalat sanayiinin gelişimi ve etkinliğinde önem taşıyan OSB'nin 1998 yılından veri faaliyet göstermesi, Van ilindeki lojistik faaliyetleri için avantajlı bir durumdur.

Lojistik Merkezi Çalışmaları: Van Organize Sanayi Bölgesi (VANOSB) yerleşkesi içerisinde Lojistik Merkez kurma çalışmaları devam etmektedir. Van Valiliği, VANOSB, DAKA ve diğer paydaşların ortak girişimi ile planlama ve fizibilite çalışmaları devam eden lojistik merkezin özellikle Van ilinde en çok ihtiyaç duyulan depolama, antrepo vb. unsurları iyileştirmesi beklenmektedir. Bu çalışmalar Van ili lojistik sektörü için avantaj oluşturmaktadır.

Coğrafi Konum: İran ile komşu olan Van ili, başta İran, Irak, Gürcistan ve Azerbaycan olmak üzere birçok Ortadoğu, Kafkasya ve Orta Asya ülkelerine yakın mesafede yer almaktadır. Van iline 2 saat uçuş mesafesinde yer alan ülkeler de göz önüne alındığında Van ilinin 500 milyon kişiye yakın bir nüfusa 2 saat uçuş mesafesi gibi oldukça yakın konumda olduğu görülmektedir. Bu durum ticaret ve lojistik faaliyetleri için önemli bir avantajdır.

Yüksek Karayolu Bağlantıları: Son yıllarda yapılan yatırımlar ile gerek Van il merkezi ile ilçeler arasında gerekse de çevre ilçe ve iller arasındaki karayolu bağlantıları güçlendirilmiştir. Böylece seyahat mesafesi ve süresi azaltılırken, duble yol vb. ile seyahat kalitesinde de artış kaydedilmiştir. Dolayısıyla Van ili karayolu lojistik bağlantıları bakımından Türkiye'nin avantajlı kentleri arasında değerlendirilebilir.

Demiryolu Bağlantısı Varlığı: İran'a komşu olan Van ili uluslararası demiryolu bağlantısı olan ender kentlerimiz arasında yer almaktadır. İstanbul, İzmir, Ankara gibi Türkiye'nin farklı ile ve bölgelerinden önce Malatya iline oradan Muş ili ve Tatvan ilçesine ulaşan demiryolu ağı daha sonra Van Gölü üzerinden feribotlar ile Van il merkezine ulaşmaktadır. Van il merkezinden Özalp ve Saray ilçeleri üzerinden Kapıköy Sınır Kapısı ve oradan İran'ın Tebriz kentine, Tebriz kentinden Tahran, Bakü, Tiflis gibi dış merkezlere demiryolu ile ulaşılmaktadır. Van ilinin başta İran olmak üzere dış merkezlere demiryolu bağlantısının olması, lojistik faaliyetleri açısından önemli bir avantajdır.

Yüksek İşgücü: Van ilinde diğer sektörler için de önemli bir avantaj oluşturan işgücü maliyetlerinin Türkiye'nin diğer kentlerine göre düşük olması, lojistik sektörü açısından da olumlu bir unsurdur. Bunun yanında Van ilinde ulaştırma ve depolama faaliyetlerinin önemli ölçüde istihdam sağlaması, bu alanlarda işgücü bilgi ve birikimini de beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla işgücü kapsamında Van ili gerek maliyet gerekse de tecrübe bakımından avantajlı bir il olarak görülmektedir.

Sınır Ticareti Varlığı: Kısaca komşu ülkeler arasında yapılan anlaşmalar doğrultusunda iki ülke sınır halkının bölgesel ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik yapılan dış ticaret faaliyeti olarak tanımlanan sınır ticareti, başka bir ülkeye sınırı bulunan illerin belli kota ve limitler dahilinde dar kapsamlı bir dış ticaret faaliyeti olarak değerlendirilebilir. İran'a komşu olan Van ili, Türkiye'nin sınır ticareti yapabilen 12 ili arasındadır. Van ilinin sınır ticareti yapan iller arasında olması, ticaret sektörü kadar lojistik sektörü için de avantaj oluşturmaktadır.

Üniversite: Van ilinde yer alan ve 1982 yılında kurulan Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türkiye'nin en köklü üniversiteleri arasında bulunmaktadır. Yüzüncü Yıl Üniversitesi bünyesinde başta İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi ve yüksekokullar olmak üzere dış ticaret, işletme, deniz ulaştırma ve işletme vb. bölümlerin olması, Van ili ticaret sektörü kadar lojistik sektörü için oldukça önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

2.12.2. Zayıf Yönler

Düşük Havayolu Bağlantısı: Van ilinde yer alan ve 1943 yılında hizmete açılan Ferit Melen Havaalanı, Devlet Hava Meydanları İşletmeleri (DHMİ) tarafından işletilen sivil kategorisindeki ilk havaalanları arasında bulunmaktadır. İç hat olarak Van iline İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya ve Adana illerinden direkt uçuşlar yer alırken, diğer illerden Ferit Melen Havaalanı'na seferler aktarmalı olarak düzenlenmektedir. Bunun yanında Van ilinden yurtdışı kentlere de doğrudan uçuş bulunmazken, bu seferler de İstanbul ve Ankara illerinden aktarmalı olarak yapılmaktadır. Bu bağlamda 2 saatlik uçuş mesafesinde Türkiye hariç 500 milyonun üzerinde nüfus bulunan Van ilinden doğrudan uçuş yapılamaması, gerek yolcu gerekse de kargo taşımacılığı açısından öne çıkan bir dezavantajdır. Ayrıca Türkiye'nin en eski havaalanları arasında yer alan Ferit Melen Havaalanı'nın apron, terminal vb. alanlarda altyapısının yetersiz olması ve uçakların terminale yanaşamaması, Van ili için dezavantaj oluşturmaktadır.

Denizyolu Bağlantısı Yokluğu: Denizyolu, gerek lojistik gerekse de dış ticaret faaliyetlerinin en yoğun olarak gerçekleştiği ulaşım türü konumundadır. Nitekim Türkiye ihracatının %54,4'ü, ithalatının ise %55,4'ü denizyolu ile yapılmıştır. Coğrafi konumu gereği Van ilinin denize kıyısı bulunmamaktadır. Bunun yanında Van ili, kuzeydeki en yakın limana (Artvin-Hopa Limanı) yaklaşık 625 km (10,5 saat) güneydeki en yakın limana (Hatay-İskenderun Limanı) 890 km (13 saat) mesafede yer almaktadır. Dolayısıyla lojistik faaliyetlerin en yoğun olduğu denizyolu bakımından Van ilinin mahrum kalması, gerek lojistik sektörü gerekse de ticaret sektörü açısından öne çıkan dezavantajlar arasında bulunmaktadır.

Yetersiz Karayolu Bağlantısı: Van ili her ne kadar ilçeleri ve çevre ilçe ve iller ile güçlü karayolu bağlantısına sahip olsa da özellikle Van ilinin sınır kapılarına olan bağlantıları zayıf kalmaktadır. Mevcut Kapıköy Sınır Kapısı yolu (D-300), özellikle Saray ilçe merkezinden sonra bölünmüş yol özelliğini kaybetmektedir. Bunun yanında Van ilinin İran'dan sonra en çok dış ticaret pazar potansiyeli taşıyan ülke olarak nitelendirilebilecek Irak için Habur Sınır Kapısı'na mevcut durumda Başkale ilçesi üzerinden Hakkari ilinden dolanarak veya Çatak ilçesi üzerinden Siirt ilinin Pervari, Eruh ilçeleri dolanarak ulaşılırken, 380-395 km arasındaki yol nedeniyle Irak'a ulaşım, 8 saatin üzerinde uzun bir süre ile sağlanabilmektedir. Dolayısıyla sınır kapıları ile Van ilinin karayolu altyapısı ve bağlantısının zayıf kalması dezavantaj oluşturmaktadır.

Yetersiz İşgücü: Her ne kadar Van ilindeki işgücü ve Vanlı işgücü, özellikle ulaştırma alanında önemli bilgi ve birikime sahip olsa da diğer lojistik hizmetleri, lojistik planları, çevre-komşu ülke ve kentler, dış ticaret mevzuatı vb. konularda aynı derecede yetişmiş bir özellik taşımamaktadır. Bu çerçevede lojistiğin diğer faaliyet alanlarında yetişmiş ve bilgi-birikimi düşük bir işgücünün olması Van ili için dezavantajdır.

Yetersiz Tamamlayıcı ve Destekleyici Hizmetler: Van ilindeki lojistik faaliyetleri temelde karayolu kapsamında nakliye firmaları tarafından yapılmaktadır. Bu bağlamda taşımacılığın yanı sıra depolama, paketleme, sigorta, gümrük, müşteri hizmetleri, stok yönetimi, gözetim hizmetleri, dış ticaret hizmetleri gibi lojistik sektörünün tamamlayıcı ve destekleyici kuruluşlarının Van ilinde olmaması veya yok denecek kadar az olması, ildeki lojistik sektörünü potansiyelinin gerisinde bırakmaktadır. Bu çerçevede İstanbul, Ankara, İzmir ve Türkiye'nin diğer gelişmiş illerinde görülen tedarik zinciri, ağı ve kümelenme düzeyinin Van ili için geçerli olmaması, maliyetleri artıran ve üretim değerini düşük bırakan unsurlara arasında yer almaktadır.

Kurumsallaşamama: Van ilinde yapısal bir durum olan firmalardaki kurumsallaşmanın yetersiz ve zayıf olması, lojistik sektörünü de olumsuz etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır. Başta nakliye olmak üzere lojistik faaliyetlerin mikro ölçekli küçük firmalarca yapılması, maliyet vb. konularda olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Ayrıca diğer sektörlerdeki firmaların küçük ölçekli olması, lojistik hizmetleri talebini düşük seviye bırakmaktadır.

Yetersiz İşbirliği: Van ilinde işbirliği kültürünün gelişmemiş olması, ticaret sektörünü olumsuz etkilediği gibi lojistik sektörünün potansiyelinin gerisinde kalmasına neden olmaktadır. İşbirliğinin düşük olması, ticaretin en önemli bileşenleri arasında yer alan tedarik ve dışa doğru lojistik gibi faaliyetleri ve lojistik faaliyetlere olan talebi düşük miktarda ve seviye bırakmaktadır. Dolayısıyla firmaların bir araya gelerek güçlerini birleştirmemeleri ve işbirliği yapmamaları, kurumsallaşamama da değinilen maliyet vb. konularda olumsuzlukları beraberinde getirmektedir.

Yetersiz Fiziksel Altyapı: Başta ulaşım olmak üzere Van ilinde enerji, haberleşme ve iletişim, içme suyu ve atık su gibi temel altyapılar yetersiz kalmaktadır. İçme suyu, kanalizasyon, iletişim ve haberleşme gibi temel altyapılarda sorunlar olması ve de ofis ve konut alanları, yeşil alanlar gibi kentsel yaşam kalitesine yönelik üst yapıların nicelik ve nitelik açısından yetersiz kalması, ticaret sektörünün yanı sıra lojistik sektörü paydaşlarını ve kent sakinlerini zor durumda bırakmaktadır. Fiziksel altyapının yetersiz kalması, ekonomik gelişimi sınırlamanın yanı sıra yaşam kalitesi ve nitelikli işgücünün çekilmesi açısından da dezavantaj yaratmaktadır.

2.12.3. Fırsatlar

Gelişen Türkiye Lojistik Sektörü ve Yabancı Firmalar: Türkiye coğrafi ve jeopolitik konumu itibari ile lojistik sektöründe önemli bir merkez olarak konumlandırılmaktadır. Avrupa ve Asya kıtaları arasında geçiş koridoru olan Türkiye'den her yıl yaklaşık 600 milyar USD düzeyinde mal geçişi olmaktadır. Bunun yanında 2003-2012 yıllarını kapsayan 10 yıllık dönemde Türkiye'nin ulaştırma, depolama ve iletişim hizmetlerinin yıllık ortalama %6,4 gibi yüksek düzeyde büyüdüğü görülürken, aynı dönemde dış ticaret hacminin ise yıllık ortalama %14 oranında artmıştır. Türkiye'nin bu gelişimi, dış ticaret sektöründe olduğu gibi lojistik sektöründe de yabancı firmaların Türkiye'ye yatırım yapmasını beraberinde getirmektedir. Bu durum Van ili için de önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Dünya Ticareti ve Ticaret Anlaşmaları: Küreselleşme kapsamında serbest ticaret anlaşmaları, gümrük vergilerinin indirilmesi vb. uygulamalar, dünya dış ticaret hacmini artıran unsurların başında gelmektedir. Bu tür uygulamalar ile dünya dış ticareti, 2003 yılındaki 18,5 trilyon USD seviyesinden son 10 yılda %100'e yakın artarak 2013 yılında 36,8 trilyon USD düzeyine ulaşmıştır. Bunun yanında Türkiye'nin son yıllarda dış ticareti hacminin artmasında Avrupa Serbest Ticaret Birliği (EFTA) ülkelerinin yanı sıra Gürcistan, Suriye, Güney Kore gibi ülkeler ile son yıllarda yaptığı serbest ticaret anlaşmaları önemli bir rol oynamaktadır. Bu gelişmeler Van ili lojistik sektörü için önemli bir fırsat oluşturmaktadır.

Kombine Taşımacılık: Kombine taşımacılık, kısaca, bir malın çıkış terminalinden varış terminaline kadar kara, hava, deniz veya demiryolundan oluşan en az iki ulaştırma modu ile nakliyesinin yapılması işlemi olarak tanımlanmaktadır. Dünya genelinde son yıllarda kombine taşımacılığa ilginin arttığı ve lojistik faaliyetlerinde kombine taşımacılığın daha fazla tercih edilmeye başlandığı görülmektedir. Bu durum, Van ilinin demiryolu ve karayolu bağlantısının yanı sıra en yakın limanlardan (İskenderun ve Hopa) faydalanmasıyla kombine taşımacılığı kullanma potansiyeli için fırsat oluşturmaktadır.

Teşvikler: Yeni teşvik sistemine göre Van ili, teşvik ve sübvansiyonların en yüksek olduğu 6.Bölge'de yer almaktadır. Dolayısıyla bölgeye yapılacak yatırımların büyük bir kısmına devlet tarafından teşvik ve destek sağlanmaktadır. Oteller vb. turizme yönelik bileşenler, teşvik verilen sektörler arasındadır. Bu kapsamda Van ili oldukça önemli bir fırsat taşıyan kentlerimiz başındadır. Lisanslı depoculuk, soğuk hava deposu hizmetleri vb. lojistik faaliyetleri de teşvik ve destek sağlanan sektörler arasında yer almaktadır.

Dinamik ve Artan Nüfus: Türkiye nüfus artış hızı yüksek ülkeler arasında yer alırken, Van ili de son yıllarda nüfusu önemli derecede artan iller arasında bulunmaktadır. Nüfusun yüksek düzeyde artması, aynı zamanda iç talebin artışı anlamına gelmektedir. İç talebin artması ise tüketimin artması, dolayısıyla ticaret ve lojistik sektörünün gelişmesini beraberinde getirmektedir. Ayrıca gerek Türkiye gerekse de Van ili nüfusunda genç yaş grubunun önemli oranda yer alması, en çok tüketim yapan bu grup ile birlikte ticari ve lojistik faaliyetleri artırmaktadır.

Vizyon 2023 Hedefleri: Türkiye'nin Vizyon 2023 hedefleri arasında dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasına girmesi yer alırken, bu hedef için dış ticaret sektörünün katkısının yüksek olması beklenmektedir. Türkiye 2023 yılında 500 milyar USD ihracat yapmayı hedeflemektedir. Bu ihracat hedefi için Türkiye'nin dünyanın önemli lojistik üslerinden biri olması planlanırken, Vizyon 2023'te Türkiye genelinde 8 bin km otoyol ve 10 bin km yüksek hızlı tren, İstanbul Üçüncü Havalimanı ve Üçüncü Köprü, Türkiye genelinde 16 lojistik köy, 500 milyon ton elleçleme kapasitesi vb. yatırım ve hedefler bulunmaktadır. Lojistik sektörüne verilen bu önem ve yatırımlar, Van ili için de avantajdır.

2.12.4. Tehditler

Rakipler: İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli vb. yerli kentler, Van iline göre daha başta sanayi ve ticaret sektörü olmak üzere ekonomik ve ticari faaliyetlerin daha yoğun olduğu merkezler konumundadır. Bunun yanında bu yerli kentlerin hava, kara, demiryolu gibi ulaşım altyapısı ve bağlantıları da Van iline göre oldukça gelişmiş olmakla birlikte birçoğunun denizyolu bağlantısı-limanı da bulunmaktadır. Ayrıca Bakü, Almatı, Bişkek, Sofya, Atina gibi yabancı merkezler, uluslararası bölgesel lojistik merkezi olmayı planlarken, bu kentlerinde başta havalimanı olmak üzere hemen hemen bütün ulaşım türlerindeki ulaşım altyapısı Van iline göre gelişmiş konumdadır. Gerek yerli gerekse de yabancı rakiplerin bu avantajları Van ilini tehdit etmektedir.

Coğrafik Koşullar: Van ili Türkiye'nin en dağlık illeri arasında yer almaktadır. Rakımı 1.746 metre olan Van ilinde dorukları 3.000 metreyi aşan birçok dağ bulunurken, Van ili yüzölçümünün %53'ünde dağlar yer almaktadır. Dağlık alanların bu denli yüksek ve fazla olması, başta karayolu ve demiryolu olmak üzere ulaştırma yatırımlarını zorlaştıran, kısıtlayan veya imkansız hale getiren unsurların başında gelirken, aynı zamanda ulaşım yatırım maliyetlerini artırmaktadır. Bu durum büyük ölçekli ulaştırma yatırımlarının coğrafi koşulları daha yumuşak olan bölgelere kaydırılması açısından Van ili için tehdit oluşturmaktadır.

Düşük Kamu Yatırımları: Vizyon 2023 hedef ve yatırım programına bakıldığında Van ilinin coğrafi konum avantajına rağmen ulaşım yatırımları açısından diğer illerin gerisinde kaldığı görülmektedir. Örneğin karayolu yatırımları açısından Van iline yönelik otoyol yatırımı bulunmazken, Malatya-Tatvan-Adilcevaz-Erciş üzerinden Gürbulak Sınır Kapısı güzergahına yönelik otoyol yapılması planlanmaktadır. Bu otoyolun hayata geçmesi, Gürbulak Sınır Kapısı'na göre İran'a Van ili üzerinden mevcut durumda da az miktarda gerçekleşen dış ticaret ve lojistik faaliyetleri açısından tehdit oluşturmaktadır. Demiryolu bakımından ise mevcut durumda Van Gölü üzerinden feribotlar ile bağlantı sağlanmasına yönelik alternatif bir yatırım bulunmazken, yüksek hızlı tren yatırımlarında da Van iline yönelik herhangi bir yatırım söz konusu değildir. Ayrıca 16 lojistik köy merkezi arasında Van ili yer almazken, Van ilinin hinterlandındaki Kars ve Mardin gibi kentlere lojistik köy yatırımlarının olması, farklı bir tür sunmayan Van ili için Doğu Anadolu'nun orta kesiminde lojistik köy yatırımını atıl kalma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmaktadır.

Güvenlik Sorunu: Van ilinin de yer aldığı Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri, geçmiş dönemde yaşanan sorunlar nedeniyle hala güvensiz bölgeler olarak görülmektedir. Özellikle son 4-5 yılda atılan adımlar ile oldukça güvenli bölgeler haline gelse de hala daha geçmişteki algıda bir değişiklik gözlenmemektedir. Bu durum yalnızca lojistik sektörü için değil Van ili genelindeki yatırımlar için tehdit oluşturan faktörlerin başında gelmektedir. Ayrıca yapılan saha çalışmalarına göre mevcut durumda geçmişe göre yüksek düzeyde iyileşme görülmekle birlikte çözüm sürecinin net olmaması nedeniyle endişe vb. durumların devam ettiği gözlenmektedir.

Ekonomik İstikrarsızlık: Yalnızca ulusal değil uluslararası ekonomik kırılganlıklar ve krizler, harcamaların kısıldığı dolayısıyla ticaret sektörünü daraltan unsurların başında gelmektedir. Ayrıca fiyat endekslerinde görülen dalgalanma da üretici ve tüketiciyi olumsuz etkilerken, ticaret hacmini düşürmektedir. Ekonomik istikrarsızlık ve kırılganlıklar, ticaret sektörü ve ticaret hacmini olumsuz etkilerken, aynı zamanda ticaret sektörünün doğrudan ilişkili olduğu lojistik sektörünü tehdit etmektedir.

İthalat Uygulamaları: Serbest ticaret anlaşmaları, gerçekleştirilen ülkeye avantaj sağlarken, geriye kalan ülkeler için handikap oluşturmaktadır. Dolayısıyla anlaşma ve ittifakların dışında kalan üçüncü ülkeler, anlaşma yapılan ülkelere göre kota, vergi, gümrük işlemleri vb. olumsuzluklar ile karşı karşıya gelirken, dezavantajlı konuma düşmektedir. Ayrıca bazı ülkelerin kendi ülkeleri ölçeğindeki ithalat uygulamaları, diğer ülkelerin ihracatı için tehdit oluşturmaktadır. Ticaret sektörünü olumsuz etkileyen bu durum, doğrudan lojistik faaliyetlere de yansımaktadır.

Yoğun Bürokrasi: Şirket kurma ve kapatma vb. işlemlerden dolayı bütün sektörleri olumsuz etkileyen bürokrasi, özellikle dış ticaret sektörü açısından da dezavantaj oluşturmaktadır. Gümrük Vergisi, gümrük uygulamaları, ticaret yapılacak ülkelerden istenilen belgeler gibi dış ticaret için gerekli belgelerin alınması ve temin edilmesinde zorluklar ile karşılaşılmaktadır. Bu durum dış ticareti ve lojistik faaliyetleri gecikme, aksatma, gerçekleşmeme vb. açılardan olumsuz etkilemektedir.

Yüksek Enerji Maliyetleri: Türkiye, petrol, doğalgaz gibi fosil yakıt kaynaklara yok denecek kadar az sahip olan ülkeler arasında yer almaktadır. Bu nedenle Türkiye, enerji kaynakları açısından ithalata ve dışa bağımlı bir ülkedir. Lojistiğin en önemli alt faaliyetlerinden biri olan taşımacılık için petrol vb. enerji kaynakları en önemli girdiler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla Türkiye'nin ithalat ve enerji politikalarındaki istikrarsızlık, fiyat artışı vb. unsurlar, lojistik sektörünü tehdit etmektedir.

Karayolu ve Teknoloji Bağımlılığı: Türkiye dış ticaretinin ulaşım türleri ile dağılımında denizyolunun lider, karayolunun ise ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Nürnberg, Verona vb. açık denizlere kıyısı olmamakla birlikte nehir-kanal aracılığıyla suyolu ulaşıma sahip dünyanın önde gelen lojistik merkezlerinde özellikle havayolu ve demiryolu türlerinin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Türkiye genelinde ise aksine karayoluna bağımlı bir lojistik sektörü söz konusudur. Ayrıca demiryolu ve havayolu hatta karayolu ve denizyolu olmak üzere bütün ulaşım türlerinde taşıt üretiminin yanı sıra lojistik faaliyetlerde Türkiye, üretmeyen ve ithalat yapan ülkeler arasında yer almaktadır. Oysaki ABD, Almanya, Japonya, Singapur gibi ülkelerin gelişmiş teknolojileri ile başta demiryolu ve havayolu olmak üzere taşımacılıkta gelişmiş olması, bu merkezlerin Lojistik Performans Endeksi (Logistics Performance Index)'nde üst sıralarda yer almasını sağlamaktadır. Türkiye'nin karayolu ve teknoloji bağımlılığı, Van ili ve ilçeleri açısından da tehdit oluşturmaktadır.

Tablo B-17: Van İli Lojistik Sektörü SWOT Matrisi

Güçlü Yönler	Zayıf Yönler
-Ulaştırma ve depolama hizmetlerinin ciro, brüt yatırım, firma sayısı vb. açılardan önemli sektörler arasında yer alması -Ticarete ve lojistiğe konu olabilecek tarım, gıda, inşaat malzemeleri vb. sektörlerin gelişmiş olması -Organize sanayi bölgesinin olması -Lojistik merkeze yönelik çalışmaların olması -Ortadoğu, Kafkasya ve Orta Asya ülkelerine yakın olması, Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişiye yakın nüfus bulunması -Çevre il ve bölgeler ile karayolu bağlantılarının güçlü olması -İran ile demiryolu bağlantısının olması -İşgücü maliyetlerinin düşük, işgücünün bilgi ve birikimli olması -Türkiye'nin sınır ticareti yapan illerinden biri olması -YYÜ'de dış ticaret, işletme vb. bölümlerin olması	-Ferit Melen Havaalanı'nın apron, terminal vb. altyapısının yetersiz olması -Ferit Melen Havaalanı'ndan doğrudan yalnızca İstanbul ve Ankara'ya uçuşların bulunması, diğer yerli ve yabancı seferlerin aktarmalı yapılması -Coğrafi konumu nedeniyle Van ilinin denize kıyısı olmaması ve Hopa, İskenderun gibi en yakın liman kentlerine uzak mesafede olması -Kapıköy ve Habur sınır kapılarına yönelik bölünmüş yol vb. karayolu altyapısının yetersiz kalması ve bağlantıların yetersiz olması nedeniyle mesafelerin uzun süre alması -Ulaştırma dışında kalan lojistik ve dış ticaret faaliyetlerinde Van ilindeki ve Vanlı işgücünün nitelik ve nicelik açıdan yetersiz kalması -Depolama, paketleme, sigorta, gümrük, müşteri hizmetleri, stok yönetimi, gözetim hizmetleri, dış ticaret hizmetleri vb. tamamlayıcı ve destekleyici hizmetlerin gelişmemiş olması -Mikro ölçekli aile yapısından dolayı kurumsallaşmanın düşük olması, bu durumun lojistik talebini kısıtlı bırakması -İşbirliği kültürünün gelişmemiş olması nedeniyle lojistik talebin kısıtlı kalması -Atık su, içme suyu gibi temel altyapıların yanı sıra konut ve ofis alanları, yeşil alanlar gibi fiziksel altyapı unsurlarının nicelik ve nitelik açıdan yetersiz kalması

Tablo B-17: Van İli Lojistik Sektörü SWOT Matrisi (Devamı)

Fırsatlar	Tehditler
-Türkiye'nin gerek iç gerekse dış ticaret konusunda gelişmiş olması, böylece ticaret ve lojistik sektörünün yüksek hızda büyümesiyle yabancı yatırımcıların ilgisinin artması -Serbest ticaret anlaşmaları vb. uygulamalar ile dünya ticaretinin son yıllarda hızla gelişmesi -Van ili için de düşünülebilecek kombine taşımacılığın dünya genelinde gelişmesi ve ilgisinin artması -Van ilinin bölgesel teşvik sisteminde en avantajlı olan 6.Bölge'de yer alması -Türkiye ve Van ili nüfusunun yüksek düzeyde artması ve genç nüfusun fazla olması -2023 yılında 500 milyar USD ihracat hedeflenmesi ve bunun için ulaştırma ve lojistik alanlarında yatırımların yüksek olması	-İstanbul, Ankara, İzmir, Kocaeli gibi yerli, Bakü, Almatı, Bişkek, Sofya, Atina gibi yabancı rakiplerin coğrafi konum, altyapı, teknoloji vb. açılardan gelişmiş olması -Yüksek rakım ve dağlık alanlar gibi coğrafik koşulların ulaştırma ve lojistik yatırımlarını sınırlaması -Vizyon 2023'teki kamu yatırımlarında Van iline yönelik otoyol, yüksek hızlı tren, lojistik köy vb. yatırımların olmaması, Kars, Mardin gibi çevre illerin bu alanlarda yatırım çekmesi -Bölgeye yönelik güvensizlik algısının hala hakim olması ve gelecek için belirsizlik teşkil etmesi -Ulusal ve uluslararası ekonomik kırılganlıklar ve krizlerin ticaret hacmini, dolayısıyla lojistik faaliyetleri daraltması -İkili ticaret anlaşmaları, ithalat uygulamaları vb. nedenler ile bazı pazarlarda yüksek vergi, kota vb. uygulamalar ile karşılaşılmasının dış ticareti olumsuz etkilemesi -Gümrük uygulamalarında bürokrasinin fazla olması -Enerjide dışa bağımlı olunması nedeniyle yakıt vb. maliyetlerin kırılgan olması -Ulaşımın karayoluna dayalı olması ve teknolojide dışa bağımlı olunması

3. MEKANSAL GELİŞİM ANALİZİ

Sürdürülebilir kalkınmanın en temel yapı taşı, ekonomik ve mekansal gelişimin birlikte ve entegre bir şekilde ele alınarak planlanması ve geliştirilmesidir. Bir kentin kalkınmasında, ekonomik ve mekansal gelişimin birbirlerinden bağımsız olarak ele alınması, o kentin sosyal ve ekonomik anlamda geri kalmasına neden olabilmektedir. Ekonomik ve mekansal gelişimde birlikteliğin sağlanması ise kentlerde anlık bir gelişim yerine, planlı ve sürekli bir gelişim mekanizması oluşturarak yerleşmelerin beşeri, fiziksel ve doğal kaynaklarına uygun, bu kaynakları tüketmek yerine koruyan ve geliştiren, sürdürülebilir, kalıcı bir ekonomik ve sosyal yapı bina edilmesiyle gerçekleşmektedir.

Dünya üzerinde gelişmiş şehirler incelendiğinde, ekonomik ve mekansal gelişimin birbirini destekleyen ve doğrudan etkileyen iki temel dinamik olduğu açıkça görülmektedir. Bir buluş ya da anlık bir etki ile büyüyen ve gelişen ekonomilerini kalıcı bir hale getirmeyi amaçlayan kentler, mekansal altyapılarını geliştirmenin yanı sıra sektörel gelişime uygun, destekleyici mekansal kararlar alarak kalkınmalarını sürdürülebilir hale getirmeyi başarmışlardır.

Ekonomik ve mekansal gelişim arasındaki ilişkinin en güzel örneği, Sanayi Devrimi ile ekonomik anlamda bir anda büyüyen şehirlerin hızlı sanayileşmeyle mekansal anlamda plansız ve altyapıdan yoksun gelişim ile karşı karşıya kalması ve kısa bir süre içerisinde çökme noktasına gelmesidir. Sanayi Devrimi'nin en hızlı yaşandığı Manchester, Londra, New York, Paris, Chicago gibi şehirler, çökme noktasına geldikten sonra, planlı bir mekansal gelişimin sağlanmasına yönelik alınan radikal kararların hayata geçirilmesiyle ekonomik faaliyetlerini sürdürülebilir bir yapıya taşımış ve günümüzün birçok yenilikçi sektöre ev sahipliği yapan merkezleri konumuna gelmiştir. Dolayısıyla ekonomik olarak kalkınmanın sürdürülebilir bir yapıya ulaşması kentlerin varlıklarına uygun, planlı bir mekansal gelişimin sağlanması ile oluşturulabilmektedir.

Mekansal Gelişim Analizi, bir kent veya bölgenin ekonomik ve sosyal gelişmeleri ile mekansal gelişimin değerlendirildiği analizlerin başında gelmektedir. Bu kapsamda Mekansal Gelişim Analizi bölümü, Van ili ve ilçelerinin mevcut durumunu göz önüne alarak ekonomik gelişimini destekleyecek mekansal gelişimin nasıl olması gerektiğine yönelik araştırma ve analiz gibi çalışmalardan oluşmaktadır. Bu bağlamda topografya, coğrafya, şehir planlama gibi bilim ve disiplinlerden yararlanarak arazi kullanımından çevreye kadar Van ili ve ilçelerinin fiziksel altyapısı ve mekansal gelişimi değerlendirilmektedir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Analizli bölümünde, bölgesel kademeleme gibi uluslararası kabul görmüş bilimsel tekniklerinden yararlanılmıştır.

Mekansal Gelişim Analizi bölümü, iki ayrı kısımdan oluşmaktadır. İlk olarak Van ili ve ilçelerindeki mevcut yerleşmeler ve nüfus büyüklüğü bakımından fiziksel altyapının mevcut durumu incelenmiş ve sorunlu alanlar kademeleme yapılarak değerlendirilmiştir. Daha sonra ise Van ili ve ilçelerinde sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amacıyla geliştirilmesi önerilen sektörlere uygun mekansal organizasyonun oluşturulması, mekansal olarak sektörler arası etkileşimin sağlanması, sektörlerin

gelişimine uygun olarak ihtiyaç duyulacak altyapı fonksiyonlarının ve tesisleşmelerin neler ve nerelerde olabileceğine yönelik analizler yapılmıştır. Mekansal gelişim anlamında bu kararlar ve tespitler yapılırken Van ili ve ilçelerinin doğal, beşeri, fiziksel ve ekonomik varlıkları dikkate alınmış, en uygun yer seçimine bağlı olarak mekansal bölgeleme çalışmaları yapılmıştır.

3.1. Mevcut Mekansal Yapı ve Alan Kullanımları

Genel olarak Van ili ve ilçelerinin mevcut mekansal yapısına bakıldığında sektörel ve mekansal gelişimde bir eşgüdümden bahsetmek mümkün değildir. Bunun temel sebebi, mevcut durumda ekonomik büyüklük ve faaliyetler anlamında geri planda kalan kentin mekansal altyapısının da gelişmemiş olmasıdır. Bu durum kent adına önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bununla birlikte yapılan analizler sonucunda Van ili ve ilçelerinin birçok alansal varlığının henüz değerlendirilmemiş olması, diğer bir deyişle Van ili ve ilçelerinin işlenebilecek birçok hammadde ve alansal varlığa sahip olması, ekonomik ve mekansal gelişim doğrultusunda önemli bir potansiyel sunmaktadır. Bu bağlamda Van ili ve ilçelerinin alansal varlıkların planlı bir şekilde ekonomik kazanca dönüştürülmesi ve elde edilen katma değerin bir bölümünün Van ili ve ilçelerindeki fiziksel altyapının geliştirilmesi amacıyla mekansal gelişimine aktarılması, elde edilen kazancın artması ve sürdürülebilir kalkınması açısından önem taşımaktadır.

3.1.1. Teknik Altyapı

Enerji, bilgi ve iletişim, içme suyu, atık su ve katı atık gibi temel altyapı bileşenlerini kapsayan ve başta sanayi sektörü olmak üzere üretim ve hizmetlerin en çok ihtiyaç duyduğu gereksinimlerden olan teknik altyapı, mekansal gelişim açısından da önem taşıyan unsurlar arasındadır. Bu bölümde teknik altyapı, il olarak mevcut durum kapsamında alt başlıklar halinde kısaca değerlendirilirken, bölgesel kademelemede teknik altyapı bir bütün olarak ele alınmakta ve analiz edilmektedir.

İlk olarak Van ili ve ilçelerinin mevcut **içme suyu** altyapısı incelendiğinde Yukarı Kaymaz Kaynak Suyu'nun önem arz ettiği görülmektedir. Bu şebekenin temeli, Gürpınar ilçesi Yukarı Kaymaz (Mejingir) ana membadan sağlanan 1.200 lt/sn debili sudan oluşurken, bu su ana depoya ulaşmaktadır. Şehir suyu şebekesi üç kademeden oluşurken, birinci kademe 400 lt/sn su almaktadır. İkinci ve üçüncü kademeler ise terfi sistemi ile beslenmektedir. Bu kademelerin kapasiteleri de 400 lt/sn seviyesindedir. Her üç kademeye ait su depoları mevcut olup, ana depoda gaz klorlama sistemi ile klorlama da yapılmaktadır.

Van kent merkezi için ise toplam 7 adet su deposu ve 35 adet sondaj bulunmaktadır. Kent merkezinin günlük su ihtiyacı 112.000 m^3 seviyesindeyken, içme suyu ihtiyacının %90'ı Mejingir (Yukarı Kaymaz) kaynağından, %10'u ise sondajlar ile karşılanmaktadır. Bunun yanında depolara gelen su, klorlama işlemi ile dezenfekte edildikten sonra şebekeye verilmektedir (DAKA, 2014).

Tablo B-18: Van İli İlçelerine Göre Köylerin İçme Suyu Durumu

İlçeler	Şebekeli İçme Suyu		Şebekesiz İçme Suyu		Toplam	
	Faydalanan Köy	Faydalanan Mezra	Faydalanan Köy	Faydalanan Mezra	Faydalanan Köy	Faydalanan Mezra
Merkez	88	23	3	5	91	28
Bahçesaray	16	40	3	6	19	46
Başkale	60	58	1	3	61	61
Çaldıran	62	22	2	10	64	32
Çatak	25	49	-	18	25	86
Edremit	11	1	-	-	11	1
Erciş	82	48	2	2	84	44
Gevaş	30	14	-	-	30	14
Gürpınar	70	58	-	14	70	72
Muradiye	40	19	-	-	40	19
Özalp	52	23	-	2	52	25
Saray	23	3	-	-	23	3
TOPLAM	**559**	**358**	**11**	**60**	**570**	**431**

Kaynak: DAKA, 2014.

Van ili merkezindeki **atık su** ve kanalizasyon sistemi ise iki aşamadan oluşmaktadır. Birinci ünitesinin inşaatı 1995, ikinci ünitesinin inşaatı ise 2002 yılında tamamlanan tesisler Van Büyükşehir Belediyesi tarafından işletilmektedir. Van ili kent merkezinde 2009 yılından önce kentlilerin %65'i kanalizasyon sistemine bağlıyken 2009 yılı sonrasında bu oran %90'a ulaşmıştır. Bunun yanında Van Gölü kıyı şeridi boyunca kanalizasyon sisteminin atıklarını toplamaya yönelik ana kolektör yapımı işi ise devam etmektedir.

Van kent merkezinde kanalizasyon hatlarıyla toplanan atık su, kent merkezinin batı tarafındaki İskele Mahallesi'nde bulunan atık su arıtma tesislerine gelmektedir. 1995 yılında inşaatı tamamlanan ve aynı yıl işletmeye alınan atık su arıtma tesisinin 400 lt/sn'lik debi ve 200 bin kişilik kapasitesi bulunurken, daha sonra nüfus artışından dolayı atık su arıtma tesisinin kapasitesinin yetersiz kalması söz konusudur. Bu çerçevede mevcut tesise paralel çalışan iki ek ünite yapılarak 28 Aralık 2001 tarihinde deneme amaçlı işletmeye alınmış ve 2002 yılının Haziran ayında ise geçici kabul işlemleri tamamlanarak tesisin işletilmesi Van Belediyesi'ne devredilmiştir. 2012 yılında çıkarılan kanun ile büyükşehir statüsüne sahip olan Van Belediyesi, bu tesisi günümüzde de kullanmakta ve işletmektedir.

Van kent merkezindeki mevcut durumda kanalizasyon sisteminden iletilen maksimum atık su miktarı 1.100 lt/sn seviyesindeyken, son dönemlerde yapılan yeni ünitelerle tesisin arıtma kapasitesi 1.200 lt/sn düzeyine çıkarılmıştır. Biyolojik arıtma prosesi olarak ön çökeltimli klasik aktif çamur sistemi kullanılan atık su arıtma tesisinde arıtılan ve işlemlerden geçirilen atık sular, Van Gölü'ne %98 oranına ulaşan bir verimlilikle deşarj edilmektedir.

Van ili kent merkezi (Tuşba ve İpekyolu ilçeleri) dışındaki diğer yerleşimlerin kanalizasyon durumuna bakıldığında Erciş ve Muradiye ilçelerinin, Erciş ilçesinin Çelebibağı yöresinde bulunan kanalizasyon sisteminden faydalandıkları görülmektedir. Bunun yanında mevcut durumda yine kent merkezine bağlı Bostaniçi yöresinde inşaatının %70'i tamamlanan kanalizasyon sistemi yer alırken, Edremit ilçesinde de sadece TOKİ konutlarına ait kanalizasyon ve yağmur suyu toplama sistemi bulunmaktadır. Diğer yerleşimlerde kanalizasyon sistemi bulunmadığından evsel faaliyetlerden kaynaklanan atık sular, foseptik çukurları kullanılarak bertaraf edilmektedir.

Endüstriyel atık su altyapısı incelendiğinde de evsel atık su sistemine benzer bir durum söz konusudur. Diğer bir deyişle Van ili genelinde evsel atık su sisteminde olduğu gibi endüstriyel atık su altyapısının da gelişmemiş olduğu görülmektedir. Van ili genelinde endüstriyel atık su sistemi yalnızca Van Organize Sanayi Bölgesi'nde bulunurken, Erciş Şeker Fabrikası (Erciş), OCİ Çimento A.Ş. (Edremit) ve Van-Et Entegre Et San. Tic. A.Ş. (Gürpınar) endüstriyel atık su arıtma sistemine sahip sanayi tesisleridir (DAKA, 2014).

Atık suyun yanı sıra Van ilinde **katı atık** altyapısında da birtakım sorunlar bulunmaktadır. Mevcut durumda kişi başına düşen evsel atık miktarının ortalama 1,1 kg/kişi/gün olduğu tahmin edilen Van ili ve ilçelerindeki katı atıklar düzensiz olarak depolanırken, katı atıklardan kaynaklanan çevre kirliliği söz konusudur. Van ili genelindeki en büyük katı atık depolama alanı, kent merkezinde yer alırken katı atıklar burada bertaraf edilmektedir. Van-Özalp karayolunun 7'inci kilometresinde bulunan vahşi depolama sahası, Sıhke Gölü'ne çok yakın mesafede yer almaktadır. Bu çerçevede vahşi depolama sahasından kaynaklanan kirleticiler Sıhke Gölü'nü doğrudan kirletirken, yağışların etkili olduğu dönemlerde yağmur sularıyla birlikte depolama sahasından kaynaklanan çöp süzüntü suları da Van Gölü'ne karışmaktadır. Bunun yanında yapılan incelemelere göre çöp sahasında tehlikeli boyutlarda gaz oluşumu gözlenirken, tesisin büyük bir patlama riskine sahip olduğu belirtilmektedir.

Van ilinde katı atıkların toplanması, taşınması ve bertaraf edilmesi işlemleri Van Büyükşehir Belediyesi'nce yüklenici firmaya yaptırılmaktadır. Van kent merkezinde katı atıkların taşınması konusunda herhangi bir transfer istasyonu bulunmazken, çöp taşıma işlemlerinde kamyon ve traktör kullanılmaktadır. Tıbbi atıklar ise sağlık kuruluşlarında ayrı toplanıldığı halde katı atık depolarında evsel atıklarla birlikte düzensiz olarak depolanmaktadır.

Bunun dışında Van ili genelinde 10 adet daha vahşi depolama alanı bulunmaktadır. Ancak bu tesisler, kent merkezindeki tesise göre çok daha küçük bir alanda ve daha düşük kapasitede faaliyet göstermektedir. Bunlar arasında Edremit İlçe Belediyesi'ne bağlı ve Çimento Fabrikası Kliniker Ocağı'nda yer alan tesis ile Özalp İlçe Belediyesi'ne bağlı Altınboğa yolu üzerinde yer alan tesis, 50 bin m^2'lik alanları ile diğer tesislere göre daha büyük alan kaplamaktadır. Muradiye İlçe Belediyesi'ne bağlı herhangi bir vahşi depolama alanı bulunmazken, Erciş ilçesi Koçağıl yöresinde yer alan vahşi depolama alanından faydalanmaktadır (DAKA, 2014).

Tablo B-19: Van İli İlçeleri Vahşi Depolama Alanları

Belediye	Mevki	Alan
Van Belediyesi	Özalp yolu 9.km.	250.000 m²
Çelebibağı Belediyesi	Koçağıl-Erciş	15.000 m²
Çaldıran Belediyesi	Çaldıran	10.000 m²
Başkale Belediyesi	Samandöken	10.000 m²
Bahçesaray Belediyesi	Yukarı mah. Destanan Mevki	6.000 m²
Çatak Belediyesi	Cencers Mevkii	4.000 m²
Özalp Belediyesi	Altınboğa Yolu üzeri	50.000 m²
Gevaş ve Uysal Belediyesi	Keklik Bulağı Mevkii	2.000 m²
Saray Belediyesi	Beyaslan Köyü Yolu	10.000 m²
Edremit Belediyesi	Çimento Fabrikası Klinker Ocağı	50.000 m²
Gürpınar Belediyesi	Gürpınar	30.000 m²

Kaynak: DAKA, 2014.

Öte yandan katı atıklara yönelik Van Mahalli İdareleri Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Birliği (VANÇEB) bir diğer sorumlu kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır. VANÇEB, 20.09.2006 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı ile tüzel kişilik kazanırken, özellikle katı atıkların düzenli depolanması esas alınarak 01.03.2007 tarihinde çalışmalarına başlamıştır.

Van ili ve ilçelerine yönelik katı atık altyapısı ve hizmetlerine yönelik gerçekleştirilen bir diğer çalışma olan Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi Projesi, düzensiz depolama alanlarından kaynaklanan sorunların çözülmesi amacıyla Van Belediyesi tarafından yürütülmektedir. Yer seçimi yapılan tesisin, Van-Özalp karayolunun 8'inci kilometresinde Hoşgedik Mevkii'nde batı yönüne ayrılan yoldan yaklaşık 1 km mesafede yer alan Oğlak Tepe ile İsmail Tepe arasında bulunan alanda yapılması planlanmaktadır. Seçilen arazinin %70'inin Van Belediye Başkanlığı'na tahsisi tamamlanırken, özel mülkiyete ait %30'luk kısım için ise kamulaştırma çalışmaları devam etmektedir. Çevre Etki Değerlendirmesi (ÇED) raporu hazırlanan ve 2005 yılının Eylül ayında Çevre ve Orman Bakanlığı'na sunulan projenin ÇED'i, 25.10.2005 tarih ve 1042 sayılı karar ile olumlu bulunurken, 2006 yılının Haziran ayında tesisin uygulama projesi tamamlanmıştır.

Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi Projesi kapsamında ilk etapta düzenli depolama alanı, atık pil deposu ayrıştırma tesisi ve tıbbi atık bertaraf tesisi kurulması planlanırken, tesisin işletmeye alınmasının ardından kompostlaştırma ve geri kazanım tesislerinin kurulması öngörülmektedir. 2006 yılının Temmuz ayında tesis yapımı için ihaleye çıkılmış ancak yetersiz katılım nedeniyle iptal edilmiştir. Bu kapsamda projenin finansmanına yönelik 2007 yılının Haziran ayında AB fonlarından yaralandırılması amacıyla Çevre ve Orman Bakanlığı'na başvurulmuştur. Proje, 2007-2013 Çevre Operasyonel Programı'na dahil edilirken, projenin AB formatına uygun hale getirilmesi çalışmaları devam etmektedir.

Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi Projesi kapsamında tıbbi atıkların toplanması ve bertaraf işi ise özelleştirilerek bir firmaya ihale edilmiştir. Ayrıca proje tanıtım dosyası hazırlanarak proje için ÇED gerekli değildir görüşü alınmıştır. Firma, tıbbi atık bertaraf tesisi kurmak için belediyenin gerekli altyapı çalışmalarını tamamlamasını beklemektedir.

Enerji altyapısı kapsamında mevcut durumda Van ilindeki bütün yerleşim merkezlerinde **elektrik** altyapısı ve kullanımının olduğu görülmektedir. Van ili genelinde kullanılan elektrik ise dördü hidroelektrik biri termik olmak üzere beş santralde üretilmektedir. Toplam kurulu gücü 34 MW'yi bulan bu santrallerde yılda ortalama 55 GWh'ye yakın elektrik üretimi yapılmaktadır (DAKA, 2014).

Tablo B-20: Van İli Elektrik Santralleri

Santral Adı	Türü	İlçe	Kurulu Güç (MW)	Elektrik Üretimi (GWh)
Koçköprü	HES	Erciş	8,5	24,5
Zernek-Hoşap	HES	Gürpınar	4,5	13,2
Erciş	HES	Erciş	0,8	2,0
Engil	HES	Edremit	4,6	14,0
Engil	Termik	Merkez	15,0	N/A
TOPLAM			**33,4**	**53,7**

Kaynak: DAKA, 2014.

Van ili ve ilçeleri elektrik iletim şebekesi incelendiğinde merkez ilçeler, Edremit, Gevaş ve Gürpınar ilçelerinde yüksek gerilim hattı olduğu görülmektedir. Bunlardan arasında en yüksek kapasiteli olan Van Trafo Merkezi'nin iletim hattı 154 KV ve kapasitesi 100 MVA+100 MVA düzeyindeyken, bu trafo Erciş Trafo Merkezi ve Engil Trafo Merkezi'nden beslenebilmektedir.

Diğer trafo merkezlerinden iletim Hattı 154 KV ve kapasitesi 50 MVA+50 MVA olan Engil Trafo Merkezi, Van Trafo Merkezi, Bağışlı Trafo Merkezi ve Tatvan Trafo Merkezi'nden beslenebilirken, ayrıca 16 MVA'lik Engil Gaz Santrali mevcut olmakla birlikte mevcut durumda faaliyet göstermemektedir. Engil Trafo Merkezi ve Hakkari Trafo Merkezi'nden beslenebilen Bağışlı Trafo Merkezi[3] ise 154 KV iletim hattı ve 50 MVA+50 MVA kapasiteye sahiptir. Bunun yanında İran üzerinden gelmesi planlanan 380 KV düzeyindeki elektrik iletim hattının Bağışlı üzerinden Van iline yönlendirilmesi beklenmektedir. Erciş Trafo Merkezi, 154 KV iletim hattı ve 50 MVA+25 MVA kapasitesi ile Van Trafo Merkezi ile Adilcevaz ilçesi ve Ağrı ili üzerinden beslenebilirken, iletim hattı 154 KV, kapasitesi ise 16 MVA olan Başkale Trafo Merkezi, Engil Trafo Merkezi ve Bağışlı Trafo Merkezi'nden beslenebilme özelliği taşımaktadır.

[3] Bağışlı, Hakkari iline bağlı bir yerleşim olmasına rağmen Bağışlı Trafo Merkezi Van ilinin elektrik ihtiyacına hizmet etmektedir.

Van ilindeki **doğalgaz** altyapısı kapsamında ise son yıllarda çalışmaların arttığı görülürken, şehir merkezinde doğalgaz hatlarının döşenme süreci devam etmektedir. Van kent merkezinde Boru Hatları İle Petrol Taşıma Anonim Şirketi (BOTAŞ)'a ait doğalgaz iletim hattı bulunurken, doğalgazın dağıtımı ise Van Doğalgaz İşletmesi (VANGAZ) tarafından yapılmaktadır. Mevcut durum verilerine göre 2009 yılı itibari ile Van kent merkezi genelinde 1.064 adet konut abonesine sahip olan VANGAZ, 2008 yılı boyunca 50 km uzunluğunda doğalgaz hattını işletmeye almıştır. Bunun yanında Van kent merkezinde 2003 yılından beri doğalgaz hizmeti sunulmaktadır.

Bilgi ve iletişim altyapısı konusunda ise Van ilinin tüm ilçelerine ulaşan telefon hatları olduğu görülmektedir. Van İl Telekom Müdürlüğü 2006 verilerine göre bahsi geçen bu il genelindeki telefon hattı uzunluğu toplamda 6.354.843 metre civarındadır. Bahsi geçen bu telefon hatlarının % 73'ü havai hatlardan oluşurken, %27'si yer altı hatları kapsamaktadır. 2013 yılı verilerine göre Van kent merkezinde 34 bin adedin üzerinde ev ve işyeri telefon abonesi yer alırken, internet abone sayısı 23 bin düzeyindedir. Bilgi ve iletişim altyapısının en önemli bileşenlerinden olan fiber optik konusunda ise Van kent merkezinde yalnızca 50 bin hanenin fiber optik ağ kapsamında olduğu görülmektedir (DAKA, 2014).

Sonuç olarak Van ili ve ilçelerini mevcut durumda teknik altyapı bakımından temelde A-B-C ve D olmak üzere 4, alt bölgeler dahil olmak üzere ise 8 gruba ayırmak ve 8 grupta incelemek mümkündür. Bunlar içerisinde **A Bölgesi**, temel olarak içme suyu ve kanalizasyon altyapısı mevcut yerleşmelerin yoğunlukta olduğu kentsel ve kırsal yerleşmelerden oluşmaktadır. **B Bölgesi** ise içme suyu altyapısının mevcut olduğu, kanalizasyon ve haberleşme altyapılarının mevcut olmadığı yerleşmelerin yoğunluk gösterdiği bölgelerdir. İçme suyu, kanalizasyon ve haberleşme altyapısı mevcut olmayan kentsel ve kırsal yerleşmelerin yoğunlaştığı bölgeler **C Bölgesi** olarak ele alınırken, **D Bölgesi** içme suyu ve kanalizasyon altyapısı mevcut olmayan ancak haberleşme altyapısı mevcut olan bölgeleri ifade etmektedir.

A1 Bölgesi: Merkez ilçelerin (Tuşba ve İpekyolu) batısının yanı sıra Edremit ilçesinin tamamı ile Çatak ve Gevaş ilçelerinin kuzey kesimlerini kapsamaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre A1 Bölgesi, içme suyu ve kanalizasyon altyapısı gelişmiş yerleşmelerin yoğunlukta olduğu bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında A1 Bölgesi'nde haberleşme altyapısı, ilçe merkezleri ve çevrelerinde gelişmiştir. Elektrik iletimi kapsamında yüksek gerilim hatlarına sahip olan bölgede doğalgaz çevrim santrali ve atık su tesisleri bulunmaktadır.

A2 Bölgesi: Erciş ilçe merkezi ve çevresindeki kırsal nitelikli yerleşmeleri kapsamaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre içme suyu ve kanalizasyon altyapısı gelişmiş yerleşmelerin yoğunlukta olduğu A2 Bölgesi, haberleşme altyapısı ilçe merkezi ve çevresindeki kırsal nitelikli yerleşmelerde gelişmiş olduğu bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında elektrik iletimi kapsamında yüksek gerilim hatlarına sahip olan A2 Bölgesi'nde atık su tesisi ve vahşi depolama alanı bulunmaktadır.

B1 Bölgesi: Merkez ilçelerin (Tuşba ve İpekyolu) doğusu ile Özalp, Saray ve Gürpınar ilçelerinin neredeyse tamamını kapsamaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre içme suyu altyapısı mevcut olan B1 Bölges'nde kanalizasyon ve haberleşme altyapısı zayıf yerleşmelerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Bunun yanında B1 Bölgesi'nin güneyi hariç elektrik iletimi için yüksek gerilim hattı bulunmaktadır.

B2 Bölgesi: Güney kesimleri hariç Çaldıran ilçesinin tamamını kapsayan B2 Bölgesi, mevcut durum göstergelerine göre içme suyu altyapısı gelişmiş, kanalizasyon ve haberleşme altyapısı zayıf yerleşmelerin yoğunlaştığı alanlardan oluşan bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Elektrik iletimi kapsamında yüksek gerilim hatlarına sahip olan B2 Bölgesi'nde doğalgaz tesisi de yer almaktadır. Bahsi geçen doğalgaz tesisi, Van kent merkezinde yer alan doğalgaz çevrim santraline doğalgaz boru hattı ile bağlanmaktadır. Bu kapsamda B2 Bölgesi, kanalizasyon ve haberleşme dışındaki teknik altyapı konularında gelişmiş bir bölge olarak görülmektedir.

C1 Bölgesi: Muradiye ilçesinin yanı sıra Erciş ilçesinin ilçe merkezlerinden uzak yerleşmelerin yanı sıra merkez ilçelerin (Tuşba ve İpekyolu) kuzeydoğu kesimleri ile Çaldıran ilçesinin güneyi ve Özalp ilçesinin kuzeydoğu bölümlerini kapsamaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre içme suyu, kanalizasyon ve haberleşme altyapısının bulunmadığı yerleşmelerin yoğunluk gösterdiği C1 Bölgesi'nin elektrik iletim altyapısı da zayıf kalmaktadır. Bunun yanında bölge, doğalgaz altyapısı bakımından avantajlı bir bölge olarak değerlendirilmektedir. Nitekim doğalgaz iletim hattı C1 Bölgesi'nden geçmektedir.

C2 Bölgesi: Başkale ilçesinin tamamı ve Saray ilçesinin güneydoğusunu kapsayan bölgede içme suyu, kanalizasyon ve haberleşme altyapısı mevcut olmayan yerleşmeler yoğunlaşmaktadır. Bahsi geçen bu yerleşmeler, kentsel ve kırsal yerleşmelerin yoğunlaştığı bölgeyi temsil etmektedir. Elektrik iletiminin Başkale ilçe merkezine yüksek gerilim hatları ile iletildiği C2 Bölgesi'nde diğer yerleşmeler için ise yüksek gerilim hattı olmadığından yüksek gerilim hatları ile elektrik iletimi yapılmamaktadır. Bu çerçevede bölge, elektrik altyapısı zayıf bölgeler arasında yer almaktadır.

C3 Bölgesi: Bahçesaray ilçesinin tamamı ile Gevaş ilçesinin doğusu ve Çatak ilçesinin batı kesimlerini kapsamaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre içme suyu, kanalizasyon ve haberleşme altyapısı zayıf yerleşmelerin yoğunlaştığı C3 Bölgesi'nde yüksek gerilim hattı bulunmamaktadır. Bu bağlamda C3 Bölgesi, diğer altyapılarda olduğu gibi elektrik altyapısı bakımından da zayıf bölgeler arasında değerlendirilmektedir.

D Bölgesi: Çatak ilçesinin güney kesimlerinden oluşmaktadır. Mevcut durumda D Bölgesi'nde içme suyu ve kanalizasyon altyapısı zayıf, haberleşme altyapısı güçlü kırsal nitelikli yerleşmelerin yoğunlukta olduğu görülmektedir. Bunun yanında bölgede de elektrik altyapısı kapsamında yüksek gerilim hattı bulunmamaktadır. Dolayısıyla D Bölgesi de elektrik altyapısı zayıf olan bölgeler arasında yer almaktadır.

Harita B-1: Van İli ve İlçelerinin Teknik Altyapı Bölgelemesi

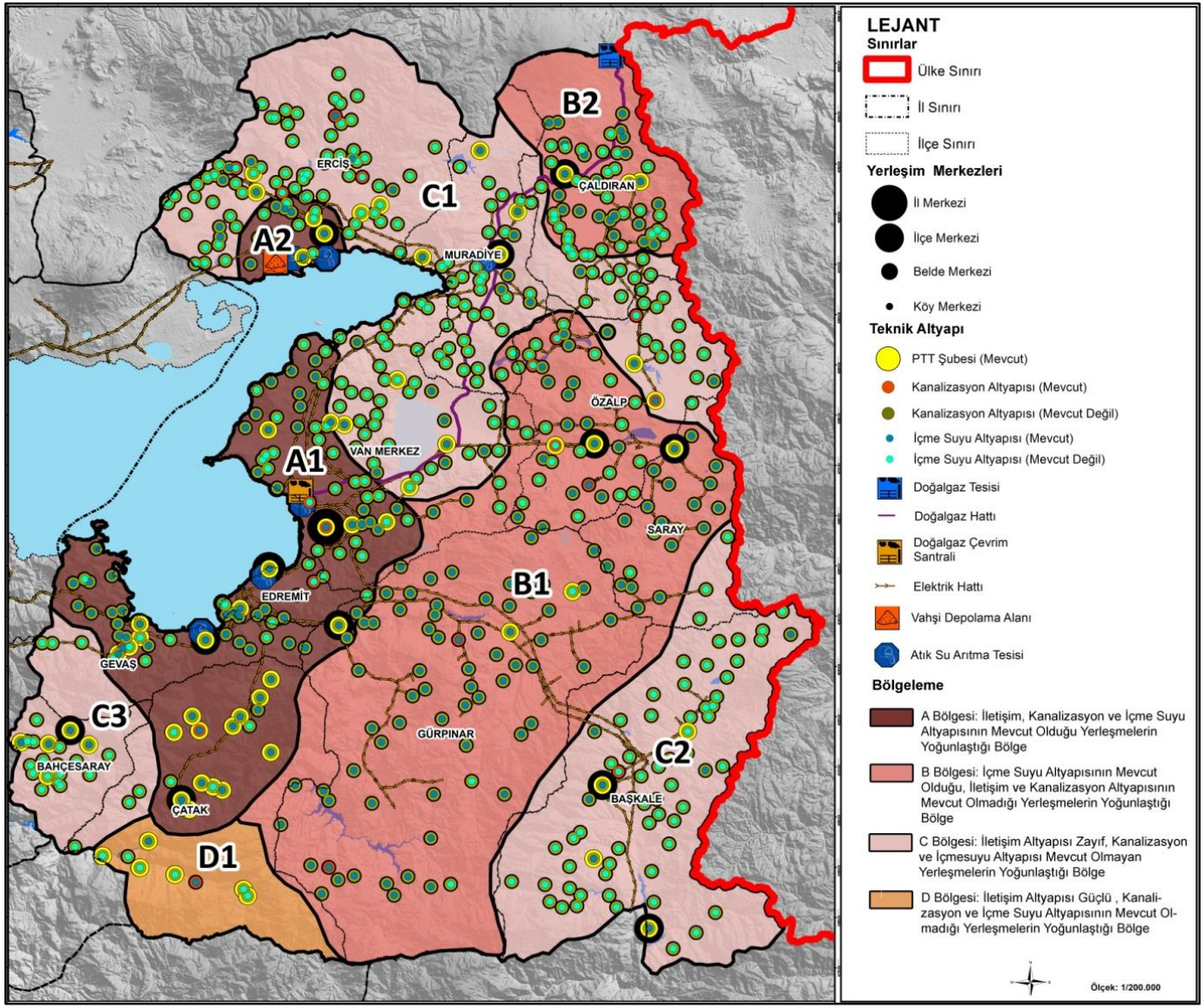

3.1.2. Ulaşım Altyapısı

Ulaşım altyapısı, gerek kentsel yaşam gerekse de ekonomik faaliyetlerin devamlılığı için en çok ihtiyaç duyulan ve önem arz eden altyapılar arasında yer almaktadır. Ulaşım altyapısı, karayolu, demiryolu, suyolu-denizyolu ve havayolu olmak üzere 4 farklı türde ele alınmaktadır. Van ili ve ilçelerinin ulaşım altyapısının incelenmesinde de 4 farklı türe bağlı kalınmakla birlikte genel değerlendirmeler de yapılmaktadır.

Van ilindeki ulaşım altyapısında Türkiye genelinde olduğu gibi karayolu bağımlılığı söz konusudur. Van ilinde şehir içi raylı sistem yer almazken, demiryolu bağlantısı yalnızca İran ile bulunmaktadır. Feribotlar ile Tatvan ilçesine seferler düzenlenirken, buradan Türkiye'nin diğer kentlerine demiryolu ile ulaşılmaktadır. Van ilinin denize kıyısı olmadığı için denizyolu ulaşımı bulunmazken, Ferit Melen Havaalanı ile havayolu ulaşımı sağlanmaktadır. Bu kapsamda Van ilinin ulaşım altyapısının temelinde karayolu olduğu için ulaşım altyapısı kademelemesinde ve analizlerinde karayolu ağırlıklı değerlendirmeler bulunmaktadır.

Van ili genelindeki **karayolu** ulaşım altyapısı incelendiğinde bölünmüş devlet yolları, il yolları ve köy yolları olarak sınıflandırılabilecek bir kademelenme söz konusudur. Bölünmüş devlet yolları ve devlet yolları, hızlı yollar sınıfına girebilecek düzeyde karayollarını ifade ederken, il yolları ise orta hızlı düzeydeki karayolları olarak değerlendirilmektedir. Köy yolları ise standartlarının düşük olması nedeniyle düşük hızlı karayolları olarak kabul edilmektedir.

Van ilindeki yerleşimlerin ulaşım altyapısındaki bölgeleme çalışmasında karayolu ağırlıklı bir çalışma yapılmış, bölünmüş devlet yolları, devlet yolları ve il yollarına mesafelerine göre değerlendirmeler de bulunulmuştur. Van ilindeki yerleşimlerin karayolu ile ilişkisi incelenirken en avantajlı bölge olarak bölünmüş devlet yolları, devlet yolları ve il yollarına 5 km ve daha az mesafedeki yerleşimler ele alınmıştır. Bu kapsamda Van iline bağlı bütün ilçelerin ana ulaşım güzergahları olan bu yollara 5 km ya da daha az mesafede yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında Van ili genelindeki 8 beldeden 7'si yine ana ulaşım bağlantılarına 5 km veya daha az mesafede yer alırken, 576 köyden de 273 adedi de ana ulaşım bağlantılarına 5 km ve daha kısa mesafede bulunmaktadır. Dolayısıyla Van ilindeki bütün ilçeler, 7 belde ve 273 köy, ulaşım bağlantıları açısından en avantajlı olan 1. Bölge kademesinde yer almaktadır.

Ulaşım altyapısı açısından ikinci derece avantajlı bölgede ise bölünmüş devlet yolları, devlet yolları ve il yollarından oluşan ana ulaşım bağlantılarına 5-10 km mesafedeki yerleşimler bulunmaktadır. Örneğin Özalp ilçesine bağlı Sağmalı beldesi, ana ulaşım bağlantılarına 5-10 km mesafede yer alması nedeniyle ikinci derece sorunlu yerleşimler bölgesi içerisinde bulunmaktadır. Van ili genelindeki diğer beldeler bu sınıfta yer almazken, 576 köyden yalnızca 167 adedi ana ulaşım bağlantılarına 5-10 km mesafede bulunması nedeniyle ulaşım altyapısı bakımından en avantajlı ikinci bölge olarak kabul edilmiştir.

Van ilinde ana ulaşım bağlantılarına 10 km kadar mesafede yer alan ve bölgeleme olarak en avantajlı birinci ve ikinci bölgede yer alan yerleşimler birlikte incelendiğinde 12 ilçe[4] ve 8 beldenin tamamının bu iki sınıfta bulunduğu görülmektedir. Bunun yanında Van ili genelindeki 576 köyün 440 adedi de birinci veya ikinci derecede avantajlı ulaşım bölgesinde yer almaktadır. Geriye kalan 136 köy ise ana ulaşım güzergahlarına 10 km veya daha fazla mesafede yer alırken, ulaşım açısından sorunlu yerleşimler olarak kabul edilmiştir (DAKA, 2014).

Tablo B-21: Van İlindeki Yerleşimlerin Ana Ulaşım Güzergahları Uzaklıklarına Göre Sınıflaması

İlçe Adı	1. Bölge		2. Bölge		3. Bölge		Toplam	
	Belde Sayısı	Köy Sayısı	Belde Sayısı	Köy Sayısı	Belde Sayısı	Köy Sayısı	Belde Sayısı	Köy Sayısı
Merkez İlçeler	2	50	-	29	-	12	2	91
Bahçesaray	-	13	-	6	-	-	-	19
Başkale	-	21	-	20	-	22	-	63
Çaldıran	-	18	-	14	-	32	-	64
Çatak	-	9	-	7	-	11	-	27
Edremit	1	9	-	3	-	-	1	12
Erciş	2	53	-	31	-	-	2	84
Gevaş	1	18	-	12	-	-	1	30
Gürpınar	-	33	-	20	-	18	-	71
Muradiye	1	22	-	7	-	11	1	40
Özalp	-	18	1	13	-	21	1	52
Saray	-	9	-	5	-	9	-	23
TOPLAM	**7**	**273**	**1**	**167**	**0**	**136**	**8**	**576**

Kaynak: DAKA, 2014.

Öte yandan ulaşım altyapısının değerlendirmesinde ana ulaşım güzergahlarına olan mesafenin yanı sıra il ve ilçe merkezlerine olan mesafenin incelenmesi de önem taşımaktadır. Nitekim ulaşım altyapısının temel işlevinin mal ve hizmetlerin yanı sıra yolcu taşınması olarak kabul edilmektedir. İl ve ilçe merkezlerinden oluşan kentsel yerleşimlerde bu unsurların daha yoğun olması, il ve ilçe merkezleri ile ulaşım bağlantılarının önemini artırmaktadır.

Van ilinin ulaşım altyapısının değerlendirmesinde kırsal kimlikli yerleşimlerin il ve ilçe merkezlerine olan mesafelerine göre bölgeleme çalışması da yapılmıştır. Bu kapsamda il ve ilçe merkezlerinden 10 km kadar mesafede olan yerleşimler ile 10 km mesafeden daha uzak konumda yer alan yerleşimler olmak üzere iki sınıflama bulunmaktadır. Bu bölgeleme çalışmasına göre kentsel hizmetlere erişim açısından avantajlı olan birinci bölgede yalnızca 3 belde ve 121 köy yer almaktadır. Van ili genelindeki 8 belde ve 576 köyün merkezlere yakın kırsal nitelikli yerleşimlerin beldelerde %38, köylerde ise%21'lik bir oranda olması il genelindeki dağınık yerleşmenin sonucu olarak görülebilir.

[4] Tuşba ve İpekyolu ilçeleri Merkez ilçeler kapsamında tek bir ilçe olarak değerlendirilmiştir.

Tablo B-22: Van İlindeki Yerleşimlerin İl ve İlçe Merkezleri Uzaklıklarına Göre Sınıflaması

İlçe Adı	0-10 Km		10+ Km		Toplam	
	Belde Sayısı	Köy Sayısı	Belde Sayısı	Köy Sayısı	Belde Sayısı	Köy Sayısı
Merkez İlçeler	1	11	1	80	2	91
Bahçesaray	-	12	-	7	-	19
Başkale	-	7	-	56	-	63
Çaldıran	-	19	-	45	-	64
Çatak	-	7	-	20	-	27
Edremit	1	9	-	3	1	12
Erciş	1	13	1	71	2	84
Gevaş	-	5	1	25	1	30
Gürpınar	-	6	-	65	-	71
Muradiye	-	15	1	25	1	40
Özalp	-	11	1	41	1	52
Saray	-	6	-	17	-	23
TOPLAM	**3**	**121**	**5**	**455**	**8**	**576**

Kaynak: DAKA, 2014.

Van ilindeki ulaşım altyapısı, niceliksel açıdan yetersiz olduğu gibi niteliksel bakımdan da zayıf kalmaktadır. Özellikle Van ilindeki yüksek rakım ve yüksek eğim yüzdeleri nedeni ile yol geometrisi oluşturulurken standartların düşürülmesi, bütün yol tipleri için önemli bir sorun olarak ulaşım kalitesini etkilemektedir. Geometrik standartların yanı sıra malzeme dayanıklılığı ve bakım onarım çalışmalarında yaşanan sıkıntılar, Van ilindeki ulaşım hizmetinin kalitesini düşüren faktörler arasında yer almaktadır.

Bunun yanında Van ilinde ulaşım altyapısı ile ilgili öne çıkan bir diğer sorun ise köy yollarının kalitesiz olmasıdır. Kırsal yerleşimler dağınık ve yüksek sayıda olduğu Van ilinde iklim şartları ve yükseltinin etkisi en fazla köy yollarında gözlenmektedir. Van ili genelinde yükseltinin fazla olması, ulaşım bakım, onarım ve kurtarma işlemlerini güçleştirmektedir. Özellikle sert kış koşulları nedeni ile köy yollarının birçoğunun kapandığı Bahçesaray, Başkale ve Çatak ilçeleri başta olmak üzere Van ili genelinde iklim ve coğrafyanın etkisinin karayolu altyapısı ve hizmetlerini olumsuz etkilediği görülmektedir.

Karayolu altyapısında yol niteliğini belirleyen en temel parametrelerden biri de yol satıh cinsleri olarak kabul edilmektedir. Van ili genelinde yol satıh cinsleri incelendiğinde de karayolu altyapısının sorunlu ve yetersiz olduğu görülmektedir. Nitekim Türkiye genelinde asfalt yolların toplam yol ağına oranı %83,5 düzeyindeyken bu oran Van ilinde %78'e gerilemektedir. Yol satıh cinsi bakımından karayollarındaki kaplamaların yetersiz olması, trafik akım hızı, trafik güvenliği ve ulaşım güvenliği açısından sorun yaratmaktadır. Bu bağlamda Van ili Türkiye geneline göre karayolu altyapısı zayıf kentler arasında yer almaktadır (DAKA, 2014).

Tablo B-23: Van İli Yol Satıh Cinslerine Göre Karayolu Altyapısı

Yol Türü (km)	Devlet Yolları	İl Yolları	TOPLAM
Asfalt Yol	564	304	868
Stabilize Yol	-	89	89
Ham Yol	-	96	96
Geçit Vermeyen Yol	-	59	59
TOPLAM	**564**	**548**	**1.112**

Kaynak: DAKA, 2014.

Van ilinde karayolu ulaşımının geliştirilmesi için TRB2 Bölge Planı'nda performans göstergesi olarak karayolu ulaşım imkanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi eylemi bulunmaktadır. Bu kapsamda Van kentinin doğusundan dolaşarak güneyde D300-33 kodlu Bitlis- Van karayoluna ve kuzeyde D975-05 kodlu Van- Ağrı karayoluna bağlanan Van Çevre Yolu, Van il merkezine ait onaylı imar planında yer alırken, Karayolları Genel Müdürlüğü 11. Bölge Müdürlüğü'nden alınan güzergaha ilişkin verilere göre güncellenerek çevre düzeni planına işlenmiş durumdadır.

Bunun yanında karayolu bağlantıları bakımından Van-Çatak-Habur Sınır Kapısı güzergahında bir yatırım bulunmakta ve bu çalışmalar günümüzde de devam etmektedir. Van ilini Çatak ilçesi üzerinden Habur Sınır Kapısı'na, dolayısıyla Irak'a bağlayacak olan 403 kilometrelik karayolu projesinin 2011 yılında yatırım programlarına alındığı ilan edilmiştir. Bu yatırımın bir an önce tamamlanması Van ili için büyük bir önem taşımaktadır.

Van ili için **demiryolu** altyapısı ve bağlantılarının yok denecek kadar az olması, ulaşım altyapısı bakımından oldukça yüksek dezavantaj oluşturmaktadır. Van ili kent merkezinde herhangi bir raylı sistem bulunmazken, Van ili için demiryolu ulaşımı özellikle yük taşımacılığı açısından önemli bir potansiyel olarak görülmektedir. Ancak gerek demiryolunun tek hat olması gerekse hattaki taşımacılığın feribot seferlerine bağlı ve belirli günlerde yapılabilmesi, Van ilinde demiryolunun kullanımını azaltan faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunun yanında Van Gölü'nün kuzey kıyısından geçerek, feribot seferlerine bağlı kalmadan doğrudan demiryolu ulaşımını sağlayacak demiryolu projesinin hazırlanmış olması, gelecek açısından Van ili için demiryolu ulaşım sürekliliğini artıracak önemli bir gelişmedir. Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda yer alan ve mevcut hatlara ek olarak Tatvan ilçesinden (Bitlis) başlayıp Van Gölü'nün batısından ve kuzeyinden Ahlat-Adilcevaz-Erciş ilçelerinden devam ederek Van Gölü'nün doğusundan Van ili kent merkezine ulaşan 238 kilometrelik yatırım projesi Van ili için yüksek önem taşıyan ulaşım yatırımlarından bir diğeridir. Dolayısıyla Van-Çatak-Habur Sınır Kapısı karayolu yatırımı ile birlikte Tatvan-Ahlat-Adilcevaz-Erciş-Van demiryolu yatırımı, Van ili için önceliği en yüksek iki yatırımı oluşturmaktadır. Ayrıca bahsi geçen bu demiryolu güzergahının VANOSB'den geçecek olması, Van ilinin dış ticaret potansiyelinin hayata geçirilmesi bakımından da önem taşımaktadır.

Havayolu bakımından Van ilinin bağlantıları ve ulaşımı, Türkiye'nin en eski havaalanları arasında yer alan ve kent merkezinde bulunan Ferit Melen Havaalanı ile sağlanmaktadır. Ferit Melen Havaalanı'nın tek piste sahip olması, aynı anda birden fazla uçağın iniş ya da kalkışını kısıtlarken, havayolu ulaşımı bakımından dezavantaj oluşturmaktadır. Ayrıca uçak park ve yanaşma alanı, yolcu terminali, apron vb. açılardan da Ferit Melen Havaalanı, nicelik ve nitelik açıdan yetersiz kalmaktadır.

Fotoğraf B-1: Ferit Melen Havaalanı

Bunun yanında son yıllarda başta Türk Hava Yolları (THY) olmak üzere havayolu şirketlerinin seferlerinin artması ile gelişme kaydedilmiştir. Ancak Ferit Melen Havaalanı'na yalnızca İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Antalya illerinden doğrudan uçuşlar olması, diğer kentlerden aktarma yapılarak Van iline uçulması, ayrıca sefer sayısının çok az sayıda olması, Van ilinin havayolu ulaşımı açısından öne çıkan sorunları arasında yer almaktadır.

Bu kapsamda Van ili havayolu altyapısı ve ulaşımı bakımından Ferit Melen Havaalanı'na yeni terminal ve pistler yapılarak yolcu ve uçak kapasitesinin arttırılması önem taşımaktadır. Ayrıca havayolu şirketlerinin Ferit Melen Havaalanı ile sefer sayılarını ve doğrudan uçuş yapılan kent sayısını arttırması, Van ili havayolu ulaşımının önde gelen ihtiyaçları arasında bulunmaktadır.

Diğer yandan Van ilinde havayolu ulaşımı kullanımını düşüren bir diğer unsur, özellikle ilçelerin karayolu bağlantılarının yetersiz kalmasıdır. Karayolu ağının düşük kalitede olması, 104 km mesafede bulunan ilçeden Ferit Melen Havaalanı'na ulaşım 2 saat gibi oldukça yüksek bir sürede sağlanabilmektedir. Van ilinin birçok ilçesinden kent merkezine, diğer bir deyişle havaalanına bağlantı sağlanan karayollarında ortalama hızın 20-60 km gibi şehirlerarası yollar için düşük hızlarda gerçekleşebilmesi, ilçelerin havayolu bağlantısını düşük bırakmaktadır.

Tablo B-24: Van İlçelerinin Havaalanı Ulaşım Bağlantısı[5]

İlçe	Mesafe (Km)	Süre (Dakika)	Ortalama Hız (Km/sa)
Merkez İlçeler	7,4	20	22,2
Edremit	11,1	27	24,7
Gürpınar	27,7	35	47,5
Gevaş	34,9	62	33,8
Özalp	65,8	78	50,6
Muradiye	87,5	94	55,9
Saray	82,5	98	50,5
Erciş	104	114	54,7
Çaldıran	109	119	55,0
Çatak	85,9	119	43,3
Başkale	118	127	55,7
Bahçesaray	114	161	42,5

Karayolu, demiryolu ve havayolu dışında Van ili, **suyolu** ulaşımının da yapıldığı iller arasında yer almaktadır. Suyolu ulaşımı, denize kıyısı olmayan Van ili için yalnızca Van Gölü kapsamında yapılmaktadır. Van ilinin suyolu ulaşımı açısından en önemli sorunu, ana hat konumundaki Van-Tatvan feribot seferlerinin tarifeli bir biçimde çalışmaktan ziyade, demiryoluna uygunluk gösterecek biçimde işletilmesidir. Bunun yanında araçların tipi ve teknolojik yetersizlikleri nedeni ile Van ilinden Tatvan ilçesine feribot ile 4 saat gibi oldukça yüksek sürede ulaşılabilmesi, suyolu ulaşımını kısıtlayan bir diğer faktördür.

Van-Tatvan ana hattı dışında Van Gölü üzerinde diğer taşımacılık seferlerinin turistik amaç dışında kullanılmaması da Van ili için suyolu ulaşımı açısından atıl bir potansiyel olarak karşımıza çıkmaktadır. Van Gölü üzerinde yapılabilecek iskeleler ile suyolu, Van Gölü kıyısında yer alan merkez ilçeler, Gevaş, Edremit, Erciş, Ahlat, Adilcevaz ilçelerinin entegrasyonu açısından önemli ve hızlı bir ulaşım imkanı özelliği taşımaktadır. Dolayısıyla iskelelerin nicelik ve niteliğinin arttırılmasıyla suyolu kullanımının da artması söz konusu olabilecektir.

Van ili ve ilçelerine yönelik suyolu ulaşımının geliştirilmesi için Van-Tatvan Feribot Seferleri'nde kullanılmak üzere yeni feribotların alınması ve feribot sefer sayılarının artırılması, TRB2 Bölge Planı 2014-2023 Raporu'nda yer almaktadır. Tatvan-Ahlat-Adilcevaz-Erciş-Van demiryolu yatırımının hayata geçirilmesinin ardından Van-Tatvan feribot seferleri, özellikle yolcu ve lastik tekerlekli araçların taşınmasına yönelik kullanımı yükseltilebilecek ve Van ili ile Van Gölü kıyısındaki ilçelerin bağlantısını arttırabilecek potansiyele sahiptir.

[5] İlçelerin Ferit Melen Havaalanı'na mesafe, süre ve hızları, internet tabanlı haritalar üzerinde ilçe kaymakamlıklarından Ferit Melen Havaalanı'na en kısa sürede trafiksiz ulaşım üzerinden hesaplanmıştır.

Harita B-2: Van İli ve İlçelerinin Ulaşım Bağlantıları ve Konumu

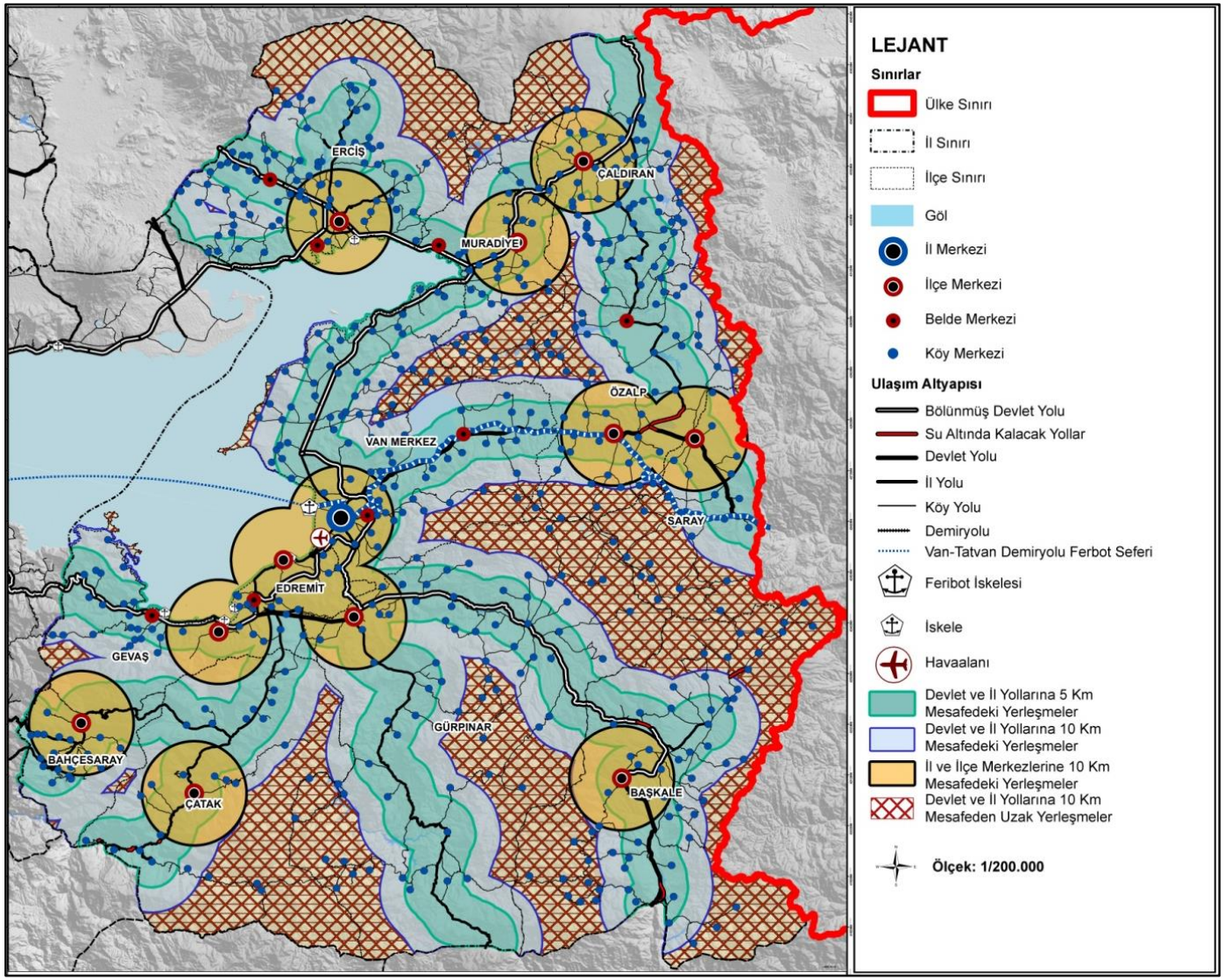

Öte yandan lojistik altyapısı ve hizmetleri incelendiğinde de Van ilinin gelişmemiş olduğu görülmektedir. Nitekim Van il sınırları içinde içerisinde herhangi bir antrepo tesisi bulunmazken, Van ili genelindeki depolama tesisleri, sanayi alanlarının yanında yer alan düşük teknolojili klasik depolama alanlarından oluşmaktadır.

Bunun yanında Van ilinde lojistik faaliyetlerinin gelişimi için lojistik köy ihtiyacı bulunmaktadır. Lojistik köyler, kısaca birkaç ulaşım türünün (demiryolu, karayolu, havayolu ve denizyolu) kesiştiği noktalarda, gümrüklere yakın, demiryolu ya da liman bağlantılarının en az birinin sağlanabildiği, depolama açısından farklı türlerdeki malların bekleme süresince zarar görmeden saklanabildiği ileri teknoloji depolama ve transfer ekipmanlarına sahip tesisler olarak adlandırılmaktadır.

Bu kapsamda lojistik köyler için önemli bir ihtiyaç olan gümrüğe yakınlık ve karayolu bağlantıları, makul ölçülerde de olsa Van ilinde bulunmaktadır. Ancak Van ilinin gerek limanlara uzaklığı (en yakın limana 890 km mesafede olması) gerekse de demiryolu altyapısının yeterince gelişmemiş olması (mevcutta tek hattın feribot desteği ile çalışması), Van ili lojistik sektörü ve faaliyetleri açısından dezavantaj olarak görülmektedir.

Diğer yandan Van ilinin kuzeyinde Kars ili, güneyde ise Mardin iline lojistik köy ve benzer yatırımların yapılmış olması, Doğu Anadolu'nun orta kesiminde yer alan Van ilinde olası lojistik köy yatırımının atıl kalma tehlikesini beraberinde getirmektedir. Lojistik köyler için en az 180 km mesafe bırakılması uygulaması Van ili için sağlanmış olsa da taşımacılık açısından farklı bir tür sunmayan Van ilinin söz konusu illere yakın konumu bu bağlamda dezavantaj oluşturmaktadır. Bütün bu durumlar ile birlikte mevcut durumda devam eden Lojistik Merkez çalışması ise Van ili için ihtiyaçların başında gelmektedir.

Bunun yanında Van ilindeki taşımacılık şirketlerinin kurumsal ve teknolojik yapısı, bir sınır şehrinde olması gereken hizmet sunumu seviyesinden oldukça düşük kalmaktadır. Kurumsallıktan uzak yapıları ve teknolojik açıdan düşük seviyeli donanım altyapısı, Van ilinde taşımacılık sektörünün gelişmemiş olmasına neden olan bir diğer faktördür.

Van ilinde ulaşım türleri açısından taşımacılık sektörü, Türkiye'nin geneli ile benzer şekilde karayolu odaklı bir yapıdadır. Nitekim Van ilinin önemli ulaşım bağlantıları arasında yer alan D-300 ve D-975 güzergahları karayolundan oluşmaktadır. Karayolu, lojistik sektörünün dağıtıcı ulaşım modu olduğu için güçlü bir karayolu altyapısı lojistik sektörü için avantaj sağlarken, demiryolu yatırımlarının yeterli düzeyde yapılmaması, karayolu avantajını nötr hale getirmektedir.

Bunun yanında Van ilindeki mevcut demiryolu hattı, taşımacılık ve lojistik sektörleri için yetersiz olsa da kullanım yoğunluğunun yük taşımacılığı odaklı olması, bu durumu avantaja dönüştürme özelliği taşımaktadır. Özellikle demiryolu üzerinden yapılan ticari amaçlı yük taşımacılığının %77 gibi önemli bir kısmı yurt dışı ile yapıldığından bu konuda yapılacak yatırımlar sayesinde Van ili taşımacılıktan daha fazla pay alma imkanına sahiptir. Ancak vagon katar uygulamasında belirlenen 250 ton limiti,

Van ili üzerinden ihraç edilebilecek maden ürünlerinin taşıma maliyetlerini artırırken, demiryolu bağlantısını elverişsiz bir güzergah haline getirmektedir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları (TCDD) ve Gümrük Müdürlükleri arasında koordinasyon eksikliğinin olması ve buradaki işlemlerde bürokrasinin yoğun olması, ulaştırma faaliyetlerinde gecikmelere neden olmaktadır.

Van ilinde ulaşım altyapısı ve hizmetleri bakımından toplu taşıma araçlarının nitelik ve nicelik açısından yetersiz kalması ve kalkış-varış saatlerinin belirsiz olması sorun oluşturmaktadır. Otopark alanlarının düzensiz ve yetersiz olması, yolların kapasite ve hizmet düzeylerinin düşük kalması, kent trafiğinde sinyalizasyon altyapısının yetersiz olması, Van ilinin kent içi ulaşım sorunları arasında yer almaktadır. Otogarın ve otobüslerin çağdaş bir seviyede olmaması, demiryolu bağlantısına erişilebilirliğin düşük olması, otoyol ve çevreyolunun bulunmaması ise şehirlerarası ulaşım açısından öne çıkan sorunlar olarak sıralanmaktadır.

Bu kapsamda Van ili için Ulaşım Ana Planı'nın hazırlanması en öncelikli ihtiyaç olarak görülmektedir. Şehir içi ve şehirler arası ulaşım güzergahlarının ayrıştırılıp düzenlenmesi, toplu taşıma sistemlerinin modernizasyonu ve düzenliliğinin artırılması, kent içi ulaşım için ana sirkülasyon planlarının hazırlanması, havaalanı, gar, otopark ve şehir merkezi arasında karayolu, toplu taşıma ve yaya sirkülasyonlarının sağlanması, lojistik ve taşımacılık sektörü için lojistik köy ve depolama tesisleri gibi yatırımların yapılması, otopark kapasitelerinin etüdünün yapılması, ulaşımla ilgili sayısal verilerin düzenli, güvenilir ve teknolojik bir biçimde elde edilmesini sağlayacak kurum ve kuruluşların oluşturulması, sinyalizasyon ile ilgili idari yapılanmanın geliştirilmesi, şehir içi ve şehirler arası yollar için kapasite verilerinden yola çıkarak hizmet düzeylerinin belirlenmesi, hizmet düzeyleri açısından sorunlu olan akslar için iyileştirme ya da alternatif güzergah etütlerinin ve tasarımlarının hazırlanması vb. Van ili ulaşım altyapısında yapılması gerekenlerin başında gelmektedir.

Sonuç olarak karayoluna bağımlı olan Van ilinde demiryolu, havayolu ve suyolu türleri olmasına rağmen gelişmediği görülmektedir. Özellikle coğrafi ve iklimsel koşullar, ulaşım altyapısının gelişmemesindeki en önemli faktörler olarak değerlendirilmektedir. Örneğin kış aylarında yoğun kar yağışı ve çığ nedeni ile kapanan ya da kontrollü işletilebilen yollar, birçok ilçe ve köye karayolu ile ulaşımı kısıtlamaktadır. Ayrıca otoyol ve çevreyolu olmaması, karayolu ulaşımında hız, güvenilirlik ve güvenlik açısından dezavantaj oluşturmaktadır.

Bunun yanında demiryolunun özellikle ticari yük taşımacılığı için kullanılıyor olması avantaj sağlasa da mevcut durumda suyolu ulaşımı ile desteklenmesi ve sadece tek bir hattın Van iline ulaşması, demiryolu kullanımını azaltmaktadır. Ancak Van ili için kuzey-güney yönünde bir hattın yatırım plan ve programların olmaması, özellikle ticari yük taşımacılığının demiryolu ile yapılmasını kısıtlamaktadır. Katarlara getirilen 250 ton yük kotası, demiryolu taşımacılığını olumsuz etkilerken, mevcut durumda lojistik köy olmaması da önemli bir eksikliktir. VANOSB'de çalışmaları devam eden lojistik köyün özellikle demiryolu ile entegre olmasının sağlanması, hem üretim hem de hizmet seviyesinin artabilmesi açısından önem taşımaktadır.

Harita B-3: Mevcut Durum ve Yatırımlar Kapsamında Van İli Ulaşım Altyapısı

3.1.3. Donatı Altyapısı

Kentsel yaşam kalitesinin de önemli bir parçası olarak değerlendirilen donatı alanları, eğitim, sağlık, kültür ve sanat vb. alanlardan oluşmaktadır. Bu çalışmada donatı alanları başta eğitim ve sağlık alanları olmak üzere beş temel kategoride değerlendirilmektedir[6]. Teknik altyapı ve ulaşım altyapısında olduğu gibi donatı alanları da hem başlık halinde hem de entegre bir şekilde ele alınmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde teknik altyapı ve ulaşım altyapısında görülen yetersizlik, Van ilindeki donatı alanları açısından da geçerlidir. Van ilindeki donatı alanları, ulusal ve uluslararası standartların yanı sıra mevcut nüfusun donatı alanı ihtiyacını karşılamada dahi oldukça yetersizdir. Mevcut durumda Van ilindeki eğitim tesisleri nüfusun yalnızca %35'lik bir kesimini karşılarken, sosyo-kültürel tesis alanları ise nüfus ile paralel olarak olması gereken miktarın yalnızca %13,7'sini oluşturmaktadır. Benzer şekilde sağlık tesisleri mevcut nüfusa göre gereksinimin yalnızca %16,1'ini karşılarken, aktif yeşil alanlar için bu oran %52,3 seviyesinde kalmaktadır. Van ilinde donatı alanlarının bu derecede yetersiz kalması, nitelikli işgücü stokunun düşük kalmasına neden olurken, kentin cazibesini olumsuz etkilemekte ve nitelikli işgücü transferini oldukça zorlaştırmaktadır.

Tablo B-25: Van İli Donatı Altyapısı[7]

Gösterge	Aktif Yeşil Alan	Sağlık Tesisi Alanı	Sosyo-Kültürel Tesis Alanı	Eğitim Tesis Alanı
Nüfus Kriteri (100.000+ Kişi)	10 m²/kişi	4 m²/kişi	4 m²/kişi	8,5 m²/kişi
Alan Büyüklüğü (m²)	2.010.652	247.063	211.166	1.153.438
Olması Gereken (m²)	3.844.450	1.537.780	1.537.780	3.267.783
Karşılanan Oran (%)	52,3	16,1	13,7	35,3
Yeterlilik Durumu	Yetersiz	Yetersiz	Yetersiz	Yetersiz
Nüfus (Kişi)	**384.445**			

Van ili **eğitim** altyapısı açısından incelendiğinde ilkokulların merkez ilçeler ve çevresinde yoğunlaştığı, il genelindeki 596 yerleşimin 191'inde ilköğretim tesisinin yer aldığı görülmektedir. Söz konusu yerleşimlerde toplam 891 ilkokul, 6 özel ilkokul ve 327 ortaokul yer almaktadır. Tamamı köy ve belde merkezi olmak üzere 381 yerleşimde ilköğretim okulu yer alsa da tesisler faal durumda bulunmamaktadır. Kalan 24 köyde ise ilköğretim donatısı ve altyapısı bulunmazken, eğitim tesisleri ve altyapısı olmayan yerleşimlerin çoğunda taşımalı eğitim sistemi uygulanmaktadır (DAKA, 2014).

[6] Sağlık ve eğitim donatılarının yer aldığı ancak faal olmadığı yerleşmelerde sağlık ve eğitim altyapısının mevcut olduğu kabul edilmiştir.

[7] Tablo'da yer alan nüfus kriterine göre kişi başına düşen minimum alan büyüklükleri imar yönetmeliğinden alınmaktadır. Tablo'da belirtilen toplam nüfus ise Merkez ilçeler ve Edremit ilçelerinin 2013 kentsel nüfus toplamlarıdır. Donatı çeşitlerine göre verilen alan büyüklükleri ise Merkez ilçeler ve Edremit ilçelerinin kent merkezlerine yönelik hazırlanmış ve mevcut durumdaki yapılaşmaları gösteren imar planlarından elde edilmiştir.

Van ili genelindeki ilköğretim tesisleri incelendiğinde, 151'i kent merkezi, 746'i köy ve kırsal yerleşimlerde olmak üzere 897 adet ilkokul; 184'i kent merkezi 143'i köy ve kırsal yerleşimlerde olmak üzere 327 adet ortaokul olduğu görülmektedir. Bu ilköğretim tesislerinin il genelindeki yerleşimlerin yalnızca %32'sinde faal olduğu göz önüne alınırsa Van ili genelinde eğitim hizmetinin ve eğitim donatılarına erişilebilirliğin yeterli düzeyde olmadığı söylenebilir. Bunun yanında derslik başına düşen öğrenci sayısı ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı göstergelerinde de Van ili Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.

Van ili genelindeki ortaöğretim tesisleri incelendiğinde kent genelindeki 130 ortaöğretim tesisinin neredeyse tamamının ilçe merkezlerinde (Merkez ilçeler, Özalp, Saray, Muradiye, Gürpınar, Gevaş, Erciş, Edremit, Çatak, Çaldıran, Başkale, Bahçesaray) yer aldığı görülmektedir. Bunun yanında bu eğitim tesisleri, yakın çevredeki köy ve beldelere de hizmet verirken, merkez ilçeler, Edremit, Çaldıran, Muradiye ve Erciş ilçelerinde toplamda 10 adet meslek lisesi bulunmaktadır.

Derslik başına düşen öğrenci sayısı ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı göstergeleri açısından incelendiğinde ise ortaöğretimin ilköğretime göre biraz daha iyi konumda olduğu söylenebilir. Van ili ortaöğretim derslik başına düşen öğrenci sayısı açısından 29 adet ile Türkiye ortalaması ile benzer bir performansa sahiptir. Ancak öğretmen başına düşen öğrenci sayısı bakımından ise Van ili Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır.

Üniversite öncesi öğretim düzeyleri birlikte değerlendirildiğinde Van ilindeki eğitim sektöründe hem fiziksel altyapıda hem de insan kaynaklarında birtakım sorunlar olduğu ve bu açılardan Van ilinin Türkiye genelinin gerisinde kaldığı görülmektedir. Nitekim Van ili okul öncesi öğretimden ortaöğretime kadar bütün düzeylerde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ve derslik başına düşen öğrenci sayısı istatistiklerine göre Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Türkiye genelindeki sıralamaya bakıldığında da özellikle öğretmen başına düşen öğrenci sayısı göstergelerinde Van ilinin değerleri oldukça düşük (81 il içerisindeki sırası 73-79 arasında değişmektedir) kalmaktadır. Derslik başına düşen öğrenci göstergelerinde ise Van ilinin en çok ortaokul istatistiklerinde iyileşmeye ihtiyaç duyduğu görülmektedir.

Eğitimin iyileştirilmesi kapsamında okullaşma oranının artırılması büyük önem taşımaktadır. Van ilinde tüm öğretim düzeylerinde okullaşmanın düşük olduğu, özellikle ortaöğretim düzeyindeki okullaşma oranının Türkiye ortalamasının oldukça gerisinde kaldığı görülmektedir. Bu kapsamda öncelikle ilgili devlet kurumları, okullaştırmanın artırılmasına yönelik destek ve bilgilendirme çalışmaları yapılmalıdır. Özellikle kırsal bölgelerde yaşayan aileleri çocuklarının eğitimine ikna etme, okullaşmanın artırılmasında önemli bir etken olacaktır. Bu bağlamda, öncelikle algının iyileştirilmesi, daha sonra süreci kolaylaştıran yasa, maddi destek vb. uygulamaların yapılması gerekmektedir. Okullara olan erişimin ve ulaşım olanaklarının iyileştirilmesi de okullaşma oranını etkileyen bir faktördür (DAKA, 2014).

Tablo B-26: Van İli Eğitim Altyapısı

Eğitim Düzeyi	Gösterge	Van İli	Türkiye	Fark (Van-Türkiye)	En İyi İl*	Van İlinin Sırası**
Okulöncesi	Okullaşma Oranı (%)	34,7	42,5	-7,8	71,2	67
	Derslik BDÖS (Adet)	25	20	5	13	74
	ÖBDÖS (Adet)	23	17	6	12	79
İlkokul	Okullaşma Oranı (%)	99,9	99,6	0,3	100	16
	DBDÖS (Adet)	24	22	2	11	65
	ÖBDÖS (Adet)	27	19	8	11	77
Ortaokul	Okullaşma Oranı (%)	87,1	94,5	-7,4	98,3	76
	DBDÖS (Adet)	36	29	7	14	73
	ÖBDÖS (Adet)	27	18	9	9	79
Ortaöğretim	Okullaşma Oranı (%)	46,4	76,7	-30,3	100	79
	DBDÖS (Adet)	29	29	0	19	55
	ÖBDÖS (Adet)	29	15	14	12	73

* İlgili göstergede en iyi olan ilin değeridir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı (DBDÖS) ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (ÖBDÖS) göstergelerinde düşük olmasına göre iller sıralanmıştır. ** Van ilinin 81 il içerisindeki konumunu yansıtmaktadır. Kaynak: DAKA, 2014.

Van ili genelinde yükseköğretim öncesi eğitim kurumlarının tamamının faal duruma getirilmesi, hizmet düzeyinin ve kapasitelerinin iyileştirilmesi, derslik ve personel sayılarının artırılarak ÖBDÖS ve DBDÖS göstergelerinin iyileştirilmesi, fiziksel niteliklerinin iyileştirilmesi, laboratuar, bilgisayar vb. altyapı ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir.

Van ili yüksek öğretim düzeyleri ve altyapısı bakımından incelendiğinde ise Van'ın bazı göstergeler açısından Türkiye geneline göre ortalamanın altında kaldığı görülmektedir. Van ilindeki tek üniversite olan ve merkez ilçelerde yer alan Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde 15 fakülte, 5 enstitü, 4 yüksekokul ve 9 meslek yüksekokulu bulunmaktadır. Fakültelerin ve meslek yüksek okullarının çoğu merkez ilçelerde yer alan ana kampüs alanında ve çevresinde konumlanırken, Erciş, Gevaş ve Özalp ilçelerinde meslek yüksek okulları yer almaktadır.

Yüzüncü Yıl Üniversitesi (YYÜ) 2014 verilerine göre 23.373 öğrenci sayısı ile öğrenci sayısı bakımından ilk 50 üniversite arasında son sırada yer almaktadır. Öğretim elemanı sayısına göre ilk 50 üniversite arasında 29. sırada yer alan YYÜ'de 1.563 öğretim elemanı görev yapmaktadır. YYÜ'nün Türkiye'de en düşük öğrenci sayısına sahip üniversitelerden biri olduğu düşünüldüğünde, öğrenci sayısının artırılması için öncelikle üniversitenin eğitim ve fiziksel koşullarının cazip hale getirilmesi gerekmektedir. Üniversitenin öğrenciler için daha cazip hale getirilmesi, aynı zamanda diğer hizmet sektörlerinin, kentteki fiziksel koşulların ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesiyle de ilişkilidir.

Van ilindeki **sağlık** kurumları incelendiğinde, il genelindeki 596 yerleşimden sadece 31'inde sağlık tesisinin yer aldığı, 469 yerleşimde ise sağlık tesisi ve altyapısının olmadığı görülmektedir. Van ilindeki 96 yerleşimde ise faal olmayan sağlık donatıları yer alırken, aktif sağlık donatısı bulunmamaktadır. Dolayısıyla Van ili için yaygın bir sağlık donatısından bahsetmek mümkün değildir.

Van ilinde 2012 yılı verilerine göre 10'u devlet, 4'ü özel hastane ve 1'i de üniversite hastanesi olmak üzere toplamda 15 adet hastane olduğu görülmektedir. Van ili bu hastane sayısı ile en çok hastane bulunan 15. il konumundadır. Merkez ilçede yer alan ve Van ilinin hizmet düzeyi yüksek sağlık tesisi konumunda olan Van Bölge Eğitim ve Araştırma Hastanesi, yalnızca il genelinde değil, bölge genelinde hizmet vermektedir. Bunun yanında Başkale, Çatak, Gevaş, Özalp, Bahçesaray, Çaldıran, Erciş ve Muradiye ilçelerindeki devlet hastaneleri, İpekyolu Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi ile Van Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi, il genelinde hizmet düzeyi yüksek olan diğer sağlık tesisleridir. İlçelerde yer alan toplum sağlığı merkezleri ve aile sağlığı merkezleri, daha küçük ölçekte hizmet veren, hizmet düzeyi açısından hastanelere göre az kapsamlı olan sağlık donatılarıdır. Van ili genelindeki köy ve belde merkezlerinde yer alan sağlık donatıları ise sağlık ocağı ve sağlık evleri gibi hizmet düzeyi oldukça düşük olan birimlerden oluşmaktadır.

Van ilindeki hastanelerin toplam yatak kapasitesi incelendiğinde, 2013 yılında Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastanelerin 1.310, üniversite hastanesinin 663 ve özel hastanelerin 473 kişilik yatak kapasitesine sahip olduğu görülmektedir. Özellikle 2009-2013 yılları arasında Van ili genelinde hastane sayısında artış yaşanmazken, nitelikli yatak kapasitesinin %440 oranında yükseldiği gözlenmektedir. Yatak kapasitelerindeki bu artış, Van ilindeki sağlık altyapısının gelişimi açısından önemli bir avantajdır. Ancak yatak kapasitesi nüfus ile birlikte değerlendirildiğinde, Van ilinde on bin kişiye düşen yatak sayısının 21,6 adet ile Türkiye ortalamasının (26,5 adet) altında kaldığı görülmektedir. Van ili on bin kişiye düşen yatak sayısında 81 il içerisinde 57. sırada bulunmaktadır. Bu doğrultuda sağlık sektörünün ve hizmetin iyileştirilmesi adına hastanelerdeki yatak sayısının artırılması gerekmektedir (DAKA, 2014).

Tablo B-27: Van İli Sağlık Altyapısı

Yıllar	Devlet			Üniversite			Özel		
	Hastane sayısı	Yatak sayısı	Nitelikli yatak sayısı	Hastane sayısı	Yatak sayısı	Nitelikli yatak sayısı	Hastane sayısı	Yatak sayısı	Nitelikli yatak sayısı
2009	10	1.346	50	1	403	21	5	229	134
2010	10	1.234	53	1	450	24	5	430	138
2011	10	1.279	590	1	454	26	4	262	155
2012	10	1.275	584	1	663	285	4	447	222
2013	10	1.310	602	1	663	285	4	473	222

Kaynak: DAKA, 2014.

Öte yandan sağlık donatıları, kamu hizmetlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Kamu hizmetlerini iyileştirmek, sağlık donatılarından yararlanma düzeyini ve memnuniyeti artırmak yalnızca sağlık sektörünü değil, hizmet sektörünün tüm alt sektörlerini de etkilemektedir. Bu bağlamda, sağlık donatılarının nitelik ve kapasitelerinin iyileştirilmesi kapsamında hizmet ve yatak kapasitelerinin artırılması, sağlık donatılarının ve erişilebilirliklerinin artırılması, sağlık personelinin artırılması, ilin ve hizmet sektörünün gelişimi açısından oldukça önem taşımaktadır.

Harita B-4: Van İli Eğitim ve Sağlık Donatısı Altyapısı

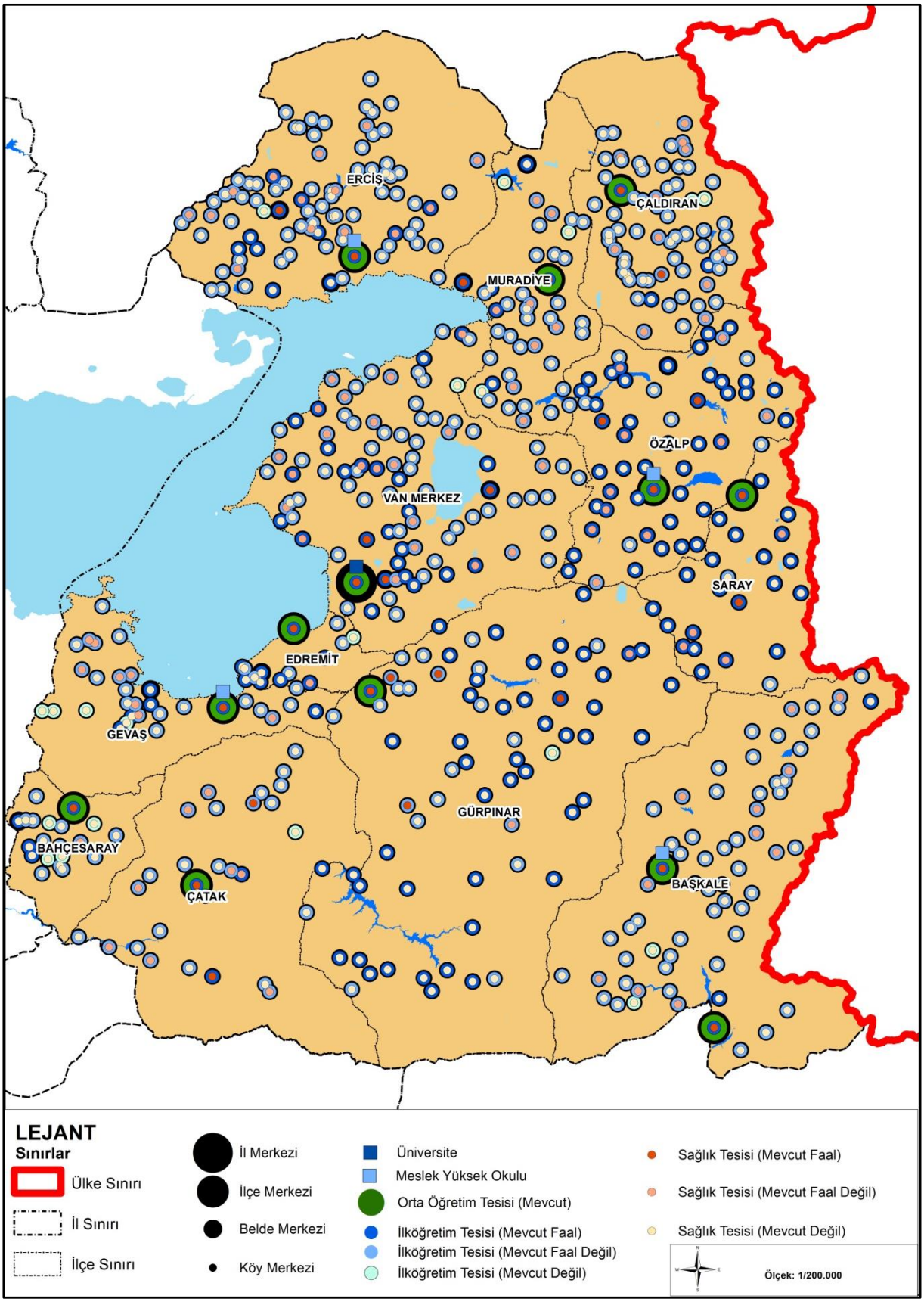

Van ili genelindeki sağlık ve eğitim donatılarının dağılımı kapsamında bölgeleme yapıldığında Van ili ve ilçelerini A, B, C, D ve E olmak üzere 5 ana bölgeye ve 12 alt bölgeye ayırmak ve incelemek mümkün görünmektedir. Bunlar içerisinden A Bölgesi, sağlık ve eğitim tesislerinin mevcut durumu açısından birbirine benzeyen, eğitim ve sağlık donatılarının faal olduğu, tüm donatıların altyapısını barındıran yerleşmelerin yoğunlaştığı bölgelerden oluşmaktadır. Diğer bir deyişle A Bölgesi, eğitim ve sağlık donatısı açısından en avantajlı bölgeler olarak görülmektedir. Ağırlıklı olarak Van Gölü kıyısında konumlanan bu bölgelerin, eğitim ve sağlık donatıları açısından diğer bölgelere göre daha iyi durumda olması ekonomik ve fiziksel altyapı bakımından gelişmiş olmaları ile de ilişkilendirilebilir.

A1 Bölgesi: Merkez ilçeler ve Gevaş ilçesinin bir kısmı ile Edremit ilçesinin tamamını kapsayan bu bölge, mevcut durum göstergeleri kapsamında diğer bölgelerle karşılaştırıldığında hizmet düzeyi daha yüksek, hinterlandı geniş olan sağlık tesisleri ile en fazla ilköğretim ve ortaöğretim donatısını barındıran bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında YYÜ merkez kampüsü ile üniversiteye bağlı birçok meslek yüksekokulu da bu bölgede yer almaktadır. Dolayısıyla A1 Bölgesi, altyapının en güçlü olduğu, eğitim ve sağlık sektörünün en aktif olduğu bölge olarak diğer bölgeler arasında öne çıkmaktadır.

A2 Bölgesi: Van ilinin kuzeyinde, Erciş ilçesi sınırları içerisinde kalan bölge A2 Bölgesi, diğer A bölgelerine göre daha küçük bir alan kaplamaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre A2 Bölgesi, eğitim ve sağlık donatıları altyapısının güçlü ve faal olduğu bir bölgedir. Alan büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda A2 Bölgesi, özellikle sahip olduğu sağlık altyapısı açısından öne çıkmaktadır.

A3 Bölgesi: Van ilinin doğu kesiminde, İran sınırında yer alan Özalp ilçesinin tamamı ile Saray, Çaldıran ve Gürpınar ilçelerinin bir kısmını kapsamaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre sağlık ve eğitim altyapısı açısından öne çıkan bölgeler arasında yer alan A3 Bölgesi, özellikle sağlık tesislerinin az sayıda olduğu Van ili geneli kapsamında A1 Bölgesi'nden sonra en fazla faal sağlık donatısını barındıran bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.

Eğitim ve sağlık donatıları ve altyapısı bölgelemesinde ikincil olarak yer alan ve B1 Bölgesi ile B2 Bölgesi olmak üzere iki alt bölgeden oluşan B Bölgesi, eğitim donatılarının mevcut ve faal olduğu, ancak sağlık donatılarının mevcut fakat faal olmadığı, yani sadece sağlık altyapısının mevcut olduğu yerleşmelerin yoğunlaştığı bölgelerdir. Van ilinin güneyinde yer alan B Bölgesi, oldukça eğimli arazilerde ve Van ilinin İran ve Bitlis sınırında konumlanmaktadır.

B1 Bölgesi: İran sınırında yer alan ve Başkale ve Gürpınar ilçelerinin bir kısmını içeren bu bölge, B2 Bölgesi'ne göre daha geniş bir alan kaplamaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre sağlık altyapısı açısından B bölgeleri arasında öne çıkan B1 Bölgesi'ndeki iki yerleşmede yer alan sağlık donatıları faal konumundadır. Ancak topografik yapı ve alan büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda bu donatılara erişim zor olabilmektedir. Bölgedeki yerleşmelerin neredeyse tamamı eğitim altyapısına sahip olmakla birlikte eğitim donatıları yalnızca 2 yerleşmede faal durumdadır.

B2 Bölgesi: Bahçesaray ilçesinin neredeyse tamamını ve Gevaş ilçesinin bir bölümünü kapsayan B2 Bölgesi, Bitlis ili sınırında yer almaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre Van ilinin en eğimli kısmında konumlanan B2 Bölgesi'nin alansal büyüklüğü de göz önünde bulundurulduğunda, eğitim donatısı ve altyapısı açısından B1 bölgesine göre daha iyi durumda olduğu görülmektedir. Ancak sağlık altyapısı açısından bakıldığında B2 Bölgesi'ndeki yerleşimlerin neredeyse tamamında sağlık altyapısı bulunmamakla birlikte yalnızca bölge sınırları içerisinde kalan Bahçesaray ilçe merkezindeki sağlık donatılarının faal olduğu gözlenmektedir.

Eğitim ve sağlık donatıları ve altyapısı bölgelemesinde üçüncül olarak C Bölgesi bulunurken, bölgenin alt bölge sayısı yalnızca bir adettir. **C1 Bölgesi** ile gösterilen bu bölge, mevcut durum göstergelerine göre eğitim donatılarının mevcut ve faal olduğu, sağlık donatılarının mevcut olmadığı yerleşmelerin yoğunlaştığı bölgedir. C1 Bölgesi, B bölgeleri gibi Van ilinin güneyinde dağlık ve eğimli bir coğrafyada konumlanırken, eğitim ve sağlık altyapısı açısından da bu bölgelerle benzerlik göstermektedir. Çoğunlukla Gürpınar ilçesini kapsayan C1 Bölgesi, diğer bölgelere göre daha geniş alana yayılmaktadır. Oldukça geniş bir alana yayılan, eğitim ve sağlık donatıları oldukça dağınık bir şekilde konumlanan bölgede eğitim donatıları alan büyüklüğüne göre az sayıda olmasına rağmen bu donatıların çoğu faal durumdadır. Sağlık donatıları açısından incelendiğinde ise yalnızca 4 yerleşimde sağlık donatısının bulunduğu görülürken, bu yerleşimlerin 2'sinde sağlık donatıları faal olarak hizmet vermektedir. Dolayısıyla faal olan sağlık donatısı ve alan büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda, C1 Bölgesi sağlık hizmeti açısından yetersiz kalmaktadır.

Eğitim ve sağlık donatıları ve altyapısı bölgelemesinde dördüncü olarak D Bölgesi bulunmaktadır. D1 Bölgesi, D2 Bölgesi, D3 Bölgesi, D4 Bölgesi ve D5 Bölgesi olmak üzere 5 alt bölgeden oluşan D Bölgesi, eğitim ve sağlık donatılarının mevcut olduğu ancak faal olmadığı, yani eğitim ve sağlık altyapısının bulunduğu yerleşmelerin yoğunlaştığı bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.

D1 Bölgesi: D bölgeleri arasında en geniş alanı kaplayan D1 Bölgesi, Van ilinin güneyinde, diğer bölgelere göre daha eğimli bir arazide yer almaktadır. Çatak ilçesinin büyük bir çoğunluğu ile Gevaş, Gürpınar ve Bahçesaray ilçelerinin küçük bir kısmını kaplayan bölgede mevcut durum göstergelerine göre eğitim ve sağlık donatıları az sayıda ve dağınık bir şekilde konumlanırken, bu donatıların neredeyse tamamı faal olarak hizmet vermemektedir. Faal olan eğitim ve sağlık donatıları D1 Bölgesi'nin güney kesiminde ve Van Gölü'nün kıyı kesiminde yer alırken, bölgede yer alan faal eğitim ve sağlık donatılarının erişilebilirliği alan büyüklüğü ve topografya nedeniyle zorlaşmaktadır.

D2 Bölgesi: Van ilinin doğu kısmında İran sınırında yer alan bölge, çoğunlukla Başkale ilçesi sınırları içerisinde yer alırken, Saray ilçesinin küçük bir kısmını kapsamaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre D2 Bölgesi'nde faal sağlık donatısı yer almamakla birlikte birçok yerleşmede sağlık altyapısı bulunmamaktadır. Eğitim altyapısı açısından bakıldığında ise D2 Bölgesi'ndeki her yerleşimde eğitim altyapısı olduğu görülürken, eğitim donatılarının yalnızca 1 adedinin faal durumda olduğu görülmektedir.

D3 Bölgesi: Van ilinin orta kesiminde, genel olarak merkez ilçeler (Tuşba ve İpekyolu) sınırları içerisinde yer almaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre D3 Bölgesi, diğer D bölgeleri gibi faal olan sağlık ve eğitim donatıları açısından zayıf konumdadır. D3 Bölgesi'nde yer alan tüm yerleşimler eğitim altyapısına sahipken, sağlık altyapısı açısından yetersiz kalmaktadır. D3 Bölgesi'nde yer alan 5 yerleşimde sağlık altyapısı bulunurken, bu yerleşmelerin sadece 1 adedinde sağlık hizmeti verilmektedir. Bunun yanında bölgedeki eğitim donatılarının 4 yerleşimde aktif olduğu görülmektedir.

D4 Bölgesi: Van ilinin kuzey kesiminde konumlanan bölge, diğer alt bölgelere göre daha küçük bir alan kaplamaktadır. Büyük bir kısmı Erciş ilçesi içerisinde kalan D4 Bölgesi, aynı zamanda Muradiye ilçesinin bir kısmını kapsamaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre bölge içerisinde bulunan yerleşimlerin tamamında eğitim altyapısı mevcut olmakla birlikte eğitim donatılarının büyük bir çoğunluğu faal olarak hizmet vermemektedir. Van ili genelinde olduğu gibi D4 Bölgesi'nde de sağlık altyapısının eğitim altyapısına göre daha zayıf olduğu görülmektedir. Bölgedeki yalnızca 3 yerleşimde sağlık donatısı yer alırken, sadece 1 sağlık donatısı faal olarak hizmet vermektedir.

D5 Bölgesi: Van ilinin kuzey kesiminde, İran sınırında yer alan bölge, Çaldıran ilçesinin büyük bir kısmını kapsamaktadır. Mevcut durum göstergelerine göre eğitim ve sağlık altyapısı açısından D bölgeleri arasında en iyi durumda olan D5 Bölgesi'ndeki yerleşimlerin tamamında eğitim altyapısı bulunurken, bu yerleşimlerin 3 adedinde eğitim donatıları faal durumdadır. Bölgenin sağlık altyapısı bakımından 13 yerleşimde sağlık donatısı bulunurken, bu yerleşimlerin sadece 2'sinde sağlık donatıları faal olarak hizmet vermektedir. Ayrıca alan büyüklüğü açısından da bakıldığında, her kırsal yerleşmede bir adet sağlık donatısı bulunduğu kabul edilirse diğer D bölgelerine göre en fazla donatının bu bölgede yer aldığı söylenebilir. Bununla birlikte topografik yapı dolayısıyla D5 Bölgesi'nin erişilebilirliği, güney kesimlere göre daha kolaydır.

Eğitim ve sağlık donatıları ve altyapısı bölgelemesinde son olarak ise E Bölgesi bulunurken, bu bölge de yalnızca 1 adet alt bölgeden oluşmaktadır. **E1 Bölgesi** olarak gösterilen bölge, mevcut durum göstergelerine göre eğitim ve sağlık donatısı açısından en zayıf bölge konumundadır. Mevcut durumda sağlık ve eğitim donatısı bulunmayan yerleşimlerin yoğunlaştığı E1 Bölgesi, Van ilinin kuzeyinde Erciş ve Muradiye ilçelerinin bir kısmını kapsamaktadır. Bölgedeki yerleşmelerin birçoğunda sağlık donatısı bulunmazken, bazı yerleşimlerde eğitim altyapısı bulunmaktadır.

Sağlık ve eğitim altyapısı il düzeyinde değerlendirildiğinde Van Gölü kıyısı ve Van ilinin orta kesimlerinin öne çıktığı, en zayıf bölgelerin ise kuzey kesimde yoğunlaştığı görülmektedir. Van ilinde farklı altyapılarla ve donanımlarla öne çıkan bölgeler olsa da eğitim ve sağlık sektörünün bütüncül bir şekilde ele alınması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Sağlık ve eğitim göstergelerinde Türkiye geneline göre geride kalan Van ilinde tesislerin hizmet kalitesi, fiziksel yapısı, sosyal ve ekonomik durumu, topografyası vb. faktörler, sağlık ve eğitim donatılarını doğrudan etkilemektedir. Sosyal ve fiziksel altyapı anlamında yapılacak uygulamalar ile sağlık ve eğitim tesislerinin kapasitelerinin ve sayılarının artırılması, donanımlarının iyileştirilmesi Van ilinin gelişimi açısından da oldukça önemlidir.

Harita B 5: Van İli Eğitim ve Sağlık Donatısı Altyapısı Bölgelemesi

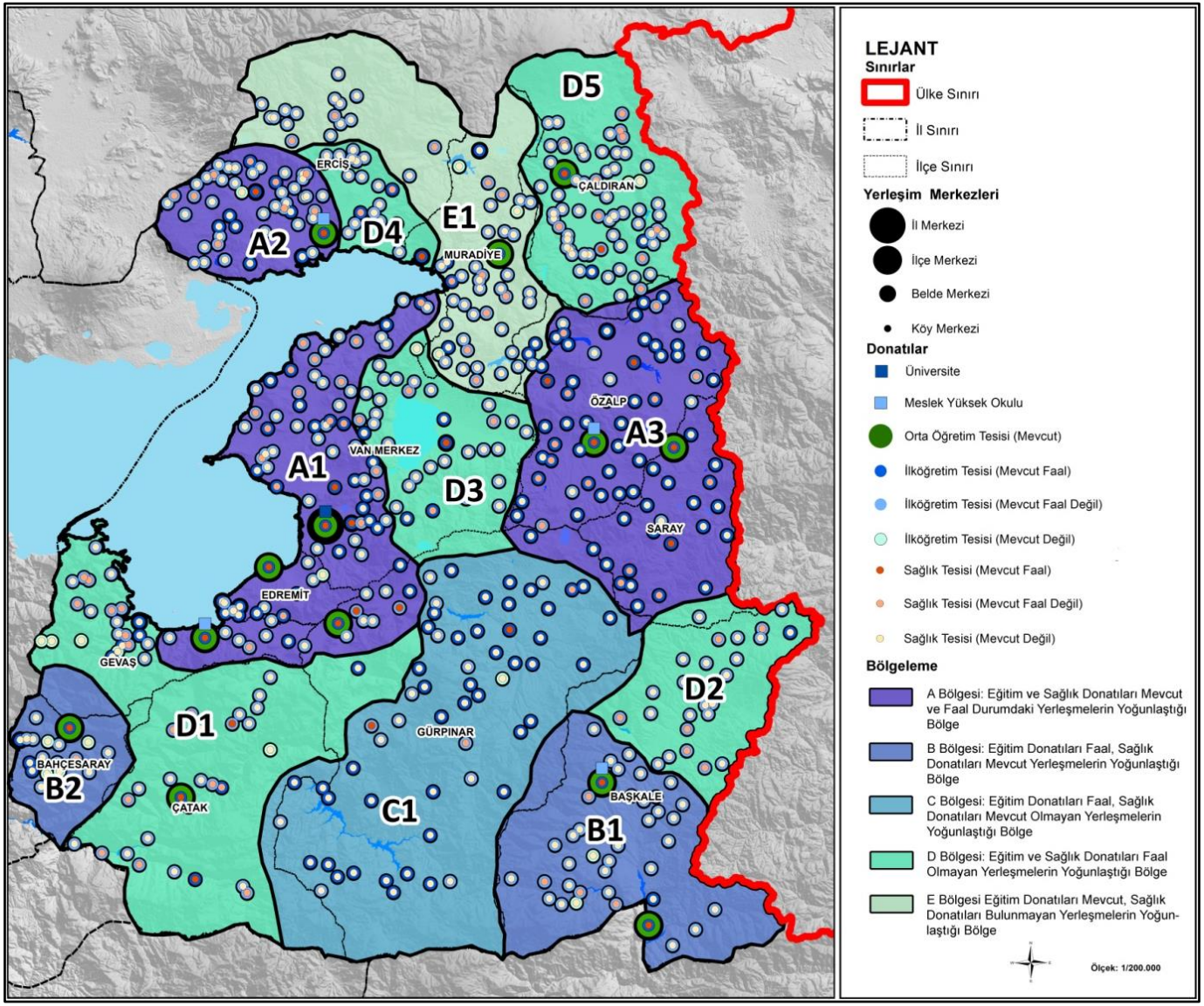

3.2. Mekansal Gelişim Organizasyonu

Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi'nin önceki aşamalarını oluşturan Alansal Varlık Araştırması (AVA) ve Uluslararası Rekabetçilik Analizi (URA) çalışmalarına göre bitkisel ve hayvansal üretim ile imalat sanayii sektörü öne çıkmaktadır. Bunun yanında tarihsel gelişim süreci, coğrafyası, iklimi ve konumu düşünüldüğünde turizm ve ticaret sektörleri de Van ili ve ilçeleri için potansiyel oluşturmaktadır.

Van ili ve ilçelerinin sahip olduğu potansiyellerin hayata geçirilmesi, sektörel gelişmenin sağlanmasına bağlıdır. Sektörler gelişim sağlanması içinse mekansal gelişim analizlerine bölgeleme çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Mekansal Gelişim Organizasyonu, Van ili ve ilçelerindeki ekonomik faaliyetlere uygun bir şekilde mekansal gelişimin nasıl olması gerektiğine yönelik yapılan analiz ve değerlendirmeleri kapsamaktadır. Bu kapsamda Van ili ve ilçelerinin sahip olduğu varlıklara (hammadde, ürün, bilgi, coğrafya, topografya, iklim vb.) göre hangi sektöre hangi bölgelerde odaklanılarak kümelenmenin sağlanması, ne tür altyapı ve gereksinimlerinin hangi bölgelerde yapılma ihtiyacı olduğunun belirlenmesi, mekansal gelişim analizinin temel taşı konumundadır.

Van ili ve ilçelerinin ürün ve hammaddeye göre farklı bölgelemeler ile farklı odaklar belirlenerek uzmanlaşmanın sağlanması, mekansal gelişim analizi açısından önem taşımaktadır. Bunun yanında farklı bölgelemeler ile oluşturulacak uzmanlaşmalar arasında etkileşimin oluşturulması, birbirini destekleyen ve geliştiren sektörel işbirliğinin kurulması bakımından da önem arz etmektedir. Bu ilk olarak mevcut ekonomik sınıflamalar dahilinde tarım, sanayi ve hizmetler olmak üzere 3 ana başlık altında analiz ve değerlendirmeler yapılmaktadır. Tarım, sanayi ve hizmet olmak üzere 3 ana başlık altında gerçekleştirilen analiz ve değerlendirmelerden sonra ortaya çıkacak odaklar neticesinde merkezler kademelenmesi/bölgeleme çalışması gerçekleştirilmektedir.

3.2.1. Tarım Sektörü Mekansal Gelişim Organizasyonu

Tarım sektörü, bitkisel ve hayvansal üretim olmak üzere temelde iki alt başlıktan oluşmaktadır. Kimi kaynak ve çalışmalarda, hayvancılık, tarım sektöründen ayrı olarak değerlendirilmektedir. Aslında hayvansal üretim olan hayvancılık sektörü, tarım sektörünün alt kolu konumundadır. Bu bağlamda çalışmada tarım sektörü, bitkisel ve hayvansal üretim olmak üzere iki grupta ele alınmaktadır.

3.2.1.1. Bitkisel Üretim

Bitkisel üretim bakımından Van ili aslında Türkiye'nin avantajlı kentleri arasında değerlendirilebilir. Nitekim 2013 yılı verilerine göre Van ili, 327.863 hektarlık bitkisel üretim alanı ile 81 il içerisinde arazi varlığı bakımından 27. sırada bulunmaktadır. Van ili yüzölçümünün %14'ünü oluşturan bu arazi varlığı, bitkisel üretime yönelik alan ihtiyacı bakımından Van iline oldukça önemli avantaj oluşturmaktadır.

Ancak mevcut göstergeler, Van ilinin bu potansiyelini değerlendiremediğini ortaya koymaktadır. Yine 2013 yılı verilerine göre bitkisel üretim alanı bakımından 81 il içerisinde 27. sırada yer alan Van ili, 188,5 milyon TL düzeyindeki bitkisel üretim değeri ile 73. sıraya kadar gerilemektedir. Bitkisel üretim değeri nüfus ile ilişkilendirildiğinde Van ili daha da gerilemektedir. Van ili 176 TL kişi başı bitkisel üretim değeri ile 81 il içerisinde 79. sırada (sondan üçüncü) bulunmaktadır (DAKA, 2014).

Van ilinde bitkisel üretim değerinin potansiyelin oldukça gerisinde kalmasında geleneksel tarım uygulamaları ile üretim yapılması, üretimin bilinçsiz yapılması, destekleyici faaliyetlerin yetersiz kalması gibi beşeri ve ekonomik faktörlerin yanı sıra plansız üretim yapılması önemli bir etkendir. Van ili yüksek rakımda yer almasına, sert iklim ve arazi koşullarına sahip olmakla birlikte bazı bitkilerin tarımında Türkiye ortalamasına yakın hatta Türkiye ortalamasının üzerinde verim elde etmektedir. Dolayısıyla bitkisel üretimin mekansal olarak planlanması ve reorganizasyonu, Van ilindeki bitkisel üretimi geçimlik ekonomiden ölçek ekonomisi boyutuna çekebilmek için büyük önem arz etmektedir.

Van ilindeki bitkisel üretimin mekansal dağılımı incelendiğinde Van Gölü çevresinde yoğunlaşan su kaynakları ve su kaynakları çevresinde yer alan sulanabilir tarım arazilerinin en verimli bitkisel üretim alanları olduğu görülmektedir. Topografya açısından da bu alanlarda yükseltinin daha az olması, iklim şartlarının yüksek bölgelere nazaran daha hafif-ılıman olmasını beraberinde getirmektedir. Ayrıca Van Gölü'nün klimatolojik etkisi, çevresindeki tarım arazileri üzerinde doğal sera etkisi yaratarak bölgenin en önemli sorunu olan don etkisini azaltırken, tarımsal üretimi ve verimliliği artırmaktadır.

Bu faktörler nedeniyle Van Gölü'ne kıyısı olan merkez ilçeler, Gevaş, Edremit, Muradiye ve Erciş ilçelerinin bazı bitkilerde Türkiye ortalamasına göre yüksek verim alınan bölgelerin başında geldiği görülmektedir. Bunun yanında daha sert iklim ve arazi koşullarına sahip Bahçesaray ve Çatak gibi ilçelerde de Türkiye ortalamasına yakın verim alınan bitkiler de bulunmaktadır. Bu kapsamda coğrafi ve iklimsel özellikler göz önüne alınarak ve mevcut verimlilik göstergeleri dikkate alınarak yapılacak bitkisel üretim, Van ilinin ekonomik gelişimi ve rekabetçiliğinin artırılması bakımından önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

Van ili ve ilçelerinin bitkisel üretim mekansal organizasyonu ve kademelemesi A, B ve C olmak üzere üç temel bölgede ele alınabilir. Bahsi geçen bu bölgelerin, yüksek verim alınan bitki üretimine odaklanması-yoğunlaşması, verimli ve ölçek ekonomisi açısından önem taşımaktadır. Bununla birlikte yapılan bölgeleme çalışmasında ilgili bölgelerde bazı ürünlere yoğunlaşma önerisi, bu bölgelerde yalnızca bu ürünlerin yetiştirilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. İlçe, bölge veya il düzeyinde diğer ürünlere yönelik yerel talebin karşılanması da gerekmektedir. Dolayısıyla bölgeleme çalışması, yalnızca bir veya birkaç ürün üretilmesi yerine ilgili ürün veya ürünlere odaklanılması, geriye kalan arazi varlığının ise lokal ölçekte yerel talebi karşılamaya yönelik ya da diğer bölgelerdeki üretimi desteklemeye yönelik diğer ürünlerin yetiştirilmesi şeklinde değerlendirmesini ifade etmektedir. Bu bölümde mevcut durum göstergeleri ve şartları göz önüne alınarak yapılan bölgeleme çalışması, mukayeseli üstünlük teorisine dayanmaktadır.

3.2.1.1.1. A Bölgesi

Van Gölü'nün kıyı şeridi ve kıyı şeridinde yer alan ilçeleri kapsamaktadır. Bu kapsamda merkez ilçeler, Erciş, Muradiye ve Edremit ilçelerinin tamamı, Gevaş ilçesinin ise büyük bir bölümü bu bölgede yer almaktadır. Daha önce değinildiği gibi Van Gölü'nün etkisiyle mikro klimatik özellikler taşıyan alanlardan oluşan A Bölgesi, aynı zamanda Van ili genelinde sulanan arazi miktarının en yüksek olduğu ilçeleri kapsamaktadır. A Bölgesi'nde sulanan arazinin yüksek olması ve mikro klimatik özellikleri, özellikle sebze ve meyve yetiştiriciliği bakımından bölgeye avantaj sağlamaktadır. Dolayısıyla A Bölgesi bitkisel üretim deseninde sebze ve meyveciliğe odaklanılması önerilmektedir.

A Bölgesi için en uygun bitkisel üretimin başında ise **elma yetiştiriciliği** gelmektedir. A Bölgesi'nde yer alan ***Muradiye ilçesi***, 2013 yılı verilerine göre mevcut durumda hemen hemen bütün elma türlerinde Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alan tek ilçe konumundadır. Golden Delicios'tan Starking'e kadar farklı elma türlerinin yetiştirildiği Muradiye ilçesi, verimlilikte iyi bir konumda olmasına karşın ilçe genelindeki bitkisel üretim alanının yalnızca %0,2'si elma bahçelerinden oluştuğu, geriye kalan alanlarda arpa, buğday, şekerpancarı gibi Türkiye ortalamasının oldukça altında verim elde edilen geleneksel ürünlerin tarımı yapıldığı görülmektedir. Mevcut durum göstergeleri ve iklimsel özellikler göz önüne alındığında elma üretim merkezi olarak konumlandırılabilecek Muradiye ilçesinin elma üretimi ve yetiştiriciliğine odaklanması ve yoğunlaşması, düşük verimlilik alınan bitkisel ürünlere ait tarımın diğer ilçe veya bölgelere bırakılması, ekonomik yönden anlamlı bir karar olacaktır.

Özellikle bitkisel üretim alanlarının %47,3'ü nadas alanlarından oluşan Muradiye ilçesinde nadas alanlarının tamamının, geriye kalan %51,9 oranında tarla bitkileri alanının ise en az %25'nin elma bahçelerine dönüştürülmesi önerilmektedir. Ayrıca Muradiye ilçesindeki 5.573 hektarlık tarıma elverişli olup kullanılmayan arazinin de tarıma açılması ve elma yetiştirilmesi verimli ekonomiye katkı sağlayacaktır. Böylece ilçe genelindeki mevcut 327.147 dekarlık bitkisel üretim alanının %72,3'ünün (236.528 da) ve yeni 5.573 hektarlık alanın elma bahçesi yapılarak Muradiye ilçesi Türkiye'nin elma merkezi olmaya aday hale getirilebilir. Nitekim mevcut durumda Türkiye'nin elma üretim merkezleri olan Karaman ve Isparta vb. illerde elma bahçeleri **en az 200 bin dekarlık** bir alan kaplamaktadır.

Elma bahçeleri dışında Muradiye ilçesinde geriye kalan tarım alanlarında (%27,7) armut, kavun gibi Türkiye ortalamasının üzerinde verim alınan meyvelerin de yetiştirilmesi uygundur. Bunun yanında bölgedeki hayvancılık faaliyetlerini desteklemek üzere yem bitkileri tarımının verimli bir şekilde yapılması da mümkündür. Özellikle korunga ve yonca tarımında Muradiye ilçesinin Türkiye ortalamasının üzerinde verim alması, bu yem bitkilerinin yetiştirilebileceğini göstermektedir.

Merkez ilçeler, sulanan alanlarının yüksek olması nedeniyle sebze ve meyveciliğin yapılabildiği ilçeler arasında yer almaktadır. Özellikle merkez ilçeler, 11.601 dekarlık alanı ile en yaygın alanda meyvecilik yapılan ilçe konumundadır. İlçeler sıralamasında elma (diğer) yetiştiriciliği veriminde üçüncü sırada

yer alan merkez ilçeler, Muradiye ilçesini elma üretiminde destekleyebilecek bir bölge olma özelliği taşımaktadır. Elma yetiştiriciliğinin özellikle ilçenin kuzeyine, Muradiye ilçe topraklarına yakın alanlara kaydırılması önerilmektedir. Mevcut durumda 8.141 dekar ile en yaygın alanda elmacılığın yapıldığı merkez ilçelerdeki tarım arazilerinin %45,5'i nadas alanlarından oluşmaktadır. Bu bağlamda merkez ilçelerin de elma yetiştiriciliğine odaklanması ve geliştirilmesine yönelik nadas alanlarının %20'sinin (57.705 da) daha elma bahçelerine dönüştürülerek Muradiye ilçesi ile birlikte elma merkezi olması, ekonomik açıdan uygun görülmektedir.

Muradiye ilçesi ve merkez ilçelerin elma yetiştiriciliğine odaklanması ve toplamda 302.374 dekarlık alanda elma bahçelerinin olmasıyla, gece-gündüz sıcaklık farkı gibi elma yetiştiriciliği açısından avantajlı olan Van ili, Türkiye genelinde elma üretim merkezi olmaya adaydır. Elma, Türkiye'nin ihracatında önemli bir yer tutmakla birlikte ülke genelindeki iç talep ve başta meyve suyu, sirke vb. olmak üzere gıda sanayiinin hammaddesi olmasıyla önem taşımaktadır. Bu bağlamda elmaya yönelik işleme, paketleme, ambalajlama vb. sanayi tesisleşmesinin merkez ilçelerin kuzeyi, Muradiye ilçesinin ise güneybatısında kalan alanda yapılması önerilmektedir. Ayrıca hasat edilen elmaların uzun dönem saklanması için mutlaka soğuk hava deposu vb. tesisler ile üretim desteklenmelidir.

A Bölgesi için uygun bir diğer bitkisel üretimin ise **baklagil yetiştiriciliği** olduğu görülmektedir. Nohut, mercimek ve fasulyeden gibi bitkilerden oluşan baklagil üretiminde özellikle ***Gevaş ilçesi*** öne çıkmaktadır. Özellikle fasulye üretiminde Türkiye ortalamasının üzerinde verim elde eden Gevaş ilçesinin aynı zamanda 2013 yılında üretim yapılmasa da üretimin yapıldığı geçmiş yıllarda nohut yetiştiriciliğinde de Türkiye ortalamasının üzerinde verim elde ettiği görülmektedir.

Gevaş ilçesi her ne kadar bitkisel üretim alanı bakımından Van ilçeleri arasında sondan ikinci sırada yer alsa da ilçede 76.312 dekar düzeyinde bir tarım arazisi bulunmaktadır. Bunun yanında mevcut durumda Gevaş ilçesindeki tarım alanlarının yalnızca %0,3'ünde fasulye yetiştirilmektedir. Bu kapsamda Gevaş ilçesindeki bitkisel üretim alanlarının nadas alanları dahil en az %90'ında (68.680 da) fasulye (kuru ve taze dahil), nohut ve mercimek gibi baklagil yetiştiriciliğinin yapılması önerilmektedir. Ayrıca ilçedeki 1.313 hektarlık tarıma elverişli olup kullanılmayan arazinin tamamının da fasulye ve nohut üretimine açılması önem taşımaktadır. Gevaş ilçesinde başta kuru fasulye olmak üzere baklagil yetiştiriciliğinin dışında kalan alanlarda ise kent genelindeki hayvancılık faaliyetlerini desteklemek üzere yem bitkileri üretimi ile diğer sebze ve meyve yetiştiriciliğinin yapılması önerilmektedir.

Merkez ilçeler, elma tarımında olduğu gibi baklagil yetiştiriciliğinde de destekleyici bir bölge olma özelliği taşımaktadır. Taze fasulye ve nohut yetiştiriciliğinde Türkiye ortalamasının üzerinde verim elde eden merkez ilçelerde mevcut tarım alanlarının yalnızca %0,1'inde baklagil yetiştirildiği görülmektedir. Bu kapsamda merkez ilçelerdeki nadas alanlarının %30'unun (86.557 da) baklagil tarımına açılması ve merkez ilçelerin elma yetiştiriciliğinden sonra baklagil tarımına odaklanması önerilmektedir. Merkez ilçelerin geriye kalan bitkisel üretim alanlarında ise diğer sebze ve meyvelerin yetiştiriciliğinin yapılması önem taşımaktadır.

Gevaş ilçesi ve merkez ilçelerin birlikte baklagil üretimine odaklanması ve bahsi geçen arazi miktarının 168 bin dekara ulaşmasıyla Van ili Türkiye'nin önemli bir baklagil merkezi olmaya adaydır. Mevcut durumda en fazla baklagil üretimi yapan ilk 20 ilde en az 130 bin dekarlık alanda baklagil yetiştirilmektedir. Ayrıca fasulye, nohut ve mercimek gibi baklagiller, Türkiye'nin dış ticaret açığı verdiği stratejik ürünleri arasındadır. Yalnızca kuru baklagillerde Türkiye 2013 yılında 50 milyon USD'ye yakın dış ticaret açığı vermiştir. Bunun yanında baklagiller, konserve, turşu vb. gıda sanayiinin de hammaddesi olması açısından da önemlidir. Baklagillere yönelik işleme, ambalajlama, paketleme vb. sanayi tesislerine en uygun bölge, Edremit-Gevaş ilçeleri arasında kalan alandır. Sanayileşme ile birlikte Van ili, baklagil açısından daha avantajlı hale gelecektir. Ayrıca baklagiller, yem bitkileri ya da patatesle nöbete sokularak nadasa bırakılan toprakları asgariye indirilebilir.

Elma ve baklagil dışında **A Bölgesi**'nin bitkisel üretimde uzmanlaşabileceği alanın diğer sebze ve meyve yetiştiriciliği olduğu görülmektedir. Bu bağlamda ***Edremit*** ve ***Erciş*** ilçelerinde sebze ve meyve üretiminin yaygınlaştırılması ve yüksek verimlilik alınabilecek ürünlerin araştırılması önem taşımaktadır. Ayrıca bu iki ilçe, lokal ölçekte yerel talebi karşılamaya yönelik domates, salatalık, biber, patlıcan gibi düşük verimli sebzeler ile kayısı, erik, şeftali, vişne gibi düşük verimli meyvelerin yetiştirilebileceği bölgelerdir. Mevcut verim göstergelerine göre ***Erciş ilçesi***, tarla bitkilerinden patates ve fasulye üretimine destek verebilecek özellik taşırken, kavun, lahana, kiraz ve üzüm tarımında Türkiye ortalamasının üzerinde veya ortalamaya yakın verimlilik elde etmektedir. Bu kapsamda Erciş ilçesinin bu ürünlerin yanı sıra bölgedeki hayvancılık faaliyetlerine yönelik yem bitkileri tarımına odaklanması önem taşımaktadır. ***Edremit ilçesi*** ise tarla bitkilerinden baklagil üretimine destek verebilecek konumda olmakla birlikte lahana, maydanoz, marul, kiraz, ayva ve armut yetiştiriciliğinde Türkiye ortalamasının üzerinde veya ortalamaya yakın verimlilik elde etmektedir.

Diğer yandan A Bölgesi'ndeki **uzmanlaşma dışında kalan alanlarda** Erciş ve Edremit ilçelerinde belirtildiği gibi lokal ölçekte yerel talebi karşılamaya yönelik sebze ve meyveciliğin yanı sıra sulu tarım alanlarının fazla olmasından dolayı **şekerpancarı** üretimi yapılabilir. Özellikle Van ili şeker sanayiinde üretimi destekleyebilecek en önemli bitkisel üretim alanı A Bölgesi (Erciş ilçesi)'dir. Ayrıca aspir, ayçiçeği gibi desteklerin olduğu ve denemesi başlayan ürünler için de A Bölgesi'nde pilot uygulamalar yapılabilir.

A Bölgesi'nde bahsi geçen uzmanlaşmanın sağlanması ve bitkisel üretimde rekabetçiliği artmasına yönelik birçok **gereksinimin** karşılanması gerekmektedir. Bunlardan ilki arazi kaynaklarının etkin kullanılmasıdır. Bu bağlamda tarım alanlarını tehdit edecek yapılaşmaların önüne geçilmeli, küçük ve çok hisseli tarım arazilerine yönelik arazi toplulaştırma çalışmaları yapılmalıdır. Bunun yanında bölge sulanan araziler bakımından en avantajlı bölge olmasına karşın, sulama kaynakları göz önüne alındığında sulama olanakları yetersiz olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda bölge içerisinde sulama kanalları ve altyapısı geliştirilerek, ayrıca basınçlı-damla sulama gibi teknolojiler kullanılarak tarım sektörü açısından önemli bir potansiyel yaratan sulanabilirliğin bölge geneli açısından yeterli bir konuma getirilmesi ve su kaynaklarının verimli kullanılması gerekmektedir.

A Bölgesi'nde bitkisel üretimin geliştirilmesi için Van ili genelinde söz konusu olan birtakım eylemlerin yapılması önem taşımaktadır. Bu kapsamda bilinçli ve planlı üretime yönelik çiftçinin bilinçlendirilmesi, örgütlenme ve işbirliği düzeyinin artırılması, kaliteli ve sertifikalı tohum-fidan ekiminin yaygınlaştırılması, makine ve ekipman kullanımının artırılması, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine önem verilmesi gibi genel eylemler bulunmaktadır. Diğer tarımsal ürünlerin üretiminde de geçerli olan tamamlayıcı ve destekleyici hizmet ve altyapının geliştirilmesi, elma ve baklagil sektörlerinin yanı sıra diğer bitkisel ve hayvansal üretim faaliyetleri bakımından da büyük bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda ambalajlama ve paketleme tesisleri başta olmak üzere işleme, depolama gibi altyapı ve hizmetler geliştirilmelidir. Özellikle elma ve baklagil üretimine yönelik meyve suyu, sirke, konserve gibi işleme tesislerinin yapılması önem taşımaktadır. Bu işlemlerinde özellikle önerilen tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinde (TDİOSB) yapılması öngörülmektedir.

Öte yandan A Bölgesi, özellikle Erciş ilçesi, önemli **perlit ve jeotermal alanlar** gibi doğal kaynaklara sahip olması nedeniyle bitkisel üretimde avantaja sahiptir. Perlit ve jeotermal alanlar, örtü altı ve organik tarım açısından avantaj oluşturduğu gibi bu kaynaklardan faydalanılması verimi arttıran en önemli bileşenler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda bölgenin doğal kaynaklarının bitkisel üretimde kullanılması önerilmektedir.

3.2.1.1.2. B Bölgesi

Van ilinin güneybatısında yer alan B Bölgesi, Bahçesaray ve Çatak ilçelerinin tamamını kapsamaktadır. Van ilinin en dağlık ve yükseltili bölgesi olan B Bölgesi, sulanabilen arazi miktarı bakımından son üç sırada yer alan iki ilçeden oluşmaktadır. B Bölgesi'nin diğer bölgelere göre daha sert coğrafi ve iklimsel özelliklere sahip olması, bitkisel üretim açısından dezavantaj oluştursa da bölgenin bu özelliklerine uygun bitkisel ürünler de bulunmaktadır.

Bu bağlamda B Bölgesi'nin **ceviz** yetiştiriciliğinde Türkiye ortalamasına yakın verim alarak önemli bir potansiyel taşıdığı görülmektedir. Ancak mevcut durumda bölge genelindeki 215.924 dekarlık bitkisel üretim arazisinin yalnızca %5,8'inde (12.467 da) ceviz bahçelerinin olduğu görülmektedir. Bunun yanında B Bölgesi'ndeki tarım arazilerinin %76'sı düşük verim alınan tarla bitkileri tarımından, %17'si ise nadas alanlarından oluşmaktadır. Ayrıca bölgede 5.086 hektarlık tarıma elverişli olup kullanılmayan arazi bulunmaktadır.

Bu kapsamda Bahçesaray ve Çatak ilçelerinden oluşan B Bölgesi'nin verimli ve ölçek ekonomiye geçmesine yönelik ceviz yetiştiriciliğine odaklanması ve ceviz üretimini artırması önerilmektedir. Bu bağlamda ilk olarak mevcut tarım alanlarının (nadas alanları dahil) en az %50'si (107.962 da) ve 50.860 dekarlık elverişli arazinin bir kısmının ceviz bahçelerine dönüştürülmesi önerilmektedir. Mevcut durumda Türkiye'nin ceviz üretim merkezi olan Hakkari ilinde 12.528 dekarlık ceviz bahçesi olduğu göz önüne alınırsa Van ilinin toplamda 158.822 dekarlık alan ile ceviz üretiminde açık ara lider olma potansiyeli bulunmaktadır.

Ceviz yetiştiriciliğinin geliştirilmesiyle B Bölgesi, Türkiye'nin ceviz merkezi haline gelme özelliği taşımaktadır. Bunun yanında ceviz, mobilyadan ilaca, boyadan gıdaya kadar imalat sanayiinin temel hammaddesi olması vb. açılardan katma değeri yüksek bitkiler arasında kabul edilmektedir. Ayrıca ceviz, Türkiye'nin dış ticaret açığı vermesi nedeniyle stratejik bir bitki konumundadır. Türkiye yalnızca kabuklu cevizde 2013 yılında 91 milyon USD dış ticaret açığı vermiştir. Dolayısıyla B Bölgesi'nde ceviz yetiştiriciliğinin gerek verimli ekonomi ve imalat sanayii gerekse de bölgesel gelir ve cari açık bakımından önemi daha iyi anlaşılmaktadır.

Başta Çatak ilçesindeki alanlar olmak üzere B Bölgesi'ndeki tarım alanlarının ceviz bahçelerinden oluşması, geriye kalan kısımlarda kiraz, kayısı, antepfıstığı gibi Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alınan diğer meyvelerin yetiştirilmesi önerilmektedir. Bunun yanında bölgedeki hayvancılık faaliyetlerini desteklemek üzere yem bitkilerinin yetiştirilmesi önem taşımaktadır. Ayrıca iklimsel ve coğrafi özelliklere uygun bitkilerin araştırılması ve pilot uygulamalarının yapılması da B Bölgesi'ndeki bitkisel üretimin çeşitlendirilmesi ve katma değerin artırılmasına yönelik yapılabilecek eylemler arasında yer almaktadır.

B Bölgesi'nde ceviz yetiştiriciliğinde uzmanlaşmasının sağlanması ve bitkisel üretimde rekabetçiliğin artmasına yönelik birçok **gereksinimin** karşılanması gerekmektedir. B Bölgesi'nde başta ceviz yetiştiriciliği olmak üzere bitkisel üretim açısından en önemli altyapı eksikliği, topografyadan ve iklimsel özelliklerden kaynaklı ulaşım sorunudur. Bölgede eğim ve yükseltinin fazla olması, ulaşım olanaklarını sınırlarken, iklimsel özelliklerden dolayı özellikle kış aylarında karayolu ulaşımı tamamen kapanma noktasına gelebilmektedir. Bu durum bölgede ceviz ürününün işlemesi ve lojistiğine yönelik tesisleşmenin önündeki en önemli engel olarak değerlendirilebilir.

Bu bağlamda bölgenin doğal şartlarını da gözeterek diğer bölgelere göre işletme bakımından daha küçük ölçekli üreticiler ile yetiştiricilik yapılması söz konusudur. Ancak bunun için iyi bir işbirliği ve örgütlenme ile ürünün toplanması, depolanması, ambalajlanması, paketlenmesi, işlenmesi, nakliyesi vb. aşamaların mutlaka iyileştirilmesi ve bu altyapıların geliştirilmesi gerekmektedir. Tamamlayıcı ve destekleyici hizmetler ve altyapının yanı sıra B Bölgesi'nde bitkisel üretimin geliştirilmesi için A Bölgesi'nde de değinildiği gibi bilinçlendirme, kaliteli ve sertifikalı tohum-fidan kullanımı, makine ve ekipman kullanımı, tanıtım ve pazarlama vb. faaliyetler de geliştirilmelidir.

Bunun yanında cevizin mobilya, ilaç, gıda vb. sanayi sektörlerinde kullanımına yönelik işleme, ambalajlama vb. sanayi tesisleşmelerine en uygun alanın, her iki ilçeye yakın konumdaki Edremit veya Gevaş ilçeleri olabileceği düşünülmektedir. Bahsi geçen bu bölgede kurulması öngörülen tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesinde (TDİOSB) cevizin işlenmesi-kabuklarının ayrılması, paketlenmesi, ceviz yağı üretimi gibi tesislere yer verilmesi önerilmektedir. Ayrıca ceviz yetiştiriciliği, bölgedeki ve kırsal kesimlerdeki ceviz oymacılığı vb. el sanatlarının gelişmesi, buradaki kişilere istihdam sağlanması, bu ürünlerin turizm vb. sektörlerde kullanılmasına yönelik de önemli bir katkı sağlama özelliği taşımaktadır.

3.2.1.1.3. C Bölgesi

Van ilinin doğusunu ve güneydoğusunu kapsayan C Bölgesi, Çaldıran, Özalp, Saray, Gürpınar ve Başkale ilçelerinden oluşmaktadır. A, B ve C olmak üzere sınıflandırılan üç bölge içerisinde tarım alanları ve sulanan tarım alanları bakımından ikinci sırada yer alan C Bölgesi, nadas alanlarının büyüklüğü bakımından da ikinci sırada bulunmaktadır. İklimsel ve topografik özellikler bakımından bölgenin kuzeyi ve güneyi farklılık gösterirken, C Bölgesi üç bölge içerisinde mevcut durumda tarla bitkileri tarımının en yoğun yapıldığı bölge konumundadır.

C Bölgesi için uzmanlaşması ve odaklanması önerilen ürünlerin başında ise **patates** gelmektedir. Nitekim bölgede yer alan Çaldıran, Saray ve Başkale ilçeleri, patates üretiminde Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim elde eden bölgelerdir. Buna karşın mevcut durumda bölgedeki tarım arazilerinin yalnızca binde 0,2'sinde patates yetiştirildiği görülmektedir. Bunun yanında C Bölgesi'nde 429.750 dekarlık nadas alanı ve 23.270 hektarlık tarıma elverişli olup kullanılmayan arazi bulunmaktadır.

Bu bağlamda Başkale ilçesindeki tarım arazilerinin (nadas alanı dahil) en az %50'si (190.250 da), Çaldıran ilçesindeki tarım arazilerinin (nadas alanı dahil) en az %10'u (25.249 da), Saray ilçesindeki tarım arazilerinin (nadas alanı dahil) en az %10'u (7.897 da) ve Özalp ilçesindeki tarım arazilerinin (nadas alanı dahil) en az %5'i (15.450 da), patates yetiştiriciliğine ayrılması önerilmektedir. Mevcut durumda Türkiye'nin patates üretim merkezi olan Niğde ilinde en az 153 bin dekarlık alanda patates yetiştirildiği göz önüne alınırsa Van ili 238.846 dekarlık patates üretim alanı ile Türkiye'nin açık ara patates üretim merkezi konumuna gelme potansiyeli taşımaktadır.

Diğer yandan patates, tarla bitkileri arasında önemli bir yere sahiptir. Nitekim dünya genelinde mısır, çeltik ve buğdaydan sonra en fazla üretimi yapılan dördüncü bitki konumunda olan ve ülkemizde de ekimi geniş alana yayılan patates, taze olarak ev tüketimi şeklinde kullanıldığı gibi başta dondurulmuş patates ve cips olmak üzere, püre, un, nişasta ve türevlerinin üretiminde kullanılan çok önemli bir endüstri hammaddesidir. Ayrıca patatesin gerek yumruları gerekse kurumuş sapları hayvan beslenmesinde yem olarak kullanılmaktadır. Bunun yanında patatesin toprakta birtakım değişikliklere yol açması nedeniyle Niğde, Nevşehir gibi illerde uzun yıllardan beri patates ekiminin yapılması, dolayısıyla toprak özelliklerini yitirmeye başlaması, Türkiye'de yeni patates alanlarına ihtiyacı beraberinde getirmiştir. Bu özellikler ve mevcut durum göstergeleri doğrultusunda patates, Van ilinin verimli ekonomi ve bölgesel geliri bakımından öne çıkan bitkiler arasında yer almaktadır.

Patatesin ambalajlama, paketleme, işleme vb. sanayi faaliyetlerine yönelik ise üç alanın uygun olacağı düşünülmektedir. Bunlardan ikisi, Gürpınar ilçesinin kuzeyinde ve merkez ilçelere yakın olan bölge ile yine merkez ilçelerin kuzeyi-Muradiye ilçesinin batısında kurulması önerilen ve sanayi sektörü mekansal organizasyonunda öngörülen tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgeleridir (TDİOSB). Üçüncü olarak C Bölgesi'nde üretilecek patateslerin mevcut VANOSB'de işlenmesi öngörülmektedir.

C Bölgesi'nin patates dışında ikincil olarak odaklanması önerilen bitkisel ürün ise **yem bitkileridir.** Yem bitkileri, gerek **hayvancılık** sektörünün temel girdisi olması gerekse de **patates** bitkisinin toprak kirletme özelliği vb. açılardan en iyi nöbet ekimi yapılan bitkiler arasında yer alması nedeniyle öne taşımaktadır. Bu kapsamda yem bitkileri yetiştiriciliği, C Bölgesi'nde yoğunlaşma ve odaklanması öngörülen bitkisel üretim faaliyeti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mevcut durumda bölgedeki tarım arazilerinin %38'inde korunga ve yonca başta olmak üzere yem bitkileri yetiştiriciliği yapılmaktadır. Özellikle Van ilindeki hayvansal üretim faaliyetlerinin yoğun olarak yapılması ve bitkisel üretim verimlilik göstergeleri dikkate alındığında Van ilinin yem bitkileri merkezinin Gürpınar ilçesi olması önerilmektedir. Mevcut durumda Gürpınar ilçesinde yem bitkileri dahil bütün bitkilerde (tarla bitkileri, sebze ve meyve hepsi dahil) Türkiye ortalamasına yakın verim elde edilemediği görülmektedir. Dolayısıyla Gürpınar ilçesinin, Muradiye, Gevaş, Bahçesaray vb. ilçeler gibi Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim elde ettiği ürün bulunmamaktadır.

Bu kapsamda Gürpınar ilçesindeki tarım arazilerinin (nadas alanları dahil) %90'ı (424.754 da), Çaldıran ilçesindeki tarım arazilerinin (nadas alanları dahil) %50'si (126.249 da), Başkale ilçesindeki tarım alanlarının (nadas alanları dahil) %40'ı (123.400 da), Özalp ilçesindeki tarım alanlarının (nadas alanları dahil) %45'i (139.050 da) ve Saray ilçesindeki tarım alanlarının (nadas alanları dahil) %25'i (51.332 da) yem bitkileri yetiştiriciliğine ayrılması önerilmektedir. Ayrıca C Bölgesi'ndeki tarıma elverişli olup kullanılmayan arazilerin de %80'i (186.160 da) yem bitkileri tarımına açılmalıdır. Bunun yanında C Bölgesi'nde yer almasa da hayvancılık faaliyetlerinin geliştirilmesi planlanan Erciş (tarım alanlarının %60'ı: 260.552 da) ve Muradiye (tarım alanlarının %15'i: 49.072 da) ilçelerinde de yem bitkileri yetiştirilmelidir. Böylece toplamda en az 1.360.749 dekarlık alanda yem bitkilerinin yetiştirilmesiyle mevcut durumun (1.131.556 da) korunması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Son olarak yem bitkilerine yönelik fabrika vb. sanayi tesislerinin, önerilen tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgeleri ile mevcut VANOSB'de yer alması öngörülmektedir.

C Bölgesi'nde patates ve yem bitkileri dışında **hububat** üretimi yapılması önerilmektedir. Hububat yetiştiriciliğinde her ne kadar Van ili genelinde hiçbir bölgede Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alınmasa da gerek un, nişasta vb. gıda sanayiinin gelişmiş olması gerekse de iç talebin olması, Van ili için buğday, arpa gibi düşük verim alınan hububat ürünlerinin yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda C Bölgesi, patates ve yem bitkileri ekiminden sonra en çok hububat üretimine odaklanması öngörülmektedir.

Hububat yetiştiriciliğinin özellikle Çaldıran, Saray ve Özalp ilçelerinde yoğunlaşması daha uygundur; çünkü C Bölgesi'ndeki diğer ilçelerde hayvancılık faaliyetlerinin de geliştirilmesi, dolayısıyla bu alanlarda yem bitkileri tarımına ağırlık verilmesi önerilmektedir. Bu kapsamda Çaldıran ilçesindeki tarım alanlarının %40'ı (101.000 da) Özalp ilçesindeki tarım alanlarının %50'si (154.500 da), Saray ilçesindeki tarım alanlarının %25'i (19.743 da) hububat tarımına ayrılmalıdır.

Bunun yanında Başkale ilçesindeki tarım alanlarının %10'u (38.050 da) ve Gürpınar ilçesindeki tarım alanlarının %10'unda (47.195 da) da hububat yetiştiriciliği yapılması önerilmektedir. Ayrıca C Bölgesi'ndeki tarıma elverişli olup kullanılmayan arazilerin de %10'unun (23.270 da) hububat üretimine açılarak il genelindeki hububat talebinin büyük bir kısmının iç üretim ile karşılanması öngörülmektedir. Bahsi geçen bu oranlar, ilçelerde patates ve yem bitkileri üretimine ayrılan alanların dışında kalan arazilerdir. Bunun yanında hububat yetiştiriciliğine yönelik sanayiinin de mevcut VANOSB ile önerilen bitkisel üretim odaklı TDİOSB'lerde olması öngörülmektedir.

C Bölgesi'nde ilgili ürünlerde uzmanlaşmasının sağlanması ve bitkisel üretimde rekabetçiliğin artmasına yönelik diğer bölgelerde olduğu gibi birçok **önkoşulun** karşılanması gerekmektedir. Bunlardan ilki A Bölgesi'nde de değinilen arazi kaynaklarının etkin kullanılmasına yönelik gerekli tedbirlerin alınmasıdır. Bu kapsamda tarım alanlarında yapılaşmanın önüne geçilmesi ve parçalı arazilerin toplulaştırılması gerekmektedir. Özellikle patates gibi bitkilerin geniş alanlarda (en az 2 bin dekar) daha rahat yetişmesi, bu maddenin C Bölgesi için önemini daha da artırmaktadır. Ayrıca C Bölgesi de A Bölgesi gibi sulanan araziler bakımından avantajlı bölge olmasına karşın, sulama kaynakları göz önüne alındığında sulama olanaklarının yetersiz olduğu söylenebilir. Bu çerçevede bölge içerisinde sulama kanalları ve altyapısı geliştirilerek, ayrıca basınçlı-damla sulama vb. teknolojiler kullanılarak su kaynakları daha etkin hale getirilmelidir.

Bunun yanında Van ili genelinde gerek bitkisel gerekse de hayvansal üretim faaliyetleri için geçerli olan bilinçlendirme çalışmalarının yapılması ve geliştirilmesi, örgütlenme ve işbirliği düzeyinin artırılması, kaçak tohum ve fidan ile mücadelenin artırılması, makine ve ekipman kullanımının yaygınlaştırılması, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin artırılması ve geliştirilmesi vb. eylemler, C Bölgesi için de geçerlidir. Ayrıca diğer tarımsal ürünlerin üretiminde de geçerli olan tamamlayıcı ve destekleyici hizmet ve altyapının geliştirilmesi, C Bölgesi açısından da önem taşımaktadır.

Özellikle C Bölgesi'nde gelişme potansiyeli taşıyan patates, taze bitki olarak tüketilmekten ziyade cips, püre vb. gıda sanayiinde daha çok kullanılmaktadır. Benzer şekilde Van ili genelinde tarımı C Bölgesi'ne kaydırılması düşünülen hububat ürünleri, taze olarak tüketilmek yerine un, nişasta vb. sanayilerde işlenerek gıda ürünü haline gelmektedir. Dolayısıyla yukarıda mekan-konum önerisi yapılan gıda işleme, paketleme, ambalajlama, depolama gibi sanayi tesislerinin geliştirilmesi, C Bölgesi'ndeki bitkisel üretimin geliştirilmesi ve rekabetçiliğin artırılması açısından önem taşımaktadır.

Bunun dışında C Bölgesi de A Bölgesi gibi bitkisel üretimde yararlanılabilecek birtakım doğal kaynaklara sahiptir. Başta Çaldıran ilçesi olmak üzere C Bölgesi'ndeki hemen hemen bütün ilçelerde jeotermal alanlar bulunmaktadır. Jeotermal alanlar, örtü altı ve organik tarım açısından avantaj oluşturduğu gibi bu kaynaklardan faydalanılması verimi arttıran en önemli bileşenler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla başta jeotermal alanlar olmak üzere C Bölgesi'nde doğal kaynakların bitkisel üretimde kullanılması ve kullanımının artırılması, gerek verim gerekse de katma değerin artırılması bakımından önem taşımaktadır.

Harita B-6: Van İli ve İlçeleri Bitkisel Üretim Bölgelemesi

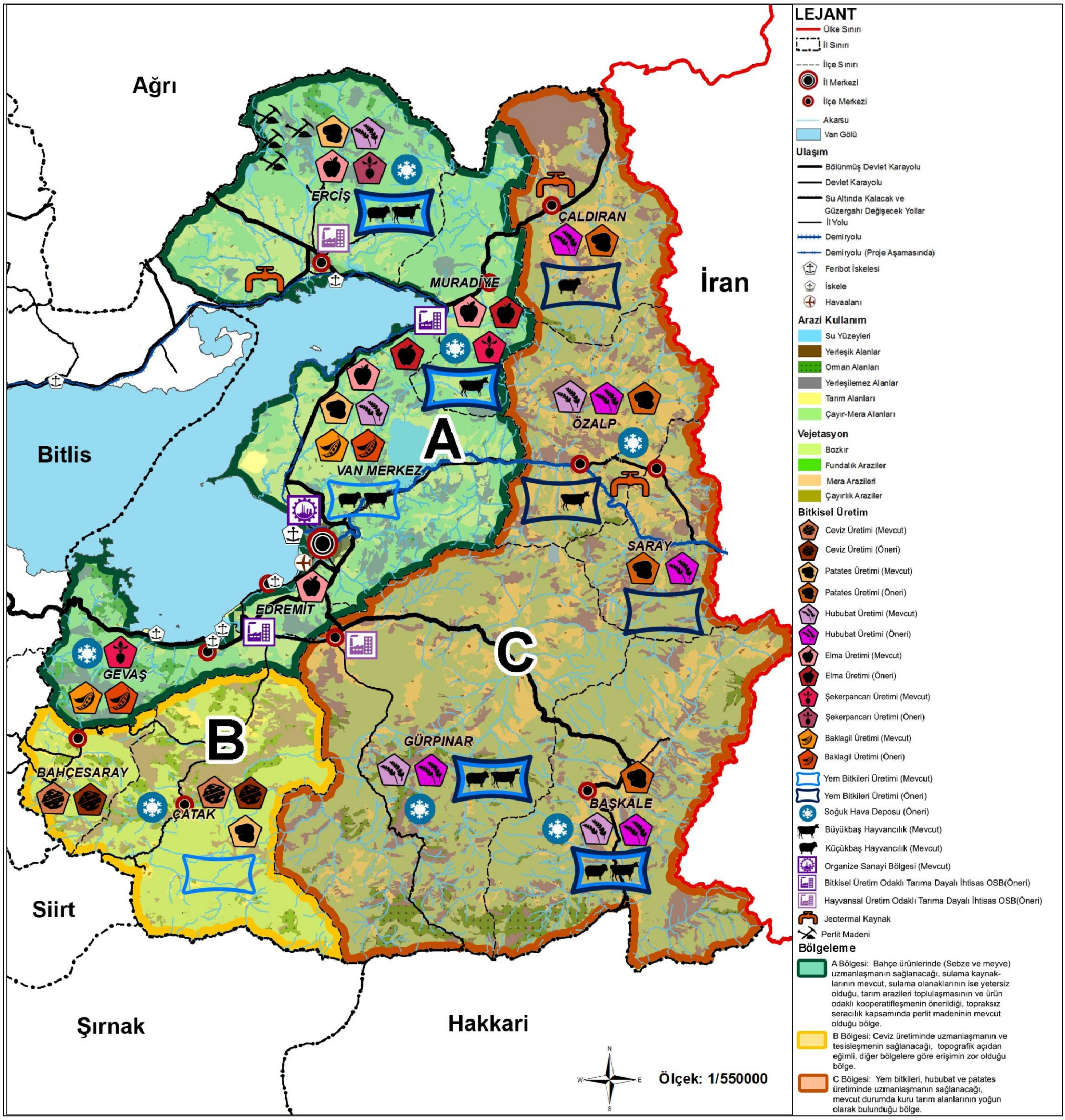

* Mevcut veya öneri olarak gösterilen simgeler, birebir alanı yansıtmazken, yalnızca bulunduğu veya bulunması gerektiği ilçe sınırında gösterilmiştir. Örneğin Çatak ilçesinde mevcut durumda patates ekiminin yapıldığını gösteren simge, patates ekiminin Çatak ilçe merkezinin doğusunda yapıldığını değil, Çatak ilçe sınırları içerisinde yapıldığını yansıtmaktadır.

** Mevcut veya öneri olarak gösterilen simgelerden yalnızca sanayi tesisleri, konum itibari ile haritaya yerleştirilmiştir. Bu kapsamda mevcut durumdaki VANOSB ile önerilen Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri simgeleri, birebir konumu yansıtmaktadır.

Kaynak: Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi süresince yapılan birincil ve ikincil kaynaklara dayandırılarak proje ekibi tarafından hazırlanmıştır.

3.2.1.2. Hayvansal Üretim

Hayvansal üretim, Van ili tarım sektörünün temelini oluşturmaktadır. Kent genelinde hayvancılık, bitki tarımından daha yoğun bir şekilde yapılmaktadır. Nitekim canlı hayvan değeri hariç Van ilinin tarımsal üretim değeri incelendiğinde 2013 yılı verilerine göre 788,4 milyon TL tarımsal üretim değerinin %23,9'u bitkisel üretimden oluşurken, hayvansal üretimin tarımsal üretim değerindeki payının %76,1 ile oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye genelinde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Türkiye genelindeki tarımsal üretim değerinin %70,8'i bitkisel üretimden, %29,2'si ise hayvansal üretimden karşılanmıştır. Ayrıca yalnızca tarımsal üretim değerinde değil, işletme sayısı, çalışan sayısı vb. göstergelerde de hayvancılık faaliyetleri, bitkisel üretimden daha yoğun bir konumda olmakla birlikte ili ve ilçe ekonomilerinde önemli bir yer tutmaktadır.

Ancak Türkiye geneli ve diğer iller ile birlikte değerlendirildiğinde Van ilinin hayvancılık alanındaki ulusal rekabetçiliği, il ekonomisinde taşıdığı öneme kıyasla oldukça düşük kalmaktadır. Nitekim Van ili 600 milyon TL düzeyindeki hayvansal üretim değeri ile 81 il içerisinde 17. sırada yer alırken, Türkiye genelinde 870 TL düzeyinde olan kişi başı hayvansal üretim değeri Van ilinde 579 TL'ye kadar düşmektedir. Dolayısıyla hayvansal üretim değerinde 81 il içerisinde 17. sırada yer alan Van ilinin, kişi başı hayvansal üretim değerinde 44. sıraya kadar gerilediği görülmektedir.

Öte yandan Van ili geçmiş dönemlerde başta küçükbaş olmak üzere Türkiye'nin hayvancılık merkezlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Ancak yıllar geçtikçe güvensizlik ortamı, tarım sektörünün Türkiye GSYH'deki payının azalması hayvan sayısının azalması, hayvansal üretimin gerilemesi vb. sorunlar, Van ilinde hayvancılık faaliyetlerinin rekabet gücünün zayıflamasını beraberinde getirmiştir. Oysaki Van ili mevcut durumda da hayvansal üretim bakımından oldukça avantajlı bir bölgedir. İklimsel ve coğrafi özellikleri Van ilinde bitkisel üretimi ve çeşitliliği kısıtlarken, çayır ve mera alanları, yüksek yem bitkileri tarımı, zengin florası vb. özellikler Van ilinin hayvancılık alanında öne çıkan çekirdek yetenekleri arasındadır. Türkiye'de yem bitkileri tarımının en yoğun yapıldığı illerden biri olan Van ilinin yüzölçümünün %53,6'sını çayır ve mera alanları oluşturmaktadır. Bu durum en temel maliyeti hayvan beslemesi olan küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık faaliyetleri, dolayısıyla et ve et ürünleri ile süt ve süt ürünleri sektörleri için eşsiz bir imkan sunmaktadır. Ayrıca Van ilinin zengin florası ve ekolojik özellikleri, arıcılık için oldukça elverişlidir.

Van ilinde hayvansal üretim değerinin potansiyelin oldukça gerisinde kalmasında, bitkisel üretimde de olduğu gibi tamamlayıcı ve destekleyici faaliyetlerin yetersiz kalması etkilidir. Mevcut durumda Van ili hayvan sayısı ve canlı hayvan değeri vb. bakımından Türkiye'nin önde gelen kentleri arasında yer almasına rağmen, hayvansal üretim miktarı ve diğer göstergelerde geride kalmaktadır. Bu kapsamda Van ilinde hayvansal üretime yönelik başta soğuk hava deposu ve toplama merkezleri olmak üzere hayvansal ürün ambalajlama, paketleme, işleme, depolama, toplama, nakliye vb. tamamlayıcı ve destekleyici hizmet ve altyapının ve de entegre tesislerin geliştirilmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Bunun yanında Van ilinde genel anlamda hayvansal üretimin geliştirilmesi ve rekabetçiliğin arttırılması için geleneksel tarım uygulamaları, bilinçsiz üretim, fiziksel altyapı gibi sorunların giderilmesi, işbirliği ve örgütlenme düzeyinin artırılması, hedef pazarlar gözetilerek planlı üretim yapılması önde gelen ihtiyaçlar arasında yer almaktadır. Bu kapsamda bitkisel üretimde olduğu gibi hayvansal üretimde de çekirdek yetenekler ve diğer koşullar göz önüne alınarak bölgeleme ve kademeleme doğrultusunda üretim yapılması önem taşımaktadır.

Genel olarak bakıldığında Van ilinin bütün ilçelerinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın özellikle kent merkezi dışındaki kırsal alanların en temel geçim kaynağı olduğu ve il geneline yayıldığı görülmektedir. Bunun yanında arıcılık da Van ili için önemli bir hayvansal üretim faaliyeti olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Van ilinde lokal ölçekte kümes hayvancılığı ve iç su balıkçılığı da yapılmaktadır. Ancak bu iki hayvancılık türü, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ile arıcılığa göre üretim miktarı vb. açılardan ulusal ölçekte rekabet düzeyi zayıf, yerel talebi karşılamaya yönelik yapılabilecek hayvansal üretim faaliyetleri olarak değerlendirilebilir. Bunun yanında hayvan sayısı, hayvansal üretim miktarı, verimlilik vb. mevcut durum göstergelerine göre büyükbaş hayvancılık kapsamında Van ilinin yerli ırk süt sığırcılığı dışında ulusal ölçekte gerek hayvan sayısı gerekse de hayvansal üretim miktarı ve verimlilikte rekabetçi olmadığı görülmektedir. Bu nedenle Van ilinde büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine göre daha yerel ölçekte geliştirilmesi uygun gözükmektedir.

Van ili ve ilçelerinin hayvansal üretim mekansal organizasyonu ve kademelemesi, A, B, C, D ve E olmak üzere beş temel bölge kapsamında ele alınabilir. Bahsi geçen bu bölgelerin yüksek verim alınan hayvansal üretim faaliyetlerine odaklanması ve yoğunlaşması, ölçek ekonomisini beraberinde getirmesi ve potansiyellerin değerlendirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bununla birlikte yapılan bölgeleme çalışmasında ilgili bölgelerde bazı ürünlerde yoğunlaşma önerisi, bitkisel üretimde olduğu gibi bu bölgelerde yalnızca bu ürünlerin yetiştirilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. İlçe, bölge veya il düzeyinde diğer ürünlere yönelik yerel talebin karşılanması da gerekmektedir. Dolayısıyla bölgeleme çalışması, yalnızca belirli ürünlerin üretilmesi yerine bu ürünlere odaklanmayı ve yoğunlaşmayı, diğer hayvansal üretim faaliyetlerini ise lokal ölçekte yerel talebi karşılamaya yönelik olarak yapmayı ya da diğer bölgelerdeki üretimi desteklemek üzere gerçekleştirmeyi belirtmektedir. Bölgeleme çalışmasının temelinde iklim, verim vb. koşullar göz önüne alınırken, çalışmanın temeli mukayeseli üstünlükler teorisine dayanmaktadır.

3.2.1.2.1. A Bölgesi

Van ilinin güneydoğusunda bulunan A Bölgesi, Gürpınar ve Başkale ilçelerinden oluşmaktadır. Çayır ve mera alanları bakımından en zengin bölge konumundaki A Bölgesi, bu özelliği ile küçükbaş hayvancılık faaliyetleri için oldukça uygun özellikler taşımaktadır. Ayrıca başta Norduz ırkı olmak üzere yerli ırk gen merkezi olan A Bölgesi, bu özellikleri ile Van ilinin küçükbaş hayvancılık merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mevcut durum göstergelerine göre de A Bölgesi'nin başta koyunculuk olmak üzere Van ilinin küçükbaş hayvancılık merkezi olduğu görülmektedir. Nitekim 2013 yılı verilerine göre Van ili, 2,24 milyon baş koyun ve 91.803 ton koyun sütü ile 81 il içerisinde Türkiye'nin koyunculuk merkezi konumundayken, A Bölgesi koyun sayısında 845 bin baş ile kent içerisinde %38 paya sahiptir. Benzer şekilde Van ili kıl keçiciliğinde 247 bin baş ile Türkiye genelinde 81 il içerisinde 8. sırada yer alırken, A Bölgesi 115 bin baş kıl keçisi ile kent içerisinde %47 oran ile açık ara lider konumdadır. Bu çerçevede A Bölgesi, gerek koyunculuk gerekse de kıl keçiciliğinde Van ilinin merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunun yanında Van ili genelinde sayısı oldukça az olan entegre hayvancılık tesislerinden biri Gürpınar ilçesinde bulunmaktadır. Ayrıca bitkisel üretimdeki mekansal organizasyonda Gürpınar ilçesinin yem bitkileri merkezi olarak önerilmesi, Başkale ilçesinde de yüksek miktarda yem bitkisi yetiştirilmesinin planlanması, çayır ve mera alanlarının bu bölgede toplanması, hayvan sayısı vb. göstergeler dışında da A Bölgesi'ni küçükbaş hayvancılık açısından oldukça avantajlı bir konuma getirmektedir.

Bu kapsamda Van ilinde küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin A Bölgesi merkezli geliştirilmesi ve A Bölgesi'nde büyükbaş hayvancılık yerine küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine odaklanılması önerilmektedir. Bu bağlamda bölgedeki büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin lokal ölçekte yerel talebi karşılamaya yönelik yapılması, Van ilinin diğer bölgelerindeki küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin A Bölgesi'ne kaydırılması öngörülmektedir. Bunun yanında mevcut durumda Van ili genelinde 2,3 milyona yakın olan hayvan sayısına yalnızca A Bölgesi'nde ulaşılması, bölgeyi ulusal ölçekte küçükbaş hayvancılık merkezi haline getirme potansiyeli taşımaktadır.

Potansiyelin harekete geçirilmesi için birtakım ihtiyaçlar söz konusudur. Bunlardan ilki A Bölgesi'nde küçükbaş hayvancılığı destekleyecek tamamlayıcı ve destekleyici hizmet ve altyapıların iyileştirilmesi ve geliştirilmesidir. Mevcut durumda Van ili genelinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin önde gelen sorunu, tamamlayıcı ve destekleyici hizmet ve altyapının gelişmemiş olması nedeniyle hayvancılığın canlı hayvan besleme üzerine yapılması ve canlı hayvan ticaretine dayalı olarak yapılması, dolayısıyla süt ve et vb. hayvansal ürünlerin oldukça kısıtlı üretilerek katma değerin düşük kalmasıdır. Bu kapsamda A Bölgesi'nde ilk olarak bölgedeki soğuk hava deposu sayısının artırılması, süt toplama merkezlerinin geliştirilmesi ve ambalajlama, paketleme vb. tesislerin artırılması önem taşımaktadır. Ayrıca entegre tesislerin geliştirilmesi, hayvancılığa özel TDİOSB (Gürpınar)'nin kurulması ve de üretici birlikleri gibi örgütlenmenin nicelik ve niteliğinin artırılması gerekmektedir. Bu bağlamda ortak kullanım alanlarının geliştirilmesi de önem taşımaktadır. Ayrıca bir diğer tamamlayıcı hizmet olan veterinerlik hizmetlerinin geliştirilmesine de ihtiyaç duyulmaktadır.

Bunun yanında A Bölgesi, çayır ve mera alanları bakımından zengin olduğu için çayır ve mera alanlarına yönelik birtakım çalışmaların yapılması ihtiyacı da bulunmaktadır. Bu kapsamda mera ıslah ve amenajman çalışmalarının yapılması, çit, yol, gölgelik vb. altyapıların tamamlanması, suni mera alanlarının tahsis edilmesi gibi eylemlerin yapılması gerekmektedir. Ayrıca Van ilinde bitkisel

üretimden hayvansal üretime kadar bütün tarım sektörlerinin genel olarak ihtiyaç duyduğu tarımsal üretimde bilinç düzeyinin artırılması, AR-GE-markalaşma-tanıtım çalışmalarının geliştirilmesi, makine ve ekipman kullanımının artırılması gibi eylemlere A Bölgesi'nde küçükbaş hayvancılık faaliyetleri için de gereksinim bulunmaktadır.

A Bölgesi'nde küçükbaş hayvancılığın geliştirilmesine yönelik çoban ihtiyacı da söz konusudur. Türkiye genelinde olduğu gibi geçmiş dönemlere göre bölgede çoban sayısının azalması ve çobanlığın tercih edilmemesi, özellikle çayır ve mera alanlarında hayvanların otlatılmasını kısıtlayan faktörler arasında yer almaktadır. Küçükbaş hayvancılığın çayır ve mera ihtiyacı göz önüne alındığında çobanlık mesleğinin özendirilmesi, eğitim ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi önem taşımaktadır.

Bunun yanı sıra Van ili genelinde olduğu gibi A Bölgesi'nde de hayvan besleme ve bakımına yönelik bir diğer ihtiyaç, modern barınakların yok denecek kadar az olmasıdır. Hayvanların yanlış beslenmesinin yanı sıra bakım koşullarının kötü olması, hayvan hastalıklarını beraberinde getirirken verimliliği en olumsuz etkileyen unsurların başında gelmektedir. Bu bağlamda A Bölgesi için mevcut hayvan barınaklarının havalandırma, temizlik vb. altyapı koşullarının iyileştirilmesi, bölge şartlarına uygun modern barınak tipinin belirlenmesi, belirlenen tip barınakların oluşturulması ve yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Bunun yanında hayvan ırklarına yönelik birtakım çalışmaların yapılması da önem taşımaktadır. Özellikle küçükbaş hayvancılık bakımından Türkiye geneline göre yüksek verimlilik alınan Norduz koyunu ve keçisinin gen kaynağı Gürpınar ilçesidir. Benzer şekilde bölgede Akkaraman, Morkaraman gibi ırklar, yine yüksek verimlilik alınan ırklar arasında yer almaktadır. Bu kapsamda mevcut gen kaynaklarının korunması ve geliştirilmesi önem taşımaktadır. Ayrıca ırk ıslah ve suni tohumlama gibi çalışmalar ile bölgeye adaptasyon sağlayabilecek diğer ırkların kullanılması da verimliliği ve hayvansal üretimi arttırabilecek eylemler arasında yer almaktadır.

3.2.1.2.2. B Bölgesi

Van ilinin kuzeyindeki Erciş, Muradiye ve Çaldıran ilçelerinden oluşan B Bölgesi, çayır ve mera alanları bakımından A Bölgesi'ne göre daha fakirdir. Bu özellik, B Bölgesi'nde hayvancılığın ekstansif yerine entansif olarak yapılmasını daha uygun hale getirmektedir. Bu kapsamda B Bölgesi, küçükbaş ve büyükbaş hayvancılığın birlikte geliştirilebileceği bir bölge olarak değerlendirilmektedir.

Bunun yanında mevcut durumda B Bölgesi'nde büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine göre daha yoğun olarak yapıldığı ve B Bölgesi'nin Van ilinin büyükbaş hayvancılık merkezi olduğu görülmektedir. Nitekim B Bölgesi, 24.318 baş yerli, 12.310 baş kültür ve 30.181 baş melez ırkı sığırı ile gerek ırk bazında gerekse de bütün ırklar birlikte ele alındığında büyükbaş hayvancılık kapsamında hayvan sayısı ve süt üretiminde lider konumdadır. Ayrıca mandacılık bakımından da B Bölgesi, A, C, D ve E bölgelerine göre daha gelişmiş bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bitkisel üretim mekansal organizasyonunda Erciş ilçesindeki tarım alanlarının büyük bir çoğunluğunun yem bitkilerine ayrılması, ayrıca Çaldıran ve Muradiye ilçelerinde de yem bitkileri tarımının önerilmesi, entansif besicilik açısından bölgeye bir avantaj daha sağlamaktadır. Ancak B Bölgesi'nde entansif besiciliğin daha uygun olması, özellikle hayvan besleme ve bakım koşullarının A Bölgesi'ne göre daha üst düzeyde iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gereksinimini beraberinde getirmektedir. Diğer bir deyişle B Bölgesi, A Bölgesi'ne göre mevcut hayvan barınaklarının havalandırma, temizlik vb. altyapı koşullarının iyileştirilmesi, bölge şartlarına uygun modern barınak tipinin belirlenmesi, belirlenen tip barınakların oluşturulması ve yaygınlaştırılmasına daha çok ihtiyaç duymaktadır.

Bunun yanında A Bölgesi'nde olduğu gibi B Bölgesi'nde de hayvancılığın geliştirilmesi için tamamlayıcı ve destekleyici hizmet ve altyapıların geliştirilmesi bir önkoşuldur. Bu kapsamda B Bölgesi'nde de soğuk hava deposu ve süt toplama merkezleri gibi alanların geliştirilmesi, hayvansal ürün işleme, ambalajlama, paketleme vb. tesislerin ve entegre tesislerin nicelik ve niteliğinin geliştirilmesi, örgütlenme düzeyinin artırılması, veterinerlik hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gibi eylemlere ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca Erciş ilçesinde hayvansal üretim odaklı TDİOSB'nin kurulması, B Bölgesi'nde hayvancılığın geliştirilmesi ve rekabetçiliğinin artırılması bakımından önem taşımaktadır. Bunlara ilaveten üretimde bilinç düzeyinin artırılması, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin artırılması, makine ve ekipman kullanımının artırılması, AR-GE çalışmalarına önem verilmesi gibi tarımsal üretimde ihtiyaç duyulan eylemlere B Bölgesi'ndeki küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık faaliyetleri için de gereksinim bulunmaktadır.

Diğer yandan gerek Van ili genelinde gerekse de B Bölgesi dahilinde büyükbaş hayvancılığın yerli ırklara dayalı olarak yapıldığı görülmektedir. Doğu Anadolu Kırmızı vb. yerli ırklar ile Van ili, üretim miktarı ve verimlilik gibi göstergelerde Türkiye genelinde rekabetçi bir konumda olsa da kültür ve melez ırklardan yerli ırklara göre 2-3 kat daha fazla verim alındığı bilinmektedir. Bu bağlamda Van ilinin ulusal ölçekte büyükbaş hayvancılık faaliyetinde rekabet gücünün artırılması için Van ilinin büyükbaş hayvancılık merkezi olarak görülen B Bölgesi'nde kültür ve melez ırklarının geliştirilmesi ve büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinde kültür ve melez ırk oranının artırılması önem taşımaktadır. Bu kapsamda nitelikli döl kaynakları belirlenerek suni tohumlama çalışmaları artırılmalı, bölgenin coğrafi ve iklimsel özelliklerine adaptasyon sağlayabilecek ırklara yönelik AR-GE çalışmaları yapılmalıdır.

Sonuç olarak hayvansal üretim mekansal organizasyonu kapsamında başta merkez ilçeler olmak üzere Van ilinin diğer bölgelerinde yapılan büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin B Bölgesi'ne kaydırılması ve B Bölgesi'nin Van ilinin büyükbaş hayvancılık merkezi olarak geliştirilmesi önerilmektedir. Bu çerçevede mevcut durumda kent genelindeki toplam 191 bin baş olan hayvan sayısının B Bölgesi'nde en az iki katına (300 bin baş) çıkarılması ve bu hayvan stokunun en az %75'inin kültür ve melez ırklardan oluşması öngörülmektedir. Özellikle Erciş ve Muradiye ilçelerinde sığırcılığa, Çaldıran ilçesinde ise mandacılığa odaklanılması ve geliştirilmesi daha uygun olarak gözükmektedir. Ayrıca B Bölgesi, Van ili geneli için 3,5-4 milyon baş olarak öngörülen küçükbaş hayvan sayısı ve A Bölgesi küçükbaş hayvancılık faaliyetlerini desteklemelidir.

3.2.1.2.3. C Bölgesi

Mevcut durumda Van ili arıcılık bakımından ulusal ölçekte orta derecede rekabete sahip bir kent konumundadır. Türkiye genelinde 81 il içerisinde 84.107 adet ile kovan sayısında[8] 23. sırada bulunan Van ili, 1.228 ton ile bal üretiminde 18. sıraya yükselmektedir. Bununla birlikte Van ilinin sahip olduğu eşsiz flora ve ekolojik özellikleri hesaba katıldığında, Van ilinin arıcılık konusunda rekabetçiliğinin potansiyelin gerisinde kaldığı söylenebilir.

Van ilinin güneybatısında bulunan C Bölgesi, Bahçesaray, Çatak ve Gevaş ilçelerinden oluşmaktadır. Van ilinin en dağlık ve en sert iklim özelliklerinin bulunduğu bu bölge, aynı zamanda orman alanlarının en fazla, yerleşim alanlarının ise daha az olduğu bölgelerin başında gelmektedir. Bunun yanında kirliliğin bulunmaması, bölgeye özgü flora zenginliği ve bitki türlerinin olması, ayrıca yaylalar bakımından zengin olması, C Bölgesi'nde arıcılık sektörünün gelişimi için eşsiz bir fırsat oluşturmaktadır.

Bunun yanında mevcut durumda C Bölgesi'nin Van ilinde arıcılığın en yoğun yapıldığı bölgelerden biri konumunda olduğu görülmektedir. Nitekim C Bölgesi, gerek kovan sayısı gerekse de bal üretim miktarı bakımından Van ilinin arıcılık merkezi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Bahçesaray ve Çatak ilçelerinin gerek Van ili gerekse de çevre bölgeler düzeyinde önemli bir bal markası olarak tanınması, C Bölgesi'nde arıcılığın geliştirilmesi potansiyelini daha da artırmaktadır.

Bu doğrultuda hayvansal üretim mekansal organizasyonu kapsamında Van ilinde arıcılığın merkezi olarak C Bölgesi'nin geliştirilmesi, arıcılık faaliyetlerinin bu bölgede yoğunlaşması önerilmektedir. Bunun için öncelikle C Bölgesi'ndeki arıcılık faaliyetlerinin eski kovan odaklı yapılmasının önüne geçilerek yeni kovan sayısının artırılması, yeni kovan oranının en az mevcut durumda (2013 yılı) Türkiye ortalaması olan %97,2'ye çıkarılması öngörülmektedir. Ayrıca Muğla, Ordu gibi iller göz önüne alındığında C Bölgesi'nde toplam kovan sayısının en az 500.000'e yükseltilmesi hedeflenmelidir. Bu kapsamda bölgede arı kovanı üretimi yapılacak işletmeler de kurulabilir.

C Bölgesi'nin Bahçesaray ve Çatak ilçesinin tamamı ile Gevaş ilçesinin güney kesimlerinde yoğunlaşan eşsiz doğal yapıyı ve endemik florayı tehdit edici yapılaşma ile kirliliğe neden olabilecek diğer faktörlerin engellenmesi, bölge arıcılığının ihtiyaç duyduğu eylemlerin en öncelikleri arasında yer almaktadır. Bunun yanında C Bölgesi'nde de tamamlayıcı ve destekleyici hizmet ve altyapının geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda başta depolama, ambalajlama, paketleme ve işleme olmak üzere destekleyici hizmet ve tesislerin yapılması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca hastalıklar ile mücadele bakımından veterinerlik hizmetleri iyileştirilmelidir.

[8] Mevcut durumda Türkiye'nin lider arıcılık merkezleri olan ve kovan sayısında ilk iki sırada yer alan Muğla ilinde 757 bin, Ordu ilinde ise 519 bin adet kovan bulunmaktadır. Ayrıca her iki ilde yeni kovan oranı %100'dür. Diğer bir deyişle her iki ilde yeni ve modern kovanlar ile arıcılık yapılmaktadır.

Bu eylemlere ilave olarak diğer tarımsal üretim faaliyetleri için de geçerli olan bilinç düzeyinin artırılması, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine önem verilmesi, makine ve ekipman kullanımının yaygınlaştırılması, AR-GE çalışmalarına önem verilmesi, fiziksel altyapının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, işbirliği ve örgütlenme düzeyinin arttırılması, coğrafi işaret, sertifikasyon, patent, markalaşma vb. çalışmaların geliştirilmesi gibi eylem ve önlemler, C Bölgesi'nde arıcılık sektörünün geliştirilmesi açısından da gereklidir.

Bunun yanında ırk çalışmalarına, C Bölgesi'nde arıcılık sektörü için de ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda bölgeye adaptasyon sağlayan arı ırkının belirlenmesi ve geliştirilmesi, diğer bölgelerdeki yerli ve yabancı arı ırkları ile melezleme çalışmalarının yapılarak kraliçe arı üretilmesi vb. eylemler uygulanmalıdır. Ayrıca temeli bal üretimine dayanan arıcılıkta çeşitlendirmeye gidilmesi ve balmumu, arı sütü, propolis gibi diğer arıcılık ürünlerinin üretilmesi önem taşımaktadır.

3.2.1.2.4. D Bölgesi

Van ilinin doğusunda yer alan D Bölgesi, ticaret koridoru olarak geliştirilmesi öngörülen Özalp ve Saray ilçelerini kapsamaktadır. Mevcut durumda D Bölgesi, gerek büyükbaş gerekse de küçükbaş hayvancılık faaliyetlerinin A ve B Bölgesi kadar yoğun olarak yapılmadığı, bu çerçevede her iki hayvancılık türünde gelişmemiş bir bölge konumundadır. Ayrıca bölgede arıcılık faaliyeti de bulunmamaktadır.

Hayvancılık kapsamında D Bölgesi, yukarıda değinilen unsurlar çerçevesinde A ve B bölgelerini hayvansal üretim açısından destekleyebilecek bir bölge olarak konumlandırılmıştır. Bitkisel üretim bölgelemesinde Özalp ve Saray ilçelerinde yem bitkileri tarımının önerilmesi ve Özalp ile Saray ilçelerinde de çayır ve mera alanlarının yüksek düzeyde olması, D Bölgesi'nin hayvancılığı destekleyici bölge özelliğini daha da güçlendiren bir unsurdur. A ve B bölgelerindeki kadar olmasa da hayvancılık faaliyetlerinin yapılabileceği D Bölgesi'nde de soğuk hava deposu, süt toplama merkezi başta olmak üzere A ve B bölgelerinde değinilen ihtiyaçların yapılması da önem taşımaktadır.

3.2.1.2.5. E Bölgesi

Van ilinin tam orta bölümünde yer alan E Bölgesi, sanayi üçgeni olarak geliştirilmesi öngörülen aksın merkezini oluşturan merkez ilçeler ve Edremit ilçesinden oluşmaktadır. Mevcut durumda merkez ilçeler, büyükbaş hayvancılığın ve arıcılığın en yoğun yapıldığı ilçe konumundayken, her iki ilçede orta yoğunlukta küçükbaş hayvancılık da yapılmaktadır.

Mekansal gelişim organizasyonu kapsamında başta sanayi merkezi olarak öngörülen ve bitkisel üretimde yem bitkileri tarımı yerine sebze ve meyveciliğin geliştirilmesi önerilen bölgede yer alan merkez ilçeler ve Edremit ilçesinden oluşan E Bölgesi, hayvancılık kapsamında hayvancılık faaliyetlerinin asgari düzeyde, lokal ölçekte yerel talebi karşılamaya yönelik yapılan bir bölge olarak konumlandırılmıştır.

Harita B-7: Van İli ve İlçeleri Hayvansal Üretim Bölgelemesi

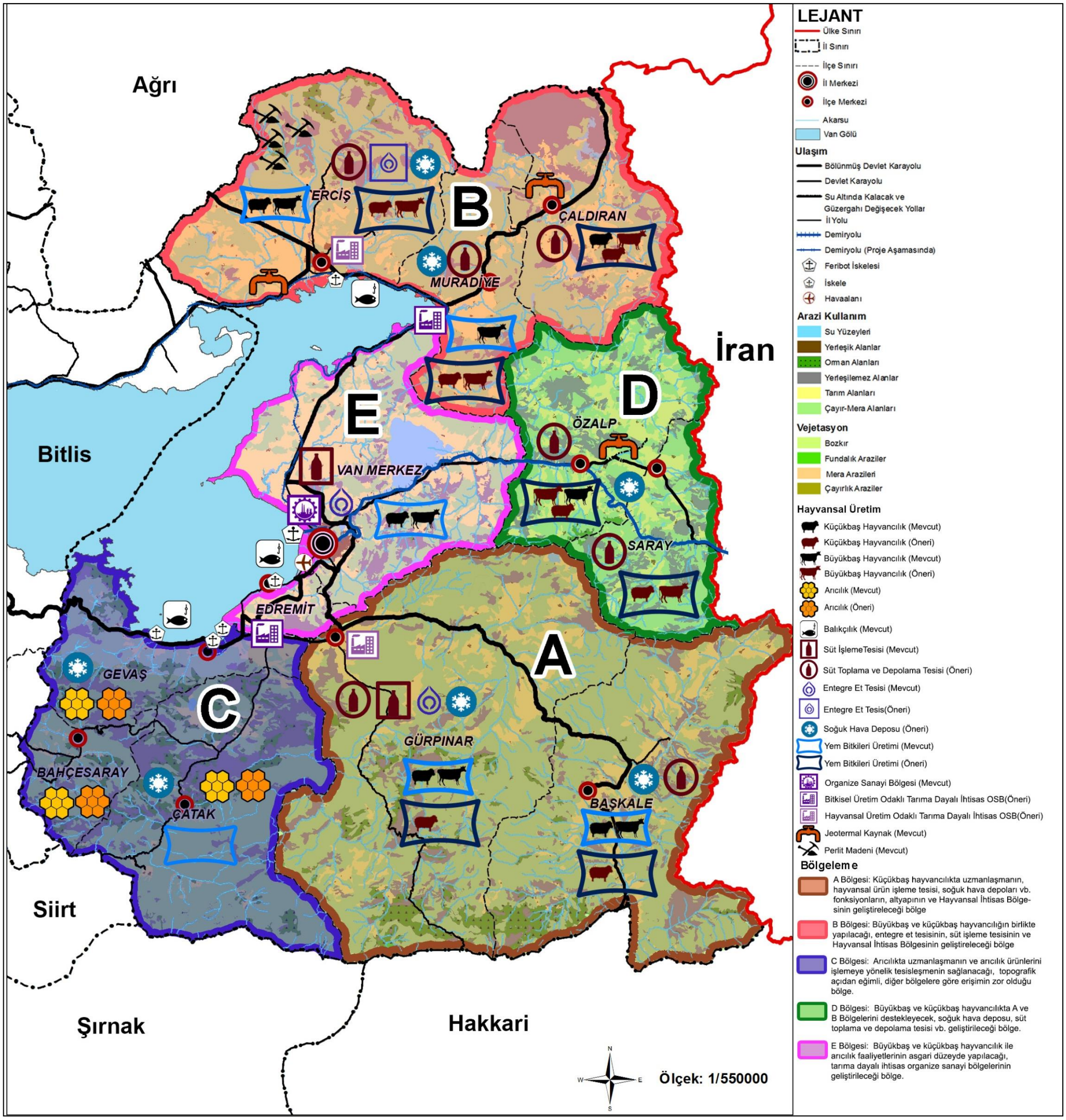

* Mevcut veya öneri olarak gösterilen simgeler, birebir alanı yansıtmazken, yalnızca bulunduğu veya bulunması gerektiği ilçe sınırını göstermektedir. Örneğin Çatak ilçesinde mevcut durumda arıcılığın yapıldığını gösteren simge, arıcılığın Çatak ilçe merkezinin doğusunda yapıldığını değil, Çatak ilçe sınırları içerisinde yapıldığını yansıtmaktadır. Benzer şekilde Çatak ilçesinde önerilen soğuk hava deposunun konumu, Çatak ilçe merkezinin batısında olması gerektiğini değil Çatak ilçe merkezi içerisinde yer alması gerektiğini belirtmektedir.

** Mevcut veya öneri olarak gösterilen simgelerden yalnızca sanayi tesisleri, konum itibari ile haritaya yerleştirilmiştir. Bu kapsamda mevcut durumdaki VANOSB ile önerilen Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri simgeleri, birebir konumu yansıtmaktadır.

Kaynak: Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi süresince yapılan birincil ve ikincil kaynaklara dayandırılarak proje ekibi tarafından hazırlanmıştır.

3.2.2. Sanayi Sektörü Mekansal Gelişim Organizasyonu

Başta imalat sanayii olmak üzere sanayi sektörü, ekonomik büyüme, refah, sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmanın kilit taşı konumunda olan bir sektördür. Günümüzde ABD ve Japonya gibi küresel ekonominin lider ülkelerinin sanayileşmiş merkez olduğu görülürken, yapılan birçok bilimsel araştırma da sanayi sektörü ve ekonomik büyüme arasında yüksek bir ilişki olduğuna işaret etmektedir. Dolayısıyla bir ülkenin veya kentin rekabet ortamında söz sahibi olabilmesi açısından güçlü bir sanayi altyapısı ve sektörüne sahip olması gerekmektedir.

Bunun yanında sanayi sektörü, bilgi toplumunun en önemli iki bileşeni olan bilim ve teknoloji ile doğrudan ilişkili ve iç içe bir yapıda bulunmaktadır. Bilimdeki gelişme ve ilerlemeler teknolojiyi, teknolojideki ilerlemeler ise sanayiyi geliştirirken, sanayideki gelişmeler, bilim ve teknoloji düzeyini daha da artırmaktadır. Ayrıca sanayi sektörü, yüksek katma değer üretimi ve önemli düzeyde istihdamı ile ekonomik ve sosyal gelişime yüksek düzeyde katkı sağlamaktadır (MÜSİAD ve Vezir, 2012; DAKA, 2014).

Van ilindeki sanayileşme hareketi kısaca incelendiğinde 1960'lı yıllarda un, nişasta gibi gıda imalatı ile başlayan sanayileşme sürecinin 1969 yılında kamu iktisadi teşebbüsü (KİT) yatırımı olan Van Çimento Fabrikası ile devam ettiği görülmektedir. Daha sonraki yıllarda özellikle 1980'li yıllarda başlayan teşvik uygulamalarıyla özel sektör yatırımları canlansa da, Van ilinin sanayileşmesinde kamu ve kamu yatırımının büyük bir rolü bulunmaktadır. Bunun yanında son yıllarda özelleştirme uygulamalarıyla Van ili sanayiinde özel sektörün etkinliği en üst noktaya gelirken, organize sanayi bölgesi ile birlikte faal sanayi sitesi sayısı zamanla 5 adede kadar yükselmiştir.

Günümüzde Van ilindeki sanayi sektörünün mevcut durumu incelendiğinde ülke ölçeğinde bir rekabet gücünden bahsetmek söz konusu değildir. Nitekim İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından yayınlanan Türkiye'nin İlk 1.000 Büyük Sanayi Kuruluşu listesinde Van ilinden firma bulunmazken, Van ilinin yer aldığı Van (TRB2) Bölgesi'nin 1,82 milyar TL sanayi sektörü gayri safi katma değeri (GSKD) ile 26 Düzey 2 Bölgesi içerisinde 24. sırada yer aldığı görülmektedir. Ayrıca bazı bölgelerde %40'lara kadar çıkan sanayi sektörünün bölgesel GSKD'deki payı Van ilinin yer aldığı Van (TRB2) Bölgesi'nde yalnızca %15,2 seviyesindedir.

Benzer şekilde yıllık sanayi ve hizmet istatistiklerine göre Van (TRB2) Bölgesi sanayi sektöründe 2,06 milyar TL düzeyinde ciro elde ederken, bu sayı ile Van (TRB2) Bölgesi, 26 Düzey 2 Bölgesi içerisinde sondan ikinci sırada (25. sırada) bulunmaktadır. Sanayi sektörü brüt yatırım göstergelerinde de Van (TRB2) Bölgesi, 176,7 milyon TL ile yine 25. sırada yer almaktadır. Bunun yanında Van (TRB2) Bölgesi 2.689 adet yerel birim sayısı bu kategoride de 26 Düzey 2 Bölge arasında 24. sırada yer alırken, sanayi sektörü çalışan sayısında ise 11.389 kişi ile 25. sırada kalmaktadır. Ayrıca imalat sanayii ciro büyüklüğünde de Van (TRB2) Bölgesi, 1 milyar TL ile yine 26 Düzey 2 Bölgesi arasında 25. sırada bulunmaktadır.

Sanayi sektörüne yönelik göstergeler nüfus ile ilişkilendirildiğinde de Van (TRB2) Bölgesi son sıralarda bulunmaktadır. Van (TRB2) Bölgesi, kişi başı 1.010 TL sanayi imalatı değeri ve kişi başı 86 TL brüt yatırım değeri ile 26 Düzey 2 Bölgesi içerisinde yine 25. sırada bulunmaktadır. Bu değerler Türkiye genelinde 11.416 TL kişi başı sanayi imalatı ve 874 TL kişi başı sanayi brüt yatırımı şeklindedir. Dolayısıyla Van (TRB2) Bölgesi'ndeki kişi başı sanayi imalatı değerinin Türkiye geneline göre 11 kat, kişi başı sanayi brüt yatırım değerinin ise Türkiye geneline göre 10 kat geride olduğu görülmektedir.

Mevcut durumda Van ilinde sanayi sektörünün yapısı incelendiğinde ise Van ili sanayiinde gıda ürünleri ve inşaat malzemeleri imalatının öne çıktığı görülmektedir. Nitekim Van ilindeki sanayi siciline kayıtlı tesislerden %48'i gıda imalatı, %27'si ise inşaat malzemeleri imalatında faaliyet göstermektedir. Bu iki sektör dışında Van ili sanayiinde tekstil ve hazır giyim ile mobilya sektörleri gelişme eğiliminde olan sektörlerin başında gelmektedir. Van ilinde sanayi siciline kayıtlı tesislerinin %4'ü tekstil ve hazır giyim sektöründe faaliyet gösterirken, inşaatı devam eden Tekstilkent Projesi ile sektörün daha hızlı gelişmesi beklenmektedir. Mobilya sektörü ise Van Organize Sanayi Bölgesi (VANOSB)'nde 11 firma ile faaliyet gösterirken, sektörün tamamlayıcı hizmetlerine yönelik marangozcular sitesi gibi sanayi alanları ile ağaç ve orman ürünleri imalatının Van ilinde gelişmiş olması, mobilya sektörünü diğer sektörlerden ayırmaktadır. Bu dört sektör dışında Van ilinde makine ve metal imalatından kimyasal ve kimyasal ürünlerin imalatına, kağıt ve kağıt ürünlerinin imalatından plastik ürünlerin imalatına kadar farklı sektörlerde faaliyet gösteren sanayi kuruluşları da bulunmaktadır.

Gıda, inşaat malzemeleri, tekstil ve hazır giyim ile mobilya imalatının Van ili sanayiinde başat (dominant) sektörler olması, Van ili sanayiinin düşük ve orta-düşük teknolojili sektörlere dayalı olmasını beraberinde getirmektedir. Dolayısıyla Van ili sanayiinde mevcut sektörlerin geliştirilmesinin yanı sıra yüksek ve orta-yüksek teknolojili sektörlerin geliştirilmesi, sürdürülebilir kalkınma ve uluslararası rekabetçiliğin artırılması için bir önkoşuldur. Bu kapsamda AVA ve URA çalışmaları doğrultusunda Van ilinde potansiyel taşıdığı tespit edilen kimya, enerji, medikal sanayii ve bilişim sektörlerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır (DAKA, 2014).

Van ili sanayiinin mevcut durumdaki mekansal organizasyonu incelendiğinde ise birkaç sanayi kuruluşu dışında bütün sanayi tesislerinin merkez ilçelerde yer aldığı görülmektedir. Günümüzde merkez ilçelerde yer alan Van Organize Sanayi Bölgesi (VANOSB), Van ilinin en önemli sanayi alanı konumundadır. Bunun yanında Erciş ilçesinde organize sanayi bölgesi çalışmaları devam ederken, Van ili genelinde 4 adedi faal, 2 adedi taşınma aşamasında ve 1 adedi kuruluş için başvuru aşamasında olmak üzere 7 adet küçük sanayi sitesi (KSS) bulunmaktadır. Bu 7 KSS'nin 3 adedi (3 faal) merkez ilçelerde, 2 adedi (1 faal ve 1 taşınma aşamasında) Erciş ilçesinde, 1 adedi (1 taşınma aşamasında) Çaldıran ilçesinde ve 1 adedi (1 başvuru aşamasında) Özalp ilçesinde yer almaktadır. Bu sanayi alanlarının dışında D-300 ve D-975 karayollarının Edremit ilçesinin güneyinden merkez ilçelerin kuzeyine kadar uzanan kısmı boyunca da sanayi tesislerinin konumlandığı ve yer seçtiği görülmektedir.

Öte yandan sanayi sektörünün mekansal yer seçimi ve konumlanmasında belirli kriterler yönlendirici etki yaratmaktadır. Bunlar arasında ulaşım olanakları ve maliyetleri, hammaddeye yakınlık, arazi elverişliliği ve fiyatları, pazarlara yakınlık ve pazar büyüklükleri, kuruluş ve işletme maliyetleri, işgücü temini ve maliyetleri, rakiplerin yer seçim kararları, devlet teşvikleri ve bürokratik engeller gibi birtakım faktörler yer almaktadır. Bu faktörler kapsamında Van ili, coğrafi konumunun sağladığı avantaj doğrultusunda pazar alanları, hammaddeye yakınlık, arazi elverişliliği, kuruluş maliyetleri ve devlet teşvikleri bakımından önemli bir potansiyele sahiptir. Nitekim potansiyel pazar ve hammaddeye yakınlık bakımından Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfusa sahip alım gücü yüksek bir pazarın yer aldığı ve başta İran ve Azerbaycan olmak üzere çevre ülkelerde petrol, doğalgaz gibi önemli hammadde kaynakları olduğu görülmektedir. İşgücü ve arazi maliyetlerinin diğer illere göre düşük olduğu Van ilinin yeni teşvik sisteminde teşviklerin en yüksek düzeyde olduğu 6. Bölge'de yer alması, kuruluş ve işletme maliyetleri ile devlet teşvikleri açısından da Van ili için önemli bir avantaj oluşturmaktadır.

Yukarıda değinilen sanayi sektörünün mekansal yer seçiminde göz önüne alınan faktörlerden Van ili ulaşım altyapısı ve bürokrasi açısından ise dezavantajlı olarak görülmektedir. Bürokratik işlemler açısından ülke genelinde olduğu gibi başta sınır kapılarından olmak üzere birtakım sorunlar ile karşı karşıya kalan Van ili, en büyük zorluğu ise ulaşım altyapısı ve maliyetlerinde yaşamaktadır. Ulaşım altyapısı bakımından Van ilinde yalnızca İran ile bağlantıyı sağlayan demiryolu olduğu görülürken, Van ilinin denize kıyısı olmaması doğrudan denizyolu ulaşımını imkansız kılmakta, bu özellikler Van ilini karayoluna bağımlı hale getirmektedir. Van ilinin coğrafik, topografik ve iklimsel özellikleri ise karayolu güzergah seçimini kısıtlarken, özellikle kış aylarında yoğun kar yağışı vb. iklimsel olaylar, yolların tamamen kapanması vb. olumsuzluklara neden olabilmektedir.

Bunun yanında Van ilinin İstanbul, Ankara, İzmir illeri gibi en büyük iç pazarlara uzak coğrafi konumu, bu pazarlardan hammadde temini, ürün teslimatı vb. açılardan ulaşım maliyetlerini artıran başlıca unsurdur. Bu nedenle Van ili sanayiinin gelişimi, yakın ve bölge ilçe-il-ülkelerdeki hammadde ve pazarlara dayalı bir şekilde gelişmek durumundadır. Bu pazar ve hammadde kaynakları ile geliştirilecek ulaşım ve lojistik altyapısı, Van ili sanayi sektörünün gelişmesi, dolayısıyla Van ilinin sürdürülebilir kalkınması ve uluslararası rekabet gücünün artması için önemli bir önkoşuldur.

Bu bağlamda değerlendirme yapıldığında, Van ilinde gelişmesi mümkün olan sektörlerin başında mevcut durumda da başat (dominant) sektörler olan gıda imalatı, inşaat malzemeleri imalatı, tekstil ve hazır giyim imalatı ile mobilya imalatı gelmektedir. Van ilinde tarım sektörünün kent genelinde yoğun olarak yapılması gıda imalatını, pomza, perlit ve mermer gibi maden ve yer altı kaynaklarının olması ise inşaat malzemeleri imalatı için avantaj oluşturmaktadır. Van ilindeki hayvancılık sektörü ve çevre illerdeki (özellikle Mardin, Siirt, Şırnak, Şanlıurfa) pamuk üretiminin yüksek olması tekstil ve hazır giyim sektörünün gelişimi için bir kaldıraç özelliği taşırken, gelişmiş ve kümelenmiş sayılabilecek ağaç ve orman ürünleri sektörü ise mobilya sektörünün gelişimi için önemli bir avantaj olarak görülmektedir.

Bunun yanında Van ilinde yüksek ve orta-yüksek teknolojili sektörler arasında yer alan enerji, kimya, medikal sanayii ve bilişim sektörlerinin gelişimi mümkün gözükmektedir. İran'da kimyasal hammaddelerin yoğun olması ve mevcut Vanlı firmaların kozmetik, boya gibi alt sektörlerde faaliyet göstermesi ve nitelikli üretim yapması kimya sektörünü destekleyen unsurlardır. Özalp, Saray ve Başkale ilçeleri başta olmak üzere Van ilinin güneşlenme ve radyasyon değerlerinin yüksek olması ise enerji sektörünü potansiyel hale getirmektedir. Bunun yanında bölge ülkelerdeki nüfusun yüksek olması ve yaşlı nüfus oranı ile çevre illerdeki demir yatakları (Bitlis, Malatya, Sivas vb.) ve İran'da kimyasal hammaddelerin yoğun olması, medikal sanayii sektörünün gelişmesi için fırsat oluşturmaktadır. Bilişim sektörü açısından ise özellikle Van ili ve çevre il ve ülkelerdeki hane halkı ve firmaların yoğunluğu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde Teknokent'in kurulacak olmasının yanı sıra Van ili, çevre il ve ülkelerde ekonomik gelişimle ile kurumsallaşmanın artma olasılığı, başta yazılım ve danışmanlık hizmetleri olmak üzere bilişim sektörünün gelişmesine imkan tanımaktadır.

Bahsi geçen bu sektörlerin gelişimine yönelik mekansal organizasyon kapsamında merkez ilçelerin kilit bir rol oynaması öngörülmektedir. Nitekim mevcut durumda Van ilindeki tek organize sanayi bölgesi olan VANOSB merkez ilçelerde yer almaktadır. Ancak Mevcut durumda VANOSB ile ilgili birtakım sorunlar da bulunmaktadır. Özellikle karma bir yapıda olan VANOSB'de aynı anda tekstil, gıda, inşaat, kimya, mobilya vb. sektörlerde faaliyet gösteren kuruluşların olması, aynı sektöre yönelik kuruluşların kümelenmesini zorlaştırırken, sektörel uzmanlaşmayı da olumsuz etkilemektedir. Ayrıca tek tip altyapı üzerinde farklı altyapı ihtiyacı olan sektörlerin birlikte yer alması, altyapıda yetersizlikleri beraberinde getirirken, gıda sanayii sektörünün kimya, inşaat vb. sektörlerle iç içe olmaması, sektörel üretim aşamasında hijyen/kalite vb. sorunlara neden olabilmektedir. Bunun yanında farklı sektörlerin yığılması neticesinde VANOSB alanının %100 doluluğa ulaştığı, yeni aşama olarak öngörülen gelişim alanlarında dahi boş yer kalmadığı görülürken, gıda, inşaat malzemeleri vb. faaliyetlerden oluşan mevcut sektörel yapı, VANOSB'yi Türkiye'nin m^2 bazında firma başına düşen alanın en düşük olduğu OSB'ler arasında yer almasını beraberinde getirmektedir.

Bu kapsamda Van ili sanayi sektörü mekansal organizasyonun temelinde, Van ilinde rekabetçi olan ve gelişme potansiyeli bulunan sektörlere özel **İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri (İOSB)**'nin kurulması ve İOSB'lerin, Türkiye genelinde diğer OSB'lerin yararlandığı teşvik ve sübvansiyonlardan yararlanılmasının sağlanması önerilmektedir. İOSB'lerin kurulması ve geliştirilmesiyle yığılma şeklindeki yapı yerine aynı faaliyet koluna sahip kuruluşların bir araya gelmesi, böylece **kümelenmelerin** oluşturulması ve geliştirilmesi, **sektörel uzmanlaşmanın** sağlanması, sektör odaklı ihtiyaç duyulan altyapı gereksiniminin daha kolay ve rahat bir şekilde giderilmesi amaçlanmaktadır. Bunun yanında ortak AR-GE vb. alanlar ile gerek işbirliği gerekse de bilgi ve teknolojiden yararlanma düzeyinin yükseltilmesi öngörülmektedir.

Sanayi sektörüne yönelik önerilen mekansal gelişim organizasyonunda, tarım sektöründe olduğu gibi bölgeleme ve kademeleme yerine potansiyel aks ve alanlar bulunmaktadır. Bunun temel sebebi sanayi sektörünün yer seçiminde birçok kriterin belirleyici olmasıdır. Bu kapsamda sanayi sektörü

gelişim aksının belirlenmesinde Van ilinin coğrafyası ve topografyası, güçlü ulaşım koridorlarına ve İran pazarına ve hammaddeye yakınlık, sanayi sektörünün ihtiyaç duyduğu nitelikli ve kalifiye işgücüne (kent merkezine) yakınlık gibi tercihler göz önünde bulundurulmuştur. Ayrıca Van ili sanayiinin mevcut mekansal durumu ve gelişme eğilimi de potansiyel aks ve alanların belirlenmesinde dikkate alınmıştır. Bu bağlamda mevcut, planlanan ve projelendirilen yatırımlar ile öneri ulaşım aksları, VANOSB dahil küçük sanayi siteleri (mevcut, proje aşamasında ve öneri), İran sınır kapısı, mevcut kent merkezleri ile kentsel ve kırsal yerleşimler, bitkisel ve hayvansal olmak üzere tarım sektöründe önerilen mekansal gelişim organizasyonu göz önüne alındığında Van ilinde sanayi sektörünün mekansal gelişim aksı olarak tek bir koridor öne çıkmaktadır.

Sanayi sektörünün mekansal gelişim organizasyonu olarak öngörülen ve **Sanayi Sektörü Gelişim Üçgeni (SSGÜ)** olarak adlandırılan bu alan, kuzeyde Erciş ilçe merkezi ve ilçenin kuzeyinden başlarken, güneybatıda Gevaş ilçe merkezini kapsamakta, güneydoğuda ise Gürpınar ilçe merkezini içine almaktadır. Ana merkezi merkez ilçeler (Tuşba ve İpekyolu) olarak öngörülen SSGÜ, aynı zamanda Edremit ilçesini de kapsamaktadır.

Bunun yanında sanayi sektörünün gelişimi için önerilen SSGÜ aksının mutlaka Van kent merkezi-Özalp-Saray-Kapıköy Sınır Kapısı arasında öngörülen Ticaret Aksı ve lojistik kent ile desteklenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla başta Ticaret Aksı olarak önerilen koridor olmak üzere ulaşım ve lojistik altyapının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, Van ili sanayii için önkoşuldur. Ayrıca bu üçgen içerisinde yapılacak fizibilite çalışmaları ile alt ölçek planlama çalışmaları (1/25.000 Çevre Düzeni Planı, 1/5.000 Nazım Plan ve 1/1.000 Uygulama İmar Planı) yapılıp sektörlerin ihtiyaç duyacağı teknik altyapı sistemlerinin geliştirilmesi de büyük bir önem taşımaktadır.

Öte yandan Van ilinde sanayi sektörünün gelişebileceği koridor olarak öngörülen Sanayi Sektörü Gelişim Üçgeni (SSGÜ) içerisinde mevcut durumda yer alan veya inşaat-planlama süreci devam eden-planlanan ya da bu çalışmada önerilen İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri (İOSB)'nin konumları incelendiğinde genel olarak hammadde kaynaklarına yakın alanlarda yer aldığı görülmektedir.

Mevcut durumda 4. etabının parselizasyon çalışması devam eden ve 5.etabı için 290 hektarlık alan kazandırılması çalışması tamamlanmak üzere olan Van Organize Sanayi Bölgesi (VANOSB), başta gıda imalatı ve inşaat malzemeleri imalatı olmak üzere farklı sektörlerden firmalara ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle 3. ve 4. etap ile birlikte elektronik gibi çok daha farklı sektörlere kadar firmaların yer alması planlanan VANOSB, 5. etap ile gelişimini sürdürmektedir.

Sanayi sektörünün mekansal gelişim organizasyonu kapsamında Van ili sanayiinin yüksek ve orta-yüksek teknolojili sektörlere dönüşümüne yönelik özellikle Van ilinin potansiyele sahip olduğu tespit edilen kimya, enerji ve medikal sanayii sektörlerinin içinde yer alması planlanan **Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi**'nin VANOSB'nin 5. etabını oluşturması veya daha önceki etaplardan arsaların Kuluçka OSB'ye tahsis edilmesi önerilmektedir. Bu bağlamda ilgili haritalarda Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi olarak gösterilen alan, yeni bir OSB yapılmasını değil, bu alanın VANOSB'nin gelişim alanı içerisinde

oluşturulmasını ifade etmektedir. Oluşturulması öngörülen Kuluçka OSB'nin kimya, enerji ve medikal sanayiinin yanı sıra diğer yüksek ve orta-yüksek teknolojili sektörlere kapılarını açarak Van ili ve sanayiinin teknoloji merkezi olması önerilmektedir. Ayrıca Kuluçka OSB'nin Yüzüncü Yıl Üniversitesi'ne ve üniversitede yapımı devam eden Teknokent'e yakın olması, üniversite ve sanayi işbirliği ile bölgenin AR-GE ve inovasyon kapasitesini daha da artırabilecek özellik taşımaktadır.

Fotoğraf B-2: Van Organize Sanayi Bölgesi

Kaynak: VANOSB, 2014.

Öte yandan VANOSB'nin mevcut durumdaki yapısında yer alan diğer sektörleri de içermesi beklenmektedir. Özellikle tarım sektörü mekansal organizasyonunda C Bölgesi olarak adlandırılan bölgede başta Özalp ve Saray ilçeleri olmak üzere geliştirilmesi öngörülen patates, yem bitkileri ve hububat gibi ürünlerin yine VANOSB'de işlenmesi öngörülmektedir. Bunun yanında mevcut durumda inşaat malzemeleri imalatı, tekstil ve hazır giyim ile mobilya imalatı yapan firmaların VANOSB'de kalmasının yanı sıra bu sektörlere yönelik inşaat-planlama süreci devam eden sanayi bölgelerine taşınması da düşünülebilir.

Bu alanlardan ilki, Van ili kent merkezinin güneydoğusunda, Hakkari yolu üzerinde bulunan Kurubaş Bölgesi'nde inşaat süreci devam eden Tekstilkent Projesi'dir. Tekstil İhtisas Organize Sanayi Bölgesi olarak planlanan ve toplamda 300 bin m^2 düzeyinde bir alan kaplayan Tekstilkent Projesi ile tekstil ve konfeksiyon alanında batı illerinde faaliyet gösteren işletmelerin bu alanda yer alması amaçlanmıştır. Tamamlandığında toplamda 880 bin kişinin istihdam edilmesi öngörülen Tekstilkent'in ihtisas organize sanayi bölgesi hüviyeti kazanması için Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'na başvuruda bulunulmuş ve ilgili görüşmeler yapılmıştır. Tekstilkent, başta yeni yatırımlar olmak üzere mevcut tekstil ve hazır giyim imalatı yapan firmaların kümelenmesinin sağlanabileceği ihtisas organize sanayi bölgesi olarak öngörülmektedir.

VANOSB ve Tekstilkent dışında Van ilinde bir adet organize sanayi bölgesi çalışması daha bulunmaktadır. Erciş ilçesinde kurulması planlanan yeni OSB günümü itibari ile proje aşamasındadır. Erciş ilçesinin İncesu ve Karnıyarık mevkiinde kurulması öngörülen Erciş OSB'ye yönelik Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın kredi desteği ile 2014 yılında 55 hektarlık alan tahsis edilmiştir. Mevcut durumda imar aşamasında olan Erciş OSB'nin önümüzdeki yıllarda faaliyete geçmesi beklenmektedir.

Van ilindeki perlit, pomza, kireçtaşı ve kırmataş gibi madenlerin tamamına yakını, Erciş ilçe sınırları içerisinde bulunmaktadır. Bahsi geçen bu madenler, inşaat malzemeleri sektörünün stratejik hammaddeleri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda Van ilinde sanayi sektörünün gelişim alanı olarak öngörülen Sanayi Sektörü Gelişim Üçgeni (SSGÜ)'nde yer alan Erciş OSB'nin inşaat malzemeleri imalatı ve madencilik sektörüne odaklanarak bu sektörde ihtisaslaşması düşünülebilir. Bu bağlamda inşaat malzemeleri sektörüne yönelik Van iline yeni yatırım yapmak isteyen firmaların Erciş OSB'ye yönlendirilmesi önerilmektedir. Bunun yanında VANOSB içerisindeki ve D-300 ve D-975 karayollarının Edremit ilçesinin güneyinden merkez ilçelerin kuzeyine kadar uzanan kısmı boyunca Van ili kent merkezine yakın konumda bulunan inşaat malzemeleri sanayii tesislerinin de Erciş OSB'ye taşınması ve sektörün Erciş OSB'de kümelenmesi önerilmektedir.

VANOSB, Tekstilkent, Erciş OSB ve Kuluçka OSB (VANOSB içerisinde)'nin dışında Sanayi Sektörü Gelişim Üçgeni (SSGÜ)'nde yer alması öngörülen dört adet daha sanayi bölgesi bulunmaktadır. Tekstilkent Projesi'ne benzer şekilde tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi (TDİOSB) olarak öngörülen ve önerilen bu alanlarda, çevre ilçe ve bölgelerde üretimi yapılması ve geliştirilmesi öngörülen ve önerilen elma, ceviz, patates, baklagil gibi bitkilerin yanı sıra hububat, yem bitkileri vb. geleneksel bitkilere yönelik gıda sanayii tesisleri bulunmaktadır.

Bunlardan ilki, merkez ilçelerin kuzeyi ve Muradiye ilçesinin batısında kalan, D-975 Karayolu'na yakın bir konumda yer alması öngörülen TDİOSB'dir. Bitkisel üretime yönelik öngörülen bu TDİOSB'de özellikle meyve suyu ve sirke gibi elma yetiştiriciliğine yönelik tesislerin yer alması önerilmektedir. Ayrıca Van ilinin kuzeyinde yer alması öngörülen bu TDİOSB'de başta Erciş ilçesi olmak üzere Van ilinin kuzeyindeki diğer ilçelerde lokal ölçekte üretimi yapılabilecek-yapılan lahana, biber, kiraz, üzüm vb. sebze ve meyve tarımı ile yeni denenen-denenebilecek ayçiçeği, aspir vb. tarla bitkileri yetiştiriciliğine yönelik turşu, salça, konserve, yağ sanayii gibi tesislerinin yer alması öngörülmektedir.

İkincil olarak ise Van ilinin batısında, Edremit ve Gevaş ilçelerinin ortasında ve D-300 Karayolu'na yakın bir konumda yine bitkisel üretime yönelik bir tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesinin (TDİOSB) kurulması planlanmaktadır. Başta ceviz ve baklagil yetiştiriciliğine entegre kuruyemiş, bakliyat, ceviz yağı, cevizli sucuk, konserve, turşu gibi sanayi tesisleri ile ambalajlama, paketleme vb. tesislerin olması öngörülen bu TDİOSB'de, aynı zamanda arıcılığı destekleyecek arı ürünleri işleme, ambalajlama, paketleme vb. tesislerin yer alması önerilmektedir. Ayrıca bu TDİOSD'de başta Gevaş ve Edremit ilçeleri olmak üzere lokal ölçekte yetiştiriciliği yapılan-yapılabilecek ve denenen-denenebilecek bitkilere yönelik sanayi tesislerinin de yer alması öngörülmektedir.

Üçüncü ve dördüncü olarak önerilen tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgeleri (TDİOSB) ise bitkisel üretimden ziyade hayvansal üretime yönelik olarak önerilmektedir. Dolayısıyla hayvansal üretim odaklı TDİOSB olarak önerilen bu alanlarda, süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünleri başta olmak üzere hayvancılık faaliyetlerine yönelik işleme, paketleme, ambalajlama gibi sanayi tesislerinin yer alması öngörülmektedir.

Bunlardan ilki Gürpınar ilçesinde önerilen hayvansal üretim odaklı TDİOSB'dir. Tarım sektörü mekansal gelişim organizasyonunda küçükbaş hayvancılık merkezi olarak önerilen Gürpınar ilçesinde buna bağlı olarak küçükbaş hayvancılığa yönelik TDİOSB'nin kurulması önerilmektedir. Küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine yönelik süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünlerine yönelik tesislerin öngörüldüğü Gürpınar TDİOSB'de yem bitkilerine yönelik yem fabrikaları vb. sanayi tesislerinin de yer alması önerilmektedir.

Erciş ilçesinde kurulması önerilen TDİOSB'nin ise küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık faaliyetlerine yönelik olması öngörülmektedir. Tarım sektöründe küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olarak önerildiği Erciş ilçesindeki bu TDİOSB'nin de büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık faaliyetlerine yönelik süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünlerine odaklanması önerilmektedir. Bunun yanında Gürpınar ilçesindeki gibi Erciş ilçesinde hayvansal üretim odaklı TDİOSB'de de yem fabrikaları gibi hayvancılık sektörüne destekleyici tesislerin yer alması da öngörülmektedir.

Bunun yanında geliştirilmesi öngörülen dört adet tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesinin yanı sıra VANOSB'de yer alan firmalar için ve de Van ili gıda sanayiinin gelişimi için hemen hemen her bir ilçede soğuk hava deposu, süt toplama ve depolama tesisi gibi tamamlayıcı ve destekleyici tesis ve hizmetlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Tarım sektörü mekansal gelişim organizasyonundaki haritalarda da vurgulanan bu destekleyici hizmet ve tesisler, Van ili sanayii için de büyük bir önem taşımaktadır. Nitekim tarımsal ürünlerin sanayi tesislerinde işlenmesi, ambalajlanması ve paketlenmesi vb. için iyi ve sağlıklı bir şekilde toplanması, depolanması ve sanayi tesisine ulaştırılması gerekmektedir.

Öte yandan Van ilinde sanayi sektörünün gelişim alanı olarak öngörülen Sanayi Sektörü Gelişim Üçgeni (SSGÜ)'nin mutlaka lojistik sektörü ile desteklenmesi gerekmektedir. Van kent merkezi ile Kapıköy Sınır Kapısı arasında öngörülen Ana Ticaret/Lojistik Aksı, SSGÜ'nün gelişimi için de büyük bir önem taşımaktadır. Bunun yanında VANOSB'de yapılması planlanan lojistik kent ile Ana Ticaret Aksı üzerinde antrepo, depo, mağaza vb. yanı sıra sosyo-kültürel alanlar, yeme-içme ve konaklama alanlarına sahip tesisin geliştirilmesi de önem taşımaktadır.

Bunun yanında lojistik altyapı ve hizmetlerinin gerek hammadde ve yarı mamul temini gerekse de nihai ürünlerin pazarlara ulaştırılmasındaki önemi ve Van ilinin İran ile konumu doğrultusunda önerilen sanayi bölgeleri ve Ana Ticaret Aksı'nın belirlenmesinde, mevcut durum ve yatırımlar doğrultusunda ulaşım bağlantıları da göz önünde bulundurulmuştur.

Harita B-8: Van İli ve İlçeleri Sanayi Sektörü Bölgelemesi

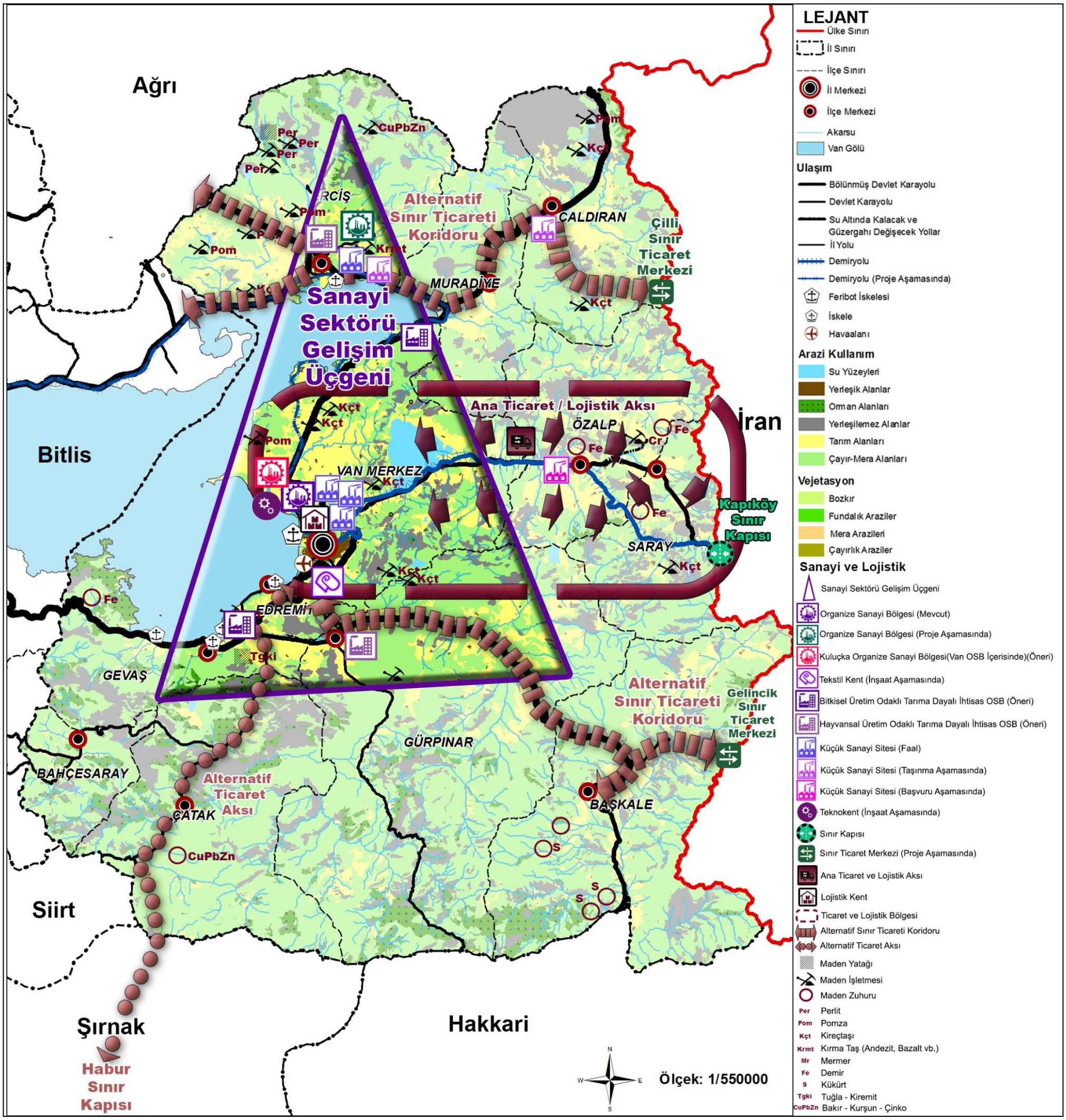

* Mevcut, öneri veya inşaat aşamasında vb. olarak gösterilen simgeler, birebir alanları yansıtmaktadır. Örneğin mevcut VANOSB yerleşkesi içerisinde Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi önerilmektedir.

Kaynak: Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi süresince yapılan birincil ve ikincil kaynaklara dayandırılarak proje ekibi tarafından hazırlanmıştır.

Van ilinde sanayi sektörünün gelişimi olarak öngörülen Sanayi Sektörü Gelişim Üçgeni (SSGÜ) ve bu alanda yer alması önerilen ihtisas sanayi bölgelerinin kümelenme temelli geliştirilmesi, Van ilinin sürdürülebilir kalkınması bakımından önem taşımaktadır. Ancak bunun için ortak ve farklı ihtisas sanayi bölgelerinde farklı sektörlerin ihtiyaç duyduğu başta enerji ve bilişim olmak üzere teknik altyapı sistemlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca Ana Ticaret Aksı ve sanayi sektörü için ulaşım altyapısı ve hizmetlerinin geliştirilmesi bir diğer önkoşuldur.

Bu kapsamda ilk olarak Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda yer alan ve Tatvan ilçesinden başlayıp Van Gölü'nün kuzeyinde Erciş ilçesinden geçerek Van kent merkezine ulaşması ve mevcut İran demiryolu hattına bağlanması planlanan 238 km uzunluğundaki hızlı tren hattı yatırımının tamamlanması büyük bir önem taşımaktadır. Bunun yanında mevcut Van-Kapıköy Sınır Kapısı demiryolu hattının, çift hatta çıkarılması vb. şeklinde kapasitesi ve altyapısının geliştirilmesi önerilmektedir. Demiryoluna ilave olarak D-300 Karayolu'nun özellikle Kapıköy Sınır Kapısı ve Van kent merkezi arasında kalan kısmında şerit artırılması, kaplama kalitesinin yükseltilmesi vb. işlemlerin yapılarak ulaşım ve lojistik altyapı ve hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Van ilinde sanayi sektörünün altyapı ihtiyaçlarının yanı sıra kalifiye işgücü, AR-GE ve inovasyon vb. konularında da iyileştirme ve geliştirme ihtiyacı bulunmaktadır. Bunun yanında özellikle güvenlik sorunu ve algısının yönetimi büyük bir önem taşımaktadır. Mevcut durumda Van ili çekirdek yetenekleri ve birçok avantajı ile birlikte teşviklerin en yüksek olduğu 6. Bölge'de yer almasına rağmen teşviklerin düşük olduğu bölgelere göre daha az yatırım çekmektedir. Güvenlik sorunu yatırımların yanı sıra kalifiye işgücünün çekilmesini de olumsuz etkilemektedir. Son yıllarda yaşanan "Çözüm Süreci", güvenlik ortamının ve algısının artırılmasını olumlu yönde etki etmektedir. Ayrıca yapılan alan çalışmalarında kentte yaşayan insanların yatırımcılara olumlu bir bakış açısıyla baktıkları, dışarıdan gelip bölgede yatırım yaparak başarı yakalamış ve kalıcı olmuş birçok sanayicinin yer aldığı tespit edilmiştir. Bu bağlamda sanayi sektörünün gelişimini yönlendirecek mekansal gelişim organizasyonu yapılırken güvenlik sorunu göz ardı edilmekle birlikte, yine de imaj ve algı açısından bu sorunun iyi yönetilmesi önem taşımaktadır.

Son olarak Van ilinde sanayi sektörünün geliştirilmesi için yatırım ortamının iyileştirilmesi gerekmektedir. Mevcut teşvik ve sübvansiyonlar, yeni yatırımcılar için geçerliyken, aynı veya benzer teşviklerden mevcut firmaların da yararlanması sağlanmalıdır. Bunun yanında teşviklerin, Van ilinin potansiyel taşıdığı ve çekirdek yetenekleri olduğu sektör ve ürünlere kaydırılması ve teşviklerin bu alanlarda yoğunlaşması önerilmektedir. Ayrıca Van ili sanayii için finansal altyapı ve enstrümanların geliştirilmesi ihtiyacı bulunurken, Van ilinin Türkiye'nin gelişmemiş bölgelerinden biri olması nedeniyle kamu destek ve yatırımlarının artırılması büyük bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda geçmiş dönemde Van Çimento Fabrikası, Van Şeker Fabrikası gibi kamu yatırımlarının Van ilinde potansiyel olarak öne çıkan ve kulakça olarak öngörülen sektörlerde yapılması, diğer bir ifade ile KİT'lerin kurularak Van ili sanayiinin gelişiminde kamunun örnek olması önerilmektedir.

Van ili sanayi sektörü ve sanayi sektörünün mekansal organizasyonunda öngörülen ve önerilen eylemlerin yapılması ve uygulanmasıyla mevcut durumda Van ili GSYH'de %15 düzeyinde olan sanayi sektörü payının İyimser Senaryo'ya göre 2023 yılında %29'a kadar yükseltilmesi ve İstanbul Sanayi Odası Türkiye'nin en büyük ilk 500 sanayi kuruluşu listesinde 2 adet, ikinci en büyük 500 sanayi kuruluşu listesinde 6 adet Vanlı firmanın yer alması hedeflenmektedir. Ayrıca Van ilinde yüksek teknolojili sanayi kuruluşu oranının %15'e yükseltilmesi beklenmektedir.

3.2.3. Hizmet Sektörü Mekansal Gelişim Organizasyonu

Hizmet sektörü, özellikle 21. yüzyılda dünya ölçeğindeki ekonomilerin yeniden yapılanmasıyla ulusal milli gelirden ve istihdamdan aldığı payı artırarak günümüz dünyasının önde gelen sektörü konumuna gelmiştir. Öyle ki günümüzde hizmet sektörünün ülke ekonomisindeki ağırlığının yüksek olması, bir refah göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bunun yanında gerek tarım gerekse de sanayi sektörünün gelişiminde hizmet sektörünün rolü düşünüldüğünde, sektörün önemi daha da artmaktadır.

Mevcut durumda Van ilindeki hizmet sektörü incelendiğinde kent GSYH'sinde %61,8 düzeyinde olan sektör payının, tarım ve sanayi sektörlerine göre yüksek olmasına karşın Türkiye ve dünya geneli ile kıyaslandığında düşük kaldığı görülmektedir. Bunun yanında Van (TRB2) Bölgesi'nin 7,4 milyar TL hizmet sektörü büyüklüğü ile 26 Düzey 2 Bölgesi içerisinde 25. sırada olduğu gözlenirken, hizmet sektörü ciro büyüklüğü, brüt yatırım tutarı, girişim sayısı vb. göstergelerde de Van ili ve Van (TRB2) Bölgesi'nin konumu değişmemektedir.

Oysaki Van ili ekonomisinin gelişimi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için hizmet sektörü de geliştirilmesi gereken sektörler arasında yer almaktadır. Van ilinde tarım, sanayi ve hizmet sektörü entegrasyonunun sağlanması ve kümelenme uygulamaları, Van ilinin gerek ekonomik gerekse de sosyal açıdan kalkınmasındaki temel taşlardır. Özellikle Van ili sanayiinin gelişimi için ticaret ve lojistik hizmetleri olmazsa olmazlar arasında yer alırken, turizm sektörü, Van ilinde gelir ve refah seviyesinin artması ve istihdama katkı sağlayabilecek bir diğer hizmet sektörü konumundadır. Van ilinin coğrafi konumu gereği başta İran, Irak, Azerbaycan olmak üzere Ortadoğu ve Yakındoğu ülkelerine yakın konumu, iki saatlik uçuş mesafesinde 500 milyon kişinin üzerinde nüfusun olması, ticaret, lojistik ve turizm sektörünün önemini daha da artırmaktadır. Bunun yanında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Teknokent Projesi ve bilgi ve iletişim sektörünün ciro, istihdam vb. göstergelerdeki konumu gibi özellikler dikkate alındığında başta yazılım ve destek hizmetleri olmak üzere bilişim hizmetleri de Van ilinde gelişme potansiyeli bulunan bir diğer hizmet sektörüdür.

Hizmet sektörü mekansal gelişim organizasyonunda ticaret ve lojistik hizmetleri birbirini tamamlayan ve destekleyen hizmet sektörleri olduğu için birlikte ele alınırken, turizm sektörü ise farklı bir sektör olarak ayrı başlıkta incelenmektedir. Bilişim hizmetleri ise kuluçka sektör olduğu için mekansal gelişim organizasyonunda ayrı yer almamaktadır. Bunun yanında ilgili sektörde gelişimi öngörülen koridorlara ilave olarak ilgili sektörlerin ilişkide olduğu diğer sektörlere de değinilmektedir.

3.2.3.1. Ticaret ve Lojistik Sektörleri

Türkiye'nin en doğusunda yer alan ve İran'a komşu olan Van ili, her ne kadar İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük iç pazarlara uzak konumda olsa da özellikle dış pazarlar açısından avantajlı kentlerimiz arasında yer almaktadır. Daha önce de değinildiği gibi Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde İran, Irak, Azerbaycan, Rusya, Gürcistan, Suriye, Lübnan gibi Ortadoğu ve Yakındoğu ülkeleri bulunmaktadır. Van iline 2 saatlik uçuş mesafesinde toprakları yer alan bu ülke nüfusları dikkate alındığında Van ilinin yakın bölgelerde ulaşabileceği 500 milyon kişinin üzerinde bir nüfus olduğu, diğer bir deyişle Van ilinin 500 milyon kişilik bir nüfusa hitap etme potansiyeli taşıdığı görülmektedir. Bu bağlamda değerlendirildiğinde Van ili iç pazarlar ve diğer pazarlar yerine, bu ülkelerdeki ve çevre bölgelerdeki hammadde ve yarı mamuller ile bu pazardaki ihtiyaçlar doğrultusunda ekonomik gelişimini sağlamak durumundadır.

Van ilinin ekonomik gelişim doğrultusunda mevcut ve potansiyel sektörlerin gelişimi için Van ilinde ticaret ve lojistik hizmetleri ve altyapısının geliştirilmesi önkoşuldur. Bunun yanında Türkiye'nin sınır illerinden biri olan Van ilinde tarihsel gelişim süreci içerisinde sürekli ön planda ticaret sektörünün yer aldığı görülmektedir. Ancak sonraki dönemlerde bürokratik engellerin olması, fiziksel altyapının yetersiz olması, güvenlik problemlerinin olması vb. nedenlerden dolayı ticaret sektörünün ekonomik kazanç ve istihdam yaratma açısından taşıdığı potansiyelin çok gerisinde kaldığı gözlenmektedir. Oysaki Van ilinde yer alan Kapıköy Sınır Kapısı coğrafi konumu gereği yalnızca Van ilinin değil, Türkiye'nin İran, Ortadoğu ve Yakındoğu pazarlarına açılmasını ve daha fazla ticaret yapmasını sağlayabilecek önemli sınır kapılarımız arasında bulunmaktadır. Bu özellikleri doğrultusunda Kapıköy Sınır Kapısı, mevcut durumda Van ilinin en önemli ticaret odağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan ticaret sektörünün tarihsel gelişimi incelendiğinde ticaretin gelişmiş olduğu yerleşimlerin merkez niteliği taşıdığı görülmektedir. Yerleşimlerin merkez niteliği taşımasında ticaret sektörü ile karşılıklı bir beslenme söz konusudur. Kimi yerleşimlerde kent merkezinin gelişimine bağlı olarak ticaret aksı güçlenirken, kimi yerleşimlerde ise ticaret faaliyetlerinin artmasına bağlı olarak yerleşimler merkez niteliğine ulaşmaktadır. Bu doğrultuda ticaret sektörü ve lojistik olanakların, nüfusun ve kentleşmenin daha yoğun olduğu bölgelerde daha iyi durumda olması ilişkisi, mevcut durumda Van ilinde de kendisini göstermektedir. Nitekim mevcut durumda Van ilinde ticaret sektörünün mekansal organizasyonunda merkez ilçelerin, diğer bir deyişle Van ili kent merkezinin merkez konumunda olduğu görülmektedir.

Bu özellikler doğrultusunda Van ilinin ticaret ve lojistik sektörü mekansal organizasyonunda ana ticaret koridoru olarak **Ana Ticaret Aksı** belirlenmiştir. Bahsi geçen bu aks, mevcut durumda Van ili genelindeki ticaret faaliyetlerinin yoğunlaştığı, diğer bir deyişle iş ve ticaret odağı konumundaki merkez ilçelerden başlamaktadır. Sanayi Sektörü Gelişim Üçgeni (SSGÜ)'nin merkezi olarak öngörülen merkez ilçeler ile Edremit ilçesinin kuzey kesiminden başlayarak D-300 Karayolu ve kent merkezi-Kapıköy Sınır Kapısı boyunca Kapıköy Sınır Kapısı'na kadar uzanan Ana Ticaret Aksı, mevcut durumda

sınır ticareti yapılan koridoru da kapsamaktadır. Ana Ticaret Aksı, mevcut durumda Türkiye'nin İran ile demiryolu bağlantısını sağlamaktadır. Van ilinin ekonomik ve sosyal gelişimi ile birlikte başta dış ticaret olmak üzere ticari faaliyetlerinin artmasıyla Ana Ticaret Aksı'nın gelecek dönemde de Van ilindeki ticaret ve lojistik faaliyetlerin merkezi olarak pozisyonunu koruması beklenirken, benzer şekilde kent merkezinin de iş ve ticaret odağı olarak konumunu devam ettirmesi öngörülmektedir.

Van ili ticaret ve lojistik sektörleri mekansal gelişim organizasyonu kapsamında Ana Ticaret Aksı dışında mevcut durumda planlanan yatırımlar ve yürütülen çalışmalar doğrultusunda Van ilinde ticari faaliyetlerin gelişebileceği öngörülen üç adet aks ve koridor daha bulunmaktadır. Ancak bu aks ve koridorların gelişimi, Van ilinde çalışmaları devam eden sınır ticaret merkezleri ile ulaşım yatırımlarının tamamlanmasına bağlıdır. Dolayısıyla bu çalışmalar tamamlanmadan bu aks ve koridorların gelişmesi mümkün görünmemektedir.

Bunlardan ilki olan ve Van ili kent merkezinden başlayan Alternatif Sınır Ticareti Koridoru, Başkale ilçesini içine alarak İran sınırına ulaşan koridordan oluşmaktadır. Bahsi geçen bu koridorun gelişimi, **Başkale-Gelincik Sınır Ticaret Merkezi** (STM)'nin tamamlanmasına bağlıdır. Çalışmaları devam eden ve Başkale ilçe merkezine 50 km, Van ili kent merkezine 130 km uzaklıkta yer alması planlanan Gelincik STM'ye en yakın İran şehri 40 km uzaklıktaki Salmas kentidir. Son dönemde İran ile yapılan görüşmeler ile de İran tarafının STM'lere yönelik potansiyel diğer akslardan Gelincik STM'ye daha olumlu baktığı görülürken, gerek İran gerekse de Türkiye tarafında gerekli altyapı çalışmaları devam etmektedir. Geçmiş dönemde sınır kapısı olarak hizmet vermiş ve bu nedenle birtakım altyapı imkanları bakımından avantajlı plan Gelincik STM'nin yakın gelecekte faaliyete geçmesi beklenmektedir.

Bir diğer Alternatif Sınır Ticareti Koridoru ise Erciş ilçe merkezinden başlayan, Muradiye ve Çaldıran ilçelerini içine alarak İran sınırına ulaşan koridordur. Bahsi geçen bu aksın gelişimi ise **Çaldıran-Çilli Sınır Ticaret Merkezi** (STM)'nin tamamlanmasına bağlıdır. Çalışmaları devam eden ve Çaldıran ilçe merkezine 44 km, Van ili kent merkezine 154 km uzaklıkta yer alması planlanan Çilli STM'ye en yakın İran yerleşimi 2 km uzaklıktaki Şeyh Silo köyüdür. Gelincik STM'ye nazaran yakın bölgesinde Salmas gibi şehir olmayan Çilli STM'nin asıl olarak kuzey yönünden gelen ve Gürbulak Sınır Kapısı (Ağrı-Doğubeyazıt)'ndan İran'ın Hoy kentine ulaşan koridora alternatif olarak görülmesi avantaj sağlamaktadır. Bu bağlamda Çilli STM aksının, Tatvan ilçesi üzerinden ilk olarak Erciş ve sonra Çaldıran ilçesi koridorunu izleyen aksın yanı sıra diğer ilçelerden Patnos ilçesine ulaşarak Erciş ve sonra Çaldıran ilçesi koridorunu izleyen aksı kullananlar için alternatif olması beklenmektedir. Ayrıca Çilli STM'nin Gürbulak Sınır Kapısı ile Kapıköy Sınır Kapısı'ndaki yoğunluğu azaltmak ve ticaret akışkanlığını arttırmak üzere alternatif bir güzergah olabileceği belirtilmektedir.

Van ilinde alternatif olarak öngörülen bir diğer aks ise Van ilinin güney kesiminden geçmektedir. Alternatif Ticaret Aksı olarak adlandırılan bu koridorun gelişmesi, **Van-Çatak-Habur Sınır Kapısı** karayolu yatırımının tamamlanması ve hizmete açılmasına bağlıdır. Merkezi yönetim tarafından 2011

yılında yatırım programlarına alındığı ilan edilen Van ilini Çatak ilçesi üzerinden Habur Sınır Kapısı'na, dolayısıyla Irak'a bağlayacak 403 kilometrelik Van-Çatak-Habur Karayolu projesinin çalışmaları devam etmektedir. Yatırımın tamamlanmasıyla Van ilinin Irak ile karayolu bağlantısının güçlenmesi ve Irak ile dış ticaret hacminin artması beklenmektedir. Irak'ın Türkiye'nin en önemli dış ticaret ortaklarından biri olduğu ve Irak'ın ithalatındaki ürünlerin Van ilinde üretilebildiği göz önüne alınırsa, bu yatırımın Van ili için önemi daha da artmaktadır.

Öte yandan başta dış ticaret potansiyelinin değerlendirilmesi ve ticaret sektörünün geliştirilmesi olmak üzere Van ilinde tarım ve sanayi sektörünün gelişimi ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması açısından ulaşım altyapısı ve hizmetlerinin alt kolu olan lojistik altyapısı ve hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi bir önkoşuldur.[9]

Lojistik sektörünün mekansal yer seçimi açısından güçlü karayolu, demiryolu, denizyolu ve havayolu bağlantısına ihtiyaç duyması, depolama ve taşımacılık açısından üretim alanları ile yakın konumda olması gerekliliği göz önüne alındığında mevcut durumda Van ilinin ticaret merkezi olan ve gelecekte iş ve ticaret odağı olarak belirlenen merkez ilçeler merkez olmak üzere, Ana Ticaret Aksı içerisinde lojistik sektörünün geliştirilmesi gerekmektedir. Mevcut durumda Van ilinin gelişimi açısından önemli bir eksiklik olarak öne çıkan lojistik alan ve hizmetlerinin yetersizliğini çözmek amacıyla belirtilen odak ve aks boyunca lojistik altyapısı ve hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi önem taşımaktadır.

Lojistik altyapı ve hizmetlerin en önemli bileşenlerinden biri lojistik kent veya lojistik köy olarak adlandırılan alanlardır. Lojistik kentler, gerek ulusal gerekse de uluslararası düzeyde nakliye, dağıtım, depolama, elleçleme, konsolidasyon, ayrıştırma, gümrükleme, altyapı hizmetleri, sigorta ve bankacılık, danışmanlık ve üretim vb. birçok bütünleşmiş lojistik faaliyetin ticari temele dayandırılarak belirli bir alanda çeşitli firmalar tarafından yerine getirildiği özel merkezler olarak tanımlanmaktadır. Alan büyüklüğü, trafik düzeni, altyapı (elektrik, gaz, haberleşme vb.), kente yakınlık, limanlara yakınlık, ulaşım bağlantıları vb., lojistik köylerin kalite kriterleri arasında yer almaktadır.

Mevcut durumda Van Valiliği öncülüğünde ve VANOSB işbirliği ile **Lojistik Kent Projesi** çalışmaları devam etmektedir. VANOSB yerleşkesi içerisinde olması planlanan Lojistik Kent çalışmaları kapsamında VANOSB'nin mevcut Van-Kapıköy Sınır Kapısı demiryolu hattı ile demiryolu bağlantısını sağlayacak demiryolu hattı inşaat süreci devam etmektedir. VANOSB'nin doğusu ile Alabayır mevkiinin batısında kalan alanda kurulması planlanan Lojistik Kent'in dışında Kapıköy Sınır Kapısı demiryolu hattı üzerinde aktarma istasyonu kurulması öngörülmektedir. Bunun yanında yine **Van Serbest Bölge** kurulması çalışmaları devam etmektedir.

[9] Lojistiğin tanımı; "müşterilerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere, ham maddenin başlangıç noktasından, ürünün tüketildiği son noktaya kadar olan tedarik zinciri içindeki malzemelerin, servis hizmetlerinin ve bilgi akışının etkili ve verimli bir şekilde, her iki yöne doğru taşınmasının ve depolanmasının planlanması, uygulanması ve kontrol edilmesidir."

Harita B-9: Van İli ve İlçeleri Ticaret ve Lojistik Sektörleri Bölgelemesi

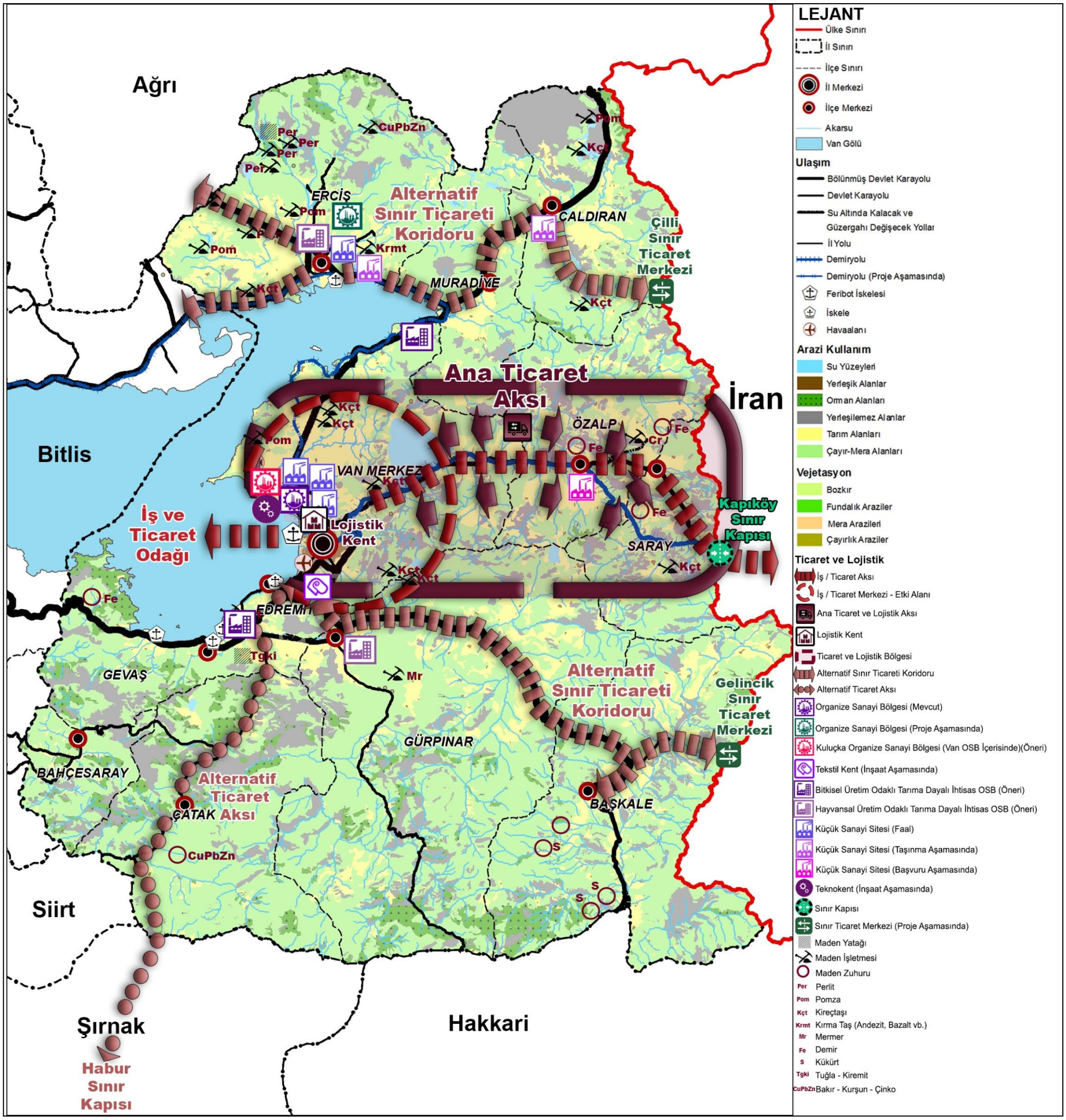

* Mevcut, öneri veya proje aşamasında vb. olarak gösterilen simgeler birebir alanları yansıtmaktadır.

Kaynak: Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi süresince yapılan birincil ve ikincil kaynaklara dayandırılarak proje ekibi tarafından hazırlanmıştır.

Öte yandan Van ilinde ticaret ve lojistik sektörlerinin gelişimi için mevcut VANOSB yerleşkesinde çalışmaları devam eden **Lojistik Kent** Projesi'nin yanı sıra Ana Ticaret Aksı boyunca da lojistik altyapı ve hizmetlerinin genişletilerek geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bahsi geçen lojistik kent ile yalnızca depolama, antrepo vb. alanlar değil, kapsamlı altyapı gereksinimlerinin yanında ihtiyaç duyulacak hizmet fonksiyonlarının da yer alması sağlanmalıdır.

VANOSB yerleşkesi içerisinde kurulması planlanan Lojistik Kent'in temel altyapı gereksinimlerinin başında genel depolar, geniş depolar (lojistik aktiviteler için), demiryolu/karayolu aktarmalarının olduğu depolar, soğutuculu depolar, intermodal terminallerinin (karayolu/demiryolu vb.) yer alması gelmektedir. Bunun yanında ihtiyaç duyulacak hizmet birimleri olarak gümrük hizmeti, banka/postane/telefon hizmetleri/otobüs hizmetleri (lojistik kente ve lojistik kentten ulaşım için), park ve yükleme/boşaltma işlemleri için gerekli alanlara tahsis edilmelidir. Ayrıca lojistik kent içerisinde olması gereken ofis alanları, lokanta/kafeterya, alışveriş merkezleri, benzin/bakım istasyonları, ulusal ve uluslararası dağıtım hizmeti, idari hizmetler, kombine taşımacılık hizmetleri, ısısı yüksek eşyalar için özel hizmetler, sınıflandırılmış eşyalar için özel hizmetler, havayolu kargosu için özel hizmetler, şehir içi dağıtım merkezi, eğitim ve araştırma birimleri vb. yer almalıdır.[10] Ayrıca çalışmaları devam eden **Serbest Bölge** Projesi de bir an önce tamamlanmalıdır.

Öte yandan Lojistik Kent dışında Van ilinde ticaret ve lojistik sektörlerinin gelişimi ve buna bağlı olarak Van ilinde tarım, sanayi ve diğer hizmetlerin gelişimi açısından karayolu, demiryolu, havayolu, sanayi odakları, iş ve alışveriş odakları, fuar alanı, üniversite, konaklama fonksiyonları, bankacılık faaliyetleri gibi altyapı ve hizmetlerin geliştirilmesi de önem taşımaktadır.

Bu ihtiyaçlar arasında Van ili için ulaşım altyapısının tam donanımlı hale getirilmesi en öncelikli konu olarak görülmektedir. Bu kapsamda ilk olarak başta Van ili kent merkezi ile Kapıköy Sınır Kapısı güzergahında hizmet veren **D-300 Karayolu** ulaşım aksının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi önerilmektedir. Bu aksın genişletilmesine yönelik şerit sayısının arttırılması, koridorun modern ve iklimsel şartlara dayanıklı malzemeler ile kaplanması, aks üzerinde ikmal, bakım ve ihtiyaca yönelik gerekli görülen donanım ve tesisleşmelerin sağlanması, önem ve önceliği yüksek eylemler konumundadır. Daha sonra ise Van ilinin kuzeyinden gelip kent merkezi ve Başkale ilçesinden geçerek Hakkari iline ulaşan D-975 Karayolu başta olmak üzere özellikle kent merkezilerini birbirine bağlayan karayollarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi öne taşımaktadır.

D-300 ve D-975 karayolları dışında alternatif olarak öngörülen aks ve koridorlara yönelik güzergahlardaki karayollarının da iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda başta Van-Çatak-Habur Sınır Kapısı yatırımının tamamlanması başta olmak üzere Başkale-Gelincik STM ile Çaldıran-Çilli STM arasındaki karayolu iyileştirme ve geliştirme çalışmaları yapılmalıdır.

[10] Taniguchi, E., Noritake, M., Yamada, T. & Izumitani, T., 1999, "Optimal size and location planning of public logistics terminals", Transportation Research Part E, 35, 207–222.

Karayolu altyapısından daha önemli olan ancak yapım süresi, maliyeti vb. faktörler bakımından daha uzun vadede gerçekleşebilecek **demiryolu altyapısının** da geliştirilmesi, Van ilinin gelişimi ve sürdürülebilir kalkınmasının sağlanması için gereklidir. Mevcut durumda Tatvan ilçesinden feribot seferlerine bağlı olarak hizmet veren mevcut demir yolu hattı, Van Gölü bağlantısı üzerinden hizmet verdiği için hizmet kapasitesi sınırlı kalmakta ve mevcut VANOSB'ye dahi hizmet edememektedir. Dolayısıyla karayolu ulaşım aksına paralel uzanan mevcut demiryolu hattının ulaşılması hedeflenen ticaret hacmine uygun olarak modernize edilmesi ve yenilenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda mevcut durumda tek hat olarak hizmet veren demiryolunun çift hatta ve yüksek hızlı tren düzeyine çıkarılması, Lojistik Kent çalışmaları kapsamında hattı VANOSB'ye bağlayacak bağlantı hattının ve gerekli sinyalizasyon vb. modernizasyon çalışmalarının tamamlanması önem taşımaktadır.

Bunun yanında mevcut demiryolu hattına yönelik Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı'nda yer alan ve yapılması planlanan Tatvan ilçesinden başlayan, Ahlat, Adilcevaz, Erciş ilçelerinden geçerek ve Van Gölü'nün kuzey kısmı boyunca uzanarak Van ili kent merkezine ulaşan 238 km uzunluğundaki **demiryolu yatırımının** da bir an önce tamamlanması ve hizmete açılması önerilmektedir. Mevcut durumda hizmet veren Van ili kent merkezi-Kapıköy Sınır Kapısı hattına da bağlanması öngörülen demiryolu yatırımının da çift hat ve yüksek hızlı tren düzeyinde olması, gerekli sinyalizasyon vb. modernizasyon çalışmalarının tamamlanması, Van ili ulaşım ve lojistik altyapısına yönelik yapılması önem taşımaktadır. Bu hattın aynı zamanda sanayi sektörü mekansal organizasyonunda değinilen ve öngörülen Erciş OSB ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerine de hizmet vermesi önerilmektedir.

Demiryolu ve karayolunun yanı sıra Van ilinde ticaret ve lojistik hizmetleri ve altyapısı açısından büyük önem taşıyan havayolu ulaşımının da geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda mevcut **Ferit Melen Havaalanı**'nda ilk olarak apron, uçak yanaşma alanı vb. modern altyapılar geliştirilmeli, yolcu ve yük taşımacılığına yönelik kapasite yükseltilmelidir. Ayrıca ulusal ve uluslararası havayolu firmaları ile görüşülerek Van iline özellikle doğrudan uçuş sayısının arttırılması ve genel seferlerin daha sık düzenlenmesi sağlanmalıdır.

Bunun yanında Ferit Melen Havaalanı'nın yolcu ve yük kapasitesinin arttırılmasına yönelik ilk olarak fizibilite çalışmaları yapılmalıdır. Fizibilite çalışmaları ile mevcut havaalanının alansal büyüklük açısından bu hedeflenen kapasiteyi karşılayamaması durumunda Van kent merkezine yakın bir konumda karayolu-demiryolu-havayolu ulaşım entegrasyonunun sağlanabileceği bir konumda rezerv alana sahip yeni bir havaalanının kurgulanması da düşünülebilir.

Van ilinde önerilen ticaret gelişim koridoru ve ticaret ile lojistik sektörlerine bağlı olarak gelişmesi beklenen sanayi sektörü için yukarıda değinilen karayolu, demiryolu ve havayolu yatırımlarının bir an önce tamamlanması önerilmektedir. Bunun yanı sıra özellikle Türkiye ve başta İran olmak üzere yakın ülkeler arasındaki ikili ilişkiler de Van ili için önem taşımaktadır. Bu kapsamda ilk olarak Türkiye ve İran arasında ikili ilişkilerin geliştirilmesi ve sınır ticaretinin önündeki karşılıklı tüm bürokratik

engellerin azaltılması önemli bir ihtiyaçtır. Bunun yanında yukarıda değinilen yeni STM'lere yönelik karayolu ve demiryolu yatırımlarının İran tarafında da devamının sağlanması için girişimlerde bulunulmalı ve bu güzergah ve hatların, Türkiye'deki kısımları ile aynı olması sağlanmalıdır. Bunun yanında mevcut Kapıköy Sınır Kapısı'nın transit geçişlere açılması, Gürbulak, Habur gümrük kapıları gibi STM'den daha üst düzeyde hizmet vermesinin sağlanması, Van ili ticaret sektörü için yapılması gerekenlerin başında gelmektedir. Ayrıca Vanlı firmaların özellikle İran'dan ithal ettiği hammadde ve yarı mamullere yönelik kota, vergi vb. uygulamalarda pozitif ayrımcılığa gidilmesinin sağlanması önerilmektedir.

Bunun yanında dış ticaret ve lojistik sektörlerine yönelik işgücünün yetiştirilmesi bakımından meslek liseleri ve meslek yüksekokulların açılması da söz konusu ihtiyaçlar arasında yer almaktadır. Mevcut durumda Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde dış ticaret, işletme gibi bölümler olsa da lojistik mühendisliği vb. bölümler bulunmamaktadır.

3.2.3.2. Turizm Sektörü

Sürekli yaşanan yer dışında, ticari amaçlı olmamak kaydıyla 24 saati aşan veya en az bir gecelemeden oluşan geçici seyahat ve konaklamaların ortaya çıkardığı ekonomik ve sosyal nitelikli tüketim olay ve ilişkilerin bütünü olarak tanımlanan turizm sektörünün tarım, sanayi ve diğer hizmet sektörleri ile de ilişkisi bulunmaktadır. Bacasız sanayi olarak da adlandırılan turizm sektörü, gerek milli gelir gerekse de istihdam açısından da ekonomiye önemli katkı sağlamaktadır.

Turizm sektörü, ticaret ve lojistik hizmetleri kadar olmasa da Van ilinde ekonomik ve sosyal gelişime katkıda bulunmaya aday bir sektör konumundadır. Mevcut durumda Van ilinde konaklama tesisleri ve kapasitesi başta olmak üzere turizm sektörüne yönelik faaliyetler yer alsa da henüz turizm sektöründen bahsetmek söz konusu değildir. Özelikle yabancı turist sayısı, ortalama kalış süresi vb. turizm göstergeleri incelendiğinde Van ilinin Türkiye ortalamasının oldukça altında bir performansa sahiptir. Örneğin 2013 yılında Van ilindeki yabancı ziyaretçi ortalama kalış süresi 1,65 gün ile Türkiye ortalamasının (4,23 gün) 1/3'ü kadardır.

Van ilinde turizm sektörünün rekabetçi düzeye gelememesi ve gelişmemiş olmasında özellikle bölgeye yönelik güvenlik sorunlarının devam ettiği algısının olması ve bu sorunun tam anlamıyla henüz çözülememiş olması ilk sırada yer almaktadır. Bunun yanında başta ulaşım, yeme-içme ve eğlence tesisleri, tur operatörleri olmak üzere fiziksel ve destekleyici altyapı ile hizmetlerin yetersiz olması, sektöre yönelik bilgi ve birikimin düşük düzeyde kalması diğer başlıca etkenler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu kapsamda Van ilinde turizm sektörüne yönelik özellikle kısa vadede ilk olarak fiziksel altyapı ve destekleyici hizmetlerin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede ilk olarak havayolu bağlantı ve seferlerinin artırılması, turistik alanlardaki karayolu, yürüyüş yolu, çevre düzeni ve vaziyet planı işaret

ve tabelası, kafeterya, restoran vb. yeme-içme ve eğlence alanlarının oluşturulması, yapılması gerekenlerin başında gelmektedir. Bunun yanında tur operatörleri, rehberlik gibi hizmetler mutlaka geliştirilmelidir. Ayrıca turizm sektörüne yönelik halkın ve işletmelerin bilgi ve birikim düzeyinin arttırılması ve farkındalık oluşturulması, kısa vadede yapılabilecek diğer eylemlerdir.

Orta ve uzun vadede ise çözüm süreci ile birlikte bölgeye yönelik imaj ve algı çalışmalarının yürütülmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda özellikle ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar ile işbirliğine gidilerek imaj, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri artırılmalıdır. Bunun yanında çözüm ve barış sürecini destekleyecek ve geliştirecek diğer eylemler uygulanmalıdır.

Öte yandan dünya genelinde deniz-kum-güneş olarak da adlandırılan geleneksel turizm yerine alternatif turizm sektörlerinin gelişmesi, bu konuda turistik varlıklara sahip olan Van ili için de potansiyel oluşturmaktadır. Akdamar Kilisesi gibi turistik varlıklara sahip olan Van ili özellikle alternatif turizm alanlarından kültür ve tarih turizmi, doğa turizmi, sağlık turizmi, spor turizmi ve alışveriş turizmine yönelik potansiyel taşımaktadır. Ayrıca Van ili, Van Gölü boyunca kıyı ve geleneksel turizme de ev sahipliği yapabilecek özelliklere sahiptir.

Bu kapsamda Van ilinde turizm sektörünü **A, B, C**, **D ve E** olmak üzere dört ana bölgeye ayırmak mümkündür. Bahsi geçen bu bölgelerin ilgili turizm alt sektörüne odaklanması ve yoğunlaşması, çekirdek yetenekler doğrultusunda potansiyelin değerlendirilmesi bakımından önem taşımaktadır. Bunun yanında turizmin diğer sektör ve imkanlar ile yüksek düzeyde ilişkisi olduğu düşünüldüğünde Van ilinde turizm sektörünün gelişmesinin, ticaret, sanayi gibi diğer sektörlere göre daha uzun vadede olabileceği öngörülmektedir. Ayrıca yapılan saha ve literatür çalışmalarına göre Van ili, mevcut durumda Türkiye'nin önemli turizm merkezleri olan İstanbul ve Antalya illeri gibi tek başına bir destinasyon olmaktan ziyade, Ağrı, Bitlis gibi çevre iller ile birlikte düşünülebilecek ve güzergahın bir parçası olabilecek özellikler taşımaktadır.

3.2.3.2.1. A Bölgesi

Başta Van ili kent merkezi olmak üzere Van Gölü'nün özellikle doğu ve güney kıyısı ile Gevaş ve Gürpınar ilçelerinin kuzey kesimini kapsamaktadır. Van ili geneli değerlendirildiğinde özellikle Urartu Medeniyeti'nden birçok kalıntı ve tarihi varlığın yoğunlaştığı A Bölgesi, aynı zamanda diğer medeniyetler döneminden de en çok kültürel ve tarihi varlığın ve kalıntıların yer aldığı bölge konumundadır. Bu kapsamda Van ili ve ilçeleri turizm sektörünün mekansal organizasyonuna yönelik A Bölgesi, Van ilinin Urartu Medeniyeti[11] odağında **kültür ve tarih turizmi** gelişim bölgesi olarak önerilmektedir.

[11] Türkiye Turizm Stratejisi 2023 Eylem Planı (KTB, 2006)'nda Van ve Bitlis illerini kapsayan bölge, Urartu Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmiştir.

Van ilinin merkez ilçelerinden Tuşba'nın başkenti olduğu Urartu Devleti, MÖ IX-VI yüzyıllar arasında tarih sahnesinde yer almıştır. Toprakları günümüzün Irak, İran, Azerbaycan, Gürcistan ve Ermenistan ülkelerine kadar uzanan ve Orta Demir Çağı'nın en güçlü devletleri arasında yer alan Urartular, birçok kültürel ve tarihi varlığı Van iline armağan etmiştir. Bunlar arasında öne çıkan ve Urartulardan kalan Van Kalesi, Çavuştepe Kalesi, Ayanis Kalesi ve Şamran Kanalı, A Bölgesi'ndeki tarihi varlıklara, çanak, çömlek, oymacılık ve Urartu Dili, A Bölgesi'ndeki kültürel varlıklara örnek olarak verilebilir.

Urartuların dışında Van ili, Vaspurakanlılar, İlhanlılar, Selçukluklular, Osmanlılar gibi tarih sahnesinde önemli yerlerde bulunan medeniyetlere de ev sahipliği yapmıştır. Bu medeniyetlerden kalan kilim ve halı dokumacılığı gibi kültürel varlıkların yanı sıra tarihi varlıklar da yine A Bölgesi'nde yoğunlaşmaktadır. Nitekim Van ilinin önde gelen arkeolojik ve tarihi varlıkları arasında yer alan Hoşap Kalesi, Akdamar Kilisesi, Çarpanak Kilisesi, Yedi Kilise vb. A Bölgesi'nde bulunmaktadır.

Bunun yanında kültür ve tarih turizminin bir alt kolu olarak da değerlendirilen **gastronomi turizmi** açısından da Van ili zengin varlıklara sahiptir. Bunlar içerisinde tescilli bir ürün olan ve 63 farklı ürünü kapsayan **Van Kahvaltısı**, Guinness rekorlar kitabına giren katılım rekoruyla dünya çapında reklam konusu ve Van ilinin bu alanda en öne çıkan tanıtım unsuru konumundadır. Ayrıca yöreye özgü bir ürün olarak **İnci Kefali**, gerek önemli bir iç deniz balığı olması gerekse de festival boyutunda bir etkinliğe konu olması açısından gastronomi turizmi içerisinde yer bulma potansiyeline sahiptir.

A Bölgesi'nde kültür ve tarih turizminin geliştirilmesi için yukarıda genel olarak turizm sektörü için değinilen eylemlerin yanı sıra özellikle restorasyon ve restitüsyon çalışmaları artırılmalıdır. Bunun yanında arkeolojik çalışmaları devam ettirilmeli ve artırılmalı, tarihsel süreç içerisinde gelişen Van Evi mimarisi korunmalı ve bu tür tesisler artırılarak yeme-içme vb. turistik tesisler olarak kullanılmalı, Van Kahvaltısı ve İnci Kefali gibi yöresel lezzetler bu tür alanlarda servis edilmeli ve tanıtılmalıdır.

3.2.3.2.2. B Bölgesi

B Bölgesi, halk arasında Van Denizi olarak da adlandırılan Van Gölü'nün kıyı şeridinden oluşmaktadır. Van Gölü'nün deniz özelliği bakımından **kıyı ve geleneksel turizmin** gelişebileceği bir bölge olarak öngörülen B Bölgesi, Gevaş, Edremit, merkez ilçeler, Muradiye ve Erciş ilçelerinin Van Gölü kıyısındaki alanlarını kapsamaktadır. Nitekim bu 5 ilçede yer alan 29 plaj alanı, sağlık açısından iyi ve yeterli kalitede yüzme suyu özelliği taşımaktadır (DAKA, 2011).

Van Gölü kıyısının kıyı turizmi ve geleneksel turizme açılmasıyla B Bölgesi, özellikle yaz aylarında denize kıyısı olmayan çevre iller ile Irak ve İran gibi çevre ülkelere hitap etme potansiyeli taşımaktadır. Bu kapsamda mevcut Çevre Düzeni Planı ve ilgili diğer planlarda bahsi geçen alanın kıyı turizmine açılması, B Bölgesi için öncelikli yapılması gerekenler arasındadır. Van Gölü kıyı şeridinde ilgili tesisleşmenin ekolojik dengeyi bozmayacak şekilde geliştirilmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda özellikle geleneksel turizmi destekleyecek Aquapark, deniz kamping gibi alanlar yapılabilir. Ayrıca B Bölgesi, Van Gölü ile **spor turizmine** de ev sahipliği yapma potansiyeline sahiptir.

Deniz-kum-güneş olarak adlandırılan geleneksel turizm için yukarıda değinilenlerin yanı sıra Van Gölü kıyı şeridi boyunca çevre düzeni çalışmalarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda başta bisiklet yolu ve yaya yolu olmak üzere gerekli çevre düzeni ve altyapılar yapılmalı ve tamamlanmalıdır. Ayrıca mevcut durumda kanalizasyon, sanayi artıkları vb. Van Gölü'nü kirletici etkenlerin ortadan kaldırılması, buna yönelik gerekli tedbirlerin alınması ve altyapıların tamamlanması, yalnızca turizm sektörünün gelişimi için değil çevre ve ekolojinin korunması ve Van ilinin sürdürülebilir kalkınması açısından da önem taşımaktadır.

3.2.3.2.3. C Bölgesi

Van ilinin kuzeyinde yer alan C Bölgesi, Erciş, Muradiye ve Çaldıran ilçelerinden oluşmaktadır. C Bölgesi, özellikle yer altı kaynakları kapsamında jeotermal alanlar bakımından zengin bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Jeotermal alanlar, kaplıca ve termal gibi alanlar sağlık turizminin bir alt sektörü olan termal turizminin başlıca gereksinimleridir. Bu kapsamda jeotermal alanlar bakımından zengin olan C Bölgesi, Van ilinin **sağlık turizmi** gelişim koridoru olarak öngörülmektedir.

Van ilinde kullanımı söz konusu olabilecek 7 adet jeotermal alan bulunmaktadır. Erciş, Çaldıran, Özalp, Saray ve Başkale ilçeleri, bu jeotermal alanlara sahip ilçeler konumundadır. Ancak bu jeotermal alanlardan özellikle ikisi, termal tesislere ev sahipliği yapabilecek niteliktedir. Zilan (Erciş ilçesi) ve Ayrancı (Çaldıran) sahaları, doğal çıkış sıcaklıkları vb. özellikleri ile jeotermal turizme hizmet edebilecek potansiyel taşımaktadır (MTA, 2010).

Bu bağlamda Erciş-Muradiye-Çaldıran aksı, jeotermal dolayısıyla sağlık turizmi gelişim bölgesi olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda C Bölgesi'nde özellikle termal otel, kaplıca, içmece, kür merkezi, SPA gibi jeotermal turizm tesislerinin geliştirilmesi önem taşımaktadır. Ayrıca yukarıda genel olarak turizm sektörü için değinilen eylemlerin, C Bölgesi için de yapılması gerekmektedir. Bunun yanında Van Gölü'nün sodalı suyu, bu alandaki sağlık turizmi tesislerinde de kullanılabilir. Sağlık turizminin gelişmesiyle C Bölgesi'nin başta çevre iller olmak üzere Ortadoğu ve Yakındoğu ülkelerine hitap etmesi beklenmektedir.

3.2.3.2.4. D Bölgesi

Van ilinin güney kısmında yer alan D Bölgesi, Gevaş ve Gürpınar ilçelerinin güney ve güneybatısı ile Bahçesaray, Çatak ve Başkale ilçelerinin tamamını kapsamaktadır. Van ilinin en dağlık ve yerleşimlerin en az olduğu bölgesi olarak da karşımıza D Bölgesi, bu açıdan ekolojik ve doğal zenginliklerin çok fazla sayıda olduğu bir bölgedir. Dağ, yayla, vadi, çağlayan gibi doğal güzelliklerin yanı sıra birçok habitata ve endemik türlere ev sahipliği yapan D Bölgesi, bu açıdan **doğa turizmi** gelişim koridoru olarak öngörülmektedir. Ayrıca bölge, **spor turizmi** faaliyetlerinin de yoğunlaşabileceği bir özellik taşımaktadır. Akarsular, dağlar vb. özellikleri ile D Bölgesi, özellikle rafting, kayak, trekking gibi sporlar ile de turizm sektörünü geliştirme potansiyeline sahiptir.

D Bölgesi'nin doğa turizmi ekseninde geliştirilmesi için Norduz, Yalınca (Gürpınar ilçesi), Tirişin, Kirapet, Sündüz (Çatak ve Bahçesaray ilçeleri) ve Köprüağzı, Gelincik (Başkale ilçesi) gibi yaylalarda yayla turizmine yönelik butik otellerin yapılması ve ulaşım bağlantılarının geliştirilmesi, bu alanlarda ekolojik yaşam çiftliği vb. tesislerinin oluşturularak eko-turizm yapılması önerilmektedir. Ayrıca bahsi geçen alanlarda kamping alanları oluşturularak çadır ve karavan turizmi de geliştirilmelidir.

Bunun yanında Müküs Çayı (Bahçesaray ilçesi), Çatak Çayı (Çatak ilçesi), Norduz Deresi (Gürpınar ilçesi) vb. akarsular rafting sporu, Abalı Kayak Merkezi kayak sporu, Artos Dağı (Gevaş ilçesi), Arnos Dağı (Bahçesaray ilçesi), İspiriz Dağı (Başkale) vb. dağlar ise trekking sporu için oldukça uygundur. Bu kapsamda bahsi geçen dağlara yönelik trekking koridorları oluşturulmalı ve bu alanlarda kamp alanları belirlenmelidir. Ayrıca B Bölgesi kısmında da değinildiği gibi Van Gölü de su sporlarının geliştirilmesi ile spor turizmine hizmet etmelidir.

Yukarıda değinilen dağ, yayla, akarsu vb. dışında da Van ilinde doğa turizmi bakımından turistik varlıklar bulunmaktadır. Özellikle D Bölgesi içerisinde yer alan Kanispi Çağlayanı ve C Bölgesi içerisinde kalan Muradiye Şelalesi, doğa turizmine hizmet edebilecek özellikler taşımaktadır. Ayrıca D Bölgesi sınırları içerisinde kalan Başkale ilçesindeki travertenler ve Vanadokya olarak adlandırılan peri bacaları bölgesi, geliştirilmesi gereken doğa turizmi koridorları arasında yer almaktadır.

3.2.3.2.5. E Bölgesi

Kısaca alışveriş yapmaya yönelik yapılan seyahat ve konaklama faaliyetleri olarak adlandırılan alışveriş turizmi, dünya genelinde çeşitli turizm pazarlarındaki perakende ticarete katkılar yapan ve genellikle ulaşım sorunu olmayan komşu ülkeler arasında gerçekleşen önemli bir turizm sektörü haline gelmiştir. İran'a komşu olan Van ili, aynı zamanda Gürcistan, Azerbaycan (Nahçıvan), Irak gibi ülkeler ile de ilişkiye geçebilecek özellikler taşımaktadır. Alışveriş turizminin başta komşu ülkeler olmak üzere çevre ülkeler ile yapıldığı göz önüne alındığında Van ilinin alışveriş turizmi potansiyeli öne çıkmaktadır. Bu kapsamda mevcut durumda Van ilinin ticaret merkezi olan merkez ilçeler ile geliştirilmesi öngörülen Ticaret Aksı üzerinde yer alan Özalp ve Saray ilçelerinden oluşan E Bölgesi'nin, Van ilinin **alışveriş turizm** koridoru olarak gelişmesi öngörülmektedir.

Alışveriş turizminin gelişmesi için öncelikle dış ticaret, lojistik ve turizm sektörünün geneline yönelik belirtilen ihtiyaçların giderilmesi gerekmektedir. Bunun yanında alışveriş turizmi, diğer turizm türlerine göre imalat sanayiinin gelişimine daha çok ihtiyaç duyan turizm türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda Van ilinde başta tekstil ve hazır giyim sektörü (Tekstilkent) olmak üzere sanayi sektörünün gelişimi, alışveriş turizmi potansiyelini artırırken, alışveriş turizminin gelişimi imalat sektörünün gelişimine bağlıdır. Ayrıca E Bölgesi'nde alışveriş turizminin gelişmesi için başta kent merkezi olmak üzere alışveriş merkezleri ve mağazaların açılması ve hediyelik eşya sektörünün geliştirilmesi gerekmektedir.

Harita B-10: Van İli ve İlçeleri Turizm Sektörü Bölgelemesi

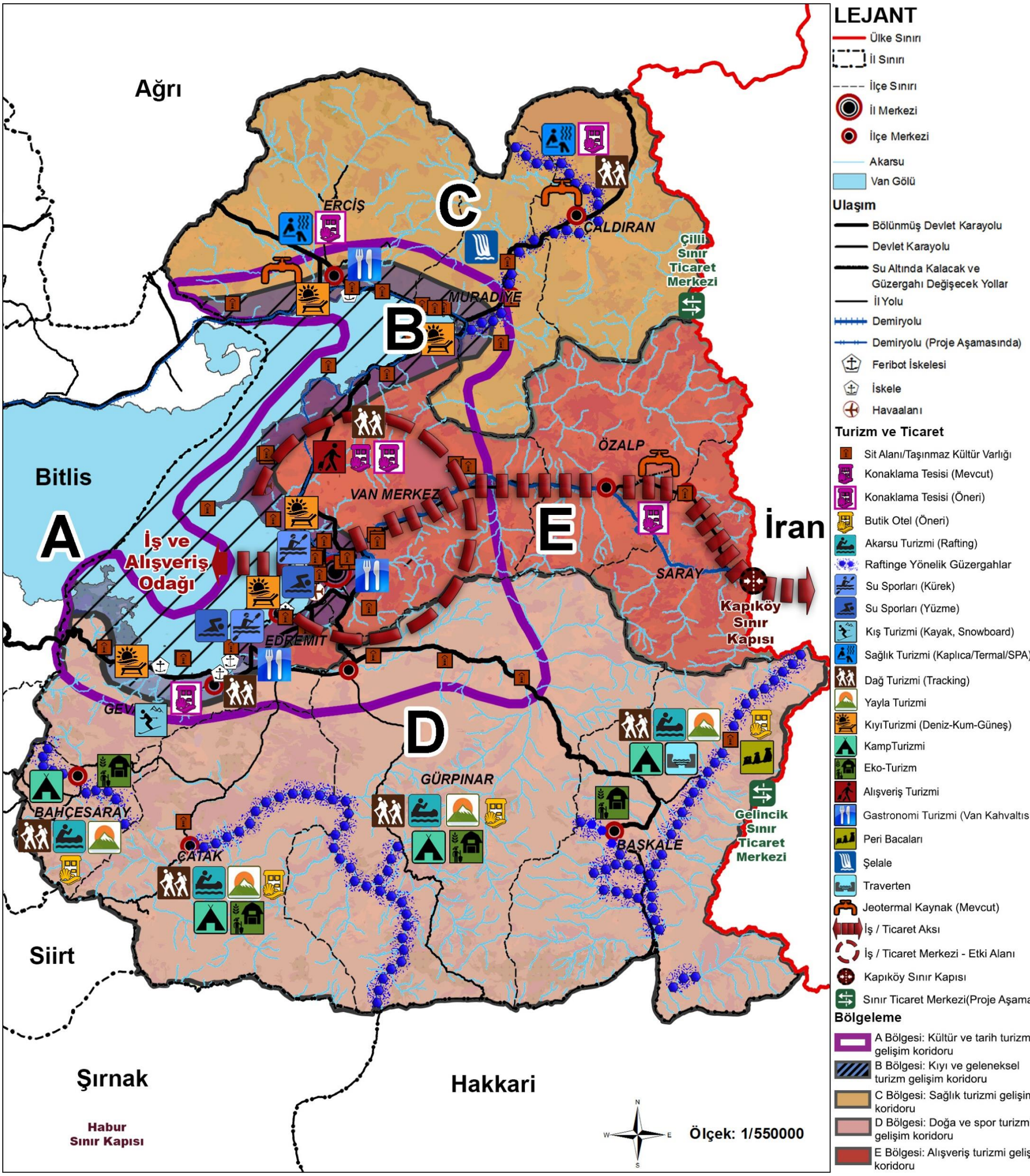

* Mevcut veya öneri olarak gösterilen simgeler, mevcut veya öneri olarak birebir alanı yansıtmazken, yalnızca bulunduğu veya bulunması gerektiği ilçe sınırını göstermektedir. Örneğin Çatak ilçesinde önerilen butik otel, Çatak ilçe merkezinin güneydoğusunda yapılması gerektiğini değil, Çatak ilçe sınırları içerisinde butik otelin yapılması gerektiğini yansıtmaktadır.

Kaynak: Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi süresince yapılan birincil ve ikincil kaynaklara dayandırılarak proje ekibi tarafından hazırlanmıştır.

3.2.4. Van İli ve İlçeleri Merkezler Kademelemesi

Van ili ve ilçelerinin merkezler kademelemesi kapsamında ve sektörel gelişim organizasyonları göz önüne alındığında çeşitli bölgeler ve aksların öne çıktığı görülmektedir. Ön plana çıkan bu bölgeler ve akslar içerisindeki mevcut ve gelecekte beklenen mekansal ve ekonomik gelişme eğilimlerinin etkileri, Van ili geneli ve ilçe sınırlarına göre değerlendirildiğinde Van ili merkezler kademelemesini ve bölgelemesini temelde 5 bölge kapsamında incelemek mümkündür. Bu bağlamda hemen hemen her bölgede yoğunlaşma ve odaklanma yer alırken, bazı bölgelerin iki veya daha fazla sektör ve fonksiyon ile gelişmesi önerilmektedir.

- Merkez İlçeler-Edremit (Birinci Derece Merkez-Kent Merkezi)
- Erciş-Muradiye-Çaldıran (İkinci Derece Merkez-Sanayi-Tarım-Turizm Odaklı Merkez)
- Gürpınar-Başkale (Üçüncü Derece Merkez-Tarım-Sanayi Odaklı Merkez)
- Özalp-Saray (Dördüncü Derece Merkez-Ticaret Odaklı Merkez)
- Gevaş-Çatak-Bahçesaray (Beşinci Derece Merkez-Tarım ve Turizm Odaklı Merkez)

3.2.4.1. Merkez İlçeler ve Edremit (Birinci Derece Merkez-Kent Merkezi)

Van ili ve ilçelerinin merkezler kademelemesinin ana odağında merkez ilçeler ve Edremit ilçelerinden oluşan Birinci Derece Merkez yer almaktadır. Bu merkez, diğer tüm merkezlerin gelişimiyle doğrudan ilişkilidir. Bunun yanında Birinci Derece Merkez, Van ilinin yerleşim kademesinde kent merkezi konumundadır. Özellikle hizmetler sektörü (ticaret, turizm, lojistik, finans vb.) ve sanayi sektörü göz önüne alındığında Birinci Derece Merkez, mevcut durumda lider olduğu gibi gelecek açısından da hizmetler sektörü ve sanayi sektörünün en yoğun gelişim bölgesi olarak öngörülmektedir.

Birinci Derece Merkez'in Van ilinin merkezi ve kent merkezi olduğu dikkate alındığın bu bölgenin fiziksel altyapı özelliklerinin diğer bütün bölgelerden daha iyi ve eksiksiz olması gerekmektedir. Özellikle hizmet sektörü ve sanayi sektörünün de gelişim merkezi olarak öngörülen bu bölgede, sektörel ihtiyaçların yanı sıra nitelikli ve kalifiye işgücünün çekilmesi ve bölgede kalmasına yönelik fiziksel altyapının eksiksiz ve gelişmiş olması büyük bir önem taşımaktadır.

Mevcut durumda Van ili genelinde olduğu gibi Birinci Derece Merkez olarak öngörülen merkez ilçeler ve Edremit ilçesinin mekansal ve kentsel tasarım açısından kötü durumda olması ve fiziksel altyapısının (donatı alanları, konut alanları, ofis alanları, konaklama alanları, yeme-içme ve eğlence alanları, ulaşım sistemleri, teknik altyapı fonksiyonları, güvenlik vb.) yetersiz olması, sektörel üretimi zorlaştırırken, kente gelen kalifiye ve nitelikli işgücünün bölgeden kısa sürede ayrılmasını beraberinde getirmektedir. Nitekim yapılan literatür ve saha çalışmalarına göre elektrik kesintisi, ulaşım altyapısının yetersiz kalması vb. faktörler, siparişlerin geç teslim edilmesi, makinelerin bozulması vb.

sorunları beraberinde getirirken, Van ilinde gerek özel sektör gerekse kamu sektöründe çalışanların büyük bir çoğunluğunun yeni mezun veya yeni atanmış personelden oluştuğu görülmektedir. İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Kocaeli gibi nitelikli işgücünün bulunduğu illerden gelen personelin 1-2 yıl bölgede çalışıp diğer illere tayin istemekte veya çalışmaya gittiği belirtilmektedir.

Bu kapsamda kentsel yaşam kalitesinin artırılmasında önemli bir etken olan teknik altyapı sistemlerinin (çevreye duyarlı-kapasitesi ve teknolojisi yüksek atık su, içme suyu ve katı atık altyapısı, kesintisiz-yüksek kapasiteli enerji altyapısı, hızlı-kesintisiz-güvenli bilgi ve iletişim altyapısı) modern teknolojilerin kullanıldığı tam donanımlı bir hale getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda altyapı sistemlerine yönelik bütüncül bir çalışma yapılarak eksik ve sorunlu alanlarda hızlı bir şekilde çalışmaların tamamlanması sağlanmalıdır. Ayrıca ulaşım ve lojistik bölümlerinde değinilen yatırımların bir an önce hayata geçirilmesi gerekmektedir.

Bunun yanında iş dünyası ve işgücünün en önemli ihtiyaçlarından biri olan konut ve ofis alanlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda özellikle modern mimari ve gelişmiş altyapı özelikleri ile nitelikli ofis ve konut alanlarının artırılması ihtiyacı söz konusudur. Ayrıca özellikle kent merkezinde sosyal imkanların artırılmasına yönelik nitelikli yeme-içme ve eğlence tesisleri (restoran, kafe, alışveriş merkezleri vb.), konaklama tesisleri (4-5 yıldızlı oteller, butik oteller), nitelikli konut ve ofis alanlarının geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle Van Gölü Kıyısı'nda yapılabilecek rekreasyon alanları içerisinde park, spor alanları, sosyo-kültürel ve dinleme tesisleri geliştirilerek kent merkezinin niteliği artırılmalıdır.

Fiziksel altyapının geliştirilmesine yönelik yapılacak bu altyapı yatırımlarının önemli bir finansal kaynağa ihtiyaç duyacağı düşünüldüğünde özellikle donatı ve teknik altyapı yatırımlarının kamu (merkezi ve yerel yönetim) tarafından sağlanması gerekmektedir. Sosyal imkanların arttırılmasına yönelik ihtiyaç duyulacak diğer yatırımlarda ise kamunun desteği sağlanarak özel sektör odaklı bir gelişim modeli altında yatırımcıların bölgede yer alması teşvik edilmelidir. Bu çerçevede teşvik ve sübvansiyonların doğru alanlarda yoğunlaşması önem taşımaktadır. Bunun yanında bölgenin ihtiyaç duyduğu gerek fiziksel altyapı gerekse de ekonomik yatırımların, kamu özel sektör işbirliği (PPP) gibi farklı modeller ile yapılması, finansman sağlanmasını kolaylaştırabilecek eylemler arasında yer almaktadır.

Diğer yandan Van ili ve ilçelerinde sürdürülebilir ekonomik kalkınma hedefine ulaşabilmek amacıyla kamu destekli geliştirilecek öncü-örnek projelerde elde edilebilecek bir başarının, doğru pazarlama stratejileri altında tanıtımının sağlanması, özel sektör yatırımlarının kendiliğinden bölgeye gelmesi açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda kamu-özel sektör iş birliği oluşturularak ekonomik kazancın sürdürülebilir bir yapıya kavuşması sağlanmalıdır. Böylece Van ilinde sektörel gelişim sağlandığı gibi işgücü ve sosyal açıdan da gelişme imkanına sahip olunabilecektir. Ayrıca Van ili ekonomisinin gelişimine bağlı olarak kent merkezinde üst düzey hizmetler ve sanayi kuruluşları ve firmalar yer seçme eğilimine girerken, nitelikli işgücünün çekim ve koruma alanı olabilecektir.

3.2.4.2. Erciş-Muradiye-Çaldıran (İkinci Derece Merkez-Sanayi-Tarım-Turizm Odaklı Merkez)

Erciş, Muradiye, Çaldıran ilçelerinden oluşan İkinci Derece Merkez, kent merkezi ile ilişkili olarak sektörel çeşitliliğin yaşandığı bir bölgedir. Mevcut durumda tarım ve sanayi sektörlerinin ön planda olduğu İkinci Derece Merkez, özellikle gelecek açısından Van ili ekonomisinin sürdürülebilir gelişimi açısından stratejik bir konuma sahiptir.

İkinci Derece Merkez, özellikle Van ili sanayiinin gelişimi açısından önem taşımaktadır. Van ilinin Sanayi Sektörü Gelişim Üçgeni (SSGÜ) içerisinde yer alan Erciş ilçesi merkezli sanayi sektörünün gelişimi, Van ili GSYH'sine önemli katkı sağlama potansiyeline sahiptir. Ayrıca Erciş ilçesi merkezli hayvansal üretim odaklı ve Muradiye ilçesi merkezli ve başta elma sektörünü destekleyecek bitkisel üretim odaklı tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgeleri (TDİOSB) ile gıda sanayiinin gelişimi, gerek bölgesel gerekse de il düzeyinde tarım ve gıda sanayiinin entegrasyonu açısından önem taşımaktadır. Bunun yanında Erciş ve Çaldıran ilçelerinde jeotermal alanların etkin kullanımıyla sağlık turizmi, İkinci Derece Merkez'in gelişimini destekleyebilecek potansiyele sahiptir.

Bu özellikler içerisinde İkinci Derece Merkez, sanayi-tarım-turizm sektörlerinin gelişim alanı olarak öngörülmektedir. Özellikle sanayi sektörünün gelişimi ve buna bağlı gelişebilecek lojistik, dış ticaret, finans vb. hizmet sektörleri ile İkinci Derece Merkez, alternatif kent merkezi olma özelliği taşımaktadır. Bu kapsamda İkinci Derece Merkez'de de Birinci Derecede Merkez'de olduğu gibi başta teknik altyapı ve ulaşım altyapısının geliştirilmesi, konut ve ofis alanlarının nicelik ve niteliğinin arttırılması, sosyal imkan ve donatı alanlarının geliştirilmesi gerekmektedir.

3.2.4.3. Gürpınar-Başkale (Üçüncü Derece Merkez-Tarım ve Sanayi Odaklı Merkez)

Gürpınar ve Başkale ilçelerinden oluşan Üçüncü Derece Merkez, mevcut durumda Birinci ve İkinci Derece Merkez bölgelerine göre sektörel çeşitliliğin daha dar olduğu bir bölge konumundadır. Tarım sektörü odaklı bir yapısı bulunan Üçüncü Derece Merkez, az sayıda sanayi kuruluşuna da ev sahipliği yapmaktadır.

Mevcut durum ve sektörel gelişim mekansal organizasyonu çerçevesinde Üçüncü Derece Merkez'in mevcut durumda olduğu gibi tarım sektörü öncelikli olmak üzere tarım-sanayi odaklı gelişimi öngörülmektedir. Van ilinin küçükbaş hayvancılık merkezi olarak öngörülen Üçüncü Derece Merkez, bu sektörü destekleyecek hayvansal üretim odaklı tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi (TDİOSB) ve diğer sanayi kuruluşları ile sanayi sektörü gelişiminin de kısmen olabileceği, ancak bu gelişimin Birinci ve İkinci Derece Merkez bölgelere göre daha mikro ölçekli olabileceği bir bölge olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun yanında Üçüncü Derece Merkez'in turizm sektörünün gelişimi veya merkezinden ziyade diğer bölgelere destek verebilecek bir bölge özelliği taşıdığı görülmektedir.

Bu kapsamda Üçüncü Derece Merkez'in en önemli altyapı ihtiyacı da teknik altyapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda bölgedeki başta teknik altyapı olmak üzere ulaşım ve diğer altyapı yatırımlarının tam donanımlı olması sağlanmalıdır. Bunun yanında daha çok kırsal karakterin devam etmesi öngörülen bölgede, başta sanayi sektörünün yer alması planlanan alanlar olmak üzere donatı ve sosyal alanların çeşitlendirilerek yer alması da önem taşımaktadır.

3.2.4.4. Özalp-Saray (Dördüncü Derece Merkez-Ticaret Odaklı Merkez)

Özalp ve Saray ilçelerinden oluşan Dördüncü Derece Merkez, mevcut durumda yalnızca tarım sektörüne odaklı bir yapıdadır. Ancak Özalp ve Saray ilçelerinin coğrafi konumu göz önüne alındığında başta dış ticaret olmak üzere Dördüncü Derece Merkez'in gelecek açısından ticaret sektörü açısından stratejik bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Dördüncü Derece Merkez, Van kent merkezi ile birlikte Van ilinin en önemli ticaret sektörü gelişim alanı olarak öngörülmektedir. Bu bağlamda Ana Ticaret Aksı olarak nitelendirilen ve Ticaret Odaklı Merkez olarak öngörülen Dördüncü Derece Merkez, ticaret sektörüne destek verebilecek lojistik sektörünün gelişim alanı olarak da önerilmektedir.

Dördüncü Derece Merkez için başta ulaşım ve lojistik altyapısı ve hizmetlerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda Kapıköy Sınır Kapısı ve Van kent merkezi arasında mevcut demiryolu ve karayolu altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi önceliklidir. Bunun yanında Lojistik Kent ve ticaret merkezleri yatırımlarının yapılabileceği Dördüncü Derece Merkez, aynı zamanda tarım sektörünü destekleyebilecek bir özelliğe sahiptir.

3.2.4.5. Gevaş-Bahçesaray-Çatak (Beşinci Derece Merkez-Tarım ve Turizm Odaklı Merkez)

Gevaş, Bahçesaray ve Çatak ilçelerinden oluşan Beşinci Derece Merkez de mevcut durumda yalnızca tarım sektörüne odaklı bir yapıdadır. Bunun yanında bölge ilçelerinin alansal varlıkları doğrultusunda Beşinci Derece Merkez'in Van ilinin önemli turizm gelişim alanlarından biri olduğu görülmektedir. Gelecek açısından Beşinci Derece Merkez, Van ilinin en kırsal ve tarım odaklı yapıya sahip bölgesi olarak öngörülmektedir. Bu çerçevede ceviz, baklagil ve arıcılığa dayalı ürünlerin öngörüldüğü bölge, aynı zamanda eşsiz florası, yaylaları ve doğası ile birlikte eko-turizm ve spor turizmi için en yüksek potansiyel taşıyan bölgelerden biridir. Bunun yanında Gevaş ilçesi ile kültür ve tarih turizmine de destek verebilecektir.

Bu kapsamda tarımsal ürünlerini SSGÜ'de işleyebilecek Beşinci Derece Merkez, kırsal alan ve kırsal özelliklerin geliştirilmesi gereken bir bölgedir. Bu bağlamda tarım köyleri, butik oteller, kamp alanları gibi ihtiyaçların olduğu Beşinci Derece Merkez'in ulaşım altyapısının geliştirilmesi de büyük bir önem taşımaktadır. Ayrıca bölgenin doğa ve florasının korunması gerekmektedir.

Harita B-11: Van İli ve İlçeleri Merkezler Kademelemesi

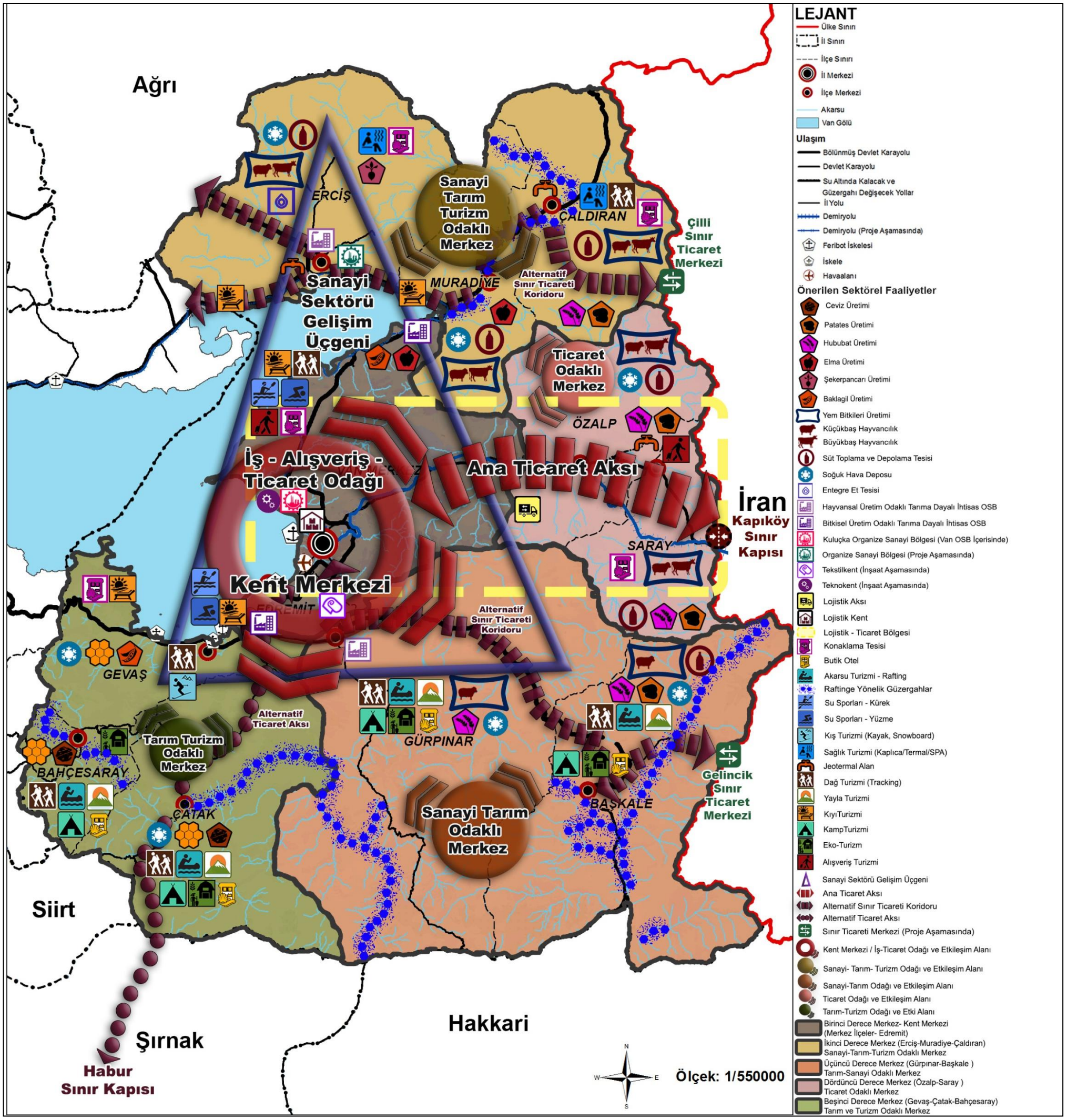

* Haritada yalnızca öneriler ve inşaat-proje aşamasında olan yatırımlar bulunmakta, mevcut durumdaki faaliyetlere yönelik gösterim bulunmamaktadır.

**Öneri olarak gösterilen simgelerden yalnızca sanayi tesisleri ve ticaret alanları birebir konumu yansıtırken, tarım ve turizme yönelik simgeler bulunacağı ilçeyi göstermektedir. Örneğin Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi simgesi birebir konumu yansıtırken (VANOSB içerisinde), patates üretimi, soğuk hava deposu, dağ turizmi, kamp turizmi ve diğer tarım ve turizm sektörüne yönelik simgeler, ilçe sınırları içerisinde bulunması gerektiğini göstermektedir.

Kaynak: Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi süresince yapılan birincil ve ikincil kaynaklara dayandırılarak proje ekibi tarafından hazırlanmıştır.

4. VAN İLİ VE İLÇELERİ 2023 YILI VİZYONU VE ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI

Mevcut durumda Van ili, Türkiye'nin yüzölçümü açısından 6., nüfus açısından 19. büyük şehri olmasına rağmen sosyo-ekonomik göstergelerde alt sıralara gerilemektedir. Oysaki Van ilinin doğal kaynaklar, fiziksel kaynaklar ve beşeri kaynaklar doğrultusunda birçok avantajı bulunmaktadır. Bu kapsamda Van ili ve ilçelerindeki çekirdek yeteneklerin etkin kullanımı ve ekonomi-mekan entegrasyonunun sağlanarak potansiyelin harekete geçirilmesiyle Van ili, Türkiye'nin 2023 Vizyonu'na katkı sağlayabilecek ve bu vizyonda önemli paya sahip olabilecek özellikler taşımaktadır.

4.1. Van İli ve İlçeleri 2023 Yılı Vizyonu

Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Projesi süresince gerçekleştirilen literatür taraması, anket, derinlemesine mülakat, çalıştay ve odak grup toplantısı gibi birincil ve ikincil kaynaklar ile yapılan Alansal Varlık Araştırması, Uluslararası Rekabetçilik Analizi, Paydaş Analizi, İhtiyaç Talep ve Paydaş Beklentileri Analizi, SWOT Analizi, Mekansal Gelişim Analizi gibi bir dizi analiz ve çalışma sonucunda Van ilinin gelecek vizyonu, ekonomik gelişimin yanı sıra çevresel, beşeri, kentsel, sosyal vb. bütün alanlar ile birlikte göz önüne alınarak belirlenmiştir.

VAN İLİ 2023 YILI VİZYONU:
REKABETÇİ EKONOMİSİ,
YÜKSEK YAŞAM KALİTESİ,
GELİŞMİŞ BEŞERİ SERMAYESİ İLE
DOĞU'NUN BAŞKENTİ,
ORTADOĞU VE YAKINDOĞU'NUN ÇEKİM MERKEZİ

4.2. Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı

Van ili için belirlenen bu vizyona erişmek için stratejik amaçlar, stratejik hedefler, stratejiler, uygulama projeleri ve eylemler hiyerarşisi doğrultusunda 3 adet stratejik amaç, 16 adet stratejik hedef belirlenmiş, bu amaç ve hedeflere ulaşmak için 67 adet strateji seçilmiştir. Stratejilerin altında ise 321 adet eylem ve proje tanımlanmış, eylem ve projelerin performans göstergeleri, ilgili paydaşları ve zaman çizelgesi oluşturulmuştur. İlgili stratejik amaçlar, stratejik hedefler, stratejiler, uygulama projeleri ve eylemler, uygulama birimi, performans göstergesi ve zaman çizelgesi, aşağıdaki eylem planı matrisinde sunulmuştur. Son olarak Van ilinin 2023 yılı Vizyonu'na erişimi için gerekli görülen Van İli 2023 Hedefleri'ne yer verilmiştir.

VİZYON	REKABETÇİ EKONOMİSİ, YÜKSEK YAŞAM KALİTESİ, GELİŞMİŞ BEŞERİ SERMAYESİ İLE DOĞU'NUN BAŞKENTİ, ORTADOĞU VE YAKINDOĞU'NUN ÇEKİM MERKEZİ		
STRATEJİK AMAÇLAR	A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	C-Beşeri sermaye, bireysel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi
STRATEJİK HEDEFLER	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.Kentsel planlama hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çok merkezli gelişimin sağlanması	1.Eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi
	2. İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi	2.Çalışma alanlarının geliştirilmesi	2.Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi
	3. Dış ticaretin geliştirilmesi	3.Yaşama ve sosyal alanların geliştirilmesi	3.Sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi
	4. Doğal kaynak ve zenginliklerin ekonomik üretimde kullanılması	4.Teknik altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	4. İşbirliği ve koordinasyonun artırılması
	5. Turizm sektörünün geliştirilmesi	5.Ulaşım olanakları ve erişilebilirliğin artırılması	
	6. Yatırım ve yatırım ortamının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	6. Doğal afet ile mücadelenin ve çevresel sürdürülebilirliğin artırılması	

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.1. Tarımsal üretimde planlama ve bilinç düzeyinin artırılması	1.1.1.Van İli Tarım Master Planı'nın hazırlanması ve güncellenmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TAGEM *TRGM *BÜGEM *HAYGEM *VANZO *VATBO *VANTSO *Üretici Birlikleri *YYÜ ve *DAKA	*Master Plan sayısı	2015, 2019, 2023
			1.1.2. Van ili tarım ve gıda sanayii veri tabanının (Tarım ve Gıda Bilgi Sistemi) hazırlanması ve güncellenmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *BÜGEM *HAYGEM *GKGM *VANZO *VATBO *Üretici Birlikleri *TARSİM *İl Sanayi Md. *BSTB *VANTSO ve *VANOSB	*Veri tabanı sayısı *Kullanıcı sayısı *Güncelleme sayısı	2015-Sürekli
			1.1.3. Yem Rasyonu ve Karma Yem Uygulamaları Raporu'nun hazırlanması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TAGEM *HAYGEM *BÜGEM *VANZO *VATBO *Üretici Birlikleri *YYÜ ve *DAKA	*Rapor sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.1. Tarımsal üretimde planlama ve bilinç düzeyinin artırılması	1.1.4.Yem rasyonu ve karma yem uygulamalarının üreticilere tanıtılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *HAYGEM *BÜGEM *VANZO *VATBO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Eğitim sayısı *Pilot uygulama alanı *Katılımcı sayısı *Broşür sayısı *Kitapçık sayısı	2015-Sürekli
			1.1.5. Tohum, ekim, hasat, besleme, bakım, mera kullanımı, kaçak tohum-hayvan vb. genel tarımsal üretim konularında bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *BÜGEM *HAYGEM *VANZO *VATBO *Üretici Birlikleri *YYÜ *VANTSO *DAKA	*Eğitim sayısı *Katılımcı sayısı *Pilot uygulama alanı	2015-Sürekli
			1.1.6. Eğitim ve pilot uygulamaları dışında Tarım TV, broşür, kitapçık vb. araçların kullanılarak bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *BÜGEM *HAYGEM *VANZO *VATBO *Üretici Birlikleri *VANTSO *YYÜ *DAKA	*TV yayın sayısı *Broşür sayısı *Kitapçık sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.1. Tarımsal üretimde planlama ve bilinç düzeyinin arttırılması	1.1.7. Kaçak ve kayıt dışı faaliyetlere yönelik denetimlerin artırılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *GKGM *Van Valiliği *VANZO *Üretici Birlikleri	*Denetim sayısı *Yakalanan kaçak işlem sayısı	2015-Sürekli
			1.1.8. Van İli Tarım Komitesi'nin kurulması ve fizibilite analizlerinin yapılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *VANZO *VATBO *VANTSO *Üretici Birlikleri *YYÜ *İlgili STK'lar *DAKA	*Komite sayısı *Görevli personel sayısı *Fizibilite rapor sayısı	2015-Sürekli
		1.2. Türkiye ortalamasına yakın veya yüksek verim alınan tarım ürünlerinin yaygınlaştırılması	1.2.1. Elma yetiştiriciliğinin geliştirilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *BÜGEM *VANZO *VATBO *VANTSO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Ağaç sayısı *Üretim alanı *Üretim miktarı	2015-2019
			1.2.2. Ceviz yetiştiriciliğinin geliştirilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *BÜGEM *VANZO *VATBO *VANTSO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Ağaç sayısı *Üretim alanı *Üretim miktarı	2015-2019

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.2. Türkiye ortalamasına yakın veya yüksek verim alınan tarım ürünlerinin yaygınlaştırılması	1.2.3. Patates yetiştiriciliğinin geliştirilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *BÜGEM *VANZO *VATBO *VANTSO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Üretim alanı *Üretim miktarı	2015-2017
			1.2.4. Baklagil yetiştiriciliğinin geliştirilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *BÜGEM *VANZO *VATBO *VANTSO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Üretim alanı *Üretim miktarı	2015-2017
			1.2.5. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *HAYGEM *VANZO *VATBO *VANTSO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Hayvan sayısı *Üretim miktarı	2015-2017

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.2. Türkiye ortalamasına yakın veya yüksek verim alınan tarım ürünlerinin yaygınlaştırılması	1.2.6. Arıcılığın geliştirilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *HAYGEM *VANZO *VATBO *VANTSO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Kovan sayısı *Üretim miktarı	2015-2017
			1.2.7. Mevcut bitkisel ve hayvansal gen kaynaklarının korunması ve gen bankasının oluşturulması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TAGEM *HAYGEM *BÜGEM *VANZO *VATBO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Gen sayısı *Tohum ve fidan sayısı *Araştırma sayısı *Gen bankası sayısı	2015-Sürekli
		1.3.Türkiye ortalamasının altında verim alınan tarım ürünlerinin lokal ölçekte yerel talebe yönelik üretilmesi	1.3.1. Buğday, arpa vb. geleneksel ve verimsiz ürünlerin lokal ölçekte üretilmesinin sağlanması	*İl ve İlçe Tarım Md. *BÜGEM *TAGEM *TRGM *VANZO *VATBO *VANTSO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Ekilen alan miktarı *Üretim miktarı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.3.Türkiye ortalamasının altında verim alınan tarım ürünlerinin lokal ölçekte yerel talebe yönelik üretilmesi	1.3.2. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin lokal ölçekte geliştirilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *HAYGEM *VANZO *VATBO *VANTSO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Hayvan sayısı *Üretim miktarı	2015-2019
			1.3.3. Yem bitkileri tarımının Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alınan ürünü olmayan bölgelere kaydırılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *BÜGEM *TAGEM *TRGM *VANZO *VATBO *VANTSO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Üretim alanı *Üretim miktarı	2015-Sürekli
		1.4. Potansiyel tarım ürünlerinin yetiştirilmesi ve ürün çeşitlendirilmesi	1.4.1. Bölgenin toprak, su, iklim vb. özelliklerine uygun ve yüksek verim alınabilecek bitkilerin araştırılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TAGEM *VANZO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Araştırma sayısı *Rapor sayısı	2015-Sürekli
			1.4.2. Likit yumurta, soya vb. alternatif tür ve ürünlerin deneme ve pilot yetiştiriciliğinin yapılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TAGEM *BÜGEM *VANZO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Pilot uygulama sayısı *Katılımcı sayısı *Yeni ürün üretim miktarı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.4. Potansiyel tarım ürünlerinin yetiştirilmesi ve ürün çeşitlendirilmesi	1.4.3. Silajlık mısır başta olmak üzere yem bitkilerinin yaygınlaştırılmasının sağlanması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TAGEM *BÜGEM *VANZO *DAKA	*Ekilen alan miktarı *Üretim miktarı	2015-2016
			1.4.4. Irk ıslah ve suni tohumlama uygulamalarının yaygınlaştırılması, nitelikli döl kaynaklarının belirlenmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TAGEM *HAYGEM *VANZO *YYÜ *Üretici Birlikleri *DAKA	*Araştırma sayısı *Uygulama sayısı	2015-2017
		1.5.Nöbetleşe ekim uygulamalarının artırılması	1.5.1.Van İli Bitki Nöbet Ekimi Raporu'nun hazırlanması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TAGEM *BÜGEM *VANZO *YYÜ *Üretici Birlikleri *DAKA	*Araştırma sayısı *Rapor sayısı	2015-2016
			1.5.2.Nöbetleşe ekimi yapılan bitkilerin üreticilere tanıtılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *BÜGEM *VANZO *YYÜ *Üretici Birlikleri	*Seminer sayısı *Eğitim sayısı *Katılımcı sayısı	2016-Sürekli
		1.6. Tarımsal üretimde altyapı ve temel ihtiyaçların giderilmesi	1.6.1. Yeni kanallar açılarak sulanan alanlar ve sulama altyapısının geliştirilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *DSİ *VANZO *DAKA	*Kanal sayısı *Sulanan alan miktarı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.6. Tarımsal üretimde altyapı ve temel ihtiyaçların giderilmesi	1.6.2. Suni mera alanlarının tahsis edilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *İl Çev. ve Şehir. Md. *VANZO *DAKA	*Suni mera alanı miktarı	2015-2017
			1.6.3. Mera alanlarındaki çit, yol, gölgelik vb. altyapı eksikliklerinin giderilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *VANZO *DAKA	*Çit sayısı *Gölgelik sayısı *Yol uzunluğu vb.	2015-2017
			1.6.4. Mevcut hayvan barınaklarının havalandırma, temizlik vb. altyapı koşullarının iyileştirilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *HAYGEM *VANZO *Üretici Birlikleri *DAKA	*İyileştirme yapılan barınak sayısı	2015-2018
			1.6.5. Bölge şartlarına uygun modern barınak tipinin belirlenmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TAGEM *HAYGEM *VANZO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Rapor sayısı *Tasarım sayısı	2015-2016
			1.6.6. Belirlenen tip barınakların oluşturulması ve yaygınlaştırılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *HAYGEM *VANZO *Üretici Birlikleri *DAKA	*Barınak sayısı	2016-2020

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.6. Tarımsal üretimde altyapı ve temel ihtiyaçların giderilmesi	1.6.7. Hayvan kesimhanelerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *TRGM *HAYGEM *VANZO *VATBO *Üretici Birlikleri *DAKA	*İyileştirme yapılan kesimhane sayısı *Yeni kesimhane sayısı	2015-2018
			1.6.8. Yeni kovan sayısının artırılmasının sağlanması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *HAYGEM *VANZO *Üretici Birlikleri *DAKA	*Yeni kovan sayısı	2015-Sürekli
		1.7. Tarımsal üretimde AR-GE kapasitesi ve markalaşmanın artırılması	1.7.1. Entegre Ürün Yetiştiriciliği, Kapama Bahçe Sistemleri vb. teknik ve teknolojilerin yaygınlaştırılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TAGEM *TRGM *BÜGEM *VANZO *YYÜ *Üretici Birlikleri *DAKA	*Üretim alanı *Üretim miktarı	2015-Sürekli
			1.7.2. Hidroponik (Topraksız) tarım gibi teknolojik uygulamaların yaygınlaştırılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TAGEM *TRGM *BÜGEM *VANZO *YYÜ *Üretici Birlikleri *DAKA	*Üretim alanı *Üretim miktarı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.7. Tarımsal üretimde AR-GE kapasitesi ve markalaşmanın artırılması	1.7.3. Tarımsal üretimde basınçlı-damla sulama gibi teknolojilerin yaygınlaştırılması	*İl İlçe Tarım Md. *TRGM *DSİ *VANZO *Üretici Birlikleri *DAKA	*Sistem sayısı	2015-Sürekli
			1.7.4. Tarımsal üretimde makine ve ekipman kullanımının artırılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *TAGEM *VANZO *Üretici Birlikleri *DAKA	*Makine ve ekipman sayısı	2015-Sürekli
			1.7.5.Van Arıcılık Araştırma İstasyonu kurulması	*TAGEM *Van Valiliği *İl Tarım Md. *VANZO *DAKA	*Kurum sayısı *Yönetmelik sayısı *Personel sayısı	2015-2017
			1.7.6.Van Bitkisel Üretim Araştırma Enstitüsü kurulması	*TAGEM *Van Valiliği *İl Tarım Md. *VANZO *DAKA	*Kurum sayısı *Yönetmelik sayısı *Personel sayısı	2015-2017
			1.7.7.Van Hayvansal Üretim Araştırma Enstitüsü kurulması	*TAGEM *Van Valiliği *İl Tarım Md. *VANZO *DAKA	*Kurum sayısı *Yönetmelik sayısı *Personel sayısı	2015-2017

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.7. Tarımsal üretimde AR-GE kapasitesi ve markalaşmanın artırılması	1.7.8.Coğrafi işaret, sertifikasyon, patent, markalaşma vb. çalışmaların ve uygulamaların artırılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *YYÜ *VANZO *VATBO *VANTSO *Üretici Birlikleri *DAKA	*Sertifika sayısı *Patent sayısı *Marka tescil sayısı *Endüstriyel tasarım sayısı	2015-Sürekli
			1.7.9.Ulusal ve uluslararası fuarlara katılım sağlanması	*VANZO *VANTSO *VATBO *İl ve İlçe Tarım Md. *Üretici Birlikleri *DAKA	*Katılımcı sayısı *Stant sayısı	2015-Sürekli
		1.8. Tarımsal üretime yönelik destekleyici hizmetler ve işbirliğinin geliştirilmesi	1.8.1.Ambalajlama, paketleme vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*İl Sanayi Md. *İl ve İlçe Tarım Md. *VANTSO *VANOSB *VANZO *TRGM *BÜGEM *HAYGEM *DAKA	*Firma sayısı *Tesis sayısı	2015-Sürekli
			1.8.2.Tarımsal ürün işleme tesislerinin geliştirilmesi	*İl Sanayi Md. *İl ve İlçe Tarım Md. *VANTSO *VANOSB *VANZO *TRGM *BÜGEM *HAYGEM *DAKA	*Firma sayısı *Tesis sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.8. Tarımsal üretime yönelik destekleyici hizmetler ve işbirliğinin geliştirilmesi	1.8.3.Süt toplama merkezleri ve soğuk zincirin geliştirilmesi	*İl Sanayi Md. *İl ve İlçe Tarım Md. *Üretici Birlikleri *VANTSO *VANZO *TRGM *HAYGEM *DAKA	*Süt toplama merkezi sayısı *Ürün toplama merkezi sayısı *Soğuk hava deposu sayısı	2015-Sürekli
			1.8.4.Veterinerlik hizmetlerinin geliştirilmesi ve erişiminin artırılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *HAYGEM *GKGM *VANZO *Üretici Birlikleri *YYÜ *DAKA	*Veteriner sayısı *Muayene sayısı	2015-Sürekli
			1.8.5.Üretici birliklerinin nicelik ve niteliğinin artırılması	*TRGM *Üretici Birlikleri *İl ve İlçe Tarım Md.	*Üretici birliği sayısı *Üye sayısı *Araştırma sayısı	2015-2017
			1.8.6.Çobanlık mesleğinin özendirilmesi, yaşam ve eğitim koşullarının iyileştirilmesi	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *Üretici Birlikleri *YYÜ *HAYGEM *DAKA	*Çoban sayısı *Eğitim sayısı *Diploma sayısı	2015-Sürekli
			1.8.7.Tarımda sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaştırılması	*Üretici Birlikleri *VANTSO *VANZO *VANOSB *VATBO *İl ve İlçe Tarım Md.	*Sözleşme sayısı *Sözleşmeli üretim miktarı	2015-2018

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	1. Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	1.8. Tarımsal üretime yönelik destekleyici hizmetler ve işbirliğinin geliştirilmesi	1.8.8.Özellikle köylerde ortak ahır, toplu sağım ve bakım gibi ortak alanların geliştirilmesi	*İlçe Tarım Md. *TRGM *Üretici Birlikleri *VANZO *DAKA	*Ortak alan sayısı	2015-2020
	2. İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi	2.1. Sektörel kümelenme çalışmalarının yapılması	2.1.1.Potansiyel arz eden sektörlerin kümelenme analizlerinin yapılması	*Van Valiliği *İl Sanayi Md. *YYÜ *VANTSO *DAKA	*Rapor sayısı	2015-2016
			2.1.2.İlgili sektörlerin kümelenme geliştirme çalışmalarının yapılması	*Van Valiliği *İl Sanayi Md. *BSTB *YYÜ *VANTSO *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *DAKA	*Rapor sayısı *Küme sayısı	2016-2023
			2.1.3.Kümelenme ve rekabetçilik ile ilgili bilinçlendirme çalışmalarının yapılması	*Van Valiliği *İl Sanayi Md. *YYÜ *VANTSO *VANOSB *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *DAKA	*Seminer sayısı *Toplantı sayısı *Katılımcı sayısı *Broşür sayısı *Kitapçık sayısı *Saha ziyareti sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	2. İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi	2.1. Sektörel kümelenme çalışmalarının yapılması	2.1.4.Eğitim, insan kaynakları, dış ticaret vb. tamamlayıcı ve destekleyici hizmetlerin geliştirilmesi	*Van Valiliği *VANTSO *YYÜ *VANSOB *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *DAKA	*Firma sayısı	2015-Sürekli
			2.1.5.Van İli Sanayi Komitesi'nin kurulması ve fizibilite analizlerinin yapılması	*İl Sanayi Md. *VANTSO *VANOSB *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *YYÜ *DAKA	*Komite sayısı *Görevli personel sayısı *Fizibilite raporu sayısı	2015-Sürekli
		2.2. Sektörel işgücü ihtiyacının karşılanması	2.2.1.Van İli İşgücü Envanteri ve Eylem Planı'nın hazırlanması	*İl Sanayi Md. *İl Tarım Md. *İŞKUR *YYÜ *İl Milli Eğitim Md. *VANTSO *VANOSB *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *DAKA	*Rapor sayısı *Güncelleme sayısı	2015, 2019, 2023
			2.2.2. Sanayi kuruluşlarına yakın yerlerde meslek ve teknik liselerin artırılması	*İl Milli Eğitim Md. *YYÜ	*Okul sayısı *Öğrenci sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	2. İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi	2.2. Sektörel işgücü ihtiyacının karşılanması	2.2.3.Mesleki bölüm ve yükseköğretim programlarının oluşturulması	*İl Milli Eğitim Md. *YYÜ *MEB *YÖK *Firmalar *VANTSO *VANOSB *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar	*Program sayısı *Öğrenci sayısı	2015-2018
			2.2.4.Staj vb. programların planlanarak uygulanması	*İl Milli Eğitim Md. *YYÜ *Firmalar *VANTSO *VANOSB *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar	*Program sayısı *Stajyer sayısı	2015-Sürekli
			2.2.5.Kurum içi ve dışı meslek edindirme eğitimlerinin verilmesi	*İl Milli Eğitim Md. *Firmalar *İŞKUR *YYÜ *VANTSO *VANOSB *VAN İŞGEM *VESOB *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar	*Eğitim sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	2. İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi	2.2. Sektörel işgücü ihtiyacının karşılanması	2.2.6.Koçluk, mentorluk, danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi	*İl Sanayi Md. *YYÜ *BSTB *KOSGEB *VAN İŞGEM *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *VANTSO *VANOSB *DAKA	*Firma sayısı	2015-2018
		2.3. AR-GE ve inovasyon kapasitesinin artırılması	2.3.1.Van İli AR-GE ve Yenilik Eylem Planı'nın hazırlanması	*İl Sanayi Md. *YYÜ *VANTSO *VANOSB *VAN İŞGEM *DAKA	*Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
			2.3.2.YYÜ Teknokente'te Teknoloji Transfer Ofisi'nin kurulması	*YYÜ *TÜBİTAK	*TTO sayısı	2015-2017
			2.3.3.Van İŞGEM gibi kuluçka merkezlerin artırılması ve yaygınlaştırılması	*İl Sanayi Md. *VAN İŞGEM *VANTSO *YYÜ *VANOSB *KOSGEB *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *DAKA	*Kuluçka merkezi sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	2. İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi	2.3. AR-GE ve inovasyon kapasitesinin artırılması	2.3.4.Mikro AR-GE merkezlerinin kurulması ve yaygınlaştırılması	*İl Sanayi Md. *VANTSO *YYÜ *VANOSB *Firmalar *KOSGEB *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *DAKA	*AR-GE merkezi sayısı	2015-Sürekli
			2.3.5.AR-GE, inovasyon ve teknolojiye yönelik bilinçlendirme kampanyaları yapılması	*İl Sanayi Md. *VANTSO *YYÜ *VANOSB *VAN İŞGEM *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *DAKA	*Eğitim sayısı *Toplantı sayısı *Seminer sayısı *Katılımcı sayısı *Afiş sayısı *Broşür sayısı	2015-Sürekli
			2.3.6.Sertifikasyon, markalaşma vb. çalışmaların artırılması ve tanıtılması	*İl Sanayi Md. *YYÜ *VANTSO *VANOSB *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *KOSGEB *VAN İŞGEM *DAKA	*Sertifika sayısı *Patent tescil sayısı *Endüstriyel tasarım tescil sayısı *Faydalı model tescil sayısı *Marka tescil sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	2. İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi	2.4. Mevcut sektörlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	2.4.1.Gıda sanayiinin geliştirilmesi ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin oluşturulması (Merkez ilçeler, Gevaş, Muradiye)	*Van Valiliği *TRGM *İl ve İlçe Tarım Md. *İl Çev. ve Şeh. Md. *İl Sanayi Md. *VANZO *VATBO *VANTSO *DAKA	*Tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi sayısı *Firma sayısı *Üretim miktarı *Çalışan sayısı	2015-2018
			2.4.2.Hayvancılık sektörünün geliştirilmesi ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin oluşturulması (Erciş, Gürpınar)	*Van Valiliği *TRGM *İl ve İlçe Tarım Md. *İl Çev. ve Şeh. Md. *İl Sanayi Md. *VANZO *VATBO *VANTSO *DAKA	*Tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi sayısı *Firma sayısı *Üretim miktarı *Çalışan sayısı	2015-2018
			2.4.3.İnşaat malzemeleri ve madencilik sektörünün geliştirilmesi ve Erciş OSB içerisinde ihtisas sanayi bölgesi oluşturulması (Erciş)	*Van Valiliği *İl Sanayi Md. *İl Çev. ve Şeh. Md. *VANTSO *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *VANOSB *DAKA	*İhtisas organize sanayi bölgesi sayısı *Firma sayısı *Üretim miktarı *Çalışan sayısı	2015-2018
			2.4.4.Mobilya sektörünün geliştirilmesi ve sanayi sitesi kurulması (Merkez İlçeler)	*Van Valiliği *İl Sanayi Md. *İl Çev. ve Şeh. Md. *VANTSO *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *VANOSB *DAKA	*Sanayi sitesi sayısı *Firma sayısı *Üretim miktarı *Çalışan sayısı	2015-2018

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	2. İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi	2.5. Yüksek ve Orta-Yüksek teknolojili sektörlerin geliştirilmesi	2.5.1.Kimya sanayii sektörünün geliştirilmesi ve VANOSB yerleşkesi içerisinde kuluçka organize sanayi bölgesi oluşturulması (Merkez ilçeler)	*Van Valiliği *İl Sanayi Md. *İl Çev. ve Şeh. Md. *VANTSO *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *VANOSB *DAKA	*Kuluçka organize sanayi bölgesi sayısı *Firma sayısı *Üretim miktarı *Çalışan sayısı	2015-2023
			2.5.2.Medikal sanayii sektörünün geliştirilmesi ve VANOSB yerleşkesi içerisinde kuluçka organize sanayi bölgesi oluşturulması (Merkez ilçeler)	*Van Valiliği *İl Sanayi Md. *İl Çev. ve Şeh. Md. *VANTSO *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *VANOSB *DAKA	*Kuluçka organize sanayi bölgesi sayısı *Firma sayısı *Üretim miktarı *Çalışan sayısı	2015-2023
			2.5.3.Enerji sanayii sektörünün geliştirilmesi ve VANOSB yerleşkesi içerisinde kuluçka organize sanayi bölgesi oluşturulması (Merkez ilçeler)	*Van Valiliği *İl Sanayi Md. *İl Çev. ve Şeh. Md. *VANTSO *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *VANOSB *DAKA	*Kuluçka organize sanayi bölgesi sayısı *Firma sayısı *Üretim miktarı *Çalışan sayısı	2015-2023
			2.5.4.Bilişim sektörünün geliştirilmesi ve YYÜ Teknopark'ta bilişim bölgesi oluşturulması	*Van Valiliği *VANTSO *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *YYÜ *DAKA	*Teknopark sayısı *Firma sayısı *Çalışan sayısı	2015-2023

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	2. İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi	2.6. Sanayi bölgeleri altyapı ihtiyaçlarının giderilmesi	2.6.1.VANOSB vaziyet planı, firma listesi vb. bilgilendirme levhalarının yapılması	*VANOSB *Van BŞB *İl Sanayi Md.	*Vaziyet planı sayısı *Firma listesi panel sayısı *Levha sayısı	2015
			2.6.2.VANOSB karayolu ulaşım altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*VANOSB *Van BŞB *İl Sanayi Md.	*Asfaltlanan yol miktarı *Yeni yapılan yol miktarı	2015-2016
			2.6.3.VANOSB doğalgaz altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*VANOSB *VANGAZ *İl Sanayi Md.	*İletim ve dağıtım hattı uzunluğu *Abone sayısı	2015-2017
			2.6.4.VANOSB elektrik altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*VANOSB *TEİAŞ *VEDAŞ *İl Sanayi Md.	*Arıza sayısı *Kesinti sayısı *Güç miktarı *İletim ve dağıtım hattı uzunluğu	2015-2016
			2.6.5.VANOSB bilgi ve iletişim altyapısının iyileştirilmesi	*VANOSB *Operatör firmalar *Van BŞB *İl Sanayi Md	*Baz istasyonu sayısı *Fiber optik ağ uzunluğu *Veri merkezi sayısı	2015-2020
			2.6.6.Ortak kullanılan jeneratörün VANOSB şebekesinde kurulması	*VANOSB *Firmalar *İl Sanayi Md. *DAKA	*Jeneratör sayısı	2015-2016
			2.6.7.Ortak kullanılan güneş enerjisi panellerinin yapılması	*VANOSB *Firmalar *İl Sanayi Md. *DAKA	*Güneş paneli sayısı *Jeneratör sayısı	2015-2019

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	2. İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi	2.6. Sanayi bölgeleri altyapı ihtiyaçlarının giderilmesi	2.6.8.Yeni yatırımlar için arazilerin belirlenmesi ve tahsis edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve Şeh. Md. *VANOSB	*Arazi miktarı *Tahsis yapılan firma sayısı	2015-Sürekli
			2.6.9.Belirlenen ihtisas sanayi bölgelerinin elektrik, doğalgaz, ulaşım vb. altyapı ihtiyaçlarının tamamlanması	*Van Valiliği *İl Sanayi Md.	*Yol uzunluğu vb. altyapı göstergeleri	2016-2023
	3. Dış ticaretin geliştirilmesi	3.1. Lojistik altyapının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	3.1.1.Van İli Lojistik Master Planı'nın hazırlanması	*Van Valiliği *UDHB *YYÜ *VANTSO *DAKA	*Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
			3.1.2.Demiryolu bağlantı ve hizmetlerinin geliştirilmesi (bk. B.5.3.)	*Van Valiliği *TCDD *UDHB	*Demiryolu uzunluğu *İstasyon sayısı *Sefer sayısı *Yolcu sayısı *Yük sayısı	2015-2023
			3.1.3.Karayolu bağlantı ve hizmetlerinin geliştirilmesi (bk. B.5.2.)	*Van Valiliği *KGM *UDHB *Van BŞB	*Karayolu uzunluğu *Sefer sayısı *Yolcu sayısı *Yük sayısı	2015-2020
			3.1.4.Havayolu bağlantı ve hizmetlerinin geliştirilmesi (bk. B.5.5.)	*Van Valiliği *DHMİ *UDHB *Havayolu şirketleri	*Terminal sayısı *Sefer sayısı *Yolcu sayısı *Yük sayısı	2015-2020
		3.2.Gümrük ve dış ticaret hizmetleri ve altyapısının geliştirilmesi	3.2.1.Kapıköy sınır kapısının transit ulaşımlara açılmasının sağlanması	*Van Valiliği *GTB *VANTSO *VANOSB *DAKA	*Görüşme sayısı *Yolcu sayısı *Yük sayısı	2015-2018

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	3. Dış ticaretin geliştirilmesi	3.2.Gümrük ve dış ticaret hizmetleri ve altyapısının geliştirilmesi	3.2.2.Başkale-Gelincik Sınır Ticaret Merkezi'nin kurulması	*Van Valiliği *GTB *VANTSO *VANOSB *DAKA	*Görüşme sayısı *Sınır ticaret merkezi sayısı *Firma sayısı *Mağaza sayısı	2015-2018
			3.2.3.Çaldıran-Çilli Sınır Ticaret Merkezi'nin kurulması	*Van Valiliği *GTB *VANTSO *VANOSB *DAKA	*Görüşme sayısı *Sınır ticaret merkezi sayısı *Firma sayısı *Mağaza sayısı	2015-2021
			3.2.4.Van Serbest Bölgesi'nin kurulması	*Van Valiliği *EB *GTB *VANTSO *VANOSB *DAKA	*Görüşme sayısı *Serbest bölge sayısı *Firma sayısı	2015-2018
			3.2.5.Bölge sanayiinin ithal ettiği ürünlerde kota ve vergi uygulamalarının esnetilmesinin sağlanması	*Van Valiliği *GTB *VANTSO *VANOSB *DAKA	*Toplantı sayısı *Rapor sayısı *Vergi oranı *Kota miktarı	2015-Sürekli
			3.2.6.İskenderun, Hopa gibi limanlarda Vanlı firmalara pozitif ayrımcılık yapılmasının sağlanması	*Van Valiliği *GTB *UDHB *VANTSO *VANOSB *DAKA	*Toplantı sayısı *Rapor sayısı *Elleçleme vb. hizmetlerde iskonto oranı	2015-Sürekli
			3.2.7.YYÜ dış ticaret ve lojistik akademik birimlerin kurulması	*YYÜ *YÖK	*Bölüm sayısı *Öğrenci sayısı	2015-2019

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	3. Dış ticaretin geliştirilmesi	3.3.Dış ticaret konusunda bilgilendirme çalışmalarının yapılması	3.3.1.Dış Pazar ve Dış Ticaret Hibe ve Destek Ofisi'nin kurulması	*VANTSO *Ekonomi Bakanlığı *DAKA	*Ofis sayısı *Çalışan sayısı	2015-2016
			3.3.2.Dış pazar araştırmaları ve bilgilerinin aylık bültenler şeklinde sektörler ile paylaşılması	*VANTSO *Ekonomi Bakanlığı *DAKA	*Aylık bülten sayısı *Web sayfası sayısı	2016-Sürekli
			3.3.3.Firmaların yabancı dilde web sitelerinin hazırlanması ve yabancı dil eğitimi verilmesi	*Firmalar *VANTSO *VAN İŞGEM *DAKA	*Web sitesi sayısı *Eğitim sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli
	4. Doğal kaynak ve zenginliklerin ekonomik üretimde kullanılması	4.1.Yer altı kaynaklarının etkin kullanılması	4.1.1.Van İli Yer Altı ve Maden Kaynakları Envanteri ve Rezervi'nin hazırlanması ve güncellenmesi	*Van Valiliği *MTA *YYÜ *VANTSO *DAKA	*Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
			4.1.2.Pomza ve perlit işleme tesislerinin yapılması	*Van Valiliği *İl Sanayi Md. *Firmalar *VANTSO *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *DAKA	*Firma sayısı *Tesis sayısı	2015-2018
			4.1.3.Madencilik faaliyetlerinde ilgili düzenleyici çerçeve kapsamında yaşanan sorunların merkezi yönetime raporlanması	*Van Valiliği *VANTSO *VANOSB *YYÜ *Firmalar *Meslek Kuruluşları *Diğer STK'lar *DAKA	*Rapor sayısı *Toplantı sayısı	2015-2016

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	4. Doğal kaynak ve zenginliklerin ekonomik üretimde kullanılması	4.2.Yenilenebilir enerji kaynaklarının ekonomik üretimde değerlendirilmesi	4.2.1.Bireysel enerji ihtiyacına yönelik güneş panellerinin kurulması	*Van Valiliği *ETKB *İl Sanayi Md. *BSTB *VANTSO *DAKA	*Güneş paneli sayısı *Güneş enerjisi üretim ve kullanım miktarı	2015-Sürekli
			4.2.2.Seracılık ve diğer tarımsal üretim için güneş panellerinin kullanılması	*Van Valiliği *ETKB *İl Sanayi Md. *BSTB *VANTSO *DAKA	*Güneş paneli sayısı *Güneş enerjisi üretim ve kullanım miktarı	2015-Sürekli
			4.2.3.Jeotermal alanlarda ilgili altyapı ve çevre düzeni işlemlerinin tamamlanması	*Van BŞB *ETKB *İl Çev. ve Şeh. Md. *ÇŞB *İl Turizm Md. *İl Sağlık Md.	*Çevre düzeni çalışması sayısı *Tesis sayısı	2015-2018
			4.2.4.Jeotermal enerjinin tarımsal üretimde kullanılması	*ETKB *İl ve İlçe Tarım Md. *GTHB *İl Sanayi Md. *BSTB *VANTSO *DAKA	*Tesis sayısı *Jeotermal enerji kullanılan tarım alanı	2015-2018
			4.2.5.Biyokütle enerji santrallerinin kurulması	*Van Valiliği *ETKB *İl Sanayi Md. *BSTB *VANTSO *DAKA	*Tesis sayısı *Elektrik üretim miktarı	2015-2023

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	4. Doğal kaynak ve zenginliklerin ekonomik üretimde kullanılması	4.3.Arazi ve ekolojik kaynakların etkin kullanılması	4.3.1.Arazi toplulaştırma çalışmalarının uygulanması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *İl Çev. ve Şeh. Md. *Tapu Kadastro Md. *VANZO	*Arazi mülkiyet haritası sayısı *Rapor sayısı *İstimlak edilen arazi miktarı *Toplulaştırılan arazi miktarı	2015-Sürekli
			4.3.2.Nadas alanlarının daraltılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *Üretici Birlikleri *VANZO *VATBO	*Nadas alan miktarı	2015-2017
			4.3.3.Tarıma uygun alanların bitkisel üretime açılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TRGM *İl Çev. ve Şeh. Md. *VANZO	*Yeni tarım arazisi miktarı	2015-2017
			4.3.4.Mera ıslah ve amenajman uygulamalarının artırılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *BÜGEM *OSİB *YYÜ *VANZO	*Islah edilen mera alanı *Uygulama sayısı	2015-Sürekli
			4.3.5.Örtü altı ve organik tarım üretiminin yaygınlaştırılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *TAGEM *TRGM *BÜGEM *VANZO *VATBO *YYÜ *DAKA	*Örtü altı tarım alanı *Organik tarım alanı *Üretici sayısı *Üretim miktarı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	4. Doğal kaynak ve zenginliklerin ekonomik üretimde kullanılması	4.3.Arazi ve ekolojik kaynakların etkin kullanılması	4.3.6.Vasfını yitirmiş mera arazilerinin başta seracılık olmak üzere tarımsal üretime açılması	*İl ve İlçe Tarım Md. *İl Çev. ve Şeh. Md. *TAGEM *TRGM *BÜGEM *OSİB *YYÜ *DAKA	*Tarım alanı miktarı	2015-Sürekli
			4.3.7.Flora ve fauna alanlarının haritalandırılması ve envanterinin çıkarılması	*İl Çev. ve Şeh. Md. *OSİB *ÇŞB *YYÜ *DAKA	*Araştırma sayısı *Rapor sayısı *Harita sayısı	2015, 2019, 2023
			4.3.8.İnci Kefali, Kırmızı Benekli Alabalık gibi ekolojik kaynakların korunarak ekonomide kullanılması	*İl Çev. ve Şeh. Md. *OSİB *ÇŞB *YYÜ *DAKA	*Araştırma sayısı *Balık sayısı *İhracat miktarı	2015-Sürekli
	5. Turizm sektörünün geliştirilmesi	5.1.Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin artırılması	5.1.1.Van ili turizm portalinin oluşturulması ve ilgili dillere çevrilmesi	*Van Valiliği *İl Turizm Md. *VANTSO *YYÜ *DAKA	*Portal sayısı *Web sitesi	2015
			5.1.2.Ulusal ve uluslararası turizm fuarlarına katılım sağlanması	*VANTSO *Ekonomi Bakanlığı *Firmalar	*Katılımcı sayısı *Stant sayısı	2015-Sürekli
			5.1.3.Tanıtım videosu ve fotoğraflarının kent genelinde yayınlanması	*İl Turizm Md. *Van BŞB *VANTSO *DAKA	*Video sayısı *Fotoğraf sayısı *Video sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	5. Turizm sektörünün geliştirilmesi	5.1.Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin artırılması	5.1.4.Van Sokağı yapılarak turistik ürün ve tanıtım yapılan bölgenin oluşturulması	*İl Turizm Md. *VANTSO *Van BŞB *DAKA	*Sokak sayısı *Stant sayısı *Ürün sayısı	2015-2019
			5.1.5.Turizm sektörüne yönelik halkın bilinçlendirilmesi	*İl Turizm Md. *YYÜ *VANTSO *Van BŞB *DAKA	*Seminer sayısı *Eğitim sayısı *Gezi sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli
		5.2.Turizme yönelik altyapı ve temel ihtiyaçların giderilmesi	5.2.1.Akdamar Kilisesi vb. turistik alanlardaki çevre düzeni ve temel altyapı gereksinimlerinin tamamlanması	*Van Valiliği *Van BŞB *İl Turizm Md.	*Yürüyüş yolu sayısı *Levha ve tabela sayısı *Tesis sayısı vb.	2015-2019
			5.2.2.Turistik alanlara yönelik ulaşım altyapısı ve hizmetlerin geliştirilmesi	*Van BŞB *KGM *Şof. ve Oto. Odası *Firmalar	*Yol miktarı *Yolcu sayısı *Sefer sayısı	2015-Sürekli
			5.2.3.Yeme-içme ve eğlence alanlarının artırılması ve geliştirilmesi	*İl Turizm Md. *VANTSO *TURYİD *DAKA	*Tesis sayısı	2015-Sürekli
			5.2.4.Tur operatörleri, rehberlik vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*İl Turizm Md. *VANTSO *TÜRSAB *TUREB *DAKA	*Operatör sayısı *Rehber sayısı *Acente sayısı	2015-Sürekli
			5.2.5.Başta yabancı dil olmak üzere insan kaynaklarının niteliğinin artırılması	*İl Milli Eğitim Md. *YYÜ *VAN İŞGEM *İŞKUR	*Eğitim sayısı *Kurs sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	5. Turizm sektörünün geliştirilmesi	5.3.Turizm sektörü planlaması ve yönetiminin iyileştirilmesi	5.3.1.Van İli Turizm Master Planı'nın hazırlanması	*İl Turizm Md. *YYÜ *VANTSO *DAKA	*Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
			5.3.2.Van İli Turizm Komitesi'nin kurulması	*İl Turizm Md. *YYÜ *VANTSO *DAKA	*Komite sayısı *Görevli personel sayısı	2015
			5.3.3.Van turizm danışma bürolarının kurulması	*Van Valiliği *İl Turizm Md. *YYÜ *VANTSO	*Büro sayısı *Görevli personel sayısı	2015-2017
		5.4.Kültür ve tarih turizminin geliştirilmesi	5.4.1.Restorasyon, restitüsyon vb. çalışmaların artırılması	*İl Turizm Md. *YYÜ *KTB *VANTSO *DAKA	*Restorasyon, restitüsyon edilen yapı sayısı	2015-Sürekli
			5.4.2.Arkeolojik kazı çalışmalarına önem verilmesi ve geliştirilmesi	*İl Turizm Md. *YYÜ *VANTSO *KTB	*Arkeolojik kazı çalışma sayısı *Buluntu sayısı	2015-Sürekli
			5.4.3.Van Evi mimarisinin korunması ve geliştirilmesi ve yeme-içme vb. alanlar şeklinde kullanılması	*İl Turizm Md. *İl Çev. ve Şeh. Md. *Mimarlar Odası *VANTSO *KTB *DAKA	*Van Evi sayısı *İşletme sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	5. Turizm sektörünün geliştirilmesi	5.4.Kültür ve tarih turizminin geliştirilmesi	5.4.4.Geleneksel el sanatlarının korunarak turizmde kullanılması	*İl Turizm Md. *İl Milli Eğitim Md. *YYÜ *KTB	*Eğitim sayısı *Atölye sayısı *Katılımcı sayısı *Ürün sayısı	2015-Sürekli
			5.4.5.Etnografya Müzesi'nin kurulması	*İl Turizm Md. *KTB	*Müze sayısı *Eser sayısı	2015-2018
			5.4.6. Van Kahvaltısı, İnci Kefali gibi yöresel lezzetlerin konaklama, yeme-içme gibi tesislerde kullanılması	*İl Turizm Md. *İşletmeler *YYÜ *KTB	*Van kahvaltısı menü sayısı *İnci Kefali menü sayısı	2015-Sürekli
		5.5.Doğa ve kıyı turizminin geliştirilmesi	5.5.1.Eko-turizm ve kamp alanlarının oluşturulması	*İl Turizm Md. *KTB *VANTSO *DAKA	*Eko-turizm merkezi sayısı *Kamp alanı sayısı *Tesis sayısı	2015-2018
			5.5.2.Bahçesaray, Çatak, Gürpınar vb. bölgelerde yayla turizm alanlarının oluşturulması	*İl Turizm Md. *KTB *İl Çev. ve Şeh. Md. *ÇŞB *OSİB *VANTSO *DAKA	*Yayla turizm alanı *Butik otel ve diğer tesis sayısı	2015-2020
			5.5.3.Van Gölü çevresinin kıyı turizmine açılması ve Aquapark vb. ilgili tesislerin yapılması	*İl Turizm Md. *KTB *İl Çev. ve Şeh. Md. *VANTSO *DAKA	*Tesis sayısı	2015-2020
		5.6.Alışveriş turizminin geliştirilmesi	5.6.1.Tekstil ve hazır giyim kümelenmesinin tamamlanması	*İl Sanayi Md. *BSTB *VANOSB *VANTSO *DAKA	*Küme sayısı (Tekstilkent Projesi) *Firma sayısı *Üretim miktarı	2015-2018

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	5. Turizm sektörünün geliştirilmesi	5.6.Alışveriş turizminin geliştirilmesi	5.6.2.Alışveriş Merkezi açılması	*VANTSO *Van Valiliği *İşletmeler	*AVM sayısı *Mağaza sayısı	2015-2019
			5.6.3.Hediyelik eşya endüstrisinin geliştirilmesi	*VANTSO *İl Turizm Md. *DAKA	*Hediyelik eşya sayısı *Firma sayısı	2015-Sürekli
		5.7.Spor turizminin geliştirilmesi	5.7.1.Van Uluslararası Su Sporları Festivali'nin düzenli olarak organize edilmesi	*Van Valiliği *İl Turizm Md. *İl Genç. ve Spor Md. *VANTSO *DAKA	*Festival sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli
			5.7.2.Abalı Kayak Tesisi'nin iyileştirilmesi	*İl Turizm Md. *İl Genç. ve Spor Md. *KTB *GSB *VANTSO *DAKA	*Alan miktarı *Tesis kapasitesi *Konaklama tesisi sayısı	2015-2018
			5.7.3.Müküs Çayı ve Çatak Çayı'nda uluslararası rafting turnuvalarının düzenlenmesi	*Van Valiliği *İl Turizm Md. *İl Genç. ve Spor Md. *GSB	*Turnuva sayısı *Sporcu sayısı *Seyirci sayısı	2015-Sürekli
			5.7.4.Trekking vb. sporlara yönelik koridorların oluşturulması	*İl Turizm Md. *İl Genç. ve Spor Md.	*Koridor sayısı	2015-2018
			5.7.5.Yaz kampı yapan kulüpler için modern kamp tesislerinin yapılması ve pazarlanması	*Van Valiliği *İl Turizm Md. *İl Genç. ve Spor Md. *VANTSO *DAKA	*Görüşme sayısı *Tesis sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)						
STRATEJİK AMAÇLAR	**STRATEJİK HEDEFLER**	**STRATEJİLER**	**UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER**	**UYGULAMA BİRİMİ**	**PERFORMANS GÖSTERGESİ**	**ZAMAN ÇİZELGESİ**
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	5. Turizm sektörünün geliştirilmesi	5.7.Spor turizminin geliştirilmesi	5.7.6.Üniversite Olimpiyatları, Offshore gibi uluslararası organizasyonlara başvuru yapılması, düzenlenenlerin devamlı olarak organize edilmesi	*Van Valiliği *İl Turizm Md. *İl Genç. ve Spor Md. *GSB *VANTSO *DAKA	*Organizasyon sayısı *Katılımcı sayısı *Seyirci sayısı	2015-Sürekli
		5.8.Sağlık turizminin geliştirilmesi	5.8.1.Sağlık kampüsünün oluşturulması	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *İl Turizm Md. *VANTSO *DAKA *Sağlık Bakanlığı	*Görüşme sayısı *Rapor sayısı *Kampüs sayısı *Firma sayısı	2015-2023
			5.8.2.Jeotermal alanlarda sağlık ve SPA tesisinin kurulması	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *İl Turizm Md. *VANTSO *DAKA *Sağlık Bakanlığı	*Tesis sayısı	2015-2020
	6. Yatırım ve yatırım ortamının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	6.1.Yatırım ve teşviklere yönelik bilinç düzeyinin arttırılması	6.1.1.Van İli Teşvik ve Yatırım Bilgilendirme Kitapçığı'nın hazırlanması ve güncellenmesi	*Van Valiliği *DAKA *Ekonomi Bakanlığı *VANTSO	*Kitapçık sayısı	2015-Sürekli
			6.1.2.Van İli Tanıtım ve Yatırım Destek Ofisi'nin kurulması ve web sitesinin hazırlanması	*Van Valiliği *DAKA *VANTSO *Ekonomi Bakanlığı	*Ofis sayısı *Çalışan sayısı	2015-2016
			6.1.3.Bankacılık ve diğer finansal kaynaklara yönelik bilgilendirme çalışmalarının yapılması	*VANTSO *Bankalar *YYÜ *VESOB	*Seminer sayısı *Toplantı sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	6. Yatırım ve yatırım ortamının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	6.1.Yatırım ve teşviklere yönelik bilinç düzeyinin arttırılması	6.1.4.Güven ortamı ve bölgesel imajın iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması	*Van Valiliği *Diğer Tüm Paydaşlar	*Video sayısı *Yayın sayısı *Kitapçık sayısı *Broşür ve afiş sayısı	2015-Sürekli
		6.2.Finansal altyapı ve enstrümanların geliştirilmesi	6.2.1.Bankacılık hizmetlerinin (şube, personel, ATM) vb. açılardan geliştirilmesi	*Bankalar *TBB	*Şube sayısı *ATM sayısı *Personel sayısı	2015-Sürekli
			6.2.2.Faize dayalı finansal enstrümanların tanıtılması	*Bankalar *YYÜ *VANTSO *DAKA	*Seminer sayısı *Katılımcı sayısı *Tahvil ve bono sayısı	2015-Sürekli
			6.2.3.Faiz dışı birleşme, satın alma, kamu-özel sektör ortaklığı gibi modellerin tanıtılması	*Bankalar *YYÜ *VANTSO *DAKA	*Seminer sayısı *Katılımcı sayısı *M&A sayısı *PPP proje sayısı *Borsaya kote şirket sayısı	2015-Sürekli
			6.2.4.Küçük ölçekli firmalara ve girişimcilere yönelik mikro kredi ve takas sisteminin geliştirilmesi	*Bankalar *VANTSO *İşletmeler *VESOB	*Mikro kredi sayısı *Yararlanıcı sayısı	2015-Sürekli
		6.3.Finansal kaynakların etkin kullanılması	6.3.1.Bürokratik işlemlerin en aza indirilmesi	*Van Valiliği *İlgili Bakanlıklar *VANTSO	*Görüşme sayısı *Rapor sayısı *Bürokratik işlem sayısı	2015-Sürekli
			6.3.2.Mevcut firmaları kapsayacak teşviklerin geliştirilmesi ve uygulanması	*Ekonomi Bakanlığı *Van Valiliği *VANTSO	*Teşvik sistemi sayısı *Teşvik sayısı *Yararlanıcı sayısı	2015-2016

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
A-Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması	6. Yatırım ve yatırım ortamının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	6.3.Finansal kaynakların etkin kullanılması	6.3.3.Tarımsal teşviklerin yüksek verim alınan ürünlerde yoğunlaşması	*GTHB *İl ve İlçe Tarım Md. *VANZO *VATBO	*Teşvik sayısı *Yararlanıcı sayısı	2015-Sürekli
			6.3.4.Endüstriyel teşvik ve sübvansiyonların potansiyel sektörlerde yoğunlaşması	*Ekonomi Bakanlığı *BSTB *İl Sanayi Md. *VANTSO *VANOSB	*Teşvik sayısı *Yararlanıcı sayısı	2015-Sürekli
			6.3.5.Tarımda hammadde ve mamul fiyatlarını dengeleyen ofislerin kurulması	*GTHB *İl ve İlçe Tarım Md. *VANZO	*Ofis sayısı	2015-2017
			6.3.6.Teşvik ve sübvansiyonların kontrol ve denetiminin sağlanması	*Ekonomi Bakanlığı *Maliye Bakanlığı *Van Valiliği	*Denetim sayısı *Rapor sayısı	2015-Sürekli
			6.3.7.Asgari işletme ölçeğinin belirlenmesi için araştırma yapılması	*YYÜ *İl SGK Md. *İl ve İlçe Tarım Md. *İl Sanayi Md. *DAKA	*Rapor sayısı	2015-2016
			6.3.8.Potansiyel ürün ve sektörlerde KİT'lerin kurulması	*Kalkınma Bakanlığı *İlgili Bakanlıklar *Van Valiliği	*KİT sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	1.Kentsel planlama hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çok merkezli gelişimin sağlanması	1.1.İmar, tapu ve kadastro sorunlarının giderilmesi	1.1.1.Kente yönelik en güncel verilerin toplanması ve Coğrafi Bilgi Sistemi'ne aktarılması	*İl Çev. ve Şeh. Md. *Van BŞB *Tap. Kad. Bölge Md. *İlçe Belediyeleri *ÇŞB *OSİB *YYÜ	*Saha çalışması sayısı *Veri sayısı *Rapor sayısı *Veri tabanı sayısı	2015-Sürekli
			1.1.2.Toplanan verilerin TAKBİS, TARBİS, MEGSİS vb. ile entegrasyonunun sağlanması	*Tap. Kad. Bölge Md. *İl Çev. ve Şeh. Md. *ÇŞB	*Kontrol sayısı *Veri sayısı *Düzeltme sayısı	2015-Sürekli
			1.1.3.Van İli Çevre Düzeni Planı'nın hazırlanması ve güncellenmesi	*Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *YYÜ *ŞPO *İlgili STK'lar *ÇŞB	*Plan sayısı	2015, 2023
			1.1.4.Van İÇDP ve diğer planlar arasında entegrasyonun sağlanması	*Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *ÇŞB *DAKA	*Kontrol sayısı *Plan onarım-revize sayısı	2015-Sürekli
		1.2.Bölgesel gelişim koridorlarının oluşturulması ve ilgili planlara işlenmesi	1.2.1.Merkez ilçeler-Erciş-Edremit-Gürpınar ilçelerinin Sanayi Gelişim Koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *Van BŞB *İl Sanayi Md. *İlçe Belediyeleri *BSTB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	1.Kentsel planlama hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çok merkezli gelişimin sağlanması	1.2.Bölgesel gelişim koridorlarının oluşturulması ve ilgili planlara işlenmesi	1.2.2.Merkez ilçeler-Özalp-Saray ilçelerinin Ticaret Koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *Van BŞB *İl Sanayi Md. *İlçe Belediyeleri *BSTB *GTB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016
			1.2.3.Gürpınar-Başkale ilçelerinin küçükbaş hayvancılık gelişim koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *Van BŞB *İl ve İlçe Tarım Md. *İlçe Belediyeleri *GTHB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016
			1.2.4.Erciş-Muradiye-Çaldıran ilçelerinin küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık gelişim koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl ve İlçe Tarım Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *GTHB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	1.Kentsel planlama hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çok merkezli gelişimin sağlanması	1.2.Bölgesel gelişim koridorlarının oluşturulması ve ilgili planlara işlenmesi	1.2.5.Bahçesaray-Çatak-Gevaş ilçelerinin arıcılık gelişim koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl ve İlçe Tarım Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *GTHB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016
			1.2.6.Erciş-Çaldıran ilçelerinin sağlık turizmi koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl Turizm Md. *İl Sağlık Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *SB *KTB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016
			1.2.7.Gevaş-Bahçesaray-Çatak-Gürpınar ilçeleri ve Van Gölü kıyı hattının spor turizmi koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl Turizm Md. *İl Genç. ve Spor Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *KTB *GSB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	1.Kentsel planlama hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çok merkezli gelişimin sağlanması	1.2.Bölgesel gelişim koridorlarının oluşturulması ve ilgili planlara işlenmesi	1.2.8.Gevaş-Bahçesaray-Çatak-Gürpınar-Başkale ilçelerinin doğa turizmi koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl Turizm Md. *İl ve İlçe Tarım Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *KTB *GTHB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016
			1.2.9. Merkez ve Van Gölü kıyısının kültür ve tarih turizmi koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl Turizm Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *KTB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016
			1.2.10.Merkez ilçeler-Özalp-Saray ilçelerinin alışveriş turizmi koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl Turizm Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *KTB *GTB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	1.Kentsel planlama hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çok merkezli gelişimin sağlanması	1.2.Bölgesel gelişim koridorlarının oluşturulması ve ilgili planlara işlenmesi	1.2.11. Muradiye-Merkez ilçelerin elma yetiştiriciliği koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl ve İlçe Tarım Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *GTHB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016
			1.2.12.Çatak-Bahçesaray ilçelerinin ceviz yetiştiriciliği koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl ve İlçe Tarım Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *GTHB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016
			1.2.13.Gevaş-Merkez ilçelerin baklagil yetiştiriciliği koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl ve İlçe Tarım Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *GTHB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	1.Kentsel planlama hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çok merkezli gelişimin sağlanması	1.2.Bölgesel gelişim koridorlarının oluşturulması ve ilgili planlara işlenmesi	1.2.14.Başkale-Çaldıran-Özalp-Saray ilçelerinin patates yetiştiriciliği koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl ve İlçe Tarım Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *GTHB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016
			1.2.15.Çaldıran-Erciş-Özalp-Saray ilçelerinin seracılık gelişim koridoru ilan edilmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl ve İlçe Tarım Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *GTHB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016
			1.2.16.Van Gölü çevresinin Kıyı Turizmi Koridoru ilan edilmesi ve düzenlenmesi	*Van Valiliği *İl Çev. ve .Şeh. Md. *İl Turizm Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *KTB *YYÜ *Diğer paydaşlar *DAKA	*İlan sayısı *Plan sayısı *Karar sayısı	2015-2016
			1.2.17.Kentsel Gelişim Rehberi'nin hazırlanması	*Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *YYÜ *ŞPO ve İlgili STK'lar *DAKA	*Rehber sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	1.Kentsel planlama hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çok merkezli gelişimin sağlanması	1.2.Bölgesel gelişim koridorlarının oluşturulması ve ilgili planlara işlenmesi	1.2.18.Hazırlanan rehber ve koridorların ilgili kamu ve yerel kuruluşlarca onaylanması	*Van Valiliği *Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *ÇŞB	*Onay sayısı	2015-Sürekli
	2.Çalışma alanlarının geliştirilmesi	2.1.Ofis alanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	2.1.1.Van İli Ofis Alanları Envanteri'nin hazırlanması ve güncellenmesi	*Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *YYÜ	*Rapor sayısı	2015-Sürekli
			2.1.2.Şirket büyüklükleri, çalışan sayısı vb. araştırmalar yapılarak ofis arz ve talebini içeren Van İli Çalışma Alanları Eylem Planı'nın hazırlanması	*Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *YYÜ *ŞPO ve İlgili STK'lar	*Rapor sayısı	2015-Sürekli
		2.2.Konaklama alanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	2.2.1.Turizm belgeli konaklama kapasitesinin artırılması	*Van Valiliği *İl Turizm Md. *VANTSO	*Otel sayısı *Yatak sayısı	2015-Sürekli
			2.2.2.Mevcut konaklama işletmelerinin iyileştirilmesi	*İl Turizm Md. *VANTSO	*Yatak sayısı *Otel doluluk oranı	2015-2019
			2.2.3.Toplantı ve kongre kapasitesinin artırılması	*İl Turizm Md. *VANTSO	*Kongre salonu sayısı *Kongre kapasitesi	2015-Sürekli
		2.3.Yeme-içme alanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	2.3.1.Yeme-içme alanları envanterinin hazırlanması ve güncellenmesi	*Van Valiliği *İl Turizm Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *VANTSO	*Rapor sayısı	2015-Sürekli
			2.3.2.Turizm belgeli yeme-içme kapasitesinin artırılması	*Van Valiliği *İl Turizm Md. *VANTSO	*İşletme sayısı *Tesis kapasitesi	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	2.Çalışma alanlarının geliştirilmesi	2.3.Yeme-içme alanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	2.3.3.Mevcut yeme-içme işletmelerinin iyileştirilmesi	*İl Turizm Md. *VANTSO	*Tesis kapasitesi *Tesis doluluk oranı	2015-2019
	3.Yaşama ve sosyal alanların geliştirilmesi	3.1.Konut alanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	3.1.1.Van İli Konut ve Gayrimenkul Envanteri'nin hazırlanması	*Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *YYÜ	*Rapor sayısı	2015-Sürekli
			3.1.2.Konut arz ve talebini içeren Van İli Konut Alanları Eylem Planı'nın hazırlanması	*Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *YYÜ	*Rapor sayısı	2015-Sürekli
			3.1.3.Kırsal alanlarda Van Evi mimarisi ve imarının desteklenmesi	*Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *YYÜ *DAKA	*Rapor sayısı *Van Evi sayısı	2015-Sürekli
		3.2.Sosyal ve donatı alanları ve hizmetlerinin geliştirilmesi	3.2.1.Van İli Sosyal Donatı Alanları Envanteri'nin hazırlanması	*Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *YYÜ	*Rapor sayısı	2015-Sürekli
			3.2.2.Kültür ve sanat merkezi sayısının artırılması	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri *KTB	*Kültür ve sanat merkezi sayısı	2015-Sürekli
			3.2.3.Kültür ve sanat atölyelerinin artırılması	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri *KTB *YYÜ	*Kültür ve sanat atölyesi sayısı	2015-Sürekli
			3.2.4.Sinema salonlarının artırılması	*İşletmeler *VANTSO	*Sinema salonu sayısı *Sinema kapasitesi	2015-2018

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	3.Yaşama ve sosyal alanların geliştirilmesi	3.2.Sosyal ve donatı alanları ve hizmetlerinin geliştirilmesi	3.2.5.Konser, festival vb. etkinliklere yönelik Anfi Tiyatro gibi açık hava ve kapalı alanların yapılması	*Van Valiliği *Van BŞB *İl Turizm Md. *KTB	*Tesis sayısı	2015-2019
			3.2.6.Yeni şehir stadyumunun yapılması	*Van Valiliği *İl Genç. ve Spor Md. *GSB	*Stadyum sayısı	2015-2023
			3.2.7.Yeni spor kompleksinin yapılması	*Van Valiliği *İl Genç. ve Spor Md. *GSB	*Spor kompleksi sayısı	2015-2023
			3.2.8.Her ilçede en az 1 adet spor salonunun yapılması	*Van Valiliği *İl Genç. ve Spor Md. *GSB *VİMEM *MEB	*Spor salonu sayısı	2015-2023
			3.2.9.Açık park ve spor alanlarının artırılması	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri	*Açık spor alanı miktarı *Spor alet vb. miktarı	2015-Sürekli
			3.2.10.Başta Van Gölü kıyı şeridi olmak üzere turistik alanlarda yaya, bisiklet yolları, kafeterya vb. şeklinde çevre düzeninin yapılması	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri *İl Turizm Md. *İl Çev. ve Şeh. Md.	*Yaya yolu miktarı *Bisiklet yolu miktarı *Tesis sayısı	2015-Sürekli
			3.2.11.Kent içi mesire ve rekreasyon alanlarının artırılması	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri	*Mesire ve rekreasyon alan miktarı	2015-Sürekli
			3.2.12.Halk ve kent kütüphane sayısının artırılması	*İl Turizm Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri	*Kütüphane sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	3.Yaşama ve sosyal alanların geliştirilmesi	3.2.Sosyal ve donatı alanları ve hizmetlerinin geliştirilmesi	3.2.13.Gençlik merkezi ve gençlik kamplarının geliştirilmesi	*İl Genç ve Spor. Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri	*Gençlik merkezi sayısı *Gençlik kampı sayısı	2015-Sürekli
	4.Teknik altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	4.1.Enerji altyapı ve hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	4.1.1.Van İli Enerji Eylem Planı'nın hazırlanması	*Van Valiliği *YYÜ *TEİAŞ *VEDAŞ *ETKB *DAKA	*Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
			4.1.2.Elektrik iletim ve dağıtım ağının geliştirilmesi	*VEDAŞ *TEİAŞ *ETKB	*Trafo sayısı *Hat uzunluğu *Kayıp-kaçak oranı	2015-2018
			4.1.3.Doğalgaz iletim ve dağıtım ağının geliştirilmesi	*VANGAZ *Van BŞB *ETKB	*Boru sayısı *Hat uzunluğu	2015-2018
		4.2.Yenilenebilir enerji kullanımının artırılması	4.2.1.Güneş enerjisi paneli pilot uygulamasının yapılması	*Van Valiliği *İl Sanayi Md. *YYÜ *ETKB ve *DAKA	*Pilot bölge alanı *Enerji üretim miktarı	2015-2017
			4.2.2.Jeotermal enerji üretim ve kullanım pilot uygulamasının yapılması	*Van Valiliği *ETKB *VANTSO *YYÜ *DAKA	*Pilot bölge alanı *Enerji üretim miktarı	2015-2017
			4.2.3.Pilot uygulamalar vb. hakkında bilinçlendirme yapılması	*Van Valiliği *İl Sanayi Md. *YYÜ *DAKA	*Ziyaretçi sayısı *Seminer sayısı *Broşür sayısı *Afiş sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	4.Teknik altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	4.2.Yenilenebilir enerji kullanımının artırılması	4.2.4.Katı atık depolama sahasında çöp gazı santrallerinin kurulması	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri *VANÇEB *DAKA	*Çöp gazı santrali sayısı *Üretilen enerji miktarı	2015-2021
		4.3.Bilgi ve iletişim altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	4.3.1.Van İli Bilişim Eylem Planı'nın hazırlanması	*Van Valiliği *UDHB *VANTSO *YYÜ *Operatörler *DAKA	*Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
			4.3.2.Baz istasyonunun artırılması	*Van Valiliği *Operatörler *UDHB	*Baz istasyonu sayısı	2015-Sürekli
			4.3.3.Fiber optik vb. altyapıların artırılması	*Van Valiliği *Operatörler *Van BŞB *UDHB	*Fiber optik ağ uzunluğu *Genişbant abone sayısı *Ortalama internet hızı	2015-Sürekli
			4.3.4.Veri merkezi vb. alanların artırılması	*Van Valiliği *Operatörler *Van BŞB *Firmalar *UDHB	*Veri merkezi sayısı	2015-Sürekli
			4.3.5.Aktif ve pasif altyapı paylaşımının teşvik edilmesi	*Van Valiliği *Van BŞB *Operatörler *UDHB	*Paylaşılan altyapı miktarı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	4.Teknik altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	4.4.Atık altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	4.4.1.Kentsel ve kırsal içme suyu, atık su ve katı atık konusunda talep tahmin çalışmasının yapılması	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri *DSİ *VANÇEB *YYÜ *DAKA	*Araştırma sayısı *Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
			4.4.2.Kentsel ve kırsal içme suyu ve atık su iletim ve dağıtım ağının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri *DSİ	*İletim-dağıtım ağı uzunluğu *Nüfus kapsama oranı	2015-2023
			4.4.3.Van Gölü vb. doğal kaynaklara atık su vb. boşaltımın tespit edilmesi ve yasaklanması	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri *DSİ *YYÜ	*Araştırma sayısı *Ceza sayısı	2015-Sürekli
			4.4.4.Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi'nin kurulması ve gerekli tesisleşmelerin tamamlanması	*Van BŞB *VANÇEB *İl Çev. ve Şeh. Md.	*Tesis sayısı	2015-2019
	5.Ulaşım olanakları ve erişilebilirliğin artırılması	5.1.Ulaşım altyapı ve hizmetlerinin planlanması	5.1.1. Van İli Ulaşım Ana Planı'nın hazırlanması	*Van BŞB *UDHB *YYÜ *DAKA	*Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
			5.1.2.Kent İçi Ulaşım Ana Sirkülasyon ve Arz-Talep Planı'nın hazırlanması	*Van BŞB *YYÜ	*Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
			5.1.3.Van ili ulaşım veri tabanının oluşturulması ve güncellenmesi	*Van BŞB *UDHB	*Veri sayısı *Veri tabanı sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	5.Ulaşım olanakları ve erişilebilirliğin artırılması	5.2.Karayolu altyapı ve bağlantılarının geliştirilmesi	5.2.1.Kent içi ve şehirlerarası kapasite verileri göz önüne alınarak hizmet düzeylerinin belirlenmesi	*Van BŞB *KGM *YYÜ	*Araştırma sayısı *Rapor sayısı	2015-2017
			5.2.2.Aks iyileştirme ve alternatif güzergah etüt ve tasarımlarının yapılması	*Van BŞB *KGM	*Etüt ve tasarım sayısı *Rapor sayısı *Alternatif aks sayısı	2015-Sürekli
			5.2.3.Merkez ilçeler Kapıköy Sınır Kapısı aksının (D-300) kademesinin artırılması	*KGM	*Genişletme çalışma sayısı *Şerit sayısı	2015-2018
			5.2.4.Merkez ilçeler Kapıköy Sınır Kapısı aksının (D-300) dayanıklı malzemeler ile kaplanması ve bakım merkezi kurulması	*KGM	*İyileştirme çalışma sayısı *Bakım ve onarım merkezi sayısı	2015-2018
			5.2.5.Van-Çatak-Habur Sınır Kapısı karayolunun yapılması	*Van Valiliği *UDHB *DAKA *Diğer Paydaşlar	*Karayolu uzunluğu	2015-2020
			5.2.6.Bölgesel gelişim koridorları arasındaki karayolu bağlantılarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*KGM *Van BŞB	*İyileştirme çalışması sayısı *Bağlantı yol uzunluğu	2015-2020
			5.2.7.Kırsal alanlardaki birinci derece köy yollarının standartlarının artırılması, bakım ve onarımlarının yapılması	*KGM *Van BŞB	*Kaplanan yol uzunluğu *Bakım ve onarım sayısı	2015-Sürekli
			5.2.8.Köy yollarının ıslah edilmesi ve arazi yollarının yapılması	*KGM	*Islah edilen ve genişletilen yol uzunluğu *Şerit sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	5.Ulaşım olanakları ve erişilebilirliğin artırılması	5.2.Karayolu altyapı ve bağlantılarının geliştirilmesi	5.2.9.Sinyalizasyon sistemlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*Van BŞB *KGM	*Sinyalize sistem sayısı *Modernizasyon sayısı	2015-Sürekli
			5.2.10.Otopark kapasitesinin artırılması	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri	*Otopark sayısı *Araç kapasitesi	2015-Sürekli
		5.3.Demiryolu altyapı ve bağlantılarının güçlendirilmesi	5.3.1.Mevcut Van-İran demiryolu hattının çift hatta çıkarılması	*Van Valiliği *UDHB *DAKA *Diğer Paydaşlar	*Hat sayısı *Demiryolu uzunluğu	2015-2023
			5.3.2.Muş-Bitlis-Van ÇDP'de öngörülen Van-Tatvan Hızlı Tren Hattı'nın yapılması	*Van Valiliği *UDHB *DAKA *Diğer Paydaşlar	*Hat sayısı *Demiryolu uzunluğu	2015-2019
			5.3.3.Kent merkezi-havaalanı raylı sistem bağlantısının oluşturulması	*Van Valiliği *Van BŞB *UDHB *Diğer Paydaşlar	*Etüt sayısı *Raylı sistem uzunluğu *İstasyon sayısı	2015-2023
			5.3.4.Başta Van Gölü kıyı koridoru olmak üzere tramvay projelerinin etüt ve inşaat çalışmalarının yapılması	*Van BŞB *UDHB *Diğer Paydaşlar	*Etüt sayısı *Raylı sistem uzunluğu *İstasyon sayısı	2015-2023
		5.4.Suyolu altyapı ve bağlantılarının güçlendirilmesi	5.4.1.Turistik güzergahlarda modern iskelelerin oluşturulması	*Van Valiliği *UDHB *Van BŞB *Diğer Paydaşlar	*Yeni iskele sayısı *Düzenlenen iskele sayısı	2015-2019
			5.4.2.Suyolu filosunun modernleştirilmesi ve geliştirilmesi	*Van Valiliği *Van BŞB *UDHB *Diğer Paydaşlar	*Yeni gemi sayısı *Modernize edilen gemi sayısı	2015-2021

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	5.Ulaşım olanakları ve erişilebilirliğin artırılması	5.5.Havayolu altyapı ve bağlantılarının güçlendirilmesi	5.5.1.Ferit Melen Havaalanı'nın yolcu ve yük kapasitesinin artırılması	*Van Valiliği *UDHB *DAKA *Diğer Paydaşlar	*Terminal sayısı *Yolcu sayısı *Yük sayısı	2015-2017
			5.5.2.Van ilinin doğrudan uçuş seferlerinin artırılması	*Van Valiliği *Havayolu şirketleri *UDHB *DAKA *Diğer Paydaşlar	*Doğrudan uçuş yapılan kent sayısı *Sefer Sayısı	2015-Sürekli
		5.6.Toplu taşıma ve alternatif ulaşım türlerinin geliştirilmesi	5.6.1.Ulaşım türleri arasında entegrasyonu sağlayacak aktarma merkezlerinin yapılması	*Van BŞB	*Aktarma merkezi sayısı	2015-Sürekli
			5.6.2.Toplu taşıma filosunun yenilenmesi	*Van BŞB	*Araç sayısı	2015-Sürekli
			5.6.3.Durak, istasyon vb. altyapıların modernleştirilmesi	*Van BŞB	*Durak sayısı *İstasyon sayısı	2015-Sürekli
			5.6.4.Kent içi bisiklet yolu, yaya yolu, kaldırım vb. altyapıların iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri	*Yürüyüş yolu miktarı *Bisiklet yolu miktarı *Kaldırım miktarı	2015-Sürekli
			5.6.5.Arz-talep sonuçlarına göre toplu ulaşım güzergahlarının düzenlenmesi ve geliştirilmesi	*Van BŞB	*Araştırma sayısı *Güzergah sayısı	2015-Sürekli
			5.6.6.Kent içi ve ilçeler arası hatlar, güzergahlar, kalkış saati vb. bilgilerin web sitesinde yayınlanması	*Van BŞB	*Web sayfası sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	6. Doğal afet ile mücadelenin ve çevresel sürdürülebilirliğin arttırılması	6.1.Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması	6.1.1.Van İli Çevre Eylem Planı'nın hazırlanması	*Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *ÇŞB *OSİB *DAKA	*Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
			6.1.2.Atık altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri *İl Çev. ve Şeh. Md. *DSİ	*İletim ve dağıtım şebekesi uzunluğu *Tesis sayısı *Atık hizmetleri kapsama oranı	2015-Sürekli
			6.1.3.Öğrenci ve halka yönelik çevre bilinçlendirme çalışmaları yapılması	*Van Valiliği *Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *YYÜ *DAKA	*Eğitim sayısı *Seminer sayısı *Katılımcı sayısı *Broşür sayısı *Afiş sayısı	2015-Sürekli
		6.2.Doğal afet ile mücadelenin artırılması	6.2.1.Van İli Doğal Afet Eylem Planı'nın hazırlanması	*Van Valiliği *Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *YYÜ *AFAD *Diğer Paydaşlar *DAKA	*Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
			6.2.2.Van ili afet ve risk haritalarının hazırlanması	*Van Valiliği *Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *YYÜ *AFAD *Diğer Paydaşlar *DAKA	*Harita sayısı	2015- Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
B- Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması	6. Doğal afet ile mücadelenin ve çevresel sürdürülebilirliğin arttırılması	6.2.Doğal afet ile mücadelenin artırılması	6.2.3.Doğal afet konusunda öğrenci ve halka yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılması	*Van Valiliği *Van BŞB *İl Çev. ve Şeh. Md. *İlçe Belediyeleri *YYÜ *AFAD *DAKA	*Eğitim sayısı *Seminer sayısı *Katılımcı sayısı *Broşür sayısı *Afiş sayısı *Tatbikat sayısı	2015-Sürekli
			6.2.4.Kentsel toplanma alanlarının belirlenmesi ve güncellenmesi	*Van Valiliği *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *İl Çev. ve Şeh. Md. *AFAD	*Toplanma alanı sayısı	2015-Sürekli
			6.2.5.Afet riski bulunan binaların dönüştürülmesi ve güçlendirilmesi	*Van Valiliği *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *İl Çev. ve Şeh. Md. *ÇŞB	*Bina sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
C-Beşeri sermaye, bireysel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	1.Eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	1.1.Eğitim planlamasının yapılması	1.1.1.Van ilindeki okul ve eğitim kurumu envanterinin çıkarılması ve güncellenmesi	*İl Milli Eğitim Md. *VANTSO	*Rapor sayısı *Veri tabanı sayısı	2015-Sürekli
			1.1.2.Bölgenin eğitim ihtiyaçlarının analiz edilmesi	*İl Milli Eğitim Md. *YYÜ *VAN İŞGEM *İŞKUR *VANTSO *Firmalar *DAKA	*Rapor sayısı	2015-Sürekli
			1.1.3.Van İli Eğitim Master Planı'nın hazırlanması	*İl Milli Eğitim Md. *YYÜ *VAN İŞGEM *DAKA	*Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
		1.2.Eğitim altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	1.2.1.Okullarda ısınma, enerji, bilişim, laboratuar vb. altyapıların iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *MEB *STK'lar *DAKA	*Yatırım projesi sayısı	2015-Sürekli
			1.2.2.Okullarda bilgisayar vb. araç ve gereç kullanımı ve korunmasına yönelik eğitimler verilmesi	*İl Milli Eğitim Md. *DAKA	*Eğitim sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli
			1.2.3.Öğrenci lojman, yurt vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *YYÜ *MEB *STK'lar *DAKA	*Lojman sayısı *Yurt sayısı *Konaklama kapasitesi	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
C-Beşeri sermaye, bireysel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	1.Eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	1.3.Derslik başına düşen öğrenci sayısı (DBDÖS) ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısının (ÖBDÖS) azaltılması	1.3.1. Derslik başına düşen öğrenci sayısı (DBDÖS) ve Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı (ÖBDÖS)'nin MEB yönetmelik ve stratejik dokümanlarından yüksek olan okulların tespit edilmesi	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *Okullar	*Denetim sayısı *Rapor sayısı	2015-Sürekli
			1.3.2.Birleştirilmiş sınıfların kaldırılması	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *Okullar	*Birleştirilmiş sınıf sayısı	2015-Sürekli
			1.3.3.Derslik, okul ve öğretmen sayısının artırılması	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *MEB *STK'lar	*Derslik sayısı *Okul sayısı *Öğretmen sayısı	2015-Sürekli
		1.4.Öğretmenlerin çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi	1.4.1.Öğretmenevi, lojman vb. öğretmenlerin barınma vb. altyapı koşullarının iyileştirilmesi	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *MEB *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *STK'lar *DAKA	*İyileştirme proje sayısı *Öğretmenevi sayısı *Lojman sayısı *Konaklama kapasitesi	2015-Sürekli
			1.4.2.Öğretmenevlerinin barınma dışında sosyal ve kültürel faaliyetlerin düzenlendiği bir merkez olmasının sağlanması	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *Okullar *DAKA	*Kültürel etkinlik sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli
			1.4.3.Öğretmen atama koşullarının değiştirilmesine yönelik lobi yapılması, rapor hazırlanması	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *MEB *DAKA	*Görüşme sayısı *Toplantı sayısı *Rapor sayısı	2015-2017
			1.4.4.Öğretmenlere rehberlik, psikolojik destek ve hizmetlerin verilmesi	*İl Milli Eğitim Md. *İl Sağlık Md.	*Hizmet sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
C-Beşeri sermaye, bireysel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	1.Eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	1.4.Öğretmenlerin çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi	1.4.5.Öğretmenlere yönelik performans yönetiminin yanı sıra ek ödemelerin yapılmasının sağlanması	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *MEB *DAKA	*Görüşme sayısı *Toplantı sayısı *Rapor sayısı	2015-2017
			1.4.6.Öğretmenlerin ve öğrencilerin mesleki gelişimine yönelik kitapların verilmesi ve bu kitaplar ile kütüphane oluşturulması	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *MEB *Okullar *STK'lar	*Kütüphane sayısı *Kitap sayısı	2015-Sürekli
			1.4.7.Öğretmenlere temel düzeyde de olsa Kürtçe eğitimi verilmesi	*İl Milli Eğitim Md. *DAKA	*Eğitim sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli
		1.5.Öğrenci kişisel gelişim olanaklarının arttırılması	1.5.1.Her okulda okuma odalarının oluşturulması	*İl Milli Eğitim Md. *Okullar *STK'lar *DAKA	*Okuma odası sayısı	2015-Sürekli
			1.5.2.Aylık dergi vb. çıkarılarak öğrencilerin yaratıcılık ve bilgi kabiliyetlerinin geliştirilmesi	*Okullar *İl Milli Eğitim Md.	*Aylık dergi sayısı *Makale sayısı *Yarışma vb. sayısı	2015-Sürekli
			1.5.3.Yabancı dil eğitiminin nicelik ve niteliğinin artırılması	*İl Milli Eğitim Md. *YYÜ *VAN İŞGEM	*Ders sayısı *Kurs sayısı *Eğitimci sayısı	2015-Sürekli
			1.5.4. Okullarda rehberlik bölümünün ayrı olması	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *Okullar	*Bölüm sayısı *Öğretmen sayısı	2015-Sürekli
			1.5.5.Eğitim kurumlarında ders dışı etkinliklerin düzenlenmesi	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *Okullar *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *STK'lar	*Etkinlik sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
C-Beşeri sermaye, bireysel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	1.Eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	1.6.Hayat boyu öğrenme faaliyetlerinin geliştirilmesi	1.6.1.Okuma-Yazma kurslarının artırılarak katılım sağlanması	*İl Milli Eğitim Md. *İŞKUR *VANTSO *DAKA	*Kurs sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli
			1.6.2.Okulöncesi eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md.	*Kreş vb. sayısı *Broşür ve afiş sayısı	2015-Sürekli
			1.6.3.MESGEM gibi hayat boyu öğrenme merkezlerinin artırılması	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *DAKA	*Eğitim kurumu sayısı	2015-Sürekli
			1.6.4.İl ekonomisinin ihtiyaç duyduğu alanlarda mesleki eğitim verilmesi	*İl Milli Eğitim Md. *VAN İŞGEM *İŞKUR *MESGEM *YYÜ *DAKA	*Kurs sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli
			1.6.5.Eğitim ve eğitim hizmetleri ile ilgili bilinçlendirme kampanyaları yapılması	*İl Milli Eğitim Md. *YYÜ *STK'lar *DAKA	*Seminer sayısı *Eğitim sayısı *Afiş sayısı *Broşür sayısı	2015-Sürekli
		1.7.Eğitim hizmetleri finansal kaynaklarının geliştirilmesi	1.7.1.Öğrenci bursu ve yardımlara yönelik havuz sisteminin oluşturulması	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *STK'lar	*Burs havuzu sayısı	2015-2016
			1.7.2.İl eğitim bütçesinin artırılması ve bölgeye aktarılmasının sağlanması	*Van Valiliği *İl Milli Eğitim Md. *MEB	*Görüşme-rapor sayısı *Ödenek sayısı *Yatırım sayısı	2015-Sürekli
			1.7.3.Özel eğitim kurumu yatırımlarına teşvik verilmesi	*İl Milli Eğitim Md. *MEB *Ekonomi Bakanlığı	*Özel eğitim kurumu sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
C-Beşeri sermaye, bireysel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	2.Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	2.1.Sağlık planlamasının yapılması	2.1.1.Van ilindeki sağlık kurumu envanterinin hazırlanması ve güncellenmesi	*İl Sağlık Md. *Sağlık Bakanlığı *DAKA	*Rapor sayısı	2015-Sürekli
			2.1.2.Bölgenin sağlık ihtiyaçlarının analiz edilmesi	*İl Sağlık Md. *Sağlık Bakanlığı *YYÜ *DAKA	*Rapor sayısı	2015-Sürekli
			2.1.3.Van İli Sağlık Master Planı'nın hazırlanması	*İl Sağlık Md. *YYÜ *DAKA	*Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
		2.2.Sağlık altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	2.2.1.Sağlık kuruluşlarının makine, cihaz vb. altyapı gereksinimlerinin tamamlanması	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *Sağlık Bakanlığı *STK'lar *DAKA	*Yatırım sayısı	2015-Sürekli
		2.3.Sağlık göstergelerinin iyileştirilmesi ve sağlık hizmetlerine erişilebilirliğin artırılması	2.3.1.Aile sağlık merkezi, sağlık ocağı vb. kırsal sağlık kurumlarının artırılması	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *Sağlık Bakanlığı	*Sağlık kurumu sayısı	2015-Sürekli
			2.3.2. Hastane ve yatak sayısının arttırılması	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *Sağlık Bakanlığı *Van BŞB *İlçe Belediyeleri	*Hastane sayısı *Yatak sayısı	2015-Sürekli
			2.3.3. Mobil sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *Muhtarlıklar *DAKA	*Hasta sayısı *Tedavi sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
C-Beşeri sermaye, bireysel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	2.Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	2.3.Sağlık göstergelerinin iyileştirilmesi ve sağlık hizmetlerine erişilebilirliğin artırılması	2.3.4. Sağlık ve sağlık sorunları, ilaç kullanımı vb. ile ilgili bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmesi	*İl Sağlık Md. *STK'lar	*Afiş ve broşür sayısı *Seminer sayısı *Yayın sayısı	2015-Sürekli
			2.3.5.Sağlık kampüsü yapılması (bk. A.5.8.1.)	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *İl Turizm Md. *VANTSO *DAKA *Sağlık Bakanlığı	*Sağlık kampüsü sayısı	2015-2023
		2.4.Sağlık personeli koşullarının iyileştirilmesi	2.4.1.Doktor ve sağlık personeli atama koşullarının değiştirilmesine yönelik lobi yapılması, rapor hazırlanması	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *Sağlık Bakanlığı	*Görüşme sayısı *Toplantı sayısı *Rapor sayısı	2015-Sürekli
			2.4.2.Sağlık personeli lojmanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *Sağlık Bakanlığı	*Lojman sayısı	2015-Sürekli
			2.4.3.Sağlık personeline yönelik şiddetin engellenmesi için tedbirlerin artırılması	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *İl Emniyet Md.	*Polis sayısı *Güven. görevlisi sayısı	2015-Sürekli
			2.4.4.Sağlık personeline yönelik performansa dayalı sistemin yanında ek ödeme yapılmasının sağlanması	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *Sağlık Bakanlığı	*Görüşme sayısı *Toplantı sayısı *Rapor sayısı	2015-Sürekli
			2.4.5.Sağlık personeline temel düzeyde Kürtçe eğitimi verilmesi	*İl Sağlık Md. *DAKA	*Eğitim sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli
		2.5. Sağlık hizmetleri finansal kaynaklarının geliştirilmesi	2.5.1.İl sağlık bütçesinin artırılması ve bölgeye aktarılmasının sağlanması	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *Sağlık Bakanlığı	*Görüşme sayısı *Rapor sayısı *Ödenek miktarı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
C-Beşeri sermaye, bireysel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	2.Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	2.5. Sağlık hizmetleri finansal kaynaklarının geliştirilmesi	2.5.2.Özel sağlık kurumu yatırımlarına teşvik verilmesi	*İl Sağlık Md. *Sağlık Bakanlığı *Ekonomi Bakanlığı	*Yatırım sayısı	2015-Sürekli
	3.Sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	3.1.Sosyal hizmet planlamasının yapılması ve yönetiminin etkinliğinin artırılması	3.1.1.Mahalle düzeyinde gelir, yoksulluk, eğitim, istihdam vb. araştırmaların yapılarak Van İli Sosyo-Ekonomik Envanteri'nin hazırlanması	*Van Valiliği *Van BŞB *İl Aile ve Sos. Pol. Md. *İlçe Belediyeleri *DAKA	*Rapor sayısı	2015-Sürekli
			3.1.2. Yeşil kart vb. destek uygulamalarının revize edilmesi ve denetiminin artırılması	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *İl Aile ve Sos. Pol. Md. *Sağlık Bakanlığı	*Araştırma sayısı *Rapor sayısı *Denetim sayısı	2015-Sürekli
			3.1.3. Birçok kuruluşça yapılan yardımların tek bir havuzda toplanması	*Van Valiliği *İl Sağlık Md. *İl Aile ve Sos. Pol. Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *STK'lar *DAKA	*Yardım ve destek havuzu sayısı	2015-2016
		3.2.Sosyal hizmet altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	3.2.1.Huzur Evi, Yaşlı Bakım Evi, Kadın Sığınma Evi vb. sosyal hizmetlerin nicelik ve niteliğinin artırılması	*Van Valiliği *İl Aile ve Sos. Pol. Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *DAKA	*Sosyal hizmet tesisi sayısı *Yararlanıcı sayısı	2015-Sürekli
			3.2.2.Engelli rehabilitasyon merkezlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	*Van Valiliği *İl Aile ve Sos. Pol. Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *DAKA	*Engelli sosyal hizmet tesisi sayısı *Yararlanıcı sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)

STRATEJİK AMAÇLAR	STRATEJİK HEDEFLER	STRATEJİLER	UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER	UYGULAMA BİRİMİ	PERFORMANS GÖSTERGESİ	ZAMAN ÇİZELGESİ
C-Beşeri sermaye, bireysel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	3.Sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	3.2.Sosyal hizmet altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	3.2.3.Engellilere yönelik altyapı gereksinimlerinin oluşturulması	*Van BŞB *İlçe Belediyeleri *İl Aile ve Sos. Pol. Md.	*Engelli yolu miktarı *Engelli araç miktarı vb.	2015-Sürekli
			3.2.4.Psikolojik destek hizmetleri, aile danışma merkezi hizmetlerinin artırılması ve geliştirilmesi	*İl Aile ve Sos. Pol. Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *İl Sağlık Md.	*Sosyal hizmet tesis sayısı *Yararlanıcı sayısı	2015-Sürekli
		3.3.Sosyal hizmet insan kaynaklarının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi	3.3.1.Sosyal hizmetler ve hizmet sunumuna yönelik ilgili personele eğitim verilmesi	*İl Aile ve Sos. Pol. Md. *İl Sağlık Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *ASPB	*Eğitim sayısı *Katılımcı sayısı	2015-Sürekli
			3.3.2.Gönüllü hizmetlerin arttırılması ve geliştirilmesi	*İl Aile ve Sos. Pol. Md. *Van BŞB *İlçe Belediyeleri *STK'lar	*Gönüllü sayısı	2015-Sürekli
	4. İşbirliği ve koordinasyonun artırılması	4.1.Bölgesel koordinasyonun sağlanması	4.1.1.Van Ekonomi Kalkınma Konseyi'nin kurulması ve geliştirilmesi	*Van Valiliği *Van BŞB *Diğer Paydaşlar *DAKA	*Konsey sayısı *Temsilci sayısı	2015
			4.1.2.Van Ekonomi Kalkınma Konseyi yönetmelik ve stratejik planının hazırlanması	*Van Ekonomi Konseyi (VEKK)	*Yönetmelik sayısı *Rapor sayısı	2015, 2019, 2023
			4.1.3.Başarılı örneklerin duyurulması ve kent genelinde tanıtılması	*VEKK *VANTSO *YYÜ *DAKA	*Afiş sayısı *Broşür sayısı *Yayın sayısı *Organizasyon sayısı	2015-Sürekli

TABLO B-28: VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI MATRİSİ VE UYGULAMA PROJELERİ (DEVAMI)						
STRATEJİK AMAÇLAR	**STRATEJİK HEDEFLER**	**STRATEJİLER**	**UYGULAMA PROJELERİ VE EYLEMLER**	**UYGULAMA BİRİMİ**	**PERFORMANS GÖSTERGESİ**	**ZAMAN ÇİZELGESİ**
C-Beşeri sermaye, bireysel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	4. İşbirliği ve koordinasyonun artırılması	4.2.Ulusal ve uluslararası işbirliklerinin geliştirilmesi	4.2.1.Başta Ortadoğu ve Kafkasya olmak üzere uluslararası ve ulusal kardeş şehirlerin geliştirilmesi	*Van BŞB *VANTSO *Diğer Paydaşlar	*Kardeş şehir sayısı	2015-Sürekli
			4.2.2.TOBB, İTO, İSO, TİM gibi meslek kuruluşları ile işbirliğinin geliştirilmesi	*VANTSO *VATBO *İşletmeler *Diğer Paydaşlar	*Toplantı sayısı *Protokol sayısı *Etkinlik sayısı *Ortak proje sayısı	2015-Sürekli
			4.2.3.İSO, TİM vb. listelerde üst sıralarda yer alan şirketler ile işbirliğinin geliştirilmesi	*VANTSO *VATBO *İşletmeler *Diğer Paydaşlar	*Toplantı sayısı *Anlaşma sayısı *Etkinlik sayısı *Ortak proje sayısı	2015-Sürekli
			4.2.4.Boğaziçi, ODTÜ vb. Türkiye'nin önde gelen yükseköğretim kurum ve kuruluşları ile ortak etkinlikler, uzaktan eğitim vb. işbirliğinin geliştirilmesi	*YYÜ *VANTSO *Diğer Paydaşlar	*Toplantı sayısı *Anlaşma sayısı *Etkinlik sayısı *Ortak proje sayısı	2015-Sürekli
			4.2.5.Uluslararası ve ulusal fuarlara katılımların artırılması	*VANTSO *Ekonomi Bakanlığı	*Katılımcı sayısı *Stant sayısı	2015-Sürekli

4.2.1. Uygulama Projeleri ve Eylemlerin Açıklaması

VİZYON:

"REKABETÇİ EKONOMİSİ, YÜKSEK YAŞAM KALİTESİ, GELİŞMİŞ BEŞERİ SERMAYESİ İLE DOĞU'NUN BAŞKENTİ, ORTADOĞU VE YAKINDOĞU'NUN ÇEKİM MERKEZİ"

Stratejik Amaç A: Bölgesel ve bireysel gelir ve refah seviyesinin artırılması

Stratejik Hedef A.1:Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması

Strateji A.1.1: Tarımsal üretimde planlama ve bilinç düzeyinin artırılması

UP ve Eylem A.1.1.1: Van İli Tarım Master Planı'nın hazırlanması ve güncellenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü (VİGTHM), İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlükleri (İGTHM)
- **İşbirliği** Yapılacak **Kuruluşlar**: Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü (TAGEM), Tarım Reformu Genel Müdürlüğü (TRGM), Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü (BÜGEM), Hayvancılık Genel Müdürlüğü (HAYGEM), Van Ziraat Odası (VANZO), Van Ticaret Borsası (VATBO), Van Ticaret ve Sanayi Odası (VANTSO), Üretici Birlikleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi (YYÜ), Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA)
- **Nasıl:** VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde Van ili ve ilçelerinin bitkisel üretim ve hayvansal üretime yönelik toprak özellikleri, iklim özellikleri, su ve sulama özellikleri, tohum, hasat, gen kaynakları, besleme ve bakım koşulları vb. tarımsal üretim ile ilgili bütün süreçleri kapsayan konuları içeren kapsamlı Van İli Tarım Master Planı hazırlanacaktır. Van İli Tarım Master Planı, gerek il ölçeğinde gerekse de ilçe ilçe ve bölge bölge olmak üzere kapsamlı araştırma ve analiz çalışmalarını içerecek, iklim, coğrafya, toprak vb. özellikler doğrultusunda üretim deseninin nasıl olması ve üretimin nasıl yapılması gibi konuları kapsayacaktır. Plan'ın hazırlanması sürecinde TAGEM, BÜGEM, HAYGEM gibi işbirliği yapılacak kuruluşlardan görüşler alınacak, bu kuruluşların Van ili ve ilçelerine yönelik daha önce yapmış olduğu çalışmalar incelenecektir. Ayrıca Plan'ın hazırlanma sürecinde işbirliği yapılacak kuruluş temsilcileriyle DAKA öncülüğünde çalıştay, odak grup toplantısı vb. birincil veri toplama teknikleri ile bilgi ve veriler elde edilecektir. İlçe veya bölge bazında bütün özellikleri yansıtan ve bölgeleme çalışmalarının da yer alacağı Plan, dinamik bir şekilde dört yılda bir güncellenecektir.
- **Zaman:** 2015, 2019 ve 2023 yılları
- **Performans Göstergesi:** Master Plan Sayısı

UP ve Eylem A.1.1.2: Van ili tarım ve gıda sanayii veri tabanının (Tarım ve Gıda Bilgi Sistemi) hazırlanması ve güncellenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, BÜGEM, HAYGEM, Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü (GKGM), VANZO, VATBO, Üretici Birlikleri, Tarım Sigortaları Havuzu (TARSİM), Van İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü (VİBSTM), Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı (BSTB), VANTSO, Van Organize Sanayi Bölgesi (VANOSB)
- **Nasıl:** VİGTHM, İGTHM VE VİBSTM öncülüğünde Van ili ve ilçelerinde tarım ve gıda sanayiine yönelik envanter çıkarılacak ve ilgili çalışmalar dijital ortama aktarılarak veri tabanı oluşturulacaktır. Envanter çalışmasında sektörde faaliyet gösteren çiftçi, üretici, tohumcu, gıda sanayici vb. tarım ve gıda sanayiinin bütün süreçlerinde yer alan oyuncular belirlenecek ve bu oyuncuların işletme büyüklüğü, cirosu, üretim kapasitesi vb. özellikleri kayıt altına alınacak ve yeni bilgiler geldikçe güncellenecektir. Aslında bu eylem, mevcut durumda Çiftçi Kayıt Sistemi, Tarım Sigortaları Havuzu, GKGM, Üretici Birlikleri vb. kuruluş veya oluşumlardaki farklı kayıtların tek ortamda toplanması ve entegrasyonu ile yeni alan araştırmalarını içermektedir. Bahsi geçen bu envanter ve veri tabanı, sorumlu kuruluşların veri merkezlerinde saklanacak, araştırma vb. çalışmalarda veri tabanını kullanmak isteyen kurum ve kuruluşlar ile gizlilik sözleşmeleri dahilinde bilgiler paylaşılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Veri Tabanı Sayısı, Kullanıcı Sayısı, Güncelleme Sayısı

UP ve Eylem A.1.1.3: Yem Rasyonu ve Karma Yem Uygulamaları Raporu'nun hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TAGEM, HAYGEM, BÜGEM, VANZO, VATBO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde Van ili ve ilçelerinde mevcut durumda yetiştirilen ve yetiştirilmesi UP ve Eylem A.1.1.1., UP ve Eylem A.1.4.1. gibi çalışmalarda uygun olarak tespit edilen yem bitkileri ile mevcut hayvan stokunun beslenmesinde verimliliği artıracak yem rasyonu ve karma yem uygulamalarını içeren rapor hazırlanacaktır. Çalışma süresince araştırma, deney vb. faaliyetler yapılacak, TAGEM, HAYGEM, BÜGEM, YYÜ gibi kuruluşların Van ili ve ilçelerine yönelik daha önce yapmış olduğu çalışmalar incelenecek, bu kuruluş temsilcilerinin sürece aktif olarak katılımları sağlanacaktır. Çalışmadaki araştırma faaliyetleri, YYÜ koordinasyonunda ve DAKA desteği ile gerçekleştirilecek, mevcut ve geliştirilecek bitki ve hayvan stokuna göre çalışma ve raporlar güncellenecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem A.1.1.4: Yem rasyonu ve karma yem uygulamalarının üreticilere tanıtılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, HAYGEM, BÜGEM, VANZO, VATBO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** UP ve eylem A.1.1.3.'te değinilen araştırma ve raporlama çalışmaları, Van ili ve ilçelerindeki yem bitkileri yetiştiricileri ve besicilere tanıtılacaktır. Bu çerçevede araştırma süresince YYÜ kampüsü ve yerinde (üretici) yapılan pilot uygulama alanlarına çiftçiler davet edilecek, gerekirse ulaşım araçları temin edilerek üretici ve besiciler alana getirilecek, uygulamalar birebir gösterilecek ve anlatılacaktır. Ayrıca araştırma ve raporlama çalışmalarının sunumu ve nasıl uygulanmasına gerektiğine yönelik eğitim malzemeleri hazırlanarak il ve ilçe tarım müdürlüklerinde çiftçilere eğitim verilecektir. Bunun yanında araştırma ve rapor bulgularının yer alacağı broşür ve kitapçıklar hazırlanacak, gerek eğitime katılım saplayan gerekse de katılmayan kent genelindeki diğer çiftçilere dağıtılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim Sayısı, Pilot Uygulama Alanı, Katılımcı Sayısı, Broşür Sayısı, Kitapçık Sayısı

UP ve Eylem A.1.1.5: Tohum, ekim, hasat, besleme, bakım, mera kullanımı, kaçak tohum-hayvan vb. genel tarımsal üretim konularında bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, BÜGEM, HAYGEM, VANZO, VATBO, Üretici Birlikleri, YYÜ, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Bu UP ve eylem, geleneksel bilinçlendirme faaliyeti olarak diğer UP ve eylemler ile paralel ve entegre bir şekilde yapılacaktır. Bu kapsamda işbirliği yapılacak kuruluş temsilcilerinin de katılacağı tohumdan ekime, hasattan hayvan beslemesine kadar tarımsal üretimin bütün süreçlerini kapsayan eğitim ve seminerler düzenlenecek, pilot uygulama alanlarına üreticiler götürülerek iyi uygulamaları yerinde görmeleri sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim Sayısı, Katılımcı Sayısı, Pilot Uygulama Alanı

UP ve Eylem A.1.1.6: Eğitim ve pilot uygulama dışında Tarım TV, broşür, kitapçık vb. araçların kullanılarak bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, BÜGEM, HAYGEM, VANZO, VATBO, Üretici Birlikleri, YYÜ, VANTSO, DAKA

- **Nasıl:** UP ve eylem A.1.1.5. gibi geleneksel bilinçlendirme faaliyeti olarak diğer UP ve eylemler ile paralel ve entegre bir şekilde yapılacaktır. Bu eylem, A.1.1.5.'e göre görsel bilinçlendirme faaliyetlerini kapsamaktadır. Geleneksel olarak broşür, kitapçık gibi materyallerin yanı sıra Van ili genelinde yerel olarak yayın yapması öngörülen ve sorumlu kuruluşların önderliğinde Van Tarım TV kurulacak ve tarımsal üretim ile ilgili yapılan çalışmalar sorumlu ve işbirliği yapılacak kuruluş temsilcilerinin anlatımı ve sunumu ile ekrana getirilecektir. Van Tarım TV yayınları Türkçe ve Kürtçe olarak izleyicilere hizmet verecektir.

- **Zaman**: 2015-Sürekli

- **Performans Göstergesi:** TV Yayın Sayısı, Broşür Sayısı, Kitapçık Sayısı

UP ve Eylem A.1.1.7: Kaçak ve kayıt dışı faaliyetlere yönelik denetimlerin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM

- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GKGM, Van Valiliği, VANZO, Üretici Birlikleri

- Nasıl: Bilinçlendirme faaliyetlerinde kaçak ve kayıt dışı faaliyetlerinin anlatılmasının yanı sıra kaçak ve kayıt dışı ile mücadele artırılacaktır. Bu kapsamda sorumlu kuruluşların önderliğinde ve GKGM işbirliği ile üreticilere yönelik denetimler artırılacak, yasal müeyyideler uygulanacaktır. Bunun yanında VANZO, Üretici Birlikleri gibi üst kuruluşlar, üye yapma şartı olarak kayıtlı tohum, hayvan vb. kullanımını şart koşacak ve izleme faaliyetlerini artıracaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli

- **Performans Göstergesi:** Denetim Sayısı, Yakalanan Kaçak İşlem Sayısı

UP ve Eylem A.1.1.8: Van İli Tarım Komitesi'nin kurulması ve fizibilite analizlerinin yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM

- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANZO, VATBO, VANTSO, Üretici Birlikleri, YYÜ, İlgili STK'lar, DAKA

- **Nasıl:** UP ve eylem C.4.1.1. kapsamında kurulacak Van Ekonomi Kalkınma Konseyi'nin bir komitesi olarak oluşturulacak ve faaliyetlerini sürdürecektir. Van ili ve ilçelerindeki tarım sektörünün genel koordinasyon birimi olarak görev yapacak Komite, tarım ve tarıma dayalı gıda sanayii sektörüne yönelik yapılacak bütün UP ve eylemlerin koordinasyon, izleme vb. birimi olacaktır. Komite'de sorumlu kuruluş ve işbirliği yapılacak kuruluşların her birinden en az 1 temsilci yer alacaktır. Bunun yanında Komite, DAKA işbirliği ile tarım ve gıda sanayiine yönelik UP ve eylemlerin maliyet, yer seçimi vb. kapsamlı unsurlarını içeren fizibilite analizlerini yapacak, bu analizleri mevcut veya potansiyel yatırımcılara tanıtacaktır.

- **Zaman:** 2015

- **Performans Göstergesi:** Komite Sayısı, Görevli Personel Sayısı, Fizibilite Raporu Sayısı

Strateji A.1.2: Türkiye ortalamasına yakın veya yüksek verim alınan tarım ürünlerinin yaygınlaştırılması

UP ve Eylem A.1.2.1: Elma yetiştiriciliğinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, BÜGEM, VANZO, VATBO, VANTSO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** AVA ve URA çalışmalarına göre elma yetiştiriciliği Van ilinde Türkiye ortalamasına göre yüksek verimin alındığı bir üründür. Ayrıca elma, Türkiye için gerek iç pazar gerekse de ihracatın önemli kalemlerinden biridir. Bunun yanında elma, gece-gündüz sıcaklığı vb. özellikleri ile Van ili iklimine en uygun bitkilerin başında gelmektedir. Elma yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, Van ili ekonomisinin verimliliğini ve elde edilen geliri artıracaktır. Elma yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, hemen hemen bütün UP ve eylemler ile ilişkilidir. Bunun yanında elma yetiştiriciliğinin geliştirilmesi özellikle:

  **UP ve Eylem A.1.1.5: Tohum, ekim, hasat, besleme, bakım, mera kullanımı, kaçak tohum-hayvan vb. genel tarımsal üretim konularında bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.6: Eğitim ve pilot uygulama dışında Tarım TV, broşür, kitapçık vb. araçların kullanılarak bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.7: Kaçak ve kayıt dışı faaliyetlere yönelik denetimlerin artırılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.8: Van İli Tarım Komitesi'nin kurulması ve fizibilite analizlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.2.7: Mevcut bitkisel ve hayvansal gen kaynaklarının korunması ve gen bankasının oluşturulması*

  **UP ve Eylem A.1.3.1: Buğday, arpa vb. geleneksel ve verimsiz ürünlerin lokal ölçekte üretilmesinin sağlanması*

  **UP ve Eylem A.1.3.3: Yem bitkileri tarımının Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alınan ürünü olmayan bölgelere kaydırılması*

  **UP ve Eylem A.1.6.1: Yeni kanallar açılarak sulanan alanlar ve sulama altyapısının geliştirilmesi*

  **UP ve Eylem A.1.7.1: Entegre Ürün Yetiştiriciliği, Kapama Bahçe Sistemleri vb. teknik ve teknolojilerin yaygınlaştırılması*

  **UP ve Eylem A.1.7.3: Tarımsal üretimde basınçlı-damla sulama gibi teknolojilerin yaygınlaştırılması*

  **UP ve Eylem A.1.7.4: Tarımsal üretimde makine ve ekipman kullanımının artırılması*

  **UP ve Eylem A.1.7.6: Van Bitkisel Üretim Araştırma Enstitüsü kurulması*

  **UP ve Eylem A.1.7.8: Coğrafi işaret, sertifikasyon, patent, markalaşma vb. çalışmaların ve uygulamaların artırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.9: Ulusal ve uluslararası fuarlara katılım sağlanması*

**UP ve Eylem A.1.8.1: Ambalajlama, paketleme vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.2: Tarımsal ürün işleme tesislerinin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.3: Süt toplama merkezleri ve soğuk zincirin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.5: Üretici birliklerinin nicelik ve niteliğinin artırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.7: Tarımda sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaştırılması*

**UP ve Eylem A.2.4.1: Gıda sanayiinin geliştirilmesi ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin oluşturulması (Merkez ilçeler ve Muradiye ilçesi arasında)*

**UP ve Eylem A.2.6.9: Belirlenen ihtisas sanayi bölgelerinin elektrik, doğalgaz, ulaşım vb. altyapı ihtiyaçlarının tamamlanması*

**UP ve Eylem A.4.2.2: Seracılık ve diğer tarımsal üretim için güneş panellerinin kullanılması*

**UP ve Eylem A.4.2.4: Jeotermal enerjinin tarımsal üretimde kullanılması*

**UP ve Eylem A.4.3.1: Arazi toplulaştırma çalışmalarının uygulanması*

**UP ve Eylem A.4.3.2: Nadas alanlarının daraltılması*

**UP ve Eylem A.4.3.3: Tarıma uygun alanların üretime açılması*

**UP ve Eylem A.4.3.6: Vasfının yitirmiş mera arazilerinin başta seracılık olmak üzere tarımsal üretime açılması*

**UP ve Eylem A.6.1.1: Van İli Teşvik ve Yatırım Bilgilendirme Kitapçığı'nın hazırlanması ve güncellenmesi*

**UP ve Eylem A.6.1.4: Güven ortamı ve bölgesel imajın iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması*

**UP ve Eylem A.6.2.4: Küçük ölçekli firmalara ve girişimcilere yönelik mikro kredi ve takas sisteminin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.6.3.2: Mevcut firmaları kapsayacak teşviklerin geliştirilmesi ve uygulanması*

**UP ve Eylem A.6.3.3: Tarımsal teşviklerin yüksek verim alınan ürünlerde yoğunlaşması*

**UP ve Eylem A.6.3.5: Tarımda hammadde ve mamul fiyatlarını dengeleyen ofislerin kurulması*

**UP ve Eylem A.6.3.6: Teşvik ve sübvansiyonların kontrol ve denetiminin sağlanması*

**UP ve Eylem A.6.3.8: Potansiyel ürün ve sektörlerde KİT'lerin kurulması*

**UP ve Eylem B.1.2.11: Muradiye-Merkez ilçelerin elma yetiştiriciliği koridoru ilan edilmesi* uygulama projeleri ve eylemleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda ilgili UP ve eylemler göz önüne alınarak ve uygulanarak VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde DAKA işbirliği ile Van ilinde elma yetiştiriciliği geliştirilecektir. Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinildiği gibi elma üretim alanı en az 302.374 dekarlık alana çıkarılarak Van ili Türkiye'nin elma üretimi merkezlerden biri haline getirilecektir.

- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Ağaç Sayısı, Üretim Alanı, Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.2.2: Ceviz yetiştiriciliğinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş**: VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, BÜGEM, VANZO, VATBO, VANTSO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** AVA ve URA çalışmalarına göre ceviz yetiştiriciliği Van ilinde Türkiye ortalamasına yakın verimin alındığı bir bitkidir. Ayrıca ceviz, Türkiye'nin stratejik ürünleri arasında yer alırken, aynı zamanda katma değeri yüksek tarım ürünlerinin başında gelmektedir. Bunun yanında ceviz, Van ili iklimine en uygun bitkiler arasında yer almaktadır. Dolayısıyla ceviz yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, Van ili ekonomisinin verimliliğini ve elde edilen geliri artıracaktır. Ceviz yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, elma yetiştiriciliğinde olduğu gibi hemen hemen bütün UP ve eylemler ile ilişkilidir. Ceviz yetiştiriciliğinin geliştirilmesi özellikle:

  **UP ve Eylem A.1.1.5: Tohum, ekim, hasat, besleme, bakım, mera kullanımı, kaçak tohum-hayvan vb. genel tarımsal üretim konularında bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.6: Eğitim ve pilot uygulama dışında Tarım TV, broşür, kitapçık vb. araçların kullanılarak bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.7: Kaçak ve kayıt dışı faaliyetlere yönelik denetimlerin artırılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.8: Van İli Tarım Komitesi'nin kurulması ve fizibilite analizlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.2.7: Mevcut bitkisel ve hayvansal gen kaynaklarının korunması ve gen bankasının oluşturulması*

  **UP ve Eylem A.1.3.1: Buğday, arpa vb. geleneksel ve verimsiz ürünlerin lokal ölçekte üretilmesinin sağlanması*

  **UP ve Eylem A.1.3.3: Yem bitkileri tarımının Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alınan ürünü olmayan bölgelere kaydırılması*

  **UP ve Eylem A.1.6.1: Yeni kanallar açılarak sulanan alanlar ve sulama altyapısının geliştirilmesi*

  **UP ve Eylem A.1.7.1: Entegre Ürün Yetiştiriciliği, Kapama Bahçe Sistemleri vb. teknik ve teknolojilerin yaygınlaştırılması*

  **UP ve Eylem A.1.7.3: Tarımsal üretimde basınçlı-damla sulama gibi teknolojilerin yaygınlaştırılması*

  **UP ve Eylem A.1.7.4: Tarımsal üretimde makine ve ekipman kullanımının artırılması*

  **UP ve Eylem A.1.7.6: Van Bitkisel Üretim Araştırma Enstitüsü kurulması*

  **UP ve Eylem A.1.7.8: Coğrafi işaret, sertifikasyon, patent, markalaşma vb. çalışmaların ve uygulamaların artırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.9: Ulusal ve uluslararası fuarlara katılım sağlanması*

**UP ve Eylem A.1.8.1: Ambalajlama, paketleme vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.2: Tarımsal ürün işleme tesislerinin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.3: Süt toplama merkezleri ve soğuk zincirin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.5: Üretici birliklerinin nicelik ve niteliğinin artırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.7: Tarımda sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaştırılması*

**UP ve Eylem A.2.4.1: Gıda sanayiinin geliştirilmesi ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin oluşturulması (Gevaş ve Edremit ilçesi arasında)*

**UP ve Eylem A.2.6.9: Belirlenen ihtisas sanayi bölgelerinin elektrik, doğalgaz, ulaşım vb. altyapı ihtiyaçlarının tamamlanması*

**UP ve Eylem A.4.2.2: Seracılık ve diğer tarımsal üretim için güneş panellerinin kullanılması*

**UP ve Eylem A.4.2.4: Jeotermal enerjinin tarımsal üretimde kullanılması*

**UP ve Eylem A.4.3.1: Arazi toplulaştırma çalışmalarının uygulanması*

**UP ve Eylem A.4.3.2: Nadas alanlarının daraltılması*

**UP ve Eylem A.4.3.3: Tarıma uygun alanların üretime açılması*

**UP ve Eylem A.4.3.6: Vasfının yitirmiş mera arazilerinin başta seracılık olmak üzere tarımsal üretime açılması*

**UP ve Eylem A.6.1.1: Van İli Teşvik ve Yatırım Bilgilendirme Kitapçığı'nın hazırlanması ve güncellenmesi*

**UP ve Eylem A.6.1.4: Güven ortamı ve bölgesel imajın iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması*

**UP ve Eylem A.6.2.4: Küçük ölçekli firmalara ve girişimcilere yönelik mikro kredi ve takas sisteminin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.6.3.2: Mevcut firmaları kapsayacak teşviklerin geliştirilmesi ve uygulanması*

**UP ve Eylem A.6.3.3: Tarımsal teşviklerin yüksek verim alınan ürünlerde yoğunlaşması*

**UP ve Eylem A.6.3.5: Tarımda hammadde ve mamul fiyatlarını dengeleyen ofislerin kurulması*

**UP ve Eylem A.6.3.6: Teşvik ve sübvansiyonların kontrol ve denetiminin sağlanması*

**UP ve Eylem A.6.3.8: Potansiyel ürün ve sektörlerde KİT'lerin kurulması*

**UP ve Eylem B.1.2.12: Çatak-Bahçesaray ilçelerinin ceviz yetiştiriciliği koridoru ilan edilmesi* uygulama projeleri ve eylemleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda ilgili UP ve eylemler göz önüne alınarak ve uygulanarak VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde DAKA işbirliği ile Van ilinde ceviz yetiştiriciliği geliştirilecektir. Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinildiği gibi ceviz üretim alanı en az 158.822 dekarlık alana çıkarılarak Van ili Türkiye'nin ceviz üretim merkezi haline getirilecektir.

- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Ağaç Sayısı, Üretim Alanı, Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.2.3: Patates yetiştiriciliğinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, BÜGEM, VANZO, VATBO, VANTSO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** AVA ve URA çalışmalarına göre patates yetiştiriciliği Van ilinde Türkiye ortalamasına yakın verimin alındığı bir diğer bitkidir. Ayrıca patates, ham bitki olarak sofralarda yüksek düzeyde tüketildiği gibi cips vb. sanayii ile gıda sanayiinin önde gelen hammaddeleri arasında yer almaktadır. Bunun yanında patates, başta yem bitkileri olmak üzere nöbet ekiminin yapıldığı bir bitki özelliği taşırken, aynı zamanda patatesin sapı vb. hayvan yemi olarak da kullanılmaktadır. Dolayısıyla patates yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, Van ili ekonomisinin verimliliğini ve elde edilen geliri artıracaktır. Patates yetiştiriciliğinin geliştirilmesi de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile ilişkilidir. Bunun yanında patates yetiştiriciliğinin geliştirilmesi özellikle:

  **UP ve Eylem A.1.1.5: Tohum, ekim, hasat, besleme, bakım, mera kullanımı, kaçak tohum-hayvan vb. genel tarımsal üretim konularında bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.6: Eğitim ve pilot uygulama dışında Tarım TV, broşür, kitapçık vb. araçların kullanılarak bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.7: Kaçak ve kayıt dışı faaliyetlere yönelik denetimlerin artırılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.8: Van İli Tarım Komitesi'nin kurulması ve fizibilite analizlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.2.7: Mevcut bitkisel ve hayvansal gen kaynaklarının korunması ve gen bankasının oluşturulması*

  **UP ve Eylem A.1.3.1: Buğday, arpa vb. geleneksel ve verimsiz ürünlerin lokal ölçekte üretilmesinin sağlanması*

  **UP ve Eylem A.1.3.3: Yem bitkileri tarımının Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alınan ürünü olmayan bölgelere kaydırılması*

  **UP ve Eylem A.1.5.1: Van İli Bitki Nöbet Ekimi Raporu'nun hazırlanması*

  **UP ve Eylem A.1.5.2: Nöbetleşe ekimi yapılan bitkilerin üreticilere tanıtılması*

  **UP ve Eylem A.1.6.1: Yeni kanallar açılarak sulanan alanlar ve sulama altyapısının geliştirilmesi*

  **UP ve Eylem A.1.7.1: Entegre Ürün Yetiştiriciliği, Kapama Bahçe Sistemleri vb. teknik ve teknolojilerin yaygınlaştırılması*

  **UP ve Eylem A.1.7.3: Tarımsal üretimde basınçlı-damla sulama gibi teknolojilerin yaygınlaştırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.4: Tarımsal üretimde makine ve ekipman kullanımının artırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.6: Van Bitkisel Üretim Araştırma Enstitüsü kurulması*

**UP ve Eylem A.1.7.8: Coğrafi işaret, sertifikasyon, patent, markalaşma vb. çalışmaların ve uygulamaların arttırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.9: Ulusal ve uluslararası fuarlara katılım sağlanması*

**UP ve Eylem A.1.8.1: Ambalajlama, paketleme vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.2: Tarımsal ürün işleme tesislerinin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.3: Süt toplama merkezleri ve soğuk zincirin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.5: Üretici birliklerinin nicelik ve niteliğinin artırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.7: Tarımda sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaştırılması*

**UP ve Eylem A.2.4.1: Gıda sanayiinin geliştirilmesi ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin oluşturulması (Merkez ilçeler)*

**UP ve Eylem A.2.6.9: Belirlenen ihtisas sanayi bölgelerinin elektrik, doğalgaz, ulaşım vb. altyapı ihtiyaçlarının tamamlanması*

**UP ve Eylem A.4.2.2: Seracılık ve diğer tarımsal üretim için güneş panellerinin kullanılması*

**UP ve Eylem A.4.2.4: Jeotermal enerjinin tarımsal üretimde kullanılması*

**UP ve Eylem A.4.3.1: Arazi toplulaştırma çalışmalarının uygulanması*

**UP ve Eylem A.4.3.2: Nadas alanlarının daraltılması*

**UP ve Eylem A.4.3.3: Tarıma uygun alanların üretime açılması*

**UP ve Eylem A.4.3.6: Vasfının yitirmiş mera arazilerinin başta seracılık olmak üzere tarımsal üretime açılması*

**UP ve Eylem A.6.1.1: Van İli Teşvik ve Yatırım Bilgilendirme Kitapçığı'nın hazırlanması ve güncellenmesi*

**UP ve Eylem A.6.1.4: Güven ortamı ve bölgesel imajın iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması*

**UP ve Eylem A.6.2.4: Küçük ölçekli firmalara ve girişimcilere yönelik mikro kredi ve takas sisteminin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.6.3.2: Mevcut firmaları kapsayacak teşviklerin geliştirilmesi ve uygulanması*

**UP ve Eylem A.6.3.3: Tarımsal teşviklerin yüksek verim alınan ürünlerde yoğunlaşması*

**UP ve Eylem A.6.3.5: Tarımda hammadde ve mamul fiyatlarını dengeleyen ofislerin kurulması*

**UP ve Eylem A.6.3.6: Teşvik ve sübvansiyonların kontrol ve denetiminin sağlanması*

**UP ve Eylem A.6.3.8: Potansiyel ürün ve sektörlerde KİT'lerin kurulması*

**UP ve Eylem B.1.2.14: Başkale-Çaldıran-Özalp-Saray ilçelerinin patates gelişim koridoru ilan edilmesi* uygulama projeleri ve eylemleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda ilgili UP ve eylemler göz önüne alınarak ve uygulanarak VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde DAKA işbirliği ile Van ilinde patates yetiştiriciliği geliştirilecektir. Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinildiği gibi patates üretim alanı en az 238.846 dekarlık alana çıkarılarak Van ili Türkiye'nin patates üretim merkezi haline getirilecektir.

- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Patates Yetiştirilen Alan Miktarı, Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.2.4: Baklagil yetiştiriciliğinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, BÜGEM, VANZO, VATBO, VANTSO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** AVA ve URA çalışmalarına göre baklagil yetiştiriciliği Van ilinde Türkiye ortalamasının üzerinde verim alınan bitkiler arasında yer almaktadır. Bunun yanında başta fasulye, nohut gibi baklagiller, Türkiye'nin dış ticaret açığı verdiği bitkisel ürünlerin başında gelmektedir. Ayrıca baklagil patates, nöbet ekiminin yapıldığı bir bitki özelliği taşıdığı gibi sapı vb. hayvan yemi olarak da kullanılırken, Gevaş ilçesi fasulye konusunda bölgesel markalardan biri konumundadır. Dolayısıyla başta fasulye ve nohut olmak üzere baklagil yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, Van ili ekonomisinin verimliliğini ve elde edilen geliri arttıracağı gibi Türkiye'nin dış ticaret açığının azaltılmasına da katkı sağlayacaktır. Baklagil yetiştiriciliğinin geliştirilmesi de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile ilişkilidir. Bunun yanında baklagil yetiştiriciliğinin geliştirilmesi özellikle:

  **UP ve Eylem A.1.1.5: Tohum, ekim, hasat, besleme, bakım, mera kullanımı, kaçak tohum-hayvan vb. genel tarımsal üretim konularında bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.6: Eğitim ve pilot uygulama dışında Tarım TV, broşür, kitapçık vb. araçların kullanılarak bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.7: Kaçak ve kayıt dışı faaliyetlere yönelik denetimlerin artırılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.8: Van İli Tarım Komitesi'nin kurulması ve fizibilite analizlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.2.7: Mevcut bitkisel ve hayvansal gen kaynaklarının korunması ve gen bankasının oluşturulması*

  **UP ve Eylem A.1.3.1: Buğday, arpa vb. geleneksel ve verimsiz ürünlerin lokal ölçekte üretilmesinin sağlanması*

  **UP ve Eylem A.1.3.3: Yem bitkileri tarımının Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alınan ürünü olmayan bölgelere kaydırılması*

  **UP ve Eylem A.1.5.1: Van İli Bitki Nöbet Ekimi Raporu'nun hazırlanması*

**UP ve Eylem A.1.5.2: Nöbetleşe ekimi yapılan bitkilerin üreticilere tanıtılması*

**UP ve Eylem A.1.6.1: Yeni kanallar açılarak sulanan alanlar ve sulama altyapısının geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.7.1: Entegre Ürün Yetiştiriciliği, Kapama Bahçe Sistemleri vb. teknik ve teknolojilerin yaygınlaştırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.3: Tarımsal üretimde basınçlı-damla sulama gibi teknolojilerin yaygınlaştırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.4: Tarımsal üretimde makine ve ekipman kullanımının artırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.6: Van Bitkisel Üretim Araştırma Enstitüsü kurulması*

**UP ve Eylem A.1.7.8: Coğrafi işaret, sertifikasyon, patent, markalaşma vb. çalışmaların ve uygulamaların arttırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.9: Ulusal ve uluslararası fuarlara katılım sağlanması*

**UP ve Eylem A.1.8.1: Ambalajlama, paketleme vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.2: Tarımsal ürün işleme tesislerinin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.3: Süt toplama merkezleri ve soğuk zincirin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.5: Üretici birliklerinin nicelik ve niteliğinin arttırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.7: Tarımda sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaştırılması*

**UP ve Eylem A.2.4.1: Gıda sanayiinin geliştirilmesi ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin oluşturulması (Gevaş ve Edremit ilçeleri arasında)*

**UP ve Eylem A.2.6.9: Belirlenen ihtisas sanayi bölgelerinin elektrik, doğalgaz, ulaşım vb. altyapı ihtiyaçlarının tamamlanması*

**UP ve Eylem A.4.2.2: Seracılık ve diğer tarımsal üretim için güneş panellerinin kullanılması*

**UP ve Eylem A.4.2.4: Jeotermal enerjinin tarımsal üretimde kullanılması*

**UP ve Eylem A.4.3.1: Arazi toplulaştırma çalışmalarının uygulanması*

**UP ve Eylem A.4.3.2: Nadas alanlarının daraltılması*

**UP ve Eylem A.4.3.3: Tarıma uygun alanların üretime açılması*

**UP ve Eylem A.4.3.6: Vasfının yitirmiş mera arazilerinin başta seracılık olmak üzere tarımsal üretime açılması*

**UP ve Eylem A.6.1.1: Van İli Teşvik ve Yatırım Bilgilendirme Kitapçığı'nın hazırlanması ve güncellenmesi*

**UP ve Eylem A.6.1.4: Güven ortamı ve bölgesel imajın iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması*

**UP ve Eylem A.6.2.4: Küçük ölçekli firmalara ve girişimcilere yönelik mikro kredi ve takas sisteminin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.6.3.2: Mevcut firmaları kapsayacak teşviklerin geliştirilmesi ve uygulanması*

**UP ve Eylem A.6.3.3: Tarımsal teşviklerin yüksek verim alınan ürünlerde yoğunlaşması*

**UP ve Eylem A.6.3.5: Tarımda hammadde ve mamul fiyatlarını dengeleyen ofislerin kurulması*

**UP ve Eylem A.6.3.6: Teşvik ve sübvansiyonların kontrol ve denetiminin sağlanması*

**UP ve Eylem A.6.3.8: Potansiyel ürün ve sektörlerde KİT'lerin kurulması*

**UP ve Eylem B.1.2.13: Gevaş-Merkez ilçelerin baklagil gelişim koridoru ilan edilmesi* uygulama projeleri ve eylemleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda ilgili UP ve eylemler göz önüne alınarak ve uygulanarak VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde DAKA işbirliği ile Van ilinde baklagil yetiştiriciliği geliştirilecektir. Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinildiği gibi baklagil üretim alanı en az 168.186 dekarlık alana çıkarılarak Van ili Türkiye'nin önemli baklagil üretim merkezlerinden biri haline getirilecektir.

- **Zaman**: 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Üretim Yapılan Alan Miktarı, Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.2.5: Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, HAYGEM, VANZO, VATBO, VANTSO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** AVA ve URA çalışmalarına göre Van ili hayvan sayısı bakımından Türkiye'nin küçükbaş hayvancılık merkezidir. Bunun yanında Türkiye'nin çayır ve mera alanları bakımından en zengin illeri arasında yer alan Van ili, küçükbaş hayvancılık süt üretiminde Türkiye ortalamasının üzerinde verim elde ederken, bazı yerli ırkların gen merkezi konumundadır. Ayrıca Van ili ve Türkiye'nin nüfus artışı göz önüne alındığın hayvansal ürün talebinin giderek artması söz konusudur. Dolayısıyla küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi, Van ili ekonomisinin verimliliğini ve elde edilen geliri arttıracağı gibi Türkiye'nin hayvansal ürün talebinin içerden karşılanmasına da katkı sağlayacaktır. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile ilişkilidir. Bunun yanında küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi özellikle:

  **UP ve Eylem A.1.1.3: Yem Rasyonu ve Karma Yem Uygulamaları Raporu'nun hazırlanması*

  **UP ve Eylem A.1.1.4: Yem rasyonu ve karma yem uygulamalarının üreticilere tanıtılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.5: Tohum, ekim, hasat, besleme, bakım, mera kullanımı, kaçak tohum-hayvan vb. genel tarımsal üretim konularında bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

  **UP ve Eylem A.1.1.6: Eğitim ve pilot uygulama dışında Tarım TV, broşür, kitapçık vb. araçların kullanılarak bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

**UP ve Eylem A.1.1.7: Kaçak ve kayıt dışı faaliyetlere yönelik denetimlerin artırılması*

**UP ve Eylem A.1.1.8: Van İli Tarım Komitesi'nin kurulması ve fizibilite analizlerinin yapılması*

**UP ve Eylem A.1.2.7: Mevcut bitkisel ve hayvansal gen kaynaklarının korunması ve gen bankasının oluşturulması*

**UP ve Eylem A.1.3.3: Yem bitkileri tarımının Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alınan ürünü olmayan bölgelere kaydırılması*

**UP ve Eylem A.1.4.3: Silajlık mısır başta olmak üzere yem bitkilerinin yaygınlaştırılmasının sağlanması*

**UP ve Eylem A.1.4.4: Irk ıslah ve suni tohumlama uygulamalarının yaygınlaştırılması, nitelikli döl kaynaklarının belirlenmesi*

**UP ve Eylem A.1.6.1: Yeni kanallar açılarak sulanan alanlar ve sulama altyapısının geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.6.2: Suni mera alanlarının tahsis edilmesi*

**UP ve Eylem A.1.6.3: Mera alanlarındaki çit, yol, gölgelik vb. altyapı eksikliklerinin giderilmesi*

**UP ve Eylem A.1.6.4: Mevcut hayvan barınaklarının havalandırma, temizlik vb. altyapı koşullarının iyileştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.6.5: Bölge şartlarına uygun modern barınak tipinin belirlenmesi*

**UP ve Eylem A.1.6.6: Belirlenen tip barınakların oluşturulması ve yaygınlaştırılması*

**UP ve Eylem A.1.6.7: Hayvan kesimhanelerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.7.4: Tarımsal üretimde makine ve ekipman kullanımının artırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.7: Van Hayvansal Üretim Araştırma Enstitüsü kurulması*

**UP ve Eylem A.1.7.8: Coğrafi işaret, sertifikasyon, patent, markalaşma vb. çalışmaların ve uygulamaların arttırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.9: Ulusal ve uluslararası fuarlara katılım sağlanması*

**UP ve Eylem A.1.8.1: Ambalajlama, paketleme vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.2: Tarımsal ürün işleme tesislerinin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.3: Süt toplama merkezleri ve soğuk zincirin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.4: Veterinerlik hizmetlerinin geliştirilmesi ve erişiminin artırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.5: Üretici birliklerinin nicelik ve niteliğinin arttırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.6: Çobanlık mesleğinin özendirilmesi, yaşam ve eğitim koşullarının iyileştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.7: Tarımda sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaştırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.8: Özellikle köylerde ortak ahır, toplu sağım ve bakım gibi ortak alanların geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.2.4.2: Hayvancılık sektörünün geliştirilmesi ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin oluşturulması (Erciş, Gürpınar)*

**UP ve Eylem A.2.6.9: Belirlenen ihtisas sanayi bölgelerinin elektrik, doğalgaz, ulaşım vb. altyapı ihtiyaçlarının tamamlanması*

**UP ve Eylem A.4.3.4: Mera ıslah ve amenajman uygulamalarının arttırılması*

**UP ve Eylem A.6.1.1: Van İli Teşvik ve Yatırım Bilgilendirme Kitapçığı'nın hazırlanması ve güncellenmesi*

**UP ve Eylem A.6.1.4: Güven ortamı ve bölgesel imajın iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması*

**UP ve Eylem A.6.2.4: Küçük ölçekli firmalara ve girişimcilere yönelik mikro kredi ve takas sisteminin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.6.3.2: Mevcut firmaları kapsayacak teşviklerin geliştirilmesi ve uygulanması*

**UP ve Eylem A.6.3.3: Tarımsal teşviklerin yüksek verim alınan ürünlerde yoğunlaşması*

**UP ve Eylem A.6.3.5: Tarımda hammadde ve mamul fiyatlarını dengeleyen ofislerin kurulması*

**UP ve Eylem A.6.3.6: Teşvik ve sübvansiyonların kontrol ve denetiminin sağlanması*

**UP ve Eylem A.6.3.8: Potansiyel ürün ve sektörlerde KİT'lerin kurulması*

**UP ve Eylem B.1.2.3: Gürpınar-Başkale ilçelerinin küçükbaş hayvancılık gelişim koridoru ilan edilmesi* uygulama projeleri ve eylemleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda ilgili UP ve eylemler göz önüne alınarak ve uygulanarak VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde DAKA işbirliği ile Van ilinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği geliştirilecektir. Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinildiği gibi küçükbaş hayvan sayısı en az 3.628.206 başa çıkarılarak Van ili Türkiye'nin önemli küçükbaş hayvancılık merkezi haline getirilecektir.

- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Hayvan Sayısı, Hayvansal Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.2.6: Arıcılığın geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, HAYGEM, VANZO, VATBO, VANTSO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** AVA ve URA çalışmalarına göre Van ili arıcılık faaliyetlerin açısından önemli bir potansiyel taşımaktadır. Mevcut durumda kovan sayısı, bal üretim miktarı vb. göstergelerde Muğla, Ordu gibi lider merkezlerin gerisinde kalsa da Van ili verim açısından Türkiye ortalamasının üzerinde yer almaktadır. Ayrıca bal ve diğer arıcılık ürünleri, katma değeri en

yüksek tarımsal ürünler arasında yer alırken, Bahçesaray ve Çatak gibi ilçeler bölgesel düzeyde bilinir ve tanınır ilçeler konumundadır. Dolayısıyla arıcılığın geliştirilmesi, Van ili ekonomisinin verimliliğini ve elde edilen geliri arttıracağı gibi Türkiye'nin arıcılık ürün talebinin içerden karşılanmasına da katkı sağlayacaktır. Arıcılığın geliştirilmesi de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile ilişkilidir. Bunun yanında arıcılığın geliştirilmesi özellikle:

**UP ve Eylem A.1.1.5: Tohum, ekim, hasat, besleme, bakım, mera kullanımı, kaçak tohum-hayvan vb. genel tarımsal üretim konularında bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

**UP ve Eylem A.1.1.6: Eğitim ve pilot uygulama dışında Tarım TV, broşür, kitapçık vb. araçların kullanılarak bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

**UP ve Eylem A.1.1.7: Kaçak ve kayıt dışı faaliyetlere yönelik denetimlerin artırılması*

**UP ve Eylem A.1.1.8: Van İli Tarım Komitesi'nin kurulması ve fizibilite analizlerinin yapılması*

**UP ve Eylem A.1.2.7: Mevcut bitkisel ve hayvansal gen kaynaklarının korunması ve gen bankasının oluşturulması*

**UP ve Eylem A.1.4.4: Irk ıslah ve suni tohumlama uygulamalarının yaygınlaştırılması, nitelikli döl kaynaklarının belirlenmesi*

**UP ve Eylem A 1.6.8: Yeni kovan sayısının arttırılmasının sağlanması*

**UP ve Eylem A.1.7.4: Tarımsal üretimde makine ve ekipman kullanımının artırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.7: Van Hayvansal Üretim Araştırma Enstitüsü kurulması*

**UP ve Eylem A.1.7.8: Coğrafi işaret, sertifikasyon, patent, markalaşma vb. çalışmaların ve uygulamaların arttırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.9: Ulusal ve uluslararası fuarlara katılım sağlanması*

**UP ve Eylem A.1.8.1: Ambalajlama, paketleme vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.2: Tarımsal ürün işleme tesislerinin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.4: Veterinerlik hizmetlerinin geliştirilmesi ve erişiminin artırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.5: Üretici birliklerinin nicelik ve niteliğinin arttırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.7: Tarımda sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaştırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.8: Özellikle köylerde ortak ahır, toplu sağım ve bakım gibi ortak alanların geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.2.4.1: 2.4.1.Gıda sanayiinin geliştirilmesi ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin oluşturulması (Gevaş ve Edremit arasında)*

**UP ve Eylem A.2.6.9: Belirlenen ihtisas sanayi bölgelerinin elektrik, doğalgaz, ulaşım vb. altyapı ihtiyaçlarının tamamlanması*

**UP ve Eylem A.4.3.7: Flora ve fauna alanlarının haritalandırılması ve envanterinin çıkarılması*

**UP ve Eylem A.6.1.1: Van İli Teşvik ve Yatırım Bilgilendirme Kitapçığı'nın hazırlanması ve güncellenmesi*

**UP ve Eylem A.6.1.4: Güven ortamı ve bölgesel imajın iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması*

**UP ve Eylem A.6.2.4: Küçük ölçekli firmalara ve girişimcilere yönelik mikro kredi ve takas sisteminin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.6.3.2: Mevcut firmaları kapsayacak teşviklerin geliştirilmesi ve uygulanması*

**UP ve Eylem A.6.3.3: Tarımsal teşviklerin yüksek verim alınan ürünlerde yoğunlaşması*

**UP ve Eylem A.6.3.5: Tarımda hammadde ve mamul fiyatlarını dengeleyen ofislerin kurulması*

**UP ve Eylem A.6.3.6: Teşvik ve sübvansiyonların kontrol ve denetiminin sağlanması*

**UP ve Eylem A.6.3.8: Potansiyel ürün ve sektörlerde KİT'lerin kurulması*

**UP ve Eylem B.1.2.5: Bahçesaray-Çatak-Gevaş ilçelerinin arıcılık gelişim koridoru ilan edilmesi* uygulama projeleri ve eylemleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda ilgili UP ve eylemler göz önüne alınarak ve uygulanarak VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde DAKA işbirliği ile Van ilinde arıcılık geliştirilecektir. Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinildiği gibi toplam kovan sayısı 500 bin adede çıkarılarak Van ili Türkiye'nin önemli arıcılık merkezlerinden biri haline getirilecektir.

- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Kovan Sayısı, Arıcılık Ürünleri Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.2.7: Mevcut bitkisel ve hayvansal gen kaynaklarının korunması ve gen bankasının oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TAGEM, HAYGEM, BÜGEM, VANZO, VATBO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Van ili birtakım tarımsal ürünlerde gen merkezi konumundadır. Küçükbaş hayvancılıkta Norduz ırkı, bitkisel üretimde kantalop kavunu vb. Van ilinin gen merkezi olduğu tarımsal ürünlere örnek verilebilir. Bu bağlamda Van ilinin gen merkezi olduğu ırk ve genlerin korunmasına yönelik VİGTHM ve İGTHM girişimleriyle TAGEM, HAYGEM gibi merkezi kuruluşlar işbirliği Gen Bankası kurulacak, bahsi geçen genler koruma altına alınacaktır. Ayrıca ürün çeşitlendirilmesine yönelik ithal edilen tohum, fidan, hayvan vb. ırklar ile melezleme çalışmasında kullanılan ve yüksek verim alınacak genler de bu bankada korunacak, gen geliştirilmesine yönelik araştırmalar yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Gen Sayısı, Tohum ve Fidan Sayısı, Araştırma Sayısı, Gen Bankası Sayısı

Strateji A.1.3: Türkiye ortalamasının altında verim alınan tarım ürünlerinin lokal ölçekte yerel talebe yönelik üretilmesi

UP ve Eylem A.1.3.1: Buğday, arpa vb. geleneksel ve verimsiz ürünlerin lokal ölçekte üretilmesinin sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** BÜGEM, TAGEM, TRGM, VANZO, VATBO, VANTSO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** AVA ve URA çalışmalarına göre buğday, arpa, şekerpancarı gibi geleneksel bitkisel ürünlerde Van ili Türkiye ortalamasının altında verim almaktadır. Bununla birlikte Van ilinde şeker, un, nişasta vb. fabrikaları ile bu ürünlerin işlendiği sanayi tesisleri bulunmaktadır. Dolayısıyla düşük verim alınmasına karşın Van ili bu ürünleri üretmek durumundadır. Bu bağlamda geleneksel bitkisel ürünlerin lokal ölçekte yerel talebi karşılamaya yönelik, yüksek verim alınan ve öne çıkan bitkisel ürünü bulunmayan alanlarda üretilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde BÜGEM, TAGEM, TRGM gibi ulusal ve yerel oyuncuların işbirliği ile çiftçilerin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi, tarımsal teşviklerin buna göre düzenlenmesi vb. UP ve eylemler hayata geçirilecektir. Özellikle Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinildiği gibi hububat üretimi Çaldıran, Özal, Saray, Gürpınar ve Başkale ilçelerine, şekerpancarı üretimi ise Erciş ilçesine kaydırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Ekilen Alan Miktarı, Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.3.2: Büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin lokal ölçekte geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, HAYGEM, VANZO, VATBO, VANTSO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** AVA ve URA çalışmalarına göre Van ili büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinde özellikle kültür ve melez ırklarda gerek hayvan sayısı gerekse de hayvansal ürün veriminde Türkiye ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Ayrıca küçükbaş hayvancılıkta daha rekabetçi olan Van ilinde büyükbaş hayvancılık, yerli ırka dayalı olarak yapılırken, Van Et gibi entegre tesisler de bulunmaktadır. Bu çerçevede büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin lokal ölçekte yerel talebi karşılamaya yönelik geliştirilecektir. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile ilişkilidir. Bunun yanında büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi özellikle:

  **UP ve Eylem A.1.1.3: Yem Rasyonu ve Karma Yem Uygulamaları Raporu'nun hazırlanması*

  **UP ve Eylem A.1.1.4: Yem rasyonu ve karma yem uygulamalarının üreticilere tanıtılması*

**UP ve Eylem A.1.1.5: Tohum, ekim, hasat, besleme, bakım, mera kullanımı, kaçak tohum-hayvan vb. genel tarımsal üretim konularında bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

**UP ve Eylem A.1.1.6: Eğitim ve pilot uygulama dışında Tarım TV, broşür, kitapçık vb. araçların kullanılarak bilinçlendirme faaliyetlerinin yapılması*

**UP ve Eylem A.1.1.7: Kaçak ve kayıt dışı faaliyetlere yönelik denetimlerin artırılması*

**UP ve Eylem A.1.1.8: Van İli Tarım Komitesi'nin kurulması ve fizibilite analizlerinin yapılması*

**UP ve Eylem A.1.2.7: Mevcut bitkisel ve hayvansal gen kaynaklarının korunması ve gen bankasının oluşturulması*

**UP ve Eylem A.1.3.3: Yem bitkileri tarımının Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alınan ürünü olmayan bölgelere kaydırılması*

**UP ve Eylem A.1.4.3: Silajlık mısır başta olmak üzere yem bitkilerinin yaygınlaştırılmasının sağlanması*

**UP ve Eylem A.1.4.4: Irk ıslah ve suni tohumlama uygulamalarının yaygınlaştırılması, nitelikli döl kaynaklarının belirlenmesi*

**UP ve Eylem A.1.6.1: Yeni kanallar açılarak sulanan alanlar ve sulama altyapısının geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.6.2: Suni mera alanlarının tahsis edilmesi*

**UP ve Eylem A.1.6.3: Mera alanlarındaki çit, yol, gölgelik vb. altyapı eksikliklerinin giderilmesi*

**UP ve Eylem A.1.6.4: Mevcut hayvan barınaklarının havalandırma, temizlik vb. altyapı koşullarının iyileştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.6.5: Bölge şartlarına uygun modern barınak tipinin belirlenmesi*

**UP ve Eylem A.1.6.6: Belirlenen tip barınakların oluşturulması ve yaygınlaştırılması*

**UP ve Eylem A.1.6.7: Hayvan kesimhanelerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.7.4: Tarımsal üretimde makine ve ekipman kullanımının artırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.7: Van Hayvansal Üretim Araştırma Enstitüsü kurulması*

**UP ve Eylem A.1.7.8: Coğrafi işaret, sertifikasyon, patent, markalaşma vb. çalışmaların ve uygulamaların arttırılması*

**UP ve Eylem A.1.7.9: Ulusal ve uluslararası fuarlara katılım sağlanması*

**UP ve Eylem A.1.8.1: Ambalajlama, paketleme vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.2: Tarımsal ürün işleme tesislerinin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.3: Süt toplama merkezleri ve soğuk zincirin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.4: Veterinerlik hizmetlerinin geliştirilmesi ve erişiminin artırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.5: Üretici birliklerinin nicelik ve niteliğinin arttırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.6: Çobanlık mesleğinin özendirilmesi, yaşam ve eğitim koşullarının iyileştirilmesi*

**UP ve Eylem A.1.8.7: Tarımda sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaştırılması*

**UP ve Eylem A.1.8.8: Özellikle köylerde ortak ahır, toplu sağım ve bakım gibi ortak alanların geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.2.4.2: Hayvancılık sektörünün geliştirilmesi ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin oluşturulması (Erciş)*

**UP ve Eylem A.2.6.9: Belirlenen ihtisas sanayi bölgelerinin elektrik, doğalgaz, ulaşım vb. altyapı ihtiyaçlarının tamamlanması*

**UP ve Eylem A.4.3.4: Mera ıslah ve amenajman uygulamalarının arttırılması*

**UP ve Eylem A.6.1.1: Van İli Teşvik ve Yatırım Bilgilendirme Kitapçığı'nın hazırlanması ve güncellenmesi*

**UP ve Eylem A.6.1.4: Güven ortamı ve bölgesel imajın iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması*

**UP ve Eylem A.6.2.4: Küçük ölçekli firmalara ve girişimcilere yönelik mikro kredi ve takas sisteminin geliştirilmesi*

**UP ve Eylem A.6.3.2: Mevcut firmaları kapsayacak teşviklerin geliştirilmesi ve uygulanması*

**UP ve Eylem A.6.3.3: Tarımsal teşviklerin yüksek verim alınan ürünlerde yoğunlaşması*

**UP ve Eylem A.6.3.5: Tarımda hammadde ve mamul fiyatlarını dengeleyen ofislerin kurulması*

**UP ve Eylem A.6.3.6: Teşvik ve sübvansiyonların kontrol ve denetiminin sağlanması*

**UP ve Eylem A.6.3.8: Potansiyel ürün ve sektörlerde KİT'lerin kurulması*

**UP ve Eylem B.1.2.4: Erciş-Muradiye-Çaldıran ilçelerinin küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık gelişim koridoru ilan edilmesi* uygulama projeleri ve eylemleri ile doğrudan ilişkilidir. Bu kapsamda ilgili UP ve eylemler göz önüne alınarak ve uygulanarak VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde DAKA işbirliği ile Van ilinde büyükbaş hayvan yetiştiriciliği geliştirilecektir. Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinildiği gibi büyükbaş hayvan sayısı en az 300 bin başa çıkarılarak ve hayvan stokunda kültür ve melez ırkı oranı en az %75'e yükseltilecektir.

- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Hayvan Sayısı, Hayvansal Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.3.3: Yem bitkileri tarımının Türkiye ortalamasına yakın veya ortalamanın üzerinde verim alınan ürünü olmayan bölgelere kaydırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** BÜGEM, TAGEM, TRGM, VANZO, VATBO, VANTSO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA

- **Nasıl:** AVA ve URA çalışmalarına göre yem bitkileri yetiştiriciliğinde Van ili Türkiye ortalamasının altında verim almaktadır. Bununla birlikte Van ili, başta yonca olmak üzere Türkiye'de en çok yem bitkisinin yetiştirildiği iller arasında yer alırken, yem fabrikası gibi sanayi tesisleri ve hayvansal üretim sektörü yem bitkilerine ihtiyaç duymaktadır. Dolayısıyla düşük verim alınmasına karşın Van ili yem bitkileri yetiştirmek durumundadır. Bu bağlamda yem bitkileri yetiştiriciliğinin yüksek verim alınan ve öne çıkan bitkisel ürünü bulunmayan alanlarda üretilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde BÜGEM, TAGEM, TRGM gibi ulusal ve yerel oyuncuların işbirliği ile özellikle Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinildiği gibi yem bitkileri yetiştiriciliği Gürpınar ilçesi merkezli olmak üzere Çaldıran, Özalp, Saray, Gürpınar ve Başkale ilçelerine kaydırılacak, yem bitkileri üretim alanı en az 1.360.749 dekara çıkarılacaktır. Bunun için ayrıca potansiyel bitkisel ürünlerde değinildiği gibi nadas alanlarının daraltılması, tarıma elverişli olup kullanılmayan arazilerin bitkisel üretime açılması, çiftçilerin bilgilendirilmesi ve bilinçlendirilmesi, tarımsal teşviklerin buna göre düzenlenmesi vb. UP ve eylemler hayata geçirilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Ekilen Alan Miktarı, Üretim Miktarı

Strateji A.1.4: Potansiyel tarım ürünlerinin yetiştirilmesi ve ürün çeşitlendirilmesi

UP ve Eylem A.1.4.1: Bölgenin toprak, su, iklim vb. özelliklerine uygun ve yüksek verim alınabilecek bitkilerin araştırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TAGEM, VANZO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde TAGEM, VANZO ve adı geçen diğer kuruluşların işbirliği ile Van ili ve ilçelerindeki toprak, su, iklim vb. diğer özellikler bölgeler bazında incelenecek, bu özelliklere uygun Türkiye'nin diğer illerinde veya dünyada yetiştirilen ürünler tespit edilecektir. Bu kapsamda saha ziyaretleri, literatür taraması, deney vb. araştırma ve uygulama teknikleri kullanılacak ve araştırma bulguları raporlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Araştırma Sayısı, Rapor Sayısı

UP ve Eylem A.1.4.2: Likit yumurta, soya vb. alternatif tür ve ürünlerin deneme ve pilot yetiştiriciliğinin yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TAGEM, BÜGEM, VANZO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA

- **Nasıl:** UP ve eylem A.1.4.1. ile paralel olarak Türkiye'nin dış ticaret açığı verdiği, ithalatının yoğun olduğu ve yeni yeni gelişen ve büyüyen likit yumurta, soya, aspir, kolza, ayçiçeği, vb. tarımsal ürünler tespit edilecek ve bu ürünlerin pilot yetiştiriciliği yapılarak Van ili ve ilçelerine uygunluğu araştırılacaktır. Araştırma bulguları pilot uygulama alanlarında çiftçiler ile paylaşılacak ve tanıtılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Pilot Uygulama Sayısı, Katılımcı Sayısı, Yeni Ürün Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.4.3: Silajlık mısır başta olmak üzere yem bitkilerinin yaygınlaştırılmasının sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TAGEM, BÜGEM, VANZO, DAKA
- **Nasıl:** Van ilindeki mevcut yem bitkileri yetiştiriciliği yonca ve korungaya dayanmakta ve az miktarda silajlık mısır ve fiğ yetiştirilmektedir. Oysaki Van ilinin bazı bölgelerinde silajlık mısırda Türkiye ortalamasına yakın verim alınmakta ayrıca diğer yem bitkilerine göre dekar başına silajlık mısır üretimi daha fazla yapılmaktadır. Bunun dışında Türkiye genelinde sorgum, tritikale, mürdümük gibi yem bitkileri yetiştirilmektedir. Bu kapsamda Van ilinde yem bitkileri çeşitlendirilerek hayvansal üretimde verimi arttırabilecek yem bitkileri üretim miktarı ilgili bölgelerde artırılacaktır. Bunun için çiftçi bilgilendirmesi ve bilinçlendirmesi, teşviklerin düzenlenmesi vb. UP ve eylemler gerçekleştirilecektir.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Ekilen Alan Miktarı, Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.4.4: Irk ıslah ve suni tohumlama uygulamalarının yaygınlaştırılması, nitelikli döl kaynaklarının belirlenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TAGEM, HAYGEM, VANZO, YYÜ, Üretici Birlikleri, DAKA
- **Nasıl:** Mevcut durum göstergelerine göre Van ili genelinde büyükbaş hayvancılık faaliyetlerinin yerli ırklara dayalı yapıldığı görülmektedir. Oysaki sığırcılıkta, kültür ve melez ırklardan daha yüksek verim alındığı bilinmektedir. Bu kapsamda ilk olarak başta Van ilindeki büyükbaş hayvancılık olmak üzere hayvancılık faaliyetlerine yönelik nitelik döl kaynakları, bölge şartlarına adaptasyon sağlayacak ırklar vb. üzerine deney, literatür taraması vb. teknikler kullanılarak araştırma çalışmaları yapılacaktır. Daha sonra yüksek verim alınan ve bölgeye adaptasyon sağlayabilecek ırkların geliştirilmesi için ırk ıslah ve suni tohumlama uygulamaları yaygınlaştırılacak, bunun için teşviklerin verilmesi, bilinçlendirme yapılması vb. UP ve eylemler uygulanacaktır.

- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Araştırma Sayısı, Uygulama Sayısı

Strateji A.1.5: Nöbetleşe ekim uygulamalarının artırılması

UP ve Eylem A.1.5.1: Van İli Bitki Nöbet Ekimi Raporu'nun hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TAGEM, BÜGEM, VANZO, YYÜ, Üretici Birlikleri, DAKA
- **Nasıl:** VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde ve adı geçen diğer kuruluşların işbirliği ile Van ili ve ilçelerinde geliştirilmesi öngörülen ürünler kapsamında Van ilinin ve ilgili bitkilerin toprak, su, iklim vb. diğer özelliklerine yönelik araştırma ve raporlama çalışması yapılacaktır. Van İli Tarım Master Planı çalışmalarıyla eş zamanlı olarak yürütülecek bu çalışmalarda, özellikle patates gibi toprağı yoran ve kirletme özelliği taşıyan bitkilerin nöbetleşe ekiminin yapılabileceği bitkiler tespit edilecek ve raporlaştırılacaktır. Raporda hangi bitkilerin hangi bitkiler ile nöbetinin yapılacağının yanı sıra bu işlemin nasıl yapılacağı gibi konular yer alacaktır.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Araştırma Sayısı, Rapor Sayısı

UP ve Eylem A.1.5.2: Nöbetleşe ekimi yapılan bitkilerin üreticilere tanıtılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, BÜGEM, VANZO, YYÜ, Üretici Birlikleri
- **Nasıl:** UP ve eylem A.1.5.1. ile paralel olarak araştırma ve pilot uygulamalarda elde edilen bilgi ve tecrübeler, eğitim, seminer vb. yöntemler ile üreticilere tanıtılacaktır.
- **Zaman:** 2016-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Seminer Sayısı, Eğitim Sayısı, Katılımcı Sayısı

Strateji A.1.6: Tarımsal üretimde altyapı ve temel ihtiyaçların giderilmesi

UP ve Eylem A.1.6.1: Yeni kanallar açılarak sulanan alanlar ve sulama altyapısının geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, DSİ, VANZO, DAKA
- **Nasıl:** Van ili her ne kadar su kaynakları bakımından zengin ve kirlenmemiş eşsiz bir özellik taşsa da, su kaynaklarının tarımsal üretimde yeterince kullanılamadığı görülmektedir. Mevcut durumda Türkiye genelinde sulanabilir alanlarda sulanan alan oranı %66 seviyesindeyken bu oran Van ilinde %28'e kadar düşmektedir. Bunun yanında elma, baklagil, yem bitkileri gibi

ürünlerin su istekleri ve sulu alanlardaki yetişme koşulları göz önüne alındığında Van ilinde sulanan alanların artırılması gerekmektedir. Bunun için VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde TRGM ve DSİ işbirliği ve VANZO ve DAKA katkılarıyla yeni kanallar açılarak sulama kapasitesi arttırılacak, sulama altyapısı iyileştirilecektir. Yapılacak çalışmalar ile sulanan alan oranının en az %70'e yükseltilmesi hedeflenmektedir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kanal Sayısı, Sulanan Alan Miktarı

UP ve Eylem A.1.6.2: Suni mera alanlarının tahsis edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü (VİÇŞM), VANZO, DAKA
- **Nasıl:** Van ilindeki hayvancılığın geliştirilmesi için besleme ve bakım olanakları büyük bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda mevcut çayır ve mera alanları ile yem bitkilerine ilave olarak suni mera alanları tahsis edilecek ve yem olanakları geliştirilecektir. Suni mera alanlarının belirlenmesi VİÇŞM işbirliği ile yapılacak, suni mera alanlarının geliştirilmesi için TRGM, VANZO ve DAKA destekleri kullanılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Suni Mera Alanı Miktarı

UP ve Eylem A.1.6.3: Mera alanlarındaki çit, yol, gölgelik vb. altyapı eksikliklerinin giderilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, VANZO, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde mevcut mera alanı miktarı yüksek olsa da mevcut durumda mera alanlarından alınan verimin düşük kaldığı bilinmektedir. Özellikle altyapısal eksiklikler, mera alanlarından yararlanma oranını ve verimi düşük bırakan başlıca unsurlardır. Bu kapsamda mevcut mera alanları ve geliştirilecek suni mera alanlarındaki çit, yol, gölgelik vb. altyapı eksiklikleri VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde giderilecek, TRGM, VANZO ve DAKA desteklerinden faydalanılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Çit Sayısı, Gölgelik Sayısı, Yol Uzunluğu vb.

UP ve Eylem A.1.6.4: Mevcut hayvan barınaklarının havalandırma, temizlik vb. altyapı koşullarının iyileştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, HAYGEM, VANZO, Üretici Birlikleri, DAKA

- **Nasıl:** Van ilindeki hayvancılığın geliştirilmesi için besleme ve bakım olanakları büyük bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda mevcut barınakların havalandırma, koruma vb. imkanları VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde geliştirilecek, TRGM, HAYGEM, VANZO, Üretici Birlikleri, DAKA maddi ve manevi destek verecektir.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** İyileştirme Yapılan Barınak Sayısı

UP ve Eylem A.1.6.5: Bölge şartlarına uygun modern barınak tipinin belirlenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TAGEM, HAYGEM, VANZO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Mevcut barınakların iyileştirilmesinin yanı sıra yeni modern barınakların inşa edilmesi ve yaygınlaştırılması önem taşımaktadır. Bu kapsamda ilk olarak VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde TAGEM, HAYGEM ve adı geçen diğer kuruluşların işbirliği ile Van ili ve ilçelerindeki iklim, coğrafi yapı, besleme olanakları, hayvan stoku vb. bütün göstergelerin derinlemesine incelendiği bölge şartlarına uygun modern barınak tiplerinin belirlenmesine yönelik araştırma yapılacaktır. Geçmiş çalışmaların incelenmesinin yanı sıra VİGTHM ve İGTHM temsilcileri ile TAGEM, HAYGEM gibi kuruluşların temsilcileriyle saha çalışmalarını da içeren kapsamlı araştırma sonrası bulgular ve öneriler raporlaştırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı, Tasarım Sayısı

UP ve Eylem A.1.6.6: Belirlenen tip barınakların oluşturulması ve yaygınlaştırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, HAYGEM, VANZO, Üretici Birlikleri, DAKA
- **Nasıl:** UP ve eylem A.1.6.5. faaliyetinin ardından bölge bölge belirlenen uygun modern barınak tipleri, kent genelinde yaygınlaştırılacaktır. Bunun için VİGTHM ve İGTHM, VANZO, Üretici Birlikleri ve DAKA işbirliği ile araştırma sonuçlarını duyuracak ve tanıtacak, VİGTHM, İGTHM, TRGM ve DAKA gibi kuruluşlar maddi ve diğer konularda destek sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2016-2020
- **Performans Göstergesi:** Barınak Sayısı

UP ve Eylem A.1.6.7: Hayvan kesimhanelerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van Büyükşehir Belediyesi (Van BŞB), İlçe Belediyeleri, TRGM, HAYGEM, VANZO, VATBO, Üretici Birlikleri, DAKA

- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ilindeki hayvanlar, ya nicelik ve nitelik açıdan yetersiz kalan kent içindeki kesimhanelerde ya da Diyarbakır vb. illere götürülerek kesilmektedir. Bu çerçevede Van ilinde birkaç alan dışında hayvan kesimi hijyenik ve modern ortamlarda yapılamamaktadır. Bu kapsamda VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde mevcut kesimhaneler iyileştirilecek, modern ve hijyenik yeni kesimhaneler yapılacaktır. Bu çerçevede TRGM ve HAYGEM ile DAKA destekleri kullanılacak, Van BŞB, İlçe Belediyeleri, VANZO, VATBO, Üretici Birlikleri ise bütün süreçlerde destek sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** İyileştirme Yapılan Kesimhane Sayısı, Yeni Kesimhane Sayısı

UP ve Eylem A.1.6.8: Yeni kovan sayısının artırılmasının sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, HAYGEM, VANZO, Üretici Birlikleri, DAKA
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ilindeki arıcılık faaliyetlerinde eski arı kovanı oranı oldukça fazladır. Bunun yanında Muğla, Ordu gibi illerde Van iline göre çok daha fazla sayıda yeni kovan ile arıcılık yapılmaktadır. Bu bağlamda Van ilinde arıcılığın geliştirilmesi için yeni kovan sayısının arttırılması sağlanacaktır. VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde, HAYGEM, VANZO, Üretici Birlikleri temsilcilerinden oluşan heyet, Muğla ve Ordu gibi illerdeki uygulamaları anlatarak yeni kovanın önemini ve arıcılığın geliştirilmesine yönelik bilinçlendirme çalışmaları yürütecek, TRGM desteklerinde yeni kovan teşvik edilecektir. Ayrıca DAKA da süreç boyunca destek verecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Yeni Kovan Sayısı

Strateji A.1.7: Tarımsal üretimde AR-GE kapasitesi ve markalaşmanın artırılması

UP ve Eylem A.1.7.1: Entegre Ürün Yetiştiriciliği, Kapama Bahçe Sistemleri vb. teknik ve teknolojilerin yaygınlaştırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar: TAGEM, TRGM, BÜGEM, VANZO, YYÜ, Üretici Birlikleri, DAKA
- **Nasıl:** Entegre Ürün Yetiştiriciliği, Kapama Bahçe Sistemleri gibi iyi tarım uygulamaları, son yıllarda dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de uygulanırken, Van ilinde VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde üreticiye tanıtılacak ve pilot uygulamalar ile üreticiye gösterilecektir. Bu çerçevede TAGEM ve BÜGEM temsilcilerinden oluşan heyet Türkiye'nin diğer yerlerinde yapılan iyi örnekleri çiftçiye anlatacak, TAGEM ve YYÜ ise bölgenin iklim vb. şartlarına uygun olarak bu uygulamaların nasıl yapılacağına yönelik VİGTHM ve İGTHM işbirliği ile araştırma yapacaktır. VANZO ve Üretici Birlikleri bütün bu süreçlerde aktif olarak yer alacak, maddi

kaynak ayırarak özellikle bilinçlendirme çalışmalarına maddi destek sağlayacaktır. TRGM destekleri ile bu sistemler Van ilinde teşvik edilecektir. DAKA bütün süreçte maddi ve manevi destek verecektir. Bahsi geçen bu sistemler, özellikle Van ilinde geliştirilmesi öngörülen bitkisel ürünlere yönelik yaygınlaştırılacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Üretim Alanı, Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.7.2: Hidroponik (Topraksız) tarım gibi teknolojik uygulamaların yaygınlaştırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TAGEM, TRGM, BÜGEM, VANZO, YYÜ, Üretici Birlikleri, DAKA
- **Nasıl:** Van ili genelinde ekonomik olarak öngörülen bitkisel ürünlerin dışında özellikle yerel halkın gıda ve beslenme ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik domates, biber vb. sebze, meyve ve tarla ürünlerinin de yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda Van ili genelinde lokal ölçekte üretilmesi planlanan bu ürünler için topraksız tarım gibi uygulamalar yaygınlaştırılacaktır. Bu çerçevede TAGEM, BÜGEM, YYÜ temsilcilerinden oluşan heyet Türkiye'nin diğer yerlerinde yapılan iyi örnekleri çiftçiye anlatacak, VANZO ve Üretici Birlikleri bütün bu süreçlerde aktif olarak yer alacak, maddi kaynaklar ayırarak özellikle bilinçlendirme çalışmalarına maddi destek sağlayacaktır. TRGM destekleri ile bu teknoloji, Van ilinde teşvik edilecektir. DAKA bütün süreçte maddi ve manevi destek verecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Üretim Alanı, Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.7.3: Tarımsal üretimde basınçlı-damla sulama gibi teknolojilerin yaygınlaştırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, DSİ, VANZO, Üretici Birlikleri, DAKA
- Nasıl: Bitkisel üretimde sulama önem taşımaktadır. Özellikle Van ilinde yetiştirilmesi öngörülen yem bitkileri, hububat, elma vb. bitkisel ürünlerin su isteği göz önüne alındığında sulama alanlarının arttırılmasının yanı sıra su kaynaklarının etkin kullanılması gerekmektedir. Bu kapsamda Van ili genelinde basınçlı sulama, damla sulama, yağmurlama gibi teknolojik sulama sistemleri yaygınlaştırılacaktır. Bu çerçevede VİGTHM, İGTHM ve DSİ yetkililerinden oluşan heyet ve VANZO, Üretici Birlikleri ve DAKA temsilcileri işbirliği ile yerinde gözlem, seminer vb. araçlar ile bu uygulamaları çiftçiye tanıtacak, TRGM, DSİ ve DAKA maddi destek sağlayacaktır. Ayrıca DSİ, Van ilinin topografik, coğrafik vb. özeliklerini göz önüne alarak araştırma çalışmaları gerçekleştirecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Sistem Sayısı

UP ve Eylem A.1.7.4: Tarımsal üretimde makine ve ekipman kullanımının artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, TAGEM, VANZO, Üretici Birlikleri, DAKA
- **Nasıl:** Tarımsal üretimde verimi arttırmak için teknolojik makine ve ekipman kullanılması önem taşımaktadır. Bu kapsamda Van ili genelinde gerek bitkisel gerekse de hayvansal üretimde makine ve ekipman kullanımı arttırılacaktır. Bu çerçevede VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde TRGM, TAGEM, VANZO, Üretici Birlikleri ve DAKA işbirliği ile bilinçlendirme, teşvik verme, gözlemleme, araştırma vb. çalışmalar yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Makine ve Ekipman Sayısı

UP ve Eylem A.1.7.5: Van Arıcılık Araştırma İstasyonu kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** TAGEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van Valiliği, VİGTHM, VANZO, DAKA
- **Nasıl:** Mevcut durumda Türkiye genelinde yalnızca Ordu ilinde bulunan ve TAGEM'e bağlı Arıcılık Araştırma İstasyonu'nun bir benzerinin Van ilinde kurulması sağlanacaktır. Faaliyet alanı başta Van ili olmak üzere Hakkari, Bitlis gibi bölgedeki diğer illeri de kapsaması önerilen Van Arıcılık Araştırma İstasyonu ile bölge arıcılığına yönelik AR-GE çalışmalarının yapılması, gen kaynakları vb. bütün konularda üretici-bilgi üreten kurumlar arasındaki işbirliğinin artırılması vb. hedeflenmektedir. Bu çerçevede Van Valiliği başta olmak üzere VİGTHM, VANZO ve DAKA kuruluşlarından temsilciler TAGEM ile irtibata geçerek lobi çalışmaları yapacak, İstasyonu'nun faydasına yönelik hazırlanan araştırma raporunu TAGEM ile paylaşacak ve TAGEM'in Van ilinde bu araştırma kurumunu açması sağlanacaktır. Van Arıcılık Araştırma İstasyonu'nun ayrıca arıcılığın geliştirilmesine yönelik pilot uygulamalar, eğitim, seminer vb. bilinçlendirme çalışmalarının merkezi olması önerilmektedir.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Kurum Sayısı, Yönetmelik Sayısı, Personel Sayısı

UP ve Eylem A.1.7.6: Van Bitkisel Üretim Araştırma Enstitüsü kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** TAGEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van Valiliği, VİGTHM, VANZO, DAKA
- **Nasıl:** Faaliyet alanı başta Van ili olmak üzere Hakkari, Bitlis gibi bölgedeki diğer illeri de kapsayacak ve bölgedeki bitkisel üretim faaliyetlerine yönelik AR-GE çalışmalarının merkezi olacak Van Bitkisel Üretim Araştırma Enstitüsü kurulacaktır. Bu çerçevede Van Valiliği başta olmak üzere VGTHM, VANZO ve DAKA kuruluşlarından temsilciler TAGEM ile irtibata geçerek

lobi çalışmaları yapacak, enstitünün faydasına yönelik hazırlanan araştırma raporunu TAGEM ile paylaşacak ve TAGEM'in Van ilinde bu enstitüyü açması sağlanacaktır. Enstitü, gerek geliştirilmesi öngörülen gerekse de yeni tür ve bitkilere yönelik araştırma, pilot uygulama, eğitim, seminer vb. bilinçlendirme faaliyetleri ve diğer bitkisel üretime yönelik AR-GE merkezi olacaktır.

- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Kurum Sayısı, Yönetmelik Sayısı, Personel Sayısı

UP ve Eylem A.1.7.7: Van Hayvansal Üretim Araştırma Enstitüsü kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** TAGEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van Valiliği, VİGTHM, VANZO, DAKA
- **Nasıl:** Faaliyet alanı başta Van ili olmak üzere Hakkari, Bitlis gibi bölgedeki diğer illeri de kapsayacak ve bölgedeki hayvansal üretim faaliyetlerine yönelik AR-GE çalışmalarının merkezi olacak Van Hayvansal Üretim Araştırma Enstitüsü kurulacaktır. Bu çerçevede Van Valiliği başta olmak üzere VGTHM, VANZO ve DAKA kuruluşlarından temsilciler TAGEM ile irtibata geçerek lobi çalışmaları yapacak, enstitünün faydasına yönelik hazırlanan araştırma raporunu TAGEM ile paylaşacak ve TAGEM'in Van ilinde bu enstitüyü açması sağlanacaktır. Enstitü, gerek geliştirilmesi öngörülen gerekse de yeni ırk ve hayvansal ürünlere yönelik araştırma, pilot uygulama, eğitim, seminer vb. bilinçlendirme faaliyetleri ve diğer hayvansal üretime yönelik AR-GE merkezi olacaktır.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Kurum Sayısı, Yönetmelik Sayısı, Personel Sayısı

UP ve Eylem A.1.7.8: Coğrafi işaret, sertifikasyon, patent, markalaşma vb. çalışmaların ve uygulamaların artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, VANZO, VATBO, VANTSO, Üretici Birlikleri, DAKA
- **Nasıl:** Van ilindeki tarımsal üretimde coğrafi işaretleme, sertifikasyon, patent ve markalaşma çalışmaları artırılacaktır. Bu çerçevede VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde YYÜ ve DAKA işbirliği ile bu çalışmaların önemi ve nasıl yapılacağına yönelik bilgi ve deneyimlerini üreticiye aktarılacak, VANZO, VATBO, VANTSO, Üretici Birlikleri gibi kuruluşlar, üye alırken bu çalışmaları yapan kuruluşlara öncelik tanıyacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Sertifika Sayısı, Patent Sayısı, Marka Tescil Sayısı, Endüstriyel Tasarım Sayısı

UP ve Eylem A.1.7.9: Ulusal ve uluslararası fuarlara katılım sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VANZO, VANTSO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VATBO, VİGTHM, İGTHM, Üretici Birlikleri, DAKA
- **Nasıl:** Van ilindeki tarımsal ürünlerin tanıtım ve pazarlaması kapsamında yurt içi ve yurt dışı tarım, tarım ürünleri, tarım alet ve ekipmanları vb. konularda düzenlenen fuarlara Vanlı firmaların katılımı sağlanacaktır. Bu çerçevede VANZO ve VANTSO, ulusal ve uluslararası fuarları takip ederek işletmelere duyurusunu yapacak, Ekonomi Bakanlığı vb. destek mekanizmalarına işletmelerin başvuru yapmasına yönelik destek verecektir. VATBO, VİGTHM, İGTHM ve DAKA, fuarlara katılım sağlayacak işletmelerin tanıtım malzemelerinin hazırlanması, fuar katılım süreçleri vb. konularda bilgi tedarik edecek ve destek sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Katılımcı Sayısı, Stant Sayısı

Strateji A.1.8: Tarımsal üretime yönelik destekleyici hizmetler ve işbirliğinin geliştirilmesi

UP ve Eylem A.1.8.1: Ambalajlama, paketleme vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİBSTM, VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar**: VANTSO, VANOSB, VANZO, TRGM, BÜGEM, HAYGEM, DAKA
- **Nasıl:** Tarımsal ürünlerin nihai tüketiciye ulaştırılmasında ambalajlama, paketleme vb. tesis ve hizmetler önem taşımaktadır. Bu çerçevede Van ilinde az sayıda olan ambalajlama, paketleme, depolama vb. tamamlayıcı ve destek tesis ve hizmetleri geliştirilecektir. Özellikle Van ilinde geliştirilmesi öngörülen elma, ceviz, patates, baklagil, küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünleri ile arıcılık başta olmak üzere bu ürünlere yönelik tamamlayıcı ve destekleyici tesis ve hizmetler teşvik edilecek ve sübvansiyonlar sağlanacaktır. Ayrıca kamu iktisadi teşebbüsü olarak kamu öncülüğünde bu tesisler yapılabilecektir. Özellikle bu alanların, Sanayi Sektörü Mekansal Organizasyonu'nda belirtilen alanlarda kurulması sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Firma Sayısı, Tesis Sayısı

UP ve Eylem A.1.8.2: Tarımsal ürün işleme tesislerinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİBSTM, VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, VANOSB, VANZO, TRGM, BÜGEM, HAYGEM, DAKA
- **Nasıl:** Tarımsal ürünlerin katma değerinin arttırılmasında ürün işleme tesisleri önem taşımaktadır. Bu çerçevede Van ilinde az sayıda olan ürün işleme tesisleri geliştirilecektir.

Özellikle Van ilinde geliştirilmesi öngörülen elma, ceviz, patates, baklagil, küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünleri, arıcılık başta olmak üzere bu ürünlere yönelik tamamlayıcı ve destekleyici tesis ve hizmetler teşvik edilecek ve sübvansiyonlar sağlanacaktır. Bu kapsamda meyve suyu, konserve, turşu, sirke, cips, kuruyemiş, süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünlerine yönelik fabrikaların kurulması desteklenecektir. Ayrıca kamu iktisadi teşebbüsü olarak kamu öncülüğünde bu tesisler yapılabilecektir. Özellikle bu alanların, Sanayi Sektörü Mekansal Organizasyonu'nda belirtilen alanlarda kurulması sağlanacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Firma Sayısı, Tesis Sayısı

UP ve Eylem A.1.8.3: Süt toplama merkezleri ve soğuk zincirin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİBSTM, VİGTHM, İGTHM, Üretici Birlikleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, VANZO, TRGM, HAYGEM, DAKA
- **Nasıl:** Tarımsal ürünlerin toplanması vb. işlemlerinin ardından işleme vb. işlemlere götürülmesine yönelik kolektif toplama, depolama, saklama vb. faaliyetlerin yapılması önem taşımaktadır. Bu çerçevede Van ilinde az sayıda olan süt toplama merkezleri, ürün toplama merkezleri, soğuk hava deposu vb. tesis ve hizmetler geliştirilecek ve teşvik verilecektir. Ayrıca kamu iktisadi teşebbüsü olarak kamu öncülüğünde bu tesisler yapılabilecektir. Özellikle bu alanların, Bitkisel Üretim, Hayvansal Üretim ve Sanayi Sektörü Mekansal Organizasyonu bölümlerinde belirtilen alanlarda kurulması sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Süt Toplama Merkezi Sayısı, Ürün Toplama Merkezi Sayısı, Soğuk Hava Deposu Sayısı vb.

UP ve Eylem A.1.8.4: Veterinerlik hizmetlerinin geliştirilmesi ve erişiminin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar**: HAYGEM, GKGM, VANZO, Üretici Birlikleri, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde zararlılar, hayvan hastalıkları vb. durumlar ürün ve verim kayıplarına neden olmaktadır. Bu durumlar ile mücadele için kent genelinde veterinerlik hizmetleri geliştirilecek ve veterinerlik hizmetlerine erişim arttırılacaktır. Bunun için öncelikle kent genelinde veteriner sayısının arttırılması için VİGTHM ve İGTHM heyeti, GTHB ile görüşmeler ve lobi çalışmaları yapacak, GTHB'ye bağlı HAYGEM, GKGM gibi birimler ile işbirliği gerçekleştirilecektir. Ayrıca veterinerlik hizmetlerine erişimi arttırmak için VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde VANZO, Üretici Birlikleri, YYÜ ve DAKA işbirliği ile gezici veterinerlik hizmeti sunulacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Veteriner Sayısı, Muayene Sayısı

UP ve Eylem A.1.8.5: Üretici birliklerinin nicelik ve niteliğinin arttırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** TRGM, Üretici Birlikleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİGTHM, İGTHM
- **Nasıl:** Türkiye genelinde olduğu gibi Van ilinde de TRGM'nin izleme ve denetiminde olan üretici birliklerinin nicelik ve niteliği yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda özellikle Van ilinde geliştirilmesi öngörülen sektörlere yönelik yeni üretici birlikleri kurulacak, ayrıca bu üretici birlikleri arasında üst koordinasyonu sağlamak üzere VİGTHM ve İGTHM temsilcilerinin de yer alacağı bir birim oluşturulacaktır. Bahsi geçen bu birim, Plan çerçevesinde kurulması planlanan Van İli Tarım Komitesi'nde de temsil edilecektir. Van ili ve ilçelerindeki tarımsal faaliyetlerde özellikle süt toplama merkezi, depolama, ambalajlama, sözleşmeli üretim gibi faaliyetlerden üretici birlikleri başlıca sorumlu kuruluşlar arasında yer alacak, tarım sektörüne yönelik araştırma sayısı artırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Üretici Birliği Sayısı, Üye Sayısı, Araştırma Sayısı

UP ve Eylem A.1.8.6: Çobanlık mesleğinin özendirilmesi, yaşam ve eğitim koşullarının iyileştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, Üretici Birlikleri, YYÜ, HAYGEM, DAKA
- **Nasıl:** Eskiye göre yeni nesil, kırsal yaşam yerine kentsel yaşamı tercih etmekte ve özellikle çobanlık gibi faaliyetlerde yer alan kişi sayısı gün geçtikçe azalırken, hayvancılık faaliyetlerinde çoban ihtiyacı artmaktadır. Bu bağlamda Van ili ve ilçelerinde çobanlık mesleği özendirilecek, çobanların yaşam ve eğitim koşulları iyileştirilecektir. Bu kapsamda GTHB'nin YÖK işbirliği ile yüksekokul statüsünde okullar açarak sigortalı ve kadrolu çobanlar yetiştirmesine yönelik başlattığı çalışmanın Van ilinde de uygulanması sağlanacak, sürü yöneticileri eğitim süreçlerinde burs vb. maddi destekler verilecek, maaşlarının bir kısmının GTHB'den karşılanması sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Çoban Sayısı, Eğitim Sayısı, Diploma Sayısı

UP ve Eylem A.1.8.7: Tarımda sözleşmeli üretim modelinin yaygınlaştırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Üretici Birlikleri, VANTSO, VANZO, VANOSB, VATBO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİGTHM, İGTHM

- **Nasıl:** Van ili ve ilçelerinde üretici malını satmakta, sanayici ise hammadde bulmakta zorlanmaktadır. Bu durumun ortadan kaldırılması için Van ili ve ilçeleri genelinde tarım sektörü için sözleşmeli üretim modeli yaygınlaştırılacak ve teşvik edilecektir. Bunun için VİGTHM ve İGTHM veri tabanından yararlanılacak, hangi alanlarda işbirliği yapılabileceğine yönelik ön araştırmadan sonra Üretici Birlikleri, VANTSO, VANZO, VANOSB ve VATBO, çiftçi ve sanayiciyi bir araya getirecek ortak platformlar oluşturacaktır.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Sözleşme Sayısı, Sözleşmeli Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.1.8.8: Özellikle köylerde ortak ahır, toplu sağım ve bakım gibi ortak alanların geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, Üretici Birlikleri, VANZO, DAKA
- **Nasıl:** Özellikle köylerde maddi imkanları kısıtlı olan çiftçiler ve besiciler için ortak ahır, toplu sağım ve bakım alanları gibi imkanlar artırılacak, ortak alanlar geliştirilecektir. Bunun için İGTHM, saha çalışması, ihtiyaç analizi vb. çalışmalar yaparak uygun bölgeleri tespit edecek, TRGM ve diğer merkezi kurumlardan maddi destek sağlanmasına yönelik girişimlerde bulunacaktır. Üretici Birlikleri, VANZO ve DAKA, bütün süreçlerde İGTHM ile işbirliği yapacak, her konuda destek sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2020
- **Performans Göstergesi:** Ortak Alan Sayısı

Stratejik Hedef A.2: İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi

Strateji A.2.1: Sektörel kümelenme çalışmalarının yapılması

UP ve Eylem A.2.1.1: Potansiyel arz eden sektörlerin kümelenme analizlerinin yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİBSTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** AVA ve URA çalışmalarında Van ili ve ilçelerinden öne çıktığı ve potansiyel arz ettiği tespit edilen sektörlerin kümelenme analizleri yapılacak, sektörlerin değer zincirindeki eksik oyuncular tespit edilecektir. Bu çalışmayı Van Valiliği ve VİBSTM kendi kaynakları yapacak ya da hizmet alımına gidecektir. YYÜ, VANTSO ve DAKA, her iki durumda da projeye üst düzeyde destek sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem A.2.1.2: İlgili sektörlerin kümelenme geliştirme çalışmalarının yapılması

- **Sorumlu Kuruluş**: Van Valiliği, VİBSTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** BSTB, YYÜ, VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Kümelenme analizlerinde ilgili sektörlerde eksik olduğu tespit edilen oyuncuların tamamlanması, zayıf oyuncuların güçlendirilmesi, kümenin geliştirilmesi vb. faaliyetlere yönelik ilk olarak Van Valiliği ve VİBSTM öncülüğünde kümelenme geliştirme araştırma çalışması yapılacak ve raporlanacaktır. Daha sonra araştırmada ortaya konan eylemler uygulanacak ve kümelenme geliştirme faaliyetleri yürütülecektir. Bu süreçte BSTB ve diğer kuruluşların desteği sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2016-2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı, Küme Sayısı

UP ve Eylem A.2.1.3: Kümelenme ve rekabetçilik ile ilgili bilinçlendirme çalışmalarının yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİBSTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar**: VANTSO, YYÜ, VANOSB, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Kümelenme analizi, kümelenme geliştirme çalışması gibi çalışmaların tanıtımının yanı sıra rekabetçilik ve kümelenmeye ilişkin genel bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır. Bu çerçevede eğitim, seminer vb. araçlar kullanılacak, ayrıca Türkiye'nin veya dünyadaki diğer kentlerde gelişmiş kümelenme uygulamalarını yerinde gözlemlemeye ve bilgi alışverişi sağlamak üzere saha gözlem çalışmaları yapılacaktır. Bu çalışmalarda ilgili kuruluşlardan heyetlerin yer alması sağlanacak, BSTB vb. kurum ve kuruluşların maddi desteği sağlanacak, VANTSO, VANOSB, DAKA gibi kuruluşlar da Van Valiliği ve VANTSO'ya her konuda destek sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Seminer Sayısı, Toplantı Sayısı, Katılımcı Sayısı, Broşür Sayısı, Kitapçık Sayısı, Saha Ziyareti Sayısı vb.

UP ve Eylem A.2.1.4: Eğitim, insan kaynakları, dış ticaret vb. tamamlayıcı ve destekleyici hizmetlerin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VANTSO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, VANOSB, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Tarım ve sanayi sektörlerindeki üretimin muhakkak hizmet sektörleri ile desteklenmesi gerekmektedir. Dış ticaret ve lojistik, bu hizmetlerin başında yer alsa da beşeri kaynakların gelişimi, network oluşturma vb. açıdan eğitim ve insan kaynakları, dış ticaret gibi hizmetlerin

de rolü önem taşımaktadır. Bu kapsamda Van ilinde bu hizmetlerin geliştirilmesine yönelik teşvik ve sübvansiyonlar sağlanacak, Türkiye'nin önde gelen firmalarının Van ilinde şube açmasına yönelik Van Valiliği ve VANTSO öncülüğünde ve ilin diğer paydaşlarından oluşan heyetler lobi çalışması yapacak ve Van ilini tanıtarak bu tün hizmetleri sağlayan firmaların artırılmasını sağlayacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Firma Sayısı

UP ve Eylem A.2.1.5: Van İli Sanayi Komitesi'nin kurulması ve fizibilite analizlerinin yapılması

- **Sorumlu Kuruluş**: VİBSTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, VANOSB, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** UP ve eylem C.4.1.1. kapsamında kurulacak Van Ekonomi Kalkınma Konseyi'nin bir komitesi olarak oluşturulacak ve faaliyetlerini sürdürecektir. Van ili ve ilçelerindeki sanayi sektörünün genel koordinasyon birimi olarak görev yapacak Komite, sanayi sektörüne yönelik yapılacak bütün UP ve eylemlerin koordinasyon, izleme vb. birimi olacaktır. Komite'de sorumlu kuruluş ve işbirliği yapılacak kuruluşların her birinden en az 1 temsilci yer alacaktır. Bunun yanında Komite, DAKA işbirliği ile sanayi sektörüne yönelik UP ve eylemlerin maliyet, yer seçimi vb. kapsamlı unsurlarını içeren fizibilite analizleri yapacak, bu analizleri mevcut veya potansiyel yatırımcılara tanıtacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Komite Sayısı, Görevli Personel Sayısı, Fizibilite Raporu Sayısı

Strateji A.2.2: Sektörel işgücü ihtiyacının karşılanması

UP ve Eylem A.2.2.1: Van İli İşgücü Envanteri ve Eylem Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİBSTM, VİGTHM, İŞKUR
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, Van İl Milli Eğitim Müdürlüğü (VİMEM), VANTSO, VANOSB, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde işgücü, özellikle hangi sektörlerde ne kadar istihdam olduğuna yönelik veriler arasında bir tutarsızlık söz konusudur. Bu bağlamda VİBSTM, VİGTHM ve İŞKUR öncülüğünde VANTSO, VANOSB, VANZO, Üretici Birlikleri, diğer meslek kuruluşları ve STK'ların üye veri tabanında yer alan bütün veri ve bilgiler güncellenecek, ortak tek bir havuzda toplanarak Van ili işgücü envanteri bölge ve sektör düzeyinde çıkarılacaktır. Bunun yanında mevcut durumda ve gelecek açısından tarım, sanayi ve hizmet sektörleri ile bu sektörlerin alt sektörlerinin ihtiyaç duyacağı işgücü niceliksel ve niteliksel açıdan hesaplanacak, belirlenecek ve tespit

edilecek, araştırmalar sonucunda belirlenen işgücü ihtiyacını karşılamaya yönelik eylem planı YYÜ, VİMEM ve özel sektör dahil bütün paydaşların işbirliği ile hazırlanacaktır. Ayrıca Van İli İşgücü Envanteri ve Eylem Planı, 4 yıllık sürelerde yeniden hazırlanarak güncellenecek ve revize edilecektir.

- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı, Güncelleme Sayısı

UP ve Eylem A.2.2.2: Sanayi kuruluşlarına yakın yerlerde meslek ve teknik liselerin arttırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ
- Nasıl: Van ilinde özellikle imalat sanayiinin ara eleman ve nitelikli işgücünü karşılamak üzere ilgili alanlarda eğitim veren meslek ve teknik liseleri önem taşımaktadır. Bu kapsamda Van ilinde imalat sanayiinin mevcut olduğu bölgeler ve geliştirilmesi planlanan bölgelere yakın meslek ve teknik lise sayısı arttırılacak, potansiyel işgücü bu allara yakın hale getirilecektir. Bu çerçevede VİMEM, ilgili planlama, proje vb. bütün çalışmaları YYÜ işbirliği ve desteğini alarak yürütecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi**: Okul Sayısı, Öğrenci Sayısı

UP ve Eylem A.2.2.3: Mesleki bölüm ve yükseköğretim programlarının oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM, YYÜ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Firmalar, VANTSO, VANOSB, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar
- **Nasıl:** Van ilinde mevcut durumda faaliyet gösteren ve gelecek açısından geliştirilmesi öngörülen imalat sanayii sektöründeki oyuncuların hangi alanlarda ve hangi konularda işgücü ihtiyacının olduğu VİMEM ve YYÜ işbirliği ile firmalar, VANTSO, VANOSB, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'ların görüşleri alınarak tespit edilecek, buna göre ortaöğretim ve yükseköğretimde ilgili bölümler ve eğitim programları oluşturulacaktır. Daha sonra MEB, YÖK gibi kuruluşlara başvurular yapılarak ihtiyaç doğrultusunda belirlenecek kontenjanlar ile öğrenci alımı yapılarak programlar uygulanacaktır.
- **Zaman**: 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Program Sayısı, Öğrenci Sayısı

UP ve Eylem A.2.2.4: Staj vb. programların planlanarak uygulanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM, YYÜ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Firmalar, VANTSO, VANOSB, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar

- **Nasıl:** UP ve eylem A.2.2.1. ve A.2.2.3. başta olmak üzere diğer UP ve eylemler ile paralel olarak yürütülecektir. Bu bağlamda Van ilinde mevcut durumda faaliyet gösteren ve gelecek açısından geliştirilmesi öngörülen imalat sanayii sektöründeki oyuncular ve diğer paydaşlar ile işbirliğine gidilerek staj, yarı zamanlı vb. iş olanakları planlanacak ve uygulanacaktır. Bu çerçevede öğrenciler, ortaöğretim ve yükseköğretimde teorik olarak edindikleri tecrübeleri sahada pratik olarak deneyimleme imkanına sahip olacak, Van ili imalat sanayii sektörünün ara eleman ve nitelikli personel ihtiyacının karşılanmasına katkı sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Program Sayısı, Stajyer Sayısı

UP ve Eylem A.2.2.5: Kurum içi ve dışı meslek edindirme eğitimlerinin verilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM, Firmalar
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İŞKUR, YYÜ, VANTSO, VANOSB, VAN İŞGEM, VESOB, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar
- **Nasıl:** Van ili imalat sanayii sektörü işgücünün niteliğini arttırmak üzere kurum içi ve dışı meslek edindirme vb. eğitimler verilecektir. Bu çerçevede VİMEM'e bağlı halk eğitim merkezleri başta olmak üzere İŞKUR, VAN İŞGEM, VESOB, YYÜ gibi eğitim veren kurum ve kuruluşlar ile işbirliği yapılacak, VANTSO, VANOSB, meslek kuruluşları ve diğer STK'lar firmalara eğitim masraflarına yönelik finansman desteği verecektir. İlgili meslek edindirme kurslar, özellikle mevcut durumda gelişmiş ve gelişmekte olan sektörlerin yanı sıra geliştirilmesi öngörülen sektörler başta olmak üzere planlanacak ve uygulanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim Sayısı, Katılımcı Sayısı

UP ve Eylem A.2.2.6: Koçluk, mentorluk, danışmanlık hizmetlerinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİBSTM, YYÜ, BSTB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KOSGEB, VAN İŞGEM, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, VANTSO, VANOSB, DAKA
- **Nasıl:** Van ilindeki işletme sahipleri ve girişimcilerin hangi alanlarda nasıl yatırım yapılması gerektiği vb. konularda bilgi düzeyinin düşük olduğu ve irrasyonel yatırımların gerçekleştiği görülmektedir. Bu bağlamda Van ilinde koçluk, mentorluk, danışmanlık gibi tamamlayıcı ve destekleyici hizmetler geliştirilecektir. Bunun için VİBSTM, YYÜ, BSTB işbirliği ile oluşturulacak heyet, KOSGEB, VAN İŞGEM, VANTSO, VANOSB, DAKA gibi diğer kurum ve kuruluş temsilcileri ile birlikte Türkiye'nin önde gelen firmaları ile görüşmeler yapacak, işbirliği kanalları geliştirecek ve bu firmaların Van ilinde şube açmasına yönelik lobi çalışması yapacaktır. Ayrıca yeni açılacak YYÜ Teknokent'te benzer firmalara alanların tahsis edilmesi sağlanacaktır.

- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Firma Sayısı

Strateji A.2.3: AR-GE ve inovasyon kapasitesinin artırılması

UP ve Eylem A.2.3.1: Van İli AR-GE ve Yenilik Eylem Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİBSTM, YYÜ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, VANOSB, VAN İŞGEM, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde hangi sektörlerde ne düzeyde AR-GE çalışmalarının yapıldığı, hangi alanlarda AR-GE merkezleri olduğu, hangi firmaların ne kadar AR-GE harcaması yaptığı, hangi firmada kaç adet AR-GE personeli olduğu vb. bilgileri içeren Van ili AR-GE ve Yenilik Envanteri, VİBSTM ve YYÜ işbirliği ile hazırlanacaktır. Daha sonra ise mevcut sektörler ve geliştirilmesi gereken sektörlerin yanı sıra dünyadaki gelişmeler doğrultusunda mevcut durumda ve gelecekte hangi AR-GE ve yenilik çalışmalarının nasıl yapılması gerektiği vb. bilgileri içeren Van İli AR-GE ve Yenilik Eylem Planı hazırlanacaktır. Envanter ve Eylem Planı 4 yıllık sürelerde güncellenerek yeniden hazırlanacak ve revize edilecektir.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı, Güncelleme Sayısı

UP ve Eylem A.2.3.2: YYÜ Teknokente'te Teknoloji Transfer Ofisi'nin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** YYÜ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TÜBİTAK
- **Nasıl:** İnşaat süreci devam eden ve 2015 yılında faaliyete geçmesi planlanan Yüzüncü Yıl Üniversitesi Teknokent'e Teknoloji Transfer Ofisi (TTO)'nin kurulması sağlanacaktır. Bunun için YYÜ, TÜBİTAK ile işbirliği yaparak ilgili makamlardan gerekli izinlerin alınması vb. işlemleri yürütecektir. TTO'nun kurulması ile AR-GE ekosisteminin iyileştirilmesi ve geliştirilmesine katkı sağlanması planlanmaktadır.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** TTO Sayısı

UP ve Eylem A.2.3.3: Van İŞGEM gibi kuluçka merkezlerinin artırılması ve yaygınlaştırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİBSTM, VAN İŞGEM, VANTSO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, VANOSB, KOSGEB, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, DAKA

- **Nasıl:** 2004 yılında müracaat süreciyle başlayan ve günümüzde Van ilinin tek kuluçka merkezi-inkibatörü olan VAN İŞGEM örneği artırılacak ve yaygınlaştırılacaktır. Bunun için VİBSTM, VAN İŞGEM ve VANTSO öncülüğünde YYÜ, VANOSB, KOSGEB ve diğer kuruluşların işbirliği ile gerekli araştırma ve fizibilite çalışmaları yapılacak, alan tahsisi için VİBSTM müracaat yapacak ve yeni İŞGEM'ler kurulacaktır. Yeni İŞGEM'lerin özellikle Sanayi Sektörü Gelişim Üçgeni (SSGÜ) içerisinde sanayi kuruluşlarına yakın konumda kurulması, ayrıca İŞGEM'lerin ticaret ve tarım sektörlerinin geliştirilmesi öngörülen bölgelerde ve ilçelerde de hizmet vermesi sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kuluçka Merkezi Sayısı

UP ve Eylem A.2.3.4: Mikro AR-GE merkezlerinin kurulması ve yaygınlaştırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİBSTM, VANTSO, YYÜ, VANOSB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Firmalar, KOSGEB, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Van ilindeki firmaların büyük bir çoğunluğu mikro ölçekli aile işletmelerinden oluşmaktadır. Bu çerçeve firmaların AR-GE çalışmaları yok denecek kadar az düzeydeyken, AR-GE Merkezi kuracak finansal ve kurumsal kapasitesi bulunmamaktadır. Bu bağlamda firmaların ortak kullanabileceği mikro ölçekli AR-GE merkezleri kurulacak ve yaygınlaştırılacaktır. Mikro AR-GE merkezlerinin özellikle mevcut ve önerilen ihtisas sanayi bölgelerinde kurulması sağlanacaktır. Bunun için VİBSTM, VANTSO, YYÜ ve VANOSB'den oluşan heyet ilgili kurum ve kuruluşlara müracaat sürecini yapacak, gerekli teşvik, maddi ve diğer konulardaki desteklerin sağlanmasına yönelik lobi çalışmaları yürütecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** AR-GE Merkezi Sayısı

UP ve Eylem A.2.3.5: AR-GE, inovasyon ve teknolojiye yönelik bilinçlendirme kampanyaları yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİBSTM, VANTSO, YYÜ, VANOBB, VAN İŞGEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde AR-GE ve inovasyon çalışmalarına yönelik bilinçlendirme kampanyaları yapılacaktır. Başta imalat sanayiinde faaliyet gösteren firmalar olmak üzere kent genelindeki işletmelerin farkındalık ve bilinç düzeyinin artırılmasına yönelik VİBSTM, VANTSO, YYÜ, VANOSB ve VAN İŞGEM diğer meslek kuruluşlar ve STK'lar ile DAKA'nın desteğini alarak iyi uygulamaların tanıtılması, seminer verilmesi, afiş ve broşür basılması vb. uygulamalar ile bilinçlendirme kampanyalarını yürütecektir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim Sayısı, Toplantı Sayısı, Seminer Sayısı, Katılımcı Sayısı, Afiş Sayısı, Broşür Sayısı

UP ve Eylem A.2.3.6: Sertifikasyon, markalaşma vb. çalışmaların artırılması ve tanıtılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİBSTM, YYÜ, VANTSO, VANOSB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, KOSGEB, VAN İŞGEM, DAKA
- **Nasıl:** Van ilindeki sanayi faaliyetlerinde sertifikasyon, patent ve marklaşma çalışmaları arttırılacaktır. Bu çerçevede VİBSTM, YYÜ, VANTSO ve VANOSB öncülüğünde diğer paydaşların işbirliği ile bu çalışmaların önemi ve nasıl yapılacağına yönelik bilgi ve deneyimleri işletmelere aktarılacak, bu alanlardaki hibe, destek ve teşvik mekanizmaları firmalara tanıtılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Sertifika Sayısı, Patent Tescil Sayısı, Endüstriyel Tasarım Tescil Sayısı, Faydalı Model Tescil Sayısı, Marka Tescil Sayısı

Strateji A.2.4: Mevcut sektörlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

UP ve Eylem A.2.4.1: Gıda sanayiinin geliştirilmesi ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin oluşturulması (Merkez ilçeler, Gevaş, Muradiye)

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, VİGTHM, İGTHM, VİÇŞM, VİBSTM, VANZO, VATBO, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ili sanayiinde firma sayısı, istihdam vb. açılardan en büyük sektör konumundaki gıda sanayii geliştirilecektir. Gıda sanayiinin gelişimi hemen hemen bütün UP ve eylemler ile ilişkili olmakla birlikte özellikle:

  **A.1.2.1. Elma yetiştiriciliğinin geliştirilmesi*

  **A.1.2.2. Ceviz yetiştiriciliğinin geliştirilmesi*

  **A.1.2.3. Patates yetiştiriciliğinin geliştirilmesi*

  **A.1.2.4. Baklagil yetiştiriciliğinin geliştirilmesi*

  UP ve eylemleri ile bu UP ve eylemlerin ilişkili olduğu UP ve eylemler ile de ilişkilidir. Bunun yanında mevcut VANOSB ve inşaat süreci devam eden Erciş OSB ve Tekstilkent dışında sanayi bölgesi olarak iki adet Bitkisel Üretim Odaklı Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi (TDİOSB) kurulacaktır. Merkez ilçelerin kuzeyinde Muradiye ilçe sınırında kurulacak bitkisel üretim odaklı TDİOSB, başta elma olma üzere özellikle Van ilinin kuzeyinde yetiştirilecek

bitkilere yönelik olacaktır. Edremit ilçesinin güneyinde Gevaş ilçe sınırında kurulacak TDİOSB ise başta ceviz ve baklagil olmak üzere Van ilinin güneyinde yetiştirilen bitkilere yönelik hizmet verecektir. TDİOSB'lerin yer seçimi ve alan büyüklükleri ve tahsisi ve ilgili planlara işlenmesi konusunda VİÇŞM çalışacak, Van Valiliği ilgili bakanlık ve diğer kuruluşlar ile görüşme, izin alma vb. faaliyetleri yürütecektir. VİBSTM, VANTSO, Diğer Meslek Kuruluşları ve STK'lar, DAKA gibi diğer bölge paydaşları bu süreçlerde maddi ve manevi destek sağlayacaktır.

- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Sayısı, Firma Sayısı, Üretim Miktarı, Çalışan Sayısı

UP ve Eylem A.2.4.2: Hayvancılık sektörünün geliştirilmesi ve tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin oluşturulması (Erciş, Gürpınar)

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, VİGTHM, İGTHM, VİÇŞM, VİBSTM, VANZO, VATBO, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ili genelinde en yoğun olarak yapılan ekonomik faaliyet konumundaki küçükbaş ve büyükbaş hayvancılığa yönelik iki adet tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgesi (TDİOSB) kurulacaktır. Hayvansal üretim odaklı TDİOSB'lerin oluşturulması özellikle A.1.2.5. Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin geliştirilmesi ve A.1.3.2. Büyükbaş hayvan yetiştiriciliğinin lokal ölçekte geliştirilmesi UP ve eylemleri ile ilişkilidir. Erciş ilçesinde kurulacak TDİOSB büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık, Gürpınar ilçesinde kurulacak TDİOSB küçükbaş hayvancılığa hizmet edecektir. TDİOSB'lerin yer seçimi ve alan büyüklükleri ve tahsisi ve ilgili planlara işlenmesi konusunda VİÇŞM çalışacak, Van Valiliği ilgili bakanlık ve diğer kuruluşlar ile görüşme, izin alma vb. faaliyetleri yürütecektir. VİGTMH, İGTHM, TRGM, VANZO, VATBO, VANTSO, DAKA gibi diğer bölge paydaşları bu süreçlerde maddi ve manevi destek sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Sayısı, Firma Sayısı, Üretim Miktarı, Çalışan Sayısı

UP ve Eylem A.2.4.3: İnşaat malzemeleri sanayi ve madencilik sektörünün geliştirilmesi ve ihtisas sanayi bölgesi oluşturulması (Erciş)

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİBSTM, VİÇŞM, VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, VANOSB, DAKA

- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ili sanayinde firma sayısı ve istihdam bakımından en büyük ikinci sektör konumundaki inşaat malzemeleri ve madencilik sektörüne yönelik ihtisas organize sanayi bölgesi kurulacaktır. İnşaat malzemeleri ve madencilik sektörünün geliştirilmesi hemen hemen bütün UP ve eylemler ile ilişkilidir. Bunun yanında özellikle A.4.1.1. Van İli Yer Altı ve Maden Kaynakları Envanteri ve Rezervi'nin hazırlanması ve güncellenmesi, A.4.1.2. Pomza ve perlit işleme tesislerinin yapılması ve A.4.1.3. Madencilik faaliyetlerinde ilgili düzenleyici çerçeveye yönelik yeni yasa taslağı hazırlanması ve sunulması UP ve eylemleri ile ilişkilidir. Pomze ve perlit yataklarının yer aldığı Erciş ilçesinde proje aşamasında olan Erciş OSB'de kurulması önerilen inşaat malzemeleri ve madencilik ihtisas organize sanayi bölgesinin yer seçimi ve alan büyüklükleri ve tahsisi ve ilgili planlara işlenmesi konusunda VİÇŞM çalışacak, Van Valiliği ilgili bakanlık ve diğer kuruluşlar ile görüşme, izin alma vb. faaliyetleri yürütecektir. VİBSTM, VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, VANOSB, DAKA gibi diğer bölge paydaşları bu süreçlerde maddi ve manevi destek sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Sayısı, Firma Sayısı, Üretim Miktarı, Çalışan Sayısı

UP ve Eylem A.2.4.4: Mobilya sanayi sektörünün geliştirilmesi ve sanayi sitesi kurulması (Merkez İlçeler)

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİBSTM, VİÇŞM, VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, VANOSB, DAKA
- **Nasıl:** DAKA'nın yapmış olduğu Üç Yıldız Analizi'ne göre ağaç ve ağaç ürünleri sektörü, TRB2 Bölgesi'nde üç yıldız alan tek sektör konumundadır. Bunun yanında özellikle mobilya sektörü, firma sayısı vb. açılardan Van ili sanayinde öne çıkan sektörler arasında yer alırken, coğrafi konum, mobilya ürünlerinin nakliyesi vb. konular göz önüne alındığında Van ili avantajlı durumdadır. Bu doğrultuda Van ilinde mobilya sektörü geliştirilecek, mobilya sektörü ile yan sanayinin kümeleneceği sanayi tesisi oluşturulacaktır. Küçük sanayi tesisi (KSS) şeklinde kurulması öngörülen mobilya sektörü sanayi sitesinin özellikle VANOSB'ye yakın bir alanda ve çalışmaları devam eden Lojistik Kent'e yakın bir konumda olması önerilmektedir. Oluşturulması önerilen Mobilya KSS'nin alan büyüklüğü, tahsisi ve ilgili planlara işlenmesi konusunda VİÇŞM çalışacak, Van Valiliği ilgili bakanlık ve diğer kuruluşlar ile görüşme, izin alma vb. faaliyetleri yürütecektir. VİBSTM, VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, VANOSB, DAKA gibi diğer bölge paydaşları bu süreçlerde maddi ve manevi destek sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Sanayi Sitesi Sayısı, Firma Sayısı, Üretim Miktarı, Çalışan Sayısı

Strateji A.2.5: Yüksek ve Orta-Yüksek teknolojili sektörlerin geliştirilmesi

UP ve Eylem A.2.5.1: Kimya sanayii sektörünün geliştirilmesi ve VANOSB yerleşkesi içerisinde kuluçka organize sanayi bölgesi oluşturulması (Merkez ilçeler)

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİBSTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİÇŞM, VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, VANOSB, DAKA
- **Nasıl:** Özellikle İran gibi kimyasal hammadde ve üretimin yoğun yapıldığı bir ülkeye yakın konumu nedeniyle AVA ve URA çalışmalarında Van ilinde potansiyel olduğu tespit edilen kimya sektörü geliştirilecek ve ihtisas sanayi bölgesi oluşturulacaktır. Başta boya, kozmetik, temizlik ürünleri, gübre sektörleri olmak üzere kimya sektörünün geliştirilmesi, hemen hemen bütün UP ve eylemler ile de ilişkilidir. Mevcut VANOSB'nin 5 Etap'ı için tahsis edilen alanda Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi kurulacak ve bu alanda kimya sektörünün ihtisaslaşmasına yönelik alan yer alacaktır. Kuluçka OSB'nin yer seçimi ve alan büyüklükleri ve tahsisi ve ilgili planlara işlenmesi konusunda VİÇŞM çalışacak, Van Valiliği ilgili bakanlık ve diğer kuruluşlar ile görüşme, izin alma vb. faaliyetleri yürütecektir. VİBSTM, VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, VANOSB, DAKA gibi diğer bölge paydaşları bu süreçlerde maddi ve manevi destek sağlayacaktır. Ayrıca Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi, potansiyel olarak görülen sektörlerin dışında bilişim, makine sektörleri gibi orta-yüksek ve yüksek teknolojili sektörler için de hizmet verecek şekilde bu sektörlerin gelişim alanı olarak da planlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi Sayısı, Firma Sayısı, Üretim Miktarı, Çalışan Sayısı

UP ve Eylem A.2.5.2: Medikal sanayii sektörünün geliştirilmesi ve VANOSB yerleşkesi içerisinde kuluçka organize sanayi bölgesi oluşturulması (Merkez ilçeler)

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİBSTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİÇŞM, VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, VANOSB, DAKA
- **Nasıl:** Başta bölge sağlık sektörü ve İran'a yönelik AVA ve URA çalışmalarında Van ilinde potansiyel olduğu tespit edilen medikal sanayii sektörü geliştirilecek ve ihtisas sanayi bölgesi oluşturulacaktır. Başta medikal sarf malzemeleri alt sektörü olmak üzere medikal sanayii sektörünün geliştirilmesi, hemen hemen bütün UP ve eylemler ile de ilişkilidir. Mevcut VANOSB'nin 5 Etap'ı için tahsis edilen alanda Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi kurulacak ve bu alanda medikal sanayii sektörünün ihtisaslaşmasına yönelik alan yer alacaktır. Kuluçka OSB'nin yer seçimi ve alan büyüklükleri ve tahsisi ve ilgili planlara işlenmesi konusunda

VİÇŞM çalışacak, Van Valiliği ilgili bakanlık ve diğer kuruluşlar ile görüşme, izin alma vb. faaliyetleri yürütecektir. VİBSTM, VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, VANOSB, DAKA gibi diğer bölge paydaşları bu süreçlerde maddi ve manevi destek sağlayacaktır. Ayrıca Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi, potansiyel olarak görülen sektörlerin dışında bilişim, makine sektörleri gibi orta-yüksek ve yüksek teknolojili sektörler için de hizmet verecek bu sektörlerin gelişim alanı olarak da planlanacaktır.

- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi Sayısı, Firma Sayısı, Üretim Miktarı, Çalışan Sayısı

UP ve Eylem A.2.5.3: Enerji sanayii sektörünün geliştirilmesi ve ihtisas sanayi bölgesi oluşturulması (Merkez ilçeler)

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİBSTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİBSTM, VİÇŞM, VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, VANOSB, DAKA
- **Nasıl:** Güneşlenme süresi, radyasyon değerleri vb. özellikleri ile AVA ve URA çalışmalarında Van ilinde potansiyel olduğu tespit edilen enerji sanayii sektörü geliştirilecek ve ihtisas sanayi bölgesi oluşturulacaktır. Başta güneş panelleri ve jeneratörü imalatı olmak üzere enerji sanayii sektörünün geliştirilmesi, hemen hemen bütün UP ve eylemler ile de ilişkilidir. Mevcut VANOSB'nin 5.Etap'ı için tahsis edilen alanda Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi kurulacak ve bu alanda enerji sektörünün ihtisaslaşmasına yönelik alan yer alacaktır. Kuluçka OSB'nin yer seçimi ve alan büyüklükleri ve tahsisi ve ilgili planlara işlenmesi konusunda VİÇŞM çalışacak, Van Valiliği ilgili bakanlık ve diğer kuruluşlar ile görüşme, izin alma vb. faaliyetleri yürütecektir. VİBSTM, VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, VANOSB, DAKA gibi diğer bölge paydaşları bu süreçlerde maddi ve manevi destek sağlayacaktır. Ayrıca Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi, potansiyel olarak görülen sektörlerin dışında bilişim, makine sektörleri gibi orta-yüksek ve yüksek teknolojili sektörler için de hizmet verecek bu sektörlerin gelişim alanı olarak da planlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi Sayısı, Firma Sayısı, Üretim Miktarı, Çalışan Sayısı

UP ve Eylem A.2.5.4: Bilişim sektörünün geliştirilmesi ve YYÜ Teknopark'ta bilişim bölgesi oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği,
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, YYÜ, DAKA

- Nasıl: AVA ve URA çalışmalarına göre Van ilinde gelişme potansiyeli olan bir diğer ileri teknoloji sektörün bilişim sektörü olduğu görülmektedir. Bilgi ve iletişim teknolojileri olarak da adlandırılan bilişim sektörünün alt dallarından özelikle yazılım ve çağrı merkezi gibi bilişim sektörünün Van ilinde gelişebileceği öngörülmektedir. Bunun yanında Türkiye geneli incelendiğinde teknoparkların, yazılım ve çağrı hizmeti gibi alt sektörlerde faaliyet gösteren firmaların gelişimi için önemli bir unsur olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Van ilinde bilişim sektörü geliştirilecek, YYÜ Teknokent'te bilişim bölgesi oluşturularak bu alanda yazılım, çağrı merkezi vb. şeklinde faaliyet gösteren firmaların yer alması sağlanacaktır. Böylece yüksek teknolojili bu sektörün geliştirilmesinin yanı sıra özellikle imalat sanayiinde faaliyet gösteren firmaların otomasyon, bilgi ve iletişim sistemleri düzeyinin artmasına katkı sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Teknopark Sayısı, Firma Sayısı, Çalışan Sayısı

Strateji A.2.6: Sanayi bölgeleri altyapı ihtiyaçlarının giderilmesi

UP ve Eylem A.2.6.1: VANOSB vaziyet planı, firma listesi vb. bilgilendirme levhalarının yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VANOSB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van BŞB, VİBSTM
- **Nasıl:** VANOSB'ye gelen ziyaretçi veya iş ortakları gibi misafirlerin VANOSB'de yer alan firmalara daha rahat ulaşması ve VANOSB'nin niteliği bakımından VANOSB'nin farklı noktalarında VANOSB Vaziyet Planı, Firma Listesi, İşaret ve Levhalar vb. altyapısal ihtiyaçlar tamamlanacaktır. Bu kapsamda VANOSB kendi bütçesi ile Van BŞB ve VİBSTM ile işbirliğine gidecek, bu kurum ve kuruluşların her konuda desteğini sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015
- **Performans Göstergesi:** Vaziyet Planı Sayısı, Firma Listesi Sayısı, İşaret ve Levha Sayısı vb.

UP ve Eylem A.2.6.2: VANOSB karayolu ulaşım altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VANOSB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van BŞB, VİBSTM
- **Nasıl:** VANOSB'ye gelen ziyaretçi veya iş ortakları gibi misafirlerin VANOSB'de yer alan firmalara daha rahat ulaşması ve VANOSB'nin niteliği bakımından VANOSB'nin karayolu altyapısının niceliği ve niteliği geliştirilecektir. Bu kapsamda VANOSB kendi bütçesi ile Van BŞB ve VİBSTM ile işbirliğine gidecek, bu kurum ve kuruluşların maddi ve manevi desteğini sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Asfaltlanan Yol Uzunluğu, Yeni Yapılan Asfalt Yol Uzunluğu

UP ve Eylem A.2.6.3: VANOSB doğalgaz altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VANOSB, VANGAZ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİBSTM
- **Nasıl:** VANOSB'deki firmaların başta ısınma olmak üzere enerji ihtiyaçlarının giderilmesi bakımından VANOSB'nin doğalgaz altyapısının niceliği ve niteliği geliştirilecektir. Bu kapsamda VANOSB, VANGAZ ile işbirliğine gidecek, VİBSTM'nin görüşünü alacaktır. VANOSB bu kurum ve kuruluşların maddi ve manevi desteğini sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** İletim ve Dağıtım Hattı Uzunluğu, Abone Sayısı

UP ve Eylem A.2.6.4: VANOSB elektrik altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VANOSB, TEİAŞ, VEDAŞ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİBSTM
- **Nasıl:** VANOSB'deki firmaların üretimde kullanmak üzere enerji ihtiyaçlarının giderilmesi bakımından VANOSB'nin elektrik altyapısının niceliği ve niteliği geliştirilecek, arıza ve kesinti sayıları azaltılacaktır. Bu kapsamda VANOSB, TEİAŞ, VEDAŞ ile işbirliğine gidecek, VİBSTM'nin görüşünü alacaktır. VANOSB bu kurum ve kuruluşların maddi ve manevi desteğini sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Arıza ve Kesinti Sayısı, Güç Miktarı, İletim-Dağıtım Ağ Uzunluğu

UP ve Eylem A.2.6.5: VANOSB bilgi ve iletişim altyapısının iyileştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VANOSB, Operatör Firmalar
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van BŞB, VİBSTM
- **Nasıl:** VANOSB'deki firmaların bilgi ve iletişim hizmetlerinin hızlı, kesintisiz ve güvenli olması gerekmektedir. Bu bakımından VANOSB'nin bilgi ve iletişim altyapısının niceliği ve niteliği geliştirilecek, arıza ve kesinti sayıları azaltılacaktır. Bu kapsamda VANOSB, Operatör firmalar, Van BŞB ve VİBSTM ile işbirliğine gidecek, bu kurumların görüşlerini alacak ve maddi ve manevi desteklerini sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2020
- **Performans Göstergesi:** Baz İstasyonu Sayısı, Fiber Optik Ağ Uzunluğu, Veri Merkezi Sayısı

UP ve Eylem A.2.6.6: Ortak kullanılan jeneratörün VANOSB şebekesinde kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** VANOSB, Firmalar
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİBSTM, DAKA

- **Nasıl:** VANOSB'deki firmaların elektrik arıza ve kesintilerinden etkilenmemesi için ilgili güçte jeneratör kurulacak ve VANOSB iletim ve dağıtım şebekesine bağlanacaktır. VANOSB ve firmaların özkaynaklarının yanı sıra VİBSTM ve DAKA ile işbirliğine gidecek, bu kurumların görüşleri alınacak ve maddi ve manevi destekleri sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Jeneratör Sayısı

UP ve Eylem A.2.6.7: Ortak kullanılan güneş enerjisi panellerinin yapılması

- **Sorumlu Kuruluş**: VANOSB, Firmalar
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİBSTM, DAKA
- **Nasıl:** UP ve eylem A.2.6.2. ile benzer şekilde VANOSB'deki firmaların elektrik arıza ve kesintilerinden etkilenmemesi için enerji sektörünün gelişimi ile VANOSB'de güneş panelleri kurulacak ve güneş panelleri ile jeneratörlerde elektrik üretilecektir. İhtiyaçlar doğrultusunda ilgili güç düzeyinde kurulacak güneş panelleri ve jeneratörler, VANOSB iletim ve dağıtım şebekesine bağlanacaktır. VANOSB ve firmaların özkaynaklarının yanı sıra VİBSTM ve DAKA ile işbirliğine gidecek, bu kurumların görüşleri alınacak ve maddi ve manevi destekleri sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Güneş Paneli Sayısı

UP ve Eylem A.2.6.8: Yeni yatırımlar için arazilerin belirlenmesi ve tahsis edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANOSB
- **Nasıl:** Mevcut durumda arazi tahsis çalışmaları devam eden VANOSB'nin 5. Etap'ının yanı sıra kurulması öngörülen TDİOSB'ler için arazilerin belirlenmesi ve tahsis edilmesi işlemleri gerçekleştirilecektir. Bunun için ilgili kamu arazileri araştırılacak, gerekirse kamulaştırma yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Arazi Miktarı, Tahsis Yapılan Firma Sayısı

UP ve Eylem A.2.6.9: Belirlenen ihtisas sanayi bölgelerinin elektrik, doğalgaz, ulaşım vb. altyapı ihtiyaçlarının tamamlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİBSTM
- **Nasıl:** UP ve eylemler A.2.6.1., A.2.6.2., A.2.6.3., A.2.6.4., A.2.6.5., A.2.6.6. ve A.2.6.7.'de mevcut VANOSB için değinilen ve yapılması gerektiği belirtilen bütün altyapı iyileştirme ve geliştirme çalışmaları, inşaatı devam eden, proje aşamasında olan ve SEP kapsamında

önerilen diğer sanayi alanları için de yapılacaktır. Bu kapsamda inşaat ve proje aşamasında olan Erciş OSB, Tektsilkent ile SEP çalışmasın kapsamında önerilen merkez ilçeler ve Muradiye ilçesi sınırındaki ve Gevaş ve Edremit ilçe sınırlarındaki bitkisel üretim odaklı tarıma dayalı organize sanayi bölgeleri (TDİOSB), VANOSB'nin 5. Etap'ının bir parçası olarak önerilen Kuluçka OSB ile yine SEP çalışmasında Erciş ve Gürpınar ilçelerinde önerilen hayvansal üretim odaklı tarıma dayalı ihtisas organize sanayi bölgelerinin (TDİOSB) ulaşımdan bilgi ve iletişime, elektrik ve doğalgaz gibi enerjiden levha vb. temel altyapıya kadar altyapısal bütün ihtiyaçları tamamlanacaktır.

- **Zaman**: 2016-2023
- **Performans Göstergesi:** Yol Uzunluğu vb. Altyapı Göstergeleri

Stratejik Hedef A.3: Dış ticaretin geliştirilmesi

Strateji A.3.1: Lojistik altyapının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

UP ve Eylem A.3.1.1: Van İli Lojistik Master Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (UDHB), YYÜ, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** AVA ve URA çalışmalarında öne çıktığı tespit edilen sektörler ve Van ili dış ticareti, dolayısıyla bütün sektörlerin gelişmesi için kritik önem taşıyan lojistik hizmetleri ve altyapısına yönelik Van İli Lojistik Master Planı hazırlanacaktır. Bu çerçevede Van ili ve ilçelerinin mevcut konumunun yanı sıra gelecekte öngörülen pozisyon, plan hedef ve amaçları göz önünde bulundurulacaktır. Dolayısıyla Plan, mevcut durumun yanı sıra gelecek projeksiyonlarını da içerecektir. UDHB, YYÜ, VANTSO, DAKA ve diğer bölge paydaşlarının işbirliği ile hazırlanacak Master Planı Projesi, ya Van Valiliği'nin iç kaynakları ile ya da Van Valiliğinin hizmet alımı yoluyla gerçekleştirilecektir. Plan'ın hazırlanması sürecinde literatür çalışmalarının yanı sıra saha çalışmaları da yapılacaktır. Dinamik bir kaynak olacak Master Planı, 4 yıllık süreçler halinde yeniden hazırlanacak, güncellenecek ve revize edilecektir.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem A.3.1.2: Demiryolu bağlantı ve hizmetlerinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü (TCDD), UDHB

- **Nasıl:** Demiryolu, lojistik hizmet ve altyapısının en önemli bileşenlerinden biridir. Bu bağlamda Van ilinde demiryolu bağlantı ve hizmetlerinin geliştirilmesi özellikle;

  **B.5.3.1. Mevcut Van-İran demiryolu hattının çift hatta çıkarılması*

  **B.5.3.2. Van-Tatvan Hızlı Tren Hattı'nın yapılması*

  **B.5.3.3. Kent merkezi-havaalanı raylı sistem bağlantısının oluşturulması*

  **B.5.3.4. Başta Van Gölü kıyı koridoru olmak üzere tramvay projelerinin etüt ve inşaat çalışmalarının yapılması*

  UP ve eylemleri ile doğrudan ilişkilidir.

- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Demiryolu Uzunluğu, İstasyon Sayısı, Sefer Sayısı, Yolcu Sayısı, Yük Sayısı

UP ve Eylem A.3.1.3: Karayolu bağlantı ve hizmetlerinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM), UDHB, Van BŞB
- **Nasıl:** Van ilinde karayolu bağlantı ve hizmetlerinin geliştirilmesi özellikle;

  **B.5.2.1. Kent içi ve şehirlerarası kapasite verileri göz önüne alınarak hizmet düzeylerinin belirlenmesi*

  **B.5.2.2. Aks iyileştirme ve alternatif güzergah etüt ve tasarımlarının yapılması*

  **B.5.2.3. Merkez ilçeler Kapıköy Sınır Kapısı aksının (D-300) kademesinin artırılması*

  **B.5.2.4. Merkez ilçeler Kapıköy Sınır Kapısı aksının (D-300) dayanıklı malzemeler ile kaplanması ve bakım merkezi kurulması*

  **B.5.2.5. Van-Çatak-Habur Sınır Kapısı karayolunun yapılması*

  **B.5.2.6. Bölgesel gelişim koridorları arasındaki karayolu bağlantılarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi*

  **B.5.2.7. Kırsal alanlardaki birinci derece köy yollarının standartlarının artırılması, bakım ve onarımlarının yapılması*

  **B.5.2.8. Köy yollarının ıslah edilmesi ve arazi yollarının yapılması*

  **B.5.2.9. Sinyalizasyon sistemlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi*

  **B.5.2.10. Otopark kapasitesinin artırılması*

  UP ve eylemleri ile doğrudan ilişkilidir.

- **Zaman:** 2015-2020
- **Performans Göstergesi:** Karayolu Uzunluğu, Sefer Sayısı, Yolcu Sayısı, Yük Sayısı

UP ve Eylem A.3.1.4: Havayolu bağlantı ve hizmetlerinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMİ), UDHB, Havayolu Şirketleri

  Nasıl: Havayolu bağlantı ve hizmetlerinin geliştirilmesi özellikle;

  **B.5.5.1. Ferit Melen Havaalanı'nın yolcu ve yük kapasitesinin artırılması*

  **B.5.5.2. Van ilinin doğrudan uçuş seferlerinin artırılması*

  UP ve eylemleri ile doğrudan ilişkilidir.
- **Zaman:** 2015-2020
- **Performans Göstergesi:** Terminal Sayısı, Sefer Sayısı, Yolcu Sayısı, Yük Sayısı

Strateji A.3.2: Gümrük ve dış ticaret hizmetleri ve altyapısının geliştirilmesi

UP ve Eylem A.3.2.1: Kapıköy sınır kapısının transit ulaşımlara açılması ve gümrük kapısı olarak hizmet vermesinin sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Gümrük ve Ticaret Bakanlığı (GTB), VANTSO, VANOSB, DAKA
- Nasıl: Türkiye'nin İran ile bağlantısını sağlayan sınır kapıları arasında yer alan Kapıköy Sınır Kapısı, sınır ticaret merkezi olarak açılan sınır kapıları arasındadır. Dolayısıyla Kapıköy Sınır Kapısı mevcut durumda yalnızca sınır ticareti kapsamında hizmet vermektedir. Bu çerçevede Kapıköy Sınır Kapısı'nın, Gürbulak, Habur, İpsala gibi gümrük kapısı olması ve transit ulaşımlara açılması sağlanacak, bunun için Van Valiliği öncülüğünde VANTSO, VANOSB, DAKA gibi bölge paydaş temsilcilerinin yer alacağı heyet GTB'ye Kapıköy Sınır Kapısı'nın önemini anlatacak, transit ulaşıma açılmasına yönelik girişimlerde bulunacak ve lobi çalışmaları yapacaktır. GTB de İran ile temas ve ilişkileri yönetecek, Kapıköy Sınır Kapısı transit yolcu ve yük ulaşımına açılarak Türkiye'nin gümrük kapıları arasında yer alacaktır.
- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Yolcu Sayısı, Yük Sayısı

UP ve Eylem A. 3.2.2.Başkale-Gelincik Sınır Ticaret Merkezi'nin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği,
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTB, VANTSO, VANOSB, DAKA
- **Nasıl:** Başkale ilçesinin Gelincik Mevkii'nde açılması planlanan ve mevcut durumda Van Valiliği ile DAKA öncülüğünde çalışmaları yürütülen Gelincik Sınır Ticaret Merkezi (STM), çalışmalar tamamlanarak kurulacaktır. Başkale ilçe merkezine 50 km, Esendere STM (Hakkari-

Yüksekova)'ye 170 km, Kapıköy Sınır Kapısı'na 170 km ve Van kent merkezine 130 km mesafede yer alan Gelincik STM, 1989 yılında açılmış ancak güvenlik nedeniyle kısa sürede kapatılmıştır. İran ile 298 km uzunluğunda sınırı olmasına rağmen yalnızca Kapıköy Sınır Kapısı ile bağlantısı bulunan Van ilinin dış ticaretini geliştirmesi amaçlanmaktadır. Özellikle geçmişte sınır kapısı olarak hizmet vermesi nedeniyle altyapısal ihtiyaçların çoğunluğunun mevcut olması, Gelincik STM'nin kısa vadede hizmete girmesi için avantaj oluşturmaktadır.

- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Sınır Ticaret Merkezi Sayısı, Mağaza Sayısı, Firma Sayısı

UP ve Eylem A. 3.2.3. Çaldıran-Çilli Sınır Ticaret Merkezi'nin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş**: Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTB, VANTSO, VANOSB, DAKA
- **Nasıl**: Çaldıran ilçesinin Çilli Mevkii'nde açılması planlanan ve mevcut durumda Van Valiliği ile DAKA öncülüğünde çalışmaları yürütülen Çilli Sınır Ticaret Merkezi (STM), çalışmalar tamamlanarak kurulacaktır. Çaldıran ilçe merkezine ilçe merkezine 44 km ve Van kent merkezine 154 km mesafede yer alan Çilli STM'nin, başta Erciş, Muradiye ve Çaldıran ilçeleri olmak üzere bölge il ve ilçelerinden Gürbulak Sınır Kapısı aracılığıyla yapılan sınır ticareti ve dış ticaretine alternatif olması öngörülmektedir. Bununla birlikte Gelincik STM'nin geçmişte sınır kapısı olarak hizmet vermesi nedeniyle altyapısının çoğunluğunun hazır olması vb. nedenler ile Çilli STM'nin, Gelincik STM'ye göre daha uzun vadede hizmete açılması planlanmaktadır.
- **Zaman:** 2015-2020
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Sınır Ticaret Merkezi Sayısı, Mağaza Sayısı, Firma Sayısı

UP ve Eylem A. 3.2.4. Van Serbest Bölgesi'nin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş**: Van Valiliği, VANOSB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** EB, GTB, VANTSO, DAKA
- **Nasıl**: Serbest bölgeler kısaca, ülkede geçerli ticari, mali ve ekonomik alanlara yönelik hukuki ve idari düzenlemelerin uygulanmadığı veya kısmen uygulandığı, sanayi ve ticari faaliyetler için daha geniş teşviklerin tanındığı ve fiziksel olarak ülkenin diğer kısımlarından ayrılan bölgeler olarak tanımlanmaktadır. Serbest bölgelerin temel amaçları arasında ihracata yönelik yatırım ve üretimi teşvik etmek, doğrudan yabancı yatırım ve teknoloji girişini hızlandırmak, işletmeleri ihracata yönlendirmek, uluslararası ticareti geliştirmek gibi unsurlar yer almaktadır. İran'a komşu olan ve dış ticaret açısından büyük bir potansiyel taşıyan Van

ilinde bu kapsamda serbest bölge kurulacaktır. Mevcut durumda Van Valiliği ve VANOSB başta olmak üzere diğer paydaşların işbirliğiyle devam eden çalışmaların ardından serbest bölge en kısa sürede faaliyete geçecektir. Bunun için Van Valiliği ve VANOSB'nin yanı sıra VANTSO, DAKA gibi yerel kuruluşları ve Ekonomi Bakanlığı gibi ulusal kurum ve kuruluşlar ile işbirliği ve görüşmelerin yapılması, Van ilinde serbest bölge kurulmasının bölgesel ve ulusal ölçekteki avantajları ilgili kurumlara aktarılması çalışmaları yapılmaktadır-yapılacaktır.

- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Serbest Bölge Sayısı, Firma Sayısı

UP ve Eylem A.3.2.5: Bölge sanayiinin ithal ettiği ürünlerde kota ve vergi uygulamalarının esnetilmesinin sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTB, VANTSO, VANOSB, DAKA
- **Nasıl:** Van ili coğrafi konumu gereği İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi illere uzak mesafede yer alırken, gelişmiş sanayii olan bu kentlerden hammadde temin ettiğinde ulaşım maliyetleri vb. açıdan dezavantajlı durumdadır. Dolayısıyla Van ili sanayiinin çevre il, bölge veya ülkelerden hammadde temin etmesi ve sanayiini bu hammaddeler üzerine bina etmesi önem taşımaktadır. Bu bağlamda Van ilindeki sanayi kuruluşlarının özellikle İran'dan hammadde olarak temin ettiği-edeceği ürünler konusunda gümrük uygulamalarının esnetilmesi ve sübvansiyonlar sağlanacaktır. Bu çerçevede mevcut sınır ticaretinde Van ili sanayiinin ithal ettiği ürünler başta olmak üzere kota ve vergi uygulamalarının esnetilmesi konusunda Van Valiliği, VANTSO, VANOSB ve DAKA'dan oluşan heyet, GTB ile görüşme ve lobi çalışmaları yürütecek, bahsi geçen durumu ve Van ilinin bu ihtiyacını ortaya koyacak raporu GTB ile paylaşacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Toplantı Sayısı, Rapor Sayısı, Vergi Oranı, Kota Miktarı

UP ve Eylem A.3.2.6: İskenderun, Hopa gibi limanlarda Vanlı firmalara pozitif ayrımcılık yapılmasının sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş**: Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTB, UDHB, VANTSO, VANOSB, DAKA
- **Nasıl:** Denizyolu, dünya genelinde olduğu gibi Türkiye dış ticaretinde de en çok kullanılan ve en çok ticaretin gerçekleştiği ulaşım türü konumundadır. Van ili denize kıyısı olmaması nedeniyle liman kenti olmadığı gibi Van iline en yakın liman yaklaşık 900 km ile oldukça uzak mesafede yer almaktadır. Bu çerçevede denizyolu ulaşımı, Van ili dış ticareti için maliyetli ve imkansız haline gelmektedir Bu bağlamda Van ilinin özellikle Karadeniz ve Akdeniz ülkeleri ile dış ticaretinin geliştirilmesine yönelik limanlardaki ücret vb. konularda Vanlı firmaların

sübvanse edilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda UP ve eylem A.3.2.3.'te belirtildiği gibi Van Valiliği öncülüğünde VANTSO, VANOSB ve DAKA temsilcilerinden oluşan heyet GTB ve UDHB ile görüşmeleri ve lobi çalışmalarını yürütecek, bu durumu ve Van ilinin ihtiyacını ortaya koyan raporu ilgili kuruluşlar ile paylaşacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Toplantı Sayısı, Rapor Sayısı, Elleçleme vb hizmetlerde Iskonto Oranı

UP ve Eylem A.3.2.7: YYÜ dış ticaret ve lojistik ile ilgili bölümlerin açılması

- **Sorumlu Kuruluş:** YYÜ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YÖK
- **Nasıl:** Türkiye'nin önde gelen ve köklü üniversitelerinden biri olan YYÜ, Özalp Meslek Yüksekokulu ile dış ticaret eğitimi verirken, lojistik ve lojistik mühendisliği ile ilgili önlisans, lisans ve lisansüstü program bulunmamaktadır. Bu bağlamda YYÜ, YÖK'ten gerekli izinlerin alınması, prosedürlerin tamamlanması vb. işlemleri gerçekleştirerek önlisans ve lisans düzeyinde uluslararası ticaret, lojistik vb. bölümleri açacaktır.
- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Bölüm Sayısı, Öğrenci Sayısı

Strateji A.3.3: Dış ticaret konusunda bilgilendirme çalışmalarının yapılması

UP ve Eylem A.3.3.1: Dış Pazar ve Dış Ticaret Hibe ve Destek Ofisi'nin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** VANTSO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Ekonomi Bakanlığı (EB), DAKA
- **Nasıl:** EB bünyesinde faaliyet gösteren Ülke Masaları, Türkiye'nin dış ticaret yaptığı ülkelerin yanı sıra potansiyel taşıyan ülkeleri, temel ekonomik göstergelerinden siyasi yapısına, dış ticaret politikası ve vergi uygulamalarından Türkiye ile ilişkilere kadar kapsamlı bir şekilde incelemekte ve değerlendirmektedir. Böylece ihracatçı veya ithalat yapacak firmalar, pazara girişi, ilişki geliştirme, sektörel yoğunlaşma vb. konularda bilgi sahibi olmaktadır. Bu doğrultuda Van ilinde faaliyet gösteren başta sanayi sektörü olmak üzere firmaların özellikle İran, Irak gibi yakın pazarların yanı sıra çevre ülkeler hakkında bilgilendirilmesi, bu ülkeler ve ülkelerdeki firmalar ile ilişkilerin geliştirilmesi, pazarların takip edilmesi, ihracat hibe ve desteklerinin izlenmesi vb. görevleri yürütecek Dış Pazar ve Dış Ticaret Hibe ve Destek Ofisi'nin kurulacaktır. VANTSO bünyesinde hizmet verecek Ofis, EB ve DAKA ile üst düzey işbirliği yapacaktır.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Ofis Sayısı, Çalışan Sayısı

UP ve Eylem A.3.3.2: Dış pazar araştırmaları ve bilgilerinin aylık bültenler şeklinde sektörler ile paylaşılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VANTSO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** EB, DAKA
- **Nasıl:** VANTSO bünyesinde faaliyet gösterecek Dış Pazar ve Dış Ticaret Hibe ve Destek Ofisi, başta İran, Irak, Azerbaycan gibi bölge ülkeler olmak üzere Van ilinin dış ticaret yapabileceği ülkelere yönelik araştırma ve bilgilendirme çalışmalarını yürütecektir. Bu kapsamda EB Ülke Masaları çalışmalarını takip edecek, benzer dokümanlar oluşturacak, ülkelerin ekonomik yapısından gümrük uygulamalarına, nüfusundan kültürel yapısına kadar kapsamlı raporlar hazırlayacak ve bunları aylık bültenler şeklinde sektörler ile paylaşacaktır. Ayrıca başta EB olmak üzere KOSGEB, AB vb. kurum ve kuruluşların hibe ve destek imkanlarını firmalara tanıtacaktır. Bu çerçevede kendi web sitesini oluşturacak Ofis, web sitesi üzerinden bültenleri, araştırmalarını, raporlarını, EB uygulamalarını vb. bütün gelişmeleri duyuracaktır.
- **Zaman:** 2016-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Aylık Bülten Sayısı, Web Sayfası Sayısı

UP ve Eylem A.3.3.3: Firmaların yabancı dilde web sitelerinin hazırlanması ve yabancı dil eğitimi verilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Firmalar
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, VAN İŞGEM, DAKA
- **Nasıl:** Dış ticaretin olmazsa olmazı yabancı dil bilgisidir. Mevcut durumda Van ilindeki firmaların yabancı dil bilgisi yetersiz kalmaktadır. Bu kapsamda firmalar, VANTSO, VAN İŞGEM ve DAKA gibi kuruluşlar ile işbirliğine giderek mevcut ve gelecekteki personele başta İngilizce olmak üzere yabancı dil eğitimi verecek, web sitelerini ilgili yabancı dillere çevirerek sürekli güncelleyecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Web Sitesi Sayısı, Eğitim Sayısı, Katılımcı Sayısı

Stratejik Hedef A.4: Doğal kaynak ve zenginliklerin ekonomik üretimde kullanılması

Strateji A.4.1: Yer altı kaynaklarının etkin kullanılması

UP ve Eylem A.4.1.1: Van İli Yer Altı ve Maden Kaynakları Envanteri ve Rezervi'nin hazırlanması ve güncellenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA)
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, VANTSO, DAKA

- **Nasıl:** Mevcut bilgilere göre Van ili demirden kroma, perlit ve pomzadan tuğla-kiremit ve linyite kadar farklı yer altı maden kaynakları ve yataklarına sahiptir. Ancak mevcut çalışmalar göz önüne alındığında Van ili ve ilçelerine yönelik yapılan yer altı ve maden araştırma ve çalışmalarının güncel olmadığı görülmektedir. Bu kapsamda Van Valiliği'nin girişimi ile MTA'nın Van ili genelindeki yer altı ve maden kaynakları envanteri ve rezervinin güncellenmesi ve yenilenmesi sağlanacaktır. MTA yeni yapılacak bu çalışmada YYÜ, VANTSO ve DAKA gibi bölge paydaşları ile işbirliği yapacak, yer altı ve maden kaynaklarının yanı sıra jeotermal alanlarda yeni ölçüm, araştırma, saha çalışması vb. çalışmalar ile rezerv, kalite, kullanım alanları vb. bilgileri içeren raporu hazırlayacaktır. Ayrıca yapılacak bu çalışmalar 4 yıllık süreler ile güncellenecek ve revize edilerek yeniden hazırlanacaktır.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem A.4.1.2: Pomza ve perlit işleme tesislerinin yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİBSTM, Firmalar, VANTSO, Meslek Kuruluşları ve Diğer STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Pomza ve perlit madenleri rezervleri açısından Van ili Türkiye'nin en zengin illeri arasında yer almaktadır. Pomza ve perlit madenleri, başta inşaat malzemeleri sektörü olmak üzere boya imalatı, metal ve plastik imalatı, cam imalatı, deri imalatı, mobilya imalatı vb. farklı endüstrilerde hammadde olarak kullanılmaktadır. Ancak mevcut duruma bakıldığında pomza ve perlit gibi çıkarılan madenlerin ham şekilde iç ve dış pazarlara satılması, Van ilinin sahip olduğu bu zenginliğin değerlendirilememesi ve potansiyelin gerisinde kalmasına neden olmaktadır. Bu kapsamda Van Valiliği öncülüğünde diğer paydaşlar işbirliğinde özellikle Erciş ilçesindeki maden yataklarına yakın konumda pomza ve perlit işleme tesisleri yapılacaktır. Bunun için teşvik ve sübvansiyonların sağlanması, fizibilite raporlarının hazırlanması ve yatırımcılar ile paylaşılması, danışmanlık verilmesi, Erciş OSB'de alan tahsis edilmesi vb. çalışmalar, Van Valiliği öncülüğünde yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Firma Sayısı, Tesis Sayısı

UP ve Eylem A.4.1.3: Madencilik faaliyetlerinde ilgili düzenleyici çerçeve kapsamında yaşanan sorunların merkezi yönetime raporlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, YYÜ, Firmalar, DAKA
- **Nasıl:** AVA ve URA kapsamında yapılan literatür taraması ve saha çalışmalarına göre madencilik sektörüne yönelik mevcut yasa, yönetmelik vb. düzenleyici çerçeve göz önüne

alındığında başta ruhsat işleri olmak üzere Enerji ve Tabii Kaynakları Bakanlığı (ETKB), İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (ÇŞB) olmak üzere farklı bakanlıkların sorumluluğu olduğu görülmektedir. Bu durum ruhsat alınması vb. konularda ilgili bakanlıklar ile görüşülmesi, belge alınması vb. nedeniyle süreçlerde aksama ve uzama gibi olumsuzlukları beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda ilk olarak ruhsat işlerinin yanı sıra Van ili ve ilçelerinde madencilik sektöründe faaliyet gösteren kurum ve kuruluşların düzenleyici çerçevede nedeniyle karşı karşıya kaldığı sorunlar ve ihtiyaçlar gibi konulara yönelik rapor hazırlanacaktır. Daha sonra rapor, Van Valiliği'nin öncülüğünde VANTSO, YYÜ, Firmalar, DAKA gibi bölge paydaşlarından oluşan heyet ile ilgili bakanlıklara sunulacak, sorunlar ve çözüm önerileri merkezi yönetimin ilgili kurumlarına aktarılacaktır.

- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı, Toplantı Sayısı

Strateji A.4.2: Yenilenebilir enerji kaynaklarının ekonomik üretimde değerlendirilmesi

UP ve Eylem A.4.2.1: Bireysel enerji ihtiyacına yönelik güneş panellerinin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** ETKB, VİBSTM, BSTB, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Daha öncede değinildiği gibi Van ili güneşlenme süresi, radyasyon değerleri vb. bakımından Türkiye'nin güneş enerjisine en uygun illeri arasında yer almaktadır. Bu çerçevede Van ilinde geliştirilmesi öngörülen enerji sektörüne paralel olarak bireysel konutlarda da güneş panellerinin kurulması sağlanacaktır. Bu çerçevede güneş enerjisinin kullanımı, belli bir miktarını devletin satın alma garantisi vb. unsurları içeren tanıtım ve bilgilendirme kampanyası yapılacak, bireysel konut alanlarında güneş panellerinin kurulması ve güneş enerjisinin kullanılması teşvik edilecektir. Bu çalışmalara Van Valiliği öncülük edecek, ETKB ve ETKB'ye bağlı Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, VİBSTM, BSTB, VANTSO ve DAKA gibi diğer paydaşlar Van Valiliği ile işbirliği yapacak ve çalışmalara destek verecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Güneş Paneli Sayısı, Güneş Enerjisi Üretim ve Kullanım Miktarı

UP ve Eylem A.4.2.2: Seracılık ve diğer tarımsal üretim için güneş panellerinin kullanılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** ETKB, VİBSTM, BSTB, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** UP ve eylem A.4.2.1. ile benzer şekilde bireysel konutların yanı sıra diğer alanlarda da güneş enerjisinin kullanımının arttırılmasına yönelik seracılık ve diğer tarımsal üretimde de güneş panellerinin kurulması sağlanacaktır. Bu çerçevede güneş enerjisinin kullanımı, belli bir miktarını devletin satın alma garantisi vb. unsurları içeren tanıtım ve bilgilendirme

kampanyası yapılacak, seracılık ve diğer tarım uygulamalarında güneş panellerinin kurulması teşvik edilecektir. Bu çalışmalara Van Valiliği öncülük edecek, ETKB ve ETKB'ye bağlı Yenilenebilir Enerji Genel Müdürlüğü, VİBSTM, BSTB, VANTSO ve DAKA gibi diğer paydaşlar Van Valiliği ile işbirliği yapacak ve çalışmalara destek verecektir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Güneş Paneli Sayısı, Güneş Enerjisi Üretim ve Kullanım Miktarı

UP ve Eylem A.4.2.3: Jeotermal alanlarda ilgili altyapı ve çevre düzeni işlemlerinin tamamlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** ETKB, VİÇŞM, ÇŞB, Van İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (VİKTM), Van İl Sağlık Müdürlüğü (VİSM)
- **Nasıl:** Güneş enerjisinin dışında Van ili jeotermal enerji bakımından da önemli bir potansiyel taşımaktadır. MTA'nın çalışmalarına göre Zilan (Erciş) ve Ayrancı (Çaldıran) jeotermal alanları, sıcaklık, debi vb. özellikleri ile turizm, tarım vb. sektörlerde kullanılabilecek özellikler taşımaktadır. Bu bağlamda ilgili jeotermal sahalarının sağlık turizmine açılmasına yönelik başta ulaşım olmak üzere gerekli altyapı ve çevre düzeni işlemleri yapılacak ve tamamlanacaktır. Ayrıca SPA, kaplıca vb. alanların turizme kazandırılması için konaklama vb. işletmelerin yapılmasına yönelik gerekli düzenleme, plan kararları vb. çalışmalar tamamlanacak ve teşvik edilecek, tesislerin yapılması sağlanacaktır. Van BŞB'nin ana sorumlu olduğu bu faaliyet, ETKB, VİÇŞM, ÇŞB, VİKTM ve VİSM gibi bölge paydaşlarının işbirliği ve destekleri ile yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Çevre Düzeni Çalışması Sayısı, Tesis Sayısı

UP ve Eylem A.4.2.4: Jeotermal enerjinin tarımsal üretimde kullanılması

- **Sorumlu Kuruluş:** ETKB, VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTHB, İBSTM, BSTB, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Başta Zilan, Ayrancı olmak üzere Van ilindeki diğer jeotermal sahaların tarımsal üretimde kullanılması da sağlanacaktır. Bu çerçevede ETKB, VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde İBSTM, BSTB, VANTSO ve DAKA işbirliğiyle tanıtım, bilgilendirme, fizibilite vb. çalışmalar yapılacak, araştırma sonuçları yatırımcılara ve çiftçilere aktarılacaktır. Bunun yanında bu faaliyet özellikle enerji sektörünün gelişmesiyle paralel olarak yürütülecektir. Jeotermal enerjinin tarım alanlarında kullanılması, ısıtma ve elektrik üretimine yönelik yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi**: Tesis Sayısı, Jeotermal Enerji Kullanılan Tarım Alanı

UP ve Eylem A.4.2.5: Biyokütle enerji santrallerinin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** ETKB, VİBSTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** BSTB, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ilinde katı atık depolama sahalarında dahi çöp gazı santrali bulunmamaktadır. Bunun yanında Van ilinde hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olmasından dolayı hayvansal atık miktarı da oldukça yüksek düzeyde bulunmaktadır. Bu durum Van ilinde atıklardan enerji üretimi potansiyelini daha da arttırmaktadır. Bu kapsamda ETKB ve VİBSTM öncülüğünde Van ilinde enerji santrallerinin kurulması sağlanacaktır. Bu bağlamda ilk olarak Van ilindeki atık miktarının tespiti, yönetimi, potansiyel kurulu güç vb. konulara yönelik saha ve araştırma çalışmaları yapılacak, fizibilite raporları hazırlanacaktır. Daha sonra bu araştırma ve raporlar yatırımcılara tanıtılacak, gerekli teşvik ve sübvansiyonlar sağlanacaktır. ETKB ve VİBSTM bu çalışmaları, BSTB, VANTSO, DAKA gibi diğer paydaşların görüş, işbirliği ve desteği ile yürütecektir.
- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi** Tesis Sayısı, Elektrik Üretim Miktarı

Strateji A.4.3: Arazi ve ekolojik kaynakların etkin kullanılması

UP ve Eylem A.4.3.1: Arazi toplulaştırma çalışmalarının uygulanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGHTM, İGTHM, TRGM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar** VİÇŞM, Tapu Kadastro Bölge Müdürlüğü (TKBM),VANZO
- **Nasıl:** VİGTHM, İGTHM, TRGM öncülüğünde Van ili genelinde arazi toplulaştırma çalışmaları yapılacaktır. Türkiye genelinde bu konudan sorumlu olan TRGM'nin deneyimleri dikkate alınacak, VİGTHM ve İGTHM ile TRGM temsilcilerinden oluşan heyet VİÇŞM ve TKBM gibi paydaşların desteğiyle çalışmaları yürütecektir. Arazi toplulaştırma çalışmaları çerçevesinde ilk olarak arazi mülkiyet haritası çıkarılacak, parçalı araziler tespit edilecek ve gerekli eylemleri içeren araştırma ve raporlama çalışmaları yapılacaktır. Daha sonra ise raporda yer alan eylemler uygulanacak, gerekirse parçalı tarım arazileri istimlak edilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi**: Arazi Mülkiyet Haritası Sayısı, Rapor Sayısı, İstimlak Edilen Arazi Miktarı, Toplulaştırılan Arazi Miktarı

UP ve Eylem A.4.3.2: Nadas alanlarının daraltılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGHTM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Üretici Birlikleri, VANZO, VATBO

- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ili gerek nadas alanı miktarı gerekse de nadas alanlarının toplam tarım alanlarına oranı bakımından Türkiye'nin en yüksek illeri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde Üretici Birlikleri, VANZO, VATBO gibi paydaşların işbirliği ile Van ili genelindeki nadas alanları daraltılması ve bitkisel üretime açılması sağlanacaktır. Bu çerçevede strateji A.1.5. başta olmak üzere tarım sektöründe değinilen bilinçlendirme, pilot uygulama, araştırma, raporlama vb. çalışmalar yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi**: Nadas Alan Miktarı

UP ve Eylem A.4.3.3: Tarıma uygun alanların bitkisel üretime açılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGHTM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TRGM, VİÇŞM, VANZO
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ilinde 57.521 dekar düzeyinde bir tarıma elverişli olup kullanılmayan arazi bulunmaktadır. Bahsi geçen bu sayı, Van ili genelindeki mevcut tarım arazilerinin %16'sı kadardır. Diğer bir deyişle Van ili bitkisel üretim alanını yeni araziler belirlemeden bu alanları kullanarak %16 arttırma imkanına sahiptir. Bu kapsamda VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde TRGM, VİÇŞM ve VANZO işbirliği ve desteği ile bu alanların bitkisel üretime açılması sağlanacaktır. Bu bağlamda arazilerin ilgili planlara işlenmesi, üreticiye tahsis edilmesi, çiftçinin bilgilendirmesi vb. çalışmalar yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Yeni Tarım Arazisi Miktarı

UP ve Eylem A.4.3.4: Mera ıslah ve amenajman uygulamalarının artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGHTM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** BÜGEM, OSİB, YYÜ, VANZO
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ili çayır ve mera alanları bakımından zengin olsa da çayır ve mera alanlarından alınan verim düşük kalmaktadır. Bu kapsamda Van ilinde mera ıslah ve amenajman uygulamaları VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde BÜGEM, OSİB, YYÜ ve VANZO gibi paydaşların işbirliği ile artırılacak ve çiftçilere bilgilendirmelerin yapılması, iyi uygulamaların tanıtılması vb. faaliyetler yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Islah Edilen Mera Alanı, Uygulama Sayısı

UP ve Eylem A.4.3.5: Örtü altı ve organik tarım üretiminin yaygınlaştırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGHTM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** TAGEM, TRGM, BÜGEM, VANZO, VATBO, YYÜ, DAKA

- **Nasıl:** Van ili Türkiye'nin diğer illerine göre toprak, su vb. doğal kaynaklar açısından kirlenmemiş ve temiz kaynaklara sahiptir. Dolayısıyla Van ilinin örtü altı ve organik tarım uygulamalarına oldukça elverişli olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Van ilinde örtü altı ve organik tarım üretimi, VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde TAGEM, TRGM ve diğer kuruluşların işbirliği ile yaygınlaştırılacaktır. Bu bağlamda teşvik ve desteklerin tanıtımı, iyi uygulamaların gösterilmesi, Türkiye ve dünya genelindeki uygulamalar ve iyi örneklerin tanıtımı, topraksız tarım gibi teknolojilerin gösterilmesi vb. çalışmalar yürütülecektir. Bunun yanında özellikle Van ilinin su kaynaklarının Türkiye'deki diğer bölgelerden daha temiz olması nedeniyle organik alabalık üretimi vb. su ürünleri üretimi de yaygınlaştırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Örtü Altı Tarım Alanı, Organik Tarım Alanı, Üretici Sayısı, Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.4.3.6: Vasfının yitirmiş mera arazilerinin başta seracılık olmak üzere tarımsal üretime açılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGHTM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİÇŞM, TAGEM, TRGM, BÜGEM, OSİB, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde bitkisel üretimin geliştirilmesine yönelik alan ihtiyacının karşılanması önem taşımaktadır. Bu kapsamda nadas alanlarının daraltılması, tarıma elverişli arazilerin bitkisel üretime açılmasının yanı sıra vasfını yitirmiş mera arazileri başta seracılık olmak üzere tarımsal üretime açılacaktır. VİGTHM ve İGTHM öncülüğünde VİÇŞM, TAGEM gibi kuruluşların destek ve işbirliği yürütülecek çalışmalarda ilk olarak il genelinde vasfını yitirmiş mera alanları belirlenecek, bu alanlardaki toprak, su, iklim vb. özellikler incelenerek tarıma ve hangi bitkilerin üretimine uygun olduğu tespit edilecektir. Ardından bu alanlardaki fonksiyon değişikliği ilgili planlara işlenecek ve bu alanlar üreticiye tahsis edilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Tarım Alanı Miktarı

UP ve Eylem A.4.3.7: Flora ve fauna alanlarının haritalandırılması ve envanterinin çıkarılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİÇŞM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** OSİB, ÇŞB, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Van ili, eşsiz flora ve faunaya sahip illerimiz biri olarak bilinmektedir. Ancak bu özelliklere yönelik çalışmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Bu kapsamda VİÇŞM öncülüğünde OSİB, ÇŞB, YYÜ ve DAKA işbirliği ile Van ilinde flora ve fauna bölge bölge daha önce yapılmış çalışmalar, saha çalışmaları ve araştırmalar ile tespit edilecek, ilgili veri ve bilgiler CBS'ye işlenecek, fauna ve fauna envanteri hazırlanacak ve bölge bölge fauna ve flora haritalaması çalışması yapılacak ve 4 yıllık süreler ile güncellenecektir.

- **Zaman:** 2015, 2019, 2023.
- **Performans Göstergesi:** Araştırma Sayısı, Rapor Sayısı, Harita Sayısı

UP ve Eylem A.4.3.8: İnci Kefali, Kırmızı Benekli Alabalık gibi ekolojik kaynakların korunarak ekonomide kullanılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİÇŞM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** OSİB, ÇŞB, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** İnci Kefali, Kırmızı Benekli Alabalık gibi Van iline özgü endemik ve Türkiye genelinde nadir görülen ekolojik kaynakların korunması sağlanacaktır. Bu kapsamda bu türlerin popülasyonları ve yıllar boyu gelişimi vb. konulara yönelik araştırma ve bilimsel çalışmalar yapılacak, bu türler gözlenecek ve izlenecektir. Bunun yanında bu ekolojik kaynaklar, gerek yöresel mutfaklarda gerekse de kenti ziyaret eden turistlere sunularak ekonomik faaliyetlerde de kullanılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Araştırma Sayısı, Rapor Sayısı, Harita Sayısı

Stratejik Hedef A.5: Turizm sektörünün geliştirilmesi

Strateji A.5.1: Tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin artırılması

UP ve Eylem A.5.1.1: Van ili turizm portalinin oluşturulması ve ilgili dillere çevrilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinin turistik varlıkları, Van Valiliği, VİKTM, DAKA ve diğer kuruluşların sitelerinde farklı farklı web sayfalarında yer almaktadır. Bunun yanında Van Valiliği ve VİKTM'nin işbirliği ile hazırlanan www.vanguzel.com adlı site bulunmaktadır. Bu çerçevede Van ilinin turistik varlıklarının tanıtımının tek bir alan üzerinde yapılması önem taşımaktadır. Ayrıca ilgili web sitelerinin yabancı dil menüleri bulunmamaktadır. Bu çerçevede mevcut www.vanguzel.com URL adresinden veya yeni web sitesinde Van ili turizm portali oluşturulacaktır. İlgili turizm portalinde Van ilinin turistik varlıklarının fotoğraflarının yanı sıra 360 derece sanal tur gibi tanıtıcı materyaller yer alacaktır. Bunun yanında Van ili ulaşım bilgileri, konaklama tesisleri, turizm haritası, Turizm Danışma Bürolarının yeri ve adresleri vb. bilgiler ile ilgili sayfalar da hazırlanacaktır. Bahsi geçen bütün web sayfaları İngilizce, Arapça ve Farsçaya çevrilerek yayınlanacaktır. Bütün bu çalışmalar Van Valiliği'nin öncülüğünde, VİKTM sorumluluğunda, VANTSO, YYÜ ve DAKA işbirliği ile gerçekleştirilecektir.
- **Zaman:** 2015
- **Performans Göstergesi:** Portal Sayısı, Web Sitesi Sayısı

UP ve Eylem A.5.1.2: Ulusal ve uluslararası turizm fuarlarına katılım sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VANTSO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** EB, Firmalar
- **Nasıl: Turizm** ve turizmin alt sektörleri olan konaklama, yeme-içme vb. sektörlere yönelik ulusal ve uluslararası fuarlara Vanlı firmaların ve ilgili kuruluşların katılımının yanı sıra fuarlarda Vanlı firmalar ve Van ilinin tanıtımı yapılan stantların açılması sağlanacaktır. Ayrıca stant açmanın yanı sıra fuarlara ziyaretçi olarak da katılım artırılacaktır. Bunun için VANTSO turizme yönelik ulusal ve uluslararası fuarları takip ederek web sitesi vb. aracılığıyla bu bilgileri Vanlı firmalar ile paylaşacak ve duyuruları yapacaktır. Ayrıca VANTSO, EB ve diğer kurum ve kuruluşların fuar katılımı ve diğer tanıtım ve pazarlama faaliyetlerine yönelik hibe ve maddi desteklerini tanıtacak, Vanlı firmalara bu hibe ve maddi desteklerden yararlanmasına yönelik başvuru, müracaat dokümanların doldurulması vb. işlemlerde destek verecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Katılımcı Sayısı, Stant Sayısı

UP ve Eylem A.5.1.3: Tanıtım videosu ve fotoğraflarının kent genelinde yayınlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van BŞB, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Van ili ve Van ili turistik varlıklarına yönelik daha önce çekilmiş ve yapılmış çalışmaların yanı sıra yeni yapılacak fotoğraflama ve videolama çalışmaları sonucunda hazırlanacak fotoğraf ve videoların, kent genelindeki Van BŞB ve diğer kurum ve kuruluşlara ait billboard, pano, ekran vb. alanlarda Türkçe, Kürtçe, İngilizce, Farsça ve Arapça dillerinde yayınlanması sağlanacaktır. Bunun yanında Tebriz, Tahran, Erbil, Bakü gibi hedef dış pazarlarda yer alan kentlerin ilgili kuruluşları ile görüşmeler yapılarak Van ili ve Van ili turistik varlıklarına yönelik hazırlanacak fotoğraf ve videoların bu kentlerdeki billboard, pano ve ekranlarda yayınlanması da sağlanacaktır. Ayrıca bütün video ve fotoğraflarda Van ili turizm portalinin web sitesi de yer alarak kişiler bu siteye yönlendirilecektir. Bütün bu çalışmalar VİKTM öncülüğünde Van BŞB, VANTSO ve DAKA işbirliği ile yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Yayınlanan Video Sayısı, Yayınlanan Fotoğraf Sayısı

UP ve Eylem A.5.1.4: Van Sokağı yapılarak turistik ürün ve tanıtım yapılan bölgenin oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş**: VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, Van BŞB, DAKA

- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ilinde turizm sektörünün gelişmemiş olmasında hediyelik eşya endüstrisinin gelişmemiş olması etkilidir. Özellikle Van iline özgü seramik, kilimcilik, çorap örücülüğü, gümüş işlemeciliği, ceviz oymacılığı gibi el sanatlarının yanı sıra Van ilinin sembollerinden Van Kalesi vb. turistik varlıkların minyatürleri, anahtarlıkları vb. turistlerde Van ili için hatıra bırakacak hediyelik eşya tanıtımı yapılmamakta ve bunların satın alımının yapılabileceği bir alan bulunmamaktadır. Bu kapsamda Van kent merkezinde olmak üzere VİKTM'nin belirleyeceği alanda Van ili mimarisini yansıtan Van Evi vb. yapılaşmaların yer alacağı Van Sokağı yapılarak Van ili ve turistik varlıklarına yönelik hediyelik eşyaların teşhir edileceği ve satışının yapılacağı bir alan oluşturulacaktır. Ayrıca bu sokakta Van iline özgü Van Kahvaltısı, murtuğa, keledoş gibi yöresel lezzetlerin takdim edildiği yeme-içme alanları da yer alacaktır. VANTSO, Van BŞB ve DAKA, bütün bu çalışmalarda VİKTM ile işbirliği yapacak ve destek verecektir.
- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Sokak Sayısı, Stant Sayısı, Ürün Sayısı

UP ve Eylem A.5.1.5: Turizm sektörüne yönelik halkın bilinçlendirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, VANTSO, Van BŞB, DAKA
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ilinde özellikle halkın bir kısmı turizme yönelik önyargılı bulunmakta ve halk tarafından sektörün temel değerleri, ekonomik getirileri, sosyal gelişime katkısı vb. etkileri tam olarak bilinmemektedir. Bu kapsamda Van ili genelinde halkın turizme yönelik bilinçlendirilmesi, sektörün ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkısı, İstanbul, Antalya gibi illerdeki turizm faaliyetlerinin tanıtılması çalışmaları yapılacaktır. Ayrıca Van halkına Van ilinin turizm sektörü potansiyeli aktarılacak, daha önemlisi Van ilinin turistik varlıkları tanıtılacaktır. Bunun için seminer, eğitim vb. araçların yanı sıra turistik varlıklara halk gezilerinin düzenlenmesi vb. faaliyetler de yürütülecektir. VİKTM bütün bu çalışmalarda YYÜ, Van BŞB, VANTSO ve DAKA gibi bölge paydaşları ile birlikte hareket edecek ve işbirliği yapacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Seminer Sayısı, Eğitim Sayısı, Gezi Sayısı, Katılımcı Sayısı

Strateji A.5.2: Turizme yönelik altyapı ve temel ihtiyaçların giderilmesi

UP ve Eylem A.5.2.1: Akdamar Kilisesi vb. turistik alanlardaki çevre düzeni ve temel altyapı gereksinimlerinin tamamlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van BŞB

- **Nasıl:** Mevcut durumda Akdamar Kilisesi, Hoşap Kalesi vb. Van ilinin turistik varlıkları atıl bir biçimde durmaktadır. Van ili kent merkezindeki Van Kalesi'nde bile kale aşağısında dinlenme alanı olsa da kalenin olduğu tepede ve kalenin bitişindeki antik kent vb. alanlara yönelik de çevre düzeni yetersiz kalmaktadır. Bu çerçevede Van ilindeki turistik varlıklara yönelik bilgilendirme, yönlendirme ve vaziyet planı tabelaları ve levhaları yerleştirilecek, dinlenme-yeme-içme alanı, yürüyüş yolları, çiçeklendirme vb. çevre düzeni yapılacak ve elektrik, ışıklandırma vb. temel altyapı iyileştirilecektir. Van Valiliği ve Van İKTM öncülüğünde yapılacak bu çalışmalarda Van BŞB destek verecek ve işbirliği yapacaktır.
- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Yürüyüş Yolu Sayısı, Levha Sayısı, Tabela Sayısı, Yeme-İçme vb. Tesis Sayısı

UP ve Eylem A.5.2.2: Turistik alanlara ulaşım altyapısı ve hizmetlerinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM)
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van Şoförler ve Otomobilciler Odası, Taşımacılık Firmaları
- **Nasıl:** Mevcut durumda Akdamar Kilisesi, Hoşap Kalesi vb. Van ilinin turistik alanlarına toplu taşıma, servis vb. ulaşım türleri yok denecek kadar azdır. Van iline gelen turistler veya Van ilinde yaşayan halk genelde bu alanlara özel araçları ve kendi imkanları ile ulaşabilmektedir. Bunun yanında turistik alanlara yönelik karayolu bağlantıları ve altyapısı da yetersiz kalmaktadır. Bu çerçevede Van ili turistik alanlarına yönelik karayolu bağlantıları geliştirilecek ve karayolu altyapısı iyileştirilecektir. Ayrıca bu alanlara otobüs vb. ulaşım imkanları arttırılacak, seferler konacak ve bu sefer ve ulaşım türlerine yönelik bilgilendirme yapılacaktır. Van BŞB öncülüğünde yürütülecek çalışmalarda, KGM, Van Şoförler ve Otomobilciler Odası ve taşımacılık firmaları ile işbirliği yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Yol Miktarı, Yolcu Sayısı, Sefer Sayısı

UP ve Eylem A.5.2.3: Yeme-içme ve eğlence alanlarının artırılması ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM, VANTSO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Türkiye Restoran Yatırımcıları ve İşletmecileri Derneği (TURYİD), DAKA
- **Nasıl:** Van ilindeki turistik alanların yanı sıra kent genelindeki yeme-içme ve eğlence tesislerinin nicelik ve nitelik açıdan yetersiz kalması, turistik alanlar dışında Van ilinde vakit geçirebilecek imkanları sınırlarken, Van iline gelen turistlerin günübirlik kenti ziyaret etmesi veya en fazla 1 gece kentte kalmasını beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda Van ili genelinde başta Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) işletme belgeli olmak üzere turistlerin

gündüz ve gece turistik varlıkların olduğu bölgeler dışında vakit geçirebilecekleri yeme-içme ve eğlence tesisleri artırılacak ve geliştirilecektir. Bunun için VİKTM ve VANTSO, TURYİD gibi üst kuruluşlar ile görüşmeler yapacak ve bu alandaki yatırımcıların Van ilinde yatırım yapmasına yönelik tanıtım ve lobi faaliyetlerini yürütecektir. Ayrıca DAKA da bu çalışmalara destek verecek, bölgesel teşvik uygulamaları başta olmak üzere bu alandaki devlet destekleri ve teşvikleri potansiyel yatırımcılara tanıtılacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Tesis Sayısı

UP ve Eylem A.5.2.4: Tur operatörleri, rehberlik vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM, VANTSO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB), Turist Rehberleri Birliği (TUREB), DAKA
- **Nasıl:** Turizm faaliyetlerinin en öneli destekleyici ve tamamlayıcı hizmetleri arasında operatörlük, rehberlik vb. hizmetler bulunmaktadır. Van ilinde bu tamamlayıcı ve destekletici hizmetler gelişmemiş durumdadır. Bu kapsamda VİKTM ve VANTSO öncülüğünde DAKA gibi bölge paydaşları işbirliğinde Van ilinde tur operatörleri, seyahat acenteleri, rehberlik hizmetleri iyileştirilecek ve geliştirilecektir. Bunun için TÜRSAB, TÜREB gibi üst kuruluşlar ile görüşmeler ve lobi çalışmaları yapılacak, Van ili tanıtılacaktır. Van ili ve çevresindeki Ağrı, Bitlis gibi illerin birlikte yer aldığı güzergahlar ve seyahat programları oluşturulacak, seyahat acentelerine tanıtımı yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Operatör Sayısı, Rehber Sayısı, Acente Sayısı

UP ve Eylem A.5.2.5: Başta yabancı dil olmak üzere insan kaynaklarının niteliğinin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM, YYÜ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VAN İŞGEM, İŞKUR
- **Nasıl:** Turizm sektörünün geliştirilmesi için yabancı dil bilgisinin üst düzeyde olması gerekmektedir. Bu kapsamda ilk olarak Van ilinde ortaöğretim ve yükseköğretim başta olmak üzere yabancı dil eğitiminin niteliği arttırılacaktır. Bu konuda VİMEM ve YYÜ ortak çalışacaktır. Bunun yanında VİMEM, VAN İŞGEM ve İŞKUR gibi halk eğitimi ve kurs veren kurumlarda başta İngilizce, Arapça ve Farsça olmak üzere yabancı dil eğitim programları oluşturulacak ve ücretsiz olarak verilecektir. Yabancı dil kurslarının yanı sıra özellikle yabancı turistlere davranış, diyalog kurma, tanıtım vb. faaliyetlerin nasıl yapılacağına yönelik eğitim programları da yer alacak ve bu eğitim ve kurs programları da ücretsiz olarak hizmet edecektir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim Sayısı, Kurs Sayısı, Katılımcı Sayısı

Strateji A.5.3: Turizm sektörü planlaması ve yönetiminin iyileştirilmesi

UP ve Eylem A.5.3.1: Van İli Turizm Master Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Van İli Turizm Master Planı, VİKTM öncülüğünde YYÜ, VANTSO ve DAKA işbirliği ile hazırlanacaktır. Van ilinde mevcut durumdaki turistik varlıklar ve alanlar, işgücü, eğitim programları, mevcut iç ve dış pazarlar, konaklama tesisleri, yeme-içme ve eğlence tesisleri, rehberlik gibi tamamlayıcı ve destekleyici sektörler vb. birincil ve ikincil kaynaklar kullanılarak araştırılacak ve analiz edilecektir. Daha sonra yerli ve yabancı destinasyonlar ile dünya genelindeki turizm faaliyetleri incelenecek, Van ili mevcut durumu ve dünya genelindeki turizm faaliyetleri ile gelecek beklentileri doğrultusunda Van ilinin turizm sektörü hedefleri tespit edilecek, bu hedeflere ulaşmak için yapılması gereken yol haritası hazırlanacaktır. Daha sonra Master Plan 4 yıllık sürelerde güncellenecek, revize edilecek ve yeniden hazırlanacaktır. Bu bağlamda Van (TRB2) Bölgesi'nin turizm sektörünün gelişimi, envanteri ve gelecek planlamasına yönelik mevcut durum analizlerinin yanı sıra geleceğe yönelik yapılması gerekenler, eylemler ve stratejilerin yer aldığı Bitlis-Hakkari-Muş-Van Turizm Marka Kent Stratejik Kalkınma Planı, Van İli Turizm Master Planı'nın altlığı şeklinde değerlendirilecek, Van İli Turizm Master Planı 4 yılda bir güncellenerek yeniden hazırlanacaktır.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem A.5.3.2: Van İli Turizm Komitesi'nin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** UP ve eylem C.4.1.1. kapsamında kurulacak Van Ekonomi Kalkınma Konseyi'nin bir komitesi olarak oluşturulacak ve faaliyetlerini sürdürecektir. Van ili ve ilçelerindeki turizm ve turizmin tamamlayıcı ve destekleyici hizmetlerini oluşturan sektörlerin genel koordinasyon birimi olarak görev yapacak Komite, turizm sektörüne yönelik yapılacak bütün UP ve eylemlerin koordinasyon, izleme vb. birimi olacaktır. Komite'de sorumlu kuruluş ve işbirliği yapılacak kuruluşların her birinden en az 1 temsilci yer alacaktır. Bunun yanında Komite, DAKA işbirliği ile turizm sektörüne yönelik UP ve eylemlerin maliyet, yer seçimi vb. kapsamlı unsurlarını içeren fizibilite analizleri yapacak, bu analizleri mevcut veya potansiyel yatırımcılara tanıtacaktır.

- **Zaman:** 2015
- **Performans Göstergesi:** Komite Sayısı, Görevli Personel Sayısı

UP ve Eylem A.5.3.3: Van turizm danışma bürolarının kurulması

- **Sorumlu Kuruluş**: Van Valiliği, VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, VANTSO
- **Nasıl:** Mevcut durum göstergelerine göre Van ilinde VİKTM'ye bağlı turizm danışma bürosu bulunmamaktadır. Bu kapsamda ilk olarak kent merkezinde Turizm Danışma Bürosu kurulacak, levha ve tabelalar ile Van ilini ziyaret eden kişilerin ilgili durumlarda büroya yönlendirilmesi sağlanacaktır. Bunun yanında özellikle turistik varlıkların ve turizm faaliyetlerinin daha yoğun olduğu bölgelerde Turizm Danışma Bürosu'na bağlı olarak stant, ikinci ofis vb. şeklinde büro faaliyetleri artırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Büro Sayısı, Görevli Personel Sayısı

Strateji A.5.4: Kültür ve tarih turizminin geliştirilmesi

UP ve Eylem A.5.4.1: Restorasyon, restitüsyon vb. çalışmaların artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, KTB, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Van ilindeki Akdamar Kilisesi, Çarpanak Kilisesi, Hoşap Kalesi vb. tarihi varlıkların büyük bir çoğunluğunda çevre düzeni olmadığı gibi bu yapıların korunmasına yönelik çalışmalar yetersiz durumdadır. Hatta bu yapıların içerisinde kimsesizlerin kalması, hayvan otlatılması vb. durumlar dahi söz konusudur. Bu kapsamda bu tarihi ve turistik varlıkların turizm sektörüne kazandırılması ve korunmasına yönelik restorasyon, restitüsyon çalışmaları artırılacaktır. VİKTM öncülüğünde yürütülecek çalışmalarda YYÜ, KTB, VANTSO ve DAKA gibi paydaşlar ise maddi ve manevi destek sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Restore, Restitüsyon Edilen Yapı Sayısı

UP ve Eylem A.5.4.2: Arkeolojik kazı çalışmalarına önem verilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş**: VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, VANTSO, KTB
- **Nasıl:** Urartulardan Selçuklulara ve Osmanlılara kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Van ilinde bu medeniyetlere ait buluntular yer alsa da hüküm süren medeniyetlerin tarihi göz önüne alındığında bu medeniyetlere ait buluntu sayısı, bilgi sayısı vb. az sayıdadır. Bu

çerçevede bu medeniyetlere ait buluntu, kültür ve tarihi varlıkların gün yüzüne çıkarılması bakımından arkeolojik kazı çalışmalarına daha fazla önem verilecek ve bu çalışmalar geliştirilecektir. VİKTM öncülüğünde gerçekleştirilecek bu çalışmalara YYÜ, VANTSO, KTB gibi kurum ve kuruluşlar destek verecektir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Arkeolojik Kazı Çalışması, Buluntu Sayısı

UP ve Eylem A.5.4.3: Van Evi mimarisinin korunması ve geliştirilmesi ve yeme-içme vb. alanlar şeklinde kullanılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM, VİÇŞM, Mimarlar Odası
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, KTB, DAKA
- **Nasıl:** Van Evi, Van iline özgün mimari özellikleri taşıyan bir yapıdır. Bu mimari özelliklerin turizmde kullanılması ve tanıtılmasına yönelik Van Evi mimarisi korunacak ve geliştirilecek, yeni yapılacak Van Evlerinin yeme-içme vb. turistik tesisler şeklinde hizmet vermesi sağlanacaktır. Ayrıca özellikle kentsel gelişimde başta kırsal alanlar olmak üzere betonarme yapılaşma yerine Van Evi şeklinde yapılamalar desteklenecek ve teşvik edilecektir. Dolayısıyla Van Evi mimarisi korunarak kentin kimliği haline gelecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Van Evi Sayısı, İşletme Sayısı

UP ve Eylem A.5.4.4: Geleneksel el sanatlarının korunarak turizmde kullanılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİMEM, YYÜ, KTB
- **Nasıl:** Özellikle UP ve eylem A.5.1.4.'ü desteklemek üzere Van ilinde başta seramik, kilimcilik, çorap örücülüğü, gümüş işlemeciliği, ceviz oymacılığı gibi el sanatları korunacak ve geliştirilecektir. Bunun için el sanatlarına yönelik VİMEM gibi kuruluşların işbirliği ile eğitim programları hazırlanacak ve uygulanacak, yeni atölyeler kullanılacak, özellikle kadınlar bu alanlarda istihdam edilecektir. Atölye ve diğer yerlerde üretilen el sanatları ürünleri, Van Sokağı ve kentin diğer alanlarında teşhir edilecek ve satışa sunulacaktır. Elde edilen gelirlerin bir kısmı sanatçılara dağıtılacak, geri kalan kısımsa faaliyetlerin masraflarında kullanılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim Sayısı, Atölye Sayısı, Katılımcı Sayısı, Ürün Sayısı

UP ve Eylem A.5.4.5: Etnografya Müzesi'nin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KTB

- **Nasıl:** Mevcut durumda Van Müzesi'nde sergilenen etnografik eserlerin yanı sıra diğer bölgelerde yer alan etnografik eserlere özgü Van Etnografya Müzesi ayrı olarak ya da inşaatı devam eden Urartu Müzesi içerisinde kurulacaktır. Müzede kilimcilik, çorap örücülüğü, ceviz oymacılığı gibi el sanatları ile Van ili ve yöresine ait etnografik eserler, manken-balmumu heykelleri gibi dönemin kıyafet vb. özelliklerini taşıyan görsel araçlar ile sergilenecektir.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Müze Sayısı, Eser sayısı

UP ve Eylem A.5.4.6: Van Kahvaltısı, İnci Kefali gibi yöresel lezzetlerin konaklama, yeme-içme gibi tesislerde kullanılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM, İşletmeler
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, KTB
- **Nasıl:** Özellikle çalışma süresince yapılan saha ziyaretleri ve araştırmalarında Van ilinin zengin mutfak kültürü ve yöresel lezzetlerinin turizm sektöründe yeterince kullanılmadığı görülmektedir. Örneğin konaklama tesislerinin kahvaltı menüsü, murtuğa vb. birkaç yöresel lezzetin dışında tamamen Türkiye'nin diğer bölgelerindeki konaklama tesisleri ile aynıdır. Benzer şekilde kent genelindeki yeme-içme tesislerinde İnci Kefali'nin menüde olmadığı görülmektedir. Bu kapsamda VİKTM öncülüğünde işletmelerin sorumluluğunda, YYÜ ve KTB işbirliği ile il genelindeki konaklama ve yeme-içme tesislerinin menülerinde Van Kahvaltısı, İnci Kefali gibi yöresel lezzetlerin yer alması sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Müze Sayısı, Eser Sayısı

Strateji A.5.5: Doğa ve kıyı turizminin geliştirilmesi

UP ve Eylem A.5.5.1: Eko-turizm ve kamp alanlarının oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KTB, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinin güney kesiminde yer alan ve yayla, flora vb. bakımından zengin olan Bahçesaray, Çatak, Gürpınar ve Başkale ilçelerinde köy evlerinden oluşan ekolojik yaşam çiftliği şeklinde alanlar oluşturulacaktır. Ekolojik yaşam çiftliği, ziyaretçilerin doğa ile iç içe bitkisel ve hayvansal üretim yapabileceği ve konaklayabileceği alanlardan oluşacaktır. Bunun yanında çadır kamplarına yönelik alanlar belirlenecek ve bu bölgelerde kamp alanları oluşturulacaktır. Ekolojik yaşam çiftliği ve kamp alanlarının belirlenmesi ve ilgili tesisleşme, çevre düzeni vb. faaliyetleri VİKTM, KTB, VANTSO ve DAKA işbirliği ile yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Eko-Turizm Merkezi Sayısı, Kamp Alanı Sayısı, Tesis Sayısı

UP ve Eylem A.5.5.2: Bahçesaray, Çatak, Gürpınar vb. bölgelerde yayla turizm alanlarının oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KTB, VİÇŞM, ÇŞB, OSİB, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Yaylalar, flora vb. bakımından zengin olan Van ilinin güney kesiminde ekolojik yaşam çiftlikleri ve kamp alanlarının yanı sıra özellikle yayla turizmi için yayla turizmi alanları belirlenecek bu bölgelerde butik otel, ev pansiyonculuğu vb. tesisleşmeler yapılacaktır. Yayla turizmi alanlarının belirlenmesi ve ilgili tesisleşme, çevre düzeni vb. faaliyetleri VİKTM ve KTB öncülüğünde VİÇŞM, ÇŞB, OSİB, VANTSO ve DAKA işbirliği ile yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-2020
- **Performans Göstergesi:** Yayla Turizmi Alanı, Butik Otel Sayısı, Tesis Sayısı

UP ve Eylem A.5.5.3: Van Gölü çevresinin kıyı turizmine açılması ve ilgili tesislerin yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KTB, VİÇŞM, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Halk arasında Van Denizi olarak da bilinen Van Gölü, deniz, kum, güneş olarak da adlandırılan geleneksel turizme yönelik de potansiyel taşımaktadır. Nitekim Van Gölü çevresinde 30'a yakın sahil alanı bulunmakta ve bu alanlar yüzme, güneşlenme vb. faaliyetler için uygun konumdadır. Bu bağlamda özellikle yaz aylarında Van Gölü ve çevresinin başta Van ili ve çevre iller ile İranlılar olmak üzere yaz tatillerini yapmaya imkan verecek şekilde düzenlenecek ve yeme-içme, Aquapark vb. tesisler ile çevre düzeni yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2020
- **Performans Göstergesi:** Tesis Sayısı

Strateji A.5.6: Alışveriş turizminin geliştirilmesi

UP ve Eylem A.5.6.1: Tekstil ve hazır giyim kümelenmesinin tamamlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİBSTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** BSTB, VANOSB, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Tekstil ve hazır giyim ürünleri, turistlerin en çok alışveriş yaptığı ürünler olarak bilinmektedir. Bu bağlamda Van ilinde alışveriş turizminin gelişimi, Van ilinde tekstil ve hazır giyim sektörü kümelenmesi bu sektörün gelişimine bağlıdır. Dolayısıyla ilk olarak Van ilinde tekstil ve hazır giyim sektörünün kümelenme çalışmaları tamamlanacaktır. Bu kapsamda Tekstilkent Projesi'nin tamamlanması önem taşımaktadır.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Küme Sayısı, Firma Sayısı, Üretim Miktarı

UP ve Eylem A.5.6.2: Alışveriş Merkezi açılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VANTSO, Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İşletmeler
- **Nasıl:** Alışveriş merkezleri (AVM), günümüzde yalnızca alışveriş için değil, aynı zamanda yeme-içme ve eğlence fonksiyonlarını da içeren önemli alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla kentleşme ve nitelikli nüfusun çekilmesi bakımından önem taşıyan AVM'ler, farklı alanlarda farklı ürünlerin birlikte yer aldığı mağazalardan oluşması nedeniyle alışveriş alanlarının önünde gelmektedir. Bu kapsamda alışveriş turizminin geliştirilmesi için Van kent merkezinde olmak üzere iki adet alışveriş merkezi yapılacaktır. Alan seçimi, tahsisi, yatırımlar ile görüşme, inşaat vb. bütün çalışmalar Van Valiliği öncülüğünde VANTSO ve diğer işletmelerin işbirliği ile yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** AVM Sayısı, Mağaza Sayısı

UP ve Eylem A.5.6.3: Hediyelik eşya endüstrisinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VANTSO, VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar**: DAKA
- **Nasıl:** Hediyelik eşya sektörü, başta yabancı turistler olmak üzere kenti ziyaret edenlerin kent ve yöre konusunda hatıra vb. amaçlı satın aldığı ürünler ve sektör olarak bilinmektedir. Hediyelik eşya sektörü, turizmin gelişmesine katkıda bulunduğu gibi turizmden elde edilen gelirlerin artmasını da sağlamaktadır. Van ilinde hediyelik eşya sektörü geliştirilecektir. Hediyelik eşya sektörünün geliştirilmesi özellikle UP ve eylem A.5.4.4. ve A.5.1.4. ile ilgilidir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Hediyelik Eşya Sayısı, Firma Sayısı

Strateji A.5.7: Spor turizminin geliştirilmesi

UP ve Eylem A.5.7.1: Van Uluslararası Su Sporları Festivali'nin düzenli olarak organize edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİKTM, Van İl Gençlik ve Spor Müdürlüğü (VİGSM)
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Van Valiliği ile VİKTM ve VİGSM işbirliği ile 2014 yılında 5'incisi düzenlenen ve yaklaşık 1.200 sporcunun yarışmalarda yer aldığı Van Uluslararası Su Sporları Festivali (Van Denizi Su Sporları Festivali), Van Gölü ve Van ilinin tanıtımının yanı sıra sporcuların ile gelmesini sağlayan organizasyonların başında gelmektedir. Bu kapsamda festivalin her yıl düzenli olarak organize edilmesi sağlanacaktır. VANTSO ve DAKA gibi bölge paydaşları, bütün çalışmalarda Van Valiliği, VİKTM ve VİSGM'ye destek olacak ve işbirliği yapacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Festival Sayısı, Katılımcı Sayısı

UP ve Eylem A.5.7.2: Abalı Kayak Tesisi'nin iyileştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM, VİGSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KTB, GSB, VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Van ili Gevaş ilçesinde yer alan Abalı Kayak Tesisi, kayak, snowboard vb. kış sporlarının yapılabileceği merkezlerin başında gelmektedir. Mevcut durumda kapasite artırma çalışmaları devam ederken, Abalı Kayak Tesisi'nin olduğu bölgede herhangi bir konaklama tesisi bulunmamaktadır. Bu kapsamda başta Van ili ve yöresindeki bölgeler olmak üzere özellikle kış aylarında spor turizmine katkı sağlamaya yönelik Abalı Kayak Tesisi iyileştirilecek, tesis kapasitesi artırılacak ve bölgeye gelenlerin konaklamalarına yönelik konaklama tesisi yapılacaktır. İlgili çalışmalar, VİKTM ve VİSGM, KTB, GSB, VANTSO ve DAKA işbirliği ile yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Alan Miktarı, Tesis Kapasitesi, Konaklama Tesisi Sayısı

UP ve Eylem A.5.7.3: Müküs Çayı ve Çatak Çayı'nda rafting uluslararası turnuvaların düzenlenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİKTM, VİGSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GSB
- **Nasıl:** Bahçesaray ilçesindeki Müküs Çayı ile Çatak ilçesindeki Çatak Çayı, debisi vb. özelikleri ile başta rafting olmak üzere su sporlarına elverişli akarsuların başında gelmektedir. Ulusal rafting sporcuları tarafından tercih edilmeye başlayan bu bölgeler, son zamanlarda yabancı sporcuları da ağırlamaya başlamış ve ilgi çekmeyi başarmıştır. Bu bölgelerin spor turizmine hizmet etmesine yönelik Müküs Çayı ve Çatak Çayı başta olmak üzere Van ili genelindeki akarsularda rafting güzergahlarının belirlenerek uygun mevsimde uluslararası rafting yarışması ve organizasyonları düzenlenecektir. Bunun için Van Valiliği, VİKTM ve VİSGM, GSB ve diğer paydaşlar işbirliği ile ilgili görüşmeleri yapacak, tanıtım dokümanları oluşturacak ve organizasyonun düzenlenmesini üstlenecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Turnuva Sayısı, Sporcu Sayısı, Seyirci Sayısı

UP ve Eylem A.5.7.4: Trekking vb. sporlara yönelik koridorların oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM, VİGSM
- **Nasıl:** Özellikle UP ve eylem A.5.5.1. ve A.5.5.2. ile birlikte yürütülecek bu eylem ile Van ilinin trekking ve dağcılık başta olmak üzere doğa sporlarına yönelik ilk olarak bu sporlarla uygun

koridorlar belirlenecek ve rotalar oluşturulacaktır. Bunun yanında belirlenen rotalardaki alanlar için gerekli çevre düzeni çalışmaları tamamlanacaktır. Ayrıca bu koridorların ilgili dernekler, kurum ve kuruluşlara tanıtılması, Van Valiliği, VİKTM ve VİSGM işbirliği yürütülecektir.

- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Koridor Sayısı

UP ve Eylem A.5.7.5: Yaz kampı yapan kulüpler için modern kamp tesislerinin yapılması ve pazarlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİKTM, VİGSM,
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar**: VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Başta futbol kulüpleri olmak üzere spor kulüpleri özellikle yaz aylarında yeni sezon çalışmalarını gerçekleştirmek için yurtiçi veya yurtdışında kamp yapmaktadır. Özellikle spor kulüpleri yaz aylarının Türkiye'de sıcak geçmesinden dolayı kamp yeri olarak yurtdışını, yabancı kulüpler ise Türkiye'nin daha serin ve ılıman bölgelerini tercih etmektedir. Sahip olduğu iklimsel ve coğrafi şartlar ile Van ilinde yaz dönemi kısa sürerken, Türkiye'nin diğer bölgelerine göre daha serin geçmektedir. Bu durum spor kulüplerine yönelik kamp için Van ilini elverişli kılmaktadır. Bu kapsamda futbol sahaları, diğer ilgili tesisler, konaklama alanları vb. oluşan modern kamp tesisleri inşa edilecek veya mevcut konaklama tesisleri işbirliği yaparak bu tesislerin kamplara uygu hale gelmesi sağlanacaktır. Bunun ardından Van ilinde kamp yapılabilecek alanların ve tesislerin yanı sıra kentin iklim vb. özellikleri ve elverişliliği, ilgili spor kulüplerine tanıtımı ve pazarlaması yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Tesis Sayısı

UP ve Eylem A.5.7.6: Üniversite Olimpiyatları, Offshore gibi uluslararası organizasyonlara başvuru yapılması, düzenlenenlerin devamlı olarak organize edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİKTM, VİGSM,
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Van Gölü daha önceki yıllarda offshore yarışlarına ev sahipliği yapmıştır. Geçmiş dönemdeki organizasyonlarda yalnızca yöre halkı değil, yerli ve yabancı konukların da ilgisi yüksek olurken, Van ilinin tanıtımına önemli katkılar sağlanmıştır. Bu kapsamda bu organizasyonun her yıl yapılması sağlanacaktır. Bunun yanında Van ilinin üniversite olimpiyatları, kano, diğer su motor sporları ile su sporları dışındaki diğer sporlarda Türkiye ya da dünya şampiyonaları gibi organizasyonlara ev sahipliği yapması veya bu şampiyonların bir ayağının Van ilinde düzenlenmesi için ilgili kurum ve kuruluşlara başvuruda bulunulacaktır. Böylece Van ilinin tanıtımına katkı sağlama düzeyi daha da artırılacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Organizasyon Sayısı, Katılımcı Sayısı, Seyirci Sayısı

Strateji A.5.8: Sağlık turizminin geliştirilmesi

UP ve Eylem A.5.8.1: Sağlık kampüsünün oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van İl Sağlık Müdürlüğü (VİSM)
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİKTM, VANTSO, DAKA, Sağlık Bakanlığı (SB)
- **Nasıl:** Sağlık kampüsü, içerisinde hastane, SPA merkezi, rekreasyon alanları, spor tesisleri, kongre merkezi, konaklama tesisi vb. tesislerin yer aldığı bölge olarak adlandırılmaktadır. Türkiye genelinde 2023 yılına kadar 10 adet serbest sağlık bölge bölgesi (Medical Free Zone), 22 şehir hastanesi ve 35 sağlık kampüsü kurulması planlanmaktadır. Van ili ve çevre bölge ve illerin yanı sıra İran, Irak, Azerbaycan gibi ülkelerdeki nüfusun yaş yapısı ve demografik projeksiyonlar incelendiğinde gelecek dönem açısından sağlık hizmetlerine ihtiyacın yüksek düzeyde artması beklenmektedir. Bunun yanında geliştirilmesi öngörülen medikal sanayii sektörü, sağlık turizmi açısından Van ilinin potansiyelini daha da arttırmaktadır. Bu çalışmalara ilave olarak Van ilinde sağlık kampüsü oluşturulacaktır. 2023 yılına kadar yapılması planlanan kamu yatırımlarından birinin Van ilinde yapılması için Van Valiliği ve VİSM öncülüğünde, VİKTM, VANTSO, DAKA işbirliği ile SB ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlar ile görüşme ve lobi çalışmaları yapılacak, projenin ön yapılabilirlik etütleri, faydaları vb. bilgileri içeren rapor SB ve ilgili diğer kurumlar ile paylaşılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Rapor Sayısı, Kampüs Sayısı, Firma Sayısı

UP ve Eylem A.5.8.2: Jeotermal alanlarda sağlık ve SPA tesisinin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van İl Sağlık Müdürlüğü (VİSM)
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar**: VİKTM, VANTSO, DAKA, Sağlık Bakanlığı (SB)
- **Nasıl:** Başta UP ve eylem A.4.2.3. ile ilişkili olan bu faaliyet, özellikle Zilan (Erciş) ve Ayrancı (Çaldıran) bölgelerindeki jeotermal alanları kapsamaktadır. Bu bağlamda ilgili jeotermal sahalarının sağlık turizmine açılmasına yönelik ilgili çevre düzeni planı ve çevre düzeni çalışmaları, ulaşım, enerji, bilgi ve iletişim altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi, plan kararlarının uygulanması vb. çalışmaların yanı sıra bu alanlarda sağlık ve SPA tesisleri kurulacaktır. Dinlenme tesislerinin de yer alacağı bu alanlara yönelik devlet teşvik ve destekleri yatırımcılara tanıtılacak, Van ilinin bu potansiyel yatırımcılara aktarılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2020
- **Performans Göstergesi:** Tesis sayısı

Stratejik Hedef A.6: Yatırım ve yatırım ortamının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

Strateji A.6.1: Yatırım ve teşviklere yönelik bilinç düzeyinin artırılması

UP ve Eylem A.6.1.1: Van İli Teşvik ve Yatırım Bilgilendirme Kitapçığı'nın hazırlanması ve güncellenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, DAKA
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** EB, VANTSO
- **Nasıl:** Van iline yönelik teşvik ve devlet destekleri konusunda bilinçlendirme düzeyinin artırılacaktır. Bunun için ilk olarak Yeni Teşvik Sistemi başta olmak üzere EB, KOSGEB, TÜBİTAK, DAKA gibi kurum ve kuruluşların hibe programları, destekleri, teşvikleri ile bu teşvik ve desteklerden nasıl ve hangi sektörlere yönelik faydalanabileceğini içeren Van İli Teşvik ve Yatırım Bilgilendirme Kitapçığı hazırlanacaktır. Kitapçıklar, ilgili durumlar, diğer bir deyişle bu destek ve teşvik mekanizmalarında herhangi bir değişiklik-ekleme vb. söz konusu olduğunda güncellenerek revize edilecektir. Van İli Teşvik ve Yatırım Bilgilendirme Kitapçığı, Türkçenin yanı sıra İngilizce, Arapça, Farsça dillerine de çevrilecek ve yerli kurum ve kuruluşlara, ayrıca başta İran ve Irak olmak üzere yakın ve bölge ülkelerin yatırım ofislerine posta, e-mail vb. yoluyla ulaştırılacaktır. İlgili bütün faaliyetler, Van Valiliği ve DAKA öncülüğünde EB ve VANTSO işbirliği ile yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kitapçık Sayısı

UP ve Eylem A.6.1.2: Van İli Tanıtım ve Yatırım Destek Ofisi'nin kurulması ve web sitesinin hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, DAKA
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar**: VANTSO, EB
- **Nasıl:** Van ilinin ekonomik, sosyal vb. açılardan tanıtımı ile özellikle yatırım ve yatırımcılar açısından cazibesini ortaya koymaya yönelik Van İli Tanıtım ve Yatırım Destek Ofisi kurulacak ve web sitesi hazırlanacaktır. Bu kapsamda Başbakanlık Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı ve web sitesi örnek alınarak ilgili sektörlere yönelik raporlar, fizibilite analizleri, başarı örnekleri, Yeni Teşvik Sistemi, Van ilinde teşvik ve hibeler ile yapılan yatırımlar vb. konulara yer verilecek, ilgili bütün dokümanlar başta İngilizce, Arapça ve Farsçaya çevrilerek yayınlar yapılacaktır. Van Valiliği ve DAKA öncülüğünde yürütülecek bu faaliyete VANTSO ve EB katkı sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Ofis Sayısı, Çalışan Sayısı

UP ve Eylem A.6.1.3: Bankacılık ve diğer finansal kaynaklara yönelik bilgilendirme çalışmalarının yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VANTSO, Bankalar
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, Van Esnaf ve Sanatkar Odaları Birliği (VESOB)
- **Nasıl:** Van ilindeki finansal istatistikler incelendiğinde kişi başı mevduat oranı vb. göstergelerde Türkiye genelinin gerisinde kaldığı görülmektedir. Bunun yanında Van ilindeki esnaflar başta olmak üzere firmaların birçoğunun teşvik ve hibe mekanizmaları konusundaki bilgi seviyesi düşük kalmaktadır. Genelde aile işletmesi özelliğindeki firmalar, finansman olarak çoğunlukla özsermayelerini kullanmakta, kredi vb. bankacılık ve diğer finansal kuruluşlardan fon talebinde bulunmamaktadır. Bu kapsamda VANTSO ve bankalar öncülüğünde, YYÜ ve VESOB desteği ile Vanlı firmalara bankacılık ve diğer finansal kaynaklara yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılacaktır. Bunun yanında KOSGEB, TÜBİTAK, DAKA ve diğer kurum ve kuruluşlarca sağlanan fonlara yönelik bilgi düzeyi de artırılacaktır. Bankacılık ve diğer finansal kaynaklara yönelik bilgilendirme çalışmalarında seminer, toplantı vb. araçlar kullanılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Seminer Sayısı, Toplantı Sayısı

UP ve Eylem A.6.1.4: Güven ortamı ve bölgesel imajın iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Diğer Bütün Paydaşlar
- **Nasıl:** Van ili de Türkiye'nin doğu ve güneydoğusunda yer alan ve başta güvenlik sorunu olmak üzere imaj açısından kötü durumda olan illerimiz arasında bulunmaktadır. Bu kapsamda Van ilinin imajının düzeltilmesi ve güven ortamının sağlandığına yönelik tanıtım ve imaj çalışmaları yapılacaktır. Bunun için Van Valiliği öncülüğünde diğer bütün paydaşların her açıdan desteği ile TV'lerde kamu spotu gösterimi, broşür ve afiş gibi görseller, kitapçık vb. tanıtıcı dokümanlar hazırlanacak ve kullanılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Video Sayısı, Yayın Sayısı, Broşür ve Afiş Sayısı, Kitapçık Sayısı

Strateji A.6.2: Finansal altyapı ve enstrümanların geliştirilmesi

UP ve Eylem A.6.2.1: Bankacılık hizmetlerinin (şube, personel, ATM) vb. açılardan geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Bankalar
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Türkiye Bankalar Birliği (TBB)

- **Nasıl:** ATM başına düşen nüfus, şube başına düşen nüfus, şube sayısı, şube başına düşen personel sayısı gibi bankacılık göstergelerinde Türkiye'nin oldukça gerisinde kalan Van ilinde bankacılık hizmetleri ve altyapısının geliştirilmesine yönelik ATM ve şube sayısı artırılacaktır. Bunun için Türkiye genelinde faaliyet gösteren bankalar, TBB işbirliği ile Van ili ve ilçelerinde şube, ATM gibi bankacılık kanallarına uygun bölge veya ilçeler için araştırma çalışmaları yapacaktır. Daha sonra gerekli izinlerin alınmasıyla ATM ve şubeler açılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi**: ATM Sayısı, Şube Sayısı

UP ve Eylem A.6.2.2: Faize dayalı finansal enstrümanların tanıtılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Bankalar, YYÜ, VANTSO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA
- **Nasıl:** Van ilindeki finansal kaynakların başında firmaların özkaynakları ile bankadan alınan krediler başı çekmektedir. Dolayısıyla bu iki finansal kaynak dışında bono ihracı vb. faize dayalı diğer enstrümanların kullanımı yok denecek kadar azdır. Bu kapsamda bankalar, YYÜ ve VANTSO öncülüğünde DAKA işbirliği ile Van genelindeki işletmelere yönelik başta para piyasaları ve faize dayalı finansal enstrümanların tanıtım çalışmaları yapılacaktır. Bu bağlamda seminer ve toplantı gibi araçlar kullanılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Seminer Sayısı, Toplantı Sayısı, Katılımcı Sayısı, İhraç Edilen Bono Sayısı

UP ve Eylem A.6.2.3: Faiz dışı birleşme, satın alma, kamu-özel sektör ortaklığı gibi modellerin tanıtılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Bankalar, YYÜ, VANTSO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde faize dayalı enstrümanlar dışında finansal işlem bulunmazken, bunun en temel nedenleri arasında sermaye piyasası ve araçlarına yönelik bilgi düzeyinin düşük kalması yer almaktadır. Dolayısıyla faiz dışı finansal enstrümanlara yönelik bilgilendirme ve tanıtım çalışmaları ihtiyacı söz konusudur. Bu kapsamda başta yatırım bankaları olmak üzere bankalar, YYÜ, VANTSO ve DAKA'nın işbirliği ve desteği ile Van ilinde hisse senedi ihracı, birleşme-satın alma, kamu özel sektör ortaklığı (PPP) gibi modeller tanıtılacaktır. Bu bağlamda da seminer ve toplantı gibi araçlar kullanılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Seminer Sayısı, Toplantı Sayısı, Katılımcı Sayısı, M&A Sayısı, PPP Proje Sayısı, Borsaya Kote Şirket Sayısı

UP ve Eylem A.6.2.4: Küçük ölçekli firmalara ve girişimcilere yönelik mikro kredi ve takas sisteminin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Bankalar, VANTSO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İşletmeler, VESOB
- **Nasıl:** Bangladeşli ekonomi profesörü Muhammed Yunus, çalıştığı kasabadaki kişilere yönelik mikro finansman modeli geliştirmiş, bu kişilere kefil olmuş ve toplumun diğer kesimlerini bankacılık sistemine dahil etmiştir. Finans sektöründeki bu yenilik, başta kadınlar olmak üzere girişimciliğe yönelik yeni açılımlar sağlayarak toplumsal fayda sağlamıştır. Bu kapsamda yukarıda değinilen mikro kredi sisteminin benzerinin Van ilinde başta küçük esnaf ve işletmelere yönelik olmak üzere uygulanması sağlanacak, buna göre bankalar, VANTSO, işletmeler ve VESOB işbirliği ile mikro kredi sistemi geliştirilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Mikro Kredi Sayısı, Yararlanıcı Sayısı

Strateji A.6.3: Finansal kaynakların etkin kullanılması

UP ve Eylem A.6.3.1: Bürokratik işlemlerin en aza indirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İlgili Bakanlıklar
- **Nasıl:** Türkiye genelinde olduğu gibi Vanlı firmalar da birtakım bürokratik işlemler nedeniyle olumsuzluklar ile karşı karşıya kalabilmektedir. Şirket kurulması, kapanması, vergi ödemesi, ithalat-ihracat vb. işlemlerde söz konusu olan veya olabilecek bürokratik işlemlerin en aza indirilmesi, mevcut firmaların faaliyetlerini sürdürmelerinin yanı sıra yeni yatırım çekmek ve çekilen yatırımların korunması bakımından da önem taşımaktadır. Bu kapsamda Van Valiliği, ilk olarak mevcut durumda faaliyet gösteren ilgili firmaların sorunlarını dinleyecek ve söz konusu durumlar ile ilgili raporlar hazırlayarak ilgili bakanlıklara iletecektir ve görüşmeler yapacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Rapor Sayısı, Bürokratik İşlem Sayısı

UP ve Eylem A.6.3.2: Mevcut firmaları kapsayacak teşviklerin geliştirilmesi ve uygulanması

- **Sorumlu Kuruluş:** EB, Van Valiliği, VANTSO
- **Nasıl:** Kamu tarafından verilen mevcut hibe, destek ve teşviklerin yapısı nedeniyle Vanlı firmalar zor durumda kalabilmektedir. Örneğin Yeni Teşvik Sistemi'nde yer alan bölgesel teşvikler, büyük ölçekli teşvikler vb. teşvikler, Van ilinde mevcut durumda faaliyet gösteren firmalar için değil, yeni yatırımcılara yöneliktir. Bu nedenle mevcut işletmeler bu teşvik ve

desteklerden yararlanamamaktadır. Bu kapsamda mevcut teşvik ve hibe mekanizmalarından Vanlı firmaların yararlanması sağlanacak veya benzer teşvikler Vanlı firmalara sağlanacak ve uygulanacaktır. Van Valiliği VANTSO işbirliği ile söz konusu durumu EB ve diğer bakanlıklar ile görüşecek ve sorunları aktararak değinilen çözüm önerilerini sunacaktır.

- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Teşvik Sistemi Sayısı, Teşvik Sayısı

UP ve Eylem A.6.3.3: Tarımsal teşviklerin yüksek verim alınan ürünlerde yoğunlaşması

- **Sorumlu Kuruluş:** GTHB, VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANZO, Van Ticaret Borsası (VATBO)
- **Nasıl:** GTHB tarafından mevcut verilen teşvik ve destekler, Van ilinde verim alınamayan ya da Van ilinin iklimsel, coğrafi vb. özelliklerine uyum göstermeyen bitki ya da hayvansal ürünleri de kapsamaktadır. Örneğin bitkisel üretim kapsamında Van spesifik olarak düşük verim alınan buğday, arpa gibi bitkiler için teşvik verilirken, elma vb. yüksek verim alınan ürünlere yönelik spesifik destek bulunmamaktadır. Bu kapsamda ilgili tarımsal teşviklerin Van ilinde yüksek verim alınan ve geliştirilmesi öngörülen ürün ve sektörlerde yoğunlaşmasını sağlanacaktır. Bu kapsamda özellikle elma, ceviz, patates, baklagil, küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık ve arıcılık sektörlerine yönelik teşvikler artırılacak, diğer ürünlere yönelik teşvikler azaltılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Teşvik Sayısı, Yararlanıcı Sayısı

UP ve Eylem A.6.3.4: Endüstriyel teşvik ve sübvansiyonların potansiyel sektörlerde yoğunlaşması

- **Sorumlu Kuruluş:** EB, BSTB, VİBSTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, VANOSB
- **Nasıl:** EB ve BSTB gibi kuruluşlarca Yeni Teşvik Sistemi vb. sanayi sektörüne yönelik verilen teşvik ve destekler incelendiğinde Van ilinde gelişmesi zor görünen alanlarda da teşviklerin verildiği gözlenmektedir. Bunun yerine Van iline yönelik bu kuruluşlarca verilen teşvik ve desteklerin mevcut durumda gelişmiş veya geliştirilmesi öngörülen sektörlerde yoğunlaşması sağlanacaktır. Bu kapsamda Van ilinde mevcut durumda il ekonomisinde önemli bir yeri bulunan gıda ürünleri imalatı, inşaat malzemeleri ve madencilik, tekstil ve hazır giyim imalatı ve mobilya sektörlerinin yanı sıra potansiyel olarak öngörülen kimya sanayii, medikal sanayii, enerji sanayii ve bilişim sektörlerine yönelik teşvikler artırılacaktır. Nitekim mevcut teşvik sisteminde Van ilinde giyim eşyası imalatı, mobilya imalatı, kimyasal madde ve ürünlerin imalatı gibi sektörlere yüksek düzeyde teşvik verilmektedir. Van ilinde imalat sanayiine yönelik verilen teşviklerin düzenlenmesi çalışmaları VİBSTM öncülüğünde EB, BSTB, VANTSO ve VANOSB işbirliği ve desteği ile yürütülecektir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Teşvik Sayısı, Yararlanıcı Sayısı

UP ve Eylem A.6.3.5: Tarımda hammadde ve mamul fiyatlarını dengeleyen ofislerin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** GTHB, VİGTHM, İGTHM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANZO
- **Nasıl:** Özellikle Van ilindeki küçük ölçekli işletmelerin ve üreticilerin tarımsal fiyat dalgalanmalarından etkilenmesine azaltmak üzere Van ilinde bitkisel ve hayvansal üretime yönelik hammadde ve yarı mamul fiyatlarını dengeleyen ofis kurulacaktır. Bu kapsamda mevcut durumda Van ilinde yalnızca Et ve Süt Kurumu'nun hizmet verdiği görülmektedir. Bu bağlamda ilk olarak Van ilinde Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO)'nin açılması sağlanacaktır. VİGTHM, İGTHM ve VANZO işbirliği ile GTHB ile gerekli görüşmeler yapılacak, TMO'nun Van Şubesi'nin açılması sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Ofis Sayısı

UP ve Eylem A.6.3.6: Teşvik ve sübvansiyonların kontrol ve denetiminin sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** EB, Maliye Bakanlığı (MB), Van Valiliği
- **Nasıl:** Yapılan saha ve literatür çalışmalarına göre Van ilinde kamu kurum ve kuruluşlarınca verilen destek, teşvik ve hibelerin suiistimal edilmesi/edilebilmesi söz konusudur. Yapılan saha çalışmalarında alınan teşvik ve hibelerin kişisel harcamalar için kullanılabildiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda Van Valiliği öncülüğünde ve EB, MB gibi kuruluşların işbirliği ile Van ilindeki teşvik ve sübvansiyonlara yönelik kontrol ve denetimler artırılacak, daha etkin denetim ve kontrol sistemi geliştirilecektir. Bu bağlamda teşvik veya hibe alan işletmeler daha sık izlenecek ve denetlenecek, ayrıca teşvik ve hibe verilen kuruluşlarca teşvik ve hibeler için sertifika, patent, marka tescil vb. şartı aranacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Denetim Sayısı, Rapor Sayısı

UP ve Eylem A.6.3.7: Asgari işletme ölçeğinin belirlenmesi için araştırma yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Van ilindeki işletmelerin büyük bir çoğunluğunun mikro ölçekli aile şirketlerinden oluştuğu bilinmekte ve görülmektedir. Ancak Van ilinin sahip olduğu ekonomik yapı ve potansiyelleri göz önüne alınarak YYÜ ve DAKA işbirliği ile asgari işletme ölçeğinin belirlenmesine yönelik araştırma yapılacaktır. Araştırma sonucunda sektörler bazında belirlenen asgari işletme ölçeğinin altında kalan mevcut şirketler veya yeni kurulacak firmalara yönelik gerekli tedbirlerin alınması sağlanacak, teşvikler bu doğrultuda verilecektir.

- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem A.6.3.8: Potansiyel ürün ve sektörlerde KİT'lerin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** Kalkınma Bakanlığı, İlgili Diğer Bakanlıklar, Van Valiliği
- **Nasıl:** Van ilinde mikro ölçekli aile işletmesi yapısı, finansal zorluklar, nitelikli işgücünün yetersiz olması, girişimcilik-yatırım konusunda bilgi düzeyinin düşük kalması vb. unsurlar, Van ili sanayi sektörü başta olmak üzere il ekonomisi ve gelişmişliğinin diğer bölgelere göre geride kalmasına neden olmaktadır. Cumhuriyet ile birlikte başta gelişmemiş bölgelerde sanayinin canlanması ve gelişmesi için kamu yatırımları yapıldığı ve bu yatırımlar ile illerin kalkınma hamlesi yaptıkları görülmektedir. Bu kapsamda Van ilinde teşvik ve hibelere alternatif olarak geçmiş dönemlerde olduğu gibi Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)'nin kurulması sağlanacaktır. Geçmiş yıllarda Erciş Şeker Fabrikası, Van Çimento Fabrikası gibi örnekler doğrultusunda KİT'ler, özellikle kimya ve enerji sektörleri gibi yüksek teknolojili ve yatırım maliyeti yüksek alanlarda yoğunlaşacaktır. Bu tür yatırımlara fon sağlanması bakımından kamu özel sektör işbirliği (PPP) gibi yenilikçi finansman yöntemleri kullanılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** KİT Sayısı

Stratejik Amaç B: Çevreye duyarlı yüksek yaşam kalitesinin sağlanması

Stratejik Hedef B.1: Kentsel planlama hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çok merkezli gelişimin sağlanması

Strateji B.1.1: İmar, tapu ve kadastro sorunlarının giderilmesi

UP ve Eylem B.1.1.1: Kente yönelik en güncel verilerin toplanması ve Coğrafi Bilgi Sistemi'ne aktarılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİÇŞM, Van BŞB, Tapu Kadastro Bölge Md. (TKBM), İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** ÇŞB, OSİB, YYÜ
- **Nasıl:** Van iline yönelik yapılan 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı, 2009 yılında o zamanki adıyla Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından yapılmıştır. Ayrıca bu çevre düzeni planı, yalnızca Van ilini değil Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi'ni kapsamaktadır. Dolayısıyla Van ili ölçeğinde bir çevre düzeni planı bulunmazken, mevcut planın 5 yıl önce yapıldığı görülmektedir. Bu kapsamda Van İli 1/100.000 ölçekli çevre düzeni planı ile daha alt ölçekteki plan ve imar planlarına altlık sağlamak üzere VİÇŞM ve Van BŞB öncülüğünde TKBM ve İlçe Belediyeleri işbirliği ile Van ili genelinde en güncel veriler saha çalışmaları ile bina ve parsel bazında toplanacak, VİÇŞM'ye ait Coğrafi Bilgi Sistemi'ne aktarılacaktır. Daha sonra belli süreler dahilinde çalışmalar yeniden yapılarak veri ve bilgiler güncellenecektir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Saha Çalışması Sayısı, Veri Sayısı, Rapor Sayısı, Veri Tabanı Sayısı

UP ve Eylem B.1.1.2: Toplanan verilerin TAKBİS, TARBİS, MEGSİS vb. entegrasyonunun sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** TKBM, VİÇŞM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** ÇŞB
- **Nasıl:** UP ve eylem B.1.1.1. sonucunda elde edilen bilgi ve veriler, Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS), Tapu Arşiv Bilgi Sistemi (TARBİS), Mekansal Gayrimenkul Sistemi (MEGSİS) gibi ÇŞB ve diğer ilgili kuruluşların veri tabanı ile ilk olarak karşılaştırılarak kontrol edilecektir. Daha sonra bir uyuşmazlık durumunda ise en güncel veriler bu veri tabanlarına işlenerek elde edilen bilgi ve verilerin bu veri tabanları ile entegrasyonu sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kontrol Sayısı, Veri Sayısı, Düzeltme Sayısı

UP ve Eylem B.1.1.3: Van İli Çevre Düzeni Planı'nın hazırlanması ve güncellenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, Şehir Plancıları Odası (ŞPO), İlgili STK'lar, ÇŞB
- **Nasıl:** UP ve eylem B.1.1.1. sonucunda elde edilen bilgi ve veriler ile UP ve eylem B.1.1.2'de veri tabanları ile entegrasyonun sağlanmasının ardından Van ilinin 1/100.000 ölçekli Çevre Düzeni Planı hazırlanacaktır. UP ve eylem B.1.1.1.'de değinildiği gibi kapsamlı saha çalışmaları ve veri toplama çalışmaları ile elde edilecek veriler, CBS'ye aktarıldıktan sonra gerekli bina, parsel vb. analizler yapılacak ve çevre düzeni planı hazırlanarak raporlanacaktır. Daha sonra Van İl Çevre Düzeni Planı dinamik bir plan olarak 2023 yılında yeniden hazırlanacak ve güncellenecektir.
- **Zaman:** 2015, 2023
- **Performans Göstergesi:** Plan Sayısı

UP ve Eylem B.1.1.4: Van İÇDP ve diğer planlar arasında entegrasyonun sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** ÇŞB, DAKA
- **Nasıl:** Van İl Çevre Düzeni Planı (İÇDP) hazırlandıktan sonra alt ölçekli planlar ve imar planları ile entegrasyonu sağlanacaktır. Bunun için alt ölçekli planlar ve imar planları ile Van İÇDP veri, bilgi ve plan kararları karşılaştırılacak ve kontrol edilecektir. Van İÇDP ile alt ölçekli ve imar planları ve plan kararları arasında bir uyumsuzluk olması durumunda gerekli plan onarım ve revize çalışmaları yapılacaktır. Van İÇDP kararları ile entegrasyonun sağlanması, TRB2 Bölgesi'ne yönelik yapılan plan ve stratejik planlar için de geçerlidir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kontrol Sayısı, Plan Onarım-Revize Sayısı

Strateji B.1.2: Bölgesel gelişim koridorlarının oluşturulması ve ilgili planlara işlenmesi

UP ve Eylem B.1.2.1: Merkez ilçeler-Erciş-Edremit-Gürpınar ilçelerinin Sanayi Koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, İBSTM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** BSTB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Van ili sanayiinin gelişmesine yönelik AVA ve URA çalışmalarında öne çıkan sektörler ve Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik merkez-ilçeler-Erciş-Edremit-Gürpınar ilçeleri Sanayi Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen Erciş Organize Sanayi Bölgesi (Erciş), Tekstilkent (merkez ilçeler), Kuluçka Organize Sanayi Bölgesi (VANOSB içerisinde), Tarıma Dayalı İhtisas Organize Sanayi Bölgesi-TDİOSB (merkez ilçeler, Erciş, Edremit, Gürpınar) gibi yatırımların yapılması ve tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.1.'in hemen hemen bütün UP ve eylemler ile ilişkisi bulunmaktadır.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.2: Merkez ilçeler-Özalp-Saray ilçelerinin Ticaret Koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, İBSTM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** BSTB, GTB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde tarımsal ve sanayi üretiminin yanı sıra Van ili ekonomisinin gelişimi için ticaret sektörü ve lojistik sektörünün büyük bir rolü bulunmaktadır. Van ilinde ticaret ve lojistik sektörünün gelişmesine yönelik AVA ve URA çalışmaları ile Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Merkez-ilçeler-Özalp-Saray ilçeleri Ticaret Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen merkez ilçeler ile Kapıköy Sınır Kapısı arasında kalan aksta, lojistik kent yapılacak ve ilgili ulaşım yatırımlarının tamamlanması ve plan kararlarına işlenmesi sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.2. de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.3: Gürpınar-Başkale ilçelerinin küçükbaş hayvancılık gelişim koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİGTHM, İGTHM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTHB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ili hayvan sayısı ve süt üretimi bakımından Türkiye'nin küçükbaş hayvancılık merkezi konumundadır. Ancak buna yönelik sanayi tesisleri gelişmemiş durumdadır. Van ilinde küçükbaş hayvancılık sektörünün gelişmesine yönelik Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Gürpınar-Başkale ilçeleri Küçükbaş Hayvancılık Gelişim Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen TDİOSB (Gürpınar)'nin yanı sıra diğer soğuk hava deposu, süt toplama merkezi gibi yatırımların tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.3. de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.4: Erciş-Muradiye-Çaldıran ilçelerinin küçükbaş ve büyükbaş hayvancılık gelişim koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİGTHM, İGTHM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTHB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Mevcut durumda Türkiye'nin küçükbaş hayvancılık merkezi konumunda olan Van ilinde aynı zamanda büyükbaş hayvancılık da yapılmaktadır. Bu bağlamda Van ilinin küçükbaş hayvancılıkta Türkiye'deki konumunu koruması ve geliştirmesi, büyükbaş hayvancılıkta da gelişim sağlanması için AVA ve URA çalışmaları ile Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Erciş-Muradiye-Çaldıran ilçeleri Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvancılık Gelişim Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen TDİOSB (Erciş)'nin ve diğer soğuk hava deposu vb. yatırımların tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.4. de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.5: Bahçesaray-Çatak-Gevaş ilçelerinin arıcılık gelişim koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, VİGTHM, İGTHM, Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTHB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA

- **Nasıl:** Van ilinin özellikle güney kesimleri eşsiz floranın yanı sıra arıcılık için diğer uygun şartlara sahiptir. Van ilinde arıcılık sektörünün gelişimi ve Van ilinin Türkiye'nin önde gelen arıcılık merkezlerinden biri olmasına yönelik yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Bahçesaray-Çatak-Gevaş ilçeleri Arıcılık Gelişim Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen diğer soğuk hava deposu vb. yatırımların tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.5. de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.6: Erciş-Çaldıran ilçelerinin sağlık turizmi koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİKTM, VİSM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** SB, KTB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Van ili jeolojik ve topografik özellikleri sayesinde önemli yer altı kaynaklara sahiptir. Bunların başında jeotermal alanlar gelmektedir. AVA ve URA çalışmalarına göre Van ilindeki jeotermal alanlar, sağlık turizmi için oldukça elverişli durumdadır. Bu kapsamda Van ilinde sağlık turizmi sektörünün gelişimine yönelik yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Erciş-Çaldıran ilçeleri Sağlık Turizmi Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen kaplıca, SPA, konaklama tesisi vb. yatırımların tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.6. da hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.7: Gevaş-Bahçesaray-Çatak-Gürpınar ilçeleri ve Van Gölü kıyı hattının spor turizmi koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİKTM, VİGSM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GSB, KTB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Van Gölü'nün yanı sıra Van ili genelindeki akarsular, rafting vb. su sporları açısından oldukça elverişlidir. Bu kapsamda Van ilinde spor turizmi sektörünün gelişimine yönelik AVA ve URA çalışmaları ile Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Gevaş-Bahçesaray-Çatak-Gürpınar ilçeleri ve Van Gölü kıyı hattı, Spor Turizmi Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. UP ve eylem B.1.2.7. de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.

- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.8: Gevaş-Bahçesaray-Çatak-Gürpınar-Başkale ilçelerinin doğa turizmi koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİKTM, VİGTHM, İGTHM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KTB, GTHB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Van ili eşsiz florası ve doğal güzellikleri ile endemik illerimiz arasında yer almaktadır. Bu durum Van ilini yayla turizmi, eko-turizm ve kamp turizmi için oldukça elverişli konuma getirmektedir. Bu kapsamda Van ilinde doğa turizmi sektörünün gelişimine yönelik yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Gevaş-Bahçesaray-Çatak-Gürpınar-Başkale ilçeleri Doğa Turizmi Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen butik otel vb. yatırımların tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.8. de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.9: Merkez İlçeler ve Van Gölü kıyısının kültür ve tarih turizmi koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİKTM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KTB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Urartulardan Vaspurakanlılara, Selçuklulardan Osmanlılara kadar birçok medeniyete ev sahipliği yapmış olan Van ili, bu medeniyetlerden günümüze kadar uzanan tarihi ve kültürel birçok varlığa sahiptir. Van ilinde kültür ve tarih turizmi sektörünün gelişimine yönelik yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik merkez ilçeler-Van Gölü kıyı hattı Kültür ve Tarih Turizmi Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Ayrıca Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen restorasyon, çevre düzeni vb. yatırımların tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.9. da hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.10: Merkez ilçeler-Özalp-Saray ilçelerinin alışveriş turizmi koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİKTM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KTB, GTB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA

- **Nasıl:** İran'a komşu olan Van ili, genellikle sınır ülkeleri arasında yapılan alışveriş turizmi için potansiyel taşımaktadır. Bu kapsamda Van ilinde alışveriş turizmi sektörünün gelişimine yönelik AVA ve URA çalışmaları ile Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik merkez ilçeler-Özalp-Saray ilçeleri Alışveriş Turizmi Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen alışveriş merkezi, tekstil ve hazır giyim sektörü kümelenmesi vb. yatırımların tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.10. da hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.11: Muradiye-Merkez ilçelerin elma yetiştiriciliği koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİGTHM, İGTHM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTHB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Elma yetiştiriciliği, Van ilinin iklimsel özellikleri ve verim göstergeleri dikkate alındığında ülke ölçeğinde potansiyel taşıyan bitkisel üretimlerin başında gelmektedir. Ayrıca elma, Türkiye ihracatının önde gelen ürünleri arasındadır. Bu kapsamda Van ilinde elma sektörünün gelişimi ve Van ilinin Türkiye'nin önde gelen elma sektörü merkezlerinden biri olmasına yönelik AVA ve URA çalışmaları ile Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Muradiye-merkez ilçeler Elma Yetiştiriciliği Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Ayrıca Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen soğuk hava deposu, TDİOSB vb. yatırımların tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.11. de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.12: Çatak-Bahçesaray ilçelerinin ceviz yetiştiriciliği koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİGTHM, İGTHM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTHB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Ceviz yetiştiriciliği de elma yetiştiriciliği gibi Van ilinin iklimsel özellikleri ve verim göstergeleri dikkate alındığında ülke ölçeğinde potansiyel taşıyan bitkisel ürünler arasında yer almaktadır. Bunun yanında ceviz, dış ticaret açığı vb. göstergeler doğrultusunda Türkiye'nin stratejik ürünleri arasında bulunmaktadır. Bu kapsamda Van ilinde ceviz sektörünün gelişimi ve Van ilinin Türkiye'nin önde gelen ceviz sektörü merkezlerinden biri olmasına yönelik AVA

ve URA çalışmaları ile Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Çatak-Bahçesaray ilçeleri Ceviz Yetiştiriciliği Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen soğuk hava deposu vb. yatırımların tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.12. de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.

- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.13: Gevaş-Merkez ilçelerin baklagil yetiştiriciliği koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİGTHM, İGTHM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTHB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Baklagil yetiştiriciliği de Van ilinin iklimsel özellikleri ve verim göstergeleri dikkate alındığında ülke ölçeğinde potansiyel taşıyan bitkisel ürünler arasında bulunmaktadır. Ayrıca baklagiller, dış ticaret vb. göstergeler doğrultusunda Türkiye'nin stratejik ürünleri arasında yer almaktadır. Bu kapsamda Van ilinde baklagil sektörünün gelişimi ve Van ilinin Türkiye'nin önde gelen baklagil sektörü merkezlerinden biri olmasına yönelik AVA ve URA çalışmaları ile Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Gevaş-merkez ilçeler Baklagil Yetiştiriciliği Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen soğuk hava deposu, TDİOSB vb. yatırımların tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.13. de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.14: Başkale-Çaldıran-Özalp-Saray ilçelerinin patates yetiştiriciliği koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİGTHM, İGTHM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTHB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Patates yetiştiriciliği de özellikle verim göstergeleri dikkate alındığında Van ili için ülke ölçeğinde potansiyel taşıyan bitkilerden biridir. Bunun yanında patates, gerek taze sofralık olarak gerekse de cips vb. işlenmiş olarak iç talebin yüksek olduğu bitkiler arasında yer alırken, mevcut durumda Türkiye'nin patates merkezleri arasında yer alan Nevşehir, Niğde gibi illerde toprak vb. özellikler nedeniyle yeni patates alanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu kapsamda Van ilinde patates sektörünün gelişimi ve Van ilinin Türkiye'nin önde gelen patates

sektörü merkezlerinden biri olmasına yönelik AVA ve URA çalışmaları ile Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Başkale-Çaldıran-Özalp-Saray ilçeleri Patates Yetiştiriciliği Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen soğuk hava deposu, TDİOSB vb. yatırımların tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.14. de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.

- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.15: Çaldıran-Erciş-Özalp-Saray ilçelerinin seracılık gelişim koridoru ilan edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİGTHM, İGTHM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GTHB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinin iklimsel özelliklerinin yanı sıra jeotermal alanları seracılığı Vana ili için potansiyel hale getirmektedir. Bu kapsamda Van ilinde seracılığın gelişimine yönelik AVA ve URA çalışmaları ile Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Çaldıran-Erciş-Özalp-Saray ilçeleri Seracılık Gelişim Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. UP ve eylem B.1.2.15. de hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.16: Van Gölü çevresinin Kıyı Turizmi Koridoru ilan edilmesi ve düzenlenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİÇŞM, Van BŞB, VİKTM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KTB, YYÜ, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Yaklaşık 1.640 metre rakımı ile dünya genelindeki ender göller arasında yer alan Türkiye'nin en büyük gölü Van Gölü, su özellikleri ve plajları ile kıyı turizmine elverişlidir. AVA ve URA çalışmalarına göre Van il sınırları içerisinde kalan Van Gölü kıyı şeridinde 30 adede yakın yüzme vb. uygun plaj bulunmaktadır. Bu kapsamda Van ilinde kıyı turizminin gelişimine yönelik AVA ve URA çalışmaları ve Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda yapılan analizler çerçevesinde değinilen alan ve bölgelerin ve Van ilinin, planlı ve sürdürülebilir gelişimine yönelik Van Gölü çevresi Kıyı Turizmi Koridoru olarak ilan edilecek ve ilgili planlara işlenecektir. Bunun yanında Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen çevre düzeni, konaklama gibi tesisleşme vb. yatırımların tamamlanması sağlanacaktır. UP ve eylem B.1.2.16. da hemen hemen bütün UP ve eylemler ile doğrudan ilişkilidir.

- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** İlan Sayısı, Plan Sayısı, Karar Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.17: Kentsel Gelişim Rehberi'nin hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, ŞPO, İlgili STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinin mevcut durumu ve geliştirilmesi öngörülen sektörlerin yanı sıra yukarıda bahsi geçen ve Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda da değinilen unsurların ilan kararları ve planlara işlenmesi gibi UP ve eylemleri göz önüne alarak ve çevre düzeni planı ile alt ölçekli plan kararları doğrultusunda Van İli Kentsel Gelişim Rehberi hazırlanacaktır. İlgili kentsel gelişim rehberi, plan kararları, geliştirilmesi öngörülen sektörler, Van ili ve ilçelerinin gelişimi vb. konuları içerecek, Van ilinin turizm sektöründen imalat sanayiine, konut alanlarından ulaşım altyapısına yönelik taşıma kapasiteleri vb. hesaplar ve projeksiyonlara yönelik araştırma ve tahmin çalışmaları yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rehber Sayısı

UP ve Eylem B.1.2.18: Hazırlanan rehber ve koridorların ilgili kamu ve yerel kuruluşlarca onaylanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** ÇŞB
- **Nasıl:** Yukarıda bahsi geçen koridorlar ile kentsel gelişim rehberinin başta Van ilindeki kamu kurumları ve yerel yönetimler olmak üzere yerel paydaşlarca benimsenmesi için ilgili kuruluşların onayları alınacaktır. Daha sonra gelişim koridorları ve kentsel gelişim rehberindeki bilgi, veri, projeksiyon vb. unsurlara uygun olarak ilgili kamu kuruluşlarının kendi stratejik planları, faaliyet raporları vb. dokümanlarının hazırlanması sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Onay Sayısı

Stratejik Hedef B.2: Çalışma alanlarının geliştirilmesi

Strateji B.2.1: Ofis alanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

UP ve Eylem B.2.1.1: Van İli Ofis Alanları Envanteri'nin hazırlanması ve güncellenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, VİÇŞM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ

- **Nasıl:** Van ilinde mevcut durumda ne kadar alanda ve büyüklükte ofis alanı olduğuna yönelik net ve detaylı bir bilgi ve veri bulunmazken, bazı kurum ve kuruluşların sahip olduğu bilgi ve verilerde farklılıklar gözlenmektedir. Bu kapsamda Van İli Ofis Alanları Envanteri hazırlanacak ve kent genelinde A, B, C sınıfı olmak üzere hangi bölgelerde hangi düzeyde ve alanda ofis stoku bulunduğu, ne düzeyde ofis boşluk oranı olduğu, ortalama ofis kira ve satış fiyatının ne düzeyde olduğu vb. konulara yönelik araştırma ve raporlama çalışmaları yapılacaktır. Özellikle UP ve eylem B.1.1.1. ile entegre ve paralel bir şekilde hazırlanacak Van İli Ofis Alanları Envanteri, dinamik bir şekilde güncellenecek ve belli aralıklar ile yeniden hazırlanarak kamuoyu ve ilgili kurum ve kuruluşların bilgilerine sunulacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem B.2.1.2: Şirket büyüklükleri, çalışan sayısı vb. araştırmalar yapılarak ofis arz ve talebini içeren Van İli Ofis Alanları Eylem Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, ŞPO
- **Nasıl:** Van ilinde ofis alanlarına yönelik mevcut durum tespitinin yanı sıra gelecek açısından ne kadar ölçüde ve ne kadar alanda ofis alanına ihtiyaç olduğunun belirlenmesi de önem taşımaktadır. Bu kapsamda Van İli Ofis Alanları Eylem Planı hazırlanacaktır. Bu çerçevede mevcut durumda Van ilindeki şirket büyüklükleri, çalışan sayısı vb. bilgi ve verilere ulaşılacak, ardından çevre düzeni planı, gelişim koridorları, 2023 yılı vizyonu vb. unsurlar göz önüne alınarak gelecekte gereksinim duyulan ofis stoku vb. konular projeksiyonlar dahilinde belirlenecektir. Ayrıca ihtiyaç duyulan ofis stokunun nasıl elde edileceği ve ne tür ofis alanlarının bulunması gerektiği vb. içeren eylemler ve projeler tespit edilerek raporlaştırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

Strateji B.2.2: Konaklama alanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

UP ve Eylem B.2.2.1: Turizm belgeli konaklama kapasitesinin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO
- **Nasıl:** Kültür ve Turizm Bakanlığı (KTB) işletme belgeli konaklama tesisleri, belediye belgeli konaklama tesislerine göre daha nitelikli tesisler olarak kabul edilirken, dört ve beş yıldızlı oteller turizm işletme belgeli olabilmektedir. Van ilinde mevcut durumda 10 adet turizm işletme belgeli konaklama tesisinde 1.591 yatak kapasitesi bulunmaktadır. Bu kapsamda Van

ilinde KTB turizm işletme belgeli konaklama kapasitesi artırılacaktır. Bu bağlamda Van Valiliği ve VİKTM, gerek Türkiye gerekse de uluslararası otel zincirleri ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile görüşme ve lobi faaliyetlerini gerçekleştirecek, Van ilini tanıtacak ve Van ilinde turizm işletme belgeli konaklama tesisi yatırımının avantajlarını ve potansiyellerini anlatacaktır. Ayrıca konaklama tesislerine yönelik teşvik ve desteklerin belediye belgeli yerine bu tür tesislere verilmesi sağlanacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Otel Sayısı, Yatak Sayısı

UP ve Eylem B.2.2.2: Mevcut konaklama işletmelerinin iyileştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO
- **Nasıl:** Van ilinde konaklama tesislerinin niteliğinin artırılmasına yönelik mevcut konaklama işletmelerinin iyileştirme çalışmaları da yapılacaktır. Özellikle konaklama tesislerinde yiyecek-içecek menülerinin geliştirilmesi, tasarım, mimari vb. özelliklerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gibi faaliyetlere yönelik mevcut işletmeler bilinçlendirilecek, teşvik ve destekler tanıtılacaktır. Böylece otel doluluk oranı, yabancı turist tesise geliş sayısı vb. göstergelerin iyileşmesine katkı sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Yatak Sayısı, Otel Doluluk Oranı vb.

UP ve Eylem B.2.2.3: Toplantı ve kongre kapasitesinin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO
- **Nasıl:** Van ilindeki mevcut konaklama tesisleri ve kongre alanları göz önüne alındığında kongre ve toplantı alanları ile kapasitesinin kısıtlı olduğu görülmektedir. Tuşba Fuar Alanı ile modern fuar kompleksine kavuşan Van ilinde, toplantı, kongre ve fuar gibi organizasyonlara en sahipliği yapacak tesisler geliştirilecek ve kapasite artırılacaktır. Bu bağlamda mevcut konaklama tesislerinin toplantı ve kongre alanları oluşturması ve yeni yatırımlarda bu tür alanların yer almasına yönelik yatırımcı ve işletmeciler ile görüşmeler yapılacak, maddi ve manevi destek sağlanacaktır. Toplantı ve kongre kapasitesinin artırılmasıyla Van ilinin başta bölge illerdeki olmak üzere bölge ülkelerdeki firmaların toplantı-kongre gibi etkinliklerinin düzenlendiği bir kent olmasının uzun vadede gerçekleşebileceği öngörülmektedir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kongre Salonu Sayısı, Kongre Kapasitesi

Strateji B.2.3: Yeme-içme alanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

UP ve Eylem B.2.3.1: Yeme-içme alanları envanterinin hazırlanması ve güncellenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİKTM, Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO
- **Nasıl:** KTB işletme belgeli dışında Van ilinde mevcut durumda restoran, kafeterya, bar vb. yeme-içme tesisinin olduğuna yönelik net bir veri ve bilgi bulunmamaktadır. Bu kapsamda Van ili genelinde kaç adet ve hangi nitelikte yeme-içme alanı olduğuna yönelik envanter hazırlanacaktır. Özellikle UP ve eylem B.1.1.1. ile entegre ve paralel bir şekilde hazırlanacak yeme-içme alanları envanteri belli aralıklar ile güncellenecektir. Bunun yanında envantere ait bilgiler, Van ili tanıtım sitesinde yayınlanarak gerek kent sakinleri gerekse de turistlere bilgi amaçlı gösterilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem B.2.3.2: Turizm belgeli yeme-içme kapasitesinin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO
- **Nasıl:** Konaklama tesislerinde olduğu gibi yeme-içme tesislerinde de KTB işletme belgeli tesisler, daha nitelikli yeme-içme alanları olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda Van ili genelinde KTB işletme belgeli yeme-içme tesisleri ve kapasitesi artırılacaktır. Bunun için mevcut durumda faaliyet gösteren ve nitelikli olarak değerlendirilebilecek tesislere KTB işletme belgesi verilmesine yönelik çalışmalar yapılacak, yeni yatırımların çekilmesine yönelik görüşme, lobi, tanıtım vb. çalışmalar gerçekleştirilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** İşletme Sayısı, Tesis Kapasitesi

UP ve Eylem B.2.3.3: Mevcut yeme-içme işletmelerinin iyileştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO
- **Nasıl:** Mevcut durumda faaliyet gösteren ancak KTB turizm işletme belgesi alabilecek pozisyonda olmayan yeme-içme tesislerinin de iyileştirme çalışmaları yapılacaktır. Bu kapsamda yiyecek-içecek menülerinin geliştirilmesi, tasarım, mimari vb. özelliklerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gibi faaliyetlere yönelik bilinçlendirme, teşvik ve desteklerin tanıtımı vs. çalışmalar gerçekleştirilecektir. Böylece tesis doluluk oranı vb. göstergelerin iyileştirilmesine katkı sağlanacaktır.

- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Tesis Kapasitesi, Tesis Doluluk Oranı

Stratejik Hedef B.3: Yaşama ve sosyal alanların geliştirilmesi

Strateji B.3.1: Konut alanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

UP ve Eylem B.3.1.1: Van İli Konut ve Gayrimenkul Envanteri'nin hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ
- **Nasıl:** Ofis alanlarında olduğu gibi Van ilinde mevcut durumda ne kadar alanda ve büyüklükte konut alanı olduğuna yönelik net ve detaylı bir bilgi ve veri bulunmazken, bazı kurum ve kuruluşların sahip olduğu bilgi ve verilerde farklılıklar gözlenmektedir. Benzer durum konut+ticaret şeklinde fonksiyona sahip gayrimenkuller için de geçerlidir. Bu kapsamda Van İli Konut ve Gayrimenkul Envanteri hazırlanacaktır. Konut ve Gayrimenkul Envanteri Raporu'nda Van ili genelinde A, B, C sınıfı olmak üzere hangi bölgelerde hangi düzeyde ve alanda konut ve gayrimenkul stoku bulunduğu, ne düzeyde konut boşluk oranı olduğu, ortalama konut ve gayrimenkul kira ve satış fiyatının ne düzeyde olduğu vb. konulara yönelik araştırma ve analizler yer alacaktır. Özellikle UP ve eylem B.1.1.1. ile entegre ve paralel bir şekilde hazırlanacak Van İli Konut ve Gayrimenkul Envanteri, dinamik bir şekilde güncellenecek ve belli aralıklar ile yeniden hazırlanacaktır. Hazırlanacak bütün Van İli Konut ve Gayrimenkul Envanteri raporları, kamuoyu ve ilgili kurum ve kuruluşların bilgilerine sunulacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem B.3.1.2: Konut arz ve talebini içeren Van İli Konut Alanları Eylem Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ
- **Nasıl:** Van ilinde konut alanlarına yönelik mevcut durum tespitinin yanı sıra gelecek açısından ne kadar ölçüde ve ne kadar alanda konut alanına ihtiyaç olduğunun belirlenmesi de önem taşımaktadır. Bu kapsamda Van İli Konut Alanları Eylem Planı hazırlanacak, mevcut durum ve gelecek açısından hane halkı büyüklüğü, öğrenci-genç-çalışan nüfus dinamikleri göz önünde bulundurulacak, çevre düzeni planı, gelişim koridorları, 2023 yılı vizyonu vb. kararlar dikkate alınacaktır. İlgili bu çalışmalar, bilimsel ve istatistiki yöntemler ile talep-tahmin analizleri, arz-talep analizleri, projeksiyonlar vb. çalışmalar kapsamında yapılacak, hangi kategoride ne kadar konut alanı ihtiyacı olduğu segmentasyonlar ile belirtilecektir. Ayrıca ihtiyaç olarak tespit edilen konut alanlarının nasıl sağlanacağı vb. diğer ihtiyaçlara yönelik ne neler yapılması gerektiğini içeren eylemler ve projeler tespit edilecektir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem B.3.1.3: Kırsal alanlarda Van Evi mimarisi ve imarının desteklenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Van Evi, Van ili ve yöresine özgü yapıların başında gelmektedir. Kent merkezinde turistik, kırsal alanlarda ise yerleşim-konut alanı olmak üzere Van Evi mimarisi ve imarı kent genelinde desteklenecektir. Bu kapsamda bilinçlendirme, tanıtım vb. çalışmalar yapılacak, ardından ilgili planlar çerçevesinde ilgili bölgelerde başka tür yapılaşmalar izin verilmeyecektir. Ayrıca Van Evi mimarisinin korunması ve yaygınlaşması bakımından teşvik ve destek mekanizmaları kullanılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı, Van Evi Sayısı

Strateji B.3.2: Sosyal ve donatı alanları ve hizmetlerinin geliştirilmesi

UP ve Eylem B.3.2.1: Van İli Sosyal Donatı Alanları Envanteri'nin hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ
- **Nasıl:** Diğer fonksiyonlar ile benzer şekilde Van ilinde mevcut durumda ne kadar alanda hangi türde donatı alanı olduğuna yönelik net ve detaylı bir bilgi ve veri bulunmazken, bazı kurum ve kuruluşların sahip olduğu bilgi ve verilerde farklılıklar gözlenmektedir. Bu kapsamda Van İli Sosyal Donatı Alanları Envanteri hazırlanacaktır. Envanterde, kültür ve sanat tesislerinden yeşil alanlara, eğitim ve sağlık tesislerinden spor alanlarına kadar bütün sosyal ve donatı alanları tür tür, sınıf sınıf ve bölge bölge incelenecek ve araştırılacaktır. Özellikle UP ve eylem B.1.1.1. ile entegre ve paralel bir şekilde hazırlanacak Van İli Sosyal Donatı Alanları Envanteri, dinamik bir şekilde güncellenecek ve belli aralıklar ile yeniden hazırlanacaktır. Hazırlanacak bütün Van İli Sosyal Donatı Alanları Envanteri raporları, kamuoyu ve ilgili kurum ve kuruluşların bilgilerine sunulacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem B.3.2.2: Kültür ve sanat merkezi sayısının artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KTB

- **Nasıl:** Tiyatro, sergi, film gösterimi, söyleşi, panel vb. kültürel ve sanatsal faaliyetlerin düzenlendiği kültür ve sanat merkezleri, başta yaşam kalitesinin yükseltilmesi olmak üzere kentleşme ve şehirleşmenin önemli bir faktörü olmakla birlikte yabancı ve yerli nitelikli işgücünün kente çekilmesi ve kentte ikamet etmesinin sağlanması gibi durumlara önemli katkı sağlamaktadır. Bu kapsamda Van ili genelinde belediyelere ve KTB'ye bağlı kültür ve sanat merkezi sayısı artırılacaktır. Özellikle kültür ve sanat merkezi olmayan ilçelere odaklanılacak, Van kent merkezinde de bu tür alanlar geliştirilecek, halkın ve ilgili sektörlerin istek ve talepleri göz önünde bulundurularak bu eylem uygulanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kültür ve Sanat Merkezi Sayısı

UP ve Eylem B.3.2.3: Kültür ve sanat atölyelerinin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KTB, YYÜ
- **Nasıl:** Kültür ve sanat merkezlerinin yanı sıra Van ili genelinde kültür ve sanat atölyeleri de artırılacaktır. Van ili ve yöresi başta olmak üzere folklor, dans, fotoğraf, müzik enstrümanı, yabancı dil, el sanatları vb. alanlarda kurs ve eğitim gibi faaliyetlerin yapılacağı kültür ve sanat atölyeleri, başta kültür ve sanat merkezleri ve gençlik merkezleri olmak üzere kent genelinde artırılacak ve yaygınlaştırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kültür ve Sanat Atölyesi Sayısı

UP ve Eylem B.3.2.4: Sinema salonlarının artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** İşletmeler
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ilinde 5 sinema salonunda yalnızca 551 kişilik bir kapasite yer almaktadır. Türkiye genelinde bin kişiye 3,4 sinema salonu koltuğu düşerken, Van ilinde ise her bin kişi için yalnızca 0,5 sinema salonu koltuğu bulunmaktadır. Diğer bir deyişle sinema kapasitesi nüfus ile ilişkilendirildiğinde Van ili Türkiye genelinin yaklaşık 7 kat gerisinde kalmaktadır. Bu kapsamda Van ili genelinde sinema salonları ve kapasitesi artırılacaktır. Özellikle alışveriş merkezlerinin (AVM) yapılması, bu UP ve eylemi desteklerken, AVM'ler dışında da sinema salonlarının yapılması ve geliştirilmesi desteklenecektir.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Sinema Salonu Sayısı, Sinema Kapasitesi

UP ve Eylem B.3.2.5: Konser, festival vb. etkinliklere yönelik Amfi Tiyatro gibi açık hava ve kapalı alanların yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİKTM, KTB
- **Nasıl:** Van ilinde mevcut durumda konser, festival vb. etkinliklere yönelik herhangi bir alan bulunmamaktadır. Genel olarak geniş katılımlı konser vb. etkinlikler, mevcut Van Şehir Stadyumu'nda düzenlenmektedir. Bu kapsamda yerli ses sanatçıları başta olmak üzere konser, festival vb. etkinlere yönelik konser alanları geliştirilecektir. Bunun için Van Kalesi civarında bir Amfi Tiyatro ve kent merkezinde yüksek kapasiteli kapalı konser alanı yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Tesis Sayısı

UP ve Eylem B.3.2.6: Yeni Şehir Stadyumu'nun yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİGSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GSB
- **Nasıl:** Van ili kent merkezinde yer alan ve 1971 yılında inşa edilen Atatürk Şehir Stadyumu yalnızca 8.000 kişilik bir kapasiteye sahiptir. Bu kapsamda Antalya, Batman, Samsun gibi illerde yapımı devam eden şehir stadyumları yatırımlarından birinin Van ilinde yapılması sağlanacaktır. Bu kapsamda Van Valiliği ve VİGSM öncülüğünde diğer paydaşların işbirliği ile GSB ve ilgili diğer kurum ve kuruluşlar ile görüşmeler yapılacaktır. Van ili yeni şehir stadyumu, futbol müsabakalarının yanı sıra Van ilinde gerçekleştirilecek açık hava konseri, gençlik oyunları, bayram kutlamaları vb. etkinliklere de ev sahipliği yapacaktır.
- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Stadyum Sayısı

UP ve Eylem B.3.2.7: Yeni spor kompleksinin yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİGSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** GSB
- **Nasıl:** Van ili kent merkezinde 1967 yılından bu yana hizmet veren 725 kişi kapasiteli Merkez Spor Salonu ile 2011 yılında hizmete giren 500 kişi kapasiteli Kapalı Olimpik Yüzme Havuzu bulunurken, sentetik zeminli 500 kişilik 75. Yıl Spor Salonu'nun yapım aşaması devam etmektedir. Dolayısıyla büyükşehir konumundaki Van ili için bu tür spor alanlarının yetersiz olduğu söylenebilir. Bu kapsamda Van ilinde yüksek kapasiteli ve ahşap zeminli basketbol, voleybol, hentbol gibi sporların yapılabileceği kapalı spor salonu ile atletizm, güreş ve dövüş

sporları gibi sporların yapılabileceği spor salonu ve çevresinde tenis kortları, okçuluk, binicilik vb. sporlara yönelik alanların olduğu Spor Kompleksi yapılacaktır. Bunun için Van Valiliği ve VİGSM öncülüğünde diğer paydaşların işbirliği ile GSB ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile görüşmeler yürütülecek, bu yatırımın Van iline gelmesine yönelik gerekli diğer faaliyetler yapılacaktır.

- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Spor Kompleksi Sayısı

UP ve Eylem B.3.2.8: Her ilçede en az 1 adet spor salonunun yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİGSM, GSB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİMEM, MEB
- **Nasıl:** GSB verilerine göre Van ili genelinde merkez ilçeler ve Erciş ilçesi dışında spor salonu bulunmamaktadır. Bu kapsamda Van ilinin bütün ilçelerinde spor salonunun olmasına yönelik her ilçede en 1 adet spor salonu yapılacaktır. Bahsi geçen spor salonları, VİMEM ve MEB işbirliği ile okulların bahçelerinde vb. yerlerinde de olabilecektir.
- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Spor Salonu Sayısı

UP ve Eylem B.3.2.9: Açık park ve spor alanlarının artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İlçe Belediyeleri
- **Nasıl:** Kapalı ve açık spor tesislerinin yanı sıra park, bahçe vb. alanlarda da açık park ve spor alanları artırılacaktır. Genel açık spor alanlarındaki gibi spor aletlerinin yer alacağı bu alanlar kent genelinde yaygınlaştırılacaktır. Bunun yanında açık basketbol sahası, futbol sahası, tenis kortu gibi yeni alanlar oluşturulacak ve halkın hizmetine açılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Açık Spor Alanı Miktarı, Spor Alet ve Saha Sayısı

UP ve Eylem B.3.2.10: Başta Van Gölü kıyı şeridi olmak üzere turistik alanlarda yaya, bisiklet yolları, kafeterya vb. şeklinde çevre düzeninin yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İlçe Belediyeleri, VİKTM, VİÇŞM
- **Nasıl:** Van ili genelinde yürüyüş ve bisiklet yolları gibi alanlar da yok denecek kadar azdır. Bu kapsamda başta Van Gölü kıyı şeridi olmak üzere turistik alanlarda yaya ve bisiklet yolları artırılacak, kafeterya vb. dinlenme ve yeme-içme alanları oluşturulacaktır. Özellikle İstanbul,

İzmir gibi illerde kordon boyu vb. örnekler dikkate alınacaktır. Bahsi geçen bu alanlar ve ilgili fonksiyonlar, ilgili planlara işlenecek, açılacak yeme-içme vb. tesisler belediye şirketlerince veya özel sektöre kira vb. şeklinde işletilecektir. Gerekli olduğu takdirde bu alanların belirtildiği şekilde düzenlenmesi ve geliştirilmesi için kamulaştırma yapılacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Yaya Yolu Miktarı, Bisiklet Yolu Miktarı, Tesis Sayısı vb.

UP ve Eylem B.3.2.11: Kent içi mesire ve rekreasyon alanlarının artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İlçe Belediyeleri
- **Nasıl:** Mesire ve rekreasyon alanları, çalışanların hafta sonu tatili vb. zamanlarda ailecek vakit geçirdiği ve iş stresi vb. bir nebze attığı alanların başında gelmektedir. Bu kapsamda Van Kalesi ve civarındaki alanlara benzer şekilde Van ili genelinde kent içi mesire ve rekreasyon alanları artırılacaktır. İlgili alanlarda ağaçlandırma, yürüyüş yolu vb. çevre düzeni çalışmaları yapılacak, ilgili tesislerin yer alması sağlanacaktır. Ayrıca piknik vb. alanların yanı sıra lunapark, go kart pisti vb. alanların yer alacağı rekreasyon alanları ve ilgili tesisleşmeler de kent genelinde yaygınlaştırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Mesire ve Rekreasyon Alanı Miktarı

UP ve Eylem B.3.2.12: Halk ve kent kütüphane sayısının artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİKTM, Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İlçe Belediyeleri
- **Nasıl:** Van ili genelinde halk ve kent kütüphanesi sayısı da yetersiz kalan illerimiz arasında yer almaktadır. Bu kapsamda Van ili genelinde halk ve kent kütüphaneleri artırılacak, okuma-yazma bilgisinin geliştirilmesi ve kültür düzeyinin artırılmasına katkı sağlanacaktır. Bunun yanında kent ve halk kütüphaneleri için kitap bulunması vb. konusunda gerekli kurum ve kuruluşlar ile görüşmeler yapılacak, maddi ve manevi destek sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kütüphane Sayısı

UP ve Eylem B.3.2.13: Gençlik merkezi ve gençlik kamplarının geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİGSM, Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İlçe Belediyeleri

- **Nasıl:** GSB verilerine göre Türkiye genelinde GSB'ye bağlı 13 gençlik kampından biri Gevaş ilçesinde yer alırken, yine GSB'ye bağlı 9 adet gençlik merkezi bulunmaktadır. Gençlik merkezleri kültür ve sanat atölyelerini içerirken, gençlik kamplarında kitap okuma, tiyatro, spor faaliyetleri vb. yapılmaktadır. Bu bağlamda gençlik merkezleri ve kampları, çocuk ve gençlerin kültürel ve sanatsal gelişiminin yanı sıra toplumsal kaynaşma vb. faktörlere katkı sağlayan unsurların başında gelmektedir. Bu kapsamda Van ili genelinde gençlik merkezi ve gençlik kampları geliştirilecek ve sayısı artırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Gençlik Kampı Sayısı, Gençlik Merkezi Sayısı

Stratejik Hedef B.4: Teknik altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

Strateji B.4.1: Enerji altyapı ve hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

UP ve Eylem B.4.1.1: Van İli Enerji Eylem Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, TEİAŞ, VEDAŞ, ETKB, DAKA
- **Nasıl:** İlk olarak Van ilinde elektrik ve doğalgaz gibi enerji arzı, üretimi, iletimi, dağıtımı, tüketimi, abone sayısı vb. bütün alanlara ait güncel bilgi ve verilerin olduğu mevcut durum analizi yapılacaktır. Özellikle elektrik enerjisi bakımından yalnızca hidroelektrik ve termik santraller değil aynı zamanda yenilenebilir enerji kaynaklarının da değerlendirileceği ve olası kapasitelerinin hesaplanacağı mevcut durum analizinin ardından Van ilinde gelişmesi öngörülen sektörler, nüfus vb. unsurlara ait gelecek projeksiyonları ve tahminler doğrultusunda Van ili enerji sektörünün geleceği de çalışmada yer alacaktır. Arz-talep dengesi, altyapı (iletim-dağıtım şebekesi vb.) gibi bütün unsurların geliştirilmesine yönelik eylemlerin yer alacağı Van İli Enerji Eylem Planı hazırlanacak ve raporlaştırılacaktır. Ayrıca plan, dinamik bir şekilde 4 yılda bir revize edilecek ve güncellenecektir.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem B.4.1.2: Elektrik iletim ve dağıtım ağının geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VEDAŞ, TEİAŞ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** ETKB
- **Nasıl:** Van ili genelindeki iletim ve dağıtım ağı incelendiğinde Van ilinin de dahil olduğu VEDAŞ ağında 32.202 km uzunluğunda alçak ve orta gerilim hattı olduğu görülmektedir. Dolayısıyla Van ili dahil bölgede yüksek gerilim hattı bulunmamaktadır. Bunun yanında Van ili sınırları içerisinde 875 adet alçak ve orta gerilim trafo merkezinde 518,6 MVA düzeyinde güç yer alırken, trafo başına ortalama 0,592 MVA güç düşmektedir. Aynı sayının İstanbul ilinde trafo

başına ortalama 1,15 MVA seviyesinde olduğu görülmektedir. Ayrıca Van ilinde kayıp kaçak oranının %67,65 ile Türkiye ortalamasının çok üzerinde olduğu gözlenmektedir. Bunun yanında Van ilinde başta orta-yüksek ve yüksek teknolojili sektörlerin geliştirilmesi düşünüldüğünde elektrik enerjisi ihtiyacının yüksek düzeyde artacak olması, iletim-dağıtım faaliyetlerinde kesintisiz, güvenli hizmetlerin verilmesinin önemi daha da artmaktadır. Bu kapsamda sanayi sektörünün geliştirilmesi öngörülen bölgeler başta olmak üzere Van ili genelinde elektrik iletim ve dağıtım ağı geliştirilecektir. Bunun için yeni trafo merkezleri ve şebekeler yapılacak, kayıp-kaçak ile mücadelede otomatik sayaç okuma sisteminin geliştirilmesi, takip ekiplerinin oluşturulması vb. faaliyetler uygulanarak elektrik enerjisi yönetimi iyileştirilecek ve geliştirilecektir.

- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Trafo Sayısı, İletim ve Dağıtım Ağı Uzunluğu, Kayıp-Kaçak Oranı

UP ve Eylem B.4.1.3: Doğalgaz iletim ve dağıtım ağının geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VANGAZ, Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** ETKB
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ilinde enerji altyapısı kapsamında elektriğe göre doğalgaz altyapı ve hizmetlerinin daha az geliştiği görülmektedir. Nitekim Van ili genelindeki doğalgaz iletim ve dağıtım ağı incelendiğinde merkez ilçeler hariç diğer illerde doğalgaz altyapısı ve kullanımı bulunmazken, merkez ilçelerin oldukça küçük bir kısmında doğalgaz altyapısı bulunmakta ve doğalgaz hizmeti verilmektedir. Bu kapsamda Van ili genelinde başta sanayi gelişim bölgeleri olarak öngörülen alanlar ile Van ili kent merkezi olmak üzere doğalgaz altyapısı geliştirilecek, iletim ve dağıtım genişletilecektir.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Boru Sayısı, İletim ve Dağıtım Hattı Uzunluğu

Strateji B.4.2: Yenilenebilir enerji kullanımının artırılması

UP ve Eylem B.4.2.1: Güneş enerjisi paneli pilot uygulamasının yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİBSTM, YYÜ, ETKB, DAKA
- **Nasıl:** Van ili güneşlenme süresi, radyasyon değerleri vb. özellikler bakımından güneş enerjisinden ısınma, elektrik üretimi vb. açılardan yararlanmaya yönelik oldukça elverişlidir. Kent genelinde güneş enerjisinin yaygınlaştırılması için Van Valiliği öncülüğünde güneş panelleri kurularak pilot uygulama yapılacaktır. Bunun için Van Valiliği başta Valilik olmak üzere kent genelindeki kamu binalarını pilot alanlar olarak seçecek, bu binalara güneş panelleri kurarak sistemi halka tanıtacak ve öncülük edecektir.

- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Pilot Bölge Alanı, Enerji Üretim Miktarı

UP ve Eylem B.4.2.2: Jeotermal enerji üretim ve kullanım pilot uygulamasının yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİBSTM, VİGTHM, İGTHM, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Van ili güneş enerjisinin yanı sıra jeotermal kaynaklar açısından da zengin illerimiz arasında yer alırken, jeotermal kaynaklardan ısınma, elektrik üretimi vb. amaçlı yararlanmaya yönelik elverişli bir kenttir. Bu kapsamda jeotermal kaynaklardan enerji üretimine yönelik pilot uygulama yapılacaktır. Bunun için Van Valiliği öncülüğünde jeotermal alanlarda elektrik enerjisi üretimi ve ısıtma amaçlı kullanım kapsamında pilot bölge seçilecek, bu bölgedeki kamu binalarına yönelik pilot üretim yapılarak öncülük edilecektir. Ayrıca jeotermal enerjisi bitkisel üretimde kullanımına yönelik de pilot uygulama yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Pilot Bölge Alanı, Enerji Üretim Miktarı

UP ve Eylem B.4.2.3: Pilot uygulamalar vb. hakkında bilinçlendirme yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİBSTM, VİGTHM, İGTHM, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Van Valiliği öncülüğünde yapılacak pilot uygulamalar ve yenilenebilir enerji kaynakları, bu kaynaklardan ısınma, elektrik üretimi vb. hakkında bilinçlendirme faaliyetleri yürütülecektir. Bunun için ilk olarak pilot bölgelere halkın gelmesi ve katılımı sağlanacak, uygulamalar yerinde gösterilecektir. Ayrıca seminer, broşür, afiş vb. araçlarla da pilot uygulamaların duyurulması ve tanıtılması yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Ziyaretçi Sayısı, Seminer Sayısı, Broşür Sayısı, Afiş Sayısı

UP ve Eylem B.4.2.4: Katı atık depolama sahasında çöp gazı santrallerinin kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İlçe Belediyeleri, Van Mahalli İdareleri Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Birliği (VANÇEB), DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde katı atıklar, kent genelindeki 11 adet vahşi depolama sahasında depolanırken, Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi Projesi ile düzenli depolama alanı, atık pil deposu ayrıştırma tesisi ve tıbbi atık bertaraf tesisi kurulması planlanmakta ve tesisin işletmeye alınmasının ardından kompostlaştırma ve geri kazanım tesislerinin kurulması öngörülmektedir. Bu bağlamda mevcut durumda Van ilindeki katı atıkların büyük bir

çoğunluğunun depolandığı Van BŞB'ye bağlı depolama alanı ile yeni yapılacak entegre tesiste çöp gazı santralleri kurulması sağlanacaktır. Bu konuda İstanbul Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı İstanbul Çevre Yönetimi Sanayi ve Ticaret A.Ş. (İSTAÇ)'ye ait çöp gazı santrali ve bu alandaki uygulamalar örnek alınacaktır. Bunun yanında İSTAÇ örneğinde görüldüğü gibi Van BŞB'ye ait şirketin kurulması da örnek alınabilecektir.

- **Zaman:** 2015-2021
- **Performans Göstergesi:** Santral Sayısı, Elektrik Üretim Miktarı

Strateji B.4.3: Bilgi ve iletişim altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

UP ve Eylem B.4.3.1: Van İli Bilişim Eylem Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı (UDHB), VANTSO, YYÜ, Operatörler, DAKA
- **Nasıl:** Bilgi ve iletişim altyapısının hızlı, güvenilir ve kesintisiz olması, özellikle sanayi ve hizmet sektörlerinin en çok ihtiyaç duyduğu teknik altyapılar arasında yer almaktadır. Van ili genelinde mevcut bilgi ve iletişim altyapısı envanteri, kapasitesi vb. unsurların tespit edilmesi ve ortaya konulmasının yanı sıra mevcut sektörler ile geliştirilmesi öngörülen sektörler, gelecek senaryoları, projeksiyonlar, arz-talep vb. araştırma ve çalışmaları yapılarak Van İli Bilişim Eylem Planı hazırlanacak ve raporlaştırılacaktır. Hazırlanacak plan, 4 yıllık süreler içerisinde güncellenecek ve revize edilecek, ayrıca kamuoyu ve ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşılacaktır.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor sayısı

UP ve Eylem B.4.3.2: Baz istasyonunun artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Operatörler
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** UDHB
- **Nasıl:** Van ilinde başta kırsal alanlar olmak üzere özellikle bazı bölgelerde mobil telefonun çekim alanları bulunmamaktadır. Bu kapsamda yapılacak saha araştırmaları doğrultusunda özellikle kullanımın yoğun olduğu kentsel bölgeler başta olmak üzere Van ili genelinde mobil telefonun kullanıldığı ancak sorunların yaşandığı bölgelerde baz istasyonunun artırılması sağlanacaktır. Bu çerçevede Van Valiliği ve operatörler işbirliği yapacak, UDHB'nin desteği alınacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Baz İstasyonu Sayısı

UP ve Eylem B.4.3.3: Fiber optik vb. altyapıların artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Operatörler, Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** UDHB
- **Nasıl:** İnternet hizmetleri, bilişim altyapısının en önemli hizmetleri arasında yer almaktadır. Özellikle fiber optik ağlar vb. ile sunulan geniş bant internet hizmetleri, gelişmiş ve modern kentlerin en önemli altyapıları arasında bulunmaktadır. Bu kapsamda Van ilinde özellikle sanayi ve hizmet sektörü kuruluşlarının yoğun olduğu bölgeler başta olmak üzere kent genelinde fiber optik ağ şebekesi geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır. Bunun için Van Valiliği ve Van BŞB öncülüğünde operatörlerin sorumluluğunda ilgili alanlarda fiber optik kabloların döşenmesi, hizmete açılması vb. çalışmalar başlatılacaktır. Fiber optik dışında ADSL hizmetlerine yönelik de telefon ve iletişim altyapısı iyileştirilecek, mevcut kablolardan oluşan şebekelerin yenileme çalışmaları yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Fiber Optik Ağ Uzunluğu, Genişbant Abone Sayısı, İnternet Hızı

UP ve Eylem B.4.3.4: Veri merkezi vb. alanların artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Operatörler, Van BŞB, Firmalar
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** UDHB
- **Nasıl:** Veri merkezi kısaca bilgisayar sistemlerini ve telekomünikasyon ve depolama sistemleri gibi ortak unsurları barındırmak için kullanılan tesis olarak tanımlanmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerin gelişmesiyle günümüzde şirketlerin, kurumların vb. bütün paydaş ve oyuncuların değerli bilgileri, verileri vb. unsurları, bilgisayar ve diğer bilişim sistemlerinde depolanmakta ve arşivlenmektedir. Bu faaliyetlerin sürdürülebilirliği, güvenliği vb. faktörler açısından veri merkezleri önem taşımaktadır. Bu kapsamda Van ili genelinde veri merkezi sayısı artırılacak, veri merkezlerine yönelik iklimlendirme ve enerji gibi altyapı ihtiyaçları karşılanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Veri Merkezi Sayısı

UP ve Eylem B.4.3.5: Aktif ve pasif altyapı paylaşımının teşvik edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van BŞB, Operatörler
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** UDHB
- **Nasıl:** Altyapı paylaşımı, tesis, kule, kabin, güç, anten vb. bilgi ve iletişim altyapısının operatörler ve hizmet sunan kuruluşlarca ortak kullanımı ve paylaşımı olarak adlandırılmaktadır. Altyapı bileşenlerinin paylaşımı ile operasyonel maliyetlerde etkinlik

artarken, altyapının verimli kullanılması da sağlanmaktadır. Bu kapsamda Van ili genelinde başta mobil hizmetler olmak üzere Van ilinde aktif ve pasif altyapı paylaşımı teşvik edilecektir. Bunun için UDHB'nin ülke genelindeki uygulamaları örnek alınacak ve paydaşlarca işbirliği gerçekleştirilecektir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Paylaşılan Altyapı Miktarı

Strateji B.4.4: Atık altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

UP ve Eylem B.4.4.1: Kentsel ve kırsal içme suyu, atık su ve katı atık konusunda talep tahmin çalışmasının yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DSİ, VANÇEB, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** İçme suyu, atık su ve katı atık, Türkiye genelinde belediyelerin verdiği kentsel altyapı hizmetleri arasında yer almaktadır. Van ilinde mevcut durumda içme suyu, atık su gibi belediye hizmetlerinin belediye nüfusunu kapsama oranı Türkiye ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Mevcut durumun yanı sıra Van ilinde geliştirilmesi öngörülen sektörler, buna bağlı olarak artacak nüfus, 2023 yılı vizyonu vb. unsurlar göz önüne alınarak Van ili içme suyu, atık su ve katı atık talep tahmini çalışmaları ve analizler yapılarak raporlaştırılacaktır. Ayrıca bu çalışmalarda gerekli altyapıların sağlanması için neler yapılması gerektiğine yönelik eylemler ve projeler belirtilecek, çalışmalar 4yılda bir güncellenecektir.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Araştırma Sayısı, Rapor Sayısı

UP ve Eylem B.4.4.2: Kentsel ve kırsal içme suyu ve atık su iletim ve dağıtım ağının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DSİ
- **Nasıl:** Van ilinde içme suyu ve atık su hizmetlerinin kapsama oranları artırılacaktır. Bunun için özellikle hizmet almayan ve nüfusu yoğun olan bölgeler başta olmak üzere içme suyu ve atık su iletim ve dağıtım ağı iyileştirilecek ve geliştirilecek, buradaki nüfusun bu hizmetlerden yararlanmaları sağlanacaktır. Van BŞB ve ilçe belediyelerin baş sorumlu olduğu bu yatırımlar, DSİ işbirliği ve destekleri ile gerçekleştirilecektir.
- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** İletim ve Dağıtım Ağı, Atık Hizmetleri Nüfus Kapsama Oranı

UP ve Eylem B.4.4.3: Van Gölü vb. doğal kaynaklara atık su vb. boşaltımın tespit edilmesi ve yasaklanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DSİ, YYÜ
- **Nasıl:** Van ilinde içme suyu ve atık su gibi altyapıların gelişmemiş olması ve bu altyapıların bazı kuruluşlarca kendi imkanları ile yapılması vb. durumlar, özellikle atık suların Van Gölü ve diğer doğal kaynaklara bulaşması, dolayısıyla çevrenin kirlenmesine neden olabilmektedir. Bu kapsamda Van BŞB, ilçe belediyeleri, DSİ ve YYÜ işbirliği ile yapılacak kapsamlı saha çalışmaları, analizler ve denetimler ile Van Gölü ve diğer doğal kaynaklara boşaltım yapan işletme veya kurum ve kuruluşların hangi düzeyde çevre kirliliğine sebebiyet verdiği tespit edilecek, bu doğrultuda gerekli cezalar verilecektir. Ayrıca Van Gölü ve diğer doğal kaynaklardaki atık su başta olmak üzere kirlilik vb. faktörlere yönelik analiz çalışmaları belli aralıklar ile yeniden yapılarak çevre kirliliği izlenecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Araştırma Sayısı, Ceza Sayısı

UP ve Eylem B.4.4.4: Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi'nin kurulması ve gerekli tesisleşmelerin tamamlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, VANÇEB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİÇŞM
- **Nasıl:** Van ilinde düzensiz depolama alanlarından kaynaklanan sorunların çözülmesi amacıyla Van BŞB tarafından başlatılan ve 2005 yılında ÇED raporu alınarak hızlandırılan Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi çalışmaları devam etmektedir. Bahsi geçen bu tesis, Van ilinde katı atıkların bertarafına yönelik çalışmaları devam eden en önemli tesis durumundadır. Bu kapsamda Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi'nin en kısa sürede hizmete girmesi sağlanacak, geri kazanım, enerji üretimi vb. tesisleşmelerin de Entegre Katı Atık Bertaraf Tesisi'nde yer alması sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-2019

Stratejik Hedef B.5: Ulaşım olanakları ve erişilebilirliğin arttırılması

Strateji B.5.1: Ulaşım altyapı ve hizmetlerinin planlanması

UP ve Eylem B.5.1.1: Van İli Ulaşım Ana Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** UDHB, YYÜ, DAKA

- **Nasıl:** Van ili kent merkezi başta olmak üzere Van ili genelini kapsayan Van İli Ulaşım Ana Planı hazırlanacak ve raporlaştırılacaktır. Ulaşım Ana Planı'nda bölgeler ve ilçeler bazında hane halkının yolculuk özellikleri, yolculuk süresi vb. bilgi ve verilerin yanı sıra kent genelinde ulaşım türlerine göre ulaşım ağı ve şebekesi, ulaşım altyapısının gelişimi, sinyalizasyon sistemleri vb. ulaşım altyapısı ve ulaşım hizmetlerine yönelik kapsamlı bilgi, veri, araştırma ve analizler yapılacak ve raporlaştırılacaktır. Van İli Ulaşım Ana Planı, dinamik bir plan olarak 4 yıllık süreler ile güncellenerek yeniden hazırlanacak, ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşılacaktır.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem B.5.1.2: Kent İçi Ulaşım Ana Sirkülasyon ve Arz-Talep Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ
- **Nasıl:** Van ili kent merkezinde şehir içi ulaşım altyapısı, ulaşım türleri vb. özellikler ve Ulaşım Ana Planı'ndaki çalışma ve araştırmalar göz önüne alınarak kent içi ulaşım ana sirkülasyon ve arz-talep planlaması yapılacaktır. Ana sirkülasyon ve arz-talep planı, mevcut durumun yanı sıra Van ilinde geliştirilmesi öngörülen sektörler, nüfus projeksiyonları vb. gösterge ve çalışmalar da dikkate alınarak geleceğe yönelik de hazırlanacak ve raporlaştırılacaktır. Van İli Ulaşım Ana Planı ile benzer şekilde Kent İçi Ulaşım Ana Sirkülasyon Arz-Talep Planı da 4 yıllık süreler ile güncellenerek yeniden hazırlanacak, ilgili kurum ve kuruluşlar ile paylaşılacaktır.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem B.5.1.3: Van ili ulaşım veri tabanının oluşturulması ve güncellenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** UDHB
- **Nasıl:** Van ili genelinde mevcut durumda karayolu, demiryolu vb. ulaşım altyapısına yönelik birtakım veriler bulunsa da bu verilerin sınıf türleri, diğer özellikleri gibi kapsamlı ve detaylı verilerine ulaşmak da zorlanılmaktadır. Bunun yanında Van ilinde ulaşım türleri ve kullanımı, yolların sınıf özellikleri vb. faktörlere yönelik de bilgi ve veri bulunmamaktadır. Bu kapsamda Van ili kent merkezi başta olmak üzere Van ili geneline yönelik ulaşım altyapısı, hizmetleri vb. ulaşım ile ilgili bütün konulara ait kapsamlı ve detaylı bilgi ve veriler oluşturulacak, bu bilgi ve veriler CBS'ye işlenecek, veri tabanı oluşturularak burada arşivlenecek ve analiz, araştırma gibi çalışmalarda kullanıma sunulacaktır. Ayrıca ilgili verilerin toplanması çalışmaları belli zaman aralıkları ile yeniden yapılarak bilgi ve veriler güncellenecektir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Veri Sayısı, Veri Tabanı Sayısı

Strateji B.5.2: Karayolu altyapı ve bağlantılarının geliştirilmesi

UP ve Eylem B.5.2.1: Kent içi ve şehirlerarası kapasite verileri göz önüne alınarak hizmet düzeylerinin belirlenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, KGM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ
- **Nasıl:** Van ili genelindeki karayollarında kullanım ve kapasite bilgilerine yönelik UP ve eylem B.5.1.1., B.5.1.2. ve B.5.1.3. eylemlerinde de değinilen saha çalışmaları, araştırma ve raporlama çalışmaları ile paralel bir şekilde gerçekleştirilecektir. Daha sonra bu bilgi ve veriler doğrultusunda Van ili genelindeki karayollarının hizmet düzeyleri belirlenecek ve ilgili veri tabanları vb. alanlarda gerekli güncellemeler yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Araştırma Sayısı, Rapor Sayısı

UP ve Eylem B.5.2.2: Aks iyileştirme ve alternatif güzergah etüt ve tasarımlarının yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KGM
- **Nasıl:** Başta Van ili kent merkezi olmak üzere özellikle bazı akslarda iş saatlerinde trafik sıkışıklığı ile karşı karşıya kalınmaktadır. Bunun yanında kent içerisinde bir noktadan başka bir noktaya ulaşım, mevcut akslar nedeniyle daha fazla zaman alabilmektedir. Van İli Ulaşım Ana Planı'nın hazırlanması gibi yukarıda değinilen çalışmalar ile birlikte başta Van ili kent merkezi olmak üzere aks iyileştirme ve alternatif güzergahlara yönelik etüt ve tasarım çalışmaları da yapılacaktır. Etüt ve tasarım aşamalarından sonra mevcut aksların iyileştirilmesi ve alternatif güzergahların oluşturulması için gerekli inşaat, asfaltlama vb. çalışmalar tamamlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Etüt Sayısı, Tasarım Sayısı, Rapor Sayısı, Alternatif Aks Sayısı

UP ve Eylem B.5.2.3: Merkez ilçeler Kapıköy Sınır Kapısı aksının (D-300) kademesinin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** KGM
- **Nasıl:** İzmir ilinden Kapıköy Sınır Kapısı'na kadar uzanan D-300 Karayolu'nun mevcut durumda Van kent merkezi ile Kapıköy Sınır Kapısı arasında hizmet veren bölümünde Saray ilçe merkezinden sonraki kısmının bölünmüş yol çalışmaları devam etmektedir. Mekansal Gelişim Analizi'nde değinildiği gibi Van ilinde ticaret ve lojistik sektörü ile bu iki sektöre bağlı

olarak sanayi ve diğer sektörlerin gelişmesine yönelik D-300 Karayolu'nun merkez ilçeler ve Kapıköy Sınır Kapısı arasındaki bölümü başta olmak üzere D-300 Karayolu'nun Van ili içerisinde kalan bölümlerinin kademesi artırılacak, buna bağlı olarak genişletme ve şerit artırma vb. çalışmalar yapılacaktır.

- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** Genişletme Çalışması Sayısı, Şerit Sayısı

UP ve Eylem B.5.2.4: Merkez ilçeler Kapıköy Sınır Kapısı aksının (D-300) dayanıklı malzemeler ile kaplanması ve bakım merkezi kurulması

- **Sorumlu Kuruluş:** KGM
- **Nasıl:** D-300 Karayolu'nun merkez ilçeler ve Kapıköy Sınır Kapısı arasındaki bölümü başta olmak üzere D-300 Karayolu'nun Van ili sınırları içerisinde kalan bölümlerinde kademe artırılması ve şerit sayısının artırılmasının yanı sıra bölgenin iklimsel özellikleri vb. koşulları göz önüne alınarak yolun kaplaması iyileştirilecek ve kaplamada dayanıklı malzemeler kullanılacaktır. Bunun yanında D-300 Karayolu'nun özellikle Van ili sınırları içerisinde kalan bölümünün kış şartlarından dolayı kapanmaması, aşınmadan kaynaklanan sorunların en hızlı bir şekilde giderilmesi ve müdahale edilmesi vb. faktörler için Van kent merkezi ve Kapıköy Sınır Kapısı arasında kalan bölümüne bakım merkezi kurulacaktır.
- **Zaman:** 2015-2018
- **Performans Göstergesi:** İyileştirme Çalışma Sayısı, Bakım Merkezi Sayısı

UP ve Eylem B.5.2.5: Van-Çatak-Habur Sınır Kapısı karayolunun yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, UDHB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA ve Diğer Paydaşlar
- **Nasıl:** Van ilinin dış ticareti açısından İran'ın yanı sıra özellikle Irak ve diğer bölge ülkeler de önemli bir potansiyel oluşturmaktadır. Özellikle Irak, son yıllarda Türkiye'nin en önemli dış ticaret ortaklarından biri haline gelmiştir. Irak'a en yakın konumdaki illerimizden biri olan Van ilinin ve Ağrı, Kars vb. diğer çevre illerin, Irak pazarı ile dış ticaret ve ilişkilerinin geliştirilmesi bakımından Irak ile ulaşım bağlantıları önem taşımaktadır. Bu kapsamda 2011 yılında yatırım programlarına alındığı ilan edilen ve Van ilini Çatak ilçesi üzerinden Habur Sınır Kapısı'na, dolayısıyla Irak'a bağlayacak olan 403 kilometrelik karayolu yatırımı tamamlanacaktır. Bunun için Van Valiliği başta UDHB olmak üzere gerekli bakanlıklar ve kuruluşlar ile görüşme, lobi vb. faaliyetleri DAKA ve diğer bütün paydaşların destekleriyle yürütecektir. Böylece Van-Çatak-Habur Sınır Kapısı karayolu yatırımının hızlandırılması ve bir an önce tamamlanması sağlanacaktır. Bu koridorun tamamlanmasıyla Van ilinin İran'dan sonra en büyük ticaret ortağının Irak olması ve Van ilinin dış ticaretinin yüksek oranlarda artması beklenmektedir.

- **Zaman:** 2015-2020
- **Performans Göstergesi:** Karayolu Uzunluğu

UP ve Eylem B.5.2.6: Bölgesel gelişim koridorları arasındaki karayolu bağlantılarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** KGM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van BŞB
- **Nasıl:** Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen gelişim alanları ve gelişim koridorları arasındaki ulaşım bağlantıları ve altyapısının güçlü olması gerekmektedir. Bu bakımından bölgesel gelişim koridorları ve alanları arasındaki karayolu bağlantıları ve altyapısı iyileştirilecek ve geliştirilecektir.
- **Zaman:** 2015-2020
- **Performans Göstergesi:** İyileştirme Çalışma Sayısı, Karayolu Uzunluğu

UP ve Eylem B.5.2.7: Kırsal alanlardaki birinci derece köy yollarının standartlarının artırılması, bakım ve onarımlarının yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** KGM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van BŞB
- **Nasıl:** Mekansal Gelişim Organizasyonu'nda değinilen gelişim alanları ve gelişim koridorlarının yanı sıra özellikle kentsel ve kırsal alanlar arasındaki ulaşım bağlantılarının geliştirilmesi de önemli ihtiyaçlar arasındadır. Bu kapsamda Van ili genelinde birinci derece köy yollarının kaplama vb. açıdan standartları artırılacak, bu yollardaki bakım ve onarım çalışmaları sayısı da artırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kaplanan Karayolu Uzunluğu, Bakım ve Onarım Sayısı

UP ve Eylem B.5.2.8: Köy yollarının ıslah edilmesi ve arazi yollarının yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** KGM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van BŞB
- **Nasıl:** Kentsel ve kırsal alanlar arasındaki ulaşım bağlantıları ve altyapısının iyileştirilmesine yönelik köy yolları da ıslah edilecek ve yeni arazi yolları yapılacaktır. Özellikle mevcut yollardaki trafik sirkülasyonu vb. durumlar göz önüne alınarak gerekirse şerit artırma, yol genişletme vb. çalışmalar da göz önüne alınarak uygulanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Islah Edilen Yol Uzunluğu, Genişletilen Yol Uzunluğu, Şerit Sayısı

UP ve Eylem B.5.2.9: Sinyalizasyon sistemlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** KGM
- **Nasıl:** Van ili kent merkezi başta olmak üzere ve Van ili genelindeki kavşaklar öncelikli olmak üzere Van ili genelinde sinyalizasyon sistemleri iyileştirilecek ve geliştirilecektir. Bunun için ilk olarak kapsamlı saha çalışmaları yapılarak sinyalize olmayan ve sinyalizasyon ihtiyacı yüksek olan kavşak ve yollar, gerek saha çalışmaları gerekse de araştırmalar yapılarak tespit edilecek, bu bölgelere gerekli sinyalizasyon sistemleri kurulacaktır. Ayrıca Türkiye ve dünyadaki gelişmelerin takip edilmesi doğrultusunda mevcut sinyalizasyon sistemlerinin modernizasyon vb. çalışmaları yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Sinyalizasyon Sistem Sayısı, Modernizasyon Sayısı

UP ve Eylem B.5.2.10: Otopark kapasitesinin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İlçe Belediyeleri
- **Nasıl:** Türkiye genelinde olduğu gibi Van ilinde de otopark sorunu yaşanmaktadır. Anayollar üzerinde park eden araçlar, şerit sayısını düşürerek trafik sıkışıklığına neden olmaktadır. Bu nedenle trafikte zaman kaybı meydana gelmekte, bu durum turistler açısından da olumsuzluk oluşturmaktadır. Ayrıca otopark yetersizliği nedeniyle araçlar kaldırım üzerine de park etmektedir. Bu çerçevede Van ilinde gerekli otopark kapasitesinin tespit edilmesine yönelik araştırma ve saha çalışmaları yapılacak, belirlenen gerekli lokasyonlar başta olmak üzere kent genelinde otopark kapasitesi artırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Otopark Sayısı, Otopark Kapasitesi

Strateji B.5.3: Demiryolu altyapı ve bağlantılarının güçlendirilmesi

UP ve Eylem B.5.3.1: Mevcut Van-İran demiryolu hattının çift hatta çıkarılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, UDHB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA, Diğer Paydaşlar
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ilinin İran bağlantısını sağlayan ve Tahran'dan Ankara iline, Ankara ilinden İstanbul iline kadar ulaşan demiryolu hattı, tek hat olarak hizmet vermektedir. Bu hattın tek hat olarak hizmet vermesi, kapasite ve sefer sayısını sınırlamaktadır. Van ilinin 2023 vizyonu, ihracat ve dış ticaret hedefleri vb. doğrultusunda ilk olarak Van-İran demiryolu hattının Van kent merkezi ile Kapıköy Sınır Kapısı arasındaki bölümü çift hatta çıkarılacaktır.

Daha sonra ise yapılacak analiz ve saha çalışmaları ile sefer süre ve aralıkları doğrultusunda bu hattın bağlı olduğu diğer hatlarda da çift hat çalışmaları yapılacaktır. Ayrıca hattın İran tarafında kalan kısmında da benzer çalışmaların yapılması için İran ile görüşmeler gerçekleştirilecektir.

- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Hat Sayısı, Demiryolu Uzunluğu

UP ve Eylem B.5.3.2: Van-Tatvan Hızlı Tren Hattı'nın yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, UDHB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA, Diğer Paydaşlar
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ilinin Anadolu ile demiryolu bağlantısı, Van Gölü üzerinden yapılan Van-Tatvan feribot seferleri ile sağlanırken, bu durum seferler aralığını artırmaktadır. Demiryolu bağlantısı kapsamında Van-Tatvan arası feribot ile geçilen süre 8 saate kadar varmakta ve oldukça uzun bir süre almaktadır. Bu kapsamda İran-Ankara-İstanbul seferleri, diğer bir deyişle Van ilinin gerek İran gerekse de Anadolu ile demiryolu bağlantısının güçlendirilmesi için mevcut feribot seferlerine bağlı ulaşım olanakları yerine Van-Tatvan arasında doğrudan demiryolu bağlantısı sağlanmalıdır. Bu bağlamda Muş-Bitlis-Van Çevre Düzeni Planı'nda öngörülen ve Tatvan ilçesinden başlayıp Ahlat, Adilcevaz, Erciş ilçelerinden geçerek Van ili kent merkezinin doğrudan demiryolu bağlantısını sağlayan 238 km uzunluğundaki hızlı tren demiryolu projesinin yatırım programına alınması ve Van-Tatvan Hızlı Tren hattı yatırımının gerçekleşmesi sağlanacaktır. Bunun için Van Valiliği öncülüğünde DAKA ve diğer bütün paydaşlardan oluşan heyet, UDHB ve diğer gerekli kamu kurum ve kuruluşları ile görüşme, lobi vb. çalışmaları yürütecek, projenin gerekliliği vb. konuları aktaracak ve demiryolu projesinin yatırım programlarında ön sıralarda yer alması sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Hat Sayısı, Demiryolu Uzunluğu

UP ve Eylem B.5.3.3: Kent merkezi-havaalanı raylı sistem bağlantısının oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** UDHB, Diğer Paydaşlar
- **Nasıl:** Van Ferit Melen Havaalanı, Van ili kent merkezine 7 km uzaklıkta bulunmaktadır. Mevcut durumda havaalanı-kent merkezi arasında ulaşım, belediye otobüsü, servis ve özel taşıtlar ile sağlanmaktadır. Van ilinin 2023 vizyonu doğrultusunda en azından havaalanı ile kent merkezi arasında raylı sistem bağlantısı sağlanacaktır. İlk olarak ilgili güzergah seçilecek, gerekli analiz ve etüt vb. çalışmalar gerçekleştirilecek, en etkin raylı sistem (tramvay, hafif metro vb.) seçimi yapılacaktır. Projenin finansmanı içinse UDHB ile işbirliği yapılacaktır.

- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Etüt Sayısı, Raylı Sistem Uzunluğu, İstasyon Sayısı

UP ve Eylem B.5.3.4: Başta Van Gölü kıyı koridoru olmak üzere tramvay projelerinin etüt ve inşaat çalışmalarının yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** UDHB, Diğer Paydaşlar
- **Nasıl:** Van Ferit Melen Havaalanı'nın yanı sıra özellikle Van Gölü kıyı şeridi boyunca lastik tekerlekli taşıt ulaşımı yerine bisiklet yolu, yürüyüş yolu vb. ulaşım türlerinin yanı sıra nostaljik tramvay gibi alternatif raylı sistem ulaşımına yönelik projeler hazırlanacaktır. Ulaşım bağlantılarının güçlendirilmesinin yanı sıra turistik amaçlı da kullanılması planlanan tramvay projelerine yönelik güzergah seçimi, etüt ve inşaat çalışmaları gerçekleştirilecektir. Van BŞB öncülüğünde yapılacak çalışmalara UDHB finansman ve destek sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2023
- **Performans Göstergesi:** Etüt Sayısı, Raylı Sistem Uzunluğu, İstasyon Sayısı

Strateji B.5.4: Suyolu altyapı ve bağlantılarının güçlendirilmesi

UP ve Eylem B.5.4.1: Turistik güzergahlarda modern iskelelerin oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** UDHB, Diğer Paydaşlar
- **Nasıl:** Türkiye'nin en büyük gölü konumundaki Van Gölü, suyolu ulaşımı için elverişli konumdadır. Mevcut durumda Van Gölü üzerinden Van-Tatvan feribot seferleri yapılırken, Akdamar Adası, Çarpanak Adası gibi turistik alanlara da küçük tekneler ile suyolu ulaşımı sağlanmaktadır. Van Gölü'nün suyolu potansiyelinin etkin kullanılması ve göldeki adalarda yer alan turistik alanlara ulaşım rahatlatılması amacıyla başta Akdamar Adası, Çarpanak Adası gibi turistik alanlar olmak üzere Van Gölü kıyısında yerleşim alanları arasında suyolu ulaşımının artırılmasına yönelik modern iskeleler oluşturulacaktır. Böylece mevcut durumda çoğunlukla yük trenlerinin taşındığı Van-Tatvan seferlerinin yanı sıra Ahlat, Erciş, Adilcevaz, merkez ilçeler, Gevaş, Edremit gibi ilçeler arasında ve turistik alanlar arasındaki suyolu bağlantıları güçlendirilecektir.
- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Düzenlenen İskele Sayısı, Yeni İskele Sayısı

UP ve Eylem B.5.4.2: Suyolu filosunun modernleştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** UDHB, Diğer Paydaşlar

- **Nasıl:** Mevcut durumda Van-Tatvan feribot seferlerini yapan gemilerin sayısı az olmakla birlikte modelleri eskidir. Bu çerçevede iskelelerin geliştirilmesinin yanı sıra Van Gölü boyunca suyolu seferleri yapacak feribot filosunun yanı sıra ilçeler ve turistik alanlar arasındaki suyolu bağlantısını sağlayacak teknelerin modernizasyon ve geliştirme çalışmaları da yapılacaktır. Bu kapsamda 2014 yılı itibari ile UDHB'nin Van-Tatvan feribot hattı filosu yenileme çalışmaları devam etmektedir.
- **Zaman:** 2015-2021
- **Performans Göstergesi:** Yeni Gemi Sayısı, Modernize Edilen Gemi Sayısı

Strateji B.5.5: Havayolu altyapı ve bağlantılarının güçlendirilmesi

UP ve Eylem B.5.5.1: Ferit Melen Havaalanı'nın yolcu ve yük kapasitesinin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, UDHB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA, Diğer Paydaşlar
- **Nasıl:** 1943 yılında hizmete açılan Van Ferit Melen Havaalanı, Türkiye'nin en eski ve köklü havaalanları arasında yer alırken, aynı zamanda sivil kategorisindeki havaalanlarından biri konumundadır. Bununla birlikte mevcut durumda uluslararası havaalanı statüsündeki Ferit Melen Havaalanı'nda, İstanbul Atatürk, İstanbul Sabiha Gökçen, Ankara Esenboğa, İzmir Adnan Menderes havalimanlarına göre modern uçak yanaşma, park yeri, apron vb. özellikler bulunmazken, uçaklardan merdivenler inerek ve yürüyerek terminale geçilmekte ve tek kapıdan giriş-çıkış ve bagaj işlemleri gerçekleşmektedir. Bunun koşullar, Ferit Melen Havaalanı'nın mevcut durumda yolcu ve yük kapasitesi sınırlı bırakmaktadır. Bu kapsamda Ferit Melen Havaalanı'nın yolcu ve yük kapasitesi artırılacak, yeni modern yolcu ve yük terminalleri inşa edilecek, uçak yanaşma, apron vb. özellikler ile havaalanın niceliği ve niteliği artırılacaktır. Bu bağlamda çalışmaları devam eden yeni terminal inşaatının 2019 yılına kadar tamamlanması sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-2019
- **Performans Göstergesi:** Terminal Sayısı, Yolcu ve Yük Sayısı

UP ve Eylem B.5.5.2: Van ilinin doğrudan uçuş seferlerinin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Havayolu Şirketleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** UDHB, DAKA, Diğer Paydaşlar
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ilinin havayolu bağlantısı, iç hatlardan yalnızca İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya ve Adana illerine-illerinden doğrudan yapılan uçuşlar ile sınırlıdır. Bunun yanında Van ilinden doğrudan uçuş yapılan dış hat bulunmamaktadır. Bu kapsamda Van ilinin iç hatlarda başta Bursa, Konya, Gaziantep, Şanlıurfa, Diyarbakır, Hatay, Kayseri, Samsun, Trabzon illeri gibi büyükşehirler ile doğrudan uçuş bağlantısına yönelik bu kentler ile

doğrudan uçuş seferleri düzenlenmesi sağlanacaktır. Bunun yanında dış hatlarda Van ili ile başta Erbil, Süleymaniye, Bağdat, Tahran, Tiflis, Bakü, Beyrut, Soçi, Kuveyt, Aşkabat, Tel Aviv, Şam gibi kentler arasında doğrudan uçuş seferleri yapılması sağlanacaktır. Bunun için Van Valiliği öncülüğünde DAKA ve diğer paydaşlardan oluşan heyet, havayolu şirketleri, UDHB gibi oyuncular ile görüşme ve lobi faaliyetleri yürütecektir. Van ilinin havayolu doğrudan uçuş bağlantılarının gerçekleştirilmesi ve buna yönelik çalışmalar için Ferit Melen Havaalanı'nın altyapısının mutlaka iyileştirilmesi gerekmektedir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Doğrudan Uçuş Yapılan Kent Sayısı, Sefer Sayısı

Strateji B.5.6: Toplu taşıma ve alternatif ulaşım türlerinin geliştirilmesi

UP ve Eylem B.5.6.1: Ulaşım türleri arasında entegrasyonu sağlayacak aktarma merkezlerinin yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **Nasıl:** Van ilinde mevcut durumda kent içi ulaşım türü olarak yalnızca karayolu bulunurken, toplu taşıma araçları lastik tekerlekli otobüs ve minibüslerden oluşmaktadır. Bununla birlikte özellikle yeni yapılması planlanan bisiklet yolu, yaya yolu, raylı sistem gibi ulaşım türleri arasında entegrasyonun sağlanmasına yönelik aktarma merkezleri de planlanacak ve inşa edilecektir. Özellikle suyolu, demiryolu, karayolu ulaşım türleri arasında yolcu ve yük taşımacılığına yönelik aktarma merkezileri planlanacak ve inşa edilecektir. Bunun yanında mevcut ulaşım bağlantıları ve altyapısı kapsamında ise otobüs hatları göz önüne alınarak özellikle yoğun kullanılan hatlar başta olmak üzere hatlar arasında yolcunun geçiş yapabileceği aktarma merkezleri yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Aktarma Merkezi Sayısı

UP ve Eylem B.5.6.2: Toplu taşıma filosunun yenilenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van BŞB veya özel şirketlerce işletilen otobüs hatlarında hizmet veren otobüs filosu da yenilenecektir. Bunun içi modern ısıtma, güvenlik vb. sistemlere sahip ve yeni teknolojili yeni otobüsler alınacaktır. Ayrıca yoğun güzergahlar başta olmak üzere yenilenecek filolarda mevcut midibüs gibi taşıtlar yerine otobüsler tercih edilmesi sağlanacak, ilçeler ve şehirlerarası hizmet veren minibüs gibi filolarında yenilenmesi teşvik edilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Araç Sayısı

UP ve Eylem B.5.6.3: Durak, istasyon vb. altyapıların modernleştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **Nasıl:** Toplu ulaşım filosunun yanı sıra mevcut veya yeni durak, istasyon gibi altyapılarda da modernizasyon ve iyileştirme çalışmaları yapılacaktır. Bu kapsamda İstanbul, Ankara, İzmir gibi illerde uygulanan Akıllı Durak Sistemleri vb. uygulama ve teknolojiler ile yolcuları bilgilendiren, seyahatlerini planlamalarını sağlayan sistemler kullanılacaktır. Bu bağlamda başta yoğun güzergahlar olmak üzere akıllı ve teknolojik sistemler durak ve istasyonlarda uygulanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Durak Sayısı, İstasyon Sayısı

UP ve Eylem B.5.6.4: Kent içi bisiklet yolu, yaya yolu, kaldırım vb. altyapıların iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **Nasıl:** Turizm bölümünde değinildiği gibi başta Van Gölü kıyı şeridi olmak üzere Van ili genelinde özellikle rekreasyon alanları ile iç içe ve uyumlu bir şekilde bisiklet yolu, yaya yolu, kaldırım gibi ulaşıma yönelik altyapılar iyileştirilecek ve geliştirilecektir. Böylece karayoluna alternatif ulaşım türlerinin kullanımı teşvik edilecektir. Bu çalışmalara ilçe belediyeleri de destek verecek, Van BŞB ile koordinasyon sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Yürüyüş Yolu Miktarı, Bisiklet Yolu Miktarı, Kaldırım Miktarı

UP ve Eylem B.5.6.5: Arz-talep sonuçlarına göre toplu ulaşım güzergahlarının düzenlenmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **Nasıl:** Van ili kent merkezi başta olmak üzere diğer merkezler arasında hizmet veren otobüs hatlarının mevcut durumdaki kullanımı ve bu alanlar arasındaki sefer sayısı, yolcu sayısı, sefer süresi vb. bulguları elde etmek üzere saha ve araştırma çalışmaları yapılacak böylece toplu ulaşım arz-talep tahmin ve tespit çalışmaları gerçekleştirilecektir. Çalışma sonucunda özellikle yoğun ve düşük yoğun hatlar göz önüne alınarak mevcut hatlar düzenlenecek, gerekli ise yeni güzergahlar geliştirilecek ve bu güzergahlarda yeni hatlar hizmete sokulacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Araştırma Sayısı, Güzergah Sayısı

UP ve Eylem B.5.6.6: Kent içi ve ilçeler arası hatlar, güzergahlar, kalkış saati vb. bilgilerin web sitesinde yayınlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB

- **Nasıl:** Mevcut durumda Van BŞB'nin kent içi hizmet veren toplu ulaşım hatları, güzergahlar, kalkış saati vb. bir bilgilendirme, gerek web sitelerinde gerekse de herhangi bir yazılı-görsel doküman olarak bulunmamaktadır. Ayrıca Van ili kent merkezi ile çevre ilçeler arasındaki ulaşım bağlantıları yazarken, bu ulaşım bağlantılarının hangi aralıklarla hangi güzergahta gerçekleştiğine yönelik bilgiler de yer almamaktadır. Bu kapsamda Van BŞB, web sitesinde kent içi toplu ulaşım hatları, sefer süreleri, güzergahları, kalkış saati vb. bilgileri içeren bilgilendirme menüsü hazırlayacak ve yayınlayacaktır. Bunun yanında toplu ulaşım hatlarında ilgili güncellemeler veya değişiklik olduğunda eş zamanlı olarak web sitesinde de güncelleme ve değişiklikler yapılacaktır. Ayrıca Van kent merkezi ile diğer ilçeler arasındaki ulaşım bağlantıları ile ilgili bilgiler de web sitesinde yer alacaktır. İlgili web sitesi ve bilgiler, akıllı telefonlarda kullanılabilecek şekilde yazılacak ve geliştirilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Web Sayfası Sayısı

Stratejik Hedef B.6: Doğal afet ile mücadelenin ve çevresel sürdürülebilirliğin artırılması

Strateji B.6.1: Çevresel sürdürülebilirliğin sağlanması

UP ve Eylem B.6.1.1: Van İli Çevre Eylem Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri, Van Mahalli İdareleri Sürdürülebilir Çevre Yönetimi Birliği (VANÇEB)
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** ÇŞB, OSİB, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde katı atık ve atık su gibi hizmetlerin ortaya konmasının yanı sıra flora, fauna ve diğer çevresel özelliklerin korunması, doğal kaynakların korunarak kullanılması vb. unsurlara yönelik çevre yönetiminin ana strateji kitabı olmak üzere Van İli Çevre Eylem Planı hazırlanacaktır. Saha araştırmaları vb. tekniklerin kullanılacağı ve analiz edileceği çalışmalar, Van BŞB, VİÇŞM, ilçe belediyeleri ve VANÇEB işbirliği ile gerçekleştirilecek ve raporlaştırılacaktır. Van İli Çevre Eylem Planı, diğer plan ve eylem planları gibi dinamik bir şekilde 4 yılda bir güncellenerek yeniden hazırlanacaktır.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem B.6.1.2: Atık altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, İlçe Belediyeleri, VANÇEB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİÇŞM, DSİ, ÇŞB

- **Nasıl:** Atık altyapısı kapsamında içme suyu, atık su ve katı atık gibi çevreye yönelik kentsel hizmetler ve altyapısı kastedilmektedir. UP ve eylem B.6.1.2. özellikle UP ve eylemler B.4.4.1., B.4.4.2., B.4.4.3. ve B.4.4.4. ile doğrudan ilişkilidir. Bu UP ve eylemler ile özellikle bu tür hizmetleri alan nüfus sayısında artış ve kirletici unsurların en aza indirilmesi hedeflenmektedir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** İletim ve Dağıtım Şebekesi Uzunluğu, Atık Hizmeti Kapsama Oranı

UP ve Eylem B.6.1.3: Öğrenci ve halka yönelik çevre bilinçlendirme çalışmaları yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri, VANÇEB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Çevre kirliliğinin önlenmesi ve doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımında bilinç düzeyi de büyük bir önem taşımaktadır. Bu kapsamda Van ili genelinde çevre ve çevrenin korunmasına yönelik eğitim, seminer, broşür, afiş, kitapçık gibi araçlar kullanılarak bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim, Seminer, Broşür, Afiş, Kitapçık Sayısı

Strateji B.6.2: Doğal afet ile mücadelenin artırılması

UP ve Eylem B.6.2.1: Van İli Doğal Afet Eylem Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van BŞB, VİÇŞM, İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (VİAFAD), İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Van ili topraklarının büyük bir çoğunluğu Birinci Derece Deprem Bölgesi'nde yer alırken, geriye kalan alanlar ise İkinci Derece Deprem Bölgesi içerisinde bulunmaktadır. 2011 yılında 6,6 şiddetinde deprem felaketini yaşayan Van ili, Türkiye'nin deprem açısından en riskli illerinden biridir. Depremin yanı sıra Van ilinde sel, yangın vb. diğer afetlere yönelik çalışmalarda yok denecek kadar az miktardadır. Bu kapsamda Van ili Doğal Afet Eylem Planı hazırlanacaktır. Eylem Planı'nda Van ilinde doğal afet yönetimine ilişkin toplanma alanlarının belirlenmesi ve uygulanması vb. bütün unsurlar kapsamlı bir şekilde araştırılacak ve raporlaştırılacaktır. Van İli Doğal Afet Eylem Planı dinamik bir şekilde 4 yılda bir güncellenerek yeniden hazırlanacaktır.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem B.6.2.2: Van ili afet ve risk haritalarının hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri, VİAFAD
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, AFAD, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde hangi bölgelerin hangi doğal afet ve felaketlere yönelik risk düzeyinin ne derecede olduğunu ortaya koymak için saha ve araştırma faaliyetleri yapılacak ve akabinde Van ilinde bölge bölge doğal afet ve risk haritaları hazırlanacaktır. Doğal afet ile mücadele çalışmaları ve gerçekleşen afet vb. durumlar doğrultusunda ilgili afet ve risk haritaları güncellenecektir. Hazırlanan afet ve risk haritaları, gerek TV gerekse de internet sitesi gibi görsel ve yazılı olarak duyurulacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Harita Sayısı

UP ve Eylem B.6.2.3: Doğal afet konusunda bilinçlendirme çalışmalarının yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri, VİAFAD
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, AFAD, DAKA
- **Nasıl:** Özellikle UP ve eylem B.6.2.1. ve B.6.2.2. ve ile paralel ve eş zamanlı olarak gerçekleştirilecektir. Doğal afetler, Van ilinde doğal afet riski, doğal afet ile mücadele, doğal afet sonrası yapılan eylemler vb. konularda öğrenci ve halka yönelik bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları da yapılacaktır. Eğitim, seminer, broşür, afiş gibi araçların yanı sıra okullarda ve kent genelinde tatbikatlar yapılacaktır. Ayrıca TV yayınları gibi diğer görsel ve işitsel araçlardan da yararlanılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim, Seminer, Broşür, Afiş, Katılımcı, Tatbikat Sayısı

UP ve Eylem B.6.2.4: Afet riski bulunan binaların dönüştürülmesi ve güçlendirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van BŞB, VİÇŞM, İlçe Belediyeleri, VİAFAD
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** ÇŞB
- **Nasıl:** Özellikle UP ve eylem B.6.2.1. ve B.6.2.2.'de gerçekleştirilecek çalışmalar ve diğer araştırma ve analiz çalışmaları sonucu afet riski yüksek olarak tespit edilen binalar, kentsel dönüşüm kapsamına alınacak ve binaların güçlendirme çalışmaları yapılacak ya da yıkılarak yeniden inşa edilmesi sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Bina Sayısı

Stratejik Amaç C: Beşeri sermaye, bireysel ve kurumsal kapasitenin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

Stratejik Hedef C.1: Eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

Strateji C.1.1: Eğitim planlamasının yapılması

UP ve Eylem C.1.1.1: Van ilindeki okul ve eğitim kurumu envanterinin çıkarılması ve güncellenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO
- **Nasıl:** Van ili genelinde okulöncesi, ilkokul, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimin yanı sıra dershane, kurs, eğitim vb. faaliyetler yürüten özel veya kamu kuruluşlarının envanteri çıkarılacaktır. Özellikle okul sonrası mesleki gelişim, kişisel gelişim vb. alanlarda eğitim ve kurs veren kuruluşların tespit edilmesi, sayısının belirlenmesi, eğitim ve kurs hizmetleri ile kursiyer sayılarının belirlenmesi gibi çalışmaların ardından ilgili kuruluşlara ilişkin bilgi ve veriler, VİMEM veri tabanına işlenecek ve raporlaştırılacaktır. VANTSO işbirliği yürütülecek çalışmalar, belli aralıklar ile yeniden yapılarak veri tabanı güncellenecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Veri Tabanı Sayısı, Rapor Sayısı

UP ve Eylem C.1.1.2: Bölgenin eğitim ihtiyaçlarının analiz edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM, YYÜ, VAN İŞGEM, İŞKUR
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, Firmalar, DAKA
- **Nasıl:** Van ili genelinde okulöncesi, ilkokul, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimin yanı sıra dershane, kurs, eğitim vb. faaliyetlere yönelik yapılacaktır. Çalışmalarda Van ili sanayi sektörü başta olmak üzere Van ili işgücü piyasasında hangi tür eğitimlere, kişisel gelişim vb. kurslara ihtiyaç duyulduğuna yönelik araştırma ve analiz çalışmaları gerçekleştirilecek ve raporlaştırılacaktır. Belli aralıklar ile yeninden yapılacak çalışmalar ile rapor revize edilecek ve güncellenecektir. Eğitim ihtiyaçları, bölge bölge ve sektör sektör düzeyinde olduğu gibi makro düzeyde kent genelini de kapsayacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem C.1.1.3: Van İli Eğitim Master Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM, YYÜ, VAN İŞGEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA

- **Nasıl:** Van ili genelinde eğitim kuruluşları envanteri, eğitim ihtiyaçları analizi çalışmalarını da kapsayacak şekilde eşzamanlı olarak Van İli Eğitim Master Planı hazırlanacaktır. Bunun yanı sıra Plan, ulusal ve uluslararası eğitim faaliyetleri ve kuruluşlarının araştırılması, Van ilindeki mevcut durumun karşılaştırılması, Van ili 2023 yılı vizyonu, nüfus projeksiyonu, geliştirilmesi öngörülen sektörler vb. bütün konuları kapsayacak şekilde Van ilindeki eğitim kuruluşları ve hizmetlerini masaya yatıracaktır. Ayrıca Van İli Eğitim Master Planı'nda ihtiyaçların karşılanması, hedeflere ulaşılması, eğitim hizmetleri ve altyapısının geliştirilmesi vb. konulara yönelik eylemler ve nasıl yapılması gerektiğine ilişkin bilgilere de yer verilecektir.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

Strateji C.1.2: Eğitim altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

UP ve Eylem C.1.2.1: Okullarda ısınma, enerji, bilişim, laboratuar vb. altyapıların iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** MEB, İlgili STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Van ili genelinde başta öğrenci sayısının yoğun olduğu okullar ve kırsal alandaki okullar başta olmak üzere il genelindeki okulların altyapıları iyileştirilecek ve geliştirilecektir. Bu kapsamda okulların ulaşım bağlantıları ve altyapısı iyileştirilecek, asfalt yol vb. çalışmalar yapılacaktır. Enerji kapsamında okulların ısınma sistemleri gözden geçirilecek, soba vb. yerine merkezi sistemler kurulacak, elektrik iletim ve dağıtım altyapısı geliştirilerek elektrik kesintisi-arızası vb. durumlar önlenecektir. Bilişim kapsamında okullarda bilgisayar odaları, laboratuarlar vb. alanlar yapılacak, bu alanların internet vb. bilgi ve iletişim altyapısı güçlendirilecektir. Bütün bu yatırımlar ve çalışmalar, Van Valiliği ve VİMEM öncülüğünde MEB, Türk Eğitim Vakfı (TEV) gibi ilgili STK'lar ve DAKA işbirliği ile gerçekleştirilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Yatırım Projesi Sayısı

UP ve Eylem C.1.2.2: Okullarda bilgisayar vb. araç ve gereç kullanımı ve korunmasına yönelik eğitimler verilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA
- **Nasıl**: Van ili genelinde yapılacak yatırım projeleri ile birlikte yürütülecek bu UP ve eylem, VİMEM öncülüğünde ve DAKA işbirliği ile gerçekleştirilecektir. Van ili genelindeki okullarda ve eğitim altyapısı ile hizmetlerine yönelik yatırım projeleri ile sahip olunan bilgisayar, laboratuar araç gereçleri vb. eğitim materyallerinin kullanılması vb. yönelik eğitimler verilecektir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim Sayısı, Katılımcı Sayısı

UP ve Eylem C.1.2.3: Öğrenci lojman, yurt vb. hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM, YYÜ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** MEB, STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Van ili genelinde ilkokul, ilköğretim ve ortaöğretim kuruluşlarından yatılı olarak hizmet veren okullarda lojman, yurt vb. imkanlar geliştirilecek ve bu alanlarda verilen hizmetler iyileştirilecektir. Benzer şekilde YYÜ öğrencilerine yönelik lojman ve yurt altyapısı ve hizmetleri de iyileştirilecek ve geliştirilecektir. Lojman ve yurtlarda özellikle enerji, bilişim gibi altyapıların geliştirilmesinin yanı sıra temizlik, hijyen vb. koşullar iyileştirilecek, laboratuar, kafeterya vb. gerek eğitim gerekse de boş zamanlara yönelik faaliyetlerin yapılacağı alanlar artırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Lojman ve Yurt Sayısı, Konaklama Kapasitesi

Strateji C.1.3: Derslik başına düşen öğrenci sayısı (DBDÖS) ve öğretmen başına düşen öğrenci sayısının (ÖBDÖS) azaltılması

UP ve Eylem C.1.3.1: DBDÖS ve ÖBDÖS'nin MEB yönetmelik ve stratejik dokümanlarından yüksek olan okulların tespit edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Okullar
- **Nasıl:** Van ili eğitim göstergeleri incelendiğinde Van ili, gerek DBDÖS gerekse de ÖBDÖS bakımından okulöncesi, ilköğretim, ortaokul ve ortaöğretim düzeylerinin tamamında Türkiye ortalamasının üzerinde bulunmaktadır. Hatta bazı göstergelerde Van ili Türkiye genelinden oldukça kötü bir performansa sahiptir. Örneğin ortaokul DBDÖS Türkiye genelinde 29 adet düzeyindeyken, bu sayı Van ilinde 36 adede kadar çıkmaktadır. Benzer şekilde ortaokul ÖBDÖS Van ilinde 27 adet düzeyindeyken, Türkiye genelinde ÖBDÖS yalnızca 18 adettir. Bu bağlamda Van ilinde bütün eğitim düzeylerinde DBDÖS ve ÖBDÖS gibi göstergelerin azaltılması kapsamında MEB ve ilgili yönetmelik veya stratejik plan gibi dokümanlarda yer alan asgari ve azami düzeylerin okullarda uygulanması sağlanacaktır. Bunun öncesinde Van Valiliği ve VİMEM okullar ile işbirliği yaparak hangi okullarda yoğunlaşma ve yığılma olduğunu tespit edecek, elde edilen bilgi ve verileri raporlaştıracaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Denetim Sayısı, Rapor Sayısı

UP ve Eylem C.1.3.2: Birleştirilmiş sınıfların kaldırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Okullar
- **Nasıl:** Türkiye genelindeki bazı il ve bölgelerde olduğu gibi Van ilinde de birleştirilmiş sınıflar bulunmaktadır. Birleştirilmiş sınıflar, farklı sınıflardaki (Örn: 6. Sınıf ve 7. Sınıf) öğrencilerin birlikte ders görmeleri olarak tanımlanmaktadır. Derslik, öğretmen vb. ihtiyaçların tam olarak karşılanamaması bu sorunu beraberinde getirmektedir. Bu kapsamda Van ili genelindeki okullarda birleştirilmiş sınıflar kaldırılacaktır. Özellikle UP ve eylem C.1.3.1. ve C.1.3.3. ile birlikte eşzamanlı olarak gerçekleştirilecek bu faaliyet Van Valiliği ve VİMEM öncülüğünde okulların işbirliği ile yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Birleştirilmiş Sınıf Sayısı

UP ve Eylem C.1.3.3: Derslik, okul ve öğretmen sayısının artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** MEB, STK'lar
- **Nasıl:** UP ve eylem C.1.3.1. ve C.1.3.2. ile eşzamanlı olarak yürütülecek bu UP ve eylemde Van ili genelinde başta DBDÖS ve ÖBDÖS'nin yüksek olduğu ve birleştirilmiş sınıfların yoğun olduğu bölgelerde derslik, okul ve öğretmen sayısı artırılacaktır. Bu çerçevede Van ilinde okul ve derslik sayılarının artırılması için MEB'den ve diğer kamu kuruluşlarından sağlanan ödeneklerin yükseltilmesi, Türk Eğitim Vakfı (TEV) gibi STK'ların yardım ve bağışlarının temin edilmesi vb. faaliyetler, Van Valiliği ve VİMEM öncülüğünde yürütülecek, ayrıca MEB'in öğretmen atamaları yapması sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Derslik Sayısı, Okul Sayısı, Öğretmen Sayısı

Strateji C.1.4: Öğretmenlerin çalışma ve yaşam koşullarının iyileştirilmesi

UP ve Eylem C.1.4.1: Öğretmenevi, lojman vb. öğretmenlerin barınma vb. altyapı koşullarının iyileştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** MEB, Van BŞB, İlçe Belediyeleri, STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Özellikle Van iline dışarıdan gelen öğretmenlerin konaklama, barınma vb. altyapı koşulları iyileştirilecektir. Bu kapsamda öğretmenevi, lojman vb. alanlardaki bina nitelikleri artırılacak, bu binalara yönelik elektrik, ısıtma, internet vb. altyapılar iyileştirilecek ve

geliştirilecektir. Ayrıca altyapısı iyi olan yeni lojman ve öğretmenevleri inşa edilecek ve gerek mevcut gerekse de atanacak personelin hizmete açılacaktır. Van Valiliği ve VİMEM öncülüğünde yürütülecek bu çalışmalara MEB, Van BŞB, ilçe belediyeleri, STK'lar ve DAKA her alanda destek ve katkı sağlayacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** İyileştirme Projesi Sayısı, Öğretmenevi Sayısı, Lojman Sayısı, Öğretmen Barınma Alanları Kapasitesi

UP ve Eylem C.1.4.2: Öğretmenevlerinin barınma dışında sosyal ve kültürel faaliyetlerin düzenlendiği bir merkez olmasının sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Okullar, DAKA
- **Nasıl:** Mevcut durumda Van ili genelindeki birçok öğretmenevinde konaklama-barınma dışında sosyal, kültürel vb. ihtiyaçlar karşılanamamakta ve bu tür faaliyetler kısıtlı kalmaktadır. Bu kapsamda Van ili genelindeki öğretmenevlerinde bayram kutlamaları, resepsiyonları, sergi vb. sosyal ve kültürel etkinlerin düzenlenmesi sağlanacak, ayrıca film izlemeye yönelik barkovizyon vb. sosyal ve kültürel alanlar oluşturulacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kültürel Etkinlik Sayısı, Katılımcı Sayısı

UP ve Eylem C.1.4.3: Öğretmen atama koşullarının değiştirilmesine yönelik lobi yapılması, rapor hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** MEB, DAKA
- **Nasıl:** Van iline atanan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu yeni mezun-tecrübesiz personelden oluşmaktadır. Mevcut durumda Van ili genelinde mesleki deneyimi yüksek öğretmen sayısı oldukça azdır. Bu kapsamda öğretmen atama koşullarının değiştirilmesine yönelik Van Valiliği ve VİMEM ile DAKA gibi bölge paydaşlarından oluşan heyet ilgili rapor hazırlayacak raporu MEB ve diğer ilgili kuruluşlara sunacak, görüşme ve lobi faaliyetleri yaparak deneyimli öğretmenlerin Van iline atanmasını sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-2017
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Toplantı Sayısı, Rapor Sayısı

UP ve Eylem C.1.4.4: Öğretmenlere rehberlik, psikolojik destek ve hizmetlerin verilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİSM

- **Nasıl:** Başta bölgeye yeni atanmış genç ve deneyimsiz öğretmenler olmak üzere Van ili genelinde hizmet veren öğretmenlere rehberlik, psikolojik destek ve hizmetleri verilecektir. Bu bağlamda Van ilinin iklimsel, coğrafi, sosyal vb. unsurlardan etkilenerek öğretmenlerin adaptasyon sorunu yaşamaması, kente, bölgeye ve mesleklerine entegrasyonlarının sağlanması vb. faktörlere katkı sağlanacaktır. Bahsi geçen bu çalışmalar, VİMEM ve VİSGM işbirliği ile yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Hizmet-Destek Sayısı, Katılımcı Sayısı

UP ve Eylem C.1.4.5: Öğretmenlere yönelik performans yönetiminin yanı sıra ek ödemelerin yapılmasının sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** MEB, DAKA
- **Nasıl:** MEB'in deneyimli öğretmenlerin doğu ve güneydoğudaki illeri tercih etmesi ve teşvik edilmesine yönelik ek ödemelerin yapılması doğrultusunda mevcut çalışmaları devam etmektedir. Van ilinin de bu ek ödenekler ve diğer teşvik-destek mekanizmalarından yararlanmasının sağlanması için Van Valiliği ve VİMEM, MEB'in bahsi geçen bu çalışmalarında MEB il işbirliği yaparak gerekli yasal düzenlemelerin hazırlanması, teşviklerin sınırlarının belirlenmesi vb. konularda destek ve katkı sağlayacaktır. DAKA da bütün bu çalışmalarda Van Valiliği ve VİMEM ile işbirliği yapacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Toplantı Sayısı, Rapor Sayısı

UP ve Eylem C.1.4.6: Öğretmenlerin ve öğrencilerin mesleki gelişimine yönelik kitapların verilmesi ve bu kitaplar ile kütüphane oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** MEB, Okullar, STK'lar
- **Nasıl:** Van ilinde halk kütüphanelerinde olduğu gibi okullarda da kütüphane ve kitap sayısı düşük kalmaktadır. Bu kapsamda başta öğretmenlerin ve öğrencilerin kişisel ve mesleki gelişimleri olmak üzere kitap sayısı artırılacak ve bütün okullarda kütüphaneler oluşturulacaktır. Van Valiliği ve VİMEM öncülüğünde yürütülecek bu çalışmalarda MEB, okullar ve Türk Eğitim Vakfı (TEV), Türkiye Eğitim Gönülleri Vakfı (TEGV), Türk Eğitim Derneği (TED) gibi eğitim ve diğer alanlarda faaliyet gösteren STK'lar işbirliği yapacak ve çalışmalara katkı sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kitap Sayısı, Kütüphane Sayısı

UP ve Eylem C.1.4.7: Öğretmenlere temel düzeyde de olsa Kürtçe eğitimi verilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA
- **Nasıl:** Öğretmenlerin gerek bölge halkı ile diyalogu ve iletişimi gerekse de öğrenciler ile adaptasyonuna yönelik temel düzeyde de olsa öğretmenlere Kürtçe eğitimi verilecektir. Bu kapsamda VİMEM, DAKA ile işbirliğine giderek gerekli salon ve eğitimci tahsisi vb. işlemleri gerçekleştirecek ve eğitim yapılmasını sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim Sayısı, Katılımcı Sayısı

Strateji C.1.5: Öğrenci kişisel gelişim olanaklarının artırılması

UP ve Eylem C.1.5.1: Her okulda okuma odalarının oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM, Okullar
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Kütüphane ve kitap sayısının artmasının yanı sıra öğrencilerin kitap okuyarak kişisel gelişimlerine yönelik her okulda okuma odaları oluşturulacak ve tahsis edilecektir. Okuma odaları, kütüphaneler ile aynı odada olabileceği gibi kütüphanelerden farklı olarak okulların başka bir odasında tahsis edilebilecektir. Bu çalışmalara VİMEM ve okullar öncülük edecek, STK'lar ve DAKA işbirliği ve katkı sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Okuma Odası Sayısı

UP ve Eylem C.1.5.2: Aylık dergi vb. çıkarılarak öğrencilerin yaratıcılık ve bilgi kabiliyetlerinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Okullar
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİMEM
- **Nasıl:** Van ilinde öğrencilerin resim, şiir, makale, kompozisyon, fotoğraflama vb. kendi çalışmalarının yer alacağı aylık dergiler çıkarılacak, dergiler için öğrencilerden kendi çalışmalarını yapmaları istenecektir. Böylece resim, şiir gibi sanatsal ve kültürel faaliyetlerin gelişmesinin yanı sıra öğrencilerin yaratıcılık ve bilgi kabiliyetlerinin gelişmesine katkı sağlanacaktır. Okulların sorumluluğunda yürütülecek bu çalışmalarda VİMEM, aylık dergileri yayımlayacak ve her ayın dergisinin seçilmesine yönelik yarışma vb. faaliyetler yapacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Aylık Dergi Sayısı, Makale Sayısı, Yarışma Sayısı vb.

UP ve Eylem C.1.5.3: Yabancı dil eğitiminin nicelik ve niteliğinin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM, YYÜ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VAN İŞGEM
- **Nasıl:** Yabancı dil eğitimi ve bilgisi, işgücü niteliğinin temel taşlarından biridir. Bu kapsamda Van ili genelinde yabancı dil eğitimlerinin nicelik ve niteliği artırılacaktır. Bu bağlamda VİMEM ve YYÜ, VAN İŞGEM ile işbirliğine giderek gerek okullardaki ve üniversitedeki gerekse de VAN İŞGEM ve diğer eğitim ve kurs veren eğitim kuruluşlarındaki yabancı dil derslerine katılım sağlayacak, bu kuruluşlardaki eğitimciler derslere girecektir. Ayrıca yabancı dil eğitim ve kurs sayısı da artırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Ders Sayısı, Kurs Sayısı, Eğitimci Sayısı

UP ve Eylem C.1.5.4: Okullarda rehberlik bölümünün ayrı olması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Okullar
- **Nasıl:** Türkiye genelindeki bazı bölgelerde olduğu gibi Van ilindeki birtakım okullarda da rehberlik bölümü ve rehberlik öğretmeni bulunmamakta ya da diğer branşlardaki öğretmenler tarafından rehberlik hizmetleri sağlanmaktadır. Öğrencilerin yetenekleri, ilgileri ve görüşleri doğrultusunda doğru eğitim programına yönlendirilmesi bakımından Van ili genelindeki bütün okullarda rehberlik bölümünün ve rehberlik öğretmeninin ayrı olması sağlanacaktır. Bunun için Van Valiliği ve VİMEM okullar ile işbirliği yapacak, gerekirse yönetmelik vb. yayınlanması vb. uygulamalar yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Bölüm Sayısı, Öğretmen Sayısı

UP ve Eylem C.1.5.5: Eğitim kurumlarında ders dışı etkinliklerin düzenlenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM, Okullar
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van BŞB, İlçe Belediyeleri STK'lar
- **Nasıl:** Okullarda ders dışı etkinliklerin düzenlenmesi ve artırılması sağlanacaktır. Bu kapsamda okulların kendi pilav-lokma günü gibi etkinliklerinin yanı sıra tiyatro, sinema, piknik, tarihi ve kültürel alanlara gezi, okullar arası bilgi, spor vb. yarışmalar gibi diğer etkinlikler de düzenlenecek ve bu etkinliklerin sayısı da artırılacaktır. Bunun için Van Valiliği, VİMEM ve okullar işbirliği yapacaktır. Ayrıca Van BŞB, ilçe belediyeleri ve STK'lar gibi kurum ve kuruluşlar kültür ve sanat merkezi tahsisi, taşıt-servis tahsisi gibi hemen hemen her alanda destek sağlayacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Etkinlik Sayısı, Katılımcı Sayısı

Strateji C.1.6: Hayat boyu öğrenme faaliyetlerinin geliştirilmesi

UP ve Eylem C.1.6.1: Okuma-Yazma kurslarının arttırılarak katılım sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM, İŞKUR
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, DAKA
- **Nasıl:** Van ili Türkiye'nin okuma-yazma bilen nüfus oranı düşük illerimiz arasında yer almaktadır. Bu kapsamda Van ili genelinde okuma-yazma kursları artırılacak ve halk teşvik edilecek katılımları sağlanacaktır. Merkez ilçeler ve diğer ilçe merkezleri gibi kentsel alanlarda İŞKUR işbirliği ile VİMEM'e bağlı halk eğitim merkezi ve ilçe eğitim müdürlükleri, kendi salonlarında kendi eğitimcileri ile eğitimleri verecek, köy-belde gibi kırsal alanlarda ise gezici ders ve kurs gibi uygulamalar yapılacaktır. Özellikle kırsal alanlardaki eğitim ve kurslara VANTSO ve DAKA destek verecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kurs Sayısı, Katılımcı Sayısı

UP ve Eylem C.1.6.2: Okulöncesi eğitim hizmetlerinin yaygınlaştırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **Nasıl:** Van ilinde yükseköğretim öncesi eğitimde okullaşma oranı düşük kaldığı gibi aynı durum okulöncesi eğitimde de geçerlidir. Nitekim Türkiye genelinde %31'lerde olan okulöncesi eğitim okullaşma oranı Van ilinde %28'e düşmektedir. Bu kapsamda Van ilinde okulöncesi eğitim hizmetleri yaygınlaştırılacaktır. Bunun için devlet okullarının hepsinde anasınıfı vb. okulöncesi eğitim olanakları artırılacak gerekirse bu hizmetler ücretsiz olarak verilecektir. Ayrıca okulöncesi eğitimin önemini vurgulamak üzere kent genelinde broşür, afiş vb. araçlar kullanılarak farkındalık ve bilinçlendirme çalışmaları yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kreş-Anaokulu Sınıf Sayısı, Broşür Sayısı, Afiş Sayısı

UP ve Eylem C.1.6.3: MESGEM gibi hayat boyu öğrenme merkezlerinin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA
- **Nasıl:** DAKA tarafından 2014 yılı itibari ile Aktif Yaşam Odaklı Mesleki Gelişim ve Eğitim Merkezi (MESGEM) kurulmasına yönelik fizibilite ve araştırma çalışmaları devam etmektedir. Sürekli Eğitim ve Uygulama Merkezi olarak yapılandırılan MESGEM ile kamu ve özel sektör

kuruluşlarına kapasite geliştirme konusunda eğitim verilmesinin yanı sıra eğitim danışmanlığı gibi hizmetlerin verilmesi de planlanmaktadır. Dolayısıyla önemli bir hayat boyu öğrenme merkezi olacak MESGEM örneğinin Van ili genelinde artırılması ve yaygınlaştırılması için Van Valiliği ve VİMEM, DAKA işbirliği ile çalışmaları yürütecektir.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim Kurumu Sayısı

UP ve Eylem C.1.6.4: İl ekonomisinin ihtiyaç duyduğu alanlarda mesleki eğitim verilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM, VAN İŞGEM, İŞKUR
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** MESGEM, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Eğitim kurumlarının yanı sıra Van ili genelindeki mesleki eğitimlerin nicelik ve niteliği artırılacaktır. Bunun için başta Van ilinde geliştirilmesi öngörülen kimya, enerji ve medikal sanayii sektörleri başta olmak üzere bilişim gibi yüksek teknolojili sektörler ve mevcut durumda il ekonomisinde önemli yer tutan gıda sanayii, inşaat malzemeleri ve madencilik sektörü, tekstil ve hazır giyim sektörü, mobilya sanayii, dış ticaret ve lojistik sektörü, turizm sektörü alanlarındaki eğitim ve kurslar yoğunlaştırılacaktır. Bu çalışmalar, VİMEM, VAN İŞGEM, İŞKUR öncülüğünde MESGEM, YYÜ ve DAKA işbirliği ile yürütülecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kurs Sayısı, Katılımcı Sayısı

UP ve Eylem C.1.6.5: Eğitim ve eğitim hizmetleri ile ilgili bilinçlendirme kampanyaları yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM, YYÜ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde okulöncesi, ilköğretim, ortaokul, ortaöğretim ve yükseköğretim gibi genel eğitimin yanı sıra mesleki gelişim, kişisel gelişim gibi hayat boyu eğitime yönelik bilinçlendirme ve farkındalık çalışmaları yürütülecektir. Bunun için seminer, broşür, afiş gibi geleneksel araçların yanı sıra başta yerel televizyon kanalları olmak üzere kamu spotu vb. şeklinde eğitimin önemini anlatan Türkçe ve Kürtçe yayınlar kullanılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Seminer Sayısı, Broşür Sayısı, Afiş Sayısı, Yayın Sayısı

Strateji C.1.7: Eğitim hizmetleri finansal kaynaklarının geliştirilmesi

UP ve Eylem C.1.7.1: Öğrenci bursu ve yardımlara yönelik havuz sisteminin oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİMEM, Van BŞB, İlçe Belediyeleri, STK'lar

- **Nasıl:** Türkiye genelinde olduğu gibi Van ilindeki eğitim altyapısı ve hizmetlerine yönelik kamu kuruluşlarından yerel yönetimlere, sivil toplum kuruluşlarından özel sektöre kadar farklı kurum ve kuruluşlardan bağış, burs vb. şeklinde finansal destek sağlanmaktadır. Van ilindeki eğitim altyapısı ve hizmetlerine yönelik farklı kaynaklardan sağlanan bu finansal desteklerin tek bir yerde toplanması, takip ve yönetiminin iyileştirilmesi ve kolaylaştırılması için Van Valiliği öncülüğünde burs, destek vb. havuz oluşturulacaktır. Diğer kuruluşlarca sağlanan destekler bu havuzda toplanacak, desteklerin kimlere ve nasıl dağıtılması vb. konularda bütün paydaşlar ile işbirliği yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Finansman Havuzu Sayısı

UP ve Eylem C.1.7.2: İl eğitim bütçesinin artırılması ve bölgeye aktarılmasının sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİMEM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** MEB
- **Nasıl:** Türkiye, milli gelir göz önüne alındığında ve Dünya Bankası, Uluslararası Para Fonu, Ekonomik İşbirliği ve kalkınma Örgütü gibi küresel kuruluşların verilerine göre diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında eğitim harcamalarının düşük kaldığı ülkeler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda eğitim bütçesinin artırılması ve özellikle bu bütçenin Van ili gibi eğitim altyapı ve hizmetlerinin daha kısıtlı olduğu il ve bölgelere aktarılmasının sağlanmasına yönelik Van Valiliği ve VİMEM öncülüğünde MEB ile görüşmeler yapılacak bu ihtiyaçların gerekçesi olarak raporlar sunulacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Rapor Sayısı, Ödenek Miktarı, Yatırım Sayısı

UP ve Eylem C.1.7.3: Özel eğitim kurumu yatırımlarına teşvik verilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİMEM, MEB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** EB
- **Nasıl:** Eğitim hizmetleri, devlet kuruluşlarının yanı sıra özel sektör kuruluşları tarafından da verilmektedir. Hatta Türkiye genelinde yapılan kamuoyu araştırmalarına göre ebeveynler çocuklarının daha çok özel eğitim kuruluşlarında eğitim görmesini tercih etmektedir. Bu kapsamda Van ili genelinde de özel eğitim kurumu ve hizmetlerinin artırılmasına yönelik devlet teşvik ve sübvansiyonları artırılacaktır. Bunun için bölgesel teşvik uygulamaları vb. araçlar kullanılacaktır. VİMEM ve MEB öncülüğünde gerçekleştirilecek bu çalışmalarda EB ile işbirliği yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Özel Eğitim Kurumu Sayısı

Stratejik Hedef C.2: Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

Strateji C.2.1: Sağlık planlamasının yapılması

UP ve Eylem C.2.1.1: Van ilindeki sağlık kurumu envanterinin hazırlanması ve güncellenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** SB, DAKA
- **Nasıl:** Van ili genelinde hastane, poliklinik, aile sağlığı merkezi vb. sağlık hizmeti veren bütün kuruluşlar ile bu kuruluşlardaki yatak kapasitesi, sağlık ekipmanları, insan kaynakları vb. bütün unsurları kapsayan kapsamlı sağlık kurumu ve hizmetleri envanteri hazırlanacak ve raporlaştırılacaktır. VİSM öncülüğünde SB ve DAKA işbirliği yapılacak bu çalışmalar, belli süreler ile yeniden yapılacak ve güncellenecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem C.2.1.2: Bölgenin sağlık ihtiyaçlarının analiz edilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** SB, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Van ili genelindeki mevcut durumda sağlık altyapısı ve hizmetlerinin tespit edilmesinin ardından mevcut durum ve gelecekte Van ilindeki nüfus, nüfusun yapısı, 2023 yılı vizyonu ve hedefleri vb. özellikler kapsamında ve Türkiye ile dünya genelindeki örnekler incelenerek Van ili genelindeki sağlık ihtiyaçları araştırılacak, analiz edilecek ve raporlaştırılacaktır. Bu çalışmalarda Van ili genelindeki sağlık kuruluşları, bina mülkiyetleri-niteliği, insan kaynakları, sağlık araç ve gereçleri, poliklinikler ve branşları vb. bütün faktörler mercek altına alınacaktır. Ayrıca bahsi geçen bu çalışmalar, il ölçeğinde olduğu gibi ilçe-ilçe, bölge-bölge düzeyinde de yapılacaktır. Bu çalışmalar, VİSM öncülüğünde SB, YYÜ, DAKA işbirliğiyle yapılacak, belli aralıklarla yeniden yapılarak güncellenecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem C.2.1.3: Van İli Sağlık Master Planı'nın hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Van ili genelinde sağlık altyapısı ve hizmetlerinin yanı sıra sağlık ihtiyaçlarının analiz edilmesi ve bebek ölüm oranı, anne ölüm oranı vb. sağlık hizmetleri ile ilgili göstergeler doğrultusunda Van İli Sağlık Master Planı hazırlanacak ve raporlaştırılacaktır. UP ve eylem

C.2.1.1. ve C.2.2.2. ile paralel olarak yapılacak bu eylem kapsamında Van ili genelindeki insan kaynakları, sağlık altyapısı, 2023 yılı vizyonu, nüfus ve nüfus yapısı projeksiyonu gibi çalışmalar dikkate alınarak gerekli eylemler vb. ortaya konacaktır. Bunun yanında Plan, 4 yıllık süreler ile yeninden hazırlanacak, güncellenecek ve raporlaştırılacaktır.

- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

Strateji C.2.2: Sağlık altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

UP ve Eylem C.2.2.1: Sağlık kuruluşlarının makine, cihaz vb. altyapı gereksinimlerinin tamamlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** SB, STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Van ili genelindeki sağlık kuruluşlarının makine, cihaz vb. altyapı gereksinimleri karşılanacaktır. Bu kapsamda EKG, görüntüleme cihazı, diyaliz makinesi gibi elektronik ve teknolojik cihazların yanı sıra cerrahi alet ve ekipman ihtiyacı gereksinimi en aza indirilecektir. Ayrıca sağlık kuruluşlarının elektrik kesintisi, su kesintisi gibi aksaklıklardan etkilenmemesi için jeneratör, su deposu vb. gereksinimler de tamamlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Yatırım Sayısı

Strateji C.2.3: Sağlık göstergelerinin iyileştirilmesi ve sağlık hizmetlerine erişilebilirliğin artırılması

UP ve Eylem C.2.3.1: Aile sağlık merkezi, sağlık ocağı vb. kırsal sağlık kurumlarının artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** SB
- **Nasıl:** Van ilinde 10'u devlet, 4'ü özel hastane ve 1'i de üniversite hastanesi olmak üzere toplamda 15 adet hastane yer alırken, bu hastanelerdeki dahil toplamda 10 adet toplum sağlığı merkezi ve 83 adet aile sağlığı merkezi bulunmaktadır. Bahsi geçen bu sağlık kuruluşlarının tamamına yakını ilçe merkezi gibi kentsel alanlarda yer almaktadır. Bu kapsamda sağlık ihtiyacı analizi sonuçları doğrultusunda başta ihtiyacı yüksek olan bölgeler olmak üzere kırsal alanlarda da aile sağlığı merkezi, aile hekimi vb. sağlık kurumları ve hizmetleri artırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Sağlık Kurumu Sayısı

UP ve Eylem C.2.3.2: Hastane ve yatak sayısının artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** SB, Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **Nasıl:** Mevcut göstergelere göre Van ilinde on bin kişiye düşen yatak sayısı 21,6 adet ile Türkiye ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Bu sayı ile Van ili, 81 il içerisinde 57. sırada yer almaktadır. Dolayısıyla mevcut durumda hastane sayısı ve yatak kapasitesi nüfus ilişkilendirildiğinde Van ilinin Türkiye genelinin gerisinde kaldığı görülmektedir. Bu kapsamda Van ilinde aile sağlığı merkezi vb. sağlık kurumlarının yanı sıra hastane ve yatak kapasitesi de artırılacaktır. Van Valiliği ve VİSM öncülüğünde SB ile işbirliği içerisinde yürütülecek bu çalışmalarda Van BŞB ve ilçe belediyelerinin, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Darülaceze Tıp Merkezi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tozkoparan Tıp Merkezi, İzmir Büyükşehir Belediyesi Eşrefpaşa Hastanesi vb. Türkiye genelindeki belediyeye ait hastane hizmetlerini örnek alarak kendi bünyelerinde hastane açması sağlanacak, diğer paydaşların bu UP ve eyleme destek verecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Hastane Sayısı, Yatak Sayısı

UP ve Eylem C.2.3.3: Mobil sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİSM, Van BŞB, İlçe Belediyeleri, Muhtarlıklar
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA
- **Nasıl:** Başta aile sağlığı merkezi, toplum sağlığı merkezi, hastane gibi sağlık kurumlarının olmadığı ve en yakın sağlık kurumunun uzak mesafede yer aldığı köy ve kırsal alanlarda mobil sağlık hizmetleri iyileştirilecek ve geliştirilecektir. Bu kapsamda ilk olarak muhtarlıkların öncülüğünde Van BŞB; ilçe belediyeleri ve Van Valiliği işbirliği ile hane halklarının sağlık hizmeti ihtiyacı analizlerine göre acil sağlık hizmeti alması gereken kişilere bu hizmet uygulanacaktır. Daha sonra bu kişiler, mobil sağlık aracı ve hizmetleri sunan sağlık personeli ile buluşturulacak, hastanın durumuna göre ayakta-geçici tedavi yapılacak veya ilgili sağlık kurumuna sevki gerçekleştirilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Hasta Sayısı, Tedavi Sayısı

UP ve Eylem C.2.3.4: Sağlık ve sağlık sorunları, ilaç kullanımı vb. ile ilgili bilinçlendirme kampanyaları düzenlenmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** STK'lar

- **Nasıl:** Van ilinde sağlık ve sağlık hizmetleri, sorunları, ilaç kullanımı vb. sağlığa ilişkin bütün konularda bilinçlendirme kampanyaları yürütülecektir. Bu kapsamda seminer, afiş, broşür gibi araçların yanı sıra yerel televizyon kanalları başta olmak üzere Türkçe ve Kürtçe kamu spotu vb. şeklinde bilgilendirme ve bilinçlendirme yayınları yapılacaktır. VİSM öncülüğünde gerçekleştirilecek bu çalışmalara Türkiye Sağlık Vakfı, Özel Hastaneler ve Sağlık Kuruluşları Derneği gibi STK'ların katkı sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Afiş Sayısı, Broşür Sayısı, Seminer Sayısı, Yayın Sayısı

UP ve Eylem C.2.3.5: Sağlık kampüsü yapılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİKTM, VANTSO, DAKA, SB
- **Nasıl:** UP ve eylem C.2.3.5., UP ve eylem B.5.8.1. ile aynıdır. Dolayısıyla bu UP ve eylem, sağlık turizminin geliştirilmesinin yanı sıra sağlık göstergelerinin iyileştirilmesi ve sağlık hizmetlerine erişilebilirliğin artırılmasına da hizmet edecektir. UP ve eylem A.5.8.1.'de değinildiği gibi içerisinde hastane, SPA merkezi, rekreasyon alanları, spor tesisleri, kongre merkezi, konaklama tesisi vb. tesislerin yer aldığı sağlık kampüslerine yönelik Türkiye genelinde 2023 yılına kadar 10 adet serbest sağlık bölge bölgesi (Medical Free Zone), 22 şehir hastanesi ve 35 sağlık kampüsü kurulması planlanmaktadır. Van ili ve çevre bölge ve illerin yanı sıra İran, Irak, Azerbaycan gibi ülkelerdeki nüfusun yaş yapısı ve projeksiyonu incelendiğinde sağlık hizmetlerine ihtiyacın yüksek düzeyde artması beklenmektedir. Bunun yanında medikal sanayii sektörünün geliştirilmesi, sağlık turizmi açısından Van ilinin potansiyelini daha da arttırmaktadır. Bu çalışmalara ilave olarak Van ilinde sağlık kampüsü oluşturulacaktır. 2023 yılına kadar yapılması planlanan kamu yatırımlarından birinin Van ilinde yapılması için Van Valiliği ve VİSM öncülüğünde, VİKTM, VANTSO, DAKA işbirliği ile SB ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlar ile görüşme ve lobi çalışmaları yapılacak, projenin ön yapılabilirlik etütleri, sağlık kampüsünün Van iline olası ekonomik ve sosyal faydaları vb. bilgileri içeren rapor hazırlanacaktır. Yapılan araştırmalar ve raporlama çalışmaları, SB ve ilgili diğer kurumları ile paylaşılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2020
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Rapor Sayısı, Kampüs Sayısı

Strateji C.2.4: Sağlık personeli koşullarının iyileştirilmesi

UP ve Eylem C.2.4.1: Doktor ve sağlık personeli atama koşullarının değiştirilmesine yönelik lobi yapılması, rapor hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** SB

- **Nasıl:** Van ilinde eğitim hizmetlerinde olduğu gibi sağlık hizmetlerinde de atanan personelin büyük bir çoğunluğu yeni mezun-tecrübesiz personelden oluşmaktadır. Mevcut durumda Van ili genelinde mesleki deneyimi yüksek doktor, hemşire, laborant gibi sağlık personeli sayısı oldukça düşük seviyedir. Bu kapsamda sağlık personeli atama koşullarının değiştirilmesine yönelik Van Valiliği ve VİSM ile bölge paydaşlarından oluşan heyet, bölgede bu sorunu yansıtan araştırma ve analizlerin olduğu raporu hazırlayacak ve bu raporu SB ve diğer ilgili kuruluşlara sunacaktır. Bunun yanında Van Valiliği öncülüğündeki heyet, SB ve diğer ilgili kuruluşlar ile görüşme ve lobi faaliyetleri yaparak deneyimli sağlık personelinin Van iline atanmasını sağlayacaktır
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Toplantı Sayısı, Rapor Sayısı

UP ve Eylem C.2.4.2: Sağlık personeli lojmanlarının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** SB
- **Nasıl:** Van ilinde doktor, hemşire, laborant ve diğer sağlık personelinin ikamet ettiği lojman vb. alanlardaki binaların niteliği ve niceliği artırılacaktır. Özellikle bu binaların elektrik, ısıtma, bilgi ve iletişim altyapısı iyileştirilecek ve geliştirilecek, ulaşım bağlantıları ve altyapısı da güçlendirilecektir. Ayrıca lojman talebi, 2023 yılı vizyonu ve gelecek hedeflerine göre yeni lojmanlar inşa edilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Lojman Sayısı

UP ve Eylem C.2.4.3: Sağlık personeline yönelik şiddetin engellenmesi için tedbirlerin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van İl Emniyet Müdürlüğü (VİEM)
- **Nasıl:** Türkiye genelinde olduğu gibi Van ilindeki hastaneler ve diğer sağlık kuruluşlarında görev alan ve hizmet veren sağlık personeli, hastalar veya hasta yakınları tarafından şiddet görebilmektedir. Bu durumun önlenmesi ve en aza indirilmesi için hastane ve diğer sağlık kurumlarındaki güvenlik görevlisi personel sayısı artırılacaktır. Bu güvenlik görevlileri, özel güvenlik şirketlerince istihdam edilen personel olacak ve ayrıca polis-kolluk kuvvetleri de sağlık kurumlarında bu tür olayları önlemek üzere hazır bulunacaktır. Bu bağlamda sağlık kurumlarındaki polis sayısı da artırılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Güvenlik Görevlisi Sayısı, Polis Sayısı

UP ve Eylem C.2.4.4: Sağlık personeline yönelik performansa dayalı sistemin yanında ek ödeme yapılmasının sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** SB
- **Nasıl:** Eğitim hizmetlerinde bölümünde değinildiği gibi MEB, doğu ve güneydoğuya deneyimli personelin atanmasına yönelik ek ödeme vb. şeklinde çalışmalar yürütmektedir. Benzer teşvik ve uygulamaların sağlık hizmetlerinde de yapılmasına yönelik Van Valiliği ve VİSM öncülüğünde diğer paydaşlardan oluşan heyet, SB ve ilgili diğer bakanlıklar ile görüşmeler ve lobi faaliyetleri yaparak, gerekli raporları hazırlayıp sunarak, Van ili ve diğer illerde de bu uygulamaların yapılmasını sağlayacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Toplantı Sayısı, Rapor Sayısı

UP ve Eylem C.2.4.5: Sağlık personeline temel düzeyde Kürtçe eğitimi verilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA
- **Nasıl:** Doktor, hemşire ve diğer sağlık personelinin gerek hasta gerekse de hasta yakınları ile iletişimlerini güçlendirmek ve diyalogu artırmak üzere Van ilinde görev yapan sağlık personeline temel düzeyde de olsa Kürtçe eğitimi verilecektir. VİSM öncülüğünde DAKA işbirliği ile gerçekleştirilecek çalışmalarda eğitimlerin verilmesi, salon tahsis edilmesi vb. sorumluluklar VİSM ve DAKA ile paylaşılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim Sayısı, Katılımcı Sayısı

Strateji C.2.5: Sağlık hizmetleri finansal kaynaklarının geliştirilmesi

UP ve Eylem C.2.5.1: İl sağlık bütçesinin artırılması ve bölgeye aktarılmasının sağlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** SB
- **Nasıl:** Eğitim hizmetleri ve altyapısında olduğu gibi Türkiye, milli gelir göz önüne alındığında ve diğer ülkeler ile karşılaştırıldığında sağlık harcamalarının düşük kaldığı ülkeler arasında yer almaktadır. Bu kapsamda sağlık bütçesinin artırılması ve özellikle bu bütçenin Van ili gibi sağlık altyapı ve hizmetlerinin daha kısıtlı olduğu il ve bölgelere aktarılmasının sağlanması için Van Valiliği ve VİSM öncülüğünde SB ile görüşmeler yapılacak bu ihtiyaçların gerekçesi raporlar olarak sunulacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Görüşme Sayısı, Rapor Sayısı, Ödenek Miktarı

UP ve Eylem C.2.5.2: Özel sağlık kurumu yatırımlarına teşvik verilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİSM, SB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** EB
- **Nasıl:** Sağlık hizmetleri, devlet kuruluşlarının yanı sıra özel sektör kuruluşları tarafından da verilmektedir. Yapılan kamuoyu araştırmalarında, özel sağlık kurulularını tercih edenlerin sayısının epey olduğu görülmektedir. Bu kapsamda Van ili genelinde özel sağlık kurumu ve hizmetlerinin artırılmasına yönelik devlet teşvik ve sübvansiyonlarının artırılması önem taşımaktadır. Bunun için bölgesel teşvik uygulamaları, SB bütçe ödenekleri ve teşvikleri vb. araç-mekanizmaların özel sağlık kuruluşu yatırımlarında kullanılmasına yönelik VİSB ve SB öncülüğünde ve EB işbirliği çalışmalar yapılacak ve özel sağlık kurumu yatırımlarına teşvikler verilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Yatırım Sayısı

Stratejik Hedef C.3: Sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

Strateji C.3.1: Sosyal hizmet planlamasının yapılması ve yönetiminin etkinliğinin artırılması

UP ve Eylem C.3.1.1: Mahalle düzeyinde gelir, yoksulluk, eğitim, istihdam vb. araştırmaların yapılarak Van İli Sosyo-Ekonomik Envanteri'nin hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, Van BŞB, Van İl Aile ve Sosyal Politikalar Müdürlüğü (VİASPM), İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA
- **Nasıl:** Van ilinin sosyo-ekonomik durumunun mevcut yapısına ilişkin araştırma çalışmaları yapılacak ve Van İli Sosyo-Ekonomik Envanteri hazırlanarak raporlaştırılacaktır. Bu kapsamda mahalle-mahalle, bölge-bölge saha araştırmaları yapılacak, İŞKUR, VİBSTM, VİGTHM vb. kamu kuruluşlarının veri tabanlarında yer alan bilgi ve veriler elde edilecek ve derlenecektir. Daha sonra Van ilinin sosyo-ekonomik haritası hazırlanacak, mahalle-mahalle, bölge-bölge gelir, eğitim seviyesi, istihdam durumu, yoksulluk, yeşil kart kullanımı vb. sosyo-ekonomik faktörler tespit edilecek ve raporlaştırılacaktır. Bahsi geçen bu çalışmalar, belli zaman aralıkları ile yenilenecek ve güncellenecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Rapor Sayısı

UP ve Eylem C.3.1.2: Yeşil kart vb. destek uygulamalarının revize edilmesi ve denetiminin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİSM, VİASPB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** SB
- **Nasıl:** UP ve eylem C.3.1.1. ve diğer çalışmalarda elde edilen veriler doğrultusunda mevcut durumda yeşil kart uygulamasındaki veriler karşılaştırılarak ekonomik durumu olmasına rağmen yeşil kartı olan veya tam tersine ekonomik durumu olmayıp yeşil karta sahip olmayan kişiler tespit edilerek raporlaştırılacak, yeşil kart vb. destek mekanizmaları ve uygulamaları revize edilecektir. Ayrıca saha çalışmaları ve denetimler artırılarak suiistimallerin önüne geçilmesi ve hakiki ihtiyaç sahiplerinin bu hizmetlerden yaralanması sağlanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Araştırma Sayısı, Rapor Sayısı, Denetim Sayısı

UP ve Eylem C.3.1.3: Birçok kuruluşça yapılan yardımların tek bir havuzda toplanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİSM, VİASPB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van BŞB, İlçe Belediyeleri, STK'lar, DAKA
- **Nasıl:** Türkiye genelinde olduğu gibi Van ilinde de sosyal yardımlar, kamu kuruluşlarından yerel yönetimlere, sivil toplum kuruluşlarından özel sektöre kadar farklı kurum ve kuruluşlardan aracılığıyla yapılmakta ve uygulanmaktadır. Bahsi geçen bu yardımların tek bir yerde toplanması, takip ve yönetiminin iyileştirilmesi ve kolaylaştırılması için Van Valiliği öncülüğünde sosyal yardım ve destekler havuzu oluşturulacaktır. Diğer kuruluşlarca ve diğer kurum ve kuruluşlar aracılığıyla diğer vatandaşlar ve devlet kurum ve kuruluşlarınca tarafından sağlanan sosyal yardım ve destekler bu havuzda toplanacak, desteklerin kimlere ve nasıl dağıtılması vb. konularda bütün paydaşlar ile işbirliği yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-2016
- **Performans Göstergesi:** Yardım ve Destek Havuzu Sayısı

Strateji C.3.2: Sosyal hizmet altyapısının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

UP ve Eylem C.3.2.1: Huzur Evi, Yaşlı Bakım Evi, Kadın Sığınma Evi vb. sosyal hizmetlerin nicelik ve niteliğinin artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİASPM, Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA
- **Nasıl:** Sosyal hizmet ve yardıma muhtaç olanların bu sosyal hizmetleri almasına yönelik Van ili genelinde sosyal hizmetlerin ve sosyal hizmet tesislerinin nicelik ve niteliği artırılacaktır. Bu kapsamda Van ili genelinde huzur evi, yaşlı bakım evi, kadın sığınma merkezi gibi sosyal

hizmet tesislerinin niceliği ve niteliği geliştirilecektir. Özellikle her ilçede en az 1 adet sosyal hizmet tesisinden olması sağlanacaktır. Bunun yanında kentsel alanlar dışında kalan kırsal alanlarda ise bu hizmetlere ihtiyacı olanların tespit edilmesi vb. çalışmalar doğrultusunda ihtiyacı bulunan kesimin bu tesislere nakil işlemleri yapılacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Sosyal Hizmet Tesis Sayısı, Yararlanıcı Sayısı

UP ve Eylem C.3.2.2: Engelli rehabilitasyon merkezlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği, VİASPM, Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** DAKA
- **Nasıl:** UP ve eylem C.3.2.1.'e benzer şekilde dezavantajlı kesimlerin başında gelen engellilere yönelik de sosyal hizmet ve altyapısının gelişimi sağlanacaktır. Bu kapsamda engelli rehabilitasyon merkezi, engelli bakım evi gibi sosyal hizmetler ve sosyal hizmet tesislerinin niceliği ve niteliği artırılacaktır. Aynı şekilde özellikle en az her ilçede her sosyal hizmet tesisinden bir adet olması sağlanacak, kentsel alanlar dışında kalan kırsal alanlarda ihtiyacı bulunan kesimin bu tesislere nakil işlemleri yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Engelli Sosyal Hizmet Tesis Sayısı, Yararlanıcı Sayısı

UP ve Eylem C.3.2.3: Engellilere yönelik altyapı gereksinimlerinin oluşturulması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİASPM
- **Nasıl:** Engellilerin toplum ile bütünleşmesi ve günlük hayatlarına devam etmesini kolaylaştırmak için başta Van ili kent merkezi olmak üzere Van ili genelindeki kaldırım, toplu ulaşım aracı vb. hizmet ve altyapılarda engellilere önem verilecek ve engellilerin bu tür hizmet ve altyapılarda zorlanmamasına yönelik altyapı gereksinimleri karşılanacaktır. Van BŞB ve ilçe belediyeleri öncülüğünde gerçekleştirilecek çalışmalara VİASPM destek verecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Engellilere Uygun Kaldırım, Araç vb. Sayısı

UP ve Eylem C.3.2.4: Psikolojik destek hizmetleri, aile danışma merkezi hizmetlerinin artırılması ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİASPM, Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VİSM

- **Nasıl:** Yaşlılar, kadınlar, engelliler vb. toplumsal katmanların yanı sıra toplumun bütün kesimlerinin faydalanabileceği sosyal hizmetler arasında yer alan psikolojik destek ve aile danışma merkezi gibi sosyal hizmetler ve sosyal hizmet tesisleri de artırılacak ve geliştirilecektir. VİASPM, Van BŞB ve ilçe belediyeleri öncülüğünde gerçekleştirilecek bu çalışmalarda VİSM gibi paydaşlar destek verecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Sosyal Hizmet Tesis Sayısı, Yararlanıcı Sayısı

Strateji C.3.3: Sosyal hizmet insan kaynaklarının geliştirilmesi ve çeşitlendirilmesi

UP ve Eylem C.3.3.1: Sosyal hizmetler ve hizmet sunumuna yönelik ilgili personele eğitim verilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİASPM, VİSM
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van BŞB, İlçe Belediyeleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB)
- **Nasıl:** Van ili genelindeki sosyal hizmet tesislerinde görevli doktor, hemşire, psikolog gibi ana personelin yanı sıra iletişim, ön büro, temizlik vb. bütün ilgili ve ilişkili destek ve tamamlayıcı hizmetleri sağlayan bütün personele eğitim verilecektir. Eğitimlerde sosyal hizmetlerin sunumu, engelli-yaşlı vb. insanlar ile diyalog ve iletişim kurulması vb. bütün alanlar yer alacaktır. VİASPM ve VİSM öncülüğünde Van BŞB, ilçe belediyeleri ve ASPB işbirliği ile gerçekleştirilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Eğitim Sayısı, Katılımcı Sayısı

UP ve Eylem C.3.3.2: Gönüllü hizmetlerin artırılması ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VİASPM, Van BŞB, İlçe Belediyeleri
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** STK'lar
- **Nasıl:** Sosyal hizmetlerde gönüllü çalışmalar, en önemli destek mekanizmaları arasında yer almaktadır. Bu bağlamda Van ili genelindeki sosyal hizmetlerde gönüllü hizmetleri artırılacak ve geliştirilecektir. Özellikle diğer büyükşehir belediyelerinde yaşlılar, engelli çocuklar vb. kesimlere sosyal hizmetlerin götürülmesi, bu kişilerin topluma kazandırılması gibi çalışmalarda üniversite öğrencileri başta olmak üzere gönüllü olarak görev yapan kişi sayısı artırılacaktır. Bunun için gönüllü hizmetler ve sosyal hizmetlerin duyurusu ve gönüllüler ile işbirliği kanalları kent genelinde tanıtılacak ve duyurulacak, ayrıca ilgili destek ve teşvik mekanizmalarına yönelik projeler geliştirilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Gönüllü Sayısı

Stratejik Hedef C.4: İşbirliği ve koordinasyonun artırılması

Strateji C.4.1: Bölgesel koordinasyonun sağlanması

UP ve Eylem C.4.1.1: Van Ekonomi Kalkınma Konseyi'nin kurulması ve geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Valiliği
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** Van BŞB, Diğer Paydaşlar, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde sürdürülebilir ekonomik ve sosyal kalkınmanın sağlanması için işbirliği kanallarının geliştirilmesi ve koordinasyonun sağlanması büyük bir önem taşımaktadır. Nitekim mevcut durumda işbirliği ve koordinasyon düzeyi düşük kalmaktadır. Bu çerçevede mevcut durumda İl Koordinasyon Kurulu, Van Ekonomi Kalkınma Konseyi (VEKK) gibi oluşumlar yer alırken, bu organizmalar bütün paydaşlardan temsilcileri kapsamamaktadır. Bu nedenle Van ili genelindeki bütün paydaşların ve paydaş gruplarının temsil edileceği bir koordinasyon birimi olarak Van Ekonomik Kalkınma Konseyi, Van Valiliği'nin öncülüğünde kurulacaktır. Yukarıdaki bölümlerde değinilen Van İli Tarım Komitesi, Van İli Sanayi Komitesi gibi alt komitelerin yer alacağı VEKK, Van Valiliği, VİGTHM, VİBSTM, VİSM, VİÇŞM gibi kamu kurumları, Van BŞB, ilçe belediyeleri, muhtarlıklar gibi yerel yönetimler, VANTSO, VATBO, VANSİAD, MÜSİAD gibi meslek kuruluşları ve sivil toplum örgütleri, YYÜ gibi bilgi üreten kurumlar ve diğer kent paydaşlarının temsilcilerinden oluşacaktır. Ayda bir kez genel kurul toplantısı düzenlenecek VEKK'nin ilgili temsilcilerden oluşan komiteleri, kendi alanlarda araştırma, raporlama, pilot uygulama vb. çalışmalar yapacak, VEKK genel kurul toplantısında kentin genel ve spesifik sorunları, çözüm önerileri, kurumsal örnekler, deneyimler ve başarı hikayeleri vb. konular gündeme gelecektir.
- **Zaman:** 2015
- **Performans Göstergesi:** Komite Sayısı, Temsilci Sayısı

UP ve Eylem C.4.1.2: VEKK yönetmelik ve stratejik planının hazırlanması

- **Sorumlu Kuruluş:** Van Ekonomi Kalkınma Konseyi
- **Nasıl:** VEKK'nin kurulması aşamasında ve daha sonraki dönemlerde organizmanın yönetimi, komiteleri, görev tanımları, sorumlulukları vb. konular içeren yönetmelik-iç tüzük gibi bir kurumsal dayanak belgesi hazırlanacaktır. Bunun yanında Van ili 2023 vizyonu ve geleceği ile mevcut durum göz önüne alınarak VEKK'nin amaç, hedef ve stratejileri ve ilgili eylemlerin yer alacağı Stratejik Planı hazırlanacak ve bu oluşma ait stratejik plan, 4 yıllık süreler içerisinde güncellenecektir.
- **Zaman:** 2015, 2019, 2023
- **Performans Göstergesi:** Yönetmelik Sayısı, Rapor Sayısı

UP ve Eylem C.4.1.3: Başarılı örneklerin duyurulması ve kent genelinde tanıtılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VEKK
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, YYÜ, DAKA
- **Nasıl:** Van ilinde mevcut durumda öne çıkan sorunlardan kısıtlı finansman, bilgi birikimi, insan kaynakları yetkinliği gibi unsurlar bulunmakla birlikte birçok girişimci veya yatırımcının başarılı yatırımları ve projeleri de bulunmaktadır. Ancak bu tür başarılı örnekler büyük bir kesim tarafından bilinmemektedir. Van ilinde sorunlar ile birlikte bu tür yatırımların gerçekleştirilebileceğini göstermek ve motivasyon açısından destek sağlamak üzere girişimci, yatırımcı, halk ve diğer paydaşlara bu başarılı örnekler duyurulacak ve kent genelinde tanıtılacaktır. Tanıtım araçları olarak afiş ve broşürün yanı sıra başta yerel kanallar olmak üzere ulusal kanallarda da röportaj vb. yayınların yapılması sağlanacak, kente ve ekonomiye sağladıkları katkılardan dolayı ödül verilecek ve ödül töreni vb. organizasyonlar düzenlenecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Afiş Sayısı, Broşür Sayısı, Yayın Sayısı, Organizasyon Sayısı

Strateji C.4.2: Ulusal ve uluslararası işbirliklerinin geliştirilmesi

UP ve Eylem C.4.2.1: Başta Ortadoğu ve Kafkasya olmak üzere uluslararası ve ulusal kardeş şehirlerin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** Van BŞB
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, Diğer Paydaşlar
- **Nasıl:** Farklı ülkelerdeki veya aynı devlet sınırları içerisindeki şehirlerin sosyal, kültürel, ticari vb. açılardan birliktelik sağlaması olarak tanımlanan kardeş şehir uygulaması, o şehirler arasındaki her alanda işbirliğinin geliştirilmesine imkan tanımaktadır. Bu kapsamda Van ilinin başta İstanbul, Ankara, İzmir illeri gibi yerel kentler ile kardeş şehir uygulamasını geliştirilmesi sağlanacaktır. Bunun için bu kentlerin il yönetimleri ile görüşmeler yapılacak ve kardeş şehir anlaşması imzalanacaktır. Ulusal kardeş şehirlerin yanı sıra Van ilinin coğrafi konumu nedeniyle bölge ülkelerdeki özellikle Ortadoğu ve Kafkasya'daki kentler ile de kardeş şehir uygulamaları geliştirilecektir. Bu kapsamda başta Erbil, Tahran, Tebriz, Bakü, Nahçıvan, Bağdat, Tiflis, Soçi, Beyrut, Şam, Tel Aviv, Aşkabat gibi Ortadoğu ve Yakındoğu ülkelerinin önde gelen kentlerine odaklanılacaktır. Ayrıca gerek Türkiye gerekse de dünya genelindeki diğer kentler ile de kardeş şehir ilişkilerinin ve işbirliklerinin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Kardeş Şehir Sayısı

UP ve Eylem C.4.2.2: TOBB, İTO, İSO, TİM gibi meslek kuruluşları ile işbirliğinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VANTSO, VATBO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İşletmeler, Diğer Paydaşlar
- **Nasıl:** Kardeş şehir uygulamalarında kent yönetimlerinin yanı sıra yerel, ulusal ve uluslararası meslek kuruluşları arasındaki işbirlikleri de geliştirilecektir. Bu kapsamda Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), İstanbul Ticaret Odası (İTO), İstanbul Sanayi Odası (İSO), Türkiye İhracatçılar Meclisi vb. meslek kuruluşu ve sivil toplum örgütleri ile Van ilindeki meslek kuruluşları ve sivil toplum örgütleri arasında işbirliği geliştirilecektir. Bu kapsamda bu kuruluşlar arasında toplantı, ortak etkinlik, işbirliği anlaşması vb. uygulamalar gerçekleştirilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Toplantı Sayısı, Protokol Sayısı, Etkinlik Sayısı, Ortak Proje Sayısı

UP ve Eylem C.4.2.3: İSO, TİM vb. listelerde üst sıralarda yer alan şirketler ile işbirliğinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** VANTSO, VATBO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** İşletmeler, Diğer Paydaşlar
- **Nasıl:** Meslek kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin yanı sıra Vanlı firmalar ile Türkiye'nin önde gelen şirket ve işletmeleri arasında da işbirliği geliştirilecektir. Bu kapsamda İSO tarafından yayınlanan Türkiye'nin İlk 500 ve İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu, TİM tarafından yayınlanan Türkiye'nin İlk 1000 İhracatçı Firması gibi listelerde yer alan şirketler ile Vanlı firmalar arasında işbirliği geliştirilecektir. Bu bağlamda toplantı, ortak etkinlik, işbirliği anlaşması, ortak proje vb. uygulamalar gerçekleştirilecektir.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Toplantı Sayısı, Anlaşma Sayısı, Etkinlik Sayısı, Ortak Proje Sayısı

UP ve Eylem C.4.2.4: Boğaziçi, ODTÜ vb. Türkiye'nin önde gelen yükseköğretim kurum ve kuruluşları ile ortak etkinlikler, uzaktan eğitim vb. işbirliğinin geliştirilmesi

- **Sorumlu Kuruluş:** YYÜ
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** VANTSO, Diğer Paydaşlar
- **Nasıl:** Kamu kurumları, yerel yönetimler, meslek kuruluşları ve sivil toplum örgütlerinin yanı sıra bilgi üreten kurumlar arasındaki işbirliği de geliştirilecektir. Bu kapsamda YYÜ ile Türkiye'nin önde gelen üniversiteleri arasında yer alan Boğaziçi ve ODTÜ gibi bilgi üreten kurumlar arasında işbirliği geliştirilecektir. Bu bağlamda toplantı, anlaşma, ortak etkinlik, ortak proje, ortak araştırma gibi uygulamaların yanı sıra uzaktan eğitim vb. faaliyetlerde de işbirliği yapılacaktır.

- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Toplantı Sayısı, Anlaşma Sayısı, Etkinlik Sayısı, Ortak Proje Sayısı

UP ve Eylem C.4.2.5: Uluslararası ve ulusal fuarlara katılımların artırılması

- **Sorumlu Kuruluş:** VANTSO
- **İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar:** EB
- **Nasıl:** Yukarıdaki bölümlerde de farklı başlıklar altında yer alan uluslararası ve ulusal fuarlara katılım; markalaşma, tanıtım vb. unsurlara katkı sağlarken aynı zamanda işbirliklerinin geliştirilmesi bakımından da önem taşımaktadır. Bu bağlamda Van ilindeki firmaların, işletmelerin, kamu kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, sivil toplum örgütlerinin ve diğer bütün paydaşların ilgili alanlarda uluslararası ve ulusal ölçekte düzenlenen fuarlara katılımı sağlanacaktır. Bunun için VANTSO, fuarların takibi, duyurulması, organizasyon kuruluşları ile ilişkilerin yönetimi vb. işlemleri yapacak, EB ile işbirliği yapılarak finansman ve teşvikler uygulanacaktır.
- **Zaman:** 2015-Sürekli
- **Performans Göstergesi:** Katılımcı Sayısı, Stant Sayısı

4.3. Van İli 2023 Yılı Temel Hedefleri

Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı Matrisi'nde yer alan Uygulama Projeleri ve Eylemlerin yapılması ve uygulanmasıyla, yine Eylem Planı Matrisi'nde yer alan stratejiler, stratejik hedefler ve stratejik amaçlar doğrultusunda Van ili ve ilçelerine ait mevcut istatistiki göstergelerde de gelişme kaydedilmesi hedeflenmektedir. Bahsi geçen bu istatistiki göstergelerde ekonomik değişkenlerin yanı sıra altyapı, sosyal ve beşeri sermaye gibi farklı alanlardan da değişkenler bulunmaktadır. Bunlar arasında il GSYH'nin büyüklüğü, sektörlerin il GSYH'deki payı gibi ekonomik değişkenlerin yanı sıra derslik başına düşen öğrenci sayısı, atık ve kanalizasyon belediye nüfusu kapsama oranı gibi altyapı, sosyal ve beşeri sermayeye yönelik değişkenler de yer almaktadır.

Genel olarak Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı'nın genel performans göstergesi olarak tanımlanabilecek ve değişkenler bazında belirlenen bu hedefler, Van ili ve ilçeleri için belirlenen ***"Rekabetçi Ekonomisi, Yüksek Yaşam Kalitesi, Gelişmiş Beşeri Sermayesi İle Doğu'nun Başkenti, Ortadoğu ve Yakındoğu'nun Çekim Merkezi"*** Vizyonu'na ulaşılması açısından da önem taşımaktadır. Dolayısıyla Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı'nın genel uygulama, izleme ve değerlendirilme faaliyetleri açısından Van İli 2023 Yılı Temel Hedefleri, Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı'nın genel dayanağı ve genel performans göstergesi olarak öngörülmektedir.

Van ili geneli için hedefleme çalışmasında kullanılan ve değerlendirilen değişkenlerin seçilmesi ve belirlenmesi, üst ölçekli planların incelenmesi vb. literatür çalışmalarının yanı sıra odak grup toplantısı, derinlemesine mülakat vb. saha çalışmaları kapsamında yapılmıştır. Bunun yanında Van ilinin ilgili değişkenlerdeki hedeflerinin hesaplanmasında 3 farklı senaryo benimsenmiş ve tahmin çalışması yapılmıştır.

Senaryo-1 (Kötümser Senaryo): Bu senaryo ve tahmin çalışmasında mevcut durum göstergeleri doğrultusunda Van ilinin mevcut performansını devam ettireceği varsayılmıştır. Kötümser Senaryo olarak da adlandırılan bu Senaryo-1 kapsamında örneğin ekonomik büyüme değişkeninde büyüme-gelişme tahmininde ilk olarak Hükümet'in Orta Vadeli Programı'nda yer alan tahmini yüzde büyüme oranları kullanılmıştır. Bu oran, Türkiye ekonomisinin uzun yıllar ortalaması konumundayken, Van ilinin en kötü olasılıkla bu performansı göstereceği varsayılmıştır.

Yıllık %5 ekonomik büyüme varsayımı birinci büyüme senaryosunu (Kötümser Senaryo) oluşturmaktadır. Bu büyüme senaryosu içinde Van ilinde 2013 yılı itibarıyla 3.942 USD[12] olarak tahmin edilen kişi başına milli gelir, 2023 yılında 6.257 USD'ye ulaşmaktadır. Van ili ekonomisi için herhangi bir atılımın söz konusu olmaması durumunda bu senaryonun gerçekleşebileceği beklenebilir.

Tablo B-29: Kötümser Senaryoda Van İli 2023 Yılı Kişi Başı Milli Gelir Hedefi

Yıl	Büyüme Oranı	Kişi Başı Milli Gelir (USD)
2013	-	3.942
2014	3,3%	4.072
2015	4%	4.235
2016	5%	4.447
2017	5%	4.669
2018	5%	4.903
2019	5%	5.148
2020	5%	5.405
2021	5%	5.675
2022	5%	5.959
2023	**5%**	**6.257**

* Üssel Büyüme Yöntemi ile hesaplanmıştır.

[12]TÜİK, 2001 yılından bu yana il ölçeğinde GSYH (Milli Gelir) ve kişi başı milli gelir verilerini yayınlamamaktadır. Bu bağlamda Van ili kişi başı milli gelir, TÜİK'e ait TRB2 Bölgesi kişi başı GSKD verilerinden hareketle proje ekibi tarafından hesaplanmıştır. 2011 yılına ait olan bu değerin, 2013 yılında aynı olacağı varsayımı yapılmıştır.

Öte yandan kötümser olarak değerlendirilen Senaryo-1'de Van ilinin ulusal ve uluslararası ölçekteki konumunun sabit kalacağı öngörülmektedir. Bu kapsamda Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı çalışmasının temel amaçları arasında Van ilinin mevcut durum göstergelerinin iyileştirilerek daha rekabetçi bir konumda olmasının sağlanmasının yer alması nedeniyle hedefleme çalışmasında kullanılan değişkenlerin tablosunda Senaryo-1'e yer verilmemiştir.

Senaryo-2 (Referans Senaryo): Bu senaryo, Avrupa Birliği (AB)'nin bölgesel ve kırsal kalkınma çalışmaları kapsamında bölgesel gelişmişlik farkları uygulamalarına ve Türkiye'nin 2023 Vizyonu'na dayanmaktadır. AB'deki bölgesel gelişmişlik farkları uygulamalarında ortalama gelişmişlik göstergesi(leri)nde %75 eşiğinin altında kalan bölgeler, kalkınmada geri kalmış bölgeler olarak değerlendirilmektedir. Örneğin AB genelinde kişi başı GSYH göstergesinin 100 Avro olduğunu varsayarsak, 75 Avro'nun altında kişi başı GSYH'ye sahip bölgeler, gelişmemiş bölgeler sınıfında değerlendirilmektedir. AB genelinde bölgeler arasında gelişmişlik farkları uygulamalarında yer alan teşvik ve mali destekler, bu %75 eşik değeri göz önüne alınarak uygulanmaktadır.

Bu kapsamda Van ili Senaryo-2 (Referans Senaryo)'de Van ilinin Türkiye'nin 2023 vizyonu ve hedeflerinin %75'ini sağlayacağı varsayılmıştır. Bu bağlamda kişi başı milli gelir örneğinde Van ilinin 2023 yılında Türkiye'nin 25.000 USD kişi başı milli gelir hedefini %75 oranında sağlayacağı tahmin edilmiş ve hesaplamalar bu doğrultuda yapılmıştır. Bu çerçevede 2013 yılında 3.942 USD olarak hesaplanan Van ilindeki kişi başı milli gelir, 2023 yılında 18.750 USD'ye, yani Türkiye'nin 2023 yılı kişi başı milli gelir (25.000 USD) hedefinin %75'ine ulaşmaktadır. Bu senaryo doğrultusunda Van ilindeki kişi başı milli gelirde yıllık ortalama %17 artış sağlanmalıdır. Bu senaryonun gerçekleşmesi için Van ilinde verimlilik artırılmalı ve sektörel dönüşüm başlatılmalıdır.

Tablo B-30: Referans Senaryoda Van İli 2023 Yılı Kişi Başı Milli Gelir Hedefi

Yıl	Büyüme Oranı	Kişi Başı Milli Gelir (USD)
2013	-	3.942
2014	%3,3	4.072
2015	%18,5	4.825
2016	%18,5	5.718
2017	%18,5	6.775
2018	%18,5	8.029
2019	%18,5	9.514
2020	%18,5	11.275
2021	%18,5	13.360
2022	%18,5	15.832
2023	**%18,5**	**18.750**

* Üssel Büyüme Yöntemi ile hesaplanmıştır.

Senaryo-3 (İyimser Senaryo): Bu senaryoda Van ilinin Türkiye'nin 2023 vizyonu ve hedeflerini birebir sağlayacağı varsayılmıştır. Diğer bir deyişle Van ilinin, Türkiye genelinde olduğu gibi atılımlar, reformlar vb. faktörleri gerçekleştirerek Türkiye'nin 2023 yılı hedeflerini birebir yakalayacağı şeklinde değerlendirme yapılmıştır.

Bilindiği gibi 2023 yılında dünyanın en büyük 10 ekonomisi arasında yer almayı planlayan Türkiye,aynı yıl kişi başı milli gelirini 25.000 USD'ye yükseltmeyi hedeflemektedir. Senaryo-3 (İyimser Senaryo) kapsamında kişi başı milli gelir örneğinde Van ilinin 2023 yılında Türkiye genelinde olduğu gibi kişi başı milli gelirini 25.000 USD'ye yükselteceği öngörülmektedir.

Van iline yönelik Senaryo-3'te (İyimser Senaryo) yer alan tahminlerin gerçekleşmesi için ve Van ili ekonomisinin bu hedeflere ulaşabilmesi için Van ilinde orta-yüksek ve yüksek teknolojili sektörlerin faaliyet göstermesi ve gelişmesi gerektiği öngörülürken, eylem planında bahsi geçen bütün eylemlerin gerçekleştiği varsayılmıştır. Bunlar arasında özellikle proje kapsamında kuluçka sektör başlığı altında yer verilen sektörler, yüksek katma değerleriyle Van ili ekonomisini bu üst seviyeye çekme potansiyeline sahiptir.

Tablo B-31: İyimser Senaryoda Van İli 2023 Yılı Kişi Başı Milli Gelir Hedefi

Yıl	Büyüme Oranı	Milli Gelir
2013	-	3.942
2014	%3,3	4.072
2015	%22,1	4.971
2016	%22,1	6.070
2017	%22,1	7.412
2018	%22,1	9.050
2019	%22,1	11.050
2020	%22,1	13.492
2021	%22,1	16.474
2022	%22,1	20.115
2023	**%22,1**	**25.000**

* Üssel Büyüme Yöntemi ile hesaplanmıştır.

Yapılan ve benimsenen senaryolar doğrultusunda Van ilinin 2023 yılındaki milli gelirinin büyüklüğünden, kişi başı milli gelire, sektörlerin il milli gelirindeki paylarından işgücü göstergelerine, AR-GE ve inovasyondan ulaşım ve teknik altyapı gibi fiziksel altyapı istatistikleri ve göstergelerine kadar birbirine bağlı veya bağımsız olan 57 değişken ve hedeflere yer verilmiştir. Bunun yanında Türkiye'nin 2023 yılı vizyonu ve hedeflerinde yer almayan bazı değişkenlerde de Van ili için hedefleme yapılmıştır.

TABLO B-32: VAN İLİ 2023 YILI TEMEL HEDEFLERİ

GÖSTERGE	TÜRKİYE 2013	VAN 2013	TÜRKİYE 2023	VAN 2023 (Referans Senaryo)	VAN 2023 (İyimser Senaryo)	KAYNAK
NÜFUS VE DEMOGRAFİ						
Nüfus (Kişi)*	76.667.864	1.070.113	84.247.088	1.183.062	1.183.062	TÜİK ADNKS, 2013; TÜİK Nüfus Projeksiyonları, 2012.
Türkiye Nüfusu'ndaki Payı (%)*	100	1,396	100	1,404	1,404	TÜİK ADNKS, 2013; TÜİK Nüfus Projeksiyonları, 2012.
Ortanca Yaş*	30,1	19,8	34	23,9	23,9	TÜİK Nüfus Projeksiyonları, 2012.
Kentleşme (%)	76,8	52,2	84,0	55,9	84,0	TÜİK ADNKS 2012; GYODER 2023 Vizyonunda Gayrimenkul Sektörü Raporu, 2011.
Net Göç Hızı (‰)	-	-5,95	-	+	+	TÜİK Göç İstatistikleri, 2013.
GENEL EKONOMİK GÖSTERGELER						
Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (USD)**	822.135.183.160	8.066.298.638	2.106.177.200.000	22.182.412.500	29.576.550.000	TÜİK Ulusal Hesaplar, 2011; Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Türkiye GSYH'deki Payı (%)**	100	1,04	100	1,05	1,40	TÜİK Ulusal Hesaplar, 2011.
Kişi Başı Gelir (USD)**	10.358	3.942	25.000	18.750	25.000	TÜİK, 2011; Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
İşgücüne Katılım Oranı (%)	50,8	46,2	55,4	50,4	55,4	TÜİK İşgücü İstatistikleri, 2013; TÜSİAD ve UNFPA 2050'ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim Raporu, 2012.
İstihdam Oranı (%)	45,9	41,4	50,0	45,1	50,0	TÜİK İşgücü İstatistikleri, 2013; TÜSİAD ve UNFPA 2050'ye Doğru Nüfusbilim ve Yönetim Raporu, 2012.
İşsizlik Oranı (%)	9,7	10,3	5,0	6,3	5,0	TÜİK, 2013; Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi

***TÜİK'in 2023 yılında yaptığı Nüfus Projeksiyonları verisidir.**

****2011 verileridir. Van ili 2011 değeri TRB2 Bölgesi'ne aittir. TÜİK il bazında 2001 yılından beri GSYH istatistiği yayımlamadığı için çalışma ekibi tarafından hesaplanmıştır. Hesaplamalarda Türkiye toplam bölgesel gayri safi katma değeri, Türkiye GSYH'ye oranlanmış, aynı oranlar Düzey 2 bölgelerine uygulanarak bölgesel GSYH verisi elde edilmiştir. Kişi başı gelir ise elde edilen bölgesel GSYH verisinin Düzey 2 bölge nüfusuna bölünmesi ile elde edilmiştir. Van iline ait 2023 hedefleri, TRB2 Bölgesi değil Van ili özelinde hedeflenmektedir.**

TABLO B-32: VAN İLİ 2023 YILI TEMEL HEDEFLERİ (Devamı)						
GÖSTERGE	**TÜRKİYE 2013**	**VAN 2013**	**TÜRKİYE 2023**	**VAN 2023 (Referans Senaryo)**	**VAN 2023 (İyimser Senaryo)**	**KAYNAK**
TARIM SEKTÖRÜ						
Tarım Sektörü GSYH (Milyar USD)*	69,70	1,86	150,00	2,75	2,10	TÜİK Bölgesel İstatistikler, 2013. Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Tarım Sektörünün GSYH'deki Payı (%)*	9,0	23,0	7,1	12,4	7,1	TÜİK Ulusal Hesaplar, 2011. Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Türkiye Tarım GSYH'deki Payı (%)	100	2,67	100	1,83	1,40	TÜİK Ulusal Hesaplar, 2011. Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
SANAYİ SEKTÖRÜ						
Sanayi Sektörü GSYH (Milyar USD)**	212,8	1,2	610,8	4,8	8,6	TÜİK Bölgesel İstatistikler, 2011. Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Sanayi Sektörünün GSYH'deki Payı (%)**	27,5	15,2	29,0	21,8	29,0	TÜİK Bölgesel İstatistikler, 2011. Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Türkiye Sanayi GSYH'deki Payı (%)**	100,00	0,56	100,00	0,79	1,40	TÜİK Bölgesel İstatistikler, 2011. Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
İSO İlk 500 Sanayi Kuruluşu Sayısı (Adet)	500	0	500	1	2	İSO Birinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi, 2013.
İSO İkinci 500 Sanayi Kuruluşu Listesi (Adet)	500	0	500	3	6	İSO Birinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu Listesi, 2013.
Organize Sanayi Bölgesi Sayısı (Adet-Toplam)	278	1	N/A	2	2	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı OSB Bilgi Sitesi, 2013.
İhtisas Organize Sanayi Bölgesi Sayısı (Adet-Faal)	21	0	N/A	2	4	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı OSB Bilgi Sitesi, 2013.
Küçük Sanayi Sitesi Sayısı (Adet)	453	4	N/A	7	8	Sanayi Bölgeleri Genel Müdürlüğü, 2013.

*** Mevcut tarım sektörü büyüklüğü verisi, TÜİK'in yayınladığı Bölgesel İstatistikler doğrultusunda Bitkisel Üretim Değeri ve Hayvansal Üretim Değeri verilerinin toplanması ile elde edilmiştir. Burada Canlı Hayvan Değeri kapsam dışı bırakılmıştır. Türkiye Tarım Sektörü 2023büyüklüğü verisi, 150 milyar USD tarım sektörü büyüklüğü hedefinin 2 trilyon USD GSYH hedefine bölünmesi ile elde edilmiştir.**

****2011 verileridir. Van ili 2011 değeri TRB2 Bölgesi'ne aittir. TÜİK il bazında 2001 yılından beri GSYH istatistiği yayımlamadığı için çalışma ekibi tarafından hesaplanmıştır. Hesaplamalarda Türkiye toplam bölgesel gayri safi katma değeri, Türkiye GSYH'ye oranlanmış, aynı oranlar Düzey 2 bölgelerine uygulanarak bölgesel sektörel GSYH verisi elde edilmiştir. Van iline ait 2023 hedefleri, TRB2 Bölgesi değil Van ili özelinde hedeflenmektedir. Türkiye 2023 yılı sanayi sektörü büyüklüğü ise 2 trilyon USD ekonomik büyüklük hedefinin gelişmiş ülkelerde görülen %29 sanayi sektörü oranı göz önüne alınarak hesaplanmıştır.**

TABLO B-32: VAN İLİ 2023 YILI TEMEL HEDEFLERİ (Devamı)						
GÖSTERGE	**TÜRKİYE 2013**	**VAN 2013**	**TÜRKİYE 2023**	**VAN 2023 (Referans Senaryo)**	**VAN 2023 (İyimser Senaryo)**	**KAYNAK**
AR-GE VE İNOVASYON						
AR-GE Harcaması (USD)	7.810.284.240	N/A	63.185.316.000	499.104.281	887.296.500	TÜBİTAK, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
AR-GE Harcamasının GSYH'deki Payı (%)	0,95	N/A	3,00	2,25	3,00	TÜBİTAK, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Yüksek Teknolojili Sanayi Kuruluşu Oranı (%)	2	0	15	11	15	TÜBİTAK, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Milyon Kişi Başına Patent Tescil Sayısı (Adet)	116,41	0	N/A	116,41	151,12	Türk Patent Enstitüsü, 2013
Milyon Kişi Başına Endüstriyel Tasarım Tescil Sayısı (Adet)	548,68	0	N/A	548,68	731,57	Türk Patent Enstitüsü, 2013
Teknopark Sayısı (Adet-İnşaat Aşaması Dahil)	45	1	93	1	2	Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
HİZMET SEKTÖRÜ						
Hizmet Sektörü GSYH (Milyar USD)	491,50	5,00	1.345,85	13,80	18,90	TÜİK Bölgesel İstatistikler, 2011. Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Hizmet Sektörünün GSYH'deki Payı (%)	63,5	61,8	63,9	62,2	63,9	TÜİK Bölgesel İstatistikler, 2011. Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
İhracat (USD)	151.802.637.087	30.442.059	545.000.000.000	4.308.933.628	7.653.228.078	TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, 2013. TİM Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı
Türkiye İhracatındaki Payı (%)	100	0,02	100	0,79	1,40	TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, 2013. TİM Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı
İhracatın GSYH'deki Payı	18,5	0,4	25,9	19,4	25,9	TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, 2013. TİM Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı
Kişi Başı İhracat (USD)	1.980	28	6.469	3.642	6.469	TÜİK Dış Ticaret İstatistikleri, 2013. TİM Türkiye İhracat Stratejisi ve Eylem Planı
TİM En Büyük İlk 1000 İhracatçı Firma Sayısı	1.000	0	1.000	7	10	TİM İlk 1000 İhracatçı Firma Raporu, 2013
Lojistik Merkez Sayısı (Adet-İnşaat aşaması dahil)	16	0	37	1	1	TCDD, 2013. UDHB Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi

TABLO B-32: VAN İLİ 2023 YILI TEMEL HEDEFLERİ (Devamı)

GÖSTERGE	TÜRKİYE 2013	VAN 2013	TÜRKİYE 2023	VAN 2023 (Referans Senaryo)	VAN 2023 (İyimser Senaryo)	KAYNAK
TEKNİK ALTYAPI						
İçme Suyu Hizmeti Verilen Nüfus Oranı (%)	98	95	100	98,7	100	TÜİK Çevre İstatistikleri, 2012 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Kanalizasyon Şebekesi Hizmeti Verilen Nüfus Oranı (%)	92	80	100	95,0	100	TÜİK Çevre İstatistikleri, 2012 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Atık Su Hizmeti Verilen Nüfus Oranı (%)	68	39	100	84,7	100	TÜİK Çevre İstatistikleri, 2012 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Katı Atık Hizmeti Verilen Nüfus Oranı (%)	83	58	100	89,5	100	TÜİK Çevre İstatistikleri, 2012 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
ULAŞIM						
Devlet-İl Yollarında Bölünmüş Karayolu Oranı (%)	31,2	41	N/A	50	65	TÜİK Ulaşım İstatistikleri, 2013
Demiryolu Uzunluğu	9.718	117	24.718	334	482	TCDD, TÜİK Ulaşım İstatistikleri, 2013 UDHB Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi
Doğrudan Uçuş Yapılan İç Hat Sayısı (İl Adedi)	52	5	N/A	5	10	DHMİ, THY, 2013
Doğrudan Uçuş Yapılan Dış Hat Sayısı (İl Adedi)	268	0	N/A	4	7	DHMİ, THY, 2013
EĞİTİM VE SAĞLIK						
Okur-Yazar Oranı (%)	95,7	88	100	91,0	100	TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Okul Öncesi Eğitim Okullaşma Oranı (%)	42,5	34,7	100	69,9	100	TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
İlkokul Okullaşma Oranı (%)	99,6	99,9	100	100,0	100	TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Ortaokul Okullaşma Oranı (%)	94,5	87,1	100	90,9	100	TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Ortaöğretim Okullaşma Oranı (%)	76,7	46,4	100	57,0	100	TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi

TABLO B-32: VAN İLİ 2023 YILI TEMEL HEDEFLERİ (Devamı)						
GÖSTERGE	**TÜRKİYE 2013**	**VAN 2013**	**TÜRKİYE 2023**	**VAN 2023 (Referans Senaryo)**	**VAN 2023 (İyimser Senaryo)**	**KAYNAK**
EĞİTİM VE SAĞLIK						
İlkokul Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (Adet)	22	24	30	30	30	TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Ortaokul Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (Adet)	29	36	30	30	30	TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Ortaöğretim Derslik Başına Düşen Öğrenci Sayısı (Adet)	29	29	30	30	30	TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
İlkokul Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (Adet)	19	27	20	20	20	TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Ortaokul Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (Adet)	18	27	20	20	20	TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
Ortaöğretim Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı (Adet)	15	29	20	20	20	TÜİK Eğitim İstatistikleri, 2013 Türkiye Vizyon 2023 Strateji Belgesi
On Bin Kişiye Düşen Yatak Sayısı (Adet)	26,4	22,8	32	26,4	32	TÜİK Sağlık İstatistikler, 2013. Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı 2013-2017.
On Bin Kişiye Düşen Hekim Sayısı (Adet)	17,4	13,5	23,7	17,2	23,7	TÜİK Sağlık İstatistikler, 2013. Sağlık Bakanlığı Stratejik Planı 2013-2017.

4.4. Finansman

Klasik iktisat teorisinde üretim faktörlerini doğal kaynaklar, sermaye, emek ve girişimci oluşturmaktadır. Bu bağlamda Van ili ve ilçeleri için belirlenen vizyon ve temel hedeflere ulaşılması için uygulama projeleri ve eylemlerin hayata geçirilmesi doğrultusunda uygulama birimi, işgücü vb. unsurların yanı sıra sermaye, diğer bir deyişle yatırımların ve eylemlerin finansmanı büyük bir önem taşımaktadır. Özellikle altyapı projelerinin büyük ölçekli ve yüksek maliyetli yatırımlar olduğu göz önüne alındığında finansman ve finansal kaynakların önemi daha da artmaktadır.

Genel olarak finansal kaynakların başında kuruluşlara ait özkaynaklar ilk sırada yer almaktadır. Özkaynakların dışında dış finansmana gidilerek finans kuruluşlarından kredi vb. olarak borçlanma yoluna gidilerek fon sağlanmaktadır. Bunun yanında sermaye piyasasından tahvil ve bono ihraç edilmesi, hisse senedi ihraç edilmesi, varlığa dayalı menkul kıymetleştirme, gelir ortaklığı senedi vb. farklı finansal enstrümanlar kullanılarak da fon temin edilebilmektedir.

Bu fon kaynakları ve finansman modellerinin yanı sıra kamu özel sektör işbirliği (PPP) modeli, son yıllarda özellikle başta ulaşım gibi maliyeti oldukça yüksek altyapı yatırımları olmak üzere en sık başvurulan finansman yöntemi olarak karşımıza çıkmaktadır. Örneğin Türkiye'nin en büyük altyapı projeleri arasında yer alan İstanbul'un Üçüncü Havalimanı, Üçüncü Köprü gibi yatırımlar, kamu özel sektör işbirliği ile finanse edilmektedir. Ayrıca sağlık kampüsleri vb. ulaşım dışındaki kamu yatırımlarında da kamu özel sektör işbirliği modelinden faydalanılmaktadır.

Özkaynaklar, sermaye piyasaları ve diğer borçlanma araçları, kamu özel sektör işbirliği gibi fon kaynakları ve modellerinin dışında birçok ulusal ve uluslararası kurum veya kuruluş, sürdürülebilir kalkınmaya yönelik hibe, destek vb. yoluyla finansman sağlamaktadır. Dolayısıyla hibe, destek, teşvik gibi mali yardımlar, proje ve eylemlere fon sağlanmasında kullanılabilecek başlıca fon kaynakları arasında yer almaktadır.

Son olarak merkezi yönetime bağlı kamu kurum ve kuruluşları, merkezi bütçeden kendilerine ayrılan pay ile kendilerine bağlı bölge veya il teşkilatlarına mali kaynak sağlamaktadır. Bu bağlamda kamu kurum ve kuruluşlarının Van ili ve ilçelerindeki bölge veya il teşkilatları için merkezi bütçeden fon sağlama imkanı da bulunmaktadır.

Finansman kapsamında Van ili ve ilçeleri için belirlenen uygulama projeleri ve eylemlere yönelik özellikle hangi mali kaynaklardan hangi alanlarda fon sağlanabileceği de incelenmiş ve analiz edilmiştir. Bu bağlamda Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı'nda yer alan stratejik amaçlar doğrultusunda hangi kurum ve kuruluşlardan hangi alanlarda hibe, destek, kredi vb. şeklinde fon kaynağı sağlanabileceğine yönelik bilgilere de verilmektedir.

TABLO B-33: STRATEJİK AMAÇLAR VE YARARLANABİLECEK FON KAYNAKLARI

Fon Kaynakları / Stratejik Amaçlar	A.1.Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	A.2.İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi	A.3.Dış ticaretin geliştirilmesi	A.4.Doğal kaynak ve zenginliklerin ekonomik üretimde kullanılması	A.5.Turizm sektörünün geliştirilmesi	A.6.Yatırım ve yatırım ortamının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi
Van Valiliği (Özkaynak)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Belediyeler (Özkaynak)		✓			✓	✓
Firmalar (Özkaynak)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Meslek Kuruluşları ve STK'lar	✓	✓	✓	✓	✓	✓
DAP	✓	✓	✓	✓	✓	✓
DAKA	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ASPB						
BSTB		✓				
ÇŞB				✓	✓	
EB			✓			✓
ETKB		✓		✓	✓	
GSB					✓	
GTHB	✓			✓		
GTB			✓			
KTB				✓	✓	
MEB		✓				
OSİB	✓			✓		
SB				✓	✓	
UDHB		✓	✓			

TABLO B-33: STRATEJİK AMAÇLAR VE YARARLANABİLECEK FON KAYNAKLARI (DEVAMI)

Fon Kaynakları / Stratejik Amaçlar	A.1.Tarımsal üretimde verimlilik ve katma değerin artırılması	A.2.İmalat sanayiinin geliştirilmesi ve dönüştürülmesi	A.3.Dış ticaretin geliştirilmesi	A.4.Doğal kaynak ve zenginliklerin ekonomik üretimde kullanılması	A.5.Turizm sektörünün geliştirilmesi	A.6.Yatırım ve yatırım ortamının iyileştirilmesi ve geliştirilmesi
İŞKUR	✓	✓				
KOSGEB		✓	✓			
TÜBİTAK	✓	✓				
AB IPA IPARD	✓			✓		
AB IPA BROP	✓	✓	✓	✓	✓	
AB IPA IKGOP	✓	✓				
AB Çerçeve Programı	✓	✓	✓			
BAP	✓	✓		✓	✓	
BELDES-KÖYDES						
SODES						
SUKAP						
TTGV	✓	✓		✓		
Kredi Garanti Fonu	✓	✓		✓	✓	
Avrupa Yatırım Bankası	✓	✓		✓		
BM Kalkınma Programı	✓	✓		✓	✓	
Dünya Bankası	✓	✓		✓		
Eximbank			✓			
İl Bank		✓				
Kalkınma Bankası		✓		✓	✓	
Özel Yerel Bankalar	✓	✓	✓	✓	✓	✓

TABLO B-33: STRATEJİK AMAÇLAR VE YARARLANABİLECEK FON KAYNAKLARI (DEVAMI)						
Fon Kaynakları / Stratejik Amaçlar	B.1.Kentsel planlama hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çok merkezli gelişimin sağlanması	B.2.Çalışma alanlarının geliştirilmesi	B.3.Yaşama ve sosyal alanların geliştirilmesi	B.4.Teknik altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	B.5.Ulaşım olanakları ve erişilebilirliğin arttırılması	B.6.Doğal afet ile mücadelenin ve çevresel sürdürülebilirliğin artırılması
Van Valiliği (Özkaynak)	✓	✓	✓	✓	✓	✓
Belediyeler (Özkaynak)	✓		✓	✓	✓	✓
Firmalar (Özkaynak)	✓	✓				✓
Meslek Kuruluşları ve STK'lar	✓	✓	✓	✓	✓	✓
DAP	✓	✓	✓	✓	✓	✓
DAKA	✓	✓	✓	✓	✓	✓
ASPB						
BSTB				✓	✓	
ÇŞB	✓	✓	✓	✓	✓	✓
EB				✓		✓
ETKB				✓		✓
GSB			✓			
GTHB						
GTB						
KTB		✓	✓			
MEB						
OSİB				✓		✓
SB						
UDHB					✓	

TABLO B-33: STRATEJİK AMAÇLAR VE YARARLANABİLECEK FON KAYNAKLARI (DEVAMI)

Fon Kaynakları / Stratejik Amaçlar	B.1.Kentsel planlama hizmetlerinin iyileştirilmesi ve çok merkezli gelişimin sağlanması	B.2.Çalışma alanlarının geliştirilmesi	B.3.Yaşama ve sosyal alanların geliştirilmesi	B.4.Teknik altyapı hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	B.5.Ulaşım olanakları ve erişilebilirliğin arttırılması	B.6.Doğal afet ile mücadelenin ve çevresel sürdürülebilirliğin artırılması
İŞKUR						
KOSGEB						
TÜBİTAK				✓	✓	
AB IPA IPARD						
AB IPA BROP				✓		
AB IPA IKGOP						
AB Çerçeve Programı				✓	✓	
BAP						
BELDES-KÖYDES				✓	✓	
SODES			✓			
SUKAP				✓		
TTGV				✓	✓	
Kredi Garanti Fonu						
Avrupa Yatırım Bankası				✓	✓	
BM Kalkınma Programı				✓		✓
Dünya Bankası				✓	✓	✓
Eximbank						
İl Bank				✓	✓	
Kalkınma Bankası				✓		
Özel Yerel Bankalar		✓	✓			

TABLO B-33: STRATEJİK AMAÇLAR VE YARARLANABİLECEK FON KAYNAKLARI (DEVAMI)

Fon Kaynakları / Stratejik Amaçlar	C.1.Eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	C.2.Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	C.3.Sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	C.4.İşbirliği ve koordinasyonun artırılması
Van Valiliği (Özkaynak)	✓	✓	✓	✓
Belediyeler (Özkaynak)			✓	✓
Firmalar (Özkaynak)	✓		✓	✓
Meslek Kuruluşları ve STK'lar	✓	✓	✓	✓
DAP	✓	✓	✓	✓
DAKA	✓	✓	✓	✓
ASPB			✓	
BSTB				
ÇŞB				
EB				
ETKB	✓	✓		
GSB			✓	
GTHB				
GTB				
KTB				
MEB	✓			
OSİB				
SB		✓		
UDHB				
İŞKUR	✓			
KOSGEB				

TABLO B-33: STRATEJİK AMAÇLAR VE YARARLANABİLECEK FON KAYNAKLARI (DEVAMI)

Fon Kaynakları / Stratejik Amaçlar	C.1.Eğitim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	C.2.Sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	C.3.Sosyal hizmetlerin iyileştirilmesi ve geliştirilmesi	C.4.İşbirliği ve koordinasyonun artırılması
TÜBİTAK				
AB IPA IPARD				
AB IPA BROP				
AB IPA IKGOP	✓			
AB Çerçeve Programı				
BAP				
BELDES-KÖYDES				
SODES			✓	
SUKAP				
TTGV				
Kredi Garanti Fonu				
Avrupa Yatırım Bankası				
BM Kalkınma Programı	✓	✓	✓	
Dünya Bankası	✓	✓	✓	
Eximbank				
İl Bank				
Kalkınma Bankası	✓	✓		
Özel Yerel Bankalar				

4.5. İzleme, Değerlendirme ve Koordinasyon

Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı, Van Valiliği öncülüğünde Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı (DAKA) işbirliği ve koordinasyonunda, paydaşların katılımı ile hazırlanmıştır. Bunun yanında Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı, Van ili ve ilçelerine yönelik üst ölçekli stratejik bir dokümandır. Bu kapsamda Plan'ın uygulanması, koordinasyonu, izlemesi ve değerlendirmesinden başlıca sorumlu kuruluş Van Valiliği'dir. Ayrıca DAKA'nın, Plan'ın uygulama, koordinasyon vb. bütün aşamalarında Van Valiliği ile hazırlanma sürecinde olduğu gibi işbirliği sağlaması öngörülmektedir.

Öte yandan Van İli ve İlçeleri Vizyon 2023 Ortak Akıl Stratejik Eylem Planı'nın uygulama, izleme, değerlendirme aşamaları dinamik bir süreçtir. Bu çerçevede Plan'ın hazırlanma aşamasında olduğu gibi diğer süreçlerinde de bütün paydaşların katılım ve katkı sağlaması beklenmektedir. Bu kapsamda Van Valiliği öncülüğünde DAKA işbirliği ile Plan'ın diğer aşamalarında da bütün paydaşların katılımının sağlanacağı izleme ve değerlendirme toplantılarından, Plan'ın uygulama birimi olan Van Valiliği ve bu projedeki iş ortağı DAKA sorumlu olacaktır.

KAYNAKÇA

ALANSAL VARLIK ARAŞTIRMASI'NDA YARARLANILAN KAYNAKLAR:

- Abacı, Z.T., Asma, B.M., 2010. Bazı Kayısı Çeşitlerinin Farklı Ekolojik Alanlardaki Biyolojik Özelliklerinin Analizi, Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, s:165-168.
- Acar, H., 2010. Bioinformatic Analyses in Microsatellite-Based Genetic Diversity of Turkish Sheep Breeds, A Thesis Graduate School of Informatics, Middle East University, Ankara.
- Açıkgöz, E., Hatipoğlu, R., Altınok, S., Sancak, C., Tan, A., Uraz, D., 2005. Yem Bitkileri Üretim ve Sorunları, Türkiye Ziraat Mühendisliği, VI. Teknik Tarım Kongresi, 3-7 Ocak 2005, Ankara, s:503-518.
- Açıkgöz, F.E., 2012. İlkbahar ve Sonbahar Ekim Zamanlarında Yetiştirilen Mibuna (Brassica rapa var. Nipposinica) ve Mizuna (Brassica rapa var. Japonica)'da Verim ve Bazı Bitki Özellikleri ile C Vitamini, Protein ve Mineral Madde İçeriklerinin Belirlenmesi, Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:9, Sayı:1, Tekirdağ, s:64-70.
- Adalet ve Kalkınma Partisi, t.y. Türkiye 2023 Vizyon Raporu, Ankara.
- Afatoğlu, A., 2013. Türkiye Tekstil Ticaretini Seviyor, Turkishtime Dergisi, Sayı: Temmuz 2013.
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, 2014. Müdahale, İyileştirme ve Sosyoekonomik Açıdan 2011 Van Depremi Raporu, Ankara.
- Ağaoğlu, Ö.K., Ertuğrul, O., 2012. Assessment of Genetic Diversity, Genetic Relationship and Bottleneck Using Microsatellites in Some Native Turkish Goat Breeds, Elsevier Publishing, Small Ruminant Research, No:105, p:53-60.
- Akan, S., Veziroğlu, S., Özgün, Ö., Ellialtıoğlu, Ş., 2013. Turp (Raphanus sativus L.) Sebzesinin Fonksiyonel Gıda Olarak Değerlendirilmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:23(3), Van, s:289-295.
- Akdağ, E., 2011. Türkiye Meyve Suyu vb. Ürünler Sanayi Raporu, Meyve Suyu Endüstrisi Derneği, İstanbul.
- Akdemir, C., Biçek, K., Değer, S., 2000. Van ve Yöresi Koyun ve Keçilerinde Bit (Phthiraptera) Enfestasyonları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Cilt:11, Sayı:1, Van, s:5-7.
- Akdeniz, H., Keskin, B., Yılmaz, İ., Oral, E., 2004. Bazı Arpa Çeşitlerinin Verim ve Verim Unsurları ile Bazı Kalite Özellikleri Üzerinde Bir Araştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:14(2), Van, s:119-125.
- Akdeniz, H., Yılmaz, İ., Andiç, N., Zorer, Ş., 2004. Bazı Mısır Çeşitlerinde Verim ve Yem Değerleri Üzerine Bir Araştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:14(1), Van, s:47-51.
- Akıncı, İ.E., Karataş, S., Türkmen, Ö., 1995. Bazı Domates Çeşitleri Üzerine Bir Araştırma, Türkiye II.Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi, Van, s:22-26.
- Akpınar, R., Özsan, M.E., Taşçı, K., 2012. Doğu Anadolu Bölgesi'nde Hayvancılık Sektörünün Rekabet Edebilirliğinin Analizi, Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi, Sayı:5, Gümüşhane, s:198-214.

- Aksoy, A., Türel, İ., Gülbahar, M.Y., 2000. Alabalıkların (Onchorhyncus mykisis) Karaciğer ve Böbrek Dokularında Bazı Sulfonamid Türevlerinin Toksit Etkilerinin Araştırılması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:11(1), Van, s:22-24.
- Aksoy, A., Yavuz, F., 2011. Büyükbaş Hayvan Üreticilerinin Sunu Tohumlama Yaptırma Kararlarını Belirleyiciler Üzerine Bir Araştırma: Doğu Anadolu Bölgesi Örneği, Atatürk Üniversitesi İİBF Dergisi, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı, Erzurum, s:33-42.
- Akurgal, E., 1959. Urartu Medeniyeti, Ankara Üniversitesi Coğrafya ve Tarih Dergisi, Sayı:4, s:67-75, Ankara.
- Alaeddinoğlu, F., 2006. Van İli'nin Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi ve Planlamaya Yönelik Önerileri, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alaeddinoğlu, F., 2007. Van Halkının Turisti ve Turizmi Algılama Şekli, Coğrafi Bilimler Dergisi, Sayı:5(1), s:1-16.
- Alak, G., Atamanalp, M., 2012. Su Ürünleri Yetiştiriciliğinde Probiyotik ve Prebiyotik Kullanımı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:22(1), Van, s:62-68.
- Alan, M., Çoyan, K., Aksoy, M., Tekeli, T., Işık, K., Sezen, S., 1992. İnek ve Düvelerde Diöstrüsün Erken ve Geç Döneminde Uygulanan Luprostiol'ün Enjeksiyon-Östrüs Aralığı ve Gebelik Oranları Üzerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:3(1-2), Van, s:61-70.
- Alçiçek, A., Kılıç, A., Ayhan, V. , Özdoğan, M., 2010. Türkiye'de Kaba Yem Üretimi ve Sorunları, Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, 11-15 Ocak 2010, Ankara, Cilt:2, s:1071-1080.
- Alış, H., 2012. Türkiye'de Rüzgar Enerjisi, Elektrik Üretim A.Ş. Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Alkan, İ., Boynukara, B., Gençcelep, M., 1993. Van ve Yöresinde Sığır Ayak Hastalıklarının Yayılışı, Nedenleri ve Sağaltımı Üzerine Bir Araştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:4(1-2), Van, s:87-85.
- Alkan, İ., Gürkan, M., Geçcelep, M., Bakır, B., 1994. 1988-1992 Yılları Arasında Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Cerrahi Kliniğine Getirilen Hayvanlarda Karşılaşılan Cerrahi Hastalıkların Toplu Değerlendirilmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:5(1-2), Van, s:1-9.
- Altın, T., Karaca, O., Cemal, İ., 2003. Sütten Kesim Yaşının Koyunlarda Süt Verimi ve Kuzularda Büyüme Üzerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:13(2), Van, s:103-111.
- Altınçekiç, Ş.Ö., Koyuncu, M., 2013. İklim Değişikliğinin Çiftlik Hayvanları Üzerindeki Etkileri, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s: 294-299.
- Altınçekiç, Ş.Ö., Sözcü, A., 2013. Çiftlik Hayvanlarında Suyun Önemi ve Kalite Özellikleri, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s: 286-293.
- Altındağ, S., Özgökçe, M.S., 2005. Van İlinde Örtü Altı Hıyar Yetiştiriciliğinde Dichlorvos ve Dicofol Uygulamalarından Sonra Kalıntı Miktarı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:16(1), Van, s:63-68.
- Apaydın, İ., 2012. Türkiye'de Tarımın Sanayi ile Entegrasyonu Ortaya Çıkan Sorunlar ve Çözüm Önerileri, 10.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:2, 5-7 Eylül 2012, Konya, s:1060-1066.

- Aras, V., 2012. Örtü Altı Hıyar Yetiştirciliği, Alata Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Mersin.
- Araştırmacı İlaç Firmaları Derneği, 2012. Türkiye İlaç Sektörü Vizyon 2023 Raporu, Ankara.
- Arıcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, 2009. Arıcılık Araştırma Dergisi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Yıl:1, Sayı:2, Ordu.
- Arısoy, 2008. Türkiye'de Sanayi Sektörü-İktisadi Büyüme İlişkisinin Kaldor Hipotezi Çerçevesinde Test Edilmesi, Türkiye Ekonomi Kurumu Yayınları Tartışma Metni:2008/1.
- Arslan, K., 2008. Küresel Rekabet Baskısı Altında Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Dönüşüm Stratejileri ve Yeni Yol Haritası, MÜSİAD Yayın No:57, İstanbul.
- Arslan, M., Yılmaz, O., Ateş, C.T., 2003. Morkaraman ve Corriedale x Morkaraman(F_1) Kuzularında Büyüme Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:14(1), Van, s:46-49.
- Arslan, S., 2012. Bal Arısı (Apis mellifera L.) Kolonilerinde Polen Toplama Sıklığının Koloni Gelişimi ve Bal Üretimi Üzerine Etkisi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:29(2), Tokat, s:49-54.
- Aslan, N., Yörük, D., 2008. Teoride ve Uygulamada Dış Ticaret Hadleri ve Kalkınma İlişkisi, Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, Yıl:2008, Cilt:25, Sayı:2, İstanbul, s:33-69.
- Asma, B.M., 1996. Yerli ve Yabancı Bazı Standart Kayısı Çeşitlerinin Van Ekolojik Şartlarındaki Performansları Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Ata, A., 2012. Örtü Altı Domates Yetiştiriciliği, Alata Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Mersin.
- Ataseven, V.S., Başaran, Z., Yılmaz, V., Dağalp, S.B., 2010. Van Bölgesi Keçilerinde Parainfluenza Virus-3 (PIV-3) ve Bovine Herpesvirus-1 (BHV-1) Enfeksiyonlarının Seroprevalansı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:21(1), Van, s:7-9.
- Atay, A.N., Atay, E., Çalhan, Ö., Özongun, Ş., 2014. Melezleme ile Elde Edilen Elma Genotiplerinde Meyve Kalitesinin Değerlendirilmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:24(2), Van, s:148-158.
- Atay, O., Gökdal, Ö., Eren, V., 2010. Yetiştirici Koşullarında Kıl Keçilerin Kimi Verim Özellikleri, Ulusal Keçicilik Kongresi Bildiriler Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 24-26 Haziran 2010, Çanakkale, s:207-210.
- Atay, S., Koyuncu, F., 2012. Elmalarda Dal Mimarisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:22(3), Van, s:180-191.
- Ateş, H.Ç., Terin, M., 2008. Hayvancılığa Yönelik Yapılan Kalkınma ve Yayım Çalışmalarının Genel Bir Değerlendirmesi: Van İli Örneği, Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:22, Sayı:2, Bursa, s:7-16.
- Atlan, M., İşleyici, Ö., 2012. Van İli'nde Dondurulmuş Olarak Satışa Sunulan Bazı Et Ürünlerinin Mikrobiyolojik Kalitesi, Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi, Sayı:7(2), Erzurum, s:93-103.
- Atlıhan, R., Özgökçe, M.S., 2003. Van İli Şekerpancarı Alanlarındaki Zararlı ve Yararlı Türlerin Saptanması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:13(1), Van, s:9-14.

- Atlıhan, R., Özgökçe, M.S., Kaydan, M.B., Kasap, İ., Kılınçer, N., Kıyak, S., Polat, E., 2011. Van Gölü Havzası Ceviz Ağaçlarındaki Böcek Faunası, Türk Entomoloji Derneği Dergisi, Sayı:35(2), s:349-360.
- Avcıoğlu, R., Soya, H., Açıkgöz, E., Tan, A., 2000. Yem Bitkileri Üretimi, Türkiye Ziraat Mühendisliği V. Teknik Kongresi, 1.Cilt, 17-21.01.2000, Milli Kütüphane-Ankara, s:567-585.
- Avrupa Birliği Veteriner Hekim Platformu, 2006. Türkiye Hayvancılığının Başlıca Sorunları ve Çözüm Önerileri, Basın Açıklaması, 5 Aralık 2006.
- Aydın, F., Saygılı, H., Saygılı, M., Yılmaz, G., 2009. Dış Ticarette Küresel Eğilimler ve Türkiye Ekonomisi Taslak Rapor Özeti, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Araştırma ve Para Politikası Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Aydın, G., T., Öğüt, K., S,. 2008. Lojistik Köy Nedir, 2.Uluslararası Demiryolu Sempozyumu, İstanbul, 2.Cilt, s:1439-1448
- Aydın, G.T., Öğüt, K.S., 2008. Avrupa ve Türkiye'de Lojistik Köyler, 2.Uluslararası Demiryolu Sempozyumu, İstanbul, 2.Cilt s:1471-1481.
- Aydın, R., Yanar, M., Diler, A., Koçyiğit, R., Tüzemen, N., 2013. Farklı Kesim Yaşlarının Esmer ve Siyah Alaca Tosunlarda Besi Performansı, Kesim ve Karkas Özellikleri Üzerine Etkileri 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:189-197.
- Aydın, S., Koca, E., 2012. ABD-San Francisco Körfez Bölgesi (Bay Area) Bilgi ve İletişim Teknolojileri Sektörü Yerinde Pazar Araştırması Raporu, Ekonomi Bakanlığı İhracat Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Aygün, T., Karakuş, F., Yılmaz, A., Gökdal, Ö., Ülker, H., 2004. Van İli Merkez İlçede Kırmızı Et Tüketim Alışkanlığı, 4.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Sözlü Bildiler Kitabı, Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 1-3 Eylül 2004, Cilt:1, Isparta, s:361-364.
- Aygün, T., Yılmaz, A., 2002. Akkaraman Varyetesi Norduz ve Karakaş Erkek Kuzularının Bazı Testis Özellikleri Bakımından Karşılaştırılması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:13(1-2), Van, s:12-14.
- Aygün, T., Yılmaz, A., 2003. Norduz Erkek Oğlaklarında Bazı Testis Özellikleri, Türk Veteriner ve Hayvan Bilimleri Dergisi, TÜBİTAK, 27 (2003), Ankara, 1441-1445.
- Babacanoğlu, E., Özelçam, H.Ö., 2013. Kanatlılarda Maternal Antioksidanların Embriyo Gelişimi İçin Önemi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:23(1), Van, s:36-42.
- Babaoğlu, M., 2003. Nohut ve Tarımı, Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Edirne.
- Bademkıran, S., Yeşilmen, S., Gürbulak, K., 2005. Sütçü İneklerde Günlük Sağım Sayısının Klinik Mastitis ve Süt Verimi Üzerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:16(2), Van, s:17-21.
- Bakır, G., 2002. Van İlindeki Özel Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Tercih Edilen Kültür Irkları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:12(2), s:11-20.
- Bakır, G., 2002. Van İlindeki Özel Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Yapısal Durumu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:12(2), s:1-10.
- Bakır, G., Demirel, M., 2001. Van İli ve İlçelerindeki Sığırcılık İşletmelerinde Kullanılan Yem Çeşitleri ve Hayvan Besleme Alışkanlıkları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:11(1), Van, s:29-37.

- Bakır, G., Demirel, M., 2001. Van İli ve İlçelerindeki Sığırcılık İşletmelerinde Kullanılan Yem Çeşitleri ve Hayvan Besleme Alışkanlıkları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:11(1), Van, s:29-37.
- Baktemur, G., 2009. Kavunda (Cucumis melo var. inodorus) Işınlanmış Polenle Uyartılmış Haploid Embriyoların Ayrılmasında Kullanılabilecek Farklı Yöntemler, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Barca, M., Akdeve, A., Balay, İ.G., 2012. Türkiye Medikal Turizmi Değerlendirme Raporu, Sağlık Bakanlığı Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Başçı, S., 2012. Parası Olan Bankaya Değil Elma Bahçelerine Yatırıyor, Dünya Gazetesi, 31.10.2012.
- Başol, K., Duman, M., Çelik, M.Y., 2005. Kalkınma Sürecinin Lokomotifi: Doğal Kaynaklar, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:14, Muğla, s:61-71.
- Bayraç, N.H., Çemrek, F., 2011. AB Uyum Sürecinde Türkiye'de Hayvancılık Sektörünün Yapısal Analizi ve Geliştirmeye Yönelik Politikalar, Ekonomik Yaklaşım Kongreler Dizisi-VII, Ankara, 2011.
- Bayram, D., Odabaşıoğlu, F., 2011. Farklı Besi Program ve Sürelerindeki Saf Morkaraman ve Kıvırcık X Morkaraman Fı Kuzuların Besi Performansı, Kesim ve Karkas Özellikleri: I- Vücut Ölçüleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:11(1), Van, s:8-10.
- Bayramoğlu, K., 2010. Türk Ekonomisinin Öncü Sektörü: Lojistik, Ekovitrin Dergisi, Sayı: Kasım 2013, s:58-72.
- Baytok, E., Muruz, H., Bolat, D., Aksu, T., 2000. Merada Otlayan Süt İneklerine Farklı Düzeylerde Protein İhtiva Eden Karma Yem Verilmesinin Süt Verimi ve Kompozisyonuna Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:11(1), Van, s:117-120.
- Baytok, E., Yörük, M.A., Muruz, H., Aksu, T., Gül, M., 1999. Yumurta Tavuğu Karma Yemlerinde Soya Küspesi Yerine Fındık Küspesi Kullanılmasının Yumurta Verimi ve Kalitesine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:10(1-2), Van, s:92-97.
- Belli, O., 1984. Van Ovası'nda Yeni Urartu Merkezleri, Araştırma Sonuçları Toplantısı 2, Eski Eserler Genel Müdürlüğü, Ankara, s:163-178.
- Benlioğlu, K, t.y. Karpuz Bakteriyel Meyve Lekesi.
- Biçek, K., Akdemir, C., Değer, S., 2000. Van ve Yöresi Sığırlarda Bit (Phthirapetra) Enfestasyonları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:11(2), Van, s:35-38.
- Biçek, K., Gül, A., Değer, S., 2000. Dışkı Bakılarına Göre Van'ın Edremit İlçesindeki Ev Kümeslerinde Yetiştirilen Tavuklarda Helminant Faunası, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:11(2), Van, s:15-18.
- Bilgili, B.C., Çığ, A., Şahin, K., 2011. Van Kenti Kamusal Yeşil Alanlarının Yeterliliğinin Ulaşılabilirlik Yönünden Değerlendirilmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:21(2), Van, s:98-103.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2010. Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014 Raporu, Ankara.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011. Türkiye Sanayi Sektörleri 2011 Yılı Değerlendirmesi Raporu, Ankara.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2012. Türkiye Kimya Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016 Raporu, Ankara.

- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013. 81 İl Sanayi Durum Raporu, Sanayi Genel Müdürlüğü, Aralık 2013, Ankara.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013. Çimento Sektörü Raporu, Sanayi Genel Müdürlüğü Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013. Gıda ve İçecek Sektörü Raporu, Sanayi Genel Müdürlüğü Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, Ankara.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013. Kimya Sektörü Raporu, Sanayi Genel Müdürlüğü Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, Ankara.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013. Mobilya Sektörü Raporu, Sanayi Genel Müdürlüğü Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, Ankara.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013. Türkiye İlaç Sektörü Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2013-2016 Raporu, Sanayi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Bilim Sanayi ve Tekonoloji Bakanlığı, 2013. Tekstil Hazır Giyim ve Deri Ürünleri Sektörleri Raporları, Sanayi Genel Müdürlüğü Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, Ankara.
- Bingöl, M., 1998. Norduz Koyunlarının Döl ve Süt Verimi ile Büyüme ve Gelişme ve Dış Yapı Özellikleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Bingöl, M., Daşkıran, İ., Cedden, F., Demir, A.Ö., Yılmaz, A., 2012. Inhibin Immunization in Norduz Sheep, Leibniz Institute for Farm Animal Biology, Archiv Tierzucht 55 (2012) 2, Dummerstorf, Germany, p:179-183.
- Bingöl, M., Erkan, C., 2014. Van İli Arı Hastalıkları ve Zararlılarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:24(2), Van, s:168-174.
- Bingöl, M., Gökdal, Ö., Aşkın, Y., 2007. Köylü Koşullarında Yetiştirilen Norduz Koyunlarının Büyüme-Gelişme Özellikleri, 5. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildirileri Kitabı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 5-8 Eylül 2007, Van, s:101.
- Bingöl, M., Gökdal, Ö., Aşkın, Y., 2007. Köylü Koşullarında Yetiştirilen Norduz Koyunlarının Süt Verimi, Canlı Ağırlıkları ve Vücut Ölçüleri, 5. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildirileri Kitabı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 5-8 Eylül 2007, Van, s:102.
- Bingöl, M., Gökdal, Ö., Aygün, T., Yılmaz, A., Daşkıran, İ., 2011. Norduz Keçilerinde bazı Tanımlayıcı Verim Özellikleri ve Vücut Ölçüleri, 7. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Özetleri, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 14-16 Eylül 2011, Adana.
- Bingöl, N.T., Karslı, M.A., Bolat, D., Akça, İ., 2008. Vejetasyonun Farklı Dönemlerinde Hasat Edilen Korungaya İlave Edilen Melas ve Formik Asit' in Silaj Kalitesi ve İn Vitro Kuru Madde Sindirilebilirliği Üzerine Etkileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:2008 (2), Van, s:61-66.
- Boarini, R., Ercole, M.M., Liu, G., 2012. Approaches to Measuring the Stock of Human Capital, OECD Publishing, Working Paper No:48.
- Bojnec, S., 2003. Three Concepts of Competitiveness Measures for Livestock Production in Central and Eastern Europe, Agriculturae Conspectus Scientificus, Vol. 68 (2003) No. 3, Ljubljana, Slovenia, p:209-220.

- Bozkurt, M.A., Çimrin, K.M., Karaca, S., 2000. Aynı Koşullarda Yetişen Üç Farklı Elma Çeşidinde Beslenme Durumlarının Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:6(4), Ankara, s:101-105.
- Bozkurt, M.A., Yarılgaç, T., Çimrin, K.M., 2001. Çeşitli Meyve Ağaçlarında Beslenme Durumlarının Belirlenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:11(1), Van, s:39-45.
- Budağ, C., 2011. Van'da Bulunan Yem Fabrikalarının Üretim Durumları ve Sorunları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı:16(2), Van, s:59-66.
- Budağ, C., Şehribanoğlu, S., 2013. Kırmızı Et Üreticilerinde Yaşam Doyumunu Etkileyen Etkenlerin İncelenmesi; Van İli Örneği, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s: 514.
- Budak, Y., 2010. Ceviz Yetiştiriciliği, Samsun İl Tarım Müdürlüğü, Çiftçi Eğitimi ve Şubesi, Samsun.
- Bulu, M., Eraslan, İ.H., 2007. Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü: Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar, Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği (URAK) Yayınları, Yayın No: 2007/1, İstanbul, (Edit Kitap), ISBN: 978- 975- 6292- 13-6.
- Bulu ve Eraslan, 2008. Bolu İli Turizm Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Analizi, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, Yıl:5, Sayı:1.
- Burdur Ticaret Borsası, 2012. Burdur Büyükbaş Kırmızı Et ve Süt Hayvancılığı Sektörü Raporu, 2012, Burdur.
- Business Monitor International Espicom, 2012. World Medical Devices Statistics.
- Buzuk, G., Sabancı, C.O., Ertuş, M.M., 2009. Van İli Çaldıran İlçesi Meralarının Botanik Kompozisyonları ve Ot Verimleri Üzerine Bir Araştırma, Türkiye VIII. Tarla Bitkileri Kongresi, Poster Bildirileri, Hatay.
- Candan, F., Kesercioğlu, T., 2012. Kavun (Cucumis melo L.) Türünün Kökeni, Yayılışı, Batı Anadolu'da Bulunan 23 Tane Doğal Form ve Kültür Varyetesi, Kırkağaç Araştırmaları Sempozyumu, 13-14 Eylül 2012 (Sözlü Bildiri).
- Catin, M., Ghio, S., 2004. Stages of Regional Development and Spatial Concentration, Universite du Sud Toulon-Var, CRERI, France, p:185-221.
- Cedden, F., Daşkıran, İ, Çetin, Y., Bingöl, M., Demir, Ö., Yılmaz, A., Aygün, T., 2007. Immunizing Norduz Goats Against Inhibin, Biotechnology in Animal Husbandry 23, Vol.(5-6), Institute for Animal Husbandry, Belgrade, p: 133-140.
- Ceylan, Ş., Karaçal, İ., Tüfenkçi, Ş., Gürbüz, Ö., 2004. Van Yöresi Elma Bahçelerinin Beslenme Durumu, Anadolu Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:14(1), Eskişehir, s:151-164.
- Ceyhun, H., 2014. Krediler Hakkarili Vatandaşa ve Vanlı Şirkete Aktı, Dünya Gazetesi, 21 Ağustos 2014.
- Coşkun, H., Tunçtürk, Y., Atındağ, S., Demir, A., 2005. Van'da Faaliyet Gösteren Süt İşletmelerinin Mevcut Durumları, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:15(1), s:11-15.
- Çabalar, 2004. Van Yöresindeki Bazı Süt Sığırcılığı İşletmelerinde Rotavirus Enfeksiyonunun Serolojik Araştırılması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:15(1-2), Van, s:33-35.

- Çağatay, Ö., 2006. Ozon Uygulamasının Kirazın Soğukta Depolanma Süresi Üzerine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Çalışkan, M., 2011. Türkiye Rüzgar Enerjisi Potansiyeli ve Mevcut Yatırımlar, Rüzgar Enerjisi ve Santralleri Semineri, 27 Mayıs 2011, İstanbul.
- Çavuşoğlu, A., Akçin, A., 2007. Taze Fasulye (Phaseolus vulgaris L.) Çeşitlerinde Farklı Gübre Kombinasyonlarının Verim ve Verim Unsurları Üzerine Etkileri, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:21, Sayı:43, Konya, s:106-111.
- Çekerol, G.S., 2007. Lojistik Açıdan İntermodal Yük Taşımacılığı ve Türkiye Hızlı Tüketim Ürünleri Dağıtımı İçin Bir Uygulama, Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Çelebi, Ş., Macit, M., Karaca, H., 2004. Yumurta Tavuğu Rasyonlarına Farklı Düzeylerde Fitaz Enzim İlavesinin Karkas Ağırlığı ve Performans Üzerine Etkileri, 4.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Sözlü Bildiler Kitabı, Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 1-3 Eylül 2004, Cilt:1, Isparta, s:405-409.
- Çelik, Ş., 2013. Sağılan Hayvan Sayısına Göre Süt Miktarının Enterpolasyon Yöntemiyle İncelenmesi, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:425-428.
- Çelik, Ş., 2013. Sert Kabuklu Meyvelerin Üretim Miktarının Box-Jenkins Tekniği ile Modellenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:23(1), Van, s:18-30.
- Çetinbaş, M., Koyuncu, F., 2005. Soğukta Nemli Katlama ve Tohum Kabuğunun Kuş Kirazı (Prunus avium L.) Tohumlarında Dormansinin Kırılması Üzerine Etkileri, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:18(3), Antalya, s:417-423.
- Çetinkaya, O., 1993. Van Gölü Havzası Su Kaynakları ve Balıkçılık Potansiyeli, Doğu Anadolu Bölgesi 1.Su Ürünleri Sempozyumu Bildirileri, 23-25 Haziran 1993, Erzurum, s:71-83.
- Çetinkaya, O., 1998. Balıklarda Çinko (Zn) İhtiyacı ve Toksisitesi, Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:9(1-2), Van, s:83-88.
- Çevre ve Orman Bakanlığı, 2008. Van Gölü Havzası Koruma Eylem Planı, Ankara.
- Çevre ve Orman Bakanlığı, 2009. Muş, Bitlis, Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Veritabanı.
- Çevre ve Orman Bakanlığı, 2009. Muş, Bitlis, Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Araştırma ve Sentez Raporu, Ankara.
- Çevrimli, M. B., Sakarya, E., 2014. Türkiye Arıcılık Sektöründe Mevcut Durum ve Sorunlar, Beşinci Ulusal Veteriner Zootekni Kongresi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 29 Mayıs-1 Haziran 2014, Burdur.
- Çınar, A.İ., 1988. Tokat ve Amasya Yörelerinde Domates Tarımı, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Tarım Orman ve Köyişleri Bakanlığı, Yayın No:27, Tokat.
- Çiçek, H., Tandoğan, M., t.y. Türkiye'de Ticari Yumurta Fiyatları ve Etkili Faktörler, Tavukçuluk Araştırma Dergisi, s:46-51.
- Çiftçi, V., 1998. Van Koşullarında Mercimeğin (Lens culinaris L.Medik.) Fosforlu Gübre İhtiyacının Belirlenmesi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:4(1), Ankara, s:12-15.

- Çiftçi, V., Arslan, B., Erman, M., Mercimek (L.culinaris Medik.)'de İlk Gelişme Döneminde Kök ve Topraküstü Organlarının Durumu, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:3(3), Ankara, s:16-19.
- Çiftçi, Y., Işık, M. A., Alkevli, T., Yeşilova, Ç., 2008. Van Gölü Havzasının Çevre Jeolojisi, Jeoloji Mühendisliği Dergisi, Sayı:32(2), s:45-77.
- Çimrin, K.M., 2001. Gübrelemenin Şeker Pancarının N, P, K İçeriği ve Alımına Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:11(1), Van, s:5-10.
- Çimrin, K.M., Boysa, S., 2006. Van Yöresi Tarım Topraklarının Besin Elementi Durumları ve Bunların Bazı Toprak Özellikleri ile İlişkileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:16(2), Van, s:105-111.
- Çukurova Kalkınma Ajansı, 2012. Kimya Raporu, Adana.
- Dağdemir, E.U., 2011. Türkiyede Ticaretin Serbestleştirilmesi Sürecinde İç Ticaret Hadlerine Yönelik Bir Analiz: 1990-2009, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:11, Sayı:3., Eskişehir, s:121-134.
- Dağıstan, E., Koç, B., Gül, A., Gül, M., 2008. Koyunculuk Üretim Faaliyetinin Faktör Analizi: Orta-Güney Anadolu Örneği, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:18(2), Van, s:67-77.
- Darby, D.Ö., 2008. Lojistik Bir Merkez Olarak İstanbul'un Değerlendirilmesi Raporu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Projem İstanbul Yayını, İstanbul.
- Daşkıran, İ., Cedden, F., 2004. Norduz Goat of East Anatolia, Journal of Animal and Veterinary Advances, Grace Publications Network, Vol:3, p:881-883.
- Daşkıran, İ., Kor, A., Bingöl, M., 2006. Slaughter and Carcass Characteristics of Norduz Male Kids Raised in Either Intensive or Pasture Conditions, Pakistan Journal of Nutrition, Asian Network for Scientific Information, No:5(3), Pakistan, p:274-277.
- Değer, S., Biçek, K., 2005. Van ve Yöresinde Koyunlarda Endoparaziter Fauna Tespiti ve Paraziter İnvazyonların Kontrolü Üzerine Öneriler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:16(1), Van, s:51-54.
- Deloitte Danışmanlık, 2013. Business Services Sector in Turkey, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Deloitte Danışmanlık, 2013. Infrastructure Industry in Turkey, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Deloitte Danışmanlık, 2013. Information and Technology Industry in Turkey, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Deloitte Danışmanlık, 2013. Iron and Steel Industry in Turkey, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Deloitte Danışmanlık, 2013. Renewable Energy and Environmental Technologies, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Deloitte Danışmanlık, 2013. The Energy Sector: A Quick Tour for the Investor, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Deloitte Danışmanlık, 2013. The Logistics Industry in Turkey, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.

- Deloitte Danışmanlık, 2013. Travel and Tourism, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Deloitte Danışmanlık, 2014. Healtcare Industry in Turkey, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Deloitte Danışmanlık, 2014. Manufacturing Industry in Turkey, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Deloitte Danışmanlık, 2014. The Chemicals Industry in Turkey, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Demir, A.Ö., Mert, N., 2010. Türkiye Yerli Keçi Genetik Kaynakları ve Mevcut Durum, Ulusal Keçicilik Kongresi Bildiriler Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 24-26 Haziran 2010, Çanakkale, s:223-227.
- Demir, P., Elmalı, D.A., 2011. Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki Kimi Yem Fabrikalarının Mevcut Durumu ve Sorunları, Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, Sayı:82 (1), s:29-34.
- Demir, S., Ellialtıoğlu, Ş., Yaşar, F., Kuşvuran, Ş., Yücer, M., Türközü, D., 2012. Tuz Stresi Uygulanmış Yerli Kavun Aksesyonlarına Ait Fidelerde İyon Dağılımının İncelenmesi, Nevşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı:1(2), Nevşehir, s:30-45.
- Demirdöğen, A., Ören, M.N., Alemdar, T., 2012. Türkiye'de Tarım Politikaları Kapsamında Sağlanan Destekler ve Kırsal Yoksulluk, 10.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:1, 5-7 Eylül 2012, Konya, s:85-94.
- Demirel, K., 1996. Van Yöresi Makrofungusları, Turk J Bot 20, 2, 165-169.
- Demirel, M., Cengiz, F., Çelik, S., Erdoğan, S., 2001. Van Ekolojik Koşullarında Yetiştirilen Mısır ve Macar Fiği Karışımlarının Silaj Kaliteleri ve Besin Maddelerinin Rumende Parçalanabilirlikleri Üzerine Bir Araştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:11(1), Van, s:69-78.
- Demirel, M., Yıldırım, A., 2000. Van Yöresinde Yetiştirici Şartlarında Depolanan Kaba Yemlerde Aflatoksin Oluşumunun Saptanması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:10(1), Van, s:77-83.
- Demirtaş, İ., Sarısu, H.C., 2011. Kiraz Yetiştiriciliği, Meyvecilik Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Yayın No:11, Isparta.
- Demirtaş, M.N., Kırnak, H., 2009. Kayısıda Farklı Sulama Yöntemleri ve Aralıklarının Fizyolojik Parametrelere Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:19(2), Van, s:79-83.
- Deniz, O., Etlan, E., 2009. Kırdan Kente Göç ve Göçmenlerin Uyum Süreci Üzerine Bir Çalışma: Van Örneği, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt:6, Sayı:2, Yıl:2009, s:472-498.
- Denizhan, E., 2011. Aculus schlechtendali (Nalepa) (Acari: Eriophyidae)'nin Van İlinde Farklı Elma Çeşitleri Üzerindeki Populasyon Değişimi ve Zetzellia Mali (Ewing)'nin Etkisi, Bitki Kor. Bült., 51 (3): 239-253.
- Denizhan, E., Yaşar, B., 2005. Van İlinde Beş Farklı Şeftali Çeşidi Üzerindeki Hyalopterus pruni (Geoffroy) (Homoptera: Aphididae)'nin Populasyon Yoğunluğunun Saptanması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:15(2), Van, s:159-166.
- Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, 2013. Uçak Yolcu ve Yük İstatistikleri, 2013.
- Devlet Planlama Teşkilatı, 2000. Doğu Anadolu Projesi Ana Planı.

- Devlet Planlama Teşkilatı, 2006. Bilgi Toplumu Stratejisi, DPT Yayın No: 2699, Ankara.
- Devlet Planlama Teşkilatı, t.y. Doğu Anadolu Kalkınma Programı Raporu.
- Devlet Su İşleri 17. Bölge Müdürlüğü, 2010. Van İli Tesis ve Yatırım Bilgileri.
- Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü, 2012. 2011 Yılı Tarımsal Sulama Raporu, Ankara.
- Diao, Z., 2010. Economic Importance of Agriculture for Sustainable Development and Poverty Reduction: Findings from a Case Study of Ghana, Global Forum on Agriculture, 29-30 November 2010, Paris.
- Diler, A., Koçyiğit, R., Yanar, M., Aydın, R., 2013. Holstein Süt Sığırları Rasyonlarına Mikrobiyal Yem Katkı Maddesi ve Enzim İlavesinin Süt Verimi ve Süt Kompozisyonu Üzerine Etkileri, 8. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:79-85.
- Doğan, İ.S., Uğur, T., 2005. Van ve Çevresinde Yetiştirilen Bazı Buğdayların Bisküvilik Kalitesi Üzerine Bir Araştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:15(2), Van, s:139-148.
- Doğu, G., 2006. Sporun Sosyal ve Ekonomik Faydaları, Sağlıklı Kentler Birliği Toplantısı, 27-28 Nisan, Eskişehir.
- Doğu Anadolu Kalınma Ajansı, 2012. Küçükbaş Hayvancılık Çalıştay Raporu, Hakkari.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Coğrafi Konum ve İklim Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Doğal Kaynaklar Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Eğitim Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Fiziksel Altyapı ve Enerji Sektörü Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Kültür ve Spor Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Madencilik Sektörü Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Nüfus ve Kentleşme Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Sosyal Gruplar Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Tarım Sektörü Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Turizm Sektörü Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi 2014-2023 Dönemi Bölge Planı, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Güneş Enerjisi Sektörel Analiz Raporu, Van.

- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Madencilik Sektörel Analiz Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Kredi Modelleri Geliştirme Çalıştayı Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Seracılık Sektörel Analiz Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Sınır Ticareti Analizi Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2014. Çilli Sınır Ticaret Merkezi Fizibilite Çalışmaları Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2014. Gelincik-Güzereş Sınır Ticaret Merkezi Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2014. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizleri Taslak Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Projesi Bölgesel Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2000. DAP Eylem Planı Raporu.
- Duman, N., Çiçek, İ., 2012. Erçek Gölü Havzasının Jeomorfolojisi ve Gölün Oluşumu, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:5, Sayı:20, s:246-260.
- Durmuş, E., Yiğit, A., 2003. Türkiye'nin Meyve Üretim Yöreleri, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:13, Sayı:2, Elazığ, s:23-54.
- Ekici, K., Sağun, E., Sancak, Y.C., Sancak, H., Yörük, İ.H., İşleyici, Ö., 2011. Dondurulmuş Olarak Muhafaza Edilen İnci Kefalinde (Chalcalburnus tarichi, Pallas 1811) Biyojen Amin Oluşumu ve Mikrobiyolojik Değişimlerin Belirlenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:22(2), Van, s:93-99.
- Ekin, Z., Demir, S., Oğuz, F., Yıldırım, B., 2013. Farklı Potasyum Dozlarında Arbusküler Mikorhizal Fungus (AMF) Uygulamalarının Patates (Solanum tuberosum L.)'in Yumru Verimi ve Yumru İriliği Dağılımı Üzerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:23(2), Van, s:154-163.
- Ekincialp, A., Şensoy, S., 2013. Van Gölü Havzası Fasulye Genotiplerinin Bazı Bitkisel Özelliklerinin Belirlenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:23(2), Van, s:102-111.
- Ekonomi Bakanlığı, 2011. Kimya Sanayinde Girdi Tedarik Stratejisi, İhracata Dönük Üretim Stratejisi Değerlendirme Kurulu V. Toplantısı, Ankara.
- Ekonomi Bakanlığı, 2012. İnşaat Malzemeleri Sektörü Raporu, Ekonomi Bakanlığı Sektör Raporları, Ankara.
- Ekonomi Bakanlığı, 2012. Madencilik Sektörü Raporu, Ekonomi Bakanlığı Sektör Raporları, Ankara.
- Ekonomi Bakanlığı, 2012. Yeni Teşvik Sistemi Yatırımlarda Devlet Yardımları, Teşvik Uygulama ve Yabancı Sermaye Genel Müdürlüğü, 6 Nisan 2012, İstanbul.
- Ekonomi Bakanlığı, 2013. Kanatlı Et Sektörü Raporu, Ekonomi Bakanlığı Sektör Raporları, Ankara.
- Ekonomi Bakanlığı, 2013. Meyve Suları Sektör Raporu, Ankara.
- Ekonomi Bakanlığı, 2014. Hazır Giyim Sektörü Raporu, İhracat Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Ekonomi Bakanlığı, 2014. Kimya Sektörü Raporu, Ankara.
- Ekonomi Bakanlığı, t.y. Dış Ticarette Lojistik.

- Elgün, M.N., 2011. Ulusal ve Uluslararası Taşıma ve Ticarette Lojistik Köylerin Yapılanma Esasları ve Uygun Kuruluş Yeri Seçimi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi (C.XIII, S II, 2011), Afyon, s:203-226.
- Elgün, M.N., Elitaş, C., 2011. Yerel, Ulusal ve Uluslararası Taşıma ve Ticaret Açısından Lojistik Köy Merkezlerinin Seçiminde Bir Model Önerisi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:11, Cilt:9, Sayı:2, Manisa, s:630-645.
- Elmastaş, N., 2012. Türkiye Ekonomisi İçin Önemi Giderek Artan Bir Maden: Pomza (Sünger Taşı), Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt:5, Sayı:23, Güz 2012, s:198-206.
- Emekçi, S., Mert, H., 2009. Norduz Keçilerinde Hemoglobin, Eritrosit Potasyum ve Glutatyon Tiplerinin Araştırılması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:20(2), Van, s:23-26.
- Engin, H., Akçal, A., 2013. Lapseki Kirazı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 1.Baskı, Çanakkale.
- Er, S., Özçelik, A., 2012. Kırsal Yoksulluğun Giderilmesinde Temel Dinamik: Hayvancılık Sektörü, 10.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:1, 5-7 Eylül 2012, Konya, s:299-305.
- Eraslan, İ.H., Bakan, İ., Kuyucu, A.D.H., 2008. Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin Analizi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:7, Sayı:13, İstanbul, s:265-300.
- Erdinç, Ç., Ekincialp, A., Yıldız, M., Kabay,T., Türkmen, Ö., Şensoy, S., 2013. Molecular Genetic Diversity in Lake Van Basin Melons (Cucumis melo L.) Based on RAPD and ISSR Markers, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:23(3), Van, s:264-270.
- Eren, 2010. An Analysis of Innovation and R&D Activities of Firms in Turkish Medical Devices Sector, A Thesis Submitted to the Graduate School of Social Sciences of Middle East Technical University, Ankara.
- Ergun, H., Tanyel, B., Çamaş, H., 1992. Van Gölü İnci Kefali Etlerinde Yağ Asitleri Düzeyi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:3(1-2), Van, s:165-174.
- Ergun, M., Ergun, N., Sütyemez, M., 2008. Bazı Kiraz Çeşitlerinin Taze Kesme İşlemine Uygunluğu, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen ve Mühendislik Dergisi, Sayı:11(2), Kahramanmaraş, s:92-96.
- Erkan, B., 2011. Türkiye'nin Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü İhracatında Uluslararası Rekabet Gücünün Belirlenmesi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:13, Sayı:1, Eskişehir, s:93-110.
- Erkan, C., Aşkın, Y., 2001. Van İli Bahçesaray İlçesi'nde Arıcılığın Yapısı ve Arıcılık Faaliyetleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:11(1), Van, s:19-28.
- Erkan, C., Gösterit, A., 2013. SWOT Analizi Yardımıyla Türkiye Arıcılığının Değerlendirilmesi, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:233.
- Erkan, S., Fidancı, U.R., 2011. Florozisli Koyunlarda Serum Lipid Profili, Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:58, Ankara, s:149-153.
- Erkman, A.C., Surul, Ö., 2014. Van Kalesi Höyüğü (Ortaçağ) İnsanlarının Travma İzleri Analizi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:5(2), Ankara, s:118-135.

- Erkovan, H.İ., Tan, M., 2009. Sulu ve Kıraç Şartlarda Yetiştirilen Korungada Ot ve Tohum Verimi ile Bazı Özelliklerin Belirlenmesi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Cilt:2, Sayı:1, İzmir, s:61-70.
- Erli, T.Y., 2014. Kiraz Bahçeleri Kazandırıyor, Dünya Gazetesi, 10.01.2014.
- Erman, M., Tüfenkçi, Ş., 2004. Farklı Ekim Zamanlarının Nohutta (Cicer arietinum L.) Verim ve Verim ile İlgili Karakterlere Etkisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:10(3), Ankara, s:342-345.
- Erol, T., Yaşar, B., 1996. Van İli Elma Bahçelerinde Bulunan Zararlı Türler ve Düşmanları, Türk Entomoloji Derneği Dergisi, Sayı:20(4), s:281-293.
- Erol, T., Yaşar, B., 1999. Van İli Elma Ağaçlarında Zararlı Lepidosaphes ulmi (L.) (Homoptera, Diaspididae) ile Palaeolecanium bituberculatum (Targ. and Tozz.) (Homoptera, Coccidae)'un Populasyon Değişimleri, Bazı Biyolojik Özellikleri ve Doğal Düşmanları Üzerinde Araştırmalar, Türkiye Tarım ve Orman Bilimleri Dergisi, TÜBİTAK, Sayı:23(1999), Ankara, s:151-164.
- Ersayar, F., Kazankaya, A., Doğan, A., Uyak, C., 2011. Van İli Merkez İlçe ve Köylerinde Yetiştirilen Bazı Üzüm Çeşitlerinin Ampelografik Özelliklerinin Belirlenmesi, Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı:1(2), Iğdır, s:22-33.
- Ertaş, M., Kaval, İ., Sadullahoğlu, C., Özdemir, K., Öğün, E., Behçet, L., Orhan, E., 2012. Doğu Anadolu Bölgesinde (Van-Hakkari) Tıbbi Amaçlı Kullanılan Bazı Bitki Türlerinin Antimikrobiyal Aktivitesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı:17(2), Van, s:104-107.
- Ertek, A., Gençoğlan, C., Tüfenkçi, Ş., 2000. Van Yöresinde Toprak ve Su Kaynakları ile Sulama Uygulamalarına İlişkin Sorunlar ve Çözüm Olanakları, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, Kahramanmaraş, s:72-83.
- Erten, Ö., Yılmaz, O., 2013. Ekstansif Koşullarda Yetiştirilen Kıl Keçilerinin Döl ve Süt Verimi Özelliklerinin Araştırılması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:24(3), Van, s:105-107.
- Ertop, S., Özpınar, A., 2011. Çanakkale İli Kiraz Ağaçlarındaki Fitofag ve Yararlı Türler ile Bazı Önemli Zararlıların Popülasyon Değişimi, Türkiye Entomoloji Derneği Dergisi, Sayı:1(2), s:109-118.
- Ertuğrul, E., 2000. Et ve Et Ürünleri, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Sektörel Araştırmalar Yayını, SA/00-3-6, Ankara.
- Ertuğrul, M., Dellal, G., Elmacı, G., Akın, A.O., Pehlivan, E., Soysal, M.İ, Arat, S., 2010. Çiftlik Hayvanları Genetik Kaynaklarının Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımı, Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Ziraat Mühendisleri Odası, 11-15 Ocak 2010, Ankara, s:179-198.
- Ertuğrul, M., Dellal, G., Soysal, İ., Elmacı, C., Akın, O., Arat, S., Barıtçı, İ., Pehlivan, E., Yılmaz, O., 2009. Türkiye Yerli Koyun Irklarının Korunması, Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:23, Sayı:2, Bursa, s:97-119.
- Ertuş, M.M., Sabancı, C.O., Çelebi, Ş.Z., 2012. Van ve Çevresinde Yetiştirilen Yerel Korunga (Onobrychis sativa) Çeşitlerinin Bazı Özelliklerinin Belirlenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:22(3), Van, s:165-172.
- Ertürk, Y.E., Yılmaz, O., 2013. Türkiye'de Organik Arıcılık, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ziraata Fakültesi Dergisi, Sayı:1(1), Çanakkale, s:35-42.

- Eşiyok, B.A., Sekmen, F., 2012. Türkiye Ekonomisinde Bölgesel Gelişmişlik Farklılıkları, Doğu Anadolu'nun Bölgesel Gelişmedeki Yeri ve Çözüm Önerileri, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Yayınları, Ankara.
- Eşiyok, D. Bozokalfa, M.K., Boztok, K., 2005. Bazı Kavun (Cucumis melo L.) Çeşitlerinin Verim ve Kalite Özelliklerinin Belirlenmesi, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:43(1), İzmir, s:25-33.
- European Commission, 1999. European Spatial Development Perspective, ISBN 92-828-7658-6, Luxembourg.
- European Commission Statistic Office, 2008. Statistical Classification of Economic Activities in the European Community NACE Rev.2, EUROSTAT Methodoligies and Working Papers, ISSN:1977-0375.
- Fırat, M., 2002. Bahçesaray ve Çevresi Florası Üzerine Bir Araştırma, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2011. Global Livestock Production Systems, Rome.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2013. World Food and Agriculture Statistical Yearbook.
- Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Derneği, 2012. 2023 Vizyonunda Gayrimenkul Sektörü Raporu, İstanbul.
- Gaytancıoğlu, O., 2005. Türkiye Tarımının Temel Sorunları ve Çözüm Önerileri, Trakya Gelişim Dergisi Aylık Ekonomi ve Aktüalite Dergisi, Sayı: Nisan-Mayıs 2005, s: 20-21.
- Geçer, M.K., Gündoğdu, M., Muradoğlu, F., Yılmaz, H., 2011. Van Ekolojik Şartlarında Yetiştirilen Farklı Çilek Çeşitlerinde Frigo Fide Üretimi ve Bu Fidelerin Verim Özellikleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:21(2), Van, s:82-88.
- Geçer, M.K., Yılmaz, H., 2011. Van Ekolojik Koşullarında Çilek Fidesi Üretim Olanaklarının Belirlenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:21(1), Van, s:28-34.
- Geçer, M.K., Yılmaz, H., 2012. Örtü Altı ve Açık Arazi Koşullarında Üretilen Bazı Çilek Çeşitlerine Ait Fidelerin Besin Elementi İçerikleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:22(1), Van, s:1-6.
- Genç, Ö., 2002. Doğu Anadolu Bölgesi Ekonomik ve Sosyal Durum Raporu, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., Yayın No: GA-02-2-9, Ankara.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013. Stratejik Plan 2013-2017, Ankara.
- Gök, E., Garipoğlu, A.V., 2010. Beslemenin Keçi Sütü Yağ İçeriği ve Kompozisyonu Üzerindeki Etkisi, Ulusal Keçicilik Kongresi Bildiriler Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 24-26 Haziran 2010, Çanakkale, s:277-282.
- Gökçe, R., Gürsoy, O., Gökalp, H.Y., 1999. Hayvan Sağlığında Kullanılan İlaç ve Benzeri Maddelerin Süt ve Ürünlerinin Kalitesi Üzerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:10 (1-2), Van, s:109-112.
- Gökdoğan, O., 2011. Isparta İli Şeftalı Yetiştiriciliğinde Enerji Girdi Çıktı Analizi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Cilt:4 Sayı:2, İzmir, s:145-155.

- Gökmen, M., Alişarlı, M., 2003. Van İlinde Tüketime Sunulan Kıymaların Bazı Patojen Bakteriler Yönünden İncelenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:14(1), Van, s:27-34.
- Gösterit, A., Gürel, F., 2013. Bombus Terrestris L. Arısının Ticari Yetiştiriciliği İçin Temel Gereklilikler, 8. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:87.
- Gözügül, A., Öztürk, İ., 2008. Silajlık Mısır Tarımı ve Silaj Yapımı, Samsun İl Tarım Müdürlüğü, Çiftçi Eğitimi ve Yayım Şubesi, Samsun.
- Gül, A., Biçek, K., Değer, S., 2000. Van Belediye Mezbahasında Kesimi Yapılan Sığırlarda Bulunan Eimeria Türleri ve Bunların Yayılış Oranları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:11(2), Van, s:12-14.
- Gül, A., Değer, S., Denizhan, V., 2009. Van İli Koyunlarında Linguatula serrata (Fröhlich, 1789) Nimflerinin Yaygınlığı, Türkiye Parazitoloji Derneği Türkiye Parazitoloji Dergisi, Sayı:33(1), s:25-27.
- Gül, A., İlhan, F., 2009. Van Et ve Balık Kurumu'nda Kesilen Kıl Keçilerinde Linguatula serrata (Fröhlich, 1789) Nimflerinin Araştırılması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:20(2), Van, s:55-57.
- Gül, F., Çolak, A., Sezgin, İ., Kaloğlu, B., 2003. Van Gölüne Endemik Olan İnci Kefali (Chalcalburnus tarichi PALLAS 1811) Kromozomlarının C, G ve Restriksiyon Endonükleazlar (Alu I, Nhe I, Hae III, Mbo I, Hinf I) ile Bantlanması, Türk Veteriner ve Hayvan Bilimleri Dergisi, Sayı:27, TÜBİTAK, Ankara, s:1293-1298.
- Gül, H.E., Çevik, B., 2014. 2010 ve 20120 Verileriyle Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması, Türkiye İş Bankası İktisadi Araştırmalar Bölümü, İstanbul.
- Gül, U., Hasdemir, M, 2012. Türkiye'de Yem Bitkileri Arz Açığına Yönelik Çözüm Önerileri, 10.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:1, 5-7 Eylül 2012, Konya, s:153-156.
- Gül, Y., 1991. Van Mezbahasında Kesilen Bir Akkaraman Koyununda Rastlanan Lipom Olgusu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:2(1-2), Van, s:153-158.
- Gülen, K.G., 2010. Lojistik Sektöründe Durum Analizi ve Rekabetçi Stratejiler, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, No: 2010-70, İstanbul.
- Güler, İ.E., 2011. Erzurum Yöresinde Nohut Tarımının Mekanizasyon Sorunları ve Çözüm Önerileri, Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Ensitüsü Dergisi, Sayı:1(4), Iğdır, s:91-98.
- Güloğlu, 2012. Kiraz Yetiştiriciliği, Alata Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Mersin.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2013. Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Lojistik Sektörüne Yönelik Uygulamaları, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayın No: 8, Ankara.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2013. Tarım Sektörü Raporu, Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü Ekonomik Analiz ve Değerlendirme Dairesi, Ankara.
- Günay, A. 1975. Kantalop Kavunun Gen Merkezi ve Türkiye'de Yetiştirilen Kantalop Kavun Çeşitleri Üzerinde Araştırmalar. TÜBİTAK V. Bilim Kongresi. TOAG Tebliğleri. Bahçe Bitkileri ve Tarımsal Mekanizasyonu Seksiyonu, 29 Eylül- 2 Ekim 1975, İzmir.
- Günay, D., 2002. Sanayi ve Sanayi Tarihi, Mimar ve Mühendis Dergisi, Sayı:31, İstanbul, s:8-14.
- Günaydın, G., 2009. Koyun Yetiştiriciliğinin Ekonomi Politiği, Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:23, Sayı:2, Bursa, s:15-32.

- Gündoğan, N., 2002. Hizmet Sektöründe İstihdam, Kamu-İş Dergisi,Cilt:7, Sayı:1.
- Gündoğdu, M., Özrenk, K., Kan, T., Geçer, M.K., 2011. Van Yöresinde Yetiştirilen Bazı Kayısı Çeşitlerinin Fenolik Bileşik, Tokoferol ve Yağ Asidi İçerikleri, Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı:1(4), Iğdır, s:31-36.
- Gündüz, H., 2000. Holştayn İneklerinde Bazı Biyokimyasal Parametrelerin Mevsimsel Değişimi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:11(2), Van, s:50-53.
- Gündüz, H., Doğan, İ., Ekin, S., 2002. Yemlerine Vitamin A ve E İlave Edilen Alabalıklarda (Oncorhyncus mykiss) Seminal Plazmanın Biyokimyasal Bileşiminin Saptanması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:13(1-2), Van, s:64-68.
- Gündüz, L., Rota, A., Hüseyin, A., 2001. Türkiye ve Dünyadaki Pomza Oluşumlarının Malzeme Karakteristiği Analizi, 4.Endüstriyel Hammaddeler Sempozyumu, 18-19 Ekim 2001, İzmir, s:175-188.
- Gündüz, L., Yılmaz, İ., 2001. Orta Anadolu Pomza Oluşumlarının Endüstriyel Olarak Kullanılabilirlik Ölçütleri, Türkiye 17.Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi, s:213-220.
- Günel, E., Çalışkan, M.E., Kuşman, N., Tuğrul, K.M., Yılmaz, A., Ağırnaslıgil, T., Onaran, H., 2010. Nişasta ve Şeker Bitkileri Üretimi, Türkiye Ziraat Mühendisliği VII. Teknik Kongresi, 11-15 Ocak 2010, Ankara, s:377-396.
- Güneydoğu Anadolu Projesi, 2006. Organize Hayvancılık Bölgeleri Kurulması Raporu, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı.
- Gürlesel, C.F., 2009. Global Sanayi Eğilimleri ve Türkiye İçin Bir Değerlendirme, İstanbul Sanayi Odası Yayınları, No:2009/2, 1.Baskı, İstanbul.
- Gürpınar, K., Barca, M., 2007. Türk Mobilya Sektörünün Uluslararası Rekabet Gücü Düzeyi ve Nedenleri, Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:2, Sayı:2, s:41-61, Eskişehir.
- Gürsu, G., Aygün, T., 2014. Some Characteristics of Milk Yield in Awassi Ewes Maintained at Village Conditions, Journal of Agricultural Technologies, Vol:1, No:1, s:19-23.
- Gürtürk, K., Solmaz, H., Ekin, İ.H., 2000. Van ve Yöresinde Yavru Koyunlarda Bakteriyolojik ve Serolojik İncelemeler, , Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:11(2), Van, s:19-22.
- Halaç, E., 2002. Gıda Kalitesi ve Gıda Mevzuatı ile İlgili Temel Kavramlar Işığında Türk AB Gıda Mevzuatının Karşılaştırılması, Akdeniz Üniversitesi İİBF Dergisi, Sayı: 4, Antalya, s:107-131.
- Handil, H., Ülker, H., 2005. Uzaktan Algılama Teknolojisinden Van Yöresi Hayvancılığında Yararlanabilme Olanakları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:15(2), Van, s:85-91.
- Hanoğlu, H., Filya, İ., 2013. Aspir Tohumu Küspesinin Yem Değeri ve Kuzu Besisinde Kullanılma Olanakları Üzerinde Araştırmalar, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:319-323.
- Hasdemir, M., Taluğ, C., 2012. Kiraz Yetiştiriciliğinde İyi Tarım Uygulamalarının Benimsenmesini Etkileyen Faktörlerin Analizi, Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü DERİM Dergisi, Sayı:29(1), Antalya, s:23-26.
- Haskınacı, Ş., 2003. Ceviz Sektör Araştırması, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.
- İdarecinin Sesi Dergisi, 2012. Özel Dosya: Van, Temmuz-Ağustos 2012 Sayısı.

- İlkdoğan, U., 2012. Türkiye'de Aspir Üretimi İçin Gerekli Koşullar ve Oluşturulacak Politikalar, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, TEPGE Yayın No: 205, Ankara.
- İmrak, B., Küden, A., Sarıeroğullarından A., Küden, A., 2009. Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi (TABAD), Sayı:2(1), s:187-193.
- İnal, M.E., Toksarı, M., 2006. Mobilyacılık Sektöründe Karşılaşılan Pazarlama Sorunları ve Bu Sorunlara Çözüm Üretmeye Yönelik Bir Araştırma: Kayseri Örneği, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:2, Sayı:4, s:105-121, Zonguldak.
- İstanbul Sanayi Odası, 2004. Kimya Sektörü Raporu, İstanbul Sanayi Odası Yayınları, No:2004/20, İstanbul.
- İstanbul Sanayi Odası, 2011. Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Sektör Rehberleri: Mobilya Sanayi Raporu, İstanbul.
- İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri, 2013. Türkiye Genel Hazır Giyim, Tekstil, Deri ve Halı Dış Ticareti İstatistikleri, 2008-2013.
- İş Bankası, 2012. 2005 ve 2010 Yılı Verileri İle Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması Raporu, İstanbul.
- İşler, N., 2011. Aspir Tarımı, Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Hatay.
- İşler, N., t.y. Kolza Tarımı, Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Hatay.
- İşler, N., t.y. Mısır Tarımı, Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Hatay.
- İşler, N., t.y. Şekerpancarı, Mustafa Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi, Hatay.
- İşleyici, Ö., Morul, F., Sancak, Y.C., 2012. Van'da Tüketime Sunulan UHT Sterilize İnek Sütlerinde Aflatoksin M1 Düzeyinin Araştırılması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:23(2), Van, s:65-69.
- İşleyici, Ö., Sancak, Y.C., Hallaç, B., 2007. Van'da Tüketime Sunulan Balıklarda Hareketli Aeromonas Türlerinin, Varlığı ve Yaygınlığı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:18(1), Van, s:79-85.
- İzgü, T., 2010. Kavun' Da (Cucumis melo L., var cantalupensis Naud) Aroma Sentezinden Sorumlu Cm-Aat Genlerinin (1, 3 ve 4) Transformasyon Etkinliklerinin Araştırılması, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- İzmir Kalkınma Ajansı, 2013. İzmir Sağlık Kümelenmesi Tıbbi Cihazlar Alt Kümesi Fizibilitesi Projesi Raporu, İzmir.
- Jeoloji Mühendisleri Odası, 2011. Jeolojik ve Arkeolojik Bir Hazine: Van, Haber Bülteni, Sayı: 1-2, Ankara.
- Kadan, H., Yarılgaç, T., 2005. Van Ekolojik Şartlarında Elma ve Armutların Durgun T-Göz Aşısıyla Çoğaltılması Üzerine Araştırmalar, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:15(2), Van, s:167-176.
- Kafalı, M. A., 1998. Van İli Uygun Yatırım Alanları Araştırması, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş., TKM Matbaası, Ankara.
- Kalkan, C., Timurkan, H., Apaydın, A.M., Öcal, H., Deveci, H., 1991. Döl Tutmayan Düvelerde Klitorisin Çıkarılması ve Koterizasyonunun Kan Tiroksin, Kortizal ve Testesteron Seviyeleri ile Gebe Kalma Üzerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:2 (1-2), Van, s:23-25.

- Kalkınma Bakanlığı, 2012. 2012 Yılı Yatırım Programı Kamu Yatırımlarının İllere Göre Dağılımı, Yatırımlar ve Proje Analiz Dairesi Başkanlığı, Temmuz 2012, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, 2013. Bölgesel Gelişim Ulusal Stratejisi 2014-2023 Taslak Raporu, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, 2013. İllerin ve Bölgelerin Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması-SEGE 2011, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, 2013. Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, Ankara.
- Kar, H., Karaağaç, O., Kibar, B., t.y. Beyaz Baş Lahana Tarımı, Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Samsun.
- Kara, M., 2005. Ekonomik Etkileri Açısından Türkiye'deki Sınır Ticaretinin Değerlendirilmesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt:7, Sayı:3, İzmir, s:60-79.
- Karaca, F., Gülyüz, F., Alan, M., Taşal, İ., 2001. İneklerde Suni Tohumlama Sonrası Klitorise Masaj ve Kas İçi Oksitosin Uygulamalarının Gebelik Oranına Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:12(1-2), Van, s:50-52.
- Karaca, O., Cemal, İ., Yılmaz, O., Yaralı, E., İnce, D., Ata, N., 2013. Türkiye Koyunculuğunda Islah Planlaması Önerileri, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:235.
- Karaca, S., Çimrin, K.M., 2002. Adi Fiğ (Vicia sativa L.)+Arpa (Hordeum vulgare L.) Karışımında Azot ve Fosforlu Gübrelemenin Verim ve Kaliteye Etkileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:12(1), Van, s:47-52.
- Karaca, S., Erdığan, S., Yılmaz, A., 2013. Norduz Koçlarında Aşım Davranışı ve Döl Verim Özelliklerine Etkisi, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:517.
- Karaçor, Z., Saraç, T.B., 2011. Dış Ticaret ile Sanayi Sektörü İstihdam Oranı Arasındaki Kısa ve Uzun Dönem İlişkisi: Türkiye Örneği (1963-2009), Celal Bayar Üniversitesi İİBF Dergisi, Yıl:2011, Cilt:18, Sayı:2, Manisa, s:181-194.
- Karadeniz, V., Akpınar, E., 2011. Türkiye'de Lojistik Köy Uygulamaları ve Yeni Bir Lojistik Köy Önerisi, Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı: 23, Ocak-2011, s:49-71.
- Karagöz, H., 2009. Türkiye ve Konya'da Hayvancılık Sektörü, Sektörün Sorunları ve Çözüm Önerileri, Konya Ticaret Odası, Konya.
- Karakuş, F., Akkol, S., 2013. Van İli Küçükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Verimliliği Etkileyen Sorunların Tespiti Üzerine Bir Araştırma, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:137-139.
- Karakuş, F., Aygün, T., Budağ, C., Eyduran, E., Özdemir, T., 2010. Some Factors Influencing the Birth Weights of Norduz Kids, Bulgarian Journal of Agricultural Science, Vol:16, No:2, Bulgaria, p:243-246.
- Karakuş, F., Kor, A., Bingöl, M., Tuncer, S.S., Yılmaz, A., Cengiz, F., 2010. Norduz ve Kıl Keçilerinde Kıl Verimi ve Kalitesinin Belirlenmesi, Ulusal Keçicilik Kongresi Bildiriler Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 24-26 Haziran 2010, Çanakkale, s:219-222.
- Karakuş, K., Budağ, C., Tuncer, S.S., Özdemir, T., Eyduran, E., 2008. Teh Effect of Gender, Genotype, Dam Age, Birth Year and Birth Type of Birth Weight: Norduz and Karakaş Lambs, Journal of Animal and Veterinary Advances, Medwell Journals, No:7(9), p:1143-1136.

- Karakuş, K., Tuncer, S.S., Budağ, C., 2011. Van İli Çoban Eğitimi ve İstihdamı, 7. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Özetleri, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 14-16 Eylül 2011, Adana.
- Karakuş, M., Çiftçi, V., Toğay, Y., Toğay, N., 2005. Van-Gevaş Koşullarında Farklı Sıra Aralıklarının Fasulye (Phaseolus vulgaris L.)'de Verim ve Bazı Verim Öğelerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:15(1), Van, s:57-62.
- Karaman, E., Fırat, M.Z., 2013. Süt Sığırlarında Farklı Laktasyon Eğrilerinin Uyumu Üzerine Bir Simülasyon Çalışması, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:362.
- Karataş, A., Ünlü, H., Ünlü, H., 2006. Isparta Ekolojisinde Bazı Cruciferae Türlerinin Uygun Yetiştirme Dönemlerinin Belirlenmesi, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen ve Mühendislik Dergisi, Sayı:9(2), Kahramanmaraş, s:144-151.
- Karayolları 11. Bölge Müdürlüğü, 2014. Karayolları 11. Bölge Müdürlüğü Karayolu Bilgileri, http://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Bolgeler/11Bolge/Bolge11.aspx
- Karbuz, F., Öztürk, İ., Savaş, D.O., t.y. Türkiye'de Üretilen Tarım Ürünleri ve Ekonomideki Yeri, İstanbul Ticaret Odası Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Şubesi.
- Karipçin, M.Z., 2009. Yerli ve Yabani Karpuz Genotiplerinde Kuraklığa Toleransın Belirlenmesi, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Kasap, H., 2010. Sebzecilik, Samsun İl Tarım Müdürlüğü, Çiftçi Eğitimi ve Yayım Şubesi, Samsun.
- Kasap, İ., Atlıhan, R., Özgökçe, M.S., Kaydan, M.B., Polat, E., Yarımbatman, M., 2008. Van Gölü Havzası Ceviz Bahçelerinde Saptanan Zararlı Akarlar ve Bunlar Üzerinde Beslenen Avcı Türler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:18(2), Van, s:99-102.
- Kasap, İ., Atlıhan, R., Özgökçe, M.S., Kaydan, M.B., Polat, E., Yarımbatman, M., 2009. Van Gölü Havzası Ceviz Bahçelerindeki Önemli Zararlı Akarlar (Acari) ve Bunlar Üzerinde Beslenen Avcıların Populasyon Gelişmesi, Türk Entomoloji Derneği Dergisi, Sayı:33(4), s:305-314.
- Kasap, İ., Çobanoğlu, S., Aktuğ, Y., Denizhan, E., 2004. Van Gölü Çevresi Elma Bahçelerinde Saptanan Zararlı ve Yararlı Akar Türleri. Türkiye I. Bitki Koruma Kongresi Bildirileri 8-10 Eylül 2004, Samsun, 104.
- Kasap, İ., Çobanoğlu, S., Aktuğ, Y., Denizhan, E., t.y. Van Gölü Çevresi Elma Bahçelerinde Saptanan Zararlı ve Yararlı Akar Türleri, TÜBİTAK-TOGTAG – 2966.
- Kaşka, N., M. Güleryüz, M. Kaplankıran, S. Kafkas, S. Ercişli, A. Eşitken, R. Aslantaş ve E. Akçay, 2005. Türkiye Meyveciliğinde Üretim Hedefleri, Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi, 3-7 Ekim 2005, Ankara, Cilt:1, s:519-549.
- Kaşvuran, Ş., Ellialtıoğlu, Ş., Daşgan, H.Y., Abak, K., 2012. Tuzlu Koşullara Toleransı Yüksek Bazı Yerli Kavun Aksesyonları, Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi, Sayı:5(2), s:151-153.
- Kaya, İ., Tunçtürk, M., Özkan, O.U., Anaç, E., 2010. Patates Üretim Alanlarında Topraktaki Yabancı Ot Tohum Populasyonu ile Yabancı Ot Florası Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi, Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:7(2), Tekirdağ, s:151-158.
- Kaya, M., Gülyüz, F., 2005. Doğal Kızgınlık Gösteren İneklerde Çift Suni Tohumlama, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:16(2), Van, s:31-33.
- Kaya, T., Balta, F., 2009. Van Yöresi Elma Seleksiyonları-1: Peryodisite Göstermeyen Genotipler, Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi (TABAD), Sayı:2(2), s:25-30.

- Kaya, T., Balta, F., 2013. Van Yöresi Elma Seleksiyonları-3: Periyodisite Eğilimi Bulunan Genotipler, Ordu Üniversitesi Bil.Tek. Dergisi, Cilt:3, Sayı:2, Ordu, s:29-38.
- Kayan, N., 2012. Farklı Gelişme Dönemlerinde Uygulanan Sulamanın Bazı Nohut (Cicer arietinum L.) Çeşitlerinde Verim ve Verim Ögelerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:22(1), Van, s:40-47.
- Kaydan, D., Geçit, H.H., 2005. Arpada Ekim Yöntemleri ve Ekim Sıklıklarının Verim ve Verim Öğeleri Üzerine Etkileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:15(1), Van, s:43-52.
- Kaydan, D., Yağmur, M., 2007. Van Ekolojik Koşullarında Bazı İki Sıralı Arpa Çeşitlerinin (Hordeum vulgare L. conv. distichon) Verim ve Verim Öğeleri Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:13(3), Ankara, s:269-278.
- Kaydan, D., Yağmur, M., 2008. Van Ekolojik Koşullarında Bazı Ekmeklik Buğday (Triticum aestivum L.) Çeşitlerinin Verim ve Verim Öğeleri Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:14(4), Ankara, s:350-358.
- Kaymakçı, M., Engindeniz, S., 2010. Türkiye'de Keçi Yetiştiriciliği: Sorunlar ve Çözümler, Ulusal Keçicilik Kongresi Bildiriler Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 24-26 Haziran 2010, Çanakkale, s:1-25.
- Kaymakçı, M., Koşum, N., Taşkın, T., Ataç, F.E., 2007. Menemen Koyunu, 5. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildirileri Kitabı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 5-8 Eylül 2007, Van, s:102.
- Kekeçoğlu, M., Gürcan, E.K., Soysal, M.İ., 2007. Türkiye Arı Yetiştiriciliğinin Bal Üretimi Bakımından Durumu, Namık Kemal Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:4(2), Tekirdağ, s:227-236.
- Keleş, D., 2012. Fasulye Yetiştiriciliği, Alata Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Mersin.
- Keskin, F., Ertuğrul, E., 2009. Enerji Sektörü Raporu, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Müdürlüğü, Ankara.
- Keskin, G., 2012. Durum ve Tahmin: Domates ve Domates Salçası 2011/2012 Raporu, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü, TEPGE Yayın No:21, Ankara.
- Keskin, S., Kor, A., Karaca, S., 2012. Evaluation of Sensory Characteristics of Sheep and Goat Meat by Procrustes Analysis, Czech Journal of Animal Science, Vol:11, Czech Republic, p:516-521.
- Kırk, K, 2011. Yetiştirici Koşullarında Bulunan Norduz ve Karakaş Koçlarının Spermatolojik Özellikleri, 7. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Özetleri, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 14-16 Eylül 2011, Adana.
- Kırk, K., 2004. Norduz Koçlarının Testis Morfolojisi ve Spermatolojik Özellikleri, 4.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Sözlü Bildiler Kitabı, Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 1-3 Eylül 2004, Cilt:1, Isparta, s:361-364.
- Kırk, K., 2004. Van İli Koyun ve Keçi Yetiştiriciliğinin Yapısı ve Geliştirme Yolları, 4.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Sözlü Bildiler Kitabı, Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 1-3 Eylül 2004, Cilt:1, Isparta, s:355-360.
- Kırk, K., 2011. Doğu Anadolu Bölgesi Yerli Koyun Popülasyonlarının Ekolojik Mera Koşulları Üreme Performansları, X.Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi Bildiri Özetleri, 4-7 Ekim 2011, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, s:79.

- Kırk, K., 2011. Ekolojik Hayvansal Üretimde Farklı Irk Koç Spermalarının Popülasyon Gen Kaynaklarının Korunmasında Rolü Ve Önemi, X.Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi Bildiri Özetleri, 4-7 Ekim 2011, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, s:486.
- Kırk, K., 2011. Van İli Ekolojik Koşullarında Yetiştirilen Norduz ve Kıl Tekelerinin Yapay Tohumlama Döl Verimlerinin Sürdürülebilir Kırsal Kalkınma Üzerine Etkileri, X. Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi, 4-7 Ekim 2011, Çanakkale, s:487.
- Kırk, K., 2013. Van İli Yetiştirici Koşullarındaki Norduz ve Kıl Tekelerinin Yapay Tohumlama Döl Verim Özellikleri, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:531-535.
- Kırk, K., 2013. Yetiştirici Koşullarında Bulunan İvesi Norduz ve Karakaş Koçlarının Spermatolojik Özellikleri, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:526-530.
- Kırşan, İ.H., 2001. Madencilik Sektörü Sorunları ve Çözüm Önerileri, Türkiye 17. Uluslararası Madencilik Kongresi ve Sergisi, 9.-22 Haziran 2001, ISBN 975-395-416-6, Ankara.
- Kızıloğlu, R., Dağdemir, V., 2012. Erzurum İlinde Beyaz Lahananın Üretim ve Pazar Maliyeti; Aziziye, Yakutiye ve Pasinler İlçeleri Örneği, Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı:2(2), Iğdır, s:57-64.
- Kiper, M., 2013. Dünyada ve Türkiye'de Tıbbi Cihaz Sektörü ve Strateji Önerisi, Kavramlar Dünyada Durum ve Ülke Örnekleri Türkiye'de Durum, Analizler ve Strateji Önerisi, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı, No: TTGV/ TTGV – T/2013/002, 1.Baskı, Ankara.
- Kocakaya, Z., Erdal, İ., 2005. Çinko Uygulamasının Van Yöresinde Yetiştirilen Buğday Çeşit ve Hatlarının Çinko Beslenmesi ve Verim Üzerine Etkisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:11(4), Ankara, s:379-383.
- Koç, B., Altun, T.G., Güleç, H.A., Baydaş, A., 2012. Geleneksel Gıda Ürünleri Tüketim Pazarının Analizi: Van İli Uygulaması, 10.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:2, 5-7 Eylül 2012, Konya, s:909-915.
- Koçkaya, G., Tatar, M., 2011. Tıbbi Cihazlarda Sağlık Teknolojisi Değerlendirmesi, Dünya Sağlık Örgütü Tıbbi Cihaz Teknik Serisi, Sağlık Ekonomisi ve Politikası Derneği.
- Koncagül, S., Daşkıran, İ., Bingöl, M., 2012. Yetiştirici Elinde Bulunan Norduz Koyunlarının Laktasyon Süt Verimi ve Laktasyon Eğrisine Etki Eden Faktörler, Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:18(4), Kars, s:677-684.
- Kor, D., Demirel, M., 2012. Keçilerin Üreme Aktivitesinde Hormonal ve Metabolik Etkileşimler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:22 (3), Van, s:192-198.
- Korkmaz, H, Aslan, L., 2008. Van ve Yöresinde Sığır ve Koyunlarda Görülen Cerrahi Hastalıkların Değerlendirilmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:2008(2), Van, s:37-42.
- Koşan, A., 2006. Doğu Anadolu Bölgesi "Sürdürülebilir Kalkınma" Yönlü Turizm Projeleri ve Bir Değerlendirme, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı:8(2), Erzurum, s:435-454.
- Koyuncu, F., Koyuncu, M.A., Erdal, İ., Yaviç, A., 2002. Bazı Ceviz (Juglans regia L) Tiplerinin Kimyasal Bileşimi, Gıda Dergisi, Sayı:27(4), s:247-251.
- Koyuncu, F., Yıldız, K., 1998. Ceviz Odun Çeliklerinde Ethrelin Köklenmeye Etkisi, Derim Dergisi, sayı:17(4), s:172-177.

- Koyuncu, M., Taşkın, T., Kaymakçı, M., 2010. Keçi Sütünün İnsan Sağlığı Açısından Önemi, Ulusal Keçicilik Kongresi Bildiriler Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 24-26 Haziran 2010, Çanakkale, s:355-358.
- Kozak, N., Kozak, M. A., Kozak, M., 2000. Genel Turizm İlkeler -Kavramlar, Turhan Kitapevi, Ankara.
- Kozat, S., Denizhan, V., 2007. Van İlinin Özalp ve Saray İlçelerinde Hayvanlarda Görülen İç Hastalıkların Mevsimsel Dağılımı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:18(2), Van, s:13-16.
- Köker, A., Salmanoğlu, R., 2000. Sütçü İneklerde Subklinik Mastisislerin Şekillenmesinde Sağım Makinasına İlişkin Sorunların İncelenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:11(2), Van, s:106-112.
- Köksel, A., Altunbay, S., Doğan, B., t.y. Sistem Dinamiği Yaklaşımı ile Türkiye'de Hayvancılık Sektörünün Geleceği, Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Köroğlu, K., Konyar, E., 2011. Urartu: Doğu'da Değişim, Yapı Kredi Yayınları, 1.Baskı, No:3234, İstanbul.
- Kurt, G., Tepe, I., 2014. Van'da Küçük Tohumlu Yonca Küskütü (Cuscuta approximata Bab.)'nün Yayılma Yolları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:24(1), Van, s:51-59.
- Kurt, M., 2007. Organik Arıcılık Kuralları ve Hastalıklarla Mücadele, Samsun Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü.
- Kurtar, E.S., 2013. Float Sistemde Bazı Kışlık Sebze Türlerinin Organik Fide Üretimi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:23(2), Van, s:83-89.
- Küçüker, E., Özkan, Y., 2012. Bodur ve Yarı Bodur Sistemli Elma Yetiştiriciliğinin Ekonomik Analizi, Iğdrı Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı:2(3), Iğdır, s:9-16.
- Küçükkalay, A.M., 1997. Endüstri Devrimi ve Ekonomik Sonuçlarının Analizi, Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi, Yıl:1997, Sayı:2(Güz), Isparta, s:51-68.
- Küçükköner, E., Doğan, İ.S., 1997. İçme Sütü İşleyen Fabrikalarda Temizlik ve Sanitasyon, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:8 (1-2), Van, s:113-117.
- Küçükyumuk, Z., Erdal, İ., 2014. Yapraktan Çinko Sülfat Uygulamasının Granny Smith Elma Çeşidine Olumsuz Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:24(2), Van, s:140-147.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007. Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Ankara.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2004-2013. Turizm İstatistikleri Veritabanı.
- Lahn, E., 1948. Türkiye Göllerinin Jeolojisi ve Jeomorfolojisi Hakkında Bir Etüt, Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü Yayını, Ankara.
- Madakbaş, S.Y., t.y. Taze Fasulye Tarımı, Karadeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Samsun.
- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, 2005. Türkiye Yer Altı Kaynakları Envanteri.
- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, 2010. Van İli Maden Yatakları ve Haritası, Ankara.
- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, 2014. Van İli Maden Yatakları ve Haritası, Ankara. Türkiye Maden Yatakları Haritaları, http://www.mta.gov.tr/v2.0/default.php?id=maden_yataklari

- McKinsey Danışmanlık, 2014. Food and Agriculture Industry in Turkey, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- McKinsey Danışmanlık, 2014. Turkey's Mining Industry, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Mennan, S., Handoo, Z., Ecevit, O., 2009. Samsun İli Lahana Ekim Alanlarındaki Kist Nematodları (Tylenchida: Heteroderidae)'nın Yayılışı ve Bulaşıklık Derecesi, Türk Entomoloji Derneği Dergisi, Sayı:33(4), s:289-303.
- Milli Eğitim Bakanlığı, 2012. Milli Eğitim İstatistikleri, 2012-2013, Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı, 2013. Milli Eğitim İstatistikleri, 2013-2014, Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Mollahaliloğlu, S., Arı, H.O., Öncül, H.G., Gürsöz, H., 2010. Türk Sağlık Sektöründe Tıbbi Cihazların Sayısal Durumu, Bölgesel Dağılımı ve OECD Ülkeleri İle Karşılaştırmalar, Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi, Cilt:12, Sayı:1, Ankara, s:69-86.
- Muradoğlu, F., Balta, F., 2010. Ahlat (Bitlis) Yöresinden Selekte Edilen Cevizlerin (Juglans regia L) Bazı Fiziksel ve Kimyasal Özellikleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:20(1), Van, s:41-45.
- Murat, H., Sakarya, E., 2012. Orta Anadolu Bölgesi Damızlık Sığır Yetiştirici Birliklerine Bağlı Süt Sığırcılık İşletmelerinin Ekonomik Analizi, Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, Sayı:83(1), s:5-14.
- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, 2010. Türkiye'nin Tarımsal Gücü ve Geleceği Raporu, MÜSİAD Yayınlar No:69, İstanbul.
- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği ve Vezir Danışmanlık, 2012. Stratejik Dönüşüm Önerisi: Küresel Rekabet İçin AR-GE ve İnovasyon Raporu, MÜSİAD Yayınlar No:76, İstanbul.
- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, 2013. Dayanıklı Tüketim ve Mobilya Sektör Raporu, MÜSİAD Yayınlar No:86, İstanbul.
- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, 2013. Lojistik Sektör Raporu, MÜSİAD Yayınlar No:87, İstanbul.
- Ocak, E., Bingöl, M., Gökdal, Ö., 2009. Van Yöresinde Yetiştirilen Norduz Koyunlarının Süt Bileşimi ve Süt Verim Özellikleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:19(2), Van, s:85-89.
- Oda, 2008. Türkiye'de Lojistik Sektörü ve Dış Ticaret Üzerine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Odabaşıoğlu, F., Arslan, A., Yertürk, M., 1996. Morkaraman ve Corriedale x Morkaraman (F_1) Kuzularda Doğum Ağırlığı ve Yaşama Gücüne, Morkaraman Koyunlarda Gebelik Süresine Bazı Faktörlerin Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:7 (1-2), Van, s:1-7.
- Odabaşıoğlu, F., Ateş, C.T., Göktaş, Y., 1996. Morkaraman Kuzularını Farklı Dönemlerde Sütten Kesmenin Kuzuların Büyümesine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:7 (1-2), Van, s:8-13.
- Odabaşıoğlu, F., Öztürk, Y., Dayram, D., 1996. Akkaraman, Dorset Down x Akkaraman (F_1) ve Dorset Down x Hamdani (F_1) Kuzularının Yaşama Gücü ile Büyüme Özelliklerinin Araştırılması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:7 (1-2), Van, s:17-25.
- Oğuz, B., Değer, S., 2013. Van Belediye Mezbahasında Kesilen Sığır ve Koyunlarda Taenia hydatigena Sistiserkozusu ve Kistik ekinokokkozis, Türkiye Parazitoloji Derneği Türkiye Parazitoloji Dergisi, Sayı:37, s:186-189.

- Oğuz, C., Karaçayır, H.F., 2009. Türkiye Elma Üretimi Tüketimi Pazar Yapısı ve Dış Ticareti, Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi (TABAD), Sayı:2(1), s:41-49.
- Okut, N., Yıldırım, B., 2004. Van Koşullarında Şeker Pancarı (Beta vulgaris var. saccharifera L.)'nda Çeşit ve Ekim Zamanının Verim, Verim Unsurları ve Kalite Üzerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:14(2), Van, s:149-158.
- Ordu Ticaret Borsası, 2013. Arıcılık, Ordu.
- Organization for Economic Cooperation and Development, 2001. OECD Science, Technology and Industry Scoreboard, Towards A Knowledge-Based Economy, 2001 Edition.
- Orhan, O.Z., 2000. Sınır Ticaretinin Türkiye Ekonomisine Etkileri, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, Yayın No:2000-27, İstanbul.
- Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2012. Ceviz Eylem Planı 2012-2016 Raporu, Orman Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri, 2011. Mobilya Sektör Raporu, Ankara.
- Osmanoğlu, A., Göksüncükgil, 2014. Bazı Sofralık Kayısı Çeşitlerinin Bingöl Ekolojisindeki Performansları, Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi, Sayı:1(1), s:72-78.
- Otsuka, K., Sanobe, T., 2011. A Cluster-Based Industrial Development Policy for Low-Income Countries, World Bank Policy Research Working Paper, No:5703.
- Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi, 2013. 2013 Yılı Yükseköğretim İstatistikleri, Ankara.
- Öner, Ç., 1997. Seyahat Ticareti, Beta Basım Yayın, İstanbul
- Özbaşer, F.T., 2011. Koyunlarda Üremeyi Etkileyen Faktörler, 7. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Özetleri, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 14-16 Eylül 2011, Adana.
- Özbey, O., Akcan, A., 2003. Morkaraman, Kıvırcık x Morkaraman (F_1) ve Sakız x Morkaraman (F_1) Melez Kuzularda Verim Özellikleri: II. Besi Performansı, Kesim ve Karkas Özellikleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:14(2), Van, s:35-41.
- Özbey, O., Aysöndü, M.H., 2000. Kıvırcık x Morkaraman (F_1) ve Sakız x Morkaraman (F_1) Melezlerinde Döl Verimi ve Süt Verimi Özellikleri., Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, Sayı:6,(1-2), Van, s:26-31.
- Özbey, O., Esen, F., Aysöndü, M.H., 2000. Kıvırcık x (Sakız x Morkaraman) F_1 ve Sakız x (Kıvırcık x Morkaraman) F_1 Melezi Kuzularda Verim Özellikleri: I. Büyüme, Yaşam Gücü ve Vücut Ölçüleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:11(2), Van, s:27-33.
- Özbey, O., Esen, F., Aysöndü, M.H., 2000. Kıvırcık x (Sakız x Morkaraman) F_1 ve Sakız x (Kıvırcık x Morkaraman) F_1 Melezi Kuzularda Verim Özellikleri: II. Besi Performansı ve Karkas Özellikleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:11(2), Van, s:34-40.
- Özçiloğlu, M., Sakar, M.M., 2011. Sınır Ticareti Uygulaması Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi, Cilt:6, Sayı:1, s:21-43.
- Özdal, N., Ayaz, E., 2005. Van'da Bir Tavuk Otopsisinde Gördüğümüz Helmintler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:16(2), Van, s:7-10.
- Özdal, N., Değer, S., 2005. Van Belediye Mezbahasında Kesilen Sığır, Koyun ve Keçilerde Hypodermosis, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:16(2), Van, s:23-25.

- Özel, D., Aygün, T., 2010. Norduz Oğlaklarının Büyüme-Gelişim Özellikleri ve En Uygun Büyüme Modelinin Belirlenmesi, Ulusal Keçicilik Kongresi Bildiriler Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 24-26 Haziran 2010, Çanakkale, s:233-236.
- Özen, N., 1985. Doğu Anadolu Bölgesinde Dış Satıma Yönelik Bir Tavukçuluk Sektörünün Kurulabilme Olanakları, Doğu Anadolu Hayvancılık Sempozyumu Tebliğleri, Fırat Üniversitesi, Elazığ, s:93-107.
- Özenen, C.G., 2013. Funding of Transport Investments: PPP Alternative, Financing Transportation Investments Workshop, Istanbul Metropolitan Municipality and Vezir Consulting, 14.02.2013, İstanbul.
- Özkan, Ş. G.; Tuncer, G., 2001. Pomza Madenciliğine Genel Bir Bakış, 4.Endüstriyel Hammaddeler Sempozyumu, 18-19 Ekim 2001, İzmir, s:200-207.
- Özkan, Ş.G., Twicer, G., 2001. Pomza Madenciliğine Genel Bakış, 4.Endüstriyel Hammaddeler Sempozyumu, 18-19 Ekim 2001, İzmir, s:200-207.
- Özkaymak, Ç., 2003. Van Şehir Yakın Çevresinin Aktif Tektonik Özellikleri, Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Özrenk, K., Gündoğdu, M., Kan. T., 2010. Van Gölü Havzası Yerel Armutları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:20(1), Van, s:46-51.
- Özrenk, K., Gündoğdu, M., Kaya, T., Kan, T., 2011. Çatak ve Tatvan Yörelerinde Yetiştirilen Yerel Elma Çeşitlerinin Pomolojik Özellikleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:21(1), Van, s:57-63.
- Özrenk, K., Kaya, T., Balta, F., Kan, T., 2011. Van Gölü Havzası Cevizleri Bazı Pomolojik ve Kimyasal Özelliklerinin Karşılaştırılması, Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı:1(4), Iğdır, s:15-22.
- Özsoy, C., Adaçay, F.R., Kar, M., Taban, S., Günsoy, B., Tosunoğlu, T., Aktaş, T., 2012. İktisadi Kalkınma, Anadolu Üniversitesi Yayın No:2668, Eskişehir.
- Öztekin, G.B., Ece, M., 2014. Sera Domates Yetiştiriciliğinde Symbion VAM (Glomus fasciculatum) İnokulasyonunun Bitki Gelişimi, Verim ve Meyve Kalitesi Üzerine Etkisinin Belirlenmesi, Siirt Üniversitesi Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi, Sayı:1, Siirt, s:35-42.
- Öztürk, Y., Odabaşıoğlu, F., 2011. Van ve Yöresinde Hamdani Koyunlarının Verimleri ve Morfolojik Özelliklerinin Araştırılması; I. Koyunların Çeşitli Verim Özellikleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:22(2), Van, s:75-80.
- Öztürk, Y., Odabaşıoğlu, F., 2011. Van ve Yöresinde Hamdani Koyunlarının Verimleri ve Morfolojik Özelliklerinin Araştırılması; II. Kuzularda Büyüme, Yaşama Gücü, Besi Performansı Kesim ve Karkas Özellikleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:22(2), Van, s:81-87.
- Özyazıcı, M.A., Dengiz, O., Sağlam, M., 2013. Artvin İlinde Yonca (Medicago sativa L.) Tarımı Yapılan Toprakların Verimlilik Durumu ve Potansiyel Beslenme Problemlerinin Ortaya Konulması, Artvin Çoruh Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, Cilt:14, Sayı:2, Artvin, s:225-238.
- Peker, İ., Baki, B., Ar, İ.M., Tanyaş, M, 2011. Türkiye ve Avrupa Lojistik Köylerinin Karşılaştırmalı Analizi, XI. Üretim Araştırmaları Sempozyumu, Haziran 2011, İstanbul.
- Pezikoğlu, F., Öztürk, M., Tosun, İ., 2012. Türkiye'de Ceviz ve Badem Üretimi, Özel Ağaçlandırma Kapsamındaki Durumu ve Pazarlama Koşulları, 10.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:2, 5-7 Eylül 2012, Konya, s:839-843.

- Pınarcık, P., 2012. Urartu Krallığı'nın Tarihi Coğrafyası Hakkında Yeni Öneriler, Tarih İncelemeleri Dergisi, Cilt:27, Sayı:2, s:459-482.
- Pike, A., Rodriguez Pose, A., Tomaney, J., 2007. What Kind of Local and Regional Development and for Whom, Routledge Publishing Regional Studies, Vol:41,9, p.1253-1269.
- Polat, H., Kasap, İ., 2011. Van İlinde Üç Farklı Fasulye (Phaseolus vulgaris L.) Çeşidi Üzerinde İkinoktalı Kırmızıörümcek, Tetranychus urticae Koch, 1836 (Acari: Tetranychidae)'nin Popülasyon Gelişimi, Türk Entomoloji Derneği Dergisi, Cilt:35, Sayı:1, s:145-154.
- Pricewaterhouse Coopers, 2010. Transportation & Logistics 2030 Delphi Survey Tutorial Report.
- Pricewaterhouse Coopers, t.y., Transportation & Logistics 2030 Report Volume 5: Winning the Talent Race.
- Rad, S., Yarşı, G., 2005. Silifke İlçesi'nde Serada Domates Yetiştiren İşletmelerin Ekonomik Performansları ve Birim Ürün Maliyetleri, Mersin Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:11(1), Mersin, s:26-33.
- Robinson, R.W., Decker-Walters, D.S., 1997. Cucurbits. In: Crop Production Science in Horticultures Series (Ed: Jeff Atherton, Alun Ress). CAB International Department of Horticultural Science. Cornell Univ. and D.S. Decker-Walters, The Cucurbit Network. U.S.A.
- Sabancı, C.O., Baytekin, H., Balabanlı, C., Acar, Z., t.y. Yem Bitkileri Üretiminin Arttırılması Olanakları, Ziraat Mühendisleri Odası.
- Saçık, S., Y., 2009. Dış Ticaret Politikası ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Teorik Açıdan Bir İnceleme, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İİBF Dergisi, Yıl:11, Sayı:16, Karaman, s:163-171.
- Sağlık Bakanlığı, 2012. Stratejik Plan 2013-2017 Raporu, Ankara.
- Sağlık Bakanlığı, 2012. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2012, Ankara.
- Sağlık Bakanlığı, 2013. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2013, Ankara.
- Sağun, E., Sancak, H., Durmaz, H., 2001. Van'da Kahvaltı Salonlarında Tüketime Sunulan Süt Ürünlerinin Mikrobiyolojik ve Kimyasal Kaliteleri Üzerine Bir Araştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:12(1-2), Van, s:108-112.
- Sancak, Y.C., İşleyici, Ö., Alişarlı, M., Akkaya, L., Elibol, C., 2002. Van'da Tüketime Sunulan Kahvaltılık Tereyağlarının Mikrobiyolojik ve Kimyasal Nitelikler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:13(1-2), Van, s:108-113.
- Sancak, Y.C., İşleyici, Ö., Sağun, E., 2007. Van'da Tüketime Sunulan Bazı Et Ürünlerinde Listeria monocytogenes Varlığı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:18(1), Van, s:93-99.
- Sandal, E.K., Kan, C., 2011. Bingöl İlinde Arıcılık Faaliyetleri, Türkiye Coğrafya Dergisi, Sayı:60, İstanbul, s:1-12.
- Sargın, S., Okudum, R., 2014. Isparta İlinde Soğuk Hava Depolarının Kuruluşu, Gelişimi ve Gelişime Etki Eden Faktörler, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:31, Isparta, s:11-132.
- Sarı, M., 2012. Tufandan Bu Güne Van Gölü İnci Kefali, İdarecinin Sesi Dergisi, Sayı:Temmuz-Ağustos 2012, s:110-111.
- Sarıoğlu, S.E., 2013. Reel Döviz Kuru Belirsizliğinin Türkiye'nin İhracatına Etkisi: Farklı Sektörler Üzerine Bir Analiz, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:13, Sayı: 1, Eskişehir, s:77-92.

- Sarıyel, V., Dağ, B., 2011. Koyunlarda Kimi Üreme Davranışları, 7. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Özetleri, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 14-16 Eylül 2011, Adana.
- Saygı, Y.D., Alarslan, Ö.F., 2012. Kaba Yem Destekleme Uygulamalarının Yozgat Yöresi Süt Sığırı Yetiştiriciliğine Etkileri, Türkiye Veterine Hekimler Derneği Dergisi, Sayı:83(2), s:25-32.
- Saygılı, S., 2005. Kavun Yetiştiriciliği, Samsun Tarım İl Müdürlüğü, No:S/9, Samsun.
- Sehar, Ö., Mundan, D., Karabulut., O., 2011. Koçaş Tarım İşletmesinde Yetiştirilen Holştayn İneklerde Süt Veriminin Tekrarlama Derecesi ve Gerçek Verim Kabiliyeti, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:22 (1), Van, s:35-38.
- Selli, F., Eraslan, İ.H.,Chowdhury, D., Sukumar, A., 2010. International Competitiveness: Analysis of Turkish Animal Husbandry: An Empirical Study in GAP Region, Machrothink Institute Journal of Enterprise Risk Management, Vol:1, No:1, p:100-114.
- Selvi, Y., 2009. Sağlık Kuruluşlarında Tıbbi Cihaz Yönetimi, Yönetim Dergisi, Yıl:20, Sayı:69, s:99-118.
- Serdaroğlu, M., Deniz, E.E., 2002. Sıvı Yumurtaların Dondurulması ve Dondurma Nedeniyle Oluşan Kalite Problemleri, Ege Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Hayvansal Üretim Dergisi, Sayı:43(1), İzmir, s:55-63.
- Serhat Kalkınma Ajansı, 2011. Doğu Anadolu Bölgesi Büyükbaş Hayvancılık Çalıştay Raporu, Kars.
- Serhat Kalkınma Ajansı, 2011. Serhat Bölgesi Sınır Kapıları İnceleme Raporu, Kars.
- Serhat Kalkınma Ajansı, 2012. Ardahan Kafkas Arı Irkı ve Arıcılık Çalıştayı ve Sektör Raporu, Ardahan.
- Serin, N., 1983. Kalkınma ve Dış Ticaret: Azgelişmiş Ülkeler ve Türkiye Yönünden, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:463, Ankara.
- Seven, İ., Aksu, T., Seven, P.T., 2007. Propolis ve Hayvan Beslemede Kullanımı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:18(2), Van, s:79-84.
- Sevinç, H., Azgün, S., 2012. Bölgesel Kalkınma ve İnanç Turizmi Bağlamında Akdamar Kilisesi Örneği, Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, Sayı:2(2), s:17-21.
- Sezgin, O. M., 1995. Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı: Turistik Kavramlar- Ekonomi- Pazarlama, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Sipahioğlu, H.M., Demir, S., Polat, B., Akköprü, A., Usta, M., 2004. Van ve Civarında Yetiştiriciliği Yapılan Sert Çekirdekli Meyve Ağaçlarında Tespit Edilen Viral ve Fungal Hastalık Etmenleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:14(2), Van, s:133-139.
- Sirel, B., 1995. Berdan Nehri Yukarı Havzası'nın Yayla Turizmi Açısından Kullanımı Üzerine Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Solmaz, H., Tütüncü, M., Gülhanı, T., Ekin, İ.H., Taşal, İ., 2002. Van Yöresi Süt Sığırlarında Brusellozis'in İnsidensi Üzerine İncelemeler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:13(1-2), Van, s:54-56.
- Sosyal Güvenlik Kurumui 2013. Aylık Temel Göstergeler Sunuş Raporu, Ankara.
- Sönmez, F., Ülker, M., Yılmaz, N., Ege, H., Bürün, B., Apak. R., 1999. Tir Buğdayında Tane Verimi ile Bazı Verim Ögeleri Arasındaki İlişkiler, Türkiye Tarım ve Orman Dergisi, TÜBİTAK, Sayı:23(1999), s:45-52.

- Sönmez, R., Kaymakçı, M., Eliçin, A., Tuncel, E., Wassmuth, R., Taşkın, T., 2009. Türkiye Koyun Islahı Çalışmaları, Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:23, Sayı:2, Bursa, s:43-65.
- Steinfeld, H., Wassenaar, T., Jutsi, S., 2006. Livestock Production Systems in Developing Countries: Status, Drivers, Trends, Rev. sci. tech. Off. int. Epiz., 2006, 25 (2), p:505-516.
- Sunkar, M., Hatun, Ü., Toprak, A., 2013. Malatya Havzası ve Çevresinde İklim Özelliklerinin Meyveciliğe Etkisi, 3.Uluslararası Coğrafya Sempozyumu GEOMED Bildirileri Kitabı, 10-13 Haziran 2013, Antalya, s:566-574.
- Sutay, S., 2006. Şekerpancarı (Beta vulgaris L.)'nda Yabancı Ot Kontrolü İçin Kritik Periyodun Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Süzek, H., 1994. Van Gölü'nde Yaşayan İnci Kefali (Chalcalburnus tarichi) Balığı ve Su Piresi (Daphnia sp.) İçin Deterjan Kirliliğinin Etkisi, Çevre Bilimleri Dergisi, Sayı:10, s:26-27.
- Süzer, S., t.y. Kanola Tarımı, Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Edirne.
- Süzer, S., t.y. Mercimek Tarımı, Trakya Tarımsal Araştırma Enstitüsü, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Edirne.
- Şahin, A., Yıldırım, A., 2001. Van İlinde Yumurta Tavukçuluğu Yapan İşletmelerin Ekonomik Analizi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:11(2), Van, s:57-66.
- Şahin, A., Yıldırım, A., 2013. Türkiye Kırmızı Et ve Süt Üretimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:372.
- Şahin, K., Andiç, S., Koç, Ş., 2001. Van İli Kentsel Alanda Ailelerin Otlu Peynir ve Süt Ürünleri Alım ve Tüketim Davranışları, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:11(2), Van, s:67-73.
- Şahin, K., Keskin, B., 2010. Van İli Gevaş İlçesinde Yem Bitkileri Üreten İşletmelerin Mevcut Durumu ve Sorunları, s:7-13.
- Şahin, K., Terin, M., 2009. Van İlinin Sosyo-Ekonomik Özellikleri Farklı İki Köyündeki Kadınların Tarımsal Faaliyetlere Katılımı ve Tarımsal Yayıma İlişkin Görüşleri, Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:22(1), Antalya, s:39-49.
- Şahin, K., Tunçtürk, M., Tunçtürk, R., 2012. Van Gölü Havzasında Şekerpancarı Üretimi Üzerine Bir Araştırma, Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı:2(1), Iğdır, s:55-60.
- Şahin, K., Yılmaz, İ. H., 2008. Van İli Gürpınar İlçesinde Yem Bitkileri Üretimi ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:14(1), Ankara, s:16-21.
- Şahin, K., Yılmaz, İ.H., 2008. Van İlinde Yem Bitkileri Tarımı, Mera Kullanımı ve Sosyo Ekonomik Yapı Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:14(4), Ankara, s:414-419.
- Şahinli, M.A., 2012. Rekabet Gücü: Türkiye ve Avrupa Birliği Üyesi Ülkelerde Canlı Hayvancılık Sektörünün Durumu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:22(2), Van, s:91-98.
- Şanlı, A., Karadoğan, T., 2013. Kimyasal ve Doğal Sürgün Gelişimi Engelleyicileri ile Depo Sıcaklığının Patates (Solanum tuberosum L.)'de Cips Kalitesi Üzerine Etkilerinin Belirlenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:23(2), Van, s:172-184.

- Şen, A., 2008. Tedarik Zinciri Yönetiminde Soğuk Lojistik Uygulamalarının Etkinliğinin Arttırılmasına Yönelik Bir Çalışma, Yüksek Lisans Tezi, Doküz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şengül, N., 2009. Damla Yöntemiyle Sulanan Kavunda Farklı Sulama Programlarının Meyve Verimi ve Kalitesi Üzerine Etkileri, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Ensitüsü, Ankara.
- Şengün, N., 2004. Pomzanın Hafif Harç Yapımında Endüstriyel Hammadde Olarak Kullanımı, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 2004, Isparta.
- Şensoy, G.R.İ., Balta, F., 2010. Bazı Üzüm Çeşitlerinin Van Ekolojik Şartlarına Adaptasyonu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:20(3), Van, s:159-170.
- Şensoy, Ş., Şahin, U., 2012. Genetic Relationships Among Various Sihke Melon Landraces, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:22(3), Van, s:147-154.
- Şentürk, C., 2007. Dış Ticaret-Büyüme İlişkisi Üzerine Bir İnceleme: Türkiye ve Gelişmekte Olan Ülkelerde İhracata Dayalı Büyüme Hipotezinin Testi, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, Isparta.
- Şimşek, A., Kaya, A., 2007. Van İli ve Çevresinde 2000-2003 Yılları Arasında Görülen Hastalıkların İnsidansı ve Mevsimlere Göre Dağılımı Üzerine Araştırmalar, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:18(2), Van, s:59-64.
- Tan, A.N., Ökten, E., 2008. Adapazarı İli ve Çevresi Şekerpancarı Ekiliş Alanlarında Heterodera Schachtıı Schmidt, 1871 (Tylenchıda: Heteroderıdae)'in Yayılışı Üzerine Araştırmalar, Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:22, Sayı:1, Bursa, s:1-8.
- Tan, Ş., t.y. Ayçiçeği Tarımı, Ege Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Çiftçi Broşürü No:136, İzmir.
- Tanhan, F., Aslan, C., 2012. Van İli Eğitim Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Raporu, 18-19 Haziran 2012, Van.
- Tanyaş, M., 2010. Türkiye Lojistik Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri Sunumu, YA/EM 2010, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
- Tanyaş, M., 2012. TR52 Konya-Karaman Bölgesi Lojistik Strateji Planı Önhazırlık Raporu, Müstakil Sanayicileri ve İşadamları Derneği Konya Şubesi, Konya.
- Tanyaş, M., 2013. Türkiye ve Dünyada Lojistik Merkezler, Uluslararası Lojistik Sempozyumu, 8 Haziran 2013, Ankara.
- Tanyaş, M., Arıkan, F., 2013. Bursa İli Lojistik Merkez Ön Fizibilite Raporu, Bursa Sanayicileri ve İş Adamları Derneği, Bursa.
- Tanyaş, M., Erdal, M., Zorlu, F., Gürlesel, F., Filik, F., 2011. Türkiye Lojistik Master Planı İçin Strateji Belgesi, Türkiye İhracatçılar Meclisi Lojistik Konseyi, İstanbul.
- Tapan, M., Özvan, A., Erik, O., 2012. Van Gölü Kuzeyindeki Asidik Pomza ve Skoryanın Betonda Katkı Olarak Kullanılabilirliği, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, Sayı:17/2, Van, s:108-117.
- Tarakçı, Z., Küçükdöner, E., 2006. Farklı Yağ Oranına Sahip Sütten Üretilen Van Otlu Peynirlerinde Olgunlaşma Süresinde Meydana Gelen Değişiklikler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:16(1), Van, s:19-24.
- Tarhan, M., Sevin, V., 1991. Van Kalesi ve Eski Van Şehri Kazıları, 12. Kazı Sonuçları Toplantısı-2, s:429-456.

- Tarhan, M.T., 1985. Van Kalesi'nin ve Eski Van Şehri'nin Tarihi, Milli Park Projesi Üzerine Ön Çalışmalar, Kültür ve Turizm Bakanlığı Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, VI.Kazı ve Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu 2.Araştırma Sonuçları Toplantısı, 16-20 Nisan 1985, İzmir, s:179-203.
- Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, 2013. Hayvancılık Sektör Raporu, Ankara.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2007. TRB Ortadoğu Anadolu Bölgesi Tarım Master Planı, Strateji Geliştirme Başkanlığı, Ankara.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2010. Kiraz-Vişne Hastalık ve Zararlıları ile Mücadele, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2011. Armut Hastalık ve Zararları ile Mücadele, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2011. Elma Hastalık ve Zararları ile Mücadele Raporu, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2011. Kavun-Karpuz Hastalık ve Zararlıları ile Mücadele, Koruma ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, t.y. Türkiye Tarımsal Üretim Haritası, Yayın Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- Taşkesenlioğlu, Z., 2009. Hizmet Sektör Raporu 2009, MÜSİAD Yayınları, No:63, İstanbul.
- Taşkın, A., Yeter, B., Camcı, Ö., 2013. Yumurta Tavuğu Yetiştiriciliğinde Soğuk İklimlerde Yapılabilecek Bazı Manipulasyonlar, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:134.
- Taşlıyan, M., Hırlak, B., 2012. Sınır Ticaretinin Bölge Ekonomilerine Etkileri: Kilis Örneği, II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu, 1-2 Ekim 2012, s:331-338, K.Maraş.
- Tekeli, A., Bilgeçli, K., Farsak, E., 2013. Süt Sığırı Rasyonlarına İlave Edilen Diamond V Xp (Saccharomyces cerevisiae) Tam Maya Ürününün Süt Verimi ve Süt Yağı Üzerine Etkileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:23(3), Van, s:256-263.
- Temel, S., Şahin, K., 2011. Iğdır İlinde Yem Bitkilerinin Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:21(1), Van, s:64-72.
- Terin, M., Ateş, Ç.H., 2010. Çiftçilerin Örgütlenme Düzeyi ve Örgütlerden Beklentileri Üzerine Bir Araştırma: Van İli Örneği, Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:47(3), İzmir, s:265-274.
- Terzioğlu Ö., Yalvaç N., 2004. Van Yöresi Doğal Meralarında Otlatmaya Başlama Zamanı, Kuru Ot Verimi ve Botanik Kompozisyonun Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi (J.Agric. Sci.), Sayı:14(1), Van, s:23-26.
- Terzioğlu, Ö., Yalvaç, N., 2004. Van Yöresi Doğal Meralarında Otlatmaya Başlama Zamanı, Kuru Ot Verimi ve Botanik Kompozisyonun Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:14(1), Van, s:23-26.
- Tıknazoğlu, B., 2005. Silajlık Mısır Tarımı, Samsun İl Tarım Müdürlüğü, No:T/18, Samsun.
- Tıknazoğlu, B., 2009. Yem Bitkileri Tarımı ve Silaj Yapımı, Samsun İl Tarım Müdürlüğü, Çiftçi Eğitimi ve Yayım Şubesi, Samsun.
- Toğay, N., Anlarsal, A.E., 2008. Van Koşullarında Farklı Bitki Sıklıklarının ve Ekim Şekillerinin Mercimek (Lens culinaris Medic.)'de Verim ve Verim Öğelerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:18(1), Van, s:35-47.

- Toğay, Y., Engin, M., 2000. Van Koşullarında Ekim Zamanlarının (Lens Culinaris Medic.) Çeşitlerinde Verim ve Verim Öğelerinde Etkisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:6(3), Ankara, s:32-36.
- Tonus, Ö., 2014. Hizmetler Sektörü, Anadolu Üniversitesi İİBF Ders Notları.
- Toprak Mahsulleri Ofisi, 2013. 2012 Yılı Hububat Sektör Raporu, Ankara.
- Toskay, T., 1989. Turizm, Der Yayınları, İstanbul.
- Tosun, D., Demirbaş, N., 2012. Türkiye'de Hayvancılık İhtisas Organize Sanayi Bölgelerinin Gelişimi ve Konunun Büyükbaş Hayvancılık Sektörünün Sorunları Açısından Değerlendirilmesi, 10.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:1, 5-7 Eylül 2012, Konya, s:182-190.
- Tozkoparan, G., Susmuş, T., 2001. Üretim ve Hizmet Sektörü İşletmelerinde Örgüt Kültürüne İlişkin Karşılaştırmalı Bir Uygulama, Ege Akademik Bakış Dergisi, Yıl:1, Cilt:1, Sayı:1, İzmir, s:202-223.
- Tölü, C., Akbağ, H.I., Coşkun, B, 2013. Türkiye'de Süt Koyunculuğunu Geliştirme Yolları ve Öneriler, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:443.
- Trade Map, 2013. Trade Statistics for International Business, International Trade Center Database.
- Trakya Kalkınma Ajansı, 2013. Ceviz Yetiştiriciliği Bilgi Notu, Tekirdağ.
- Tugay, A., Bakır, G., 2006. Giresun Yöresindeki Özel Süt Sığırcılığı İşletmelerinin Irk Tercihleri ve Barınakların Yapısal Durumu, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:37(1), Erzurum, s:39-47.
- Tuğrul, K.M., Kangal, A., Çolak, A., 2010. Pancar Boşaltma, Temizleme ve Yükleme Makinalarının Şeker Pancarının İç ve Dış Kalitesi ile Silo Özelliklerine Etkisi, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi, Sayı:24(4), Konya, s:60-69.
- Tuna, A.K., Parin, S., Tanhan, F., 2012. Van Depremi Sosyo-Ekonomik ve Psikolojik Durum Tespiti, Çocuk Vakfı ve Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, Yayın No:15, Nisan 2012, Van.
- Tuncer, B., 2010. Farklı Uygulamaların Lahanalarda Mikrospor Kültürü Yoluyla Embriyo Uyartımına Etkisi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tunç, A., Saç, F., 1998. Genel Turizm, Gelişimi, Geleceği, Detay Yayıncılık, Ankara
- Tunçtürk, M., Erman, M., Tunçtürk, R., 2004. Patates (Solanum tuberosum L.) Çeşitlerinde Fosforlu Gübre Uygulamalarının Verim ve Bazı Verim Ögelerine Etkisi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:10(4), Ankara, s:466-473.
- Tunçtürk, M., Şahin, K., Eryiğit, T., 2007. Van İli Erciş İlçesinde Patates Yetiştiriciliğinin Durumu Üzerine Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:21(42), Konya, s:49-54.
- Tunçtürk, M., Tunçtürk, R., Yıldırım, B., Eryiğit, T., 2004. Değişik Azot Dozları ve Sıra Üzeri Mesafelerinin Patateste (Solanum tuberosum L.) Verim ve Kalite Üzerine Etkileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:14(2), Van, s:95-104.
- Tunçtürk, M., Yılmaz, İ., Erman, M., Tunçtürk, R., 2005. Yazlık Kolza (Brassica napus ssp. oleifera L.) Çeşitlerinin Van Ekolojik Koşullarında Verim ve Verim Özellikleri Yönünden Karşılaştırılması, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:11(1), Ankara, s:78-85.
- Turan, N., Altuner, F., 2014. Van İlinde Kaba Yem Üretim Potansiyeli, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Siirt Üniversitesi Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi, Sayı:1, Siirt, s:91-97.
- Turizm Yazarları ve Gazeteciler Derneği, t.y. Spor Turizmi Raporu.

- Turkish Time Dergisi, 2013. Temmuz 2013 Sayısı.
- Turoğlu, H., 2006. Yoncatepe (Van) Arkeolojik Sahası ve Onun Yakın Çevresi İçin CBS ve UA Teknolojileri ile Paleo-Land Use Analizi, 4.Cografi Bilgi Sistemleri Bilişim Günleri, Fatih Üniversitesi, 13-16 Eylül 2006, İstanbul.
- Tutar, E., Tutar, F., Yetişen, H., 2009. Türkiye'de Lojistik Sektörünün Gelişmişlik Düzeyinin Seçilmiş AB Ülkeleri (Romanya ve Macaristan) İle Karşılaştırmalı Bir Analizi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İİBF Dergisi, Yıl:11, Sayı:17, Karaman, s:190-216.
- Tüm Süt, Et ve Damızlık Sığırı Yetiştiricileri Derneği, 2012. Tüm Süt, Et ve Damızlık Sığırı Yetiştiricileri Derneği Yayınları, Sayı: Temmuz-Ağustos 2012.
- Tümer, E.İ., Kumbasaroğlu, H., 2008. Tokat İli Turhal İlçesinde Hayvan Sigortası Yaptıran ve Yaptırmayan İşletmelerde İnek Sütü Maliyetlerinin Hesaplanması, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:39(2), Erzurum, s:187-194.
- Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu, 2012. Orta Gelir Tuzağından Çıkış: Hangi Türkiye, Cilt 1: Makro/Bölgesel/Sektörel Analiz Raporu, İstanbul.
- Türk Girişim ve İş Dünyası Konfederasyonu, 2012. Orta Gelir Tuzağından Çıkış: Hangi Türkiye, Cilt 2: Bölgesel Kalkınma ve İkili Tuzaktan Çıkış Stratejileri Raporu, İstanbul.
- Türk Sanayici ve İşadamları Derneği, 2012. Türkiye'de Dış Ticaret Lojistik Süreçleri: Maliyet ve Rekabet Unsurları, TÜSİAD Yayın No: 2012-03/526, İstanbul.
- Türk Sanayici ve İşadamları Derneği, 2014. İmalat Sanayi Sektörleri Rekabet Göstergeleri Raporu, TÜSİAD Yayın No: 2014-05/551, İstanbul.
- Türkiye Bankalar Birliği, 2013. Bankacılık Sektörü Veri Tabanı.
- Türkiye Bankalar Birliği, 2014. Türkiye Bankacılık Sistemi Seçilmiş Göstergelerin İllere ve Bölgelere Göre Dağılımı 2013.
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, 2003. Kimya Paneli Raporu, Vizyon 2023 Bilim ve Teknoloji Öngörüsü Projesi, Ankara.
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, 2003. Tarım ve Gıda Paneli Raporu, Vizyon 2023 Bilim ve Teknoloji Öngörüsü Projesi, Ankara.
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, 2004. Ulusal Bilim ve Teknoloji Politikaları 2003-2023 Strateji Belgesi, Ankara.
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, 2004. Vizyon 2023 Teknoloji Öngörü Projesi Sonuç Raporu, Ankara.
- Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu, 2010. Ulusal Bilim Teknoloji ve Yenilik Stratejisi 2011-2016 Raporu, Ankara.
- Türkiye Bilişim Sanayicileri Derneği, 2014. Bilgi ve İletişim Teknolojileri Sektörü 2013.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü, 2012. İstatistik Yıllığı 2008-2012, Ankara.
- Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, 2012. Konya'da Tarımsal Sanayide Yapısal Özelliklerin Analizi ve Rekabet Stratejilerinin Belirlenmesi Sonuç Raporu Süt ve Süt Ürünleri İmalatı Sektörü, Konya.
- Türkiye Enerji Verimliği Meclisi ve Vezir Danışmanlık, 2010. Türkiye Enerji ve Enerji Verimliliği Çalışmaları Raporu, İstanbul.

- Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, 2013. Türk Hazır Giyim ve Tekstil Sektörü Sayısal Gelişmeler Raporu.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi, 2010. 2023 Türkiye İhracat Stratejisinin Uygulamaya Aktarılması ve Sektörel Kırılımı Raporu.
- Türkiye İnşaat Malzemesi Sanayicileri Derneği, 2013. Aylık Sektör Raporu Aralık 2013.
- Türkiye İnşaat Malzemesi Sanayicileri Derneği, 2013. Aylık Sektör Raporu Ocak 2014.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 1980-2013. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve Nüfus İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Bitkisel Üretim İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Bölgesel Hesaplar Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Bölgesel İstatistikler Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Dış Ticaret İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Eğitim İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Girişim İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. İşgücü İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Sağlık İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Su Ürünleri İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Turizm İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Ulaştırma İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2012. Seçilmiş Göstergelerle Van İl Raporu 2012.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2013. Nüfus Projeksiyonları Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2013. Seçilmiş Göstergelerle Van İl Raporu 2013.
- Türkiye İstatistik Kurumu, t.y. 2023 Yılı İllerin Nüfus Rakamları Tahmini Raporu.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2014. Gayri Safi Katma Değer Bölgesel Sonuçlar 2004-2011 Raporu, Ankara.
- Türkiye İş Kurumu, t.y. Van İli Profili, Genç İstihdamın Desteklenmesi Operasyonu, Europeid.
- Türkiye Kırmızı Et Üreticileri Merkez Birliği, 2013. Kırmızı Et Sektör Analizi, TAIEX-IPARD Toplantısı Sunumu.
- Türkiye Kimya Sanayicileri Derneği, t.y. Türkiye Kimya Sanayi Meclisi Sunumu.
- Türkiye Müteahhitler Birliği, 2011. İnşaat Sektörü 2023 Vizyonu, Sorunlar ve Çözüm Önerileri.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2009. Türkiye'de Medikal Sektörü Raporu, Ankara.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2011. Türkiye İnşaat Malzemeleri Sektör Görünüm Raporu 2011, Ankara.

- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2012. Türkiye Perakendecilik Meclisi Sektör Raporu, TOBB Yayın Sıra No: 2012/179, Ankara.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2012. Türkiye Ulaştırma ve Lojistik Meclisi Sektör Raporu 2011, Ankara.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2013. Türkiye Mobilya Ürünleri Meclisi Sektör Raporu 2013, Ankara.
- Türkiye Otelciler Federasyonu, 2012. TÜROFED Turizm Raporu 2012, Yıl:2, Sayı:6, Ankara.
- Türkiye Otelciler Federasyonu, 2013. TÜROFED Turizm Raporu 2013, Yıl:3, Sayı:7, Ankara.
- Türkiye Rekabet Kurumu, 2011. Türkiye Hızlı Tüketim Ürünleri Perakendeciliği Sektör İncelemesi Ön Raporu, Kısaltılmış Versiyon, Ankara.
- Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği, 2013. İstatistik Göstergeleri.
- Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği ve Türkiye Kırmızı Et Üreticileri Merkez Birliği, 2012. Hayvancılık Sektörü: Mevcut Durum ve Gelecek Vizyonu, Hayvancılık Sektöründe Mevcut Durum ve Gelecek Vizyonu Toplantısı, 18 Temmuz 2012, Sakarya.
- Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği ve Türkiye Kırmızı Et Üreticileri Merkez Birliği, 2013. Dünyada ve Türkiye'de Yem, Et ve Süt Sektörlerinde Mevcut Durum ve Öngörüleri Raporu, Ankara.
- Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği, 2014. Sektörel İstatistikler Veritabanı.
- Türkiye Un Sanayicileri Federasyonu, 2013. Buğday Raporu 2013.
- Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, 2014. http://www.invest.gov.tr/tr-TR/Pages/Home.aspx
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği, 2008. Türkiye Kırmızı Et Sektör Değerlendirmesi 2008 Yılı ve Sonrası Beklentileri Raporu, Ankara.
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği, 2012. Türkiye Ziraat Odaları Birliği Aylık Dergisi, Yıl:4, Sayı:46.
- Türkmen, Ö., Akıncı, S., Karataş, A., Akıncı, İ.E., 2000. Bazı Sivri ve Dolma Biber Çeşitlerinin Van Koşullarında Açıkta ve Plastik Tünellerdeki Verim ve Erkencilikleri, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen ve Mühendislik Dergisi, Cilt:3, Sayı:1, Kahramanmaraş, s:65-71.
- Türkmen, Ö., Şensoy, S., Erdinç, Ç., 2008. Van Gölü Havzası'ndan Toplanan Bazı Kavun Genotiplerinin Verim ve Verim Özelliklerin Belirlenmesi, Selçuk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:22(44), Konya, s:64-70.
- Türkmen, Ö., Tekintaş F.E., 1992. Invictus Ve Coral Standart Domates Çeşitlerinin Van Ekolojik Koşullarında Ekim Zamanları Ve Dikim Mesafelerinin Verim Ve Erkenciliğe Etkileri Üzerine Araştırmalar, I. Ulusal Bahçe Bitkileri Kongresi Cilt:2., 13-16 Ekim 1991, İzmir, s:183.
- Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2011. İstatistiklerle Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme 2003-2011 Raporu, Ankara.
- Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2011. Türkiye Ulaşım ve İletişim Stratejisi Raporu, Ankara.
- Ulaştırma Denizcilik ve Haberleşme Bakanlığı, 2013. 2013 Yılı Global Projeler Detayı, Ankara.
- Ulengin, F., Ekici, Ş.Ö., Çekyay, B., Özaydın, Ö., Kabak, Ö., 2012. Kimya Sanayii Rekabet Gücü Raporu, Sektörel Dernekler Federasyonu ve TÜSİAD-Sabancı Üniversitesi Rekabet Forumu, 1.Basım, İstanbul.

- Ulukapı, K., Önüş, A.N., 2013. Selekte Edilmiş Bazı Yerel Taze Fasulye (Phaseolus vulgaris L.) Genotiplerinin Moleküler Karakterizasyonu, Ankara Üniversitesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:18(2002), Ankara, s:277-286.
- Uluslararası Yatırımcılar Derneği, 2012. 2023 Hedefleri Yolunda Bilgi ve İletişim Teknolojileri Raporu, İstanbul.
- Ulutaş, Z., Kuran, M., Önenç, A., 2013. Yerli Irklarımızdan İvesi, Kıvırcık, Akkaraman, Morkaraman, Karayaka, Anadolu Merinosu Koyunlarında Et Kalitelerinin Belirlenmesi, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:359.
- Usta, R., 2006. Mobilya Sektöründe Tüketici Tatmini ve Şikayet Davranışı: Karabük İlinde Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:8, Sayı:1, s:121-138, Ankara.
- Utkulu, U., 2005. Türkiye'nin Dış Ticareti ve Değişen Mukayeseli Üstünlükler, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, Yayın No: 09.1600.0000.000, İzmir.
- Uyak, C., Doğan, A., 2011. Erciş Üzüm Çeşidi Klonlarının Çok Yıllık Tanımlanması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:21(1), Van, s:49-56.
- Uyak, C., Şensoy, G.R.İ., 2009. Van İli Bağcılığının Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:19(2), Van, s:103-111.
- Uysal, E., Katkat, A.V., 2007. Bursa Yöresinde Yetiştirilen Kiraz Ağaçlarının Azot, Fosfor, Potasyum, Kalsiyum ve Magnezyum ile Beslenme Durumları, Anadolu Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:17(1), Eskişehir, s:71-84.
- Uysal, Y., 2007. Türkiye'de Enflasyon: Sektör Kaynakları ve İç Ticaret Hadleri, Finans Politik& Ekonomik Yorumlar Dergisi, Cilt: 44 Sayı:508, s:21-34.
- Ülker, E., Gökdal, Ö., Aygün, T., Karakuş, F., 2004. Karakaş ve Norduz Koyunlarının Temel Üreme Özellikleri Bakımından Karşılaştırılması, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı: 14 (1), Van, s:59-63.
- Ülker, M., Sönmez, F., Çiftçi, V., 2001. Kışlık ArpanınVerim ve Bazı Karakterlerinde Adaptasyon ve Stabilite Analizi, Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:32(1), Erzurum, s.25-32.
- Ünlü, M., Coşkun, R., t.y. Serada Kavun Yetiştiriciliği.
- Ünlüsoy, K., İnce, E., Güler, F., 2010. Türkiye Kırmızı Et Sektörü ve Rekabet Politikası, Türkiye Rekabet Kurumu Üçüncü Daire Başkanlığı, Ankara.
- Ünsal, E., Ağırbaş, İ., 2011. Tıbbi Cihaz Yatırım Kararlarının Analitik Hiyerarşi Yöntemi ile Değerlendirilmesi, Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası 2011, 64(1), Ankara, s:6-12.
- Üzal, Ö., Yaşar, F., Özpay, T., Ellialtıoğlu, Ş. 2008. Tuza Hassas ve Tolerant Karpuz (Citrullus lanatus (Thunb.) Mansf.) Fidelerinin Farklı Bitki Organlarındaki İyon Birikimleri, VII. Sebze Tarımı Sempozyumu Bildirileri, 26-29 Ağustos 2008, Yalova, s:378.
- Van İl Bilim Sanayi ve Teknoloji Müdürlüğü, 2014. İlin Sanayi ve Teknoloji Yapısı Raporu, Van.
- Van İl Çevre ve Şehircilik Müdürlüğü, 2011. Van İli Çevre Durum Raporu, Van.
- Van İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, 2014. Van İli Tarımsal Yatırım Rehberi Raporu, Van.
- Van İl Özel İdaresi, 2007. İçme Suları Şebekeli ve Şebekesiz Durum Cetveli Veri Tabanı.
- Van İl Sağlık Müdürlüğü, 2013. Van İli Sağlık İstatistikleri Yıllığı, Van.

- Van Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, 2014. Van İli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları, http://www.korumakurullari.gov.tr/TR,89741/van-kultur-varliklarini-koruma-bolge-kurulu-mudurlugu.html
- Van Ticaret Borsası, t.y. Örtü Altı Sebze Yetiştiriciliği Geliştirme Projesi Dokümanı.
- Van Ticaret ve Sanayi Odası, 2010. VANTSO Stratejik Planı 2010-2013.
- Van Ticaret ve Sanayi Odası, 2013. Van İli Tarım ve Hayvancılık Sektörü Değerlendirme Raporu, Van.
- Van Ticaret ve Sanayi Odası, 2014. Karşılaştırmalı Göstergelerle Van Ocak 2014, Van.
- Van Valiliği, 1998. Dünyada Van, Van Valiliği Kültür ve Sanat Dergisi, Van.
- Van Valiliği, 2010. Cazibe Merkezlerini Destekleme Programı Ön Strateji Raporu, AB Proje Koordinasyon Merkezi, Van.
- Van Valiliği ve Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010. Van Turizm Arama Konferansı Raporu, 21 Ekim 2010i, Van.
- Van Valiliği, 2012. Van Is Beautiful, Van İl Tanıtım Kitapçığı.
- Van Valiliği, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van İl Milli Eğitim Müdürlüğü, Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2012. Van İli Eğitim Sorunları ve Çözüm Önerileri Çalıştayı Raporu, Van.
- Van Valiliği, 2014. www.van.gov.tr
- Vezir Araştırma ve Danışmanlık, 2012. TR 52 Düzey 2 (MEVKA) Bölgesi Turizm Sektörünün Kümelenme Analizi ve Makro Düzey Stratejik Planı.
- Voyvoda, H., Sekin, S., Yur, F., Bildik, A., 1996. Van'daki Kuzularda Beyaz Kas Hastalığı ve Enzootik Ataksi'nin Kombine Olarak Görülebilirliği, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:7(1-2), Van, s:35-41.
- World Bank, 2014. Logistics Performance Index Report 2014.
- Yağmur, M., Kaydan, D., 2005. Mercimek (Lens culinaris Medik.)'te Yapraktan Gübrelemenin Tane Verimi ile Bazı Verim Özelliklerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:15(1), Van, s:31-37.
- Yardımcıoğlu, M., Kocamaz, H., Şerbetçi, G., 2012. II. Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu, 1-2 Ekim 2012, s:339-346, K.Maraş.
- Yarılgaç, T., Kazankaya, A., 2002. Bazı Kayısı Çeşitlerinin Van Ekolojisindeki Adaptasyonları Üzerinde Araştırmalar (1998-2000 Dilimi), Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Fen ve Mühendislik Dergisi, Sayı:5(1), Kahramanmaraş, s:131-139.
- Yarmalı, H.Ö., Baykara, M., Şen, Y.S., 2013. Lojistik Sektörü Raporu, MÜSİAD Araştırma Raporları, No:87, İstanbul.
- Yaşar, N., t.y. Arıcılığın Genel Durumu, Arıcılık Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri, Ordu Arıcılık Araştırma Enstitüsü.
- Yavuz, G. G., 2012. Sert Kabuklu Meyveler: Ceviz, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü, Ankara.
- Yazgan, K., Kıyıcı, J.M., 2013. Esmer Süt Sığırlarında Bazı Süt Verim Özellikleri Arasındaki Genetik İlişkilerin Şansa Bağlı Regresyon Modeli Kullanılarak Belirlenmesi, 8. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:122-131.

- Yazgan, S., Büyükcangaz, B., Demirtaş, Ç., Candoğan, B.N., 2004. Genç Kiraz Ağaçlarında (Prunus avium) Farklı Sulama Programlarının Vejetatif Gelişme Parametreleri ve Bitki Su Tüketimi Üzerine Etkileri, Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Sayı:18(2), Bursa, s:1-12.
- Yazıcıoğlu, S., Arıcı, E., Gönen, T., 2003. Pomza Taşının Kullanım Alanları ve Ekonomiye Etkisi, Fırat Üniversitesi DAUM Dergisi, Sayı:1, Elazığ, s:118-123.
- Yenipınar, U., Köşker, H., Karacaoğlu, S., 2014. Turizmde Yerel Yiyeceklerin Önemi ve Coğrafi İşaretleme: Van Otlu Peyniri, Turizm ve Gastronomi Araştırmaları Dergisi, Sayı:2(2), s:13-23.
- Yetgin, M.A., Eryılmaz, N., 2010. Meyvecilik, Samsun İl Tarım Müdürlüğü Çiftçi Eğitimi ve Yayın Şubesi, Samsun.
- Yıkar, E., 2003. Elma, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Sayı:4, Nüsha:7, Eylül 2003, Ankara.
- Yıldırım, B., Tunçtürk, M., Çiftçi, C., 2005. Değişik Dikim Zamanlarının Farklı Patates (Solanum tuberosum L.) Çeşitlerinde Verim ve Verim Unsurları Üzerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:15(1), Van, s:1-9.
- Yıldırım, B., Tunçtürk, M., Dede, Ö., Okut, N., 2005. Aspir (Carthamus tinctorius L.)'de Farklı Azot ve Fosfor Dozlarının Verim ve Kalite Üzerine Etkileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:15(2), Van, s:113-117.
- Yıldırım, F.A., 2006. Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Cilt:23, Sayı:1, Antalya, s:28-40.
- Yıldırım, K., Sögütlü, C., Döngel, N., Çakır, M., 2013. Türkiye Mobilya Sektöründe Kalite ve Standartlaşmanın Pazarlamaya Etkileri, Politeknik Dergisi, Cilt:16, Sayı:1, s:9-17.
- Yıldırım, S., Tepe, I., 2014. Van'da Yoncada Küçük Tohumlu Yonca Küskütü (Cuscuta approximata Bab.)'nün Dağılımı ve Yoğunluğu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:24(1), Van, s:42-50.
- Yıldız, Ş., Özgökçe, M.S., Polat, E., Kubilay, Ş., 2011. Van Gölü Besin Zincirinde Ağırmetal Birikimi, X.Ulusal Ekoloji ve Çevre Kongresi Bildiri Özetleri, 4-7 Ekim 2011, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale, s:437.
- Yılmaz, A., Cengiz, F., 2010. Norduz Erkek Toklularında Bazı Spermatolojik Özellikler ve Yaşa Bağlı Değişimi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:20(2), Van, s:52-57.
- Yılmaz, A., Karaca, S., Bingöl, M., Kor., A., 2011. Norduz Keçisi Oğlaklarında Yaşama Gücü ve Sütten Kesim Ağırlığı Üzerine Analık Davranışı Puanının (MBS) Etkisi, 7. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Özetleri, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 14-16 Eylül 2011, Adana.
- Yılmaz, A., Karaca, S., Kor, A., Bingöl, M., 2012. Determination of Pre-parturition and Post-parturiton Behaviors of Norduz Goats, Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:18(2), Kars, s:215-219.
- Yılmaz, A., Karakuş, F., Yeşilova, A., 2009. Norduz ve Karakaş Koçlarında Eşeysel Davranış Özellikleri ve Yaşla Değişimi, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:15(3), Ankara, s:270-276.
- Yılmaz, A., Tanrıverdi, M.H., Gücük, S., Akan, Z., 2013. Van İl Merkezinde Evlenme Başvurusunda Bulunan Çiftlerin Kontrasepsiyon Bilgi Durumları, Dicle Tıp Dergisi, Sayı:40(3), Diyarbakır, s:453-457.

- Yılmaz, A.B., Değer, M.S., 2011. Van ve Erciş Yöresindeki Sığır ve Koyunlarda Kene Türlerinin Belirlenmesi ve Mevsimsel Dağılımı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:22(3), Van, s:133-137.
- Yılmaz, H., 2000. Van Ekolojik Koşullarında Farklı Dikim Zamanlarında Kurulan Çilek Bahçelerinde Uzun Yıllar Süresince Verim ve Bazı Kalite Özelliklerinde Meydana Gelen Değişimlerin Belirlenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:10(1), Van, s:97-102.
- Yılmaz, H., Yıldız, K., 2000. Van Ekolojik Koşullarında Çileklerde Çiçeklenme Dönemi Don Zararının Verime Etkisinin Belirlenmesi Üzerinde Bir Araştırma, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:10(1), Van, s:71-76.
- Yılmaz, İ., Yılmaz, E., 2012. Türkiye'de Hayvansal Gıda Tüketimi ve Sorunlar, 10.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:2, 5-7 Eylül 2012, Konya, s:981-984.
- Yılmaz, M., Altın, T., Üstündağ, A.Ö., 2011. Koyun ve Keçi Yetiştiriciliği Açısından Anız ve Önemi, 7. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Özetleri, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 14-16 Eylül 2011, Adana.
- Yılmaz, O., Aksoy, A., Oto, G., 2000. Van İlinde Kaçak Veteriner İlaçları Sorunu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:11(1), Van, s:25-27.
- Yılmaz, O., Denk, H., 2004. Fleece Yield and Characteristics of Norduz Sheep, Veteriner Bilimleri Dergisi, Sayı:20(3), s:81-85.
- Yılmaz, O., Denk, H., Nursoy, H., 2004. Milk Yield Characteristics of Norduz Sheep, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:15 (1-2), Van, s:27-31.
- Yılmaz, O., Küçük, M., Denk, H., Bolacalı, M., 2006. Norduz Koyunlarında Mevsim Dışı Koç Katımının Döl Verimine ve Kuzularda Yaşama Gücüne Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:17(1-2), Van, s:99-102.
- Yılmaz, O., Wlison, R.T., Kor, A., Cengiz, F., Ertuğrul, M., 2012. The Farm Animal Genetic Resources of Turkey: Sheep – I – Common and Rare Breeds, Bitlis Eren Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi, Sayı:2, Bitlis, s:1-5.
- Yolcu, H., Okçu, M., Tan, M., 2014. Türkiye'de Organik Kaba Yem Üretiminin Mevcut Durumu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:24(2), Van, s:201-209.
- Yolcu, H., Okçu, M., Tan., M., 2014. Türkiye'de Organik Kaba Yem Üretiminin Mevcut Durumu, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:24(2), Van, s:201-209.
- Yörük, M., 2013. Türkiye'de Kırmızı Et ve Süt Sektörlerinde Yaşanan Bilgi Kirliliği ve Yansımaları Sunumu, SETBİR, 9 Kasım 2013, Ankara.
- Yumurta Üreticileri Merkez Birliği, 2012. Yumurta Tavukçuluğu Verileri 2011, Ankara.
- Yumurta Üreticileri Merkez Birliği, 2013. Yumurta Tavukçuluğu Verileri 2012, Ankara.
- Yumurta Üreticileri Merkez Birliği, 2014. Yumurta Tavukçuluğu Verileri 2013, Ankara.
- Yur, F., Belge, F., Bildik, A., Çamaş, H., 1998. Norduz Koyun ve Keçilerinde Hemoglobin Tipleri, Serum Protein Fraksiyonları ve Lipoprotein Seviyelerinin Belirlenmesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:9 (1), Van, s:29-31.
- Yücel, Y., 2010. Uluslararası Ticaretin Serbestleştirilmesi Sürecinde Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Rekabet Gücü ve Çin Tehdidi, Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi, Cilt:29, Sayı:2, İstanbul, s:227-250.

- Yüksek Öğretim Kurulu Başkanlığı, 2014. Yükseköğretim İstatistikleri.
- Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve Van Üniversite Öğretim Elemanları Derneği, 2006. Yüzüncü Yıl Ünivesitesi'ndeki Bilimsel Çalışmalardan Yöredeki Sanayi Tarım Ve Turizm İşletmelerinin Yararlanabilme Olanakları Çalıştay Bildiri Özetleri Kitapçığı, 17 Mayıs 2006, Van.
- Zehiroğlu, A.M., 2009. MÖ 8. Yüzyıl Urartu Belgelerinde "Kolha", Skani Nena, Sayı:1, İstanbul.
- Zengin, F.K., 2006. Fasulye Fidelerinin (Phaseolus vulgaris L. cv. Strike) Kök, Gövde ve Yaprak Büyümesi Üzerine Nikel (Ni+2) ve Krom'un (Cr+3)'un Etkileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:16(1), Van, s:49-56.
- Zırhlıoğlu, G., 2010. İç Göç'ün Van'ın Tarımı Üzerindeki Etkileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:20(3), Van, s:144-152.
- Zırhlıoğlu, G., Kara, K., 2003. Yaşam Analizi Yöntemleri Kullanılarak Ana Arı Yetiştiriciliği İle İlgili Bazı Parametrelerin Tahmini, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:14(1), Van, s:7-15.
- Zorba, Ö., Kurt, Ş., 2005. Yüksek Basınç Uygulamalarının Et ve Et Ürünleri Kalitesi Üzerine Etkisi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, Sayı:16(1), Van, s:71-76.

ULUSLARARASI REKABETÇİLİK ANALİZİ'NDE YARARLANILAN KAYNAKLAR:

- Akman N. 2009. Türkiye'de ve Dünya'da Hayvansal Üretim, Anadolu Üniversitesi.
- Akman, N., 2010. Türkiye'nin Et Üretimi, Damızlık Sığır Yetiştiricileri Dergisi, Anadolu Üniversitesi.
- Arıcılık Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, 2009. Arıcılık Araştırma Dergisi, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Yıl:1, Sayı:2, Ordu.
- Arslan, K., 2008. Küresel Rekabet Baskısı Altında Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Dönüşüm Stratejileri ve Yeni Yol Haritası, MÜSİAD Yayın No:57, İstanbul.
- Ateş, H.Ç., Terin, M., 2008. Hayvancılığa Yönelik Yapılan Kalkınma ve Yayım Çalışmalarının Genel Bir Değerlendirmesi: Van İli Örneği, Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:22, Sayı:2, Bursa, s:7-16.
- Aydemir, B., Saylan, U., Aydoğmuş, F., Haziran, 2014. Turizmde Rekabet:Seyahat ve Turizm (T&T) Rekabet Edebilirlik Raporunda Türkiye'nin ve Avrupa'nın Değerlendirilmesi, Çukurova Üniversitesi, İİBF Dergisi, Cilt 18, Sayı:1, s.1-15.
- Başçı, S., 2012. Parası Olan Bankaya Değil Elma Bahçelerine Yatırıyor, Dünya Gazetesi, 31.10.2012
- Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2013. TR81 Düzey – 2 Bölgesi Sektör Tanımlama, Önceliklendirme ve Rekabet Analizi Raporu, 2013.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2010. Türkiye Sanayi Stratejisi Belgesi 2011-2014 Raporu, Ankara.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2011. Türkiye Sanayi Sektörleri 2011 Yılı Değerlendirmesi Raporu, Ankara.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2012. Türkiye Kimya Sektörü Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016 Raporu, Ankara.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013. 81 İl Sanayi Durum Raporu, Sanayi Genel Müdürlüğü, Aralık 2013, Ankara.

- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013. Gıda ve İçecek Sektörü Raporu, Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, Sanayi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Bilim Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2013. Kimya Sektörü Raporu, Sanayi Genel Müdürlüğü Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, Ankara.
- Bilim Sanayi ve Tekonoloji Bakanlığı, 2013. Tekstil Hazır Giyim ve Deri Ürünleri Sektörleri Raporları, Sektörel Raporlar ve Analizler Serisi, Sanayi Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Budak, Y., 2010. Ceviz Yetiştiriciliği, Samsun İl Tarım Müdürlüğü, Çiftçi Eğitimi ve Şubesi, Samsun.
- Bulu ve Eraslan, 2008. Bolu İli Turizm Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Analizi, Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi, Yıl:5, Sayı:1.
- Bulu, M., Eraslan, İ.H., 2007. Sürdürülebilir Rekabet Avantajı Elde Etmede Turizm Sektörü: Sektörel Stratejiler ve Uygulamalar, Uluslararası Rekabet Araştırmaları Kurumu Derneği (URAK) Yayınları, Yayın No: 2007/1, İstanbul, (Edit Kitap), ISBN: 978- 975- 6292- 13-6.
- Coşkun, H., Tunçtürk, Y., Atındağ, S., Demir, A., 2005. Van'da Faaliyet Gösteren Süt İşletmelerinin Mevcut Durumları, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:15(1), s:11-15.
- Çapraz, İ., 2004. Kırmızı Et Sektör Profili, İstanbul Ticaret Odası Etüt ve A raştırma Şubesi,İstanbul.
- Çukurova Kalkınma Ajansı, Nisan 2014. Mobilya Sektörü Araştırma Raporu, 2014.
- Darby, D.Ö., 2008. Lojistik Bir Merkez Olarak İstanbul'un Değerlendirilmesi Raporu, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Projem İstanbul Yayını, İstanbul.
- Deloitte Danışmanlık, 2013. The Logistics Industry in Turkey, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Deloitte Danışmanlık, 2013. Travel and Tourism, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Deloitte Danışmanlık, 2014. The Chemicals Industry in Turkey, Republic of Turkey Prime Ministry Investment Support and Promotion Agency.
- Demirdöğen, A., Ören, M.N., Alemdar, T., 2012. Türkiye'de Tarım Politikaları Kapsamında Sağlanan Destekler ve Kırsal Yoksulluk, 10.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:1, 5-7 Eylül 2012, Konya, s:85-94.
- Denizhan, E., 2011. Aculus schlechtendali (Nalepa) (Acari: Eriophyidae)'nin Van İlinde Farklı Elma Çeşitleri Üzerindeki Populasyon Değişimi ve Zetzellia Mali (Ewing)'nin Etkisi, Bitki Kor. Bült., 51 (3): 239-253.
- Devlet Planlama Teşkilatı, t.y. Doğu Anadolu Kalkınma Programı Raporu.
- Doğu Anadolu Kalınma Ajansı, 2012. Küçükbaş Hayvancılık Çalıştay Raporu, Hakkari.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Tarım Sektörü Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Turizm Sektörü Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi 2014-2023 Dönemi Bölge Planı, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Raporu, Van.

- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Sınır Ticareti Analizi Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2014. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizleri Taslak Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2014. Van İli ve İlçeleri Alansal Varlık Araştırması Raporu, Van.
- Ekonomi Bakanlığı, 2012. İnşaat Malzemeleri Sektörü Raporu, Ekonomi Bakanlığı Sektör Raporları, Ankara.
- Ekonomi Bakanlığı, 2014. Hazır Giyim Sektörü Raporu, İhracat Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Ekonomi Bakanlığı, 2014. Kimya Sektörü Raporu, Ankara.
- Ekonomi Bakanlığı, t.y. Dış Ticarette Lojistik.
- Elgün, M.N., 2011. Ulusal ve Uluslararası Taşıma ve Ticarette Lojistik Köylerin Yapılanma Esasları ve Uygun Kuruluş Yeri Seçimi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi (C.XIII, S II, 2011), Afyon, s:203-226.
- Elgün, M.N., Elitaş, C., 2011. Yerel, Ulusal ve Uluslararası Taşıma ve Ticaret Açısından Lojistik Köy Merkezlerinin Seçiminde Bir Model Önerisi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:11, Cilt:9, Sayı:2, Manisa, s:630-645.
- Eraslan, İ.H., Bakan, İ., Kuyucu, A.D.H., 2008. Türk Tekstil ve Hazır Giyim Sektörünün Uluslararası Rekabetçilik Düzeyinin Analizi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Yıl:7, Sayı:13, İstanbul, s:265-300.
- Erkan, B., 2011. Türkiye'nin Tekstil ve Hazır Giyim Sektörü İhracatında Uluslararası Rekabet Gücünün Belirlenmesi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:13, Sayı:1, Eskişehir, s:93-110.
- Erkan, C., Aşkın, Y., 2001. Van İli Bahçesaray İlçesi'nde Arıcılığın Yapısı ve Arıcılık Faaliyetleri, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Bilimleri Dergisi, Sayı:11(1), Van, s:19-28.
- Erkan, C., Gösterit, A., 2013. SWOT Analizi Yardımıyla Türkiye Arıcılığının Değerlendirilmesi, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:233.
- Ertuğrul, E., 2000. Et ve Et Ürünleri, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Sektörel Araştırmalar Yayını, SA/00-3-6, Ankara.
- Ertürk, Y.E., Yılmaz, O., 2013. Türkiye'de Organik Arıcılık, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Ziraata Fakültesi Dergisi, Sayı:1(1), Çanakkale, s:35-42.
- Eşiyok, B.A., Sekmen, F., 2012. Türkiye Ekonomisinde Bölgesel Gelişmişlik Farklılıkları, Doğu Anadolu'nun Bölgesel Gelişmedeki Yeri ve Çözüm Önerileri, Türkiye Kalkınma Bankası A.Ş. Yayınları, Ankara.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2011. Global Livestock Production Systems, Rome.
- Food and Agriculture Organization of the United Nations, 2013. World Food and Agriculture Statistical Yearbook.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, 2013. Stratejik Plan 2013-2017, Ankara.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü, BÜGEM Faaliyetleri, 2013.
- Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Küçükbaş Hayvancılık Çalışma Grup Koordinatörlüğü, 2014.

- Gül, H.E., Çevik, B., 2014. 2010 ve 20120 Verileriyle Türkiye'de İllerin Gelişmişlik Düzeyi Araştırması, Türkiye İş Bankası İktisadi Araştırmalar Bölümü, İstanbul.
- Gülen, K.G., 2010. Lojistik Sektöründe Durum Analizi ve Rekabetçi Stratejiler, İstanbul Ticaret Odası Yayınları, No: 2010-70, İstanbul.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2013. Gümrük ve Ticaret Bakanlığının Lojistik Sektörüne Yönelik Uygulamaları, Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Yayın No: 8, Ankara.
- Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2013. Tarım Sektörü Raporu, Risk Yönetimi ve Kontrol Genel Müdürlüğü Ekonomik Analiz ve Değerlendirme Dairesi, Ankara.
- Haskınacı, Ş., 2003. Ceviz Sektör Araştırması, İstanbul Ticaret Odası, İstanbul.
- İstanbul Sanayi Odası, 2004. Kimya Sektörü Raporu, İstanbul Sanayi Odası Yayınları, No:2004/20, İstanbul.
- İstanbul Tekstil ve Konfeksiyon İhracatçı Birlikleri, Ocak, 2014. Tekstil Sektörü İhracat Performans Değerlendirmesi, İTKİB Genel Sekreterliği, Ar&Ge ve Mevzuat Şubesi.
- Kalkınma Bakanlığı, 2013. Onuncu Kalkınma Planı 2014-2018, Ankara.
- Karakuş, F., Akkol, S., 2013. Van İli Küçükbaş Hayvancılık İşletmelerinin Mevcut Durumu ve Verimliliği Etkileyen Sorunların Tespiti Üzerine Bir Araştırma, 8.Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Kitabı, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 5-7 Eylül 2013, Çanakkale, s:137-139.
- Karakuş, k. 2011. Türkiye'nin Canlı Hayvan ve KırmızI Et İthaline Genel Bir Bakış,Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstittüsü Dergisi, Sayı: 1.
- Karbuz, F., Öztürk, İ., Savaş, D.O., t.y. Türkiye'de Üretilen Tarım Ürünleri ve Ekonomideki Yeri, İstanbul Ticaret Odası Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Şubesi.
- Kekeçoğlu, Meral, Türkiye'de Arıcılık, Sorunları ve Çözüm Önerileri, 2012, Düzce Üniversitesi.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2004-2013. Turizm İstatistikleri Veritabanı.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2007. Türkiye Turizm Stratejisi 2023, Ankara.
- Mobilya Sanayi İşadamları Derneği, 2013. Mobilya Sektörünün Yumuşak Karnı: Bahçe Mobilyası İthalatı, 2013.
- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, 2013. Dayanıklı Tüketim ve Mobilya Sektör Raporu 2013, İstanbul.
- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği, 2013. Lojistik Sektör Raporu, İstanbul.
- Oda, 2008. Türkiye'de Lojistik Sektörü ve Dış Ticaret Üzerine Etkileri, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Oğuz, C., Karaçayır, H.F., 2009. Türkiye Elma Üretimi Tüketimi Pazar Yapısı ve Dış Ticareti, Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi (TABAD), Sayı:2(1), s:41-49.
- Ordu Ticaret Borsası, Arıcılık, Eylül, 2013, Ordu.
- Orman Genel Müdürlüğü, Ceviz Eylem Planı 2012-2016, 2011.
- Orta Anadolu İhracatçı Birlikleri, 2014. Mobilya Sektör Raporu, 2014.
- Orta Karadeniz Kalkınma Ajansı, 2013. Ağaç Ürünleri ve Mobilya Sektör Raporu 2013, Samsun.
- Peker, İ., Baki, B., Ar, İ.M., Tanyaş, M, 2011. Türkiye ve Avrupa Lojistik Köylerinin Karşılaştırmalı Analizi, XI. Üretim Araştırmaları Sempozyumu, Haziran 2011, İstanbul.

- Pezikoğlu, F., Öztürk, M., Tosun, İ., 2012. Türkiye'de Ceviz ve Badem Üretimi, Özel Ağaçlandırma Kapsamındaki Durumu ve Pazarlama Koşulları, 10.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:2, 5-7 Eylül 2012, Konya, s:839-843.
- Sakarya, Engin, 2014. Türkiye'de Hayvancılık Sektöründe Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Sevinç, H., Azgün, S., 2012. Bölgesel Kalkınma ve İnanç Turizmi Bağlamında Akdamar Kilisesi Örneği, Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, Sayı:2(2), s:17-21.
- Sezgin, O. M., 1995. Genel Turizm ve Turizm Mevzuatı: Turistik Kavramlar- Ekonomi- Pazarlama, Detay Yayıncılık, Ankara.
- Şenel, B. 2013. 2012 Yılı Tekstil Sektörü İhracat Değerlendirme Raporu, AKİB Genel Sekreterliği, Sanayi Uygulama Şubesi.
- Tanyaş, M., 2010. Türkiye Lojistik Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri Sunumu, YA/EM 2010, Sabancı Üniversitesi, İstanbul.
- Tanyaş, M., 2012. TR52 Konya-Karaman Bölgesi Lojistik Strateji Planı Önhazırlık Raporu, Müstakil Sanayicileri ve İşadamları Derneği Konya Şubesi, Konya.
- Tanyaş, M., 2013. Türkiye ve Dünyada Lojistik Merkezler, Uluslararası Lojistik Sempozyumu, 8 Haziran 2013, Ankara.
- Tanyaş, M., Arıkan, F., 2013. Bursa İli Lojistik Merkez Ön Fizibilite Raporu, Bursa Sanayicileri ve İş Adamları Derneği, Bursa.
- Tanyaş, M., Erdal, M., Zorlu, F., Gürlesel, F., Filik, F., 2011. Türkiye Lojistik Master Planı İçin Strateji Belgesi, Türkiye İhracatçılar Meclisi Lojistik Konseyi, İstanbul.
- Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü, 2013. Hayvancılık Sektör Raporu, Ankara.
- Trade Map, 2013. Trade Statistics for International Business, International Trade Center Database.
- Trakya Kalkınma Ajansı, 2013. Ceviz Yetiştiriciliği Bilgi Notu, Tekirdağ.
- Turan, N.,Altuner F., 2014. Van İlinde Kaba Yem Üretim Potansiyeli, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, Türkiye Tarımsal Araştırmalar Dergisi, Siirt.
- Turkishtime, Mayıs, 2013. Lojistik-3, Lojistiğin 2013 Atılımı.
- Tutar, E., Tutar, F., Yetişen, H., 2009. Türkiye'de Lojistik Sektörünün Gelişmişlik Düzeyinin Seçilmiş AB Ülkeleri (Romanya ve Macaristan) İle Karşılaştırmalı Bir Analizi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi İİBF Dergisi, Yıl:11, Sayı:17, Karaman, s:190-216.
- Türk Sanayici ve İşadamları Derneği, 2012. Türkiye'de Dış Ticaret Lojistik Süreçleri: Maliyet ve Rekabet Unsurları, TÜSİAD Yayın No: 2012-03/526, İstanbul.
- Türk Sanayici ve İşadamları Derneği, 2014. İmalat Sanayi Sektörleri Rekabet Göstergeleri Raporu, TÜSİAD Yayın No: 2014-05/551, İstanbul.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları Genel Müdürlüğü, 2012. İstatistik Yıllığı 2008-2012, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, 2014. Sektör Raporları, Hazır Giyim Sektörü, İhracat Genel Müdürlüğü, Tekstil ve Konfeksiyon Ürünleri Daire Başkanlığı.
- Türkiye Cumhuriyeti Ekonomi Bakanlığı, İhracat Genel Müdürlüğü, Tarım Ürünleri Daire Başkanlığı, Yaş Meyve ve Sebze Sektör Raporu, 2012.

- Türkiye Giyim Sanayicileri Derneği, 2013. Türk Hazır Giyim ve Tekstil Sektörü Sayısal Gelişmeler Raporu.
- Türkiye İhraatçılar Meclisi, Lojistik Konseyi, Ekim, 2011. Türkiye Lojistik Master Planı İçin Strateji Belgesi.
- Türkiye İhraatçılar Meclisi, Mart, 2010. Yaş Meyve ve Sebze Sektörü, Proje Raporu, Türkiye 2023 İhracat Stratejisi Sektörel Kırılım Projesi.
- Türkiye İhracatçılar Meclisi, 2010. 2023 Türkiye İhracat Stratejisinin Uygulamaya Aktarılması ve Sektörel Kırılımı Raporu.
- Türkiye İnşaat Malzemesi Sanayicileri Derneği, 2013. Aylık Sektör Raporu Aralık 2013.
- Türkiye İnşaat Malzemesi Sanayicileri Derneği, 2013. Aylık Sektör Raporu Ocak 2014.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 1980-2013. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi ve Nüfus İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Bitkisel Üretim İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Bölgesel Hesaplar Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Bölgesel İstatistikler Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Dış Ticaret İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Hayvancılık İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. İşgücü İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Turizm İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Ulaştırma İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2004-2013. Yıllık Sanayi ve Hizmet İstatistikleri Veritabanı.
- Türkiye İstatistik Kurumu, 2012. Seçilmiş Göstergelerle Van İl Raporu 2012.
- Türkiye Kırmızı Et Üreticileri Merkez Birliği, Ocak, 2013. Kırmızı Et Sektörel Anazili, TAIEX-IPARD Toplantısı
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2011. Türkiye İnşaat Malzemeleri Sektör Görünüm Raporu 2011, Ankara.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2012. Türkiye Ulaştırma ve Lojistik Meclisi Sektör Raporu 2011, Ankara.
- Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, 2013. Türkiye Mobilya Ürünleri Meclisi Sektör Raporu 2013, Ankara.
- Türkiye Otelciler Federasyonu, 2012. TÜROFED Turizm Raporu 2012, Yıl:2, Sayı:6, Ankara.
- Türkiye Otelciler Federasyonu, 2013. TÜROFED Turizm Raporu 2013, Yıl:3, Sayı:7, Ankara.
- Türkiye Rekabet Kurumu, 2011. Türkiye Hızlı Tüketim Ürünleri Perakendeciliği Sektör İncelemesi Ön Raporu, Kısaltılmış Versiyon, Ankara.
- Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği, 2013. İstatistik Göstergeleri.
- Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği, Mart, 2013. Dünyada ve Türkiye'de Yem, Et ve Süt Sektörlerinde Mevut Durum ve Öngörüler Raporu.

- Türkiye Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı, 2014. http://www.invest.gov.tr/tr-TR/Pages/Home.aspx
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Haziran, 2008. Türkiye Kırmızı Et Sektör Değerlendirmesi 2008 Yılı ve Sonrası Beklentiler, Ankara.
- Türkyılmaz, M., K.., 2010. Türkiye Et Üretiminin Mevcut Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri, Kocatepe Veteriner Dergisi, s: 83-90.
- Ekinci, İ., 2013. İş'in İçinden, Turkey's Strategic Vision 2023.
- Ulusal Süt Konseyi, Mayıs, 2013. Dünyada ve Türkiye'de Süt Sektörü İstatistikleri, Ankara.
- Ünlüsoy, K., İnce, E., Güler, F., 2010. Türkiye Kırmızı Et Sektörü ve Rekabet Politikası, Türkiye Rekabet Kurumu Üçüncü Daire Başkanlığı, Ankara.
- Van Ticaret ve Sanayi Odası, 2010. VANTSO Stratejik Planı 2010-2013.
- Van Ticaret ve Sanayi Odası, 2013. Van İli Tarım ve Hayvancılık Sektörü Değerlendirme Raporu, Van.
- Van Ticaret ve Sanayi Odası, 2014. Karşılaştırmalı Göstergelerle Van Ocak 2014, Van.
- Van Valiliği ve Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2010. Van Turizm Arama Konferansı Raporu, 21 Ekim 2010i, Van.
- Van Valiliği, 1998. Dünyada Van, Van Valiliği Kültür ve Sanat Dergisi, Van.
- Van Valiliği, 2012. Van Is Beautiful, Van İl Tanıtım Kitapçığı.
- Vezir Araştırma ve Danışmanlık, 2012. TR 52 Düzey 2 (MEVKA) Bölgesi Turizm Sektörünün Kümelenme Analizi ve Makro Düzey Stratejik Planı.
- Vizyon 2023 Teknoloji ÖngörüsüProjesi, 2003. Tekstil Paneli (Son Rapor), Temmuz, 2003.
- World Bank, 2014. Logistics Performance Index Report 2014.
- Yarmalı, H.Ö., Baykara, M., Şen, Y.S., 2013. Lojistik Sektörü Raporu, MÜSİAD Araştırma Raporları, No:87, İstanbul.
- Yaşar, N., t.y. Arıcılığın Genel Durumu, Arıcılık Sektörünün Sorunları ve Çözüm Önerileri, Ordu Arıcılık Araştırma Enstitüsü.
- Yavuz, G. G., 2012. Sert Kabuklu Meyveler: Ceviz, Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü, Ankara.
- Yenipınar, U., Köşker, H., Karacaoğlu, S., 2014. Turizmde Yerel Yiyeceklerin Önemi ve Coğrafi İşaretleme: Van Otlu Peyniri, Turizm ve Gastronomi Araştırmaları Dergisi, Sayı:2(2), s:13-23.
- Yetgin, M.A., Eryılmaz, N., 2010. Meyvecilik, Samsun İl Tarım Müdürlüğü Çiftçi Eğitimi ve Yayın Şubesi, Samsun.
- Yıkar, E., 2003. Elma, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Sayı:4, Nüsha:7, Eylül 2003, Ankara.
- Yılmaz, İ., Yılmaz, E., 2012. Türkiye'de Hayvansal Gıda Tüketimi ve Sorunlar, 10.Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, Cilt:2, 5-7 Eylül 2012, Konya, s:981-984.
- Yılmaz, M., Altın, T., Üstündağ, A.Ö., 2011. Koyun ve Keçi Yetiştiriciliği Açısından Anız ve Önemi, 7. Ulusal Zootekni Bilim Kongresi Bildiri Özetleri, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi, 14-16 Eylül 2011, Adana.

STRATEJİK EYLEM PLANI'NDA YARARLANILAN KAYNAKLAR:

- Anderson, S. R., Bryson, J. M., Crosby, B. C., 1999. Leadership for the Common Good Fieldbook, St. Paul MN: University of Minnesota Extension Services.
- Bryson, J.M., 2004. What to Do When Stakeholders Matter, Stakeholder Identification and Analysis Techniques, Routledge Publication.
- Burton, B., Dunn, C. 1996. Collaborative Control and the Commons: Safeguarding, Employee Rights, Business Ethics Quarterly.
- Carroll, A. B., 1989. Business and Society: Ethics and Stakeholder Management, Cincinnati: South-Western Publishing.
- Corkrum, E.K., 2010. A Historical View and Proposal Analysis of Strategic Role of Transportation Sector, University of Minnesota.
- Çevre ve Orman Bakanlığı, 2009. Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Raporu, Ankara.
- Çevre ve Orman Bakanlığı, 2009. Muş-Bitlis-Van Planlama Bölgesi 1/100.000 Ölçekli Çevre Düzeni Planı Veritabanı.
- Doğu Anadolu Kalınma Ajansı, 2012. Küçükbaş Hayvancılık Çalıştay Raporu, Hakkari.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi 2011-2013 Bölge Planı, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Coğrafi Konum ve İklim Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Doğal Kaynaklar Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Eğitim Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Fiziksel Altyapı ve Enerji Sektörü Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Kültür ve Spor Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Madencilik Sektörü Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Nüfus ve Kentleşme Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Sosyal Gruplar Raporu, Van.

- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Tarım Sektörü Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2011. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizi Turizm Sektörü Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi 2014-2023 Dönemi Bölge Planı, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Güneş Enerjisi Sektörel Analiz Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Kredi Modelleri Geliştirme Çalıştayı Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Madencilik Sektörel Analiz Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Mevcut Durum Analizleri Taslak Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Seracılık Sektörel Analiz Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2013. TRB2 Bölgesi Sınır Ticareti Analizi Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2014. TRB2 Bölge Planı 2014-2023 Taslak Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2014. Van İli ve İlçeleri Alansal Varlık Araştırması Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Kalkınma Ajansı, 2014. Van İli ve İlçeleri Uluslararası Rekabetçilik Analizi Raporu, Van.
- Doğu Anadolu Projesi Bölgesel Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, 2000. DAP Eylem Planı Raporu.
- Donaldson, T., Preston, L.E., 1995. The Stakeholder Theory of The Corporation: Concepts, Evidence, and Implications, Academy of Management Review, Vol. 20 No.1.
- Eden, C., Ackermann, F., 1998. Making Strategy: The Journey of Strategic Management, London Sage Publications.
- Fontaine, C., Haarman, A., Schmid, S., 2006. The Stakeholder Theory.
- Freeman, R. E., 1984. Strategic Management: A Stakeholder Approach, Pitman Publishing, Boston.
- Gardner, J.R., Rachlin, R., Sweeney, H. W. A., 1986. Handbook of Strategic Planning, John Wiley & Sons.
- Kalkınma Bakanlığı, 2013. Bölgesel Gelişim Ulusal Stratejisi 2014-2023 Taslak Raporu, Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, 2014. Onuncu Kalkınma Planı Raporu, Ankara.
- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü, 2010. Van İli Maden ve Enerji Kaynakları Raporu.
- Mendelov, A., 1991. Stakeholder Mapping, Proceedings of the Second International Conference on Information Systems, Cambridge, MA.

- Mitchell, R.K., Agle, B.R., Wood, D.J., 1997. Toward a Theory of Stakeholder Identification and Salience: Defining the Principle of Who and What Reaaly Counts, Academy of Management Review, Vol:22, No:4.
- Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği ve Vezir Danışmanlık, 2012. Küresel Rekabet İçin AR-GE ve İnovasyon: Stratejik Dönüşüm Önerisi Raporu, MÜSİAD Araştırma Raporları, No:76, İstanbul.
- Post, J.E., Preston, L.E., Sachs, S., 2002. Redefining the Corporation: Stakeholder Management and Organizational Wealth, Standor University Press.
- Zollinger, P., 2009. Stakeholder Engagement and the Board: Integrating Best Governance Practices, Global Corporate Finance Forum.

YARARLANILAN BAŞLICA İNTERNET KAYNAKLARI:

- van.aile.gov.tr
- van.gsb.gov.tr
- van.gtb.gov.tr
- van.meb.gov.tr
- van.sanayi.gov.tr
- van.tarim.gov.tr
- vsm.saglik.gov.tr
- www.aile.gov.tr
- www.csb.gov.tr
- www.csb.gov.tr/iller/van
- www.csgb.gov.tr
- www.daka.org.tr
- www.ekonomi.gov.tr
- www.enerji.gov.tr
- www.gsb.gov.tr
- www.gtb.gov.tr
- www.kalkinma.gov.tr
- www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Bolgeler/11Bolge/Bolge11.aspx

- www.kultur.gov.tr
- www.meb.gov.tr
- www.ormansu.gov.tr
- www.saglik.gov.tr
- www.sanayi.gov.tr
- www.sgk.gov.tr/wps/portal/tr/kurumsal/il.../van...il.../il_mudurlugu
- www.tarim.gov.tr
- www.tcdd.gov.tr
- www.tuik.gov.tr
- www.ubak.gov.tr
- www.van.bel.tr
- www.van.dhmi.gov.tr
- www.van.gov.tr
- www.vankulturturizm.gov.tr
- www.vantb.org.tr
- www.vantso.org.tr
- www.vesob.org.tr
- www.yyu.edu.tr
- www2.dsi.gov.tr/bolge/dsi17/van.htm

VAN İLİ VE İLÇELERİ VİZYON 2023 ORTAK AKIL STRATEJİK EYLEM PLANI

2014

DAKA
DOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI

Şerefiye Mah. Cumhuriyet Cad. 943. Sok. No:1 65140 İpekyolu / Van

Tel : (0432) 215 65 55 (pbx) / Faks : (0432) 215 65 54 - (0212) 381 79 93

E-mail : bilgi@daka.org.tr / Web : www.daka.org.tr

www.facebook.com/doguanadolukalkinmaajansi
www./twitter.com/DAKA_org_tr